MONICA LOVINESCU
Jurnal

MONICA LOVINESCU

in România,. Licenţă în litere la Universitatea din Bucureşti. în afara unui basm scris în copilărie, la vreo 7-8 ani, şi publicat în *Dimineaţa copiilor,* îşi reneagă cu vehemenţă debuturile literare. De pe la 15 ani publică proze scurte în *Vremea, Kalende* etc. şi un roman în mai multe numere consecutive din *Revista Fundaţiilor Regale.* Le găseşte pe toate sofisticate şi artificioase. Imediat după război deţine cronica dramatică la *Democraţia* lui Anton Dumitriu. Tot atunci e asistenta lui Camil Petrescu la Seminarul său de artă dramatică. *în Franţa.* Pleacă la Paris în septembrie 1947 ca bursieră a statului francez, iar în primele zile ale lui 1948 cere azil politic. La început face parte din tinere companii teatrale şi semnează regia unor piese de avangardă. Situaţia din ţară îi reţine apoi integral atenţia. Colaborează cu articole şi studii despre literatura română şi despre ideologia comunistă în numeroase publicaţii: *East Europe, Kontinent, Preuves, L '.Alternative*, *Les Cahiers de L 'Est, Temoignages, La France Catholique* etc. Semnează capitolul despre teatrul românesc în *Histoire du Spectacle* (Encyclopedie de la Pleiade, Gallimard). Traduce câteva cărţi din româneşte sub pseudonimele Monique Saint-Come şi Claude Pascal.

Colaborează şi la revistele în limba română din exil: *Luceafărul, Caiete de Dor, Fiinţa Românească, Ethos, Contrapunct, Dialog, Agora* etc.

Din 1951 până în 1975, emisiuni literare şi muzicale la Radiodifuziunea Franceză. îşi începe colaborarea la „Europa Liberă" m 1962. Din 1967, emisiunile de mai mare ecou sunt „Teze şi Antiteze la Paris“ şi Actualitatea culturală românească*1.

Volume: *Unde scurte,* I (ed. Limite, Madrid, 1978 şi Humanitas, Bucureşti, 1990); *întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen lonescu, Ştefan Lupaşcu şi Grigore Cugler*

(Cartea Românească, Bucureşti, 1992); *Seismograme. Unde scurte,* ÎI (Humanitas, Bucureşti, 1993); *Posteritatea contemporană. Unde scurte,* III (Humanitas, Bucureşti, 1994); *Est-etice. Unde scurte,* IV (Humanitas, Bucureşti, 1 994); *Pragul. Unde scurte,* V (Humanitas, Bucureşti, 1995); *Insula Şerpilor. Unde scurte,* VI (Humanitas, Bucureşti, 1996); *La apa Vavilonului,* I (Humanitas, Bucureşti, 1999); *La apa Vavilonului,* 11(2001*); Jurnal 1981-1984* (Humanitas, Bucureşti, 2002); *Diagonale* (Humanitas, Bucureşti, 2002); *Jurnal 1985-1988* (Humanitas, Bucureşti, 2003); *Jurnal 1990-1993* (Humanitas, Bucureşti, 2003); *Jurnal 1994-1995* (Humanitas, Bucureşti, 2004).

Traducere din Ion Luca Caragiale: *Theâtre (Une nuit orageuse, M'sieu Leonida face ă la reaction, Une lettreperdue*), adapte du roumain par Eugene lonesco et Monica Lovinescu, L'Arche ed., Paris, 1994.

MONICA LOVINESCU

JURNAL

1996-1997

HUMANITAS
BUCUREŞTI
Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LOVINESCU, MONICA
Jurnal / Monica Lovinescu. — Bucureşti: Humanitas, 2005, 6 voi; ISBN 973-50-0264-7
Voi. 5: 1996-1997. — 2005. — Index. — ISBN 973-50-0884-X
821.135.1.09"1981/1997"(0:82-94)
821.135.1-94
94(948)" 1981/1997"(0:82-94)
© HUMANITAS, 2005'
EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/31718 19, fax 021/317 18 24

www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30 fax 021/313 50 35, C.P.C.E. — CP 14, Bucureşti e-maii: cpp@humanitas.ro www.librariilehumanitas.ro
ISBN 973-50-0264-7 ISBN 973-50-0884-X

1996

Miercuri 3 ianuarie

Un telefon de la Manolescu (cheamă de la PAC, ni-1 trece şi pe Ra- dof). Fiind în zori de zi şi aproape de an, încă netreziţi bine, cam buimaci, cedăm inconsecvent de repede (mai ales V., care se lăuda că nu mai scrie în presă) la cererea lui Nicolae. Reface macheta la *România literară*, îşi schimbă „personalul" critic *(exit* Ioana Pârvulescu, ce trebuie să-şi dea doctoratul cu el, îl instalează, în loc, pe Grigurcu) şi ne vrea colaboratori permanenţi. Ne tocmim totuşi: o dată pe lună şi nu pe săptămână, şi un „Carnet parizian" în loc de cronicile asupra cărţilor de la Humanitas: filosofice, istorice etc, Niki e mulţumit şi cu atât, eu mai puţin. Nu fiindcă trebuie să iau încă un aparat în casă, un fax (tot aveam de gând); mă aflu însă în plină recuperare a Jurnalului, pe care, pe măsură ce-1 rup— paradoxal, însă necesar—, îl comentez. Tocmai când sfârşisem prin a mă bucura că nu mai am obligaţiile cronicăreşti săptămânale la Europa Liberă şi mă întrebam dacă, în ritmul actual, voi dispune de timpul necesar să duc un atare proiect până la capăt (de mai bine de o lună lucrez pe Jurnale din 1941-1947 tară să fi terminat), iată că intru din nou subjug. în plus, trebuie început chiar din ianuarie, bând intervine noua prezentare a *României literare.*

Nici n-am timp să regret sau să discut cu V., la 3 soseşte la cafea Dana Diminescu, cu urări şi daruri de la Timişoara: Delia îi trimite lui V. o haină de piele a fratelui ei şi mie un borcan de dulceaţă (fiinţa asta dăruieşte cum respiră), Axente Sever Popovici o scrisoare pentru amândoi (de fapt mai ales pentru V. – marea lui slăbiciune), Mihaieş, numere din *Orizont.* D.D. şi-a trecut DEA-ul cu ţăranii din Oaş în clandestinitate la Paris (emigraţia şi efectele ei

asupra noţiunilor de timp şi spaţiu) şi-şi pregăteşte doctoratul. Un detaliu care o caracterizează pe Delia mai bine decât un lung portret: când a primit cărţile noastre de la Humanitas, le-a trimis la Bucureşti un mandat. A fost nevoie ca un redactor de la H. să-i explice de ce îi refuză banii pentru ca să înţeleagă că era înscrisă în serviciul nostru de presă. Discutăm şi de filmul lui Gulea, *Starea de fapt,* care are mare succes la Bucureşti şi nu la Timişoara, unde nu s-a renunţat încă la radicalismul „revoluţionar". Cred că timişorenii au dreptate, deşi, citind un interviu luat lui Stere Gulea de Gabriela Adameşteanu, m-am lăsat încă o dată sedusă de cinstea lui funciară.

Altfel, început de an clasic: cu telefoane şi urări. îl reţin, ca ieşind din convenţie, pe cel cu Yvonne (Rossignon). Am chemat-o noi. La început fie n-a înţeles (pe lângă Parkinson, acum a şi cam surzit), fie nu-i venea să creadă. Vocea ei cea bună... Se plânge

— are şi de ce –, dar se plângea şi când n-avea motive. Se smior- căia asemenea copiilor. Se urca în pom şi-i cerea dreptate lui Dumnezeu ca un Iov infinit mai puţin motivat. Ameţesc când îmi închipui, auzindu-i vocea, apartamentul de unde vorbeşte, camera unde stăteam V. şi cu mine când mergeam la Roma, culoarul cu telefonul lângă uşă (suna zi de zi Bebe Roman: „ce mai face fata lui Lovinescu?“ – şi-mi recita pagini întregi din *Memoriile* tatei, sau Dan Petraşincu – cum să mă obişnuiesc a-i spune Angelo Morretta? — să mergem cu maşina la plimbare; conducea nebuneşte şi italieneşte, adică certându-se cu toată lumea şi ridicând în gesturi teatrale mâinile de pe volan. A fi evitat accidentul parcă programat prin aer de astfel de gesturi ţinea de miracol. Un miracol în plus al Romei). Deoarece ea se afla jur-împrejur, cetatea unică a tuturor anotimpurilor mele, cu minele ei domesticite, la îndemână, ca o Istorie de buzunar. Cum să nu ameţesc când mă întoarce timpul cu capul în jos şi nu pot realiza că Yvonne cu care vorbesc acum, apăsată de bătrâneţea urâtă, nu e cea din aceste amintiri orbite de soare: eternă, imobilă, ţinând pe umerii ei marea şi plaja de la Fregene.

Trebuie neapărat să închei: nu numai că mă repet, dar secvenţa devine prea duioasă, începând să semene cu paginile din jurnalele adolescenţei pe care le arunc acum la coş.

Cum nu-mi va mai fi dăruită vreme suficientă spre a face acelaşi lucru cu cele de faţă, e mai cuminte să mă opresc.

Printre felicitări, un poem *Către Monica* semnat Nina. Am stat vreo două zile tot gândindu-mă cine să fie, până ce, brusc, a găsit V.: Nina Cassian, A scris-o la Paris, în noiembrie, când a venit pentru un colocviu Celan. Cu grevele, am primit-o de-abia acum. începe barbilian cu „să nu prelingă, să nu pice..Nici n-am cum să-i mulţumesc: nu ştiu adresa ei de la New York.

M.-F. Tonesco are dreptate să-mi amintească azi că Boileau este acela care a vorbit de dificultatea „de rendre la vrai vraisembla- ble“[1], iar nu Camus, ce n-a făcut decât să aplice formula pentru punerea în scenă a *Demonilor* lui Dostoevski.

Vineri 5 ianuarie

Ieri, la retrospectiva Cezanne, la Grand Palais. Avem *coupe-fil* pentru a evita coada. Dai' ce folos dacă, în interior, oamenii stau ciorchine în faţa tablourilor, ca în metrou la orele de vârf? în plus, sălile de la Grand Palais mi s-au părut totdeauna antinomice cu ideea însăşi de expoziţie. Lumina e tamizată şi intimă, sălile prea mici, totul pare reunit spre a te pune în cea mai proastă relaţie cu obiectul privit. Contactul direct, nemediat, cu tabloul se vede anulat prin condiţiile pentru mine insuportabil de proaste în care îţi este propus. Aş putea să mă consolez la gândul că unele dintre aceste pânze le pot regăsi când vreau, la Musee d’Orsay, de pildă (deşi acolo trebuie plătit tributul obligatoriu al trecerii prin parterul plin de cele mai atroce academisme ale secolului al XDC-lea), dar pe cele – pentru care venisem, de altminteri – de la Ermitaj (s-au deschis pivniţele unde tablourile impresionismului francez, aruncate acolo de elanul revoluţionar şi de dogma

1 „a face adevărul verosimil" («. *ed.).*

realismului socialist, n-au avut totuşi timpul să mucegăiască) sau de la Philadelphia, sau din colecţiile particulare cum să le mai regăsesc? V. este mai stoic decât mine, care ajung să regret până şi prezentarea pe diapozitive de pe vremuri la facultate, chiar şi suportând comentariile dizgraţios-umoristice ale lui Oprescu despre *Les Grandees Baig- neuses.*

Spre a mă consola de această dezamăgire (să n-ai în cea mai mare şi, în principiu, frumoasă expoziţie Cezanne absolut nicio emoţie estetică este o culme şi n-aş fi vrut s-o ating), V. mă invită la un mic chef cu stridii la restaurantul nostru de la Odeon.

Acasă, îl rechemăm pe Manolescu să schimbăm titlul colaborărilor noastre imprudent promise („Diagonale" în loc de „Carnet parizian", ce-i pare lui V., pe bună dreptate, şi limitativ, şi ducând cu gândul spre o prezentare de modă). Rămâne fixat ritmul ia o cronică fiecare pe lună, începând probabil din februarie. Tot nu-mi convine, dar dacă am promis...

Vraf de scrisori, ziare, cărţi, azi, la cutia poştală. Sunt în acea clipă de şovăială când nu ştiu cu ce să încep, înfricoşată că niciodată nu le voi da de capăt. Privilegiez o scrisoare a lui Zografi: şi pentru V., şi pentru mine, omul acesta are o calitate umană excepţională. Va părea caricatural dacă voi rezuma într-o frază „reproşul11 lui că l-am pus în contact cu Marina Constantinescu. Prietenii (noi) sunt o instanţă ce nu trebuie să se amestece în aducerea pe piaţă a pieselor sau cărţilor sale. „în ce priveşte scrisul meu, simt o durere fizică dacă cei apropiaţi intră în mecanismul ruşinos al relaţiilor de promovare a unei căiţi sau a unei piese.“ El preferă chiar să-şi scrie „postumele11 decât să cedeze „normalităţii11 de a intra „în faţa lumii11, dezgustătoare şi grotescă. De fapt, aceste scrisori pe care ni le trimite – un soi de Jurnal – mi se par „opera11 lui cea mai săvârşită, iar „anormalitatea11 lui destul de rară în lumea şi literară, şi românească (adică de două ori a tuturor vanităţilor) spre a deveni preţioasă. îi vom telefona deseară.

în *România literară* (nr. 50) cronici despre cărţile noastre, Ioana Pârvulescu – V., Alex. Ştefănescu – eu. Nu numai foarte bune, dar (lucru ce nu i se întâmplase lui Al. Şt. data trecută) dovedind că au citit volumele în întregime, nu doar prefeţele, cum se cam face de obicei. în numerele 51 şi 52, un excelent editorial al lui Manolescu, punând la punct problema aşa-zisei reabilitări a lui Antonescu, după recriminările mai ales ale lui Radu Ioanid.

M-aşteapţă vraful. Mă-ntorc la el.

Duminică 7 ianuarie

Tot din vraf, după ce am răspuns la toate urările, scrisorile:

—Au sosit, **în** sfârşit, cărţile lăsate de Paul Comea la Paris unui prieten să le expedieze după grevă: a lui, *Semnele vremii',* a lui Andrei, *Platon. Filosofie şi cenzură.*

— Tot prin cineva de la Paris, ne-a trimis Ion Gavrilă-Ogo- ranu al doilea volum din mărturia lui despre rezistenţa în munţi, al cărei rar supravieţuitor este, *Brazii se frâng, dar nu se îndoaie* (Ed. Marineasa, 1995). Ion Ioanid copiase pentru noi, ca de obicei, ultima secvenţă din *Memorialul durerii* consacrat tocmai acestui subiect. Am văzut-o săptămâna asta. Tot prea patetică, dar de neînlocuit.

— Printre scrisori o surpriză: vara mea (Adriana Lovinescu, căsătorită Niculescu) întâlnită la Râmnicu Vâlcea, în 1994, îmi trimite un arbore genealogic al familiei. Deşi nu mă interesează genealogiile, nici a mea, nici ale altora, aceasta mă amuză: se vede că, provenind dintr-un Teodorescu, branşa tatei ce coboară din Va- sile, fostul director de liceu, este oarecum bastardă, că nu suntem deci „adevăraţii Lovineşti“ şi departe de a fi singurii. în schimb e unica „branşă" care a dat nume literaturii române, toţi ceilalţi, iluştri necunoscuţi. Concluzia? E foarte avantajos să fii... bastard.

Gheorghe Izbăşescu îmi cere să fiu „directoarea de onoare“ a *Zburătorului* său de la Oneşti. în plic, ultimul număr (cu o cronică favorabilă, dar complet haihui, despre voi. IV din *Unde scurte,* semnată de un cronicar, Eugen

Budău, specializat în „operele" lui V. şi ale mele), un nou volum poetic al lui Iz., *Melodrama realului,* şi o urare cu... muzicuţă. Sunt nevoita să-l refuz categoric.

Ieri, i-am telefonat la Timişoara Deliei Cotruş. E extraordinară, îţi mulţumeşte ea de o mie de ori c-ai avut bunătatea să-i primeşti darurile. Cam aşa îmi închipui c-ar trebui să reacţioneze îngerii din cer.

L-am căutat de două ori pe Grigurcu la Târgu-Jiu. Nu era acasă, am dat doar de mama lui, foarte vioaie şi care a reclamat un volum IV din *Unde scurte* ce nu le sosise. Am transmis doleanţa lui Li- iceanu, la Humanitas, unde voiam să-i mulţumesc redactoarei mele de carte, doamna Iordache: Ilea a controlat textul cu dactilograma juxtapusă şi n-a dat decât de o singură greşeală.

Luni 8 ianuarie

A murit Mitterrand. Ultimul mare politician (politician şi nu om politic) al generaţia sale. V. avea să-şi amintească cum la Kremlin a cerut să-l vadă pe Saharov, pe atunci exilat la Gorki (ceea ce niciun şef occidental – de dreapta – n-a îndrăznit să facă). Eu mă gândesc la curajul său fizic în lupta împotriva cancerului ce l-a răpus. într-atâta ni se pare de indecent cuvântul de hula aruncat într-o groapă de mormânt de-abia deschisă. (N-am făcut-o nici pentru Eugen Barbu când, sosită la Aeroportul Otopeni în septembrie 1993, am fost asaltată de microfonul unei aferate dudui de la *Evenimentul zilei* cu întrebarea, gâlgâind de râs în aşteptarea răspunsului pe care-1 spera gras: „Tocmai azi, când sosiţi Dvs., a murit E.B. Ce aveţi de spus?“ Nimic în afara unui „Dumnezeu să-l ierte!“, ce a lăsat-o iară replică pe fetişcana în căutare de *scoop* şi răfuieli. De fapt, numai de două ori în existenţa m-am bucurat de moartea cuiva: Hitler şi apoi Stalin. Nu puteam să aplaud executarea cuplului Ceauşescu din pricina procesului de prost augur şi garantată obârşie stalinistă.)

De-abia după ce omul intră în neantul lui, iar amintirea în pere – nitatea-i posibilă, discuţiile pot reîncepe. Când se vor ivi, nu vocile noastre se vor ridica întru apărarea regelui de curte socialistă care a fost

Mitterrand.

Iar m-am dus la cutia poştală şi vraful s-a format din nou. Va ţine cel puţin o lună acest travaliu sisific, provocat tot de greva dinainte.

De notat deci:

— O scrisoare cu urări şi tăieturi din presă de la Barbu Bre- zianu. Pe plic, timbre cu chipurile lui Eliade şi Cioran.

— Tot urări (cum altfel?) de la Grigurcu.

— Ale lui Luca Piţu se încheie leit extravagantului personaj: „nevrednicul ieşiot, rebutul Bucovinei de Sud, ruşine a Căjvănii, scursură a Moldovei, genialul Luca Piţu“. Nu-1 invidiez pe V. dacă vrea să răspundă pe acelaşi ton.

— Destul de lungă scrisoare de la Florenţa Albu: după citirea cărţilor noastre se simte jenată de „laşităţile" ei, de faptul că a trăit „ca o cârtiţă", invocând doar suferinţa-i personală – boa la de inimă. Astfel de scrupule o onorează, dar sunt exagerate. V. are altele: că n-a scris cum trebuie despre poezia ei, iar eu, deloc pentru proză chiar dacă *Jurnalul* ei recent mi -a plăcut (i-am telefonat doar să i-o spun). Se scuză şi pentru că a primit un premiu al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, în devălmăşie cu câteva semilichele: Fănuş Neagu, George Bălăiţă şi, după părerea ei, chiar Mircea Ciobanu, „un duplicitar". Mie mi-au dispărut rezervele după ce am văzut cum l-a făcut să vorbească pe Regele Mihai, ca în tragedia antică. Trebuie să fii de foarte bună calitate, asemenea Florenţei Albu, pentru a-ţi recunoaşte azi culpabilităţi latente sau chiar imaginare. Cei cu adevărat vinovaţi nu recunosc nimic. Dimpotrivă. Se laudă cu faptele cele rele pentru care cer medalii.

Mircea Zaciu s-a întors în Germania – de unde ne scrie – cu noi amărăciuni şi o agravare a cardiopatiei sale. Prevede şi riscul unei intervenţii.

Ion Pop ne trimite, cu o prefaţă a lui, antologia din poemele lui V.V.M. intitulată *Ştiri despre Victor Valeriu Martinescu* (Ed. Co- gito, Oradea, 1995). O voi citi în primele momente libere (dar când se vor ivi ele?) întru

amintirea întâlnirii noastre de mai an într-o mahala bucureşteană cu cel mai viu, mai neconform poet, depăşind toate aşteptările mele. Cred că m-a uluit şi faptul că a fost singurul – şi ultimul – eare-1 mai trata pe V. ca pe un adolescent. Atâta vreme cât mai trăiesc oameni capabili să-ţi evoce copilăria sau tinereţea, nu simţi întinarea timpului, de-abia când au dispărut martorii calea e deschisă bătrâneţii. V.V.M. a fost şi asta: o scurtă, benefică cură bucureşteană de întinerire.

Domniţa Ştefanescu (văd că e soţia lui Alex. după câteva rânduri cu urări strecurate de el în carte) ne trimite un volum ce poate fi un remarcabil instrument de lucru: cronologia evenimentelor din decembrie 1989 până în decembrie 1994, *Cinci ani din istoria României,* publicat la Editura Maşina de Scris, Bucureşti, 1995.

Astă-seară, telefon cu dna Ioanid, el intervenind din când în când prin. scris sau prin gesturi interpretate de ea. Le cer adresa lui Ion Gavrilă-Ogoranu, îmi dau şi telefonul. Stă la ţară (sat Gal- piu, comuna Sântimbru) şi vom suna să se repercuteze ecoul până în Munţii Făgăraş.

Sâmbătă 13 ianuarie

Doliul naţional pentru Mitterrand a luat proporţii delirante, la care nici cei ca noi, favorabili unei pauze în polemică în faţa mormântului deschis, nu pot subscrie. De unde, fără îndoială, proporţiile satisfacţiei de a citi în *Le Monde,* cu începere din 9 ianuarie, şase extrase din cartea în curs de apariţie a lui Regis Debray, *Loues soient nos Seigneurs. Une education politique.* Nu dintr-o slăbiciune pentru Regis Debray. Nu şi-a făcut încă deplin „le travail de deuil“ şi nici n-am impresia că şi-l va face vreodată. Chiar dacă, spre deosebire de alţii, s-a dus să lupte lângă Che Guevara pentru a vedea, cum spune azi ironic, „comment on casse Ies oeufs“, şi n-a fost scos din închisoare decât prin intervenţii la cel mai „înalt nivel“, când s-a întors în Franţa s-a aciuat pe lângă Mitterrand tot din motivaţii de extrema stângă. Umorul în relatarea acestui trecut a înlocuit orice remuşcare. Doar stilul, în cazul lui, salvează totul şi întăreşte impresia că numai

Franţa ştie ce înseamnă acest termen, preţios şi demodat. Iată un exemplu al felului lui de a-şi bate joc de el însuşi, fără a-şi pune cenuşă în cap:

„Ma petite tete roulait, retour d'Amerique, un grand roman in- acheve, trop baroque pour la veine naţionale: le gaullisme d'extreme gauche. La Republique stylee Michelet avec Ies mots de Trotski.“[2] Calea spre un Mitterrand simbol al tuturor confuziilor şi iluziilor Stângii, intrând în 1981 în Panteonul valorilor republicane cu un trandafir în mână şi admiţând, în singurătatea-i suverană, doar un martor: televiziunea, e deci naturală. Critica afectuoasă

— nu însă mai puţin acerbă – din cele cinci episoade citite până acum devine definitiva nu din pricina punctului ei de plecare – extrema stângă –, ci a formulelor ce vor eclipsa, prin adevărul explodând din concizia lor, alte analize mai juste poate, însă mai delăsate. Când, de pildă, Regis Debray scrie: „Lâ ou de Gaulle parlait de la France, Mitterrand parlait de lui-meme“[3], diferenţa fundamentală dintre omul politie şi politician se stabileşte de la sine.

Nu mai citez, deoarece aproape că nu există pauză între două formulări fericite. îi voi citi probabil cartea (priveşte psihologia puterii şi nu numai pe Mitterrand, subiect la urma urmei subsidiar pentru mine) din acelaşi motiv ce m-a făcut să-i duc până la capăt un roman în miezul căruia se afla de fapt „experienţa*1 sa sud-americana – n-o regreta, o ironiza doar –, strict estetic.

Nu mă reţine acest ton special la cei mai mari scriitori, ci la unii ce n-au decât acest dar al formulării asasine şi fericite: că se numesc Claude Roy, Jean Cau sau Regis Debray.

în cazul „serialului5' din *Le Monde* a fost odihnitor în tristeţea de circumstanţă care de la stânga (normal) la dreapta (exagerat de anormal) îşi trimitea „trandafirul" la

---

2 „Căpşorul mi se învârtea, întoarcerea din America, un roman mare neterminat, prea baroc pentru vâna naţională: gaullismul de extremă stângă. Republica ajustată de Michelet cu termenii lui Troţki.“ *(N, ed.)*

3 „Acolo unde de Gaulle vorbeşte de Franţa, Mitterrand vorbeşte de el însuşi" (*n. ed.).*

ceremonii şi înmormântări. Pluralul deoarece au fost... mai multe. în cavoul familiei la Jamac, o comemorare la Latche, o misă oficială la Notre Dame. (O paranteză autohtonă: a venit şi Iliescu la slujba de la Notre Dame, stătea la stânga lui Fidel Castro —- nădăjduiesc să nu fie un simbol.)

Şi pentru că am trecut astfel la subiecte pe cât de autohtone, pe atât de estice, de reţinut această ştire din Albania *(Le Monde,* 11 ianuarie): cinci foşti responsabili ai partidului comunist au fost arestaţi la 9 ianuarie în virtutea legii asupra „genocidului şi crimelor comuniste“ adoptate în septembrie 1995**.** Ei sunt acuzaţi de „deportări masive de cetăţeni pe motive politice". Mai e oare util să ne întrebăm care ar fi „imaginea" şi realitatea României daca am fi procedat la fel?

Altă trecere pe la cutia poştală, alt vraf. Din el:

— Mircea Săucan: e cu totul singular, probabil primul scriitor care se bucură sincer ca la ultima carte trimisă ne-am exprimat nu doar rezervele, ci şi dubiile asupra naturii ei. Deplângeam lipsa de „cârje" ce-ar îngădui cititorului să treacă din registrul fantastic în cel oniric şi apoi în cel real, fară a cădea şi a se lovi la fiecare prag. Găseşte idepa excelentă şi exultă că V. şi cu mine i-am spus adevărul, nemulţumindu-ne cu câteva fraze convenţionale. A „dansat" de bucurie. Ce personaj!

—Andrei Zanca, poetul echinoxist, refugiat în Germania (mi-a mai expediat două volume de versuri), îmi trimite, după ce i-am comunicat că nu-i înţeleg scrisul, o pagină bătută la maşină. E sigur cineva interesant, dar, izolat în Germania şi neprimind scrisori de la foştii lui prieteni de acolo, vrea neapărat pe cineva pe care să se poată „sprijini" în limba natală; voi căuta, fără să-l jignesc, să-i explic lipsa mea de timp pentru corespondenţă.

— Rodica Drăghincescu presupune, speriată, că m-am supărat pe ea când eu socoteam că ea s-a simţit jignită: nu-mi plăcuse o rmvelă-jumal-text-proză (ce va fi fost...) asupra căreia îmi ceruse părerea. I-o dădusem cu toată sinceritatea, nu toată lumea este însă Mircea Săucan!

— Smaranda Enache, din partea ei şi a Ligii Pro-

Europa. Cum i-a atacat pe Manolescu şi PAC-ul drept naţionalişti fiindcă refuzau cererea UDMR de autodeterminare „teritorială'1, bănuiam că ne suspectează şi pe noi. Uite că nu încă.

Rămâne tot lotul de la V. Cum e acum la Sorbona pentru teza de doctorat a lui Sandrine Lavastine (subiect: Noica) la care eu nu m-am învrednicit să mă duc, răspunsurile vor mai aştepta.

— Bune răspunsurile (două) ale lui Alecu la furiile lui Gabriel Andreescu *(22,* nr. 52/95 şi 1/96). G.A. e din ce în ce mai penibil ca personaj şi, în plus, s-a văzut cu satisfacţie dotat şi cu un recent „premiu al minorităţilor" acordat la... Budapesta. Au dreptate să i-1 dea: la unguri pentru el totul e bine şi frumos, chiar şi ultranaţionalismul. La români, totul mârşav, ignobil, dezgustător. Din moment ce sunt o majoritate! Ca să-l intereseze, românii majoritari din Basarabia ar fi trebuit să se declare o minoritate, doar aşa mai aveau o şansă: planul publicat de el ce-1 încântase pe Milinea.

Mai spre seara.

S-a întors V. de la teza pe care Sandrine a trecut-o cu „tres hono- rable“ şi „Ies felicitations du jury“. Hassner, care era în juriu, i-a trecut lui V. cele doua volume masive ale tezei. Titlul: *La philoso- phie naţionaliste roumaine. Une flgure emblematique: C. Noica.* Semnează Alexandra Carreau Hurezeanu (alias Alexandra Laig- nel-Lavastine). Din juriu, V. o găseşte – şi e surprins – pe Ca- therine Durandin destul de riguroasă (îi reproşează mai ales lui Sandrine că n-a ţinut seama de importanţa ortodoxismului în legiune). Nefiind ortodoxizant, ignorându-i piatra de temelie, Noica nu poate fi considerat doctrinar al legionarismului. Rezerve şi la

Hassner. Pentru Sandrine, naţionalismul e unica trăsătură de unire între legionarismul anilor ’30 şi ceauşismul anilor ’70-’80. (Dar i-o spune lui V. în pauză, nu şi *ex cathedra).* Lipseşte din juriu Liiceanu (Sorbona n-a găsit bani să-i plătească biletul de avion), singurul în adevărată cunoştinţă de cauză şi de subiect care ar fi putut

să introducă nuanţe şi sens în această schemă şi sumară, şi la modă. Sunt indiscutabile şi legionarismul anilor de tinereţe îa Noica, şi soluţia lui de dăinuire prin cultură sub Ceauşescu pe care, sub o formă sau alta, i-am reproşat-o îndeajuns V. şi cu mine. Şi mă gândesc la texte transmise prin radio şi trecute în bibliografie de Sandrine, nu doar la convorbiri deseori furtunoase de la Paris, când ajungeam chiar să ţipăm unii la alţii. Da, preacivilizatul Noica, politicosul peste fire Noica, când se enerva, ţipa. Dar nici atunci, nici mai târziu, n-am uitat că Noica e totuşi Noica: autorul unei opere filosofice, traducătorul lui Kant, iubitorul de Hegel, împătimitul de filosofia greacă şi creatorul unei şcoli de gândire ce nu exaltă valori străine de filosofie (dovadă: ţinuta discipolilor direcţi: Liiceanu şi Pleşu). După cum nu ne-am permis să-i ignorăm anii de închisoare şi suferinţă, chiar dacă el şi i-a oblojit citind acolo Marx, şi declarându-1 genial. A scris şi cel mai blasfemato- riu text pentru suferinţa codeţinuţilor săi, *Rugaţi-văpentru fratele Alexandru*, în care călăul şi victima beneficiază de aceeaşi indulgenţă (mai mare de altminteri pentru călău decât pentru victimă), îndemnându-ne să ne rugăm până şi pentru Big Brother. Noica în închisoare fiind se hotărâse să excludă etica din gândirea sa filosofică şi ne şi anunţase la prima noastră întâlnire pariziană că-şi va ţine promisiunea. Nu era imoral, ci funciarmente amoral pe plan politic. Am presupus V. şi cu mine că mânia lui (feroce când se dezlănţuia) îrppotriva disidenţilor – Soljeniţân şi Goma, îndeosebi Goma – venea şi din faptul că renunţase a fi aşa ceva chiar în ceasurile când exilul, cotizându-se (fondurile erau colectate de Ella Munteanu), încerca să-l cumpere – comuniştii români aveau un astfel de „om de afaceri“ la Londra care ne ceruse dublul preţului obişnuit: Noica era şi filosof, şi în închisoare. Finalmente, Bu- cureştiul a refuzat când tocmai reunisem suma, foarte mare, nici capii regimului nu-şi putuseră pesemne închipui că Noica, în loc să dezvăluie – m cazul când ar fi fost liber – oroarea sistemului carceral, va declara cu vorbe topite în dulceaţă de trandafiri, ce fericit

a fost el acolo. în toate aceste puncte, am fi, în sinea noastră, mai duri încă decât Sandrine, dar – repet – noi nu putem uita că Noica n-a fost doar atât.

Telefonează de la Roma Dan Petraşincu. „Frumosul Dan“ – aşa i se spunea la Bucureşti prin anii ’30-’40 – are acum 85 de ani, vine de la New Deliii şi pleacă la New Delhi – numai 7 ore de avion –, mutându-se cu Roberta de pe un continent pe altul de parcă s-ar duce până la Fregene. Are, desigur, cum ar fi spus Cioran, „L’Inde facile". Nu e în relaţii bune doar cu miturile, ci şi cu basmul: pare a fi descoperit secretul „tinereţii fără de bătrâneţe“.

Ne cheamă şi Christinel, vrea ştiri despre noi şi despre Rodica: are o voce stinsă, iar optimismul nărod cu care îi răspund sună fals.

Un apel pe *repondeur*: era Mircea Fotino care, vrând să facă haz, a spus doar Mircea Colorado. Uitasem că universitatea lui e în Colorado. Până să mă trezesc geografic, închisese.

Maria Brătianu indignată: românii din Elveţia (din asociaţie face parte şi Ion Vianu) au cumpărat o biserică de lemn din Maramureş s-o împlânte la Geneva sau prin împrejurimi. Puterea, care visează să transforme exilul într-o diasporă mai controlabilă, a contribuit la cumpărare sau la transport şi acum buletinul asociaţiei cu pricina invită pe popii oficiali la slujba de inaugurare. Cred că Maria e cam şocată de lipsa mea de entuziasm pentru o acţiune de protest. Cred însă că mutaţia este de fapt săvârşită: exilul şi-a încheiat ciclul, ce face sau nu face nu mai prezintă vreun interes major. Nu înseamnă că trebuie cedat ofertelor sau presiunilor de la Bucureşti (nici de data asta n-am răspuns, noi atât de politicoşi, nici la urările lui Meleşcanu, nici la cele ale Fundaţiei Culturale semnate de Buzura). Nu mai văd însă interesul unor acţiuni colective. Maria are o cantitate de generozitate şi una de furie ce se cer neapărat cheltuite. Ferice de ea!

De Nicolae Mărgineanu, pe canalul „Planete", un documentar George Enescu, foarte corect făcut (nicio

deosebire de cele occidentale). O prestaţie înduioşătoare de fidelitate a lui Yehudi Menu- hin, alta a lui Halbreicht, care din pricina lui Horaţiu Rădulescu are o slăbiciune pentru muzica românească. Vedem şi conacul de la Teşeam. înţeleg mai bine de ce Pleşu şi l-a dorit ca loc de „exil". Pentru prima oară îl văd pe V. îndoindu-se: n-a fost prea sever în comparaţia sa Bartok-Enescu cu acesta din urmă? (Gf. *Româneşte.)*

Duminică 14 ianuarie

Ştire proastă de la Vona, azi la trezire: e în spital şi urmează să fie operat de ocluziune intestinală. A mai fost o dată şi se teme că acum riscă să fi devenit canceros. Un telefon trist, grav, aproape testamentar. în acest context pare uimitoare a doua preocupare pe care mi-o comunică. A citit editorialul lui Manolescu despre mareşalul Antonescu, ce nu trebuie – spune M. în substanţă – judecat doar dintr-un singur punct de vedere: al antisemitismului său. Şi Vona, degajatul de orice prejudecăţi, Vona care declară cui vrea ,să-l audă că el şi familia lui n-au avut nimic de suferit în România dinainte de comunism, Vona care-i interzice lui Reichmann orice aluzie la Holocaust în darea de seamă despre romanul lui, Vona se arată pur şi simplu îngrijorat de deriva *României literare.* Vede un semn şi în faptul că în paginile consacrate evenimentelor anului 1995 n-a fost citată premierea romanului său în străinătate. Asta ţine de vanităţi literare, e mai explicabil. Dar a lăsa să se înţeleagă că editorialul lui Manolescu (cf. 5 ian. '96, p. 3) ar fi antisemit e un nonsens de care nu-1 credeam capabil pe Vona. Şi iată că este.

Luni 15 ianuarie

Vona: telefon. Să-l numim Fiodor de acum înainte. Ca Dostoevski, s-a întors teafăr de la locul execuţiei. înainte de operaţie i-au făcut o nouă radiografie: era bună, nu va mai fi operat. Altă voce, altă viaţă.

Delirul Mitterrand nu mai are limite: vor să-i dea Bastiiiei numele său. Cum Bastilia este simbolul Revoluţiei Franceze, ar însemna a-1 confunda pe Mitterrand cu mitul fondator al Franţei modeme. La Bastille-Mitterrand ar fi

demn de pere Ubu. Se poate întâmpla şi asta, dar atunci în geografia deriziunii s-ar înscrie o nouă capitală: Parisul.

Miercuri 17 ianuarie

Din ultimul capitol publicat din cartea lui Regis Debray în *Le Monde* (14-15 ian.), din care aproape totul s-ar cere citat, de reţinut cel puţin această caracterizare a Franţei de-o ameţitoare justeţe:

„On s'etait raconte des histoires, on vivait dans l'imaginaire, au-dessus de ses moyens reels. Comme la France dans le mon- de, la gauche en France, depuis 1945, voyageait en premiere avec un billet de seconde. Un controleur charentais est arrive, affable et mălin, et nous avons regagne en douceur le bon compartiment. Exit l'exception franşaise, exit l'arrogance. Exit aussi la guerre de religions. [...] En somme, ce president socialiste a delivre une generation de socialistes des mensonges qui nous avaient fait tant de bien."[4]

Din noul „vraf4 reţin doar:

— Trimis de Helene Lenz al doilea volum tradus de ea din versurile Anei Blandiana, *L 'architecture des vagues* (Ateliers du Tayrac, 1995). Din păcate, probabil că nu va avea mai mare ecou decât primul, *Etoile de proie.*

Publicată la Sibiu (Ed. Hermann, 1996), o ediţie bilingvă a poemelor lui Wolf von Aichelburg în traducerea lui Dan Dănilă, care şi trimite cartea. Autorul a avut, anul trecut, la vreo 85 de ani, cea mai frumoasă moarte ce-şi poate visa un îndrăgostit de mare cum era el: a plecat în larg, în Mediterana, şi nu s-a mai întors. Am ştiut-o imediat de la Mimi Biemel. în afară de scrisorile pe care a început să i le trimită lui V. (de când a ajuns în exil), singura mea legătură cu el a fost horoscopul pe care mi l-a făcut fără a mă cunoaşte (îi fusese cerut de Georges). în perioada mea narcisică, îl citeam periodic, într-atâta portretul psihologic

4 „Ne spuseserăm poveşti, trăiam în imaginaţie, deasupra posibilităţilor reale. Ca şi Franţa în lume, stânga în Franţa, începând din 1945, călătorea la clasa întâi cu bilet de clasa a doua. A venit un controlor «charentais», afabil şi isteţ, şi am trecut uşor-uşor în compartimentul corespunzător. S-a terminat cu excepţia franceză, s-a terminat cu aroganţa. S-a terminat şi cu războiul religiilor. [.,.] Una peste alta, preşedintele ăsta socialist a dat o generaţie de socialişti ai minciunilor care numai bine nu ne-au făcut." *(N.ed.)*

mi se părea de exact.

Cea mai copilăreasca poză cu Moş Crăciun o primim de la *22.* Cu semnături de prim rang şi gust: Gabriela Adameşteanu, Ro- dica Palade şi Andrei Comea. Daca nu i-am cunoaşte, ar semăna a gluma!

Sâmbătă 20 ianuarie

De fapt, de vreo zece zile am fost ocupată – şi fireşte preocupată – cu controlul ritmului cardiac. Iarăşi *holter,* şi iarăşi. N-aveam de gând să fac vreo fişă clinică, dar, căutând cu totul altceva **în** *Jurnalul* de anul trecut, am dat de toate detaliile „cardiace41. Deci „pudoarea" n-are sens acum, din moment ce n-am respectat-o dintru început.

Holter-xA a înregistrat iar extrasistole. Mai puţine, dar eu speram sa nu mai fie deloc. Metzger mi-a schimbat tratamentul: un regulator ritmic mai puternic. L-am întrebat dacă am o cardiopatie. Nu – a venit răspunsul sec. O tahicardie? Tot negativ. Atunci ce? „Vous avez le coeur de votre âge“ mi-a răspuns simplu, deloc graţios, dar evident. Ca să mă răzbun i-am spus replica lui Cioran. Adora şi doctorii, şi să vorbească despre boli (astfel de convorbiri stau la temelia prieteniei sale cu Michaux), şi ni-i recomanda pe cei mai buni. Până ce, într-o zi, ne-a declarat că el nu se mai duce la doctori. La ultimele consultaţii, ori de câte ori se plângea, i se răspundea invariabil: „â votre âge“... „Quel âge, quel âge?“ repeta el exasperat. îl întreb pe Metzger dacă ştie cine e Cioran. Ce să zică şi el: da. Nu-ul este însă vizibil. Nici de Io- nescu prea multe n-a auzit. O reţine mai ales pe Marie-France („Quelle dame!“). în plus şi uită. Asta cel puţin e sigur. La a treia întrevedere cu el, reiau acelaşi discurs, şi el aceleaşi întrebări de parcă ar fi nou-nouţe. Pe Hăulică cel puţin l-am discutat, cu exact aceleaşi argumente, de fiecare dată. Nu înţeleg ce se întâmplă cu el, doar nu e la vârsta senilizării. Nu pentru a-i pune eu un diagnostic m-am dus să-l vad, ci invers. Al lui e cam *flou.* îmi dă un tratament pentru ca acest ritm cardiac galopant şi neregulat să nu ducă la fibrilaţie (data trecută îşi bătuse joc de internul de la Brides care se speriase de consecinţele unei fibrilaţii, şi

acum nu exclude nici el o astfel de posibilitate). ^

în rezumat: n-am mai nimic, dar trebuie să mă tratez pentru a evita să am ceva...

In plus, V. acum câteva zile a avut impresia că nu mai vede bine: s-a dus la Richard şi iar va începe seria de analize cu anxietatea aşteptării rezultatului.

Atât de cenuşiu tunelul, încât pentru a ieşi fie şi o clipă din el hotărăsc să facem un „chef ‘ V. şi cu mine. Motive am avea: V. se afla ieri ia Editura Michalon pentru a doua corectură şi semnarea contractului: cartea despre Piteşti va apărea până la 15 februarie, cel târziu. De la Necker, iau autobuzul, descind în rue du Dragon, unde e biroul lui Michalon. V. tocmai termina corectura cu Sandrine. Apare şi Michalon: vrea să-i invităm pe el, pe Mihnea Berindei, pe Furet la cină la noi acasă! Mihnea, căruia îi telefonez mai târziu, pretinde că Michalon glumea invitându-se singur, eu nu cred. îi replic lui Michalon că nu ştiu să gătesc şi nu-i vine să creadă. Sau se preface, nu ştiu şi în fond nici nu mă interesează, e extraordinar ce puţin îl „simt" pe omul ăsta. Luăm o cafea cu Sandrine la bistroul de alături, apoi în duet cu V. la restaurantul nostru de la Odeon spre a îneca în... stridii ceaţa zilelor trecute şi „problemele" celor ce vor veni.

Astă-seară, telefonând lui Barbu Brezianu, reeditǎm scena cu Manoâescu ascultându-1 pe Liiceanu Ia emisiunea lui Iosif Sava: de data asta Irina şi Barbu îl ascultau pe... Manoâescu invitat la aceeaşi emisiune. Barbu Brezianu a fost emoţionat când Manoâescu a povestit cum a ascultat la noi un disc de Vivaldi în noua lectură a formaţiei II Giardino Armonico. îl chemăm mai târziu pe Ni- colae, vrând să-i facem aceeaşi figură ca lui Liiceanu, dar nu se prinde. în schimb, ne aştepta deja textele, a şi anunţat colaborarea noastră (nu ştiu dacă la ziar sau în redacţie). îi telefonam şi pentru a şti dacă aceleaşi texte pot să treacă şi la Deutsche Welle. A revenit „â la charge“ Hurezeanu pentru colaborări permanente ale noastre (ne-a momit cu valoarea celorlalţi colaboratori: Patapie- vici, Paler, Doinaş, Ana Blandiana) şi e gata să

numească *România literară* ca publicaţie unde a apărut sau va apărea acelaşi text. Curios, V. pare mai ispitit decât mine de aceste proiecte, eu mă simţeam bine ocupându-mă tot timpul de Jurnale trecute şi viitoare, dar în ritmul meu şi fără obligaţii. Iar cobor în vâltoare, iar nu mai pot citi fară creion în mână etc., etc. Până în 10 februarie trebuie deci nu numai să scriu primul text la „Diagonale*1 (aşa se va intitula rubrica noastră), dar şi să ajung până la telefoane să cumpăr un... fax.

Târziu, spre seară, ne cheamă Hurezeanu de la Paris, unde a venit sa-şi vadă băiatul şi pe Sandrine. E încântat că acceptăm ideea colaborării. Fixăm începutul transmiterilor prin telefon: de la 12 februarie, când se întoarce el însuşi din România, unde îi apare o carte. încep deodată să am trac: oamenii vor aştepta prea mult de la noi: ieşiri din impas, schimbări la faţă etc., etc. Şi noi, de unde?

Şi mai târziu – 12? 1? —, Mihnea. A vorbit trei sferturi de oră cu Nicolae şi e în culmea indignării: Diaconescu şi cei de la conducerea PNŢ se pregătesc, după alegeri, să guverneze cu PDSR (Radu Vasile e gata să fie primul-ministru al lui Iliescu) şi elimină cu prilejul congresului pe cei fideli viziunii lui Coposu (să ajungă Mihnea să spună că este trădat Coposu!), printre care şi pe Ticu Dumitrescu. Neavând personalităţi forte, ţărăniştii vor fi devoraţi de PDSR şi Convenţia va dispărea din geografia opoziţiei, ce se va rezuma la o insulă-două: PAC, PD (culmea!) şi poate noua Alternativă 2000 ce va încurca mai mult lucrurile (ziarele îl dau ca membru fondator pe Liiceanu, acesta a refuzat dintru început, dar, necitind ziarele, poate că nici nu ştie că trebuie să dezmintă), în timp ce Pleşu şi-a dat demisia. Bietul Mihnea, n-are cu cine să comenteze şi ar fi bucuros să ne smulgă accente de indignare. Le obţine, fireşte, dar la ce servesc? De mirare e că Nicolae, cu care am vorbit astă-seară, nu ne-a spus nimic, făcând fixaţie pe celebra noastră colaborare.

Ieri (a chemat el) şi azi (am chemat noi) telefoane cu Patapie- vici, căruia V, vrea să-i trimită ultima carte a lui

Ilya Prigogine, *La fin des certiâudes*, ce-i poate fi de folos pentru teza lui.

Toader Paleologu e la Paris. Vrea sa ne aducă ultima carte a lui Alecu (convorbirile lui cu Stelian Tănase), dar mai ales să ne prezinte pe Sara (urmaşul de un an şi jumătate, Mihalache, a rămas cu bunicii, Alecu exersându-se, aşa cum se lauda într-un interviu din *Orizont,* în „l'art d'etre grand-pere"). îi vom vedea cu bucurie săptămâna viitoare.

Sanda N., întoarsa din Japonia, ne spune că Vona a fost totuşi operat. Deci niciun Dostoevski la orizont.

Cultul Mitterrand nu putea să nu-şi aibă scandalul său. Doctorul lui M., de care nu s-a despărţit decât mai târziu, Claude Gu- bler, a dezvăluit într-o carte, *Le Grande Secret* (Pion), că s-au descoperit nu numai cancerul la prostată, ci şi metastazele osoase încă din 1981 şi că Mitterrand e acela care, pronând transparenţa (nimeni nu i-o cerea), l-a obligat în numele secretului de stat să alcătuiască false buletine de sănătate. Familia Mitterrand (mai bine spus: „familiile") a obţinut interzicerea difuzării şi vânzării cărţii în numele secretului medical. Că Gubler nu e un doctor foarte recomandabil şi ca secretul medical face parte din jurământul lui Hipocrate, e adevărat. Nu mai puţin vinovată însă este minciuna lui Mitterrand tocmai în momentul când, pentru a evita secretoma- nia ce înconjurase moartea lui Pompidou, M. promisese că el va spune totul. Mi se pare totuşi că duplicitatea e trăsătura lui de caracter dominantă. Ca şi un alt termen folosit şi de Regis Debray şi deocamdată netraductibil —- n-am poftă să mă arunc pe dicţionare de sinonime şi analogii, iar „suspicios" nu-mi place, nu conţine ca termenul francez suficientă onctuoziate: *cauteleux.*

Marţi 23 ianuarie

Plouă, e frig, umed, urât. A trebuit să ies şi luni, şi marţi, şi să-mi pierd după-amiezele la dentist. „J'ai mal aux dents." Nu sunt franţuzită, dar formula asta din *La Legon* înnobilează, fie şi la modul ionescian, durerea de dinţi. Ironia face ca să fi luat cu mine în metrou cartea lui Ion

Gavrilă despre rezistenţa în munţi. Admiraţia mea — intensă — pentru felul cum cei mai mulţi au suportat torturile Securităţii devenea, pe măsura multiplicării descrierilor, abstractă. Când însă dentistul m-a împuns în gingie pentru anestezie cu un ac ce mi s-a părut lung de-o poştă, am tras un ţipăt surd şi m-am întrebat dacă aş fi rezistat la chinuri fără a-mi da prietenii sau complicii spre a scăpa de insuportabila suferinţă. Retorica în jurul rezistenţei la tortură e insuportabilă. N-avem însă dreptul să refuzăm a ne sluji de cuvintele mari pentru cei ce-au ajuns s-o practice.

Reacţiile la divinizarea lui Mitterrand („La Republique me- taphysique“ este titlul articolului lui Alain Duhamel din *Le Point,* 20 ian.), care s-a revărsat valuri-valuri asupra Franţei la moartea sa, încep să se manifeste. Chiar şi la televiziune, în emisiunea unui personaj pe care-1 dispreţuiesc profund: e clovnul unei vieţi literare ce nu mai are suprarealismul pentru a-şi satisface teribilismul, Edem Hallier, Am căzut o dată şi eu victima bunelor lui intenţii pe care le-am luat în serios: când a finanţat „operaţiunea Antigo- na‘‘ (Jean-Marie Benoist şi alţi câţiva s-au dus la Conferinţa de la Belgrad să facă scandal asupra drepturilor omului neobservate în Est în general şi în România îndeosebi, asupra căreia aveau un întreg dosar). Eram cu Ţepeneag şi am înregistrat o declaraţie a lui Edem Hallier pentru radio, în excentricul său apartament din place Victor Hugo, cu un zid transformat într-o uriaşă colivie de păsări, ce gângureau agresiv din pricina numărului lor prea mare. îmi pare rău ca n-am ţinut emisiunea, azi m-ar amuza sa ştiu dacă a ajuns până la Bucureşti „zgomotul" păsărilor mimând în fond pe cel, gol de sens, al delegaţilor la conferinţă, convinşi dinainte că al treilea „coş“ de la Helsinki, cel cu drepturile omului, este o pură formalitate. Edem Hallier e deci un caraghios, dar are mania scandalului şi nu e nimic mai sănătos decât demontarea prejudecăţilor lui „Tout Paris". Şi apoi îşi alcătuieşte platouri interesante. Astăzi, în afară de Chevenement, care-1 apăra pe M. prosteşte şi în limbă de

lemn, „impostura" sau în orice caz duplicitatea Mitterrand erau analizate remarcabil mai ales de Philippe Alexandre şi de Amouroux. Emisiune violentă, la care nu s-ar fi ajuns dacă de cealaltă parte nu s-ar fi făcut abuz de tămâie. într-o paranteză Edem Hallier mărturiseşte c-a pus pe vremuri o bombă la domiciliul lui Regis Debtay, facând-o să explodeze când nu era nimeni acasă.

Am terminat primul capitol de „Repere": 1941-1947. Tot ironi- zându-mă, am dobândit iluzia de a fi găsit un ton just. Ce voi face cu acest text nu ştiu încă. Are 24 de pagini şi mi-e preţios deoarece compunerea lui mi-a îngăduit să arunc la coş toate Caietele pe care le ştiam ridicole, dar de care nu-mi venea să mă despart căci conţineau detalii şi fapte uitate din tinereţea mea bucureşteană. Nu voi putea continua imediat: va trebui totuşi să mă ţin de nefericita promisiune făcută lui Nicolae şi lui Hurezeanu,

Piteştiul lui V. înaintează cu o viteză înfricoşătoare. Sandrine trimite corecturi prin curier, le vrea a doua zi: azi ne-a cerut fotografii ale lui Y. şi l-a rugat să-şi pregătească lista pentru serviciul de presă. V. va fi obligat să-l pună la o parte pe Levinas, pe care îl reciteşte acum intensiv şi metodic de parcă ar avea de scris un lung eseu şi nu un text de maximum trei pagini pentru *România literară* şi Deutsche Welle.

Telefonăm la Dan C. Mihăilescu. S-au întors de la Praga. Hazul lui obişnuit. Suntem — ne spune el — tocmai prezenţi în casa lor: el scrie despre V. pentru *22,* ea despre mine pentru *L.A.I.* Sunt entuziasmaţi de Praga.

Joi 25 ianuarie

Gabriel Dimisianu a publicat în 22 o cronică despre *Unde scurte,* V, atât de „amicală" insistând asupra felului în care am „protejat" pe scriitorii din ţară, încât, contrar obiceiului (nici eu, nici V. nu mulţumim celor ce scriu despre noi), i-am telefonat ieri-seară. Era încântat, şi ne tot grăbea să ne trimitem colaborările la *România literară,* redacţia fiind în aşteptarea „evenimentului". De abia de acum încolo vom începe să-i dezamăgim.

Geta D. cu o veste total neaşteptată. Mihai Pelin

(colaboratorul lui Drăgan), care a scos sau va scoate a doua *Carte albă a Securităţii,* i-a înmânat ca să mi le trimită ce-a mai găsit în „dosarul" mamei: fragmente din scrisorile mele ce stăteau la baza anchetei, ca şi fişe de urmărire a mamei. Geta mi le va trimite prin Vasi- le Gavrilescu, ce se întoarce la Paris pe la jumătatea lui februarie. După o astfel de ştire, tot restul serii n-am mai fost bună de nimic.

Noroc că dădusem mai înainte celelalte telefoane, ca răspuns la felicitările sosite buluc dintr-un sac poştal blocat de la începutul lunii decembrie. Astfel, am primit acum vreo două-trei zile şi felicitările Anei Blandiana, şi volumul cu comunicările de la Simpozionul (1995) de la Sighet, *Instaurarea comunismului — între rezistenţă şi represiune* (Fundaţia Academia Civică, 1995). Dau doar de Romulus Rusan, care insistă să venim la al treilea Simpozion de anul acesta între 8 şi 11 iunie şi să pregătim ceva pe tema: „Scriitori în închisori" sau „Tezele din iulie ’71“. îi spun tot regretul nostru; nu vom putea rămâne în România până la acea dată. Şi insist asupra solidarităţii noastre.

Revenind la procesul comunismului, pe o pagină întreagă din *22* (nr. 3, 17-23 ian.) un excelent comentariu al lui Patapievici: „Două măsuri şi un morman de cadavre“, asupra necesităţii de a fi tratat comunismul precum nazismul. Dur, calm, implacabil. Iarăşi, deplin acord.

Bruscă irupţie pe *repondeur* a soţiei lui Samson Franţois, cu care eram în relaţii prieteneşti şi profesionale pe când deţineam cronica muzicală la ORTF (acum câte decenii? — prin 1960 şi ceva). în ciuda a tot ceea ce îi explicam mereu, se încăpăţâna să mă creadă o personalitate supremă pe France Musique şi să mă invite la seratele ei muzicale. Un soi de Marie-Chantal („Ies pre- cieuses“ ale anilor ’50), simpatică şi năuca. Acum mi-a lăsat mesaje cu numărul ei de telefon — *que devenez-vous*? N-o voi rechema, deoarece cu ea aş reintra într-un ciclu de mondenitate pe care nu-1 mai suport. Dar i-am auzit vocea cu surâsul pe buze, ca şi V. de altminteri. După vreo 30 de

ani, e aceeaşi.

Mă alertează M.-F.: Simone Boue e la spital: a căzut. O chem imediat: n-are fractură, doar „un tassement“ (nu ştiu care va fi termenul medical românesc) al vertebrelor. Spera să ajungă azi acasă.

Greg dispune acum, la Le Puy, de un studio într-o casă „me- dicalizată". Nu e, cum mă întristasem, la azil, dar mesele tot le ia împreună cu bătrânii handicapaţi, ca şi el. Nu comentez, ca să evit lamentaţiile.

Vineri 26 ianuarie

Ieri, M.-F. şi Rodica au fost la recepţia la Academie a lui Marc Fumaroli pe fotoliul lui Eugen.

Telefon cu Simone reîntoarsă acasă. Pentru prima oară îi e fiică, singură în casa „comme une masse“, cu dureri la şira spinării şi obsesia unei ocluzii intestinale. Nici nu poate ieşi de teama de a aluneca şi a cădea din nou. Azi-dimineaţă a nins, termometrul e sub zero (vreo 4 grade) şi gheţuşul la îndemână. Am fost azi la cumpărături, îmbrăcată ca de schi. Şi, ca totdeauna când dă prima zăpadă, cu nostalgii megevane.

Duminica 28 ianuarie

Ieri după-amiază, la noi, Toader Paleologu cu soţia lui, Sara. S-au cam mutat la Bucureşti, unde ea şi-a găsit o profesoară de canto, iar el citeşte pentru teza (*maâtrise*) pe care o va susţine la Paris. Pariziană dintr-o familie libaneză, Sara a învăţat româneşte şi vorbeşte fără accent. Sunt foarte juvenili amândoi, dar cuminţi. Pe Toader îl găsim mai înţelepţit. şi echilibrat politic. Nu deraiază decât când e vorba de Alecu. Ar vrea să-i dăm lui dreptate că l-a abandonat pe Manolescu şi a trecut la liberalii lui Quintus: e — versiunea familiei — vina lui Manolescu care a promovat tot felul de mediocrii în ierarhia PAC-ului, fără a ţine seama că avea lângă el o personalitate de talia lui Alecu. Ferm, dar cu surâsul pe buze, îi replic lui Toader că asupra acestui subiect refuz să discut: ne-ar trebui o săptămână. O ia probabil drept o slăbiciune pentru Manolescu şi nu insistă. Nu Nicolae este însă în cauză, ci Alecu. îmi pare tare rău că a uitat să se poarte boiereşte.

Sau, mai modest spus, omeneşte: Manolescu l-a făcut senator, asigurându-i astfel bătrâneţi liniştite cu ai lui. Şi cine a început să vorbească în doi peri de Manolescu, apoi l-a urmat pe Stelian Tănase în disidenţele lui interpartinice? Alecu. Atitudine ce mi se pare prea puţin nobilă ca s-o pot discuta chiar cu Alecu.

Şi-mi pare rău. Deoarece pe alt plan a mai făcut un gest care-! onorează. E drept că l-a făcut mai demult, înainte ca funcţia de ambasador (incontumabil) la Paris, unul aparte, „al Golanilor'4, să-i trezească vanităţi prea puţin estetice. în acest prim volum de „Convorbiri", *Sfidarea memoriei* (Ed. Du Style, 1996), înregistrate în 1988, îşi mărturiseşte îndelung culpa şi nu-şi oblojeşte remuşcările: a scris pentru *Glasul patriei* două articole (împotriva lui Fărcăşanu şi a lui Cioran) — n-au fost, din fericire pentru el, publicate — şi şi-a luat angajamentul de a deveni informator. „Pactul lui cu diavolul" ocupă mult mai mult spaţiu decât în pasajele transcrise la ziar de Stelian Tănase. Acelea apăruseră în *Contrapunct* din întâmplare şi fuseseră salvatoare. Dacă n-ar fi mărturisit-o de-atunci, ce i-ar mai fi scos Cotroceniul dosarul la lumina zilei să nu se bucure de nicio glorie, să nu mai poată pretinde că e cel mai anticonformist dintre ambasadori. Acuma impactul a scăzut, dar obsesia acelui episod pare a fi constituit o reală traumă pentru el.

Dacă astăzi nu mi-aş fi pregătit la ordinator „materialul" pentru doua cronici pe care le voi consacra lui Bukovski (ce rău îmi pare că mi-am luat acest angajament!), l-aş fi citit toată ziua cu plăcere pe Alecu: nu te întâlneşti deseori în literatura Estului şi mai niciodată la noi cu astfel de remuşcări.

Duminică 4 februarie

Săptămână fărâmiţată în bună parte din pricina telefonului-fax pe care a trebuit să-l achiziţionăm pentru a ne trimite cronicile la *România literară.* Mi-am pus în cap că tehnica nu mai are secrete pentru mine — probabil de când am învins cu chiu, cu vai şi cu o pierdere imensă de timp ordinatorul. Deci am montat singură aparatul (de

altminteri, cine altcineva s-o facă?).

Au mai venit şi alte „vrafâiri“ (felicitări, cărţi, ziare, scrisori din România), şi mă tot uit la ele aproape ca la un duşman, iritată la gândul că tot întârzii să le „atac“.

Am telefonat, în loc de a le scrie, lui Doinaş şi Irinel Liciu. Tot telefon ca răspuns la una din lungile şi mereu interesantele scrisori-jumal ale lui Zografi.

Au sosit şi două cronici în care V. şi cu mine suntem trataţi, cu umorul lui nestăpânit, de „monocuplu“ de către Dan C. Mihăi- lescu (în *22)* şi de „siamezi4*: Mihăieş în *Cuvântul.* în *România literară* un poet nouă nu excesiv de cunoscut, Marian Drăghici, îi dedică lui V. un lung poem pe o pagină întreagă, deşi din context i-ar părea consacrat mai curând lui Ştefan Baciu (cf. titlul „Ukulele“ şi locul scrierii: barul de la Lima). în poezia românească doar bietul Baciu — sau prin imitaţie Mira — îşi pierdea batista în Honolulu spre a o regăsi pe la... Mizil. Trebuie să fiu răvăşită rău dacă am ajuns să notez şi cronicile despre noi. Totul vine nu din vreo vanitate, ci din fărâmiţarea de care mă plângeam. De-a- bia mă centrasem — şi parcă se închega ceva — cu Jurnalele şi iată-mă risipită într-o serie de fleacuri absorbante.

în vreme ce eu îmi permit luxul iritărilor cu sferturi de motive, adevăratele dureri continuă să bată în geamuri, jur-împrejur: Vona a fost operat şi doar ieri-azi s-a întors de la spital, slăbit cu 10 kilograme, iar Cazaban e, pe drept, în toate stările: după ce din iunie el şi-a petrecut zilele în spital (operaţie de cancer la gât şi altă operaţie de inima), acum Solveig este internată probabil fără nicio speranţă: are ciroză şi pare pe sfârşite. Dorel rămâne nu doar singur cuc, dar şi fără resurse (ea dădea lecţii de pian).

A murit, la 56 de ani, de o criză cardiacă, în Statele Unite, Iosip Brodski, cel pentru care, pe la începutul anilor ’60, când a fost arestat pentru parazitism, ne-am desfăşurat una dintre primele bătălii în sprijinul disidenţei; Pierre Emmanuel i-a publicat în franceză iui volum la Seuil, Anna Ahmatova mai avusese timpul să-i sprijine

talentul între timp, Brodski a primit Premiul Nobel (1987), şi nu s-a mai aflat în primejdie. Cazul lui fusese atât de patetic în adolescenţă, încât am cam uitat să-l urmăresc la maturitate. A scos apoi nişte Convorbiri despre postcomunism cu Havel, pe care aş fi vrut să le citesc. Dar *Le cauchemar du monde post-commu- niste* a apărut la o minieditură cvasiclandestină: Anatolia.

Văzut astă-seară îa televiziune *Gloria* de John Cassavet.es (unul dintre cineaştii preferaţi ai lui V.) cu Gena Rowlands, uimitoare ca fineţe şi dramatism. Există un stil de a filma prea liber al lui C., care de data asta, când părăseşte „le milieu branche“ de la New York pentru a risca pariul unui film de structură poliţistă, cu angoase, suspans şi asasinate asigurate, îşi dă întreaga măsură. Copilul pe care-1 salvează şi de care se ataşează eroina este şi el de o totală autenticitate. Un film ce-ar trebui să te dispenseze de cinema pe mai multă vreme.

O singură veste bună: a ieşit, acum vreo două zile, *Piteştiul* lui V. Ne-a telefonat Mihnea, care luase un exemplar de 1a editură, împreună cu ştirea că librarii, după ce îe-a prezentat Michalon cartea, au comandat destul de multe exemplare. Ne-ar părea bine să nu fie el în pierdere. Bemard Poulet scoate două pagini de extrase în *L 'Evenement du Jeudi,* în principiu săptămâna aşţa. Mâine, V. e la editură să facă serviciul de presă.

Luni 5 februarie

Spre seară, după ce şi-a petrecut după-amiaza la editură scriind autografe într-un ritm pe care-1 credeam rezervat doar României, V. se întoarce cu câteva exemplare. Cărţulia e elegantă, copertă gri destul de închis, litere albe; titlul: *Piteşti, laboratoire concentra- tionncdre (1949-1952).* Pe o banderolă roşie această frază din prefaţa lui Furet: „Une des pires experiences de deshumanisation qu’ait connue notre epoque“[5].

Ieri stabilisem, prin telefon, cu Rodica Palade să-i trimită Mih- nea prin fax (al nostru nu poate copia cărţi)

---

5 „Una dintre cele mai rele experienţe de dezumanizare pe care le-a cunoscut epoca noastră" (*r.ed*

prefaţa lui Furet, s-o publice. Ne plângem mereu că n-avem „imagine'1 prin străinătăţi, când un istoric de talia lui F. se ocupă de cel mai sinistru experiment comunist de la noi, faptul trebuie înregistrat cum se cuvine. Azi recheamă Gabriela: vrea textul cât mai repede. îl caut pe Mihnea, crede că-1 va putea trimite mâine.

Citind presa din ţară, văd că se poartă din nou acel „comment peut-on etre roumain?“ ce i-a obsedat pe Cioran şi pe lonesco, lăsându-1 în schimb total rece pe Eliade. Nici V., nici eu nu ne-am pus vreodată această întrebare. Şi astfel, la modul firesc, am fost la adăpost şi de naţionalisme neroade, şi de admiraţiile exaltate faţă de tot ceea ce este occidental. Complexul acesta de rudă săracă ce se „ajunge“ şi e primită pe uşa de serviciu cu condiţia să nu-şi aducă cu ea şi părinţii neprezentabili l-am dispreţuit din plin. Tinerii cei mai dotaţi de azi citează ca literă de evanghelie pe comentatorii americani cei mai caustici cu psihologia popoarelor din Est. Ei pretind că acestea s-au lăsat marcate (cu ce preţ şi după câte chinuri!) de comunism când conformismele societăţii americane sunt contagioase, fulgerătoare şi fără nicio scuză. De bunăvoie şi nu prin constrângere.

Joi 8 februarie

Ieri, V. s-auntors de la a doua şedinţă de autografe cu cele două pagini consacrate de Bemard Poulet *Piteştiului* în *L 'Evenement du Jeudi* (8-14 febr.). Michalon se gândeşte să mai scoată imediat o mie de exemplare, librarii i-au cvasiepuizat primul tiraj (ceea ce nu înseamnă că l-au şi vândut). Mihnea vrea să-i acorde V. un interviu unei gazetare de la France Culture. V. refuză.

Seara, vorbim cu Gabriel: e încântat de „succesul" parizian. După-amiază ne chemase Smaranda Vultur de la Timişoara: a depus manuscrisul cu „ancheta" asupra deportaţilor din Bărăgan la Humanitas şi voia să intervenim pe lângă Gabriel. Nu-i cerem decât să-i comunice Smarandei V. hotărârea editurii: dacă e negativă, o publică Romulus Rusan la Academia Civică. Cu o scrisoare de recomandaţie de-a mea pentru Fundaţia Soros

pentru finanţare. Dacă sunt de acord? Cum să nu fiu?

La Humanitas a apărut o carte de o factură aparte pe care ne-a trimis-o autoarea, Doina Jela: *Cazul Nichita Dumitru. încercare de reconstituire a unui proces comunist (29 august-1 septembrie 1952).* Procesul cu ţapi ispăşitori de la Canal din 1952. Luând pe cel mai umil dintre executaţi ca punct de plecare, autoarea se slujeşte şi de arhivele Municipiului Constanţa, şi de memoria orală (scrisorile primite de la fiica lui N.D.) nu doar pentru demontarea procesului, dar şi spre a studia reacţiile societăţii civile (denunţuri, laşităţi etc.). Din primele pagini se înţelege că întâlnirea ei cu Ion Ioanid a declanşat un mecanism de responsabilizare şi remuşcări care, din literatură, a aruncat-o spre rememorarea şi analiza epocii staliniste. Cam aşa s-a întâmplat, punctele de plecare fiind evident deosebite, şi cu Smaranda Vultur. îi cer mai multe detalii lui Gabriel prin telefon: nu prea pare la curent...

Din nou, un vraf:

— Sami Damian: la Editura Du Style. *La ora 12 ziua* (eseu despre romanele lui G. Călinescu) şi *Fals tratat despre psihologia succesului* (1972-1995). Despre amândouă, în *22* (31 ian.—6 feb.), fragmente din dezbaterea de la GDS. S.D. îşi face o mini-„mea culpa" în termenii următori: „...ceea ce am făcut atunci, în perioada debutului, a fost în mare parte sub zodia unei erori din punctul de vedere al adevărului". Câtă măsură: „în mare parte", „erori", tonul e complet diferit de acela prin care-i înfierează pe „fasciştii" anilor ’30, când „eroarea" e „crimă" pătând întreaga operă — cea de dinainte şi cea de după. De altminteri Sami Damian îl apără pe Sartre chiar în acest volum.

Să nu părăsesc capitolul: am citit sub semnătura lui Zigu Omea cea mai oribilă justificare de condamnare penală, dezminţind aparenta lui „obiectivitate11. Astfel, recenzând (în *Rom. Ut.,* 17-23 ian.) cartea Iui Ştefan Baciu *Praful de pe tobă,* reapărută acum la Ed. Emi- nescu, şi arătând cum Ştefan Baciu îl plânge pe Radu Gyr, care din 1935 până în 1944 „n-a stat în libertate decât câţiva ani,

fiind mereu arestat şi întemniţat", Z.O. adaugă, incredibil: „Dar e o pedeapsă care i se cuvenea pentru că un poet amestecat, până peste cap, în politica legionară militantă (căreia i-a creat şi imnul) e dizgraţios nelalocul lui.“ Când vine vorba de poeţi comunişti, dizgraţia dispare brusc, deoarece nu l-am văzut pe Zigu Omea pledând pentru un proces al comunismului, el situându-se mai degrabă de partea celor ce protestează împotriva oricărei „chasse aux sorcieres“. în talerele balanţei, pentru aceşti domni, fascismul atârnă infinit mai greu decât, vreodată, comunismul. Asta o ştim mai de mult. Nou mi se pare, în schimb, strigătul de aţâţare şi de justificare a închisorii pentru „delicte“ politice. Fără a ţine nici măcar seama ca Radu Gyr a continuat să „plătească'4 şi sub comunişti.

— De la Antonella Capelle-Pogăcean teza ei de la CERI (doctorat sau masterat): *Les relations hungaro-roumaines et la question des minorites magyares.* O voi citi cu interes, DEA-ul ei de acum un an lăsându-mi o bună impresie.

— Sanda Golopenţia a publicat în România (Ed. Univers) *Cartea plecării.* Ne-o trimite, cu o ciudată scrisoare cerându-ne să scriem despre ea! Dar am scris în *Unde scurte,* IV, despre *Mitul pagubei* reprodus în această ediţie. Drept răspuns, i-1 trimit.

— Monicâ Spiridon, cu o scrisoare la capătul puterilor şi enervărilor. în plic: articolele pe care le consacră în *Luceafărul* cărţilor noastre, ca totdeauna inteligente.

Dan Dănilă, traducătorul lui Wolf von A., ne trimite două poeme dedicate lui Cioran, unul scris chiar în ziua când i s-a anunţat moartea.

Primul fax din Bucureşti: Gabriel a vorbit cu Doru Cosma. Noul termen judecătoresc pentru apartamentul din bd. Elisabeta e la 25 iunie. Iar Comisia Culturală a Parlamentului a respins a patra oară candidatura lui Gabriel la Consiliul de Administraţie al TVR. Asta da consecvenţă!

Duminică 11 februarie ^

Aseară, telefon cu Manolescu: punem la punct ritmul colaborării, Azi îi faxez primele două materiale Bukovski („Istoria cu arhive sau fără**, 1 şi 2). îi revine lui V. să-i trimită primele lui „diagonale** peste două săptămâni, iar mie, peste o lună.

Telefon la Timişoara, lui Mihăieş, sa ştim de ce nu mai apare rubrica sa în *România literară,* tocmai acum când ne instalăm şi noi acolo. Hurezeanu îi vorbise de perspectiva Deutsche Welle şi era foarte bucuros. îşi fac cu toţii iluzii: eram necesari când spuneam ceea ce nu se putea rosti în ţară, acum e un „lux“ cam inutil şi care ne va costa timp. De vreo lună de când i-am promis lui Nicolae, n-am mai putut continua „Reperele** (comentariul la vechile Jurnale), singurul lucru spre care mă trage inima.

ÎI căutăm şi pe Şerban Foarţă, de la care ne-au sosit de abia acum urări în versuri puse la poştă la începutul lui decembrie! Aflam că soţia lui, Mia, a fost operată de ceva grav la stomac şi e de abia întoarsă de la spital.-

Telefon de la Praga: Iorgulescu. Necomplexat, cu vocea lui dinainte. Ne invită la el — are un apartament la Praga. Pare a-şi fi revenit în optimism, dacă nu în fire: şi-a regăsit emisiunea (actualitatea românească) şi probabil că se va fi simţind, într-un fel, din nou acasă.

Aflăm de la Sandrine că Michalon a şi tras mia de exemplare promisă din *Piteşti,* primul tiraj în întregime înghiţit de librari fiind de 3 000 de exemplare. Ne temem pentru el: pare a crede c-a pus mâna pe un bestseller şi acţionează în consecinţă. Când va veni deziluzia, va fi cu atât mai mare.

Ieri, un arhitect, Decebal Decea, i-a adus lui V. două albume Margareta Sterian, cu o scrisoare de la nepotul şi executorul ei testamentar, Mircea Barzuca. îi cere, pentru o retrospectivă M.S. (programată în 1997 la Palatul Regal), dreptul de a reproduce în catalog studiul din *Semnul mirării,* metafora „oblicităţii** din textul lui V. părându-i-se a defini cel mai exact relaţia dintre artist şi operă la M.S. Fireşte că V. va fi de acord. între el şi Margareta Sterian e o mai veche complicitate cu tot felul de emisari. Unul ne-a

adus o bundiţă de la ea (e pe speteaza unui scaun în camera mea, faţă-n faţă cu zăvelca de la muma), altul — sau acelaşi — un tablou. M.S. s-a stins la peste 90 de ani, vie, pictând până în ultimele săptămâni şi ferindu-se de demisii şi compromisuri. Ce să visezi mai frumos?

Florica Dumitrescu ne cere adresa Verei Lungu. I-a telefonat, de la Timişoara, Smaranda Vultur: trebuie să scrie despre ea în *Dicţionarul* Academiei („catedrala*1 proiectată de Eugen Simion şi cu care se tot făleşte). Nu mai ştim nimic. A dispărut din câmpul nostru vizual de vreo 15-20 de ani. îi sugeram Floricăi D. s-o cheme pe Aurora Comu. Care-i dă numărul de telefon al Verei L. Florica D. dă acolo peste un *repondeur* cu muzică interminabilă şi apoi o voce: *Je* (sic) *reponds pas.* Ce om bun, plin de haz şi de talent era Vera Lungu când a sosit din România! Eram încă la ORTF şi ne oferea adevărate festivaluri ale vieţii literare bucu- reştene. Dar ce să facă la Paris cu poezia? A început să picteze: nuduri enorme. Şi n-a mai dat semn de viaţă.

Monica Spiridon ne spune că pentru acelaşi dicţionar s-a luptat să ne scrie ea capitolele noastre. (Mă mir că Eugen Simion n-a încercat să ne „luxeze“ total).

Luni 12 februarie

Pe la prânz mă cheamă secretara lui Manolescu de la PAC: faxul de ieri era ilizibil, acum au mai reparat maşina lor, i-au pus şi cerneală, să faxez din nou. O fac. Alt telefon: o pagina din patru n-a trecut. Refaxez. Sper doar că nu va fi aşa de fiecare dată.

Hurezeanu, întors din România. Cum eram de acord ca, prima oară, *România literară* să aibă întâietate, fixăm înregistrarea în jur de 22 februarie, ceea ce mie îmi convine de minune. Lui V. şi mai mult.

Azi, un fotograf, se pare de un oarecare renume, Louis Monier: el a făcut celebra poză cu „cei trei“ (Eliade, Cioran, Eliade) în place Furstemberg. Credeam că iniţiativa e a lui Michalon, dar nu. Monier a citit articolul lui Bemard Poulet din *L 'Evenement* şi a telefonat la editură să i se obţină o întâlnire cu... autorul. Habar n-

avem ce vrea să facă cu fotografiile. Mai ales că ia foarte multe, mitraliind cu aparatul său pe un V. care se încăpăţânează să nu surâdă. Cel puţin aşa constat când, după vreun ceas, mă cobor din cameră. S-a înţeles bine cu V. Prea bine, deoarece vrea să cinăm cu el şi... viitoarea lui soţie (romancieră).

Am terminat azi lectura, când foarte atentă, când mai răsfoită, a tezei lui Sandrine despre Noica. Prima impresie mi-a fost confirmată. Calităţile: bibliografie destul de vastă, la zi şi la modă, teorii „dans le vent“, cu obsesia naţionalismului răufăcător prin esenţă. Şi cu asta, ajung la defecte care ţin de obsesia centrală: legionarismul, de unde totul pleacă şi unde totul ajunge. Până în- tr-atâta, încât îţi lasă impresia că analiza filosofiei lui Noica are drept unic scop condamnarea lui politică. A lui şi a întregii generaţii din anii ’30: Nae Ionescu, Cioran, Eliade, Mircea Vulcănescu, în faţa cărora moderniştii democraţi „ne font pas le poids“ şi nu sunt numiţi decât în trecere. Nu numai generaţia cu pricina, ci şi România în cvasiintegralitatea ei, vinovată de toate păcatele şi dispreţuită pentru „victimizarea“ ei continuă pe linia unei Catherine Durandin, dar o şi mai intensă pasiune negatoare. Cineva neavertizat ar putea crede că legionarii au stăpânit România interbelică, perpetuându-şi apoi spiritul în ceauşism şi ţinând sub teroare populaţia vreo jumătate de secol. Niciun rând despre faptul totuşi important că atentatelor lor le răspundeau asasinatele de stat. Cine n-a văzut cadavrele legionarilor ucişi la întâmplare şi lăsaţi pe străzi ca să servească drept pildă nu poate măsura amploarea prigoanei antilegionare, sub Carol şi mai ales sub Antonescu. Nu se semnalează nici că legionarii au plătit cu ani grei de închisoare, că erau vinovaţi de crime sau nu. A început prin a-i închide Antonescu, au urmat mai consecvent şi inuman comuniştii. Nu mai continui, fiindcă ar însemna să mă fac avocatul acestei mişcări pe care am detestat-o, cum se cuvenea, în epocă. Nu înţeleg însă ca, în locul unui proces al comunismului ce ni se refuză, să-l accept doar pe acela al Legiunii, care, slavă Domnului, se

tot ţine de decenii. Or, tocmai un astfel de proces se ascunde sub aparenţele „filozofice'1 ale tezei cu pricina. Procurorul Sandrine are şi un procedeu aparte: compară ceea ce nu poate fi comparat.

— Mircea Eliade scria în exil, în 1952, când România suferea o ocupaţie sovietică, despre o necesară recuperare a tradiţiilor spirituale şi literare româneşti, împotriva valului de rusificare. Iată-1 pus în paralelă cu proiectele de „Serbia cea Mare“ din 1985 care au dus la războiul civil de după 1990! Acelaşi Eliade găsea că România, prin stratul folcloric încă viu, este bine plasată pentru a stabili contactai intelectual cu ţările lumii a treia. Drept care se vede transformat în inspiratorul lui Ceauşescu, ca şi cum din pricina lui şi-ar fi orientat Ceauşescu politica străină spre Orientul Mijlociu şi China.

— Noica scria în 1942 despre „măsură“, despre inalterabilul „bun-simţ“ românesc, autoarea exclamă în notă „au moment ou

— il faut noter l’ironie —, Ies armees roumaines se battaient sur le front de l’Est au[x] cote[s] de celles du Reich“[6] (greşeala de ortografie îi aparţine).

Nu mai pun semne de exclamare, mi-ar trebui prea multe şi le-aş uza. Până şi Vulcănescu devine un precursor al lui Ceauşescu în politica sa împotriva minorităţilor.

Sandrine pune şi nişte întrebări retoric-ireale: „Le basculement antidemocratique de la fm des annees ’30 n-a-t-il pas d’une certaine maniere facilite la tâche des communistes dans Ies annees ’50?“[7] Nu era deci de ajuns o Armată Roşie de ocupaţie şi dezlănţuirea unei terori fără precedent, era nevoie de apelul la o tradiţie naţionalistă pentru ca partidul comunist să se instaleze la putere. Cum stăm cu celelalte ţări din răsăritul şi centrul Europei care n-aveau această, justificare" fascistă şi le-a fost hărăzită exact aceeaşi soartă de către Puterea colonizatoare?

---

6 „în momentul când — a se observa ironia — armatele române se luptau pe frontul de Est alături de cele ale Reich-ului“ *(n. ed.).*

7 „Răsturnarea antidemocratică de la sfârşitul anilor ’30 [...] n-a uşurat ea oare într-un anumit fel sarcina comuniştilor în anii ’50?“ *(N. ed.)*

Poate că nu ni se spune fiindcă ar contraveni tezei după care împărţirea Europei la Yalta e o „fabulaţie41 izvorâtă din mania românească a victimizării, tot aşa cum „fabulaţie44 e şi rezistenţa în munţi cu care ne lăudăm ca neavând echivalent în Est. Dar are? Românii au fost ultimii —- şi lamentabili de puţini — în disidenţă din anii ’60 încolo, dar primii în rezistenţă, la începutul înscăunării comunismului, în anii ’50.

Şi aşa mai departe. în deplină filiaţie a articolelor şi „studiilor" lui Volovici, Norman Manea, Zigu Omea, mereu prezenţi la bibliografie şi în notele entuziaste. Suntem citaţi şi noi (Virgil e o dată admonestat deoarece n-a semnalat deriva de dreapta a lui

Vulcănescu), dar se simte o atenţie clamant binevoitoare pentru toţi cei care, într-un fel sau altul, blamează acest popor ce şi-a inventat o permanenţă nemeritată şi nedovedită în istorie.

Singurul lucru pe care nu-1 înţeleg: de ce când dispreţuieşti sau urăşti în aşa hal un neam (precum Catherine Durandin sau San- drine şi alţii, mulţi alţii) îl alegi ca obiect de studiu (Sandrine) sau „de carieră" (Catherine Durandin)?

Vineri 16 februarie în *Le Monde* de ieri (cu data de azi), o jumătate de pagină consacrată *Piteştiului* sub titlul *La torture sansfin.* Neaşteptată semnătura: Roger Pol-Droit, care se ocupă îndeosebi cu filosofia. Articol sensibil şi exact până ajunge la concluzie, unde se retrezeşte stângis- tul, cel care la o emisiune relativ recentă de televiziune exclamase , je suis de ceux qui preferent avoir eu tort avec Sartre que rai- son avec Aron“[8]- E normal — deşi total ridicol — să scrie deci în ultimul paragraf:

„Faudrait-il donc conclure que le systeme communiste serait, par essence, porteur de ce type d’inhumanite? Franşois Furet dans sa preface, Virgil Ierunca dans sa conclusion, semblent vouloir tirer du dossier de telles conclusions. C’est pousser uii peu loin

8 „sunt dintre cei care preferă să greşească cu Sartre decât să aibă dreptate cu Aron“ (*n. ed.).*

1’anticomunisme. “* *

Ieri, la cina ce le era oferită de Michaion (participa şi Mihnea, eu nu, din pricină de... dinţi), Furet în mare formă se prăpădea de râs: Pol-Droit nu e doar de stânga, dar îl şi detestă personal pe Furet. Aşa e Furet (confirmă şi Mihnea), când nu e posac, râde ca un copil. în taxiul de întoarcere, Virgil şi el făceau mare haz, el, de fapt, mai mult de necaz: de când a scris *Le passe d’une illusion,* e rău văzut de intelighenţia la modă. Or, moda intelectuală a redevenit — păstrând proporţiile — cain ceea ce cunoscusem noi când am sosit intr-un Paris dominat în cercurile literare de marxism. S-ar spune că, după demarxizarea fulgurantă provocată în anii ’70 de Soljeniţân şi de „noii filosofi*, stânga ideologica îşi ia revanşa, slujindu-se tocmai de decesul comunismului spre a reînvia marxismul. V. a primit de la Alain Besanşon, căruia îi trimisese cartea, o scrisoare descriind cu precizie noua situaţie. Cum la noi nu e ordine şi corespondenţa ajunge prin pod, pivniţă sau garaj, copiez aici pasajele ce mi se par mai semnificative:

„Je viens de lire d’un trăit votre *Piteşti.* Je connaissais cette histoire, j’avais lu un temoignage il y a peut-etre trente ans [cred că se înşală sau atunci tot noi i-am vorbit despre *Piteşti,* nu exista mărturie într-o limbă străină] et je l’avais oublie et je vous remercie de me la remettre en memoire (l’histoire de Piteşti) au moment meme ou nous sommes soumis â un devoir d’oubli et, encore plus abjectement, de «pardon» pour tout ce qui touche le communisme. Je vous avoue que cette amnistie-amnesie officielle m’a atteint au fond de Târne, m’a degoute si profondement que, comme vous le savez, j’ai change de «field». Etj'admire que vous, vous ne vous degoutiez pas et que mainteniez une luciole de memoire vive.

Tres remarquable la comparaison avec Pâsqualini. Le Goulag chinois est ouvert, avec des millions de detenus. Personne ne pense aux 20,000 000 de Coreens qui vivent (et meurent) depuis cin- quante ans dans un Piteşti parfait, etendu a la totalite du peuple.

Quand on fixe ces choses-lâ, on ne tarde pas â voir le diable. Le pouvoir direct du demon. Vous l'avez vu aussi et dit. On ne peut pas rester longtemps dans la familiarite de ce personnage."*

Aseară, când V. era la restaurant cu Michalon & company, telefonează Patapievici. „Le era dor." De fapt, se cam miră de ce nu-1 chemăm mai des. îi vom telefona mâine. Astă-seară trebuie să-l urmărim pe Rushdie, mare invitat la emisiunea lui Pivot — alături de Vargas Llosa şi de Umberto Eco. Personajul e departe de a-mi fi simpatic (a-şi întemeia succesul pe provocare şi blasfemie mi se pare de un gust îndoielnic), dar e 6 victimă potenţială a nebuniei integriste şi ca atare trebuie văzut, aplaudat pentru curajul său şi sprijinit.

I-am telefonat Antonellei Câpelle-Pogăcean. Lucrarea ei despre relaţiile româno-maghiare, eminamente pasionale de cele două părţi, este remarcabilă tocmai prin măsură şi obiectivitate. N-a prins încă niciun „năravʺ occidental (crize identitare şi alte complexe), iar de cele comunisto-ceauşiste nu pare a fi fost atinsă vreodată. Lucrează acum la o teză de doctorat şi speră să intre la Recherche sau la CERI. O merită.

în Bulgaria, Jivkov a fost la 9 februarie achitat de Curtea Supremă. E drept că, în 1992, el nu fusese condamnat la 7 ani închisoare decât pentru „deturnare de fonduri" (21 milioane de dolari). Timp de 35 de ani, Jivkov se aflase la direcţia supremă a vastei întreprinderi de desfigurare umană care a fost comunismul. Din moment ce nu pentru asta a fost condamnat în 1992, ci doar pentru deturnare de fonduri şi abuz de putere, primesc oarecum cu indiferenţă achitarea de acum. Dar şi asta face parte din acţiunea de „amne- zie-iertare" ce ne dezgustă şi pe noixel puţin tot atât ca pe Besangon.

Sâmbătă 17 februarie în *Le Monde,* articol detaliat asupra votului de Ia Dumă, de o excepţională gravitate simbolică, chiar dacă n-are putere de lege: majoritatea comunisto-naţionalistă a restaurat Uniunea Sovietică. Pe hârtie doar, se vor vedea însă consecinţele la alegerile

prezidenţiale. Era inevitabil, de la Custine încoace „sclavul în genunchi" nu face decât „să viseze la dominaţia lumii".

Mi-a telefonat Vasile Gavrilescu (cei trimis de Geta D.). Va veni mâine să-mi aducă piese din „dosarul“ mamei (date Getei de Mihai Pelin). Ştiu că orice va fi „acolo“ mă va lua pe nepregătite. Au trecut aproape 40 de ani şi tot nu mi-am revenit. Probabil că vor fi şi cărţile mele poştale pe care mama era nevoită să le „decrip- teze“ la anchetă pentru că anchetatorul bănuia un sens ascuns în dosul celor mai banale cuvinte. Până şi ele, fireşte, îmi vor face rău, din moment ce-au fost un instrument de tortură morală pentru mama. Nu ştiu de ce epiloghez Iară sens. Voi vedea mâine. Până atunci, în orice caz, ordinea mea interioară s-a dezghioca! Deci mai bine suspend subiectul.

în *Le Figaro* de joi (15 februarie), pe care-1 răsfoiesc cu întârziere, un lung interviu al lui Jean-Franşois Revel asupra situaţiei unei Franţe „superetatizate, dar subguvemată şi deresponsabiliza- tă de*politiquement correct*-ul ei specific. într-un astfel de climat, bunul-simţ devine provocator, cvasirevoluţionar. J.~F. Revel are vocaţia nonconformismului. Drept care nu mai este ascultat decât de cei convinşi dinainte.

Lucia Hossu-Longin participase la începutul lunii, în Franţa, la un Festival de documentare cu un *Memorial al durerii* consacrat lui Coposu. Premiul fusese atribuit BBC-ului şi realizatorului Archie Baron pentru documentarul asupra întoarcerii lui Solje- niţân în Rusia, în 1994. îl vedem astă-seară filmat de la plecarea din Vermont până la sosirea la Moscova, de-a lungul periplului ce începea — simbolic — la Magadan, în Siberia Gulagului. Cunoşteam câteva scene ce fuseseră prezentate la Actualităţi. Pe Soljeni- ţân mângâind cu mâna, la coborârea din avion, solul siberian, salutat de foşti deţinuţi şi apoi de mulţime, cea mai densă la Moscova. Nimic triumfalist însă. Şi el, şi remarcabila-i soţie, şi băieţii, de o sobrietate tulburătoare. Nicio lacrimă, niciun retorism, declaraţii mai curând minimaliste (nu poate exista un proces al comunismului, nu e „în sensul Istoriei*1 [?] sau, dând un autograf cuiva

despre care i se spune chiar în acel momenţ că ar fi fost KGB-ist, „eu dau autografe celui care mă citeşte, nu mă interesează cine este11 etc.), nimic din vulcanul Soljeniţân când a irupt în Occident şi pe platoul Televiziunii Franceze, făcându~i *knock-out* pe toţi, începând cu Jean Daniel ce depana clişeele momentului cu războiul din Vietnam. E în atitudinea lui Soljeniţân de acum, aşa cum a fost surprinsă în acest film, înţelepciune, îmbătrânire, rezultatul decepţiei americane când a înţeles că Occidentul nu va face niciodată nimic pentru Rusia şi Est? Sau toate la un loc?

Documentarul este sobru, lipseşte din această reîntâlnire a lui Soljeniţân cu destinul său rusesc dimensiunea de epopee cuprinsă şi în biografie, şi în operă. întoarcerea acestui gigant în ţara lui, transformată şi de scrierile sale, cu o istorie modificată sau precipitată tocmai de el, pare cotidiană, la limită meschină. Ca şi cum un bătrân învăţător ar fi revenit la o reuniune a foştilor săi elevi. Lipsesc tobele, surlele, trâmbiţele şi corurile tragice din teatrul grec. Eu le-am resimţit lipsa deşi evident nu mă aşteptam să fie exprimate la gradul întâi.

în fond, ce va fi făcând acum Soljeniţân la Moscova? Mi-e brusc dor de vremea când îl vedeam sub forma unui fulger şi citeam cu fervoare *Le Chene et le Veau.* Un om împotriva unui Imperiu. Retrăiam clişee hugoliene. Şi era foarte frumos.

Duminică 18 februarie

La cafea, Vasile Gavrilescu. L-am mai cunoscut probabil: s-a refugiat prin 1985 la Paris şi s-a întors în ţară după ’89. Are o activitate ziaristică la Craiova: ne aduce gazeta lui de opoziţie, *Cartel,* ca şi revista literară *Arca lui Noe.* A înfiinţat şi o Societate a Scriitorilor locală, fără legătură cu Uniunea din Bucureşti, şi ne cere să fim „membri“. A venit cu trei diplome ale acestei Societăţi a Scriitorilor Olteni destinate lui V., mie şi lui Alain Păruit „pentru merite deosebite în afirmarea literaturii române în lume“. Neobosit povestitor al vieţii de închisoare, văzută (dar şi trăită) sub latura ei aproape umoristică. Are un

roman ce trebuia să apară la Geta

— şi nouă ne-ar fi trimis mai demult literatură de-a lui, nu ne amintim. îi sfătuim să-şi scrie amintirile din închisoare aşa cum le evocă pentru noi, alb şi fară metafore. Cred că recomandaţia va rămâne fără efect, parcă văd florile de stil ce vor oma pagina albă. L-am fi ascultat mai îndelung dacă nu m-ar frige prezenţa dosarului mamei (sau ce mi-a fost trimis din el, foarte puţin).

Teama mea faţă de piesele de dosar ce-ar fi putut redeschide răni şi aşa prost cicatrizate nu era justificată. Prostia celor care fac notele informative despre mama sau le comentează e atât de densă, limba moartă atât de covârşitoare, încât anesteziază durerea prin inautenticitatea lor. Daca mama nu şi-ar fi lăsat viaţa în- tr-o astfel de sinistră parodie, nici ca scenariu poliţist n-aş fi capabilă s-o iau în serios. Nu sunt doar proşti, ci şi neinformaţi. Nici fişele de stare civilă nu ştiu să le citească. Pentru a nu mai pomeni de starea civilă intelectuală.

De pilda, tata devine, într-un astfel de raport, „profesor şi critic literar la Liceul Mihai Viteazul11. A plecat în 1929 cu mama şi cu mine la Paris în scopul de a învăţa „corect limba franceză11. Sa mai amintesc că E. Lovinescu trecuse cu ani în urmă o teză de doctorat de stat la Sorbona, redactată (cum altfel?) în limba franceză? V. şi cu mine stăm în strada Kassini *(sic),* suntem „spi- keri11 (iarăşi *sic*) la postul de radio Paris, dar această funcţie, pesemne importantă, cât şi faptul că suntem amândoi „agenţi ai serviciului de spionaj francez11 îi permit lui V. să aibă „agenţi11 personali pe care-i trimite la mama: Caraion, fireşte, dar şi alţii: dr Brană, Predescu, Tretinescu, Sârbulescu (doar Brană a cunoscut-o pe mama).

Un filaj ca acela din Nota privind supravegherea operativă a obiectivului „Balagia11 pe ziua de 15/2/57, în care mama este urmărită pas cu pas, într-o alimentară unde se vând mezeluri, apoi într-o biserică unde cumpără o

lumânare — dar n-o aprinde (ce suspans!), prin tot felul de tramvaie şi în sfârşit pe o stradă, Gri- gore Mora, unde ar întreba de adresa unui scriitor (Caraion?), este iin model de bandă desenată comică.

Scrisorile noastre, câteva mostre din cele interceptate şi traduse din franceză, răsună ca la Mizil, iar impresia dominantă este aceea de activitate în gol doar pentru a justifica „teoretic11 numărul de arestări decise dinainte.

Trebuie totuşi să enumăr „piesele11 primite de n-ar fi decât pentru semnăturile de pe ele, nume adevărate de securişti şi — o singură dată — de informatori.

Un prim Referat, din 13 iulie 1953, semnat de locotenentul de Securitate Al. Oaidă conţine perlele de mai sus privindu-1 pe tata. Mai aflu din el că mama fusese decorată cu „Coroana României11 şi „Meritul Cultural11. Este trecut şi numărul de hectare de la Cruşeţ ce-ar fi aparţinut mamei până la exproprierea din 1949: 80! (Cred că erau mai puţine, din amintirea mea vreo 20 de pogoane; 80 vor fi fost ale familiei în totalitatea ei, Evident, mă pot înşela. între 1939 şi 1944, mama n-a făcut nicio călătorie „în Franţa (şi) Germania, trimisă de Ministerul învăţământului pentru schimb de experienţă11. Tot aiuristică afirmaţia că „părinţii ei posedă o mo- şie“. Când? în 1953, când toţi boierii fuseseră expropriaţi în 1949?

Referatul se află la ASRI, Fond „D“, dosar 11119, voi. 7, pp. 249-251.

Al doilea Referat, strict secret, priveşte Arestarea numitei Bă- lăcioiu Ecaterina. E din 23 mai 1958 şi e.semnat de anchetatorul penal de Securitate, li-maj. C. Dracopol, şi de alţi doi ce semnează sub formula „de acord“: locţiitor şef de serviciu, căpitan Ma- teuşanu, şi şeful Direcţiei, colonel Fr. Butyka, acelaşi care a venit s-o viziteze pe mama la spitalul închisorii, încercând zadarnic să obţină, prin şantaj, o scrisoare a mamei către mine, să fiu amabilă cu „organele". Pentru că a refuzat cu vehemenţă, ţipând la Butyka, a fost adusă înapoi la închisoare fără dreptul de îngrijire medicală. Deci Butyka

este principalul ei asasin.

în acest raport suntem, V. şi cu mine „agenţi ai serviciului de spionaj francez11 şi „spikeri11 la Radio Paris. Mama e acuzată că întreţine legătura cu mine şi V. prin „corespondenţă codificată11, că a luat contact cu Caraion „conform dispoziţiilor date de Ierunca11, că a purtat cu Caraion „discuţii duşmănoase11 (e singura culpă ce va fi reţinută în actul de acuzare penală). Ascultând postul de radio Paris, comenta ştirile cu diverse elemente reacţionare, ca: Maria Botta, Popa Teodor, Brană Alexandru, Tătărăscu Elena şi alţii. E incriminat şi Jebeleanu că a luat contact cu noi când a venit la Paris, tot sub influenţa mamei. (Pe Jebeleanu, când a venit prima oară la Paris, am refuzat, de fapt, să-l vedem.) Culpa cea mai gravă e dată sub beneficiul dubiului:

„Balăcioiu Ecaterina, începând din 1956 şi până în prezent, a vizitat de mai multe ori legaţia Franţei de la Bucureşti, fapt ce creează suspiciuni că sus-numita desfăşoară şi activitate de spionaj împotriva RPR.11 („Spionajul11 ei consta în reînnoirea vizei de intrare în Franţa.)

E trimisă în justiţie pentru comiterea infracţiunii p.p. de art. 209, pct. 2 C.P.

ASRI, Fond „S“, dosar nr. 11119, voi. 7, pp. 246-248.

Plan de muncă din decembrie 1956 (prost fotocopiat, aproape ilizibil) intitulat Acţiunea Bălăcioiu-Ierunca-Caraion prin care se prevede punerea mamei în urmărire, instalarea „dublui X“ la domiciliu şi „supravegherea [ei] operativă1' prin „filaj şi post fix“. Se va face şi o „percheziţie secretă". „Agenţii" lui V. sunt Brană, Predescu, Tretinescu, Sârbulescu, Pe lângă mama va fi „dirijată" agenta „Irina“, pe lângă Lipatti V. (numai fiindcă apărea în corespondenţa mamei) „C. Misa". (Nu ştiau oare că V. Lipatti e mare gradat la Securitate? Cf. cartea lui Pacepa.) Alt agent, pe lângă Brană.

Hârtia nu e semnată, poartă doar indicaţia de Fond: ASRI, Fond „D", *idem,* p. 245.

Alt raport, din septembrie 1957, prost copiat şi în cea

mai mare parte ilizibil. Despre agentul Tomescu (literă de cod B) care a dat Securităţii din Piteşti o notă informativă despre mama. A întâlnit-o în 1950, în trenul spre Slatina. Mă cunoştea destul de bine (nu-mi amintesc de nimeni purtând acest nume) pentru ca mama să-i spună că primeşte scrisori de la mine prin Ambasada Franţei şi prin Vatican (??). Cu creionul, în margine, cineva notează că Tomescu fusese „dezafectat" şi nu e bine să fie „reactivat" deoarece e neserios.

Semnat de căpitanii Preda loan, Niţă Gheorghe şi Vasilescu Traian.

ASRI, Fond „A“, *idem,* pp. 234-236.

Din „Notele" de ascultare şi urmărire apare numele de cod al operaţiei: „Balagia".

Notă din 16/11/57: Activitatea obiectivului: urmărirea ei de la ora 7 la 23. Se ţin de ea prin tramvaie, magazine, la poştă, pe stradă şi nu dau de nimic în afara faptului că întâlneşte o „individă" (imediat îi dau „porecla" Coca, şi o filează şi pe ea), iar pe strada

Grigore Mora caută un scriitor, îl găseşte la nr. 36 şi este întâmpinată de un individ cu părul uşor cărunt, nasul coroiat şi mustaţă; la plecare, o conduce până la staţia de autobuz. Nota se încheie cu constatarea, sloganul sau angajamentul: „supravegherea conti- nuă“ şi este semnată de maior de Securitate Serghei Gheorghe şi de şeful grupei cpt. Branea Dumitru, Fond şi dosar: *idem,* pp. 228-231.

Notă informativă din 20/12/57, dată de Pătraşcu N. la Braşov.

Conform planului stabilit a venit s-o vadă pe mama, rugând-o să-i obţină prin mine medicamente. Are o scrisoare de recomandare din partea dnei Mihail (Rodica? pe ea o chema Mureşan), dar nu-i inspiră mamei prea mare încredere deoarece nu-i promite nimic. Despre activitatea mea, nu mărturiseşte decât filmele cu schizo- freni. îi povesteşte — curios — despre Tudor Tătărăscu şi problemele spitalizării sale pariziene. Nu-i dă numele lui Virgil deoarece „activează pe linie politică contra

comuniştilor, joacă un rol în această luptă şi de aceea este mai bine şi pentru mine, şi pentru ei să nu se ştie numele lui“. „Punctul cel important, soţul Monicăi, apare ca certă importanţa lui în mişcarea contra RPR la Paris“ — deduce agentul. Oare mama nu şi-a dat seama că e suspect când a întrebat-o cu detalii din ce trăieşte? Agentul informator şi-a asigurat — crede el — o nouă vizită promiţându-i (cum se ocupa cu aprovizionarea) contra cost: unt şi mere.

Pentru conformitate cu originalul, semnătură indescifrabilă.

Fond: *idem,* pp, 241-244.

Notă din 23 aprilie 1958

După arestarea lui Caraion, mama stă de vorbă cu „Anca“ („în curs de identificare", nu văd cine ar putea fi) despre Caraion (foarte elogios) care tocmai a fost arestat. Apoi despre Dan Brătianu ce i-a lăsat un *moi de perne:* să anunţe arestarea lui când se va. întâmpla ducând un stilou de reparat într-un magazin anume — *le mot de passe* e aidoma celor pe care mi le-a dictat înainte de plecarea mea, „pentru diversele sale contacte în Occident41. Nu înţeleg în schimb de unde invenţia că Dan m-ar fi cerut în căsătorie, el care era deja căsătorit şi avea două fete. Stau apoi de vorbă despre emisiunile mele, una în care îmi bat joc de Hruşciov. înregistrarea pare a fi fost făcută acasă, unde erau deci microfoane. Semnat căpitan Preda Ioan.

Fără indicaţie de dosar.

Notă din 14 mai ’58, despre o convorbire cu Maria Botta înregistrată în casă şi semnată de căpitan Mocanu Dorel.

Totul autentic, recunosc obsesiile Măriei şi felul în care vorbeşte despre „angajamentul” soţului ei, Alexandru Balaci, criti- cându-1. Vrea să vină în Occident, dar nu ştie dacă să rămână sau nu. îi cere sfatul mamei. Concluzia căpitanului Mocanu Dorel: să nu i se acorde viză de plecare dacă cere paşaport.

ASR1, *idem,* pp. 237-240.

Urmează câteva pagini din scrisorile interceptate (traduse de ei din franceză, deci cam troglodite). Toate din

1956, privind-o pe Ioana (Caraion), ca şi pregătirile pentru venirea mamei aici (ultima din 26 iulie 1956).

Acelaşi Fond, pp. 232-233.

Nu e, cum mă temeam, corespondenţa pe care au găsit-o acasă când au arestat-o (îmi legase scrisorile ca pe nişte cărţi), ancheta constând apoi în „descifrarea" lor.

Luni 19 februarie

Ieri îi telefonasem lui Patapievici, bucuros că a primit cartea lui Ilya Prigogine trimisă de V. Ne-a rechemat peste vreo 10 minute: Ioana şi el avuseseră impresia că aveam o voce schimbată şi se întrebau dacă nu ni s-a întâmplat ceva şi le ascundem. Fireşte, suntem mişcaţi.

Tot ieri, Cristovici, să-i dau *Pragul,* în care este numit de două-trei ori. Nu e sigur că nu va deveni şomer.

Astă-seara telefonez Getei să-i confirm primirea „dosarului". Pelin i-a promis că va mai căuta şi-i va aduce tot ce va găsi. îl trezeşte din somn pe Dimisianu să-mi confirme dacă au primit la *România literară* textele faxate. Au primit, primul apare în numărul de săptămâna asta.

Miercuri 21 februarie

Aseară, Gabriel, cu două telefoane şi un fax. Ne transmite un articol din *România liberă.* Cu „revelaţii" tip SRI împotriva tandemului Eugen Barbu-Vădim plus cei de la *Săptămâna,* atacatori ai Europei Libere — sub numele generic de Artur Silvestri. Că au fost ziarele Securităţii, e neîndoios. Că ne-au atacat cu „drag“ şi exces de zel, tot atât. în articol se pomeneşte şi de agresiunea împotriva mea. Dar că toate pasajele din *Jurnalul* lui Caraion erau contrafăcute de Eugen Barbu, e fals. Unele — de fapt rapoarte de informator—privindu-1 pe V. sunt ale lui Caraion, conţinând fapte ştiute doar de ei doi. Această apărare a lui Caraion, dacă vine cumva din aceeaşi sursă (SRI), e cu cântec, făcând, după *Cartea albă* cu scriitorimea, parte din acelaşi plan de discreditare a lui C.V. Tu- dor de care ţine să se dezbare acum Iliescu. Iar Mărgineanu dă semne c-ar vrea sa se pună bine cu scriitorii cei „buni“. Iliescu, la fel —- vezi-1 pe Laurenţiu Ulici în avionul lui spre Târgul de la Frankfurt (îi sta

alături şi Geta). în plus, tot nu cred că Marin Preda a fost asasinat. Subtitlul acestui articol din 20 februarie este „Operaţiunea Melita, contracararea Europei Libere. La ordinul colonelului Merce, C.V. Tudor şi Eugen Barbu au introdus pasaje calomnioase în *Jurnalul* lui Ion Caraion“. Semnatar Vladimir Alexe.

Gabriel a luat articolul destul de în serios pentru a ni-1 faxa. Voia să-l şi felicite pe V. pentru „succesul“ *Piteşti:* articolul din *Le Monde.*

Din „vraf

—— Ileana Vrancea: iar n-a primit cărţile noastre. Le vrea din nou, împreună cu tot ce s-a scris despre ele! Plus recenziile mai importante la cartea Alinei Mungiu. Deocamdată nu-i trimitem nimic. Până sosesc alte exemplare.

—- Scrisoare „şăgalnică" de la vară-mea Sanda L. Un dialog pe câteva pagini între ea şi degetele ei care refuză să transcrie cu atâta repezeală literele. Umorul pe care i l-am apreciat dispare tocmai atunci când îl doreşte insistent. în schimb, vrând mereu să mă convingă că ateismul tatei nu era decât o mască, îmi citează câteva fraze dintr-o scrisoare a lui Lala (Vasile L.). Aflu astfel că i-a fost publicată „Corespondenţa", sub titlul *Scrisori crepusculare,* în 1995, la editura bucureşteană Rosmaria. Iată frazele:

„Mai târziu, când desfăşuram o activitate publicitară *(sic* — cred că s-a înşelat Sanda transcriind, e probabil «publicistică») cu totul străină de ideologia lui, mă lăsa să citesc stadiile mele în Cenaclul «Sburătorul» cu o totală curtoazie literară, cu un pasionat interes pentru slova scrisă.

Scepticismul lui Eugen era un văl pudic ce-i ascundea duioşia şi sensibilitatea, aş putea spune, contemplativitatea.

... Când după o zi grea de lucru se cobora pe Strada Sucevei până la malul Lomuzului, nu înfaptuia un pelerinaj spre apusul de soare care tivea dealurile Rotopăneştilor şi ale Brădăţelului?

Era o evaziune spre tărâmul celălalt, în ţara de dincolo de negură" (p, 104).

Şi dacă va fi fost mai curând o „evaziune" înspre Ecleziast şi gustul zădărniciei, pe care de altminteri i l-am moştenit cu prisosinţă? Punctul de întrebare e de fapt inutil, sunt sigură că aşa e. Dar după cum tata îl lăsa pe Lala să-şi desfăşoare guenonismul, o voi lăsa şi eu pe Sanda să-l aşeze pe tata în cercul „aleşilor" voinţei supreme şi să comunice, în pace, mai departe cu cosmosul şi ierarhiile lui.

— O carte poştala de la Smaranda Vultur. în poză, Piaţa Unirii din Timişoara cu o alură (ne atrage atenţia S.V. şi are dreptate) de Cracovia.

— Cu numărul 6 din *România literară,* Nicolae — aşa cum ne anunţase — a împărţit cronica literară între Alex. Ştefănescu şi Gheorghe Grigurcu.

— Lungă scrisoare de la Gelu lonescu, împreună cu o fotocopie după „Scrisoare bavareză" din *Apostrof* pe care o ştiam din critica acerbă de la „Revista revistelor" în *România literară.* Con- siderându-se nedreptăţit că la încheierea emisiunilor sale cu „Actualitatea literară" şi „Perspective europene" (când s-a mutat postul la Praga) niciun ziar din România n-a amintit rolul cultural pe care l-a jucat, sacrifâcându-şi „opera". Găsesc luarea în derâdere a lui Gelu din *România literară* prea dură şi i-o spun iui Niki. Recunoaşte şi el: a scris-o Adriana Bittel, i-a tăiat câteva paragrafe şi mai grave, dar nu putea să-i suprime tot.

Continuându-şi ceea ce numeşte „ciclul tinerilor furioşi", Editura Nemira (deci Dan Petrescu) lansează romanul unui alt tânăr, Petre

Barbu: *Dumnezeu binecuvântează America.* îl trimite autorul şi-mi aminteşte, într-o scrisoare alăturată, că l-am „încurajat11 la volumul său de debut, *Tricoul portocaliu fără număr de concurs.* De fapt, n-am făcut decât să-i răspund, politicos.

Vineri 23 februarie

Sanda Niţescu a fost cu avionul până la Florenţa. în

avion a dat, în *Cartiere della Sera* (17 febr.), peste o pagină despre *Piteşti.* Ne-o trimite la întoarcere. în afară de prefaţa lui Furet, tradusă, e şi un articol, probabil, al corespondentului lor la Paris, Ulderico Muzi. Fotografii: Furet şi Ceauşescu (?) plus un lagăr de bosniaci deţinuţi de sârbi. Titluri de-o şchioapă: *Scoperte: Un documenta sconvolgente sui campi di rieducazione romeni.* Titlul: *Arcipelago GULAG, i dannati di Piteşti.*

A apărut prefaţa (tradusă) a lui Furet şi în *22* (nr. 7, 14-20 februarie).

Duminică 25 februarie

Ieri, lung telefon cu Gabriela Omăt încă sub şocul morţii tatălui ei. Lucrează mai departe *la Agenda „ Sburatorului* Lui Zigu Omea, contrar a ceea ce presupuneam, îi e teamă să nu mă impacientez şi să dau *Jurnalul* altei edituri. Presupune, probabil, că s-ar bate Humanitas să-l editeze. Ce departe e de adevăr: Liiceanu a renunţat şi la reeditarea *Memoriilor* lui E. Lovinescu, idee ce păruse la început a-1 entuziasma. O liniştesc pe Gabriela O., doar Fundaţia lui Bu- zura vrea *Memoriile* tatei. îmi propune să mai ia în echipă, în afară de intermitentul Alexandru George, pe Margareta Feraru, care a făcut ediţia Aderca, a lucrat şi pe ediţia Pompiliu Constantinescu, acum se ocupă de Anton Holban. îi dau binecuvântarea. Speră să aibă volumul 2 gata la venirea mea în mai, şi lucrează deja la volumul 3. E a doua oară când o las să înţeleagă că, dacă se continuă în acest ritm, atunci reiau dactilogramele şi le pun în loc sigur până ce se iveşte o altă ocazie, dându-i tot ei prioritatea pentru note şi corecturi. îi promit pentru ea şi echipă şi drepturile mele de autor: nu asta o poate însă incita: un milion de lei împărţit în trei (pentru ea, Al.G. şi M.F.) nu revine decât la 300 000 de persoană, din care fiscul ia jumătate. Mi-e mila şi de ea — care lucrează ca o nebună —, şi de literele româneşti, unde pentru prima oară nu se mai află cercetători lovinescieni pentru o astfel de ediţie (cât se luptaseră comuniştii să pună mâna pe *Jurnal* până la a mă ademeni prin emisari de lux — Ivaşcu, Cioculescu, Streinu,

Nego —, cu drepturi de autor plătibile în devize la... Paris).

Seara, privim un documentar (realizator Heilli Arekallio) intitulat *En attendant le Fiihrer russe*. Presupuneam V. şi cu mine că e vorba de Jirinovski, dar e şi mai rău: grupuri de-a dreptul naziste, cel mai important sub direcţia lui Barkaşov, care defilează deja în parcuri şi ţin mitinguri. Cu organizaţii de tineri purtând pe uniforme svastica. îşi spun naţionalişti şi e de neînţeles de ce nu-1 revendică atunci pe Stalin. Sunt doar aliaţi cu foştii stalinişti. Iar antisemitismul din discursurile şi broşurile lor este delirant şi se expune făţiş, iară ca nicio autoritate să-l interzică. Ca pe vremea lui Hitler, de vină pentru tot ce nu merge sunt democraţiile occidentale, deci evreii ce ţin în mâini economia mondială. Şi caricaturile din cărţile de pe tarabe aparţin hitlerismului cel mai cras. S-ar putea să fim pe pragul unei explozii pe lângă care Jirinovski nu va mai fi decât un dulce copil şi un clovn. Interviurile luate oamenilor de pe stradă sau doctrinarilor noului naţionalism (de fapt, fascism curat) sunt înfiorătoare: gândire simplistă, primară, falsă, deschisă oricărei aberaţii totalitare. Iar comparaţia insistentă cu Germania de la Weimar, născătoare de monştri, pune'pe gânduri. Deodată, aberaţiile şovine de la „Românііle Mari“ se situează, comparativ, pe registrul minor al înjurăturii de mahala: e loc pentru şi mai rău.

Dar dacă, adăugăm noi imediat, gruparea nazistă din acest documentar va fi de proporţii infinitezimale, ca „Mişcarea pentru România" de la noi, şi va fi servind lui Elţân cum îi slujeşte lui Iliescu grupul legionar din jurul lui Marian Munteanu: pentru a ascunde jocurile Puterii cu extremişti mult mai numeroşi şi mai nocivi? în România cu C.V. Tudor sau Adrian Păunescu, în Rusia mai ştiu eu cu cine?

în fond, ar fi de ajuns ca cineastul cu pricina să fie printre cei obsedaţi doar de nazism şi nu de comunism, restul, cum o ştim prea bine, venind de la sine.

Miercuri 28 februarie

Ziua de naştere a mamei.

E foarte curios clivajul ce se poate observa între stânga şi dreapta prin reacţiile la concluzia lui Roger Pol-Droit din articolul asupra *Piteştiului.* La „dreapta": indignarea. Un articol al Antoniei C. în *Lupta,* o scrisoare a lui Radu Portocală primindu-1 patetic pe V. în rândul marilor mărturisitori neînţeleşi de Occident. Cum îl pune printre cei respinşi pe Soljeniţân, care a provocat, dimpotrivă, o mutaţie a mentalităţii intelectualilor francezi, am ocazia, telefonic, să-i reproşez lipsa de nuanţe, dar cu umor şi nu vehement ca în cronica negativă la cartea sa asupra „revoluţiei" din România, în întregime atribuită KGB-ului. In general, românii, că sunt sau nu de „dreapta", se situează printre cei uluiţi (în afară de Mih- nea). De la francezi, în schimb, nici umbra vreunei mirări. Mai ales nu la editură la Michalon, unde toată redacţia alunecă şi spre stângisme declarate.

Joi 29 februarie

In sfârşit, am înregistrat, prin telefon, cele două cronici (insipide) despre cartea lui Bukovski. Incomodată şi de receptorul ce trebuia ţinut la ureche, şi de banalitatea textului, şi de ideea de a citi rapid ca să nu depăşesc 10 minute, nu voiam decât să termin cât mai repede. Enervarea nu s-a încheiat însă imediat: îmi pusesem în cap să scot din aparatul telefon-fax nişte hârtii pe care mi le înghiţise când trimiteam un mesaj tocmai la Deutsche Welle. Şi, în ciuda sfatului tehnicianului contactat la Telecom de a nu interveni singură şi de a duce aparatul la reparat, am reuşit. M-aş fi lăudat interminabil, dar n-aveam cui: Virgil lucra la un text despre Le- vinas şi a fost sobru cu elogiile.

Să notez şi numele producătoarei care m-a înregistrat, dna Bar (se pronunţă Ber), o voi regăsi şi la înregistrările următoare. Am mai scris o „cronică" despre cartea lui Bemard-Henri Levy, *Le Lys etLa Cendre,* jurnalul celor patru ani de luptă pentru Saraje- vo, delectabil mai ales prin „la petite histoire de la grande", relaţia cu Mitterrand surprins în duplicităţile lui întortocheate şi succesive, conflictele şi anecdotele din „le Tout Paris"

intelectual şi politic.

Nimic nu poate trece în spaţiul scurt de care dispun; mă rezum la pledoaria pentru stilul de angajament a lui B. —H.L,, în ciuda mediatizării sale excesive care enervează pe toata lumea. Nu mi-am găsit tonul pentru aceste texte, îmi dau seama însă că trebuie să renunţ a mai scrie despre cărţi, cel puţin despre cele voluminoase. *Sufăr* de claustrofobia textului minimal: mă sufoc în spaţiul prea redus a două pagini de computer.

A trecut prima cronică şi la *România literară* de ieri. în numărul de săptămâna trecută, rubrica noastră, „Diagonale“, era anunţată pe prima pagină, deci e imposibil să mai dăm înapoi.

Alertaţi de Mihnea, i-am telefonat lui Nicolae marţi seara; suferă de ameţeli şi, cu experienţa mea trecută, am încercat să-l sfătuiesc şi să-mi dau seama dacă a făcut examenele necesare. Era după o săptămână de vacanţă şi somn la Sinaia, dar vocea continuă să-i fie obosită.

Tot marţi, de la Geneva, cheamă Nicoleta Franck. A primit *Pi- teştrnl* şi va scrie în *La Libre Belgique* şi, cred, în *Gazette de Laus- anne.* E şi ea uimită de concluzia lui Roger Pol-Droit din *Le Monde.*

Lungă, foarte lungă convorbire telefonică, ieri pe la 1 noaptea, cu Sandrine, care voia să-mi citească o prezentare pentru publicarea cărţii lui Gabriel *Despre limită* în franţuzeşte. Michalon vrea să obţină sprijinul financiar al unei fundaţii americane. Apoi îmi iau notele şi curajul şi îi spun ce cred despre teza ei, făcând din sinceritatea mea cel mai deplin elogiu pe care i-1 pot aduce. Probabil c-am găsit tonul potrivit, fiindcă nu se supăra. Aflu de la ea că Gabriel îi va publica volumul la Humanitas chiar dacă o găseşte partizană faţă de Noica, pentru că — spune el — e singura lucrare existentă asupra filosofiei lui Noica. Printre obiecţiile mele se afla şi faptul că deformează climatul anilor ’30, neaducând în scenă decât pe intelectualii ispitiţi de extrema dreaptă şi lăsând impresia că legionarii ar fi dominat tot timpul, când la putere n-au stat nici cinci luni, în rest fiind mai ales

fugăriţi şi închişi. Şi ce facem cu *Dimineaţa* şi *Adevărul,* ziare de stânga mai puternice şi mai citite decât *Buna-Vestire?* Drept care Sandrine ajunge chiar să mă întrebe dacă publicarea lucrării ei ar fi binevenită în România. îi răspund că se va alătura celor ale unor Volovici şi chiar Zigu Omea, limitând complexitatea realului la o singură latură şi deci deformându-1. Ceea ce n-o va împiedica, fireşte, să răspundă favorabil ofertei

— atât de curios generoase — a lui Gabriel.

Răsfoind volumul de cronici politice ale lui Hurezeanu, apărut în colecţia „Apostrof1, *între câine şi lup,* văd că în convorbirile lui cu Solacolu, transcrise şi ele, nu e prea depărtat de poziţiile soţiei sale. înţeleg mai bine o rezervă cam sibilină a Anei Blan- diana la Grupul pentru Dialog Social unde a fost prezentată cartea (relatarea în *22).* Voi citi cu atenţie. Nu poate să fie totuşi ultima sa „etapă". Altfel de ce şi-ar fi ales colaboratori nu doar pe Pata- pievici, ci şi pe Paler sau Doinaş? Fără a mai pomeni pe Ana Blan- diana faţa de care are alte obligaţii. Graţie ei, care primise Premiul Herder şi putea recomanda pentru o bursă pe un tânăr scriitor, a plecat el în Germania.

Vineri 1 martie

Poşta noastră din XlX-eme e din nou în grevă. Deci „vraful“ mai mărunt:

— Via Mihai Dinu Gheorghiu şi Al. Călinescu, cartea lui Liviu Antonesei *Jurnal din anii ciumei: 1987-1989.* Cu o scrisoare cu atât mai „mişcătoare", cu cât îl credeam, dacă nu supărat, cel puţin îndepărtat de noi. Or, acum mărturiseşte că lectura ultimelor noastre volume l-a emoţionat mai mult decât recitirea propriei cărţi şi că i-au şi dat lacrimile la „unele notaţii din *Jurnalul direct.* Anii de rezistenţă de la Iaşi. De citit, neapărat.

Duminică 3 martie

Aseară, telefon cu Nicolae, V. urmând să fixeze cu el data limită a „faxării" primului text despre Levinas. Acum le vrea cam cu o săptămână înainte de ieşirea fiecărui număr, ceea ce nu va simplifica lucrurile. Aceeaşi voce alb-obosită.

Azi, V. îl cheamă pe Alain Besanşon. E convins că ne vom stinge, noi „Ies demiers Mohicains, dans la faussete du mensonge qui regne en maâtre"[9] şi că nu vom apuca să vedem dacă posteritatea istorică ne va da dreptate. Comunismul i se pare pecetluit de diavol. O pecete pe care n-o uzează niciun raţionament, n-o rugineşte nicio imprecaţie. Cum să faci semnul crucii pe Istorie? Scrie acum o carte despre Biserici şi Islam. Pretinde că după asta se şi opreşte: nu mai are idei. E greu să ţi-1 închipui în stare de muţenie ideatică pe el, cel mai profund inventiv dintre sovietologii francezi. Nu ştiu de ce îi plac românii: „Ils sont plus humbles.“[10]

îi compară mereu cu insolenţa poloneză pe cate o găseşte insuportabilă. Michnic, propovăduind colaborarea cu comuniştii, îl dezgustă — şi pe noi la fel. Ia apărarea până şi a Bucureştiului, cu farmecul lui datat şi frunzişul ce ascunde mizeria. în plus, acolo se găseşte „monumentul diavolului'1 (Casa Poporului) amestecând monstruozitatea enormă cu înflorirea inutilă a detaliului, un soi de neant bombastic. Sunăm şi la Alecu şi, în sfârşit, dăm de el. Aude din ce în ce mai prost. Pare plictisit de al doilea articol scris de Dan C. Mihăilescu în *22,* lăsând să se înţeleagă că cinismul lui (pe care-1 elogiase în cronica anterioară) duce direct la imoralitate. E preocupat doar de asta.

Ieri, pentru a mă pregăti cât de cât pentru interviul pe care ni-1 va lua miercuri Marilena Rotaru (i-1 dăm deoarece este printre realizatoarele cele mai persecutate de la Televiziunea oficială), revăd cu V. scenele filmate la sediul parizian al Europei Libere de către Ilieşiu şi Buduca în 1991, ca şi întâlnirea postemisiune cu Alecu la cafenea. în timpul înregistrării trece de mai multe ori *Imnul Golanilor.* Ce timpuri! Toate speranţele ne stăteau încă în faţă. Mă sufoc de atâta aducere-aminte.

A chemat Adriana Georgescu. S-a întors din Grecia. E tristă c-a murit Nicole Valerie (nume sub care soţia lui Sergiu Grosu şi nepoata, lui Maniu şi-a scris mărturia

9 „ultimii Mohicani, în folosul minciunii care domneşte nestingherită“ *(n. ed.).*

10 „Ei sunt mai modeşti." *(N, ed)*

concentraţionară — corectă şi neinspirată). De Adriana o lega mai ales solidaritatea detenţiei. Adriana, pentru moment, lucidă. Deci abătută.

La jurnalul de seară: a murit Marguerite Duras. în ea sălăşluia stilul literar, chiar dacă ceea ce spunea nu era esenţial. Avea 81 de ani şi mai multe cure de dezintoxicare în trecutu-i destul de tumultuos. Mai ales când am citit *L 'Amant* am intrat într-o stare de pură bucurie. Parcă redeseopeream limba franceză. Păcat că avea drept idol pe Mitterrand şi dovedea un prea intens gust pentru televiziune. Mi-amintesc de dialogurile dintre ea şi Godard ca de nişte capodopere ale ridicolului.

Frig şi iarnă. Babele, probabil. De ce le-o fi spunând aşa? Şi mai ales de ce până azi nu m-am întrebat niciodată?

Miercuri 6 martie

Ieri, stupid iritată ziua întreagă din pricina dezbaterii din emisiunea „Panorama" de pe France Culture care a debutat cu *Piteştiul* lui V. Trebuie să spun de la început că iritarea mea a fost stupidă, deoarece nu erau puse în discuţie nici calitatea cărţii, nici autorul ei. Apăreau însă, o dată mai mult, ravagiile vechilor reflexe stângiste printre intelectualii noştri parizieni. La ei moda şi viciul constând în a face responsabil fascismul de păcatele şi crimele comunismului. Vechiul exponent al tendinţei, penibilul Antoine Spire, specialist nu se ştie de ce al problemelor româneşti, ne rezumă istoria în două-trei fraze, false până la virgule şi puncte, şi încearcă să acopere de fiecare dată vocile celorlalţi; foarte bun Roger Dadoun, atacându-1 chiar pe Roger Pol-Droit pentru concluzia sa; acceptabili: Jean-Yves Potel (de la *Monde diplomatique*) şi specialista în problemele caucaziene Anaâde Terminasian. Cu siguranţa cu care ar spune că noaptea e întuneric, Antoine Spire, prezentând subiectul, spune că la Piteşti se aflau „Ies miliciens fascistes qui avaient domini la Roumanie auparavant et avaient ete Ies auxiliai- res de Peffort de guerre nazi“[11]. Pe ei îi bagă comuniştii la închisoare. Că n-

11 „miliţienii fascişti care stăpâniseră România înainte şi fuseseră auxiliarii

au existat „miliţieni” în România, că legionarii, după ce împărţiseră puterea vreo cinci luni cu Antonescu, se aflau prin închisorile antonesciene, că departe de a susţine „efortul de război nazist“ ajunseseră şefi de-ai lor în lagărele naziste, de unde i-au eliberat americanii (ca la Biichenwald), aceste „detalii" care contravin simplificării sale mincinoase nu-1 jenează pe Antoine Spire. Din acea clipă ceva fals planează asupra întregii discuţii, unde, în loc să vorbească de „studenţi", şi alţii reiau (de exemplu Potel) termenul de miliţian. Tot astfel, în ciuda rechemării la ordine a lui Dadoun care aminteşte totuşi că Gulagul era... comunist, responsabil de deformarea comunismului este tot fascismul: legionarii

— cei care nu fuseseră la Piteşti — deveniseră securişti. Pesemne că ei se aflau la originea derivei naţionaliste a lui Ceauşescu. Un amalgam caricatural pe lângă care articolul incriminat din *Le Monde* poate părea bine orientat în ciuda enormităţii finale.

Pe scurt, parizianism de stânga de cea mai intolerabilă speţă: cu atât mai insolent, cu cât nici nu sunt citite cărţile despre care se discută. Pentru „publicitatea11 cărţii a fost probabil bine, nu şi pentru nervii mei. Perspectiva de a regăsi atmosfera intelectuală din 1947 (de care scăpasem în anii ’70-’80) mi se pare de neadmis. S-o luăm de la capăt?

Spre seară mă calmez. între timp am făcut şi puţină febră, presupun c-a fost... psihologică. Am discutat seara cu Sandrine, care, paradoxal, mi-a dat dreptate.

Azi toată după-amiaza Marilena Rotaru, cu soţul ei şi cu un operator -— sincer emoţionat că ne filmează — pentru serialul ei cu exilul de la Televiziune. Fusese dată afară din pricina atitudinii ei regaliste şi opoziţionale. A intentat Televiziunii un proces şi a fost reprimită. I se mai trece câte o emisiune pe Canalul 2 seara cât mai târziu (ca dnei Hossu). Ne aduce şi o carte a ei, interzisă în anii ’80 şi publicată în 1993 la Cartea Românească: *La est de Firenze.*

---

efortului de război nazist[41] *(n. ed.'j.*

Peste 45 de ani de exil, de cuprins în 45 de minute! Evident că nu prea reuşim, dar măcar eu pot vorbi din nou de asasinarea mamei în închisoare, iar V. şi cu mine îl spălăm pe Vintilă Horia, la cererea ei, de păcatul de legionarism pentru care Gabriel Andre- escu îi refuzase la *22* un interviu cu el, iar Emil Constantinescu o invitaţie la Uni versitate. V. povesteşte mai îndelung episodul cu Premiul Goncourt, eu descriu „dosarul" trimis de ambasadă la toate ziarele pariziene (noi l-am avut de la *Le Figaro,* prin Şerban Voi- nea, care a trimis şi el un pneumatic la juriul Goncourt întru apărarea lui Vintilă).

M.R. voia să filmeze şi în exterior: în locurile ce contează mai mult pentru noi la Paris. Stăm să ne gândim şi nu... prea avem. V. spune — şi mă mişcă, deoarece eu simţeam exact acelaşi lucru în aceeaşi clipa: Neuilly, dacă ar fi trăit Christiane. Acolo, da. ne-a fost neschimbătoarea casă.

Am prefera exterioare la Bucureşti: în bulevardul Elisabeta, la Universitate, în Cişmigiu. îmi dau brusc seama când sugerez acest lucru că acolo ne-am şi trăit viaţa. Ceea ce, în final, când e întrebat dacă i-a fost dor de România, V. rezumă foarte frumos, deşi se scuză că e patetic: nu putea să-i fie dor deoarece locuia într-o Românie a lui imaginară. N-am îndrăznit să-l întrerup spre a-1 întreba: atunci de ce titlul primei lui reviste: *Caiete de Dori*

A murit Carandino la 91 de ani.

Sâmbătă 9 martie în ciuda grevei poştale din al 19-lea arondisment, scrisorile, revistele, cărţile sosesc alandala (când acasă, când la cutia poştală), dar încă numeroase.

In *România literară* (nr. 8, 28 februarie-5 martie 1996) prima „diagonală*1 a mea cu Bukovski, dar mai ales o excelentă cronică literară a lui Alex. Ştefănescu la „ediţia adusă la zi“ a *Apelului către lichele,* intitulată „Un disident de azi“. Radicalitatea înţeleaptă a poziţiei lui Liiceanu este bine surprinsă prin termenul „di- sident“, deoarece, printre colegii săi de opţiuni etice, Liiceanu surprinde prin

neparticiparea la reflexele de moliciune provocate de orizontul închis, de lipsa speranţei. Determinarea mai multor intelectuali este intactă, a lui are însă agresivitatea urgenţei. Şi are dreptate Alex. Ştefănescu să scrie: „Gabriel Liiceanu tinde să devină gânditorul nostru de serviciu, aşa cum a fost Emerson pentru americani sau aşa cum este Soljeniţân pentru ruşi."

Am verificat justeţea acestei situări citind rând pe rând prestaţia lui Gabriel la emisiunea lui Iosif Sava (reluată în noul *Apel către lichele)* şi cea a lui Manolescu la acelaşi program, transcrisă în *Românul liber* (martie ’96). Poziţiile de fond nu diferă, dar în timp ce Manolescu se străduieşte parcă sa-1 înalţe pe Iosif Sava până la el, Liiceanu îl zdrobeşte în deplina politeţe, dezvăluin- du-1 drept ceea ce este: un fals intelectual sentimentaloid ce pro- nează împăcarea generală ca să nu aibă nici el de dat socoteală. Subiectivitatea asumată a lui Gabriel îi îngăduie să vorbească şi pentru alţii ce n-au acces la baricadele cuvântului, obiectivitatea prea amabilă a lui Nicolae îl forţează să fie oarecum moale când poziţia ar cere fermitate, şi tare când ea ar permite moliciune. (Felul în care şi Eugen Simion, şi Valeriu Cristea sunt democratic acreditaţi cu dreptul unor opţiuni diferite de ale lui Nicolae, dar tot atât de onorabile se vrea generos, dar comparaţia însăşi e falsă. Nu-i adevărat, cum admite prea uşor Nicolae, că singura deosebire dintre el şi Simion constă în faptul că acesta e apolitic, iar Manolescu, politic. Simion e oportunist şi face politica Cotro- ceniului sub acoperământul apolitismului. A-i acorda onorabilitatea opţiunii deformează tabloul. Pentru Valeriu Cristea, indulgenţa lui N. e şi mai gravă. Ceea ce nu-1 împiedică pe Nicolae să aibă o bună, măsurată şi determinată poziţie politică şi etică. Dar — poate că experienţa l-a învăţat — el acordă cam multe circumstanţe atenuante contemporanilor săi şi — singur — îşi cam minimalizează meritele. Pe când Gabriel — paradoxal lipsit de iluzii — cere de la semen aceeaşi cantitate/calitate de indignare şi —în sensul cel mai bun al cuvântului — intransigenţă.

Acestea fiind spuse, şi cu unul, şi cu altul altfel s-ar clădi lucrurile dacă ar avea acces la o pârghie de putere. E totuşi notabil că, fără ea şi fară o activitate strict politică, Gabriel a ajuns să aibă un cuvânt — major — de spus în cetate. Cum scria mai demult V. (hotărât lucru, are zvâcniri profetice): cei ce se întreabă care poate fi rolul filosofului în societatea contemporană să se ducă în România să-l cunoască pe... Liiceanu.

Reacţiile Ia articolul din *Le Monde* asupra *Piteştiului* continuă: tot în *România literară,* la „Revista revistelor", cronicarul insistă asupra „confuziei“ din mintea lui Roger Pol-Droit. Citează apoi dintr-un articol al lui Banu Rădulescu din *Memoria* nr. 5. Plecând de la publicarea documentului oficial asupra procesului reeducării piteştene cu material furnizat de SRI (la Editura Vremea), B.R. arată cum se încearcă astfel acreditarea tezei oficiale comuniste din anii ’50. Şi cronicarul conchide: „Deci după aproape o jumătate de secol, în *Le Monde,* un recenzent se fereşte să pună degetul pe rană, iar în ţară, oficial, rana şi cuţitul sunt voit confundate."

Ieri dupâ-amiază (la cafeneaua Cluny, spre a-1 lăsa în pace pe V. să lucreze acasă) cu Sanda Golopenţia şi soţul ei, Coca Eretescu.

îmi dau volumul *Restituiri Anton Golopenţia,* publicat în România. Vorbesc tot timpul şi doar spre sfârşit îmi dau seama—şi mă scuz

— că n-am lăsat-o şi pe ea să spună la ce lucrează. Nu e doar nepoliticos, dar şi frustrant: e atât de inteligentă, încât aş fi avut şi eu ceva de învăţat. Era, în orice caz, preferabil discursului meu despre situaţia din România, unde ei au fost mai recent decât noi (în august trecut).

Ca de fiecare dată când ajung în Cartierul Latin, am certitudinea că acolo ax fi trebuit să-mi duc viaţa pariziană. Poate aş fi fost mai... deşteaptă. E, fireşte, o iluzie, doar am stat în bulevard St. Michel, pe Val de Grâce şi apoi în rue Cassini, şi n-am dus-o mai bine cu inteligenţa sau cu soarta ca acum. Să zicem că într-un fel mă simt

acolo „mai acasă“. Oarecum. Ca la Neuilly sau la Megeve, mereu parţial, adevăratul „acasă“ rămânându-mi inaccesibil. Acum, când geografic nu-mi mai este interzis, e prea târziu: toţi cei care-mi populau acea „casă“ au dispărut. Pot să mă întorc să-mi văd prietenii, nu şi să mă regăsesc pe mine cea din copilărie sau adolescenţă care se reflecta în privirile celor azi trecuţi în nefiinţă. De această „trecere11 suferă de fapt şi fiinţa mea: se tot împuţinează cu fiecare dintre cei ce ne tot mor jur-împrejur.

Duminică 10 martie

Sanda Niţescu mă cheamă pe la prânz: a murit de ciroză, la spital, Solveig. Am cunoscut-o prost şi puţin. Sanda îmi spune că era bună şi generoasă. Mie mi-a rămas în minte încăpăţânarea ei de a nu învăţa o iotă de română şi felul în care se răţoia sau se uita urât la noi când, mai mulţi români fiind la un loc, nu vorbeam franţuzeşte numai din pricina ei. Deci acum mi-e mai milă de Caza- ban şi de neîndemânările lui întru boli, singurătăţi şi sărăcie (ceva mai lucie fără lecţiile de pian pe care le dădea Solveig).

Să las morţile la o parte (nu mă lasă ele pe mine) şi să mă întorc spre curierul pe care nu l-am epuizat ieri, acumulat pe birou pentru răspunsuri.

„Mărţişor“ de la Mia Foarţă. Restabilită, s-a dus să-l caute în Piaţa Revoluţiei din Timişoara. Tarabele de acolo păreau, cum scrie ea, „ofrande aduse zeului Kitsch“. Mi-a găsit totuşi imul de la studenţii în artele plastice, dar, pentru a-i salva gustul încă îndoielnic, Şerban Foarţă i-a adăugat acest *post-scriptum*: „E Marţi e nere- ce/ e un deliciu/ când kitshura trece/ nu trece chiciu.“ Nefiind în stare sa le răspund în versuri, le voi telefona.

Scrisoare de la Doina Jela. Seamănă cu cartea ei, neaşteptată. Trebuie să-i scriu neapărat şi s-o văd la Bucureşti.

Varlamâmi trimite din partea Doinei Uricariu (editoarea) „Convorbirile''1 lui Alecu cu Tănase. Şi cu o scrisoare în care îşi dă cu părerea: că Alecu ar trebui sa aibă decenţa de a nu mai scrie. Nu ştiu la ce face aluzie: la senescenţa lui Alecu? Sau îl irită confesiunea lui, că a fost

informator? Lui Varlam nu-i răspund.

Nu ştiu în schimb cine este Ana Hompot cu un volum de versuri: *Sensul interzis.* Doina Comea, într-un text de copertă, spune că i-a fost elevă şi Valentin Taşcu, pe supracopertă, dă de înţeles c-ar fi oarbă, „poet nevăzător“. De răspuns cu atât mai mult şi mai repede.

în sfârşit, un telefon umoristic şi chiar „pitoresc14. Un românaş dintre cei stabiliţi la Paris după ’89 vrea să facă un CD cu Papa (îl crede pe moarte şi se pregăteşte din timp). Drept care se adresează nouă ca celor mai competenţi şi în catolicism, şi în probleme poloneze. Mă ţin bine şi-l refuz fără a-1 repezi (ceea ce ar fi fost la urma urmei normal). îl cheamă Grecianu.

îl sunăm pe Manolescu. Când pretinde că la *România literară* zbârnâie telefoanele de felicitări (pentru c-au obţinut colaborarea noastră regulată), suntem convinşi că, din amabilitate, exagerează. Când însă insistă (încântat de prima parte a textului lui V. despre Levinas), începem să credem că va fi şi un sâmbure de adevăr. V. a şi găsit replica de genul: lasă că, atunci când ne vor citi, le va trece — care ne îngăduie să nu ne arătăm faloşi. Eu chiar că n-aş avea de ce: despre Bukovski am făcut o simplă dare de seamă, vrând să arăt că anumite mentalităţi şi tare provin din comunism şi nu

— exclusiv — din firea poporului. De fapt, mă exasperează crizele identitare, şi cele româneşti, şi cele antiromâneşti. Poate şi de aceea am acceptat rubrica, deşi deocamdată mi-a dezorganizat ritmul de lucru şi a destabilizat proiectele mele de recuperare a Jurnalului prin comentariile asupra lui. Cu Nicolae convenim că putem trata orice subiect vrem; dacă se mai ocupă şi altcineva de aceeaşi carte, face el legătura.

Niki pretinde că se simte mai bine, deşi e frânt după turneul provincial.

Acum o seară-două, sună Patapievici. Şi-a schimbat teoria ştiinţifică din teza de doctorat pe care o pregăteşte, în urma citirii lucrării lui Ilya Prigogine pe care i-a trimis-o V.

în *Le Monde* (10-11 martie) o corespondenţă de la Varşovia semnată de Jan Krauze: 12 securişti au fost condamnaţi pentru a fi torturat deţinuţi politici între 1944 şi 1955. Adam Humer, fost director adjunct la departamentul urmăririlor din Securitatea lor sub stalinism (are azi 84 de ani), a fost condamnat la nouă ani de închisoare, ceilalţi de la doi până la opt. Nu e sigur că-şi vor ispăşi pedeapsa, niciunul dintre ei nefiind încarcerat până acum. Concluzia lui Jan Krauze (corespondenţele sale de la Moscova, în primii ani ai lui Gorbaciov, erau foarte interesante):

„Ce proces etait le premier — et sans doute le demier — in- tente â d'anciens executeurs des basses ceuvres du regime com- muniste depuis 1989, c'est-â-dire depuis l'effondrement de l'ancien systeme et l'instauration de la democraţie. Â un moment ou cet- te democraţie permet paradoxalement aux heritiers du regime d'an- tan de reprendre un â un tous Ies leviers du pouvoir, ce verdict «severe» et symbolique sonne comme un rappel de faits. Des faits qui, selon l'expression du president du tribunal, constituent une blessure non cicatrisee dans la conscience et Ies coeurs de beau- coup de familles polonaises.“[12]

De ce nu se vor fi petrecând lucrurile la fel şi cu „familia44 românească? întrebare pur retorică, dar ce-ar fi să mi-o pun într-o „diagonală"?

Marţi 12 martie

Ieri spre seară, telefon patetic de la Gabriela Adameşteanu. De fapt, îl aşteptam. Cum să publicăm noi în alt săptămânal decât 22?! Furioasă pe *România literară,* Rodica Palade pregătise o notă cam veninoasă la revista presei. Dar Gabriela nu înţelesese — sau nu
i se comunicase, deoarece ea nu citeşte *România literară* („o mortăciune"!) -— că e vorba chiar de rubrici

12 „Acest proces era primul — şi fără îndoială ultimul — intentat executanţilor misiunilor murdare ale regimului comunist de la 1989, adică după prăbuşirea vechiului sistem şi instaurarea democraţiei. într-un moment în care această democraţie permite în mod paradoxal moştenitorilor regimului comunist să reia una câte una pârghiile puterii, acest verdict «sever» şi simbolic sună ca o reactualizare a celor întâmplate. A unor fapte care, după expresia preşedintelui tribunalului, constituie o rană necicatrizată în conştiinţa şi în inimile multor familii poloneze." (*N. ed.)*

permanente. Când i-o „mărturisesc", mi-e teamă să nu facă o criză, mă aleg doar cu o scenă de cruntă gelozie. Că, firește, noi pe Manolescu îl iubim şi nu pe ea sau pe Rodica, a căror revistă ne stă la dispoziţie, care e şi a noastră etc., etc. Culmea e că, din punctul ei de vedere, cam are dreptate şi că în afară de umor şi de declaraţia (sinceră) de iubire nu am ce replica. Singurul meu argument (în „Diagonale" scriem absolut despre ce vrem, iar *22,* săptămânal politic, n-avea cum să adăpostească aşa ceva) cade de la început: de la noi — zice ea — totul trecea în prioritate. De înţeles, ne înţelegem ca totdeauna, nu ştiu de unde provine impresia asta c-am fi prietene din copilărie.

Noi îl chemăm pe Gabriel să-i spunem cât ne-a plăcut articolul lui Alex. Ştefănescu despre el. Aflu c-a discutat despre „Bukovski" al meu cu Pleşu, care se întreba dacă nu cumva a murit (ceea ce

— i-o spun prăpădindu-mă de râs — nu arată decât un lucru: că n-au citit articolul şi bine au făcut). De fapt, mica vâlvă din jurul reapariţiei noastre cu o rubrică permanentă nu provine din calitatea textelor, ci din ex-mitologizarea noastră. Au mai rămas urme.

Nu ştiam când am vorbit că în numărul din *22* sosit azi voi da peste un articol al lui Gabriel despre o emisiune cotidiana a lui Pruteanu pe nu ştiu ce canal de televiziune. Gabriel face din Pru- teanu „arheuJ“ poporului român abandonat de zei, căruia îi oglindeşte — prin râsul-plânsul lui—mizeria spirituală. Foarte frumos scris, dar de ce Pruteanu, care e departe de a putea simboliza altceva decât propriul său statut de descurcăreţ printre cărţi şi oameni? Când te cheamă Liiceanu, nu poţi scrie chiar despre oricine.

Acelaşi lucru i l-am spus, zilele trecute, lui Niki, reproşându-i felul în care făcea din Iosif Sava egalul său. N, se apăra amintin- du-şi cum, în anii ’8Q, câteva „serate muzicale" de acest fel fuseseră interzise. Mai-mai să ne trezim şi cu un Iosif Sava rezistent.

Tot azi, la curier, patru fotografii (trei cu V. şi una cu

amândoi), nu doar mari, ci şi de certă calitate, de la Louis Monier. V. îl caută la telefon să-i mulţumească, iar Monier vrea mereu să ne invite la el. O lăsăm pe aprilie. (Cel puţin în ce priveşte întâlnirile s-ar zice că deviza noastră a devenit: să nu cumva să faci azi ceea ce poţi face mâine!)

V., după ce a terminat ieri cu Levinas (am şi faxat al doilea eseu în cursul nopţii), a fugit azi în oraş prin librării, ca pe vremuri, pesemne, când scăpa de câte un examen. Mi-a adus ce-i cerusem: *Anthologie du portrait (De Saint-Simon ă Tocqueville)* alcătuită de Cioran şi prefaţată tot de el (Gailimard, coîlection Arcades, 1996).

Savu ne-a trimis *Poesie* (nr. 61 din februarie 1996) în care Co- lette Seghers a publicat (cu o introducere cam „sentimentala") şase poeme ale Liei Savu. Sperăm să se netezească astfel calea spre publicare. O merită din plin.

Miercuri 13 martie între 8 şi 10 seara scriu într-un timp record „diagonala4' pentru cei
10 ani de la moartea lui Mircea Eliade („Lumina ce s-a stins44). Mai înainte citisem vreun ceas pasaje din *Memoriile* lui referitoare la *Lumina ce s~a stins* (apărută în traducerea lui Păruit la l'Heme) şi la *Foret interdite.* Sunt încântată nu de calitatea textului (bunicel), ci de rapiditatea „confecţiei44. Ţineam neapărat ca unul dintre noi să fie prezent la această aniversare, să nu se creadă că după campania de denigrare îl renegăm pe Mircea. L-am mai apărat împotriva lui Norman Manea o dată în *22,* dar toţi duşmanii lui s-au făcut că plouă: nici n-au înregistrat contraatacul meu. O voiam şi pentru Christinel. Dar atât am scris despre Mircea timp de vreo 30 şi ceva de ani, încât nu vedeam cum de nu m-aş repeta. Umblu de câteva zile cu câteva mici idei prin cap şi iată că a ieşit ceva. De trecut în aprilie la *România literară* şi Deutsche Welle.

Când lucram mai cu spor la ordinator, telefon de la.,. Constanţa. Un corespondent al *României libere,* Mihalcea: Fundaţia Şaguna organizează la 30 şi 31 mai un simpozion despre detenţie, şi primii invitaţi „de onoare44 la care s-au gândit suntem noi. îi mai cheamă şi pe Ioniţoiu, Radina,Varlam. Numărul nostru de telefon i l-a dat Ticu

Dumitrescu. Nu putem să ne ducem, vor fi tocmai zilele întoarcerii noastre la Paris, dacă plecăm... I-o spun scurt, dar amabil. îmi va trimite o carte de mărturii: a fost şi el deţinut.

Virgil a găsit versurile Anei Hompot atât de bune, încât i-a răspuns el, eu adăugându-i un cuvânt de mulţumire: mi-a dedicat un poem.

Afară soare şi ger. Mereu romăncuţele babe, aprig strămutate în Buttes Chaumont.

Joi 14 martie

Uimire: la un telejurnal de noapte aflăm de moartea lui Kieslowski. La numai 54 de ani. Inima. Ne anunţase, de fapt, după marele succes internaţional cu trilogia *Bleu, Blanc, Rouge,* că părăseşte 5ine- , matograful, dar, pe de o parte era pentru a-şi trăi viaţa mai deplin, la ţară, în linişte, contemplând-o mai mult decât transformând-o, pe de alta se aflase că Marin Karmitz (producător al trilogiei) îl ispitise cu scenarii pentru o alta—*Paradis, Purgatoriu, Infern* — şi era improbabil că tocmai K. nu va preschimba peniţa scenariului prin aparatul de filmat.

Kieslowski rămâne pentru mine, ca pentru atâţia alţii, un cineast care avea şi dreptul să se înşele, filmele bune, excepţionale sau parţial ratate beneficiind toate de o precizie matematică şi de o calitate aparte: personajele sale erau parcă puse să dovedească doar că „sufletul" există din moment ce se ivea pe chipurile lor. Oricare personaj al său te privea din interior şi te împiedica să întreţii cu el o relaţie convenţională. Asemenea „priviri" nu mai întâlnisem decât la Bergman, dar la el interogaţiile izvorau din hăul cel mai tenebros. în schimb, *Frumosul, binele şi adevărul,* trilogia pierdută (şi dispreţuită m secolul nostru, a fost reabilitată de K. cu acea unicitate a tonului care izolează pe marii artişti. Dintre polonezi l-am preferat, în teatru, pe Kantor — am vibrat nu doar estetic, ci şi „istoric" la filmele lui Wajda. Cu *Omul de marmură* şi cel *de fier,* am dobândit senzaţia că W, forţează „istoria" să-şi revină în fire. i O dată cu *Decalogul* său, K., fără sa ţină seama de capacitatea noastră de a o suporta, ne-a impus

rigoarea albă ce despoaie patetismul de orice urmă a lacrimii. Era uscat, nefamiliar, profund, autentic, cu orgoliu binecuvântat de a reconstrui lumea; în orice caz, a îmbogăţit-o adăugându-i-o pe a lui, în care oricine dobândeşte nu dreptul să fie mai bun, ci altfel.

Vineri 15 martie

Ieri la cafea, Dana Diminescu. Agitată cu *Piteştiul* lui V. E în faza în care, luând contact cu stângismele sorbonarde, vrea să facă „lămurire de la om la om“ — cum spuneau comuniştii. Mie astfel de iluzii mi-au trecut de mult, dar privesc cu înduioşare la oricine îmi repetă „istoria pe de rost“. îi cere lui V. să vină la un seminar cu studenţii. V., natural, refuză.

Tot despre *Piteşti, laboratoire concentrationnaire,* ieri o pagină în *L 'Express* (14 martie) sub semnătura lui Eric Conan şi titlul „L'Enfer de Piteşti”. Rezumat fidel al textului lui V., fără vreo notă personală. Cum ar fi spus Bemard: corect.

La curier:

— Ca totdeauna excepţională scrisoarea-jumal a lui Zografi. N-o pot rezuma. Pentru un volum *Cioran şi Muzica* Z. a scris o prefaţă. Excepţională.

— Theodor Vasilache, prietenul lui Geo Dumitrescu, ne dă detalii despre călătoria lui în Statele Unite şi despre proiectul de călătorie în România. Mereu cu umor.

—- *România literară* (nr. 9), cu editorialul lui Manolescu şi trei pagini de discuţii privind „cearta modernilor cu postmoder- nii“. Din păcate, fiind provocat de un pamflet-manifest violent şi stupid al lui Ion Manolescu, discuţia e fără sens. Singurul care pune degetul pe rană este O. Nimigean, ce aminteşte că trăsătura fundamentală a postmodemismului este renunţarea la ideologie, la avangardă, la manifest („il pensiero debole“, nu-i aşa? Asta n-o spune el, ci eu). Or, Ion Manolescu vrea să transforme post- modemismul în refuzul categoric al trecutului şi, reintroducând noţiunea vinovată de progres în literatură, să nu mai acorde valoare decât unei literaturi legate de cibernetică şi de S.F. Nu e,

cum crede Nicolae, „la querelle des anciens et des modemes“, ci gâlceava prostiei pretenţioase (I.M.) cu bunul-simţ; ceilalţi — minus Caius Dragomir—preţios, voit savant şi cu referinţe fără raport cu subiectul.

în acelaşi număr şi partea a doua din „Bukovski“-ul meu.

Marţi 19 martie

Tot despre *Piteşti,* telefon de la soţia Iui Marcel Petrişor. In *post-scriptum* V. semnala cele doua volume ale lui M.P. apărute în ţară, regretând că şi-a transformat mărturia în roman spre a nu-1 numi şi, astfel, stingheri pe Calciu. Dana Petrişor nu-i reproşează nimic lui V., dimpotrivă, e de aceeaşi părere. Tocmai traduce primul dintre volume în franceză. îi sugerez să-l îndemne telefonic pe Marcel să înlocuiască numele fictiv al personajului prin cel autentic, scoţându-şi astfel textul din zodia ficţiunii. Mai ales că, între timp, părintele Calciu, într-un interviu, a vorbit despre prezenţa sa la Piteşti. A facut-o cum e mai prost: popeşte. închisoarea, zice el, devenise, prin rugăciunea neîntreruptă, un centru spiritual şi de aceea a intervenit... diavolul. Chiar agnosticii ca Malraux

— sau ca noi — acordă ororii concentraţionare un statut diavolesc, dar nu pot să nu mă zbârlesc în faţa unei exprimări atât de categorice, încât devine primară. De la un om care a trecut de orice situaţie limită, care a fost şi martir, şi schingiuitor, trecând cu o extremă pasiune de la o extremă la alta, se putea aştepta altceva: o analiză în adâncimi a transformării omului în neom. La persoana întâi. D.P. voia să ne anunţe că unul dintre prietenii ei, Alain de Penanstere, a scris despre *Piteşti* şi că va apărea în *Valeurs actu- elles* sau *Spectacles du Monde.* Sunt sceptică.

Telefonează chiar în clipa asta Mihnea, revenit de la Bucureşti. Vom cina la ei vineri cu Gabriel (soseşte şi el joi seara). Veşti de la Bucureşti. Creşte cota lui Nicolae şi a PAC-ului (întrebat la Timişoara dacă va face parte din Alternativa 2000, Patapievici a declarat că există deja un partid al intelectualilor, ce să caute aiurea? Şi Pleşu l-a

întrebat dacă se'prezintă Manoiescu, voia să voteze cu el). Nu-mi dau seama cât înfrumuseţează perspectivele optimismul lui Mihnea. I-a făcut scandal Gabriela: că el ne-a influenţat sa scriem la *România literară* şi nu la *22.* De altminteri, Rodica Pala- de a şi scris la „Revista presei“ în *22* ca „înviorez bruse“ *România literară* prin textul meu despre Bukovski, din care citează abundent, de parcă ar conţine cine ştie ce revelaţie. Asta din furia că nu l-au avut ele. E chiar mişcător.

Am vorbit la Timişoara cu Delia Cotruş: venea de la o comemorare a lui Puiu, care ar fi împlinit anul acesta, la 12 septembrie, 70 de ani.

Adrianei, întoarsă din Grecia sobră şi deprimată, alături de cartea cerută de ea *(Pragul),* i-am trimis un mărţişor din cele primite din Bucureşti, Unde, când a plecat Mihnea azi-dimineaţă, ningea.

Joi 21 martie

Gabriel a sosit azi la Paris cu un lumbago care-i transformă până şi vocea la telefon. Nici nu ştie dacă va putea ajunge până la Mihnea, unde cinam cu toţii mâine-seară. Ne întristăm.

Iritată întreaga zi de faxul care din nou nu funcţionează cum trebuie. Mihnea a încercat de nu ştiu câte ori sa ne trimită articolul lui Veronique Soule din *Liberation* despre *Piteşti,* fara a izbândi decât într-un târziu, când am apăsat pe o nouă clapă. Iarăşi telefoane la tehnicienii de la Telecom, ale căror opinii variază cu fiecare nou apel. Mă simt pierdută, un fel de Alice, nefericită, în ţara roboţilor, peste care domnesc singură, data fiind indiferenţa suverană a lui V. pentru astfel de obiecte, în afară de aparatele lui de muzică pe care le mânuieşte suveran. Mie îmi rămân telefoanele, magnetoscopul, casetofonul şi în ultimul timp şi faxul, fără a mai pomeni de acest ordinator care, zilele trecute, mi-a mai mâncat nişte texte, făcând să apară brusc un ecran negru ca jalea. Am deschis un nou „document" pentru acest Jurnal. Afac-ul are o slăbiciune pentru fragmentar, conformându-se esteticii contemporane. Hazul e cu totul

de necaz. N-am dispoziţii tehnice, orice „mod de întrebuinţare'1 fiindu-mi ilizibil.

Mă plâng de lucruri fără importanţă, celelalte le tac. Ieri, trecând prin place de la Concorde, am dat spre seară de un cer atât de „pas- calian", încât n-am putut, până la culcare, sa mă dezbar de senzaţia aproape fizică a „trecerii11 noastre inexorabile, al cărei capăt începe să se întrevadă. Singura consolare (evident, nu e una) stă în faptul că astfel de stări îmi sunt familiare din adolescenţă (o dată aripa neliniştii esenţiale m-a atins în copilărie), când timpul nu era încă măsurat.

Nu e mai decent, într-o asemenea situaţie, să mă opresc la enervările minore? Cele pricinuite de obiecte, de pildă? Cu condiţia de a nu insista.

Şi nu insist.

Sâmbătă 23 martie

Christinel a căzut, fractură a colului femural. O caut acasă, bineînţeles nu răspunde nimeni, trebuie să fie operata la spital. Ne sfătuim cu M.-F.: nu avem cui să telefonăm la Chicago, doi din prietenii pe care-i cunoaşte ea, Wendy şi David, fund deocamdată plecaţi din oraş. M.-F. o va întreba mâine pe Simone dacă are numărul de telefon al dnei Zarifopol, nouă nu ne-a lăsat decât adresa.

A murit Claude Mauriac, la 81 de ani. Etern şi bun adolescent, cum să ţi-1 închipui bătrân? Pe cât era omul plin de calităţi, pe atât *Jurnalul* său, care în principiu trebuia să fie pasionant (a cunoscut tot Parisul de la Primul Război încoace în calitatea sa privilegiată de fiu al lui Francois Mauriac), se dovedea — am citit mai multe volume — searbăd. De un singur lucru ducea lipsă Claude Mauriac: de talent.

Aseară, la Mihnea şi Catherine, Gabriel reînviat deşi îl mai doare încă. Ne-a adus:

Prefaţa lui Pleşu la culegerea de articole ce-i va apărea la Humanitas. Gabriel ne-o arată încântat şi sigur că ea îl va determina pe V. să ierte totul şi să reînnoade prietenia cu Pleşu. De fapt, Pleşu recunoaşte în cuvinte bine simţite cât îl doare faptul că, în polemicile sale cu V. şi

Alecu, cei doi l-au luat prea în serios şi au rupt prietenia la care el, Pleşu, ţinea mai mult decât ia polemică. După această „mişcătoare4' introducere adaugă, cu o logică *suige- neris,* că menţine totuşi textele —- pe care le regretă — în volum. Pentru a curma neînţelegerea ce-i mijeşte deja pe chip fiindcă V. nu sare în sus de fericire, îi amintesc lui G. că V. n-a introdus în volum textul lui împotriva lui Pleşu. E teribil de mirat şi nu mai insistă.

— Gabriel ne-a mai adus şi volumul de corespondenţă a lui Cioran *(Scrisori către cei de-acasă).* îl evocăm, firește, pe Mircea Eliade, care se plângea că el răspunde la toată lumea, pe când Cioran nu scrie decât atunci când are poftă şi de aceea scrisorile lui sunt antologice. Cele către Noica ne par într-adevăr remarcabile prin fineţea maliţiei. Cea mai frumoasă dintre toate e însă cea adresată admirativ, în 1944, lui Mircea Vulcănescu, care-i dedicase *Dimensiunea românească a fiinţei.* Până şi preludiul la punerea în chestiune a „naturii valahe11 este plin de graţie. „Dacă răul din mine ar fi o dată atât de lucid pe cât a fost binele în tine, mă voi sforţa să întunec puţin icoana Mioriţei, să vorbesc şi de gălbeaza ei.“ întorşi de la Mihnea, V. şi cu mine citim cu voce tare — şi încântare — din aceste scrisori ce ne restituie un Cioran dinainte de mimetismele ultimelor texte repetitive până la manierism.

La mine „restituirea" a început cu volumul apărut recent la Gallimard, *Anthologie du portra.it — De Saint Simon â Tocque- ville.* Prefaţa „moralistului11 Cioran împotriva superficialităţii moraliştilor ce l-au inspirat este ea însăşi antologică. Pentru prima oară, poate, de la *Precis de decomposition,* am impresia că ideile la Cioran nu se întorc şi răsucesc după cum i se pare de ispititoare o expresie, ci gândul este acela care struneşte stilul, renunţând chiar uneori la el, dacă ce are de spus nu-1 impune neapărat. De mult n-am mai resimţit o atare bucurie a lecturii.

Revenind la cele aduse de Gabriel, sa mai notez, deşi de-abia am început să-l citesc, romanul ce l-a entuziasmat pe Zografi: *Casa lui David* de Dumitru Nicodim. Trebuie să

termin lectura până luni, când Gabriel vine să cineze la noi. Mi-ar părea bine să împărtăşesc entuziasmul lui Z. (ca şi cel al lui Gabriel) ca să mai ies din rolul de *rabat joie* în care m-am cam specializat.

Gabriel ne povesteşte şi întâlnirea lui cu Derrida. Prin 1990, Gabriel publicase în presa de aici (cred că în *Le Messager europeen) o* „Scrisoare deschisă către Derrida11, reproşându-i felul dezinvolt, la limită caricatural, în care, la un curs, povestise studenţilor săi cum a fost el interpelat în Cehoslovacia, unde dusese literatură clandestină. Acum vreo lună Derrida a ţinut o prelegere la Institutul Francez de la Bucureşti şi s-a arătat încântat de a găsi în Gabriel un interlocutor ce vorbea exact pe limba lui şi cu care putea discuta filosofie la nivel parizian. Nu se aşteptase, evident, confun- dându-şi balcanicii auditori cu tot atâţia troglodiţi. După conferinţă, se pregătea de o amabilă conversaţie cu Gabriel. Buna dispoziţie i-a fost curmată brusc de fraza introductivă a lui G. „eu sunt acela care v-am scris o scrisoare deschisă11. Derrida nu uitase, şi, cum se crede victima unui complot universal, s-a încruntat imediat. S-a şi plâns altora de această „umbră44 pe bucureşteana sa vizită.

Cam atât, deoarece nu-mi mai vine să repet—e un laitmotiv— bucuria simpla şi familiară cu care-1 regăsim de fiecare dată pe G.

Bietul Mihnea, martir autodesemnat al nostru, ne-a adus din Bucureşti câte zece exemplare din cărţile noastre de la Humanitas.

Am scris o cronică despre Doina Jela şi cartea ei cu Procesul Canalului. Acum sunt „acoperită41 până în iunie. Ieri V. a înregistrat prin telefon cele două capitole Levinas pentru Deutsche Welle.

Duminică 24 martie

Iarăşi mi-au dispărut din memoria ordinatorului două-trei pagini la care scriam de mai bine de o oră. M-am supărat, iritat, înfuriat etc., etc. Voi suprarezuma în câteva rânduri ceea ce dezvoltasem pe paginile înghiţite de maşină. Bodogănind, dar o voi face.

Christinel, azi, la spital. Voce stinsă, evident. Lângă ea o româncă, Angela Jelescu, mă pune la curent: operaţie reuşită, încă o săptămână de spital, apoi clinică de reeducare. Sanda Loga i-a spus lui M.-F. că în primele două zile după operaţie i-au dat morfină, într-atâta erau de mari durerile. Exact ce-i mai trebuia, biata de ea.

Un singur *intermezzo* umoristic. Ilea a fost la Salonul Cărţii. Două mizere chioşcuri româneşti: unul al Uniunii Scriitorilor (pe rafturi erau şi ultimele noastre volume), altul doar cu cărţi „politice44 (de fapt doar Iliescu şi Roman) privegheat de unul cu înfăţişare securistă. Dea voia să cumpere o carte de Patapievici. In rafturile Uniunii nu era. în schimb, se afla la cele „politice44, exact sub Ilies- cu! Dar acolo unde se lâfăiau doar „operele44 şefilor nu era de vânzare. întâmplarea ni se pare atât de ubuescă, încât nu rezistăm ispitei de a i-o comunica şi lui Patapievici. Să râdem împreună. Ceea ce şi facem.

Ion Ioanid ne-a trimis încă un *Memorial al durerii*, nr. 46 („Rezistenţa armată anticomunistă44), în care Lucia Hossu-Longin îndrăzneşte să-i atace pe americani, care l-au acceptat pe Iliescu ca reprezentant al rezistenţei anticomuniste româneşti într-un muzeu ce se va deschide la Washington ca pandant al celui consacrat Holocaustului. Chiar noi, atât de obişnuiţi cu imposturile occidentale, am rămas surprinşi aflând-o de la Mircea Fotino.

La „Revista presei'1, întocmită de Ioan T. Morar pentm *Lumea liberă* (16 martie) este citat printre titlurile de articole din *Cronica politică* (nr. 72) următorul: „Mâna lungă a colegilor lui Ilie Merce în acţiune — mama Monicăi Lovinescu, victima unei acţiuni criminale". Habar n-am cine poate fi acest Merce — des citat de revistele de senzaţie — şi nici nu cred că aş putea descoperi detalii necunoscute, dar va trebui să dau de acest ziar. De n-ar fi decât căutându-1, în mai, la Bucureşti.

în sfârşit, mă lansasem într-un lung paragraf consacrat romanului sau, mai precis, autobiografiei lui Dumitru Nicodim, *Casa lui David,* care îl entuziasmase pe Zografi, ce l-a descoperit şi reţinut printre sutele de

manuscrise ce sosesc la Humanitas, Avea dreptate. în ciuda unor prime capitole cu prea multe nume de ţărani şi localităţi (adevărat cod civil al colectivizării) şi al unui poem final neavenit (capitolele ar trebui condensate, iar poemul tăiat pur şi simplu), cărţii acesteia nu-i văd un precedent la noi. Iluminatul, nebunul, îndărătnicul, păcătosul David, devorat de pământ şi de Biblie (e martor al lui Iehova şi, pricepând totul *ad litteram,* vrea să-l imite pe regele Solomon: să aibă şi mai multe neveste şi să „cunoască" la modul biblic şi pe propriile lui fiice), are rădăcini în Dobrogea şi în anii comunismului. înverşunarea lui de a-şi ara pământul ce nu mai e al lui şi de a nu primi înscrisuri ale partidului în casă — n-are acte civile cu seceră şi ciocan

— îl duce prin închisori şi la Canal. David aparţine însă mai curând universului lui Faulkner, iar cartea are implacabilitatea unei tragedii greceşti. Cât mă bucur că voi putea adăuga entuziasmul meu celui iniţial al lui Zografi şi celui complice al lui Gabriel. Nu mă îndoiesc că V. va fi de aceeaşi părere, din puţinul cât i-am citit cu voce tare azi (eu anexând cartea toată ziua) am văzut că vibrează la unison. Dumitru Nicodim nu e scriitor, ci „doctor inginer în hidroenergetică". Are 57 de ani. Altă carte nu cred că va mai scrie. Dar, dacă există vreo dreptate în cultură, locul îi este asigurat în literatura română.

Marţi 26 martie

„Bomba" sau *crash-ul* de duminică mi-au sădit în suflet neîncrederea în acest computer „trădător". însă cum ieri am avut de luptat cu alte obiecte (telefonul, faxul, *repondeur*-ul), am fost nevoită să constat — nu e prima oară — c-am intrat într-o nouă eră, în care nu doar noi mânuitorii lor nu ştim cum funcţionează instrumentele de care ne servim (cf. Jung, în *Ma vie,* refuzând să-şi pună electricitate sau apă curentă în casa de la ţara), ci şi „specialiştii11 se încurcă în lista „capriciilor11 robotice. îmi petrec zilele (de fapt, doar vreo două-trei) telefonând la Telecom, unde fiecare nou tehnician îmi propune o altă soluţie. Ieri, am sfârşit prin a mă duce la centrul lor să mă

lămuresc şi n-am obţinut decât un semirezultat.

Cred că doar seara pe care am petrecut-o cu un Gabriel mai destins ca oricând m-a făcut să mai uit de iritare. Am pus la punct datele sosirii noastre la Bucureşti (G. ar fi vrut să mergem şi la Cluj, şi la Iaşi, V. deloc, eu la mijloc, nedecisă), hotărârea: nu mergem nicăieri. O clipă am ezitat; să văd încă o dată Marea Neagră. Gabriel, încântat, ne şi instala la Casa Scriitorilor de la Neptun. Pe V. ideea de a contempla marea l-a făcut să se strâmbe atât de expresiv, încât am abandonat-o. De fapt, mă cam tem de această confruntare cu sursa nostalgiilor mele — dacă o pot evita, de ce nu? Să rămână Mangalia în mitologia mea cea de toate nopţile (visul recurent: nu mai pot să ajung până la dig să văd marea).

Cu Gabriel ne înţelegem în toate. E, cum mă aşteptam, tare bucuros că avem aceeaşi părere despre romanul lui Dumitru Ni- codim. îl înţelege şi îl apreciază pe Zografi (ne prăpădim de râs când îl imită) la justa şi încă neafirmata lui valoare (l-a „certat11 pe Caramitru că nu au premiat la concursul UNITER piesa trimisă de Z., *Petru),* e ca şi noi perplex asupra evoluţiei mai recente a lui R, ne povesteşte toată mica şi mai marea poveste a Bucureş-tiului. Discutăm despre o nouă colecţie, pe care ar vrea s-o intituleze „Procesul comunismului11, pentru care căutăm în bibliotecă primele titluri şi autorii fundamentali: Soljeniţân, dar şi Şalamov, Nadejda Mandelstam, dar şi Bukovski, şi Robert Conquest; V. îi sugerează să-şi deschidă noua colecţie cu cartea lui Furet *Le passe d'une ittusion.* Cum Furet urmează să apară la vară sau la iarnă, iar cele pe care le alegem acum nu sunt încă traduse, spaţiul dintre ele şi *Trecutul unei iluzii* ar fi prea mare, replică Gabriel şi are dreptate. Păcat însă, ideea mi se părea excelentă.

Ne aduce şi un articol al lui Mihăieş din *Cuvântul* asupra noului *Apel către lichele,* oarecum stingherit că e atât de elogios. Momentele de neîncredere în el ale acestui orgolios sunt mişcătoare. Autentice şi nu jucate.

La curierul de azi:

— Un nou volum de versuri, *Rătăcirile Doamnei Bovary,* de Vasile Baghiu.

— Radu Portocală recidivează. De data asta în *L.A.I.* (11 martie), anunţându-1 pe V. că va încerca să publice aşa ceva şi în *Cour- rier International.* Dată fiind teoria lui, numai în parte exagerată, despre „ne-conştiinţa“ occidentală, m-ar mira ca Alexandre Adler (directorul revistei, care nu se fereşte a recunoaşte că s-a înscris în Partid după intervenţia sovietică în Cehoslovacia şi găseşte mai departe că scopurile comunismului erau ,,nobile“) să accepte o atare critică. La o masă rotunda, la Pivot, în jurul cărţii lui Furet, Adler era singurul ce-i reproşa că pune comunismul pe acelaşi plan cu fascismul: o crimă de lese-ideologie. Vărul acesta al lui Petre Roman (destul de mândru de unchiul său Valter Roman) e una din întruchipările cele mai intolerabile pentru mine ale „noii stângi" intelectuale franceze.

Tot la stânga, Jean Daniel a evoluat însă pe măsura dezamăgirilor sale. Aşa încât editorialul său din *Le Nouvel Observateur* (21-27 martie), „Le retour des communistes msses“, l-aş contrasemna oricând. Nu ştiu dacă nu e chiar primul ce acorda importanţa cuvenită semnului prevestitor de furtună: anularea (formală) a acordului de disoluţie a Uniunii Sovietice votată de o largă majoritate din Dumă. Acelaşi Jean Daniel mă iritase profund (ca azi Adler) când la prima întrevedere televizată şi pariziană cu Solje- niţân îi opusese exemplul „luminos" al comunismului din Vietnam. Soljeniţân profetizase atunci că nu va trece multă vreme şi se va descoperi şi „gulagul“ de acolo, iar intelectualii occidentali vor mima din nou inocenţa: n-am ştiut. Aşa se tot schimbă unui după altul. Să tot ajungi la 200-300 de ani ca să-i poţi număra pe toţi. Ce năzuinţă: să atingi o vârstă biblică numai spre a-ţi înmulţi amărăciunile!

Pe la 1 noaptea (e de-abia 6 dupa-amiază la Chicago), am vorbit cu Christinel la spital. O voce incomparabil mai prezentă. E sigur mai bine. De data asta ne-a fost cam frică.

Sâmbătă 30 martie în *România literară* nr. 11 (20-26 martie), un articol (pe cât de ferm, pe atât de civilizat) al lui Grigurcu împotriva cărţii lui Ion Ianoşi *Idei inoportune* (Cartea Românească, 1995). Evident, „propagandistul de lux al doctrinei marxist~leniniste“ *(dixit* Grigurcu), comparând fascismul cu comunismul, proclamă superioritatea acestuia din urmă, ale cărui idei generoase au fost deformate de stalinism. Placă la modă mai ales în Vest, dar pe care o pun şi cei cu musca pe căciulă din Est. (Din ce în ce mai insistent.) Ajunge să citeşti *Manifestul Partidului Comunist* şi teoria se spulberă de la sine. Pentru cei de bună-credinţă. Cum nu buna-credinţă îl animă pe Ianoşi, ci străduinţa ca, reabilitând comunismul, să^e reabiliteze pe sine, Grigurcu e bine inspirat dându-i replica, la un mod infinit mai puţin iritat decât aş fi putut-o de pildă face eu. E drept că am atins în acest domeniu un atare nivel de saturaţie, încât îi las să delireze pe limbile lor stâlcite şi nu mai reacţionez.

în acelaşi număr, citind Corespondenţa lui Cioran, Zigu Omea se îndulceşte până la a-şi abandona obsesiile (nu pomeneşte decât de vreo două-trei ori de legionari). Văzând că Cioran scrie „acasă", că-i trimite lui Relu medicamente şi cărţi, pe scurt: că e un biet om fără raport cu autorul cărţilor de neant, fulgere şi vehemenţă, Z.O. se moaie până la duioşie. Probabil şi pentru ca Cioran se tot plânge în scrisori de nebunia lui de tinereţe, când a crezut că va schimba istoria etc. Deci regretă. Deci îşi face *mea culpa.* îmblânzit sau nu, Z.O. tot la mişcarea legionară ajunge.

în acelaşi număr, primul Levinas al lui V. Ieri mi-a telefonat secretara lui Manolescu, plecat pe câteva zile la Sibiu, rugându-mă să le trimit viitoarea „diagonală". O faxez noaptea târziu. Pentru Mircea, la zece ani de la moartea lui.

Acum câteva minute, e aproape 2 dimineaţa, am vorbit V. şi cu mine cu Christinel la spital. Poimâine o vor duce la clinica de reeducare. Pare mai puţin bine ca acum câteva zile.

Joi seara, cu Gabriel, „inaugurăm41 (adică mergem pentru prima oară) un restaurant provensal ce s-a deschis în locul restaurantului românesc din apropierea noastră. Cum nostalgia copilăriei se întinde şi asupra mâncării, găsim că salata de vinete din Provenţa nici nu se compară cu cea românească.

Gabriel tocmai fusese la Alain Besancon, cu care a completat (pentru titlurile anglo-saxone) lista cărţilor de publicat în colecţia „Procesul comunismului41. Când ajung la Furet, Alain strâmbă din nas. Aşa cum strâmba Monnerot auzind de Besanşon („il a tout pris de chez moi et il ne me cite meme pas“[13]). Cât despre Furet, nu-1 citează pe Besanşon decât cu lucrări minore. Pe Monnerot, e mai simplu, că nu-1 numeşte deloc.

Luni 1 aprilie

Ieri-seară, la Maria B., în jurul Anei Blandiana, venită pentru o conferinţă la Inalco (Memorialul de la Sighet). N-am putut fi prezenţi deoarece era la 10 dimineaţa. La Maria, Radu Portocală, cu soţia, Antonia C., Monica Cesianu, prima soţie a lui Kome (Ciocârlia), Herlea.

V. şi cu Blandiana fac schimb de cărţi, V. îi oferă pentru Memorialul de la Sighet *Piteştiul* francez, ea ne dă un volum în care sunt reunite prozele sale fantastice deja publicate *(Imitaţie ds coşmar,* Ed. DU Style, 1995, cu inevitabila postfaţă a „preşedintelui director general" Doina Uricariu).

Cu Blandiana vorbim despre „cazul“ Ioan Alexandru. Nu avea vilă în Primăverii, cum ni se spusese, ci doar un apartament minuscul unde stătea cu şase copii şi o soţie mai bigotă ca el. în schimb, nici ea nu ştie cum să-l definească, între un misticism dezlănţuit şi circ. Când s-au întors odată din Sicilia, de Ia un colocviu de poezie, în vreme ce avionul intrat într-o zonă de turbulenţă cam tremura, el vindecase de frică pe toţi pasagerii punându-i să cânte *Isaia dănţuieşte.* Pe deasupra pitorescului enigmatic descris de ea, Herlea ne aduce totuşi clarificarea supremă. Noi nu-l acuzasem pe Ioan Alexandru

13 „a luat tot de la mine şi nici măcar nu mă citează*[1] *(n. ed).*

decât de a fi ceea ce părintele Stăniloae numea „misticul de stat“. întrebat ce poziţie ocupa Ioan Alexandru în PNŢ după ’89, Herlea pomeneşte de grupul de securişti în care se afla, printre care şi un general însărcinat cu supravegherea celor din CC (deci suprem). Generalul protector al lui Buzura, care-i salva cărţile de cenzură. Când aude acest nume, Blandiana nu-şi mai pune nici ea întrebări. Bietul Ioan Alexandru! Un atac, de ale cărui consecinţe paralizante se îngrijeşte poetul „infernului discutabil" în Germania, l-a scos din politică şi din responsabilităţi.

Se discută apoi problemele bisericilor din exil (ofensiva Bucu- reştiului iliescian pentru a le recupera), Herlea deplângând faptul că „marile personalităţi" — şi ne face aproape cu ochiul — nu onorează această luptă cu prezenţa şi semnătura lor. Blandiana povesteşte de taberele ce s-au creat în jurul aceleiaşi probleme la Miinchen (Stânişoară şi Ion Ioanid contra Mircea Carp şi alţii).

în orice caz, nimic la orizont care să întreţină altceva decât jelania. A noastră aseară era decentă. Blandiana mai ales se fereşte de fraze mari şi de stereotipii şi e mereu credibilă.

Voia s-o vadă Gabriel. îi pun în contact telefonic de la Maria. Când ne întoarcem acasă, G. ne confirmă că Blandiana e cu adevărat supărată pe el. Nu-1 iartă că l-a publicat pe Niţescu, în paginile căruia e şi ea prezentă cu nişte versuri de debut superconformiste. Manolescu, amplu citat de Niţescu, a avut o reacţie mai cavalerească. Nici el nu-şi mai amintea cum şi cât s-a compromis la început, dar nu putea debuta altfel. Din moment ce textele există, e normal să fie publicate — l-a liniştit el pe G.

Am re-revăzut astă-seară *Quai des Orfevres* al lui Clouzot, din 1947. Un admirabil Jouvet „â contre-emploi“ şi un exemplu a ceea ce se numea „la qualite fran9aise“. Azi, decedată.

Miercuri 3 aprilie

Via Elena Ştefoi (care-i dă numărul meu de telefon),

mă cheamă o gazetară, Conovici, de la Radio Bucureşti. Face cu Giurescu o emisiune asupra guvernării lui Rădescu şi ar fi vrut s-o intervieveze pe Adriana. O sun pe A.: e lucidă şi deci amară. Nu mai vrea cu niciun chip să revină spre un trecut care a traumatizat-o. Nu rosteşte tennenul traumatism, dar refuzul ei îl cuprinde. Şi are dreptate. Ziarista, care m-a lăsat să înţeleg că fac şi ei ce pot cât „îi" mai lasă, a găsit la Jilava o casetă cu procesul de la Poarta Albă şi vrea să-l transmită, se pare că e zguduitor.

Ultima seară, înainte de plecare, cu Gabriel, ieri. Emoţionant: ne vorbeşte de drumurile ce se închid în faţă-i: fie continuă aşa, fie îşi face cealaltă datorie, scriind despre filosofia lui Noica, pornind de la *Ontologia* sa şi creând astfel un început de dialog filosofic într-o cultură care nu s-a bucurat de nicio filiaţie sau tradiţie în acest domeniu. Nu poate asuma totul: şi editură, şi profesorat, şi scrisul la o astfel de carte. Ar trebui să aleagă ceea ce e cu adevărat important. Rezum plat o mărturisire mult mai dramatică, deşi spusă alb, fără umbră de patetism. în fond, e de ales între a urma modelul Noica — filosofia în pofida vremurilor — sau a sacrifica, aşa cum am facut-o noi, totul pentru prezenţa în cetate (G. face comparaţia, nu noi). Replicăm nu prea convinşi că timpul extremei urgenţe a trecut, că e mai bine să se întrebe ce-i poate folosi lui mai întâi şi nu, ca altădată Noica, culturii române. Nu credem că va fi în stare să renunţe la ctitoria lui (Humanitas) prin care, dacă e vorba să ne referim la cultură, a făcut mai mult decât cu o carte sau două de filosofie. Cu Humanitas şi cu întreaga-i activitate civică — tot ce intră în sfera *Apelului către lichele* — a realizat un model, a statornicit un hotar în bălmăjeala actuală.

Mai pragmatic, ne gândim c-ar putea evita o alegere care, în orice fel, l-ar mutila, servindu-se de cursurile la Universitate spre a-şi pregăti cartea de scris într-o vacanţă. Ne dăm seama că nu e un răspuns, dar nici nu căuta aşa ceva, ci doar a gândit cu voce tare. Simte, ca să ne exprimăm în limba lui Noica, că a încetat să facă acea gimnastică intelectuală ce-i asigura statutul perfonnant.

Coborând cu o treaptă-două, ne spune ce i-a reproşat Blandia- na la telefon: c-ar fi prezentat el, la lansare, cartea lui Niţescu, citând cele două versuri incriminate ale ei. Fireşte, absurd. E cu „va urma“. Mai are şi alte reproşuri să-i facă... la Bucureşti.

Prin el aflăm că Jean d’Ormesson a „fost adus“ la Academia Română de Hăulică, să-l facă „membru". El „consimţea" —- tot în registrul lui Caragiale — şi n-a înţeles nimic din intervenţia lui Florin Iaru ce-a produs în sală o undă de scandal mirându-se că academicianul francez acceptă să figureze într-o academie ca cea română, din care n-a fost încă exclus... Ceauşescu. D’Ormesson n-a auzit sau s-a făcut că nu aude. Cu ajutorul vanităţii — şi a lui Hăulică — văd că înghite orice pentru un titlu în plus. De la saloanele pariziene de ieri, al căror exemplar de rasă şi de superficialitate rafinată era, până la „groapa14 bucureşteană a academiei de azi, *quelle „ chute dans le temps* cum ar fi spus Cioran.

Tocmai despre Cioran: G. a văzut-o pe Simone, care bătea la *Jurnalul* lui cuprins în nişte carnete mici în care ea îşi închipuise că notează idei pentru cărţi. Dar bătând le şi... corectează. A găsit, de pildă, că Cioran se repetă cu insomniile sale şi a mai suprimat din ele! Curios nu e atât că Simone îşi îngăduie aşa ceva (deşi G. e indignat), ci că se mai şi făleşte.

Luni 8 aprilie

Azi, punând în ordine pentru Bucureşti şi copiind de pe computer hârtiile privind-o pe mama, constat deodată că fişa intitulată „Mama“ e singura ce nu ascultă de ordinea alfabetică a aparatului. Pur şi simplu, stă în frunte şi doar după ea poate începe alfabetul.

Sâmbătă seara, la Sanda Niţescu, în jurul lui Cazaban: noi, Vona, Gabi, Cristovici. Cazaban mai bine decât ne-am fi aşteptat. Mărturiseşte că, în clipa când a văzut-o pe patul de moarte pe Sol- veig, a resimţit la rece, aproape fără durere, că nu mai e acolo. Nu-mi dau seama dacă acest şoc e la originea confesiunii pe care i-a făcut-o lui V.: că a devenit ateu. Spune, plin de umor, poveşti

despre papagalii lui S. pe care a trebuit să-i plaseze. Pare calm şi stăpân pe el. E după două infarcturi, o operaţie de cancer la gât şi boala lui Solveig. De unde va fi găsind atâta forţă? Suntem într-o formă redusă de „Teze“, prima echipă. Lipseşte Barbă sa putem aidoma reconstitui atmosfera din studioul de pe Champs-Elysees. Dar mai e de faţă şi finul, Vladimir, pentru a ne aminti că timpul a trecut. Parcă ar mai fi nevoie. Acest tip de întâlniri aduce, în ultima vreme, cu *le ternps retrouve.*

Christinel la reeducare. Vorbim la telefon as-noapte: vrea să se întoarcă acasă, unde nu se va putea mişca singură şi îşi va rata reeducarea. încerc s-o conving să rămână în clinică cele două-trei săptămâni cât e nevoie. Pare a-mi da dreptate, probabil ca să scape de sâcâiala mea.

Citesc conştiincios şi cu note *Le vrai Lenine* (după arhivele secrete sovietice) al fostului director adjunct cu Propaganda în Armata Roşie, Dimitri Volkogonov. Pus de Elţân după puci să supervizeze Arhivele Statului şi ale Partidului, fostul mare demnitar „reconvertit“ la democraţie s-a slujit de arhivele secrete pentru acest „Lenin“ pe care mai toţi specialiştii, în afara lui Besan<;on ce nu-i iartă autorului cariera propagandistico-probabil KGB-istă, l-au primit ca o revelaţie. Gabriel m-a rugat să-i spun dacă *Le vrai Lenine* face să intre în colecţia „Procesul comunismului41. Am citit vreo sută de pagini şi până acum, în afară de detalii biografice (familia lui Lenin), nu văd încă ce aduce nou. Că Lenin a instituit teroarea („Lenine est la source de l’ideologie totalitaire de l’intolerance44[14] — scrie autorul), se ştia de mult. Fie revelaţiile vor veni după pagina 100, fie cei care au acum un şoc erau încă incondiţionalii lui Lenin. Continuu fără mare pasiune, întrerupând din când în când lectura — cam fastidioasă — pentru a mă juca de-a „dacă44. Thibaudet spunea că e de-ajuns un *si* ca un roman să înceapă.

Altfel? încă frig. Şi Paştele catolic.

Marţi 9 aprilie

14 „Lenin este originea ideologiei totalitare a intoleranţei" *(n. ed).*

Aseară târziu, telefon de la Gabriel: în *România liberă,* Ţepeneag a lansat un „Apel către Liiceanu44 (referinţă la un *Apel către lichele*, concluzia de traş: G. = o lichea) acuzându-1 că a refuzat drepturile pentru Blaga unui traducător francez, Serge Fauchereau, care, în fapt, nu i le-a cerut niciodată. Ne trimite azi textul prin fax. Ţepeneag şi-a adus aminte de tacticile lui „revoluţionare44 de pe vremuri şi a strâns pe apel semnături, manipulând o seamă de nume „inatacabile44. în afară de slăbănogii eticului, Breban şi Balotă, figurează Gabriel Dimisianu, smintitul de Buduca, Marino, Florin Iaru, Costache Olăreanu, Zigu Omea, Marta Petreu, Ion Var- tic, Mircea Zaciu, Laurenţiu Ulici etc.

Alt telefon astă-seară: Gabriel ne descrie emisiunea lui Ţâr- lea cu invitatul său, Ţepeneag, căruia G. era chemat să-i răspundă prin telefon. După cum ne-am sfătuit ieri, noi atrăgându-i atenţia să-şi rezerve argumente tari, insolenţa lui Ţepeneag fiind singura sa operă eficace, G. a reuşit lesne să-l scoată din fire şi să-l provoace să „latre44. într-adevăr, după ce s-a demonstrat că Fauchereau nu-i ceruse niciun drept şi că totul era deci o simplă calomnie, G. i-a dat şi lovitura de graţie: „De refuzat, nu l-am refuzat decât pe dl Ţepeneag când a prezentat la Humanitas nişte «nuvele indigeste»/4 Ţepe nu-şi credea urechilor: nimeni nu avusese îndrăzneala să-i spună în faţa —••şi în public — ce crede despre proza lui onirică, A început să spumege, nu mai ştia decât să repete ca dementul: „Eşti un prost, eşti un prost, ai să regreţi toată viaţa ce-ai spus acum.“ Dacă nu l-ar fi costat pe Gabriel nervi şi timp (acum mai are de scris şi replica lui în *România liberă)* ne-ar părea bine văzându-1 pe Ţepeneag, care nu mai ştie cum să fie prezent în literatura română, pus radical la punct. Ridicola vanitate care-1 face să joace la peste 60 de ani rolul de copil teribil al literelor, scoţând limba. Sau de colonel în retragere, închipuindu-se iarăşi erou pe câmpul de bătălie părăsit de vechile trupe.

Cât despre cei care au semnat, G. i-a întrebat pe unii cum de s-au lăsat antrenaţi într-o astfel de calomnie.

Olăreanu era consternat, ca şi Băcanu (c-a apărut aşa ceva în ziarul lui), în schimb, Marino spumega şi rămânea ferm pe poziţia sa injurioasă. Prea se afirmă azi drept rezistent ca să nu retrezeasca bănuielile noastre de pe vremea când se comporta prin străinătăţi ca un agent. E unul dintre rarii de care m-aş mira să nu fi fost.

După-amiază, telefon de la Geta Dimisianu, care se sperie de robot şi închide după ce-şi spune numele. O rechem: Mihai Pelin a scris în *Expres Magazin* un articol despre mama la închisoare, pe care mi-1 va trimite. Prin acelaşi (?) află că sunt gata să-mi dea casa înapoi. Ei? Cine? Securitatea lui Măgureanu-Pelin sau Iliescu al Getei? îi replic că n-am poftă să datorez ceva unor astfel de „servicii", iar pentru rest, să ia contact cu avocatul, Doru Cosma. îl chem apoi şi pe el să-l avertizez de acest telefon posibil. îmi spune că dacă procuratura renunţă la procesul din iunie, totul poate fi soluţionat fără alt proces, dat fiind că primul l-am câştigat. Vom mai discuţa, în mai, la Bucureşti. Geta pare a crede că totul este aranjat şi „ei“ nu mai caută decât un alt apartament unde să-l instaleze pe actualul chiriaş-securist. încă o dată: dacă n-ar fi s-o răzbun pe mama — împreună cu mine, de fapt ea s-ar întoarce cu capul sus în casa de unde a fost dusă spre moarte — aş renunţa lesne la orice recuperare.

Geta ar fi vrut să-mi trimită articolul despre mama cu Ţepeneag. O rog să n-o facă. N-am poftă să-l văd. încă din 1989 am avut impresia unei caricaturi a trecutului, acum, după calomnia împotriva iui Liiceanu, şi mai mult. Cu o astfel de marionetă, zgâlţâită spasmodic de firele ambiţiei personale, am fost noi prieteni?

G. insistă, sprijinit de V. (care a refuzat să facă o emisiune muzicală cu Iosif Sava), să vin cu el pe platou pentru o emisiune consacrată cărţilor de la Humanitas. Ar fi „fericit“. Greu să refuz, deşi nu ştiu cum voi rezista fără a mă enerva şi a-mi pierde cumpătul faţă-n faţă cu Iosif Sava. Dacă judec după impresia pe care mi-a făcut în emisiunea cu G., nu-mi va fi uşor.

Sâmbătă 13 aprilie

Primul-ministru chinez, cel responsabil cu represiunea din Piaţa Tian ’anmen, Li Peng, în vizită la Paris. Oficială. Primit cu onorurile cuvenite de Chirac. Manifestaţii pe esplanada Trocadero, denumită La Place de Droits de l’Homme. Nu protestează decât ziarele de stânga. în *Le Monde* (10 aprilie), un articol vehement semnat de mai mulţi foşti înalţi funcţionari sub un pseudonim colectiv: „L’honneur retrouve de M. Li Peng“. Merită citată concluzia: „Aujourd’hui, M. Li retrouve son honneur perdu. Ceux qui nous gouvement savent-ils seulement qu’ils sacrifient le leur? Et le notre aussi.“[15]

Tot în *Monde* (9 aprilie), o pagină întreagă dedicată disidentului chinez Wei Jingsheng, a doua oară închis după Piaţa Tian ’anmen şi totalizând 14 ani de închisoare. *Liberation* (11 aprilie) îi adaugă o listă cu alţi şapte disidenţi.

„Droits de l’homme en perii", titrează *Le Monde* (10 aprilie) un articol reproducând o frază a lui Li Peng la Televiziunea Franceză: „Dans le monde, des pays differents ont des conceptions differentes sur le probleme des droits de l’homme."[16]

Nici nu-i nevoie să fii asiatic pentru asta. „Concepţia'1 cu închisoarea ca „drept" suprem al omului a fost şi a lui Hruşciov, primit la fel în Franţa (cu care prilej zeci de refugiaţi susceptibili să atenteze la securitatea lui H. au fost trimişi în Corsica). Mi-aduc aminte că ni se telefona de la revista *Preuves* să vadă dacă nu ne-au luat şi pe noi. Pregătisem o valijoară cu „albituri", dar nu eram pe listă. îi luaseră pe Cuşa şi pe Eftimie Gherman, printre alţii. Tot o concepţie diferită şi la Brejnev, ceea ce nu l-a împiedicat pe Giscard să-l primească tot oficial şi tot cu onoruri în Franţa. Aftinci, la Theâtre Recamier, intelectuali francezi au invitat pe disidenţii ruşi şi estici, atunci au stat alături Sartre cu Ionesco, iar Barthes şi Foucault cu Bukovski. Atunci am înregistrat declaraţii pentru Goma

15 „Astăzi, dl Li îşi regăseşte onoarea pierdută. Cei care ne guvernează ştiu cel puţin că şi-o sacrifică pe a lor? Ca şi pe a noastră." *(N. ed.)*

16 „în lume, ţări diferite au concepţii diferite în problema drepturilor omului." *(N. ed.)*

(închis) de la Barthes şi Antoine Gallimard. De acolo am plecat cu M.-F. la Maria B., unde ne aştepta Nego, indignat că n-a venit nimeni să-l primească la aeroport. Invoca în apărarea lui (ameninţat cu un proces de moravuri cedase şi publicase un text despre „patriotism" în contrasens cu Scrisoarea sa către Goma) ca s-a dezis ca să-i poată fi publicată o carte şi primise de la V. un răspuns drastic cu care ne declarase a doua zi că este... de acord: „Toată «opera» ta stă în Scrisoarea către Goma." Evident, V. exagera (ca noi toţi), dar argumentul cu „opera" care slujise la cele mai adânci căderi ne exasperase.

Aceste *flash-un* spre a sublinia continuitatea în laşitate a oamenilor politici francezi (şi nu numai, mai toate democraţiile sunt blânde cu despoţii puternici cât nu sunt atacate ele însele). Să ne mai referim la acordul de la Miinchen sau la cel de la Yalta? China începe să aibă o greutate economică destul de mare pentru a opaciza privirea şi a o devia de la lagărele de concentrare şi de la închisorile ce-i brăzdează teritoriul.

Pasajul despre „vizita" chineză la Paris, de mai multe ori întrerupt de faxuri de la Gabriel, care a scris pentru *România liberă* răspunsul la „apelul" ţepenist. în *Apostrof* (an VII, nr. 3) alte ravagii ţepenişte: sub anagrama lui franţuzită, Ed. Pastenague, a devenit „filosof* (pesemne ca să ia locul lui Liiceanu), îl traduce şi comentează pe Kojeve şi ni se anunţă că-1 „studiază" pe Hegel. Numai de el nu avusese Hegel parte. Mai aflăm c-a făcut „vizite" la redacţie şi că Geta îi scoate ultimul roman, *Hotel Europa,* pentru a cărui lansare s-a deplasat în România.

Din curier:

••—De-abia azi am citit atent adresa Fundaţiei Memoria pentru a răspunde la felicitarea de Paşti (da, azi e Paştele ortodox), e pe strada Intrarea Nopţii, mai exact simbol al României de azi; memoria a intrat în întunericul din care tocmai revista se străduie s-o scape.

—Alte „felicitări": de la vară-mea Rodica (nu vrea să încerce a se opera de cataractă), de la Varvara Florea (dacă mergem la Iaşi o vedem neapărat), de îa Rodica

Drâghincescu (îmi anunţă un roman), Monica Spiridon (ne cere pentru *Dicţionar* o bibliografie a ceea ce s-a scris despre noi, îi telefonez, oricât de selectivă ar fi, n-avem timp pentru aşa ceva înainte de toamnă — avem vreo şase dosare ticsite cu recenzii din Î990 încoace), Gabriela Omăt (vrea o referinţă despre un articol al lui... Ionel Jianu menţionat de tata în *Jurnal.* Cu o astfel de iraţională minuţie înţeleg de ce n-a trecut de volumul 1. O voi chema mâine, de „Christos a înviat! “). Scrisori: Smaranda Vultur (iar îi amintesc lui Gabriel de manuscrisul cu deportaţii din Bărăgan), Gabriel Chifu (ne roagă să-i citim, înainte de publicare, un roman de 300 de pagini, *Addenda la o nuvelă de Kafka* — emisiunile noastre de 1a E.L. fiind unul dintre personajele cărţii), Ileana Vrancea: pare înfiorată de evoluţia Alinei Mungiu din volumul ei de articole politice. Ne cere mereu să venim la Ierusalim. Şi mereu îi explic de ce nu vom veni. N-are nicio importanţă. Reîncepe.

Din ziare:

— Goma nu mai publică decât în *Vatra.* Să fie bolnav? In numărul 1 (1996) o pagină memorabilă din *Jurnalul* lui Mircea Za- ciu: „Exerciţii de despărţire'4, descriind în termeni clinici megalomania lui Breban.

— In *Ramuri* (nr. 1-2-3/1996), un necunoscut — de noi — Bucur Dem. Demetrian scrie interesant despre V. *(Semnul mirării),* alt necunoscut, loan Lascu, foarte slab despre mine *(Pragul).* Printre altele, pretinde că aş fi acuzat textualismul de protocro- nism! Probabil că n-a citit decât tabla de materii. în schimb, în *Apostrof (ibid.)* Alexandru Niculescu supune *Pragul* unei analize lingvistice convingătoare (verbele la prezent, frazele nominale, elipsele). Ca în Moliere, am făcut proză fără să ştiu.

— în *Lupta* (7 aprilie), un articol revelator al lui Mihai Sturdza: „La fin des radios americaines â Munich“. Despre aberaţiile şi dezorganizarea conducerii şi a americanilor în general. Unii directori aveau lefuri mai mari decât Preşedintele Statelor Unite. Dar mai ales: cum a fost risipită şi pierdută „arhiva41.

Duminică 14 aprilie

„Christos a înviat!11 la telefon cu: M.-F. (se întorcea de la Cimitirul Montpamasse), Gabriel *(addenda* la ţepeniadă: i-a spus Pleşu că a apărut transcrierea emisiunii lui Ţârlea în *Adevărul literar şi artistic* şi că Ţepe iese şi mai lamentabil astfel pus pe hârtie). Apoi cu: Patapievici (îi comunicăm şi „rezervele11 noastre la textul împricinat — tace), Christinel (voce trează şi nu prea abătută, evident are dureri la reeducare), Gabriela Adameşteanu (îi dă voie Gabriel să vina la aeroport?), Nicolae M. (voce cam obosită:Marina a fost din nou bolnavă — simplă viroză de data asta), Zografi (tocmai ne scria o scrisoare), Gabriela Omăt (şi ea se întorcea de la cimitir, voce răpusă), Oana şi Rodica (ne cântă „Christos a înviat!11), Cristovici (ne invită la cina pascală — n-avem timp), Adrian Niculescu (ar vrea să-l evoce pe Marcel Fontaine şi n-a- re documente).

Printre ţiuiturile faxului şi anunţul *repondeur-ulm* , lucrez puţin şi prost. Nici n-am început să răspund la scrisori. Cine ne pune să fim atât de civilizaţi?

E din nou frig şi Virgil are un guturai. Cum nu există riscul unei comparaţii pe viu, repetă sistematic c-ar prefera ciuma.

Marţi 16 aprilie

Fax, după-amiază, de la Mihnea: în *Le Figaro* de azi, un articol, „Piteşti, l'enfer roumain11, semnat cu iniţiale S.K. (Mihnea ne spune la telefon că pe gazetară o cheamă Stephane Kovaci şi e născută în Franţa. Are vreo 20 şi ceva de ani şi, acum doi ani, când Iliescu voia să i se ia neapărat un interviu de la *Figaro,* au trimis-o pe ea. La început oamenii lui Iliescu nici să n-audă, cum să acorde Iliescu interviu unei... unguroaice? Când au văzut-o mica, tânără şi pari- ziancă s-au muiat. în pauză, Iliescu a pozat cu ea pentru fotografie. Şi apropiindu-se, a luat-o de un umăr şi i-a descheiat doi nasturi de la bluză. Să fie în stil mai... american. Fata a rămăs cu o impresie lesne de închipuit despre români. Toţi mitocani.) Dar nu din pricina asta e ratat articolul. Cum o indică şi rubrica, e o „notă de lectură" până 1a un punct corectă. Nu insistă însă asupra esenţialului, şi anume că victimele sunt obligate să se

tortureze între ele. Lectură rapidă şi prea puţin gândită. Interesant doar ca o primă şi probabil ultimă reacţie în presa zisă „de dreapta", care ar fi fost normal să reacţioneze din plin la astfel de revelaţii privind comunismul.

Primim (mai curând primesc, V. fiind blocat de „viroza" lui pentru care va începe să ia antibiotice) telefoane: Monica Cesianu pregătindu-se să plece pe două săptămâni în... Coreea, unde lucrează fiul ei. Şi (după câtă vreme?): Lucia de Reneville, care, cu bomba ei de oxigen, mai mult gâfaie decât vorbeşte. Mă sfâşie mila, dar nu pot face nimic, şi-a organizat viaţa anapoda: stă singură la... ţară, în indiferenţa lui fiu-său pe care, considerân- du-1 un „geniu", l-a stricat definitiv. Va vinde apartamentul lui An- dre, iar cu manuscrisele nu ştie ce să facă.

Ţepeneag este invitat la Cotroceni de Iliescu. La multe m-aş fi aşteptat, dar la aşa ceva nu. Ce se întâmplă cu oamenii aceştia de-şi batjocoresc trecutul? Breban l-a sunat pe Pleşu şi, luat la întrebări, a recunoscut că nu şi-a dat seama în ce se bagă. După emisiune a dejunat cu Ţârlea şi cu Ţepe, acesta din urmă a admis că a „cam umflat" povestea Fauchereau: nu-1 poate suporta pe Liicea- nu, de-aia i-a facut-o. Luat din scurt tot de Pleşu, Zigu Omea s-a scuzat şi el: Geta umbla cu petiţia şi cum el a început prin a refuza, ea i-ar fi spus textual „ce eşti laş ca toţi jidanii?". Ca să arate că nu e... a semnat, mai ales că între Minerva şi Humanitas au fost fricţiuni (n-au fost, precizează G.). Tot G. ne trimite prin fax un articol semnat de C. Stanescu (veche prezenţă partinică), de data asta bun. Intitulat: „Lucian Blaga în Consiliul de Administraţie al TVR?“, articolul din *Adevărul* (13 aprilie) demontează manevrele lui Cătălin Ţârlea ascunzând sub pretextul Blaga vechea obsesie a puterii: să nu intre Liiceanu la Televiziune! Să ne mai mirăm că Iliescu îl va răsplăti pe Ţepeneag redându-i probabil cetăţenia cerută de acum doi ani cu scrisoare deschisă la ziar? Nu mai comentez, covârşită fiind de sartriana *nausee.* Nu ştiu de ce doar în franceză şi la adăpostul traficat al lui Sartre îmi permit să

scriu despre „greaţă", când, în ceea ee-1 priveşte pe Ţepe, termenul local, mai direct, mai nesofisticat, convine perfect. Acestea fiind spuse, nu-mi dau seama de ce în timp ce Ţepe se „lichelizează“ — şi încă partinic — C. Stănescu o ia pe drumul cel bun, punându-şi, ca să zic aşa, paşii în cei ai lui G. De fapt, nici nu mă interesează evoluţia fostului gazetar-şef de la *Scânteia tineretului,* bine că cel puţin o data s-a aflat şi el de partea adevărului (în afara oricărei aluzii la titlul ziarului, fireşte).

La Paris, a murit Marthe Robert. O vedeam destul de des, cu prietenul ei psihanalist, Michel de M’Uzan, în anii ’50. Era foarte legată de Sorana Gurian. Mă irita pe atunci felul în care pusese stăpânire pe Kafka („c’est son os“ — se spunea nu fără răutate despre ea). Era despletită şi sectară: nu voia în niciun chip să se respecte dorinţa Soranei care lăsase cu limbă de moarte să fie înmormântată religios. Ateism posesiv şi dizgraţios. Nu e de mirare că, după moartea Soranei, am evitat s-o mai întâlnesc.

Miercuri 17 aprilie

Ziua începe cu alt fax de la Gabriel: în *Adevărul* de azi, virulentul articol al lui Cristian Tudor Popescu împotriva lui Ţepeneag, intitulat „Scrisoarea celor 21“. Personajul e bine cunoscut ca zurbagiu, de data asta însă judecata pare aproape impecabilă, deşi termenii pamfletului sunt uneori descalificanţi. (N-are în fond importanţă: cineva tot trebuia să-i răspundă o dată lui Ţepe în termenii în care îi tratează el pe alţii.) Spun „aproape” impecabilă deoarece auto- mi, incapabil să conceapă probabil o acţiune complet dezinteresată, îl admira pe Liiceanu ca pe un „pistolar14, un boss mediatizat la culme, un capitalist de anvergură care nu se sfieşte să-şi promoveze agresiv autorii. Drept exemplu ia cazul Patapievici-Soare, neajungând să creadă că un principiu (şi nu dorinţa unui succes editorial) stă la baza unei astfel de campanii. Autorului îi place tocmai în Liiceanu ceea ce nici gând să fie: un soi de rechin. „Departe de mine — scrie el — gândul că dl Liiceanu ar fi o

zambilă." Dimpotrivă: „Dacă cei 21 [...] au clacat moral, ar fi trebuit să fie măcar nu atât de neghiobi încât să atace un «pistolar» de talia d-lui Liiceanu cu ciomagul sau, dacă vreţi, cu ţepeneagul." Restul, cum trebuie. Nu doar depreciativ şi foarte violent împotriva lui Ţepeneag (spre deosebire de C. Stănescu care-1 ridica la nivelul lui Liiceanu), dar punând în chestiune şi pe cei 21 care au semnat „Apelul".

Dacă mi-ar fi spus cineva că voi cita vreodată din Cristian Tudor Popescu în acest *Jurnal*, evident că nu l-aş fi crezut. însă ceea ce mă fascinează în cazul de faţă este faptul că un om ca Gabriel a ajuns să fie apărat nu doar de C. Stănescu, dar şi de Cristian Tudor Popescu (Mihnea îmi aminteşte că a fost pentru mineri şi contra Pieţei Universităţii). Nu-mi dau seama care le vor fi motivările. Şi nici dacă e un semn bun pentru evoluţia societăţii româneşti: sunt ei oare favorabili lui Liiceanu fiindcă are dreptate sau fiindcă îl simt puternic?

Şi poate că Ţepeneag numai asta a ajuns să reprezinte în clipa de faţă, „un disident navetist pe ruta Paris-Buearest şi retour“. Gata

— aş adăuga eu — să-şi vândă „medaliile11 de disident contra unei cetăţenii dăruite de noua stăpânire. Să fi rezistat sub Ceauşescu ca să te pleci în faţa unui Iliescu, repet: nu credeam că Ţepe va ajunge pe aceeaşi treaptă a decăderii cu un Virgil Tănase.

într-o paranteză — şi nu mai mult — să notez că, la ziua consacrată lui Blaga de Centrul Cultural al Ambasadei, şi al lui Virgil Tănase, printre participanţi francezi neştiind pe ce lume (românească) trăiesc şi unii scriitori români care, în afară de recunoaşterea lor „oficială", nu-şi au locul propriu-zis în literatură ne-a izbit, şi pe mine, şi pe V., şi pe M.-E, participarea lui...Vona, Prea se „face“ că nu ştie cine sunt unii şi alţii pentru a nu lăsa impresia tocmai că se „preface". Prin ce mister îi descoperă numai pe cei compromişi? Zilele trecute se întorsese de la Madrid unde aproape căzuse în mrejele iui... Darie Novăceanu. Aşa să se întâmple oare când nu te

interesezi decât de propria-ţi carte şi de felul în care ţi se vorbeşte despre ea? Inevitabil aşa?

Tocmai de aceea respect atât de mult atitudinea lui V.: pentru că nu e inevitabil.

Duminică 21 aprilie

Ieri, la Casa Română (mutată pentru acest prilej la Misiunea Catolică din rue Ribera), prezentarea emisiunii Liiceanu-Iosif Sava în care Gabriel a fost excepţional. Noi îi dădusem lui Victor Popescu ideea de a se servi de o videocasetă trimisă nouă de G. Rămăsese s-o prezentăm. Verb de pus la singular: V. a rămas acasă să-şi îngrijească „viroza" cu antibiotice. De pus nu doar la singular, ci şi sub un semn dubitativ: n-am vorbit decât un minut-două despre valoarea de model a atitudinii lui G. De la primele replici asistenţa (sala plină ochi) se lasă sedusa de combativitatea politică a lui G.: timp de vreo două ore şi jumătate tensiunea nu scade, izbucnind în ropotul final de aplauze. în sala şi curtea regăsite la Ribera (aici, pe foarte trecute vremuri, am ţinut şi un cenaclu literar până ce s-a speriat un preot de unele expresii găsite de el licenţioase într-o proză a lui Amăriuţei).

După şedinţă, schimb câteva cuvinte cu o arhitectă, Anca Le- maire, care îmi dăruieşte traducerea franceză din *Jurnalul fericirii* apărută (probabil datorită lui Hăulică) la o dublă editură: UNESCO şi Arcantere, cu o prefaţă de Olivier Clement. Am crezut că această arhitectă este una şi aceeaşi persoană cu traducătoarea, mai ales că-mi scrie şi un autograf pe volum. îi telefonez azi la numărul de pe cartea de vizită: nu e traducătoarea, ci doar o cititoare entuziastă a lui Steinhardt şi care se zbate ca mărturia lui să nu aibă soarta atâtor cărţi neluate în seamă pe piaţa pariziană. Editorul

— pe care-1 cunoaşte — pare, dacă nu jenat, cel puţin conştient că sigla UNESCO va fi ea aducătoare de bani, nu însă şi de prestigii editoriale. Deci cartea va fi mai greu de lansat şi arhitecta cu pricina se străduieşte să fie evitat cadrul Serviciului cultural al Ambasadei, spre a nu-1 lăsa pe Steinhardt anexat. Arhitecta doar s-a specializat în

cercetări arheologice, lucrează la CNRS, e nepoata pe linie maternă a lui Ştefanescu-Goangă şi pare pasionată de „cauzele" juste.

De reţinut: tânăra generaţie e reprezentată de bursieri români de la Normale Sup. Exemple: Ana Luana Stoicea, cu prietena ei şi cu un coleg „filozof1 care trece o teză de doctorat cu Jean-Luc Marion şi-l traduce în acelaşi timp în româneşte.

Ilie Mihalcea îmi aduce două volume din *Unde scurte* să-i dau dedicaţii, şi mai multe recenzii de-ale lui publicate în *Tribuna*; ca şi versuri mai vechi în Transilvania.

Cicerone Ioniţoiu (întinerit) îmi dă liste cu numele celor exterminaţi în închisori ce vor fi înscrise pe zidurile de la Sighet, mama la litera L, Pe preoţii deţinuţi i-au fixat într-un tablou la intrarea Capelei din Ribera,

Un necunoscut cu două numere recente din *România liberă-,* în- tr-unul se anunţă primul interviu acordat de Goma Televiziunii Române, în speţă Marilenei Rotaru, Ciclul — în care vom fi şi noi — se intitulează *Memoria exilului românesc.*

Prin sală, încă de la început, Maria B. împarte manifestele ei ca pe vremuri: de data asta „bătălia“ în jurul Bisericii. Mi-a adus şi un fax redactat de ea, şi trimis din partea AFSM (Memorialul Sighet) preşedintelui VOC Memorial (cel pentru victimele comunismului) de la Washington spre a protesta împotriva numirii lui iliescu ca *board* membru. în englezeşte, bine gândit şi redactat.

Dorii Blaga i-a telefonat Sandei Stolojan reclamându-i de la editura La Difference drepturi de autor. Sanda putea cu atât mai puţin să i le obţină, cu cât ea însăşi, spre a-şi dobândi cei 10 000 de franci prevăzuţi de contract, s-a văzut nevoită să se instaleze la editură şi să declare că şi-a adus sandviciuri şi o carte de citit: nu va pleca de acolo până n-o vor fi plătit. Fireşte, au plătit-o.

De două ori la telefon, ieri şi azi, cu Adriana. Nu mai poate nici mânca, nici bea. Mâine se duce la spital. Joi îi vor face un *scanning.* Sper să nu fie decât o anorexie.

Luni 22 aprilie

Dana Diminescu, la cafea, cu o carte poştală de la Delia Cotruş. Vrea să-şi văruiască mai repede casa, să fie gata pentru a ne primi. I-am repetat că nu vom mai ajunge anul acesta la Timişoara, dar refuză să înţeleagă. L-am iubit şi înţeles pe Puiu, ne poartă deci în inimă ca pe o moştenire de la el. De fapt, ne întrebăm mereu V. şi cu mine dacă Ovidiu Cotruş nu este, ca destin, bunătate, inteligenţă, memorie, cultură, pur şi simplu incomparabil. Doar prin ele a mai supravieţuit cu trupul ros de încercările din închisoare. Dar a supravieţuit aşa cum alţii nu vor ajunge să vieţuiască niciodată.

Adriana nu mai răspunde la telefon. Au ţinut-o sigur la spital s-o hrănească artificial. Aseară era îngrozită la ideea asta.

Hurezeanu, doritor să afle cât mai multe amănunte din „ţepenia- dă“. L-a văzut la Koln pe Mircea Zaciu, care i-a spus că, venind la Paris, nu ne-a dat semn de viaţă. Ne-am fi „răcit11 fiindcă a publicat la Fundaţia lui Buzura. E o aiureală. Poate nu atât de inocentă cât pare. Deoarece, la Centrul Cultural aî Ambasadei, Horia Bă- descu i-ar fi arătat o fotocopie a inexistentei scrisori prin care Ga- briel i-ar fi refuzat lui Fauchereau dreptul de a-î traduce pe Blaga. (De aceea a semnat şi el, Zaciu, „Apelul".) Din două una, fie au făcut o plastografie la ambasadă, fie Mircea Zaciu inventează acest „amănunt14 spre a-şi justifica semnătura. în orice caz, de la Paris s-a pus la punct strategia „ţepenistă41. Confirmare a celor dezvăluite ieri de Sanda. Iar Ţepe iese din ce în ce mai urât din toată această combinaţie cu iz partinic.

Mă cheamă azi Maria B. Să se scuze c-a plecat ieri înainte de sfârşit. Dar: era prea lung, partea despre muzică era total neinteresantă, o enerva peste fire Iosif Sava şi în locul lui Liiceanu i-ar fi aruncat cu microfonul în cap. După care, admite totuşi că Liiceanu a fost perfect. Nu cât să suporte părerile lui, ale lui Cioran sau ale lui Noica despre... muzică. Mi-aduc aminte când mi s-a plâns că *Unde scurte* a dezamăgit-o: nu se aştepta ca politicul să

devină un criteriu. Ea, Maria, era, vezi Doamne, o împătimită a esteticului. Sau când, Virgil nevenind la o manifestaţie, mi-a declarat ritos că „aşa e el, nu se ocupă decât cu probleme... franceze11. Aşa e ea, „Passiomaria11, cum îi zice V. (şi ei îi place).

Revenind la ziua de ieri, oare de ce n-am notat impresia aceea ciudată când, sosind prea devreme pentru şedinţă, luam o cafea la terasa unei cafenele pe avenue Mozart? Strada scăldată într-un soi de nor de soare (e de trei zile, brusc, vară la Paris) nu era străbătută decât de rare apariţii solitare şi tăcute. Să mi se fi părut ca într-un film de Antonioni doar pentru că privisem zilele trecute un reportaj realizat de soţia lui asupra turnării ultimului său film? O turnare ce nu semăna cu nicio alta: cineastul lovit de un atac nu mai putea vorbi şi dirija prin gesturi ajutat de Wim Wenders ce se propusese drept asistent. Că Antonioni obţinea de la actori tot ce voia, nu e surprinzător, dar cum de îi acorda cerul exact luminozitatea dorită, unică? Aceeaşi strălucind ieri pe avenue Mozart. De notat — deoarece e esenţial — că făpturile solitare ce treceau pe stradă ca într-un balet filmat cu încetinitorul erau toate bătrâne. De la Antonioni gândul s-a strămutat repede spre *Clasa moartă* a lui Kantor. Şi cum Misiunea Catolică de la Ribera nu era departe, aveam să-l reîntâlnesc acolo, şi de-abia să-l recunosc, pe părintele dominican Goia, fără rasa lui albă ce m-ar fi ajutat să-l indentific imediat. Deci tot obsesia proustiană a „timpului regăsit".

Din curierul înmagazinat la sfârşitul săptămânii trecute:

— Directorul editorial de la Nemira, Vlad T. Popescu, plecând de la *Jurnalul* lui Goma pe care-1 vor publica, ne cere, lui V. mai întâi, dar şi mie, Jurnalele ipotetice. Răspundem repede (editura asta are mari merite) că ne pare rău: suntem sub contract exclusiv la Humanitas.

— Barbu Brezianu: Editura Eminescu îi propune să-i publice un volum cu poeziile de tinereţe şi, cu modestia lui autentică, B. ezită. Ne trimite, ca de obicei, mai multe

extrase de presă:

— în *Noua revistă română* (aprilie nr. 1) Ion Coja, răspunzând la un interviu (fostul provocator nu vrea să candideze acum la Preşedinţie?!), se întreabă cu perfidie de ce nu m-am servit la Europa Liberă de o piesă de teatru asupra lui Jan Palak pe care mi-a trimis-o în anii ’70.— Se reproduce chiar fotocopia unei scrisori ale mele prin care îl întrebam pe expeditorul francez cine este autorul şi ce vrea să fac cu acest text. Fireşte, nu-i trece prin cap c-aş fi putut găsi textul slab sau că, aflând apoi cine este semnatarul, cu reputaţia-i bine stabilită de securist, aş fi dat „textul anticomunist" la o parte. Politicos, nu mă implică direct când se da cu presupusul că agenţii KGB infiltraţi la E. L. făceau jocul Moscovei (de unde şi anticeauşismul postului de radio). Apoi aşteaptă şi el, şi cel ce-i ia interviul să vadă „ce răspunde ilustra doamnă". Ilustra doamnă nu va răspunde evident nimic, evitând cu folos şi tenacitate orice dialoguri securiste.

— Nu ştiam că Grigurcu ne luase cu vehemenţă apărarea (în numărul 5,1995, din *Apostrof)* împotriva celor ce continuă campania de defăimare de pe vremuri comuniste cu un nou argument al „tranziţiei": ca şi comuniştii, noi am politiza totul. El crede că proletcultiştii se tem mai departe de „iluştrii trăitori la Paris". V. primeşte de la Moldovanu din Râmnicu-Vâlcea un extras mai vechi din *Curierul de Vâlcea* (2 septembrie ’95). în paginile *Curierului literar şi artistic,* sub titlul „Un mit la 75 de ani", un scriitor local, dar nu numai, Dorn Moţoc, îi aduce lui V. un omagiu bine scris şi aproape emoţionant.

— Gabriela Ad. ne trimite o scrisoare primită la redacţie. Filiala Galaţi a Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici face o expoziţie de carte intitulată „închisoarea noastră cea de toate zilele"; organizatorul, Paul Păltânea, îi cere ediţia franceză din *Piteşti* (prefaţa lui Furet a fost publicată în *22).* Le vom trimite un exemplar, deşi ediţia e epuizată şi nu prea mai avem.

— Daniel Ilea a publicat şi el un articol despre noi, în ziarul maramureşean al fratelui său *(Archeus,* nr. l-3/’96),

încercând să „demonstreze”4 că nu putem fi decât „religioşi44 din moment ce am luptat cu diavolul.

— Alexandru Niculescu a fotocopiat prima pagină din *Jurnalul literar* (martie ’96) cu un vechi poem al lui V., *Decalog,* iar din corpul revistei o fişă de arhivă a *Caietelor de Dor.*

Marţi 23 aprilie

Telefon cu Gabriela Ad. A murit Mircea Ciobanu, al doilea infarct la vreo 50 de ani şi ceva. Gabriela are mii de proiecte, de parcă am veni să stăm cu lunile. Vrea mai ales să ne antreneze la emisiuni de televiziune pe Tele 7 abc. Virgil refuză net, eu accept aproape orice cu ea. Ne vrea şi la o dezbatere la Şcoala de gazetărie. I-a ieşit un volum de interviuri, *Obsesia politicii*, recenzat entuziast de Alex. Ştefanescu în *România literară.* Poate îl vom „lansa44 împreună. E una dintre fiinţele pentru care îmi pare bine că mergem în România.

Am chemat-o ieri pe Christinel, se împlineau exact 10 ani de la moartea lui Mircea. Am căutat-o întâi la clinică: plecase. Apoi acasă, unde s-a întors de o săptămână: voce epuizată, o doare şi de-abia se poate mişca.

Derrida, astă-seară, la emisiunea lui Laure Adler „Le cercle de minuit44. îl „revede44 pe Marx pentru a denunţa primejdia liberalismului; se luptă pentru un negru condamnat ca ucigaş în Statele Unite; e mai departe angajat împotriva apartheidului ce nu mai există în Africa de Sud. Dar despre „bilanţul44 sinistru al comunismului niciun cuvânt. Când nu-şi mai aplică filosofia la contextul politic, îşi schimbă limbajul. Cum să crezi însă într-o gândire care se caricaturizează pe ea însăşi când vrea să organizeze cetatea? Consolându-te că aşa se întâmplă deseori, de la Platon, cu *Republica* lui, încoace?

Miercuri 24 aprilie

Ne cheamă Mihnea, a vorbit cu Manolescu: luni i s-a ridicat imunitatea parlamentară lui Vădim Tudor. Situaţia e atât de degradată în ţară, încât dispariţia de pe scena politică a acestui personaj ignobil e chiar o veste bună. Găsesc pe *repondeur* un mesaj de la lorgn- lescu: voia să

ştie ce credem despre ofensiva Ţepe contra lui Liiceanu. N-am numărul lui de telefon de la Praga. Şi dacă l-aş avea, aş rechema oare?

Joi 25 aprilie

Azi am telefonat la *22* mai mult decât într-un întreg an. Ieri V. îi promisese Gabrielei un articol apărut în *Figaro litteraire* (18 aprilie) semnat de Herve de Saint-Hilaire şi intitulat „Mircea Eliade, le Mozart de la metaphysique“. Cum Gabriela vrea să-i consacre lui M.E. un grupaj comemorativ, cere repede articolul. îl fotocopiez în târg şi i-I faxez spre seara. Nu merge bine decât a treia oară. Cu G., apoi, lungă convorbire. N-a renunţat la şedinţa televizată cu care ne-a ameninţat. E deja programată pe Teâe 7 abc pentru 7 mai şi, în ciuda refuzului ferm al lui V. (care nu mai vrea să audă de Televiziune), nu se resemnează să fim numai noi două cu istoricul Papacostea. în volumul ei de interviuri, V. vorbeşte cel mai bine despre anul ’46 pe care-1 avem de evocat. Ştie cel mai mult, se poate chiar spune că a jucat un rol. Şi tocmai el să lipsească? N-am de ce s-o contrazic: are dreptate. Dar nici nu mă însărcinez să-l conving pe V. încăpăţânarea lui e ca un fel de stâncă pe care n-o pot urni.

îi trimitem o fotocopie din *Figaro litteraire* şi lui Christinel. Nu-i va alina durerile, dar, cât va citi, nu se va mai gândi la ele.

Sâmbătă 27 aprilie

Citesc astă-seară introducerea la cartea lui Luc Feny, *L ’Homme-Dieu ou le Sens de la vie* (Grasset), asupra căutării de sens într-o societate laicizată şi a cărei ultimă utopie a fost marxismul, Luc Ferry, făcând de altfel referinţă la Furet, constată că vidul lăsat în Occident de implozia comunismului e mai mare decât se admite. Nu ştiu prin ce-şi va propune să-l umple (voi termina probabil cartea de abia după întoarcerea din România, într-atât sunt acum de risipită în pregătirea plecării), dar nu prea văd ce soluţie-miracol ar putea propune. Divinizarea omului? Pe ce cale?

în orice caz, accentuarea necesităţii unui *travail de*

deuil pentru intelectualii occidentali neîmpăcaţi încă cu pierderea supremei lor iluzii se simte şi în reacţiile la cartea lui Furet. Revista *Le Debat* (nr. 89 din martie-aprilie) consacră un capitol discuţiilor provocate de *Lepasse d 'une illusion.* Succesul lucrării, impresia că va fi —cum se scria într-un ziar american ce nu-i era de altfel favorabil — forrna- toarea opiniei asupra comunismului ce va predomina în secolul al XXI-lea duc la exasperare pe câţiva istorici, care se ridică, cu un fanatism mai mult sau mai puţin camuflat de aparenta „obiec- tivitate“, împotriva semnului de egalitate pus de Furet între comunism şi fascism. Furet le răspunde la toţi. Lui Eric J. Hobsbawn extravagant de „fidel idealului său comunist", dar şi lui Giulia- no Procacci refuzând şi el să echivaleze Gulagul cu Auschwitz-ul. Ian Kershaw este cel mai îndârjit din acest punct de vedere — la limită chiar injurios faţă de victimele comunismului de după Sta- lin, când, pretinde el, represiunea a devenit limitată şi legală. La ce bun să fii un istoric de talia lui dacă nu înregistrezi măcar întrebuinţarea psihiatriei în scopuri penale? Comparaţia între cele două totalitarisme îl irită până la a-1 face să renunţe la camuflaje savante şi, fără a accepta să-l numească pe Lenin, să scrie negru pe alb „elle montre surtout l’unicite historique du national-socialis- me.Toute l’histoire du XX" siecle se doit de prendre acte de cette singularite et de l’expliquer“[17]. Articolul nefiind inclus în capitolul Furet, acesta nici nu-i mai răspunde.

în schimb Emst Nolte (de când a afirmat că Auschwitz-ul a ieşit din Gulag, nu-1 mai citează nimeni în afara de Furet) îi reproşează că a rămas cu nostalgii... comuniste. Sau în orice caz de stânga! Cel care aduce cel mai exact omagiu lui Furet este Renzo de Fe- lice, marele specialist al fascismului italian.

Cum vor putea trăi intelectualii occidentali fără utopie?

Telefonat Deliei Cotruş să nu ne aştepte cu casa

17 „ea arată mai ales unicitatea istorică a naţional-socialismului, întreaga istorie a secolului XX trebuie să ia act de această singularitate şi s-o explice" (*n. ed.).*

deschisă şi Smarandei Vultur pentru manuscrisul ei depus la Humanitas şi despre care am vorbit cu Gabriel. Mai ales prima, dar şi a doua, dezolate că nu venim şi la Timişoara.

Duminică 28 aprilie

Telefon de la Oprescu. A aflat prin Savu despre imensul succes

— spune chiar triumf — obţinut de Gabriel la Cluj şi la Iaşi. îl sunăm pe Gabriel: doar *repondeur*-ul. Ne cheamă el mai spre noapte. Aruncă succesul de la Cluj pe spatele lui Pleşu, de la Iaşi pe seama lui Patapievici. El a fost „vioara a doua“. E un joc în modestia" lui de orgolios, dar şi o nesiguranţă de sine ce-1 face vulnerabil. Şi din pricina asta ţinem atât la el.

Ne dezvăluie concluzia „ţepetiiadei“: Ţepeneag ia direcţia unei edituri româneşti la Paris, vechiul vis al lui Ulici (prin el s-a şi ,,cotrocenizat“) pe care-1 expusese la Mămăligă fără să găsească *preneur.* Ţepeneag trece astfel, abandonându-şi armele de disident, dar încărcat cu toate valizele nesfârşitei sale vanităţi, de partea lui Iliescu, ca bun apolitic ce se pretinde. Şi probabil în aplauzele unor scriitori care îşi închipuie că astfel cărţile lor în sfârşit traduse vor intra, cu succesul cuvenit, în circuitul internaţional. Proiectul şi intrigile lui, din vara lui 1989, pentru o filială a Uniunii Scriitorilor Ia Paris şi-au mărit contururile. Proştii de noi care-am crezut în „disidenţa" lui. Locul său este cu adevărat pe lângă celălalt mare şi fals „disident": Iliescu. Unde mai pui că se regăseşte astfel alături de fostul lui protejat pe care nu mai are niciun drept să-l dispreţuiască: Virgil Tănase.

V. îmi tot pomeneşte de vreun an de o nouă şi excepţională soprană din România care a fost lansată cu un succes enorm de Solti la Londra în *Traviata:* Angela Gheorghiu. Ascultăm împreună primul disc compact cu un recital al ei. E cu adevărat o revelaţie ca voce, dar nu izbuteşte să mă emoţioneze ca pe Solti (a plâns în finalul *Traviatei)* din pricina repertoriului ei de operă care mă lasă indiferentă: Bellini, Gounod, Puccini etc, E probabil o lipsă a mea: nu suport în operă decât ceea ce nu-i aparţine

în propriu: Mozart, bineînţeles, Monteverdi, ruşi şi — la limită—Verdi. Daca adaug că în adolescenţă ascultam Wagner până la delir şi mă lăsam sedusă de Debussy cu *Pellâas*, am trasat limitele receptivităţii mele. Uneori un interpret îmi îngăduia să trec peste pragul propriilor mele preferinţe, aşa s-a întâmplat cu Maria Cal- las, care m-a emoţionat în *Norma* prin jocul ei actoricesc de mare tragediană mai mult decât prin voce, sau cu Ghiaurov: ascultân- du-1 în *Don Carlos* mi s-a deschis calea de acces la Verdi.

Luni 29 aprilie

Pe *repondeur,* Patapievici se prezintă „scatologui dâmboviţean de serviciu". Vocea lui cea bună, mai mult râdem decât vorbim, îl felicităm pentru succesul de la Iaşi. Ne-a chemat sa ne spună ce bucuros e că ne vom revedea. Se şi vede plimbându-se, ca data trecută, cu V. prin Bucureştiul care a înverzit şi-şi camuflează astfel murdăria, nu însă şi gropile. E vară şi frumos: 20°. Cu patra grade mai cald ca la Paris. Numai să nu cădem peste o vară grăbită şi toridă. Parcă pentru anotimp mergem noi la Bucureşti?

O doamnă de la Budapesta. îşi spune de două ori atât de repede numele, încât nu-1 înţeleg. Românească perfectă, cu o umbră de accent. E sigur unguroaică. Are umor. Un prieten de-al ei, scriitor bolnav de meticulos, face o lucrare despre Eliade. Ne-a regăsit pe V. şi pe mine în *Jurnalul* lui E. şi caută o „dovadă“ că eu sunt — cum i s-a spus — „fata lui Lovinescu". Şi dna X de la Budapesta a găsit că e mai simplu să-mi telefoneze pentru confirmare decât să caute în arhive.

Aseară i-am telefonat lui Christinel. împlinea 84 de ani. Dureri atât de mari, încât nu-şi prea mai face reeducarea. Şi vocea tot pierită...

Joi 2 mai

Lung telefon de la Hurezeanu. Să se scuze pentru înregistrarea ratată de săptămâna trecută, dar mai ales să mai discute o dată cazurile ultime de „colaboraţionism". Deci, din nou Ţepe. E indignat şi hotărât să le-o spună

celor de la *Apostrof* (Marta Petreu şi Ion Vartic) care-i ridică statuie lui Ţ. A ţinut la Universitatea din Cluj una sau mai multe conferinţe, stabilind în mod „original" diferenţa dintre noţiunile de opozanţă (sic), rezistenţă şi disidenţă. *Apostrof* s-ar simţi onorata să poată adăposti o atare filosofare politică. Când îi dau ştirea cu editura românească de la Paris dirijată tot de Ţ., Hurezeanu devine furios şi plin de haz. în clanul celor certaţi cu caracterul îmi povesteşte cum a venit la el în birou Balotă, la o săptămână după ce marele său protector de la *FE,* Stroescu, fusese dat afară, spre a se declara de acord cu această măsură. Stroescu, recunoştea el, nu mai „făcea faţă“. Hurezeanu îi chemase pe Gelu şi Iorgulescu să asculte, după uşă, scena, prevăzând că aşa se vor petrece lucrurile.

Mânios şi Alexandru Niculescu văzând că Basarab Nicolesco figurează printre conferenţiarii Centrului Cultural de la Ambasadă. înainte de a şti acest lucru, primisem un telefon de la împricinat: să venim V. şi cu mine sâmbătă la Misiunea Catolică (o slujbă cu discursuri — sa rostim şi noi câteva cuvinte) pentru Mircea Ciobanu. Când refuz spunând ca plecăm în România, se aruncă pe ocazie spre a ne invita stăniitor la lansarea unei colecţii a lui Mămăligă şi a lui cu cărţile publicate de Hyperion în exil şi reluate acum de Cartea Românească. Adică la umbra lui Stamatu şi a lui Mircea Eliade devin şi ei doi „clasici" ai exilului... Când îi replic că nu ne vom mai duce la nimic organizat la Uniune după ultimele compromisuri ale lui Ulici cu Cotroceniul, pare încurcat: Uniunea nu le dă niciun ban, doar sala etc., etc. Nu trece nicio zi şi aflu deci că va conferenţia direct la ambasadă. Crede oare că nu se va afla când toată lumea primeşte invitaţii?

Se bat atâtea vanităţi umflate pe aleile cotrocenizate de la Paris, încât riscă să se încheie cu un măcel. Cum se vor înfrunta Virgil Tănase şi Ţepeneag sau cum se vor suporta în aceeaşi opoziţie Balotă şi Marino?

Niculescu vine şi cu o altă ştire care pare fantezistă deşi a fost dată de *România liberă* sau tocmai de aceea:

Ion Iliescu ar avea de gând să-I invite pe Regele Mihai în România. Ar însemna—înainte de alegeri — să-i întindă regelui o capcană pe care n-ar putea-o evita. Nu s-a plâns de atâtea ori — pe drept — că nu poate veni în ţara lui ca orice român?

Altfel? Irosirea dinaintea plecării cu mici belele circumstanţiale (inerente oricărui ajun de călătorie) care m-au tot dus de la doctor la farmacie. Nu cred să fi plecat vreodată altfel decât regretând c-o fac. începând cu cea mai mare călătorie; venirea la Paris. Dar sfârşind şi cu cele mai mici, fără implicaţii existenţiale. Ca asta de acum.

BUCUREŞTI

Jurnal

(Simple note la faţa locului)

** ■ ** Duminică 5 mai

Trezit la 5 dimineaţa, ca vai de noi. La 7 şi jumătate vine Daniel Ilea să ne ajute, ca de fiecare dată, la bagaje. Suntem mişcaţi de fidelitatea lui.

în avion, Mămăligă cu soţia. Insistă să venim la Uniunea Scriitorilor pentru lansarea colecţiei sale (cărţile Iui şi ale lui Basarab Nicolesco). Nu-i las nicio speranţă: vom fi prea prinşi. Ne dă totuşi numărul său bucureştean de telefon. O idee fixă: vrea neapărat sa declare nu ştiu câte milioane pe care le are la el. De franci, nu de lei. La sosire ne pierdem prin aeroport, aşa că nu ştiu cum s-a descurcat cu... milioanele.

De la Tele 7 abc, o reporteriţă. Habar n-am ce i-am răspuns la inevitabila întrebare cu regăsirea „pământului patriei".

Ne aşteaptă Gabriel şi cu Carmen, Patapievici şi Zografi. De abia încăpem în maşină.

Ne instalăm în apartamentul lui Gabriel din Intrarea Lucaci cu impresia de a reveni „acasă". G., a cărui excepţională primire ne provoacă acest sentiment de bună familiaritate cu locul, ne dă noi detalii despre „ţepeniadă". Ţepeneag a scris în *Ziua* un articol de neconceput. Sorin Mârculescu, direct atins, îşi exprimă indignarea la telefon.

Soseşte Gabriela Ad., cu cartea ei de interviuri unde

a inclus şi unul cu noi de care uitasem cu desăvârşire, „Obsesia politicii". V. nu vrea să audă de niciun interviu şi de nicio televiziune, ea insistă să participe pe Tele 7 abc la o emisiune asupra alegerilor din 1946. V. refuză cu îndărătnicie.

Sună Ileana Mălăncioiu: a văzut *flash*-ul televizat şi ne urează bun venit.

îl chemăm pe Manolescu: e în campanie electorală în provincie.

Cu Ioana şi Horia Patapievici lungă convorbire în patru — tot telefonică.

G. nu ne-a încărcat prima zi cu *rendez-vous*-uri, putem deci cina în patru şi ne vom culca mai devreme, pe la... 2 şi jumătate.

Bucureştiul e înflorit, murdăria şi mizeria sunt acoperite de verdeaţă. Ascunse. Camuflate. Seamănă cu oraşul de altădată, şi nu cu cel de acum cu gropi, bălţi şi gunoaie, cel mai urât probabil din toată Europa. Dacă priveşti insistent, te întrebi dacă te mai afli, de fapt, în Europa. Ceva nedefinit, de lumea a patra. Dar Bucureştiul ne acceptă imediat: parc-am ieşit de pe „calea răutăţilor'1 şi ne merge bine.

(Notă la retranscrierea din iulie la Paris: atât de bine, încât V. n-a mai avut nicio migrenă şi a dormit fară somnifere. Să-ţi vină să te muţi în România. Parcă n-am şti că e prea târziu.)

Luni ***6*** mai

Dimineaţa, telefoane. Cu Geo (Dumitrescu), mai întâi. L-a chemat şi pe el Mihai Pelin. Cu acelaşi disc: că „ei“ vor să-mi ofere apartamentul. Cotroceniul? se întreabă Geo. Mai curând Măgureanu

— presupune Manolescu. Ori de unde ar veni tentativa de „captare", pe toţi îi voi trimite avocatului Dorn Cosma, căruia îi telefonez să-i cer acordul. N-a reuşit să mă „cumpere" Ceauşescu (mi se ofereau drepturile de autor ale tatei în „devize" la Paris) şi-şi închipuie SRI că mă va seduce cu apartamentul?

La 13.30, şoferul de la Humanitas. Ne oprim mai

întâi la *22.* în curte la GDS, Alecu elegant şi neschimbat. Parcă ne-am despărţit de un ceas-două. înăuntru, întâlnire cu „redacţia" şi cu istoricul Şerban Papacostea (e medievist, dar de ce n-ar putea discuta despre alegerile din 1946?). Sala de la GDS e pregătită cu „răcoritoare" ca pentru o conferinţă. E chiar una: se face planul emisiunii. Cum se regretă lipsa de martori direcţi ai evenimentelor imediat postbelice, V., dându-şi seama că e singurul care a asistat la procesul

Antonescu, se decide brusc să participe, spre bucuria — intensă — a Gabrielei. Dintre noi, supravieţuitorii, el este desigur, după formula lui Raymond Aron, „spectatorul" (cel mai „angajat" din acel moment). Mai sunt de faţă Rodica Palade, Andrei Comea şi Ga- briel Andreescu, căruia îi exprim dezacordul meu cu luările sale de poziţie din ultima vreme.

După aceea, la Humanitas, unde ne aşteaptă Gabriel. încasez drepturile de autor ale volumelor apărute în toamnă, în timp ce Virgil se duce la Rodipet să ne achite abonamentele — ale noastre şi ale Ilenei Vrancea, ne-a scris din Israel pentru a o cere. Atmosferă înfierbântata din pricina articolului lui Ţepeneag din *Ziua.* Nu-1 atacă doar pe G. „sub influenţa celor de la Paris" — *suivez mon regard* —, dar şi pe prietenul său cel bun Sorin Mărculescu, devenit acum „funcţionarul" S.M. dat afară de la Humanitas fiindcă exilul era indignat că fratele său, Florin, a fost informator. (A fost invers: la cererea lui Alecu, V. cu mine am semnat, atunci când a izbucnit scandalul soldat cu darea afară a lui Florin de la *România liberă,* un apel ce-1 dezvinovăţea). Vine şi Sorin Mărculescu fierbând de indignare, spre a-i arăta lui G. scrisoarea sa către Ţepeneag. Se întreabă cum de-a putut să fie prieten cu cineva atât de ignobil, şi, amintindu-şi singur ce-am făcut pentru fratele său, ne îmbrăţişează patetic.

între timp, telefonase Manolescu şi aranjase prin G. un *ren- dez-vous* cu noi. Aceeaşi maşină cu şoferul de la Humanitas ne duce până la Senat (fostul Comitet Central),

unde ne aşteaptă pe trotuar Niki şi Radof — tremurând la propriu, nu la figurat, de emoţie. E trecut de 4 d.a>, dar Niki ne ia la masă. Trecem din maşina Humanitas în maşina PAC şi ajungem la Restaurantul Teza! (ţinut de un fost inginer prieten şi cu Niki, şi cu Dorin Tudoran). Mai fusesem acolo acum un an şi jumătate, cu Mihnea, Gabriela Ad., Gabriel Andreescu. De data asta însă patronul vrea să discute despre chestiunile ultime ale existenţei, aşa că nu prea putem sta de vorbă cum am fi vrut cu Niki, epuizat între două turnee — ne va mărturisi ca nu ajunge să doarmă mai mult de trei-patru ore pe noapte!

Dejun deci de la 16 la 18. întorşi acasă tot cu maşina PAC, mai mult îi asistam pe Carmen şi pe Gabriel decât cinăm cu ei.

Insist asupra maşinilor cu care am fost duşi nu din vreun snobism automobilistic, ci pentru ilustrarea statutului nostru bucureştean de obiecte umblătoare, cum spune V. N-am avut de-a lungul celor trei „reîntoarceri" niciun contact cu strada, iar în cap niciun plan posibil al Bucureştiului, pe care nu-1 regăseam în amintire decât atunci când ne apropiam de Universitate, de Calea Victoriei sau de Cişmigiu şi bulevardul Elisabeta. în rest, mă uit din maşină la străzile pe care sunt dusă şi nu situez nimic.

Gabriel, cu planuri pentru Iaşi. Nu abandonase — cum credeam şi cam speram. Vrea să pregătim emisiunea în care el îl va pune pe losif Sava la punct (pentru slugărnicia cu care l-a primit pe Iliescu săptămâna trecută — la Bucureşti printre „ai noştri" nu se vorbeşte decât de asta) iar eu îl voi „sprijini".

Pe losif Sava l-am întâlnit azi după-amiază la Humanitas. Mai puţin antipatic decât pe ecranul televiziunii. Salamalecuri mie, invitaţie patetică, urgentă, insistentă lui V. Doreşte să-i consacre lui singur un întreg program: *„JJiieştiul* şi discoteca dvs., maestre, trei ore, doar noi doi: *Piteştiul* şi muzica." Bineînţeles, V. refuză. O dată, de două, de trei ori... până plecăm, lăsându-1 singur

cu Gabriel, care îi va descrie cu *fairplay* şi de-amânuntul cum îl va ataca.

Marţi 7 mai

Din telefoanele dimineţii: Nelly Pillat, Barbu Brezianu, din nou Geo, Irinel Liciu: Doinaş e în deplasare (se lăuda ieri Manolescu cu „tinereţea" şi devotamentul lui Doinaş: bate drumurile electorale cele mai grele, se duce şi în... Făgăraş!). Sorin Mărculescu ne anunţă că ne va chema Florin: vrea neapărat să ne vadă.

Soseşte maşina de la Tele 7 abc. Trecem să-l luăm şi pe Şerban Papacostea. în birou ne aşteaptă Radu Nicolau şi doamna Fusariu— ar vrea să mai facem împreună o emisiune comentând pe cea cu Nyssen (va fi difuzată la apariţia romanelor Ninei Beiberova). Evident refuz. N-am cum să comentez un... comentariu. Mă pune în gardă: să nu mă duc la emisiunea lui losif Sava, după cea cu Iliescu, m-aş face de râs. Aceeaşi reacţie la telefon dimineaţă din partea Moni- cai Spiridon. Le liniştesc pe amândouă: tocmai de asta ne şi ducem, ca Gabriel să-i spună ce credem cu toţii despre plecăciunile sale.

Numai Gabriela Ad. e, ca de obicei, în întârziere. Şi doar, aflăm pe loc, emisiunea e chiar a revistei *22.* Soseşte şi „năuca" (ea îşi spune „haotica"), şi începe, în direct, dezbaterea despre alegerile din 1*946 ca* prolog la cele din 1996 — exact o jumătate de secol! V. care nu voia să fie prezent este cel mai activ, cu o contribuţie remarcabilă nu numai în privinţa procesului Antonescu, dar şi relativ la Lucreţiu Pătrăşcanu (îl apară). Papacostea, calm şi în subiect. Pe mine nu ma vad. Gabriela e încântată. Şi Radu Nicolau găseşte c-a fost o mare reuşită.

Printre mesajele telefonice, prea puţine înjurături; una ne place mai ales:, javre burghezo-moşiereşti". O doamnă necunoscută îmi oferă în schimb un exemplar din *Odiseea* în traducerea tatei (îmi este dedicată), o alta îmi aminteşte că părintele ei, Ştefan Dumi- trescu, mi-a făcut portretul.

Invitaţi de *22* la mititei, la O.K. Deli. Gabriela cu Mircea, Rodi- ca Palade cu Gabrea (cel care-mi adusese

scenariul cu *Piteşti),* Şerban Papacostea şi doi viitori colaboratori ai revistei, o sociologă şi un specialist în cutremure care prevede unul la Bucureşti prin 2000 şi ceva, fascinând-o pe Gabriela. După ce îmi impune un vecin de masă cu care n-am cutremure de împărţit, Gabriela se depăşeşte în gafologie. II zăreşte pe Buzura Ia o masă mai îndepărtată (el nici habar n-avea că suntem acolo) şi-i atrage atenţia asupra prezenţei noastre. Ce să facă bietul om? După o lungă ezitare (cine ştie cu ce cuvinte grele ar risca să fie primit...) se îndreaptă spre masa noastră. Moment acut de laşitate. II întreb de sănătate (a fost operat acum un an sau doi pe cord deschis, în America). E uşurat c-am luat-o în direcţia asta, cardiacă şi nu psihiatrică — cum ar merita — şi-mi da detalii, surâzând aproape umil. După care, avân- tându-se curajos, mă întreabă dacă n-am putea V. şi cu *mine* să facem o vizită şi pe la Fundaţie. Răspunsul negativ nu-1 miră, pare bucuros ca n-a fost mai grav. Până şi V., de cealaltă parte a mesei, nerecunoscându-1 — stăm în penumbră — a dat vag din cap, ca de salut. Apoi l-a apucat furia când şi-a dat seama că era Buzura. îi fac reproşuri amare Gabrielei, dar „haotica11 pluteşte, făcând planuri pentru viitoarea întâlnire la GDS.

Acasă, G. ne spune că a telefonat Pleşu. Ne-a văzut la televiziune şi i „s-a făcut dor de noi“. V., mai departe inflexibil, nici nu vrea s-audă de împăcare.

Miercuri 8 mai

Telefonita matinală începe cu Paler. Şi cu reproşuri: când venea îa Paris nouă ne telefona mai întâi de la hotel, pe când de noi trebuie să afle de la televiziune că ne aflăm în Bucureşti. Prevedem o întâlnire la Geta. Nu i-am făcut încă semn Getei. Ea a cules semnăturile pe „apelul" ţepenist împotriva lui Gabriel, ea s-a plâns de Humanitas lui Ion Iliescu la o întâlnire a acestuia cu editurile de stat. Tot ea mi-a transmis „oferta" lui Pelin, telefonând direct la Paris. O vom vedea totuşi, dar mai încolo.

Prin Vana alertez pe Lovineşti pentru o reuniune comună. Sanda însă vrea să vin la ea, în zilele şi la orele

fixate tot de ea. N-o voi vedea deci nici de data asta.

între 4 şi 6 d.a. la Geo Dumitrescu. Ne pregătise „serialul" lui complet din *Adevărul literar şi artistic;* de ce a fost şi a rămas „stângaci". Nu e în formă rea. De data asta nu o vedem pe mai- că-sa. Are 95 de ani, şi-a cam pierdut vederea, mai cade pe stradă, dar nu lasă pe nimeni să-i ţină casa. Tot ea face şi cumpărăturile. Când se văd, V. cu Geo redevin adolescenţi. E o plăcere să asişti la maliţioasa şi ferventa evocare a anilor „albatroşi". Se creează un inconfundabil climat de complicitate: imul începe o frază, celălalt o termină, la enunţarea unui nume acelaşi surâs sau aceeaşi încruntare, se simte că ce au avut ei doi în comun e mai puternic decât ceea ce i-a despărţit.

Seara vine Monica Spiridon cu soţul ei să ne ia la cină. Cum i-am vorbit-o de bine lui Gabriel, imediat ce o vede îi şi comandă... o carte. Cinăm la „Bolta rece" şi ne înţelegem asupra esenţialului.

Şi de la ei, şi de la alţii, ecouri favorabile asupra emisiunii de la Tele 7 abc. Numai V. susţine că el a fost... oribil.

Joi 9 mai

V. a plecat pe Calea Victoriei, cu dr Brană, pentru a evita echipa de la Pro TV care vine pe la orele 3 d.a. în Intrarea Lucaci. Tânărul reporter, Ion Vaciu, e total nepregătit. Anunţă al Vl-lea volum din *Jurnal indirecţi* Nu-1 interesează decât să vorbim de alegeri, îi propun să înlocuim subiectele la zi, deja tratate în emisiunea de alaltăieri, prin explicitarea titlului *Insula Şerpilor.Wovbesc* singură — el e repede scos din cursă—vreo 40 de minute câtă casetă are şi la sfârşit îl îndemn să treacă doar un minut-două, ce şi cât vrea. Sunt sigură că nu va difuza nimic, băiatul e de la Ştiri, ce să facă cu poliloghia mea? Vrea însă şi mai mult: o plimbare televizată prin Bucureşti, pe traiectoria trecutului, ca să-şi facă el o întreagă emisiune, un „subiect" cum se spime aici. E exact ceea ce i-am promis V. şi cu mine Marilenei Rotaru, nici gând să fac o repetiţie generală cu el.

Seara, la O.K. Deli, cu Carmen, Gabriel, Patapievici şi Ioana. Desertul îl luăm la Patapievici acasă, să scăpăm şi de ţânţarii dezlănţuiţi, şi de căldură (Horia şi-a pus, din drepturile lui de autor, aer condiţionat). Gabriel, în forma lui de zile mari, domină toată seara. Horia, din nou copil bun izbucnind în inimitabilul său râs adolescentin la fiecare replică. La restaurant un actor i-a făcut

— şi dăruit — caricatura. Cum să suporţi o atare popularitate? Fireşte, nu prea bine.

Telefoane: Geta. Bălmăjeşte ceva cu Mihai Pelin, când îi spun că vor să-mi „capteze" bunăvoinţa. Că nu mai e aşa, toată lumea se înţelege acum cu ei. Evită sintagma odioasă, dar sugerează că s-au făcut „băieţi buni“. Să mai comentez?

Florenţa Albu: pleacă la Sibiu, ne va vedea la întoarcere, i-a telefonat din Buttes-Chaumont Rodica Iulian (stă la noi) să-i spună că petrece o vacanţă minunată.

Sună de la Paris Mihnea târziu noaptea: Manolescu se întoarce luni şi ne va face imediat semn să ne vedem. E de tot hazul dacă acum *rendez-vous*-urile bucureştene se iau via Paris.

Vineri 10 mai

Ducându-1 cu maşina pe V. să-şi ia discuri de la magazinul Muzica (a găsit şi aici compacte!), trecem cu Gabriel prin Piaţa Palatului, asistând la cel mai trist şi derizoriu spectacol: o manifestaţie a Partidului Regalist. Pierduţi în imensa piaţă, grupaţi în j unii unei estrade, vreo 50 de oameni strigă sloganuri şi ascultă discursuri. Par nişte pitici, o minusculă pată în golul ambiant. De abia de se aud când strigă. Să plângi de jale.

Restul zilei în casă, blocată de G. care vrea să „pregătim" emisiunea de trei ore de mâine, să nu pierdem niciun minut cu lucruri inutile sau lăsându-1 pe I. Sava să „ocupe“ microfonul şi să cheltuiască timpul cu pălăvrăgeala lui consensuală. Parcă ne-am face planul pentru o bătălie. De fapt, ar trebui să fie una, probabil că nimeni n-a spus la Televiziunea de stat ce are acum de gând să profereze G.

Noroc cu umorul lui G. care calmează nerăbdările mele. Sunt incapabilă să iau în serios această ocazie ce nu trebuie pierdută, deşi îmi dau seama de importanţa ei. Dacă atacul va fi reuşit, va vui Bucureştiul o săptămână-două, dacă nu, cam tot aşa. Scepticismul meu e, de fapt, mai mult mimat, şi-l amplific pentru a-1 exaspera pe G., provocând astfel crearea de scenarii în care, plecând de la un pretext real, fabulează enorm, până ce râsul nostru se transformă în hohot.

Sâmbătă 11 mai

Data istorică: de la 5 la 9, cu o pauză pentru clipul electoral, la „Serata muzicală" a lui Iosif Sava. Gabriel e impecabil. Mai fioros chiar decât mă aşteptam. îi reproşează lui Sava că „primin- du-1 în genunchi41 pe Iliescu, perpetuează o tradiţională şi bizantină plecăciune care a ajuns sub Ceauşescu la formele pe care le ştim. Sava, cam verde la faţă, caută să bruieze şi se face că nu înţelege: n-a făcut bine că l-a invitat pe şeful statului? Dar G., cu o răbdare uşor exasperată, îi repetă, ori de câte ori S. se agaţă de falsul său argument, că nu faptul de a-1 fi primit i-1 reproşează. Dimpotrivă, trebuia, primindu-1, să devină, ca orice ziarist occidental, ecoul întrebărilor stingheritoare ale opiniei publice. Până la sfârşit, după ce intervin şi eu (doar o parantează) subliniind că întrebarea centrală ar fi trebuit să privească felul cum Iliescu a adus şi în orice caz a felicitat pe mineri pentru fărădelegile înfăptuite în Bucureşti, I.S. se plânge că va trebui să-şi ia doctoria, simte cum i se ridică tensiunea.

In pauză, intervine cu explicaţii ce nu pot trece la televiziune: cu această emisiune de plecăciuni s-a „blindat" şi poate din nou primi personalităţile din opoziţie. Iar se laudă cu Manolescu, Pata- pievici, Alina Mungiu etc,, invitaţi la emisiunea lui. Genul de argument ca pe vremea iui Ceauşescu mă irită, dar mi-e aproape milă de tremuriciul ăsta de om.

11 rugasem pe G. să evite când mă va prezenta „epitetele", tocmai pentru ca i le reproşase lui I.S. „Da, da“, promite G. cu gândul aiurea, şi cum începe partea a

doua dă drumul la laude.

Eu? Foarte bine, îmi vor spune primii ascultători (printre care V. pe care-1 cred, nu exagerează niciodată în ceea ce mă priveşte), îmi trimite şi G., în cursul emisiunii, un bileţel în acest sens. Sunt în orice caz uşurată c-am reuşit să povestesc ce i s-a întâmplat mamei, citind un text dinainte scris (singurul pe care l-am pregătit şi eu), cu o voce strangulat de albă spre a nu cădea în patetism. Satisfăcută şi de a-1 fi pus la punct pe I.S. în două din obsesiile esenţiale (nu doar ale lui): î) să nu uităm fascismul — îi replic ca numai asupra Auschwitz-ului au fost înregistrate 10 000 de lucrări, deci putem şi noi să ne ocupăm prioritar de Gulagul comunist; 2) de ce să dăm în marile noastre valori: Sadoveanu, Arghezi, Călinescu? Aici răspunsul meu e cel de totdeauna: nu demolăm statui, revizuim valori şi nu punem în chestiune integralitatea „operei" scrise *înainte* de căderea autorilor sub vremi. Restul nu ştiu cum va fi fost. în orice caz, timpul mi s-a părut prea scurt pentru tot ceea ce aş fi dorit să mai pun la punct.

(Notă la transcrierea de la Paris: calculasem bine, reacţiile la emisiune au ţinut vreo două săptămâni, adică tot timpul pe care l-am petrecut la Bucureşti. Excesiv de favorabile şi concentrate într-o notă a Tiei Şerbănescu în *Cotidianul*: „Est-etice“. Răspund la telefoane de felicitări. Uneori de la aceiaşi care mă îndemnaseră să nu mă duc în ruptul capului la Sava, după ce l-a primit atât de slugarnic pe Iliescu etc.)

Plecăm de acolo deloc obosiţi şi cu sentimentul „datoriei14 împlinite. Trecem să-l luăm pe V. de la Patapievici, unde a privit cu ei la televizor, apoi pe Vlad Zografi şi pe Anca, cu care vom petrece seara. Carmen e plecată la Snagov, G. a pregătit cina. Nu ne despărţim decât pe la 2 şi jumătate dimineaţa şi încă la insistenţele mele cam nepoliticoase. Ritmul bucureştean incluzând treziri mai matinale, nu-mi pot permite să mă culc peste 3, ca la Paris, unde ţin până la 4-5. Vlad, autentic ca totdeauna şi punându-şi din ce în ce mai stăruitor

întrebările ultime. De pildă: de ce să scrii? Culmea cu el: ar fi în stare să tragă şi consecinţele unui răspuns negativ şi să... nu mai scrie.

Destins şi simţindu-se bine, G. îi propune să-şi spună pe nume, cu toate că aşa ceva nu i-a trecut prin cap de vreun an de când lucrează împreună şi e foarte mulţumit de felul în care se desfăşoară colaborarea.

Duminică 12 mai

Pleşu îl sună pe Gabriel acoperindu-mă de laude şi insistând — ceea ce mă mişcă — asupra tonului just în care am vorbit despre mama. Apoi trece în registrul glumeţ — „acum că Monica s-a compromis cu Televiziunea oficială, poate îmi dă ceva şi pentru *Dile- ma“.* Lui G. nu-i spune decât ca era „frumos“. îl chiar critică oarecum: indicându-i lui Sava ce întrebări trebuia să-i pună lui Iliescu, G.
l- a cenzurat (??) în propria-i emisiune. Francezul ar spune despre Pleşu că are *Vesprit tordu.* Tot apărându-se de criticile întemeiate, cultivă sofismul în scopuri personale de igienă resentimentară.

Pe mine ma cheamă vară-mea Vana, a primit zeci de telefoane cu felicitări pentru aceeaşi emisiune. Nu degeaba suntem cu toţii... Lovineşti.

G. n-a făcut scenariu cu emisiunea de ieri, a început însă să-l imite pe Sava spunându-mi „minunată doamnă Lovinescu“. îl amuză atât de mult pe V., că începe şi el să-l imite pe G. imitân- du-1 pe Sava. Cine-1 va imita pe V.?

Pe la 3 şi jumătate, Gabriela Ad. cu transcrierea emisiunii de la Tele 7 abc. Bine că acceptăm să ne aruncăm o privire pe text: îi atribuise lui Şerban Papacostea singurul pasaj pentru care V. acceptase să vină la televiziune: asupra depoziţiei lui Maniu la procesul Antonescu.

Alaltăieri primisem un telefon de la un regizor de operă: George Teodorescu, pentru a ne invita la reluarea operei lui Pascal Bentoiu, *Hamlet.* După felul în care mi se adresează înţeleg că „Ginel“ îmi era prieten în tinereţe. Reacţionez cu efuziuni pe care le datorez în primul rând celor pe care am avut prostul-gust să-i uit. Dar nu e unicul

motiv pentru care răspundem la invitaţie: V. visa o *Traviata* la Opera din Bucureşti, în cea mai proastă interpretare posibilă. Are de ce să fie dezamăgit: în afara unei Ofelii mult mai bătrâne decât mama lui Hamlet (dar voce bună), spectacolul e de ţinută: şi muzica lui Bentoiu, şi regia, şi îndeosebi scenografia semnată Roland Laub, de factură occidentală.

Nu doar spectacolul contează, ci şi spectatorii. Când coborâm din maşina cu care ne-au adus Gabriel şi Gabriela, sunt cuprinsă de incertitudine asupra timpului în care mă aflu: „le Tout Bucarest“ e răsfirat pe scara Operei, începând cu Alecu, în costum alb *{debut de siecle*) şi sfârşind cu Irina Eliade (Hanciu, altădată) cam şchiopătând, dar cu trăsăturile neschimbate. Mă revăd şi pe mine pe toate scările de la toate teatrele bucureştene la premiere şi mă simt cuprinsă de o uşoară ameţeală „identitară“ (cum s-ar spune acum). Sunt azi, sunt ieri? Sunt eu sau ceea ce aş fi putut fi dacă..Nu durează mult. Intervin ceilalţi care n-o cunosc decât pe M.L. de azi: Alexandru George, Ileana Mălăncioiu, Radu Bogdan, Myriam Marbe, Geta D., dna Bedrosian, Ion Caramitru (ne invită la o premieră a lui: Mozart cu marionete, la Teatrul Ţăndărică, e într-o zi când nu putem), Iosif Sava cu soţia. Din amândouă timpurile: Brezianu cu Irina Fortunescu sau Măriuca Vulcănescu. Cu toţii mulţumindu-mi pentru „prestaţia'4 de ieri. Joc modestia, îl pun înainte pe G. şi radicalitatea poziţiei sale, rămasă singură mă chiar autoironizez, mi-e însă sincer imposibil să nu recunosc că-mi face plăcere.

După aceea, Alecu şi Pia ne „împrumută*1 maşina lor, de senator cu şofer, să ne ducă, împreună cu Brezienii, la Nelly Pillat care ne aşteaptă la cină împreună cu fiica ei, Monica, şi ginerele (rudă cu mine prin Pleşoieni), Nick Săulescu. E mişcată de articolul lui V. despre Dinu Pillat (apărut în *România literară).* Vorbim aproape tot timpul despre cartea pe care o scrie ea asupra procesului lui Dinu. Nu înţeleg prea bine: de ce trebuie dezvinovăţit Dinu când ar trebui învinovăţiţi cei care l-au condamnat? Ce

bine a făcut Goma refuzând să fie „reabilitat*1, Nu-i spun însă nimic lui Nelly. îşi dedică viaţa apărării memoriei soţului ei şi o face cum simte eâ. Nu te poţi amesteca.

Cu un taxi îi lăsăm acasă pe Barbu şi pe Irina şi ne întoarcem în Intrarea Lucaci, unde ne aşteaptă G. Doamna Noica i-a spus că cea mai bună prietenă a mea din liceu, Marina Vlădescu (căsătorită Constantinescu), îi este nepoată. E însă bizară, stă închisă în casă şi de vreo 20 de ani nu mai vede pe nimeni. Aş lua riscul să-i forţez uşa, însă doamna Noica nici nu-i cunoaşte adresa. N-am învăţat nimic din reîntâlnirea ratata cu Gabi Bossie, tot visez la imposibile regăsiri.

Luni 13 mai

G. vine furios de la editură: prorectoral şi rectorul de la Iaşi, cărora le telefonase ca să ne confirme sosirea, ne primesc cu plăcere, cu condiţia ca V. şi cu mine să evităm „problemele politice". G. vrea să facă mare tărăboi în presă. Noi suntem, în fond, uşuraţi că nu mai mergem până la Iaşi, şi aşa nu ne ajunge timpul pentru Bucureşti.

(Notă la transcriere: zis şi făcut: emisiune la BBC, articole în *22, România liberă, România literară,* notiţe pe la alte ziare: mare zarvă; cu „cenzura" ieşeană. Telefonează Zub şi primarul Iaşiului [PAC] să ne invite, apoi primarul Timişoarei să ne convingă a face un drum până acolo. Şi chiar Ştefănache, plagiatorul, ne pune sala Bibliotecii la dispoziţie. Refuzăm totul.)

Paler a acceptat „cu entuziasm" să-mi prezinte cartea la lansarea de la Librăria Humanitas — Kretzulescu— care e dirijată de Carmen.

Cină la Tania Radu şi Dan C. Mihăilescu (pe locul unde fusese una dintre casele tatei, pe Câmpineanu). Erau speriaţi: ne trimiseseră *L.A.I.* cu articolele lor despre cărţile noastre. Nechemându-i la telefon, credeau c-au greşit cu ceva şi suntem supăraţi pe ei. Dimpotrivă, comentariile lor erau prea elogioase şi nu ne venea să le mulţumim pentru ele. Dacă am avea timp i-am revedea zi de zi, intr-atâta ne înţelegem de bine.

Acasă, pe *repondeur*-ui lui G. (aici îi spun „robot")

alte reacţii extrem de favorabile la emisiunea cu Sava. Acesta din urmă i-a telefonat din nou lui G. rugându-1 să-l convingă pe V., care rămâne, fireşte, inflexibil.

Marţi 14 mai

A ieşit *Insula Şerpilor.* La Humanitas, pentru serviciul de presă, ajutată cu eficacitate şi graţie de Oana Bârna. Ritmul în care trebuie să „compun" rămâne totuşi galopant. Aşa-mi trebuie dacă nu vreau să-l ascult pe G. care mi-a sugerat o formula unică „Cu gândul cel bun al autoarei". Nu mă slujesc de ea decât atunci când am epuizat toate celelalte posibilităţi. Sau pentru necunoscuţi şi indiferenţi.

Vine şi Gabriela Omăt, cu flori şi cu corecturi din volumul al
II- lea din *Agenda* tatei care n-are şanse să mai iasă primăvara asta. Eu „autografiez" mai departe, V. stă de vorbă cu ea. Cât poate şi el. Vin şi gazetari alertaţi de „scandalul" de la Iaşi: de la Radio Bucureşti, de la PRO TV (aceeaşi echipă care mă filmase acasă) pentru Jurnalul de seară, subiectul fiind intitulat „Cenzura la Iaşi". Ne iau la rând: G., eu, V. Cel mai concis şi mai bun este V.: „Domnii aceştia confundă politica cu pornografia."

Plecăm cu maşina ce-i duce acasă pe Ioana şi pe Zografi (căruia i-a explodat gazul din subsolul casei, nu mai are apă, lumină, gaz).

Prin Geo, contact telefonic cu Mihai Pelin: Măgureanu vrea să-mi deş fotocopii din dosarul mamei de la SRL (E rezultatul emisiunii de la Sava, când n-am vorbit doar de mama, ci şi de accesul la arhive care ar trebui legalizat? G. crede că da, eu, numai în parte. Planul cu apartamentul e mai vechi.) îi răspund lui Pelin: „Nu vreau să am de-a face cu Instituţia." Pelin: „Nu e nevoie să veniţi acolo. Vă puteţi vedea în oraş cu dl Măgureanu." Eu: „Cum, în oraş dl Măgureanu nu e tot directorul aceleiaşi instituţii?" Când vede că refuz, brusc, Pelin nu mai e sigur că mi se vor da documentele, trebuie să vorbească cu „şefu".

Seara, la cină, la Geta cu Paler, povestesc tot

scenariul. Paler pare convins de teoria pe care Măgureanu le-a servit-o tuturor (cred că s-a lăsat convins şi Manolescu): că el trebuie sprijinit deoarece stă în calea Securităţii celei rele care vrea să revină la dictatura trecutului. Chiar aşa de va fi — sunt sigură că nu e — nu m-aş afla printre cei care-1 apără.

Altfel, seară agreabilă. V. foarte în formă, Paler extrem de apropiat, public nesperat de bun pentru un V. dezlănţuit, până la a-1 imita din nou pe losif Sava cu „Minunata"... Ceilalţi: Geta şi Gabriel D(imisianu) mai retraşi dintr-un prim-plan în care ştiu că avem indirect ceva să le reproşăm: complotul cu Ţepeneag împotriva lui Liiceanu. De altminteri, Gabriel L., care ne-a adus cu maşina până la uşa din stradă unde ne aştepta Dimisianu, la invitaţia acestuia de a urca şi el, a replicat: „Să nu ducem cinismul atât de departe.11

Pe la 2 dimineaţa, sub ploaie, ne conduce Paler acasă cu maşina lui, lăsându-ne, ciudat, să înţelegem că noi suntem adevăraţii lui prieteni. E curios sentimentul acesta de a ne înţelege şi atunci când nu suntem de acord.

Miercuri 15 mai

De la 2 la 4, audiem la catedra de filosofie ultimele lecţii ale lui Gabriel din cursul său despre Heidegger: *Sein und Zeit* „povestit41 în două ore ca o dramă cu trei actori: fiinţa, fiinţarea şi omul. De o uimitoare claritate, fără a păcătui prin popularizarea simplificatoare. V. e sedus, eu uluită. îmi vine chiar să tac pe restul după-amie- zei, rezultat foarte greu de obţinut de la o guralivă ca mine. Visez, fireşte: ce-ar fi fost dacă la catedra de filosofie, în juneţea mea când fugeam de la şcoală să ascult cursuri la Universitate, la filosofie n-ar fi predat Petrovici, ci Liiceanu. Poate mi s-ar fi deschis altfel mintea.

G. ne duce apoi la Radu Bogdan. Mie începe prin a-mi arăta cărţile tatei cu dedicaţie, lui V. îi tot repetă cum i-a schimbat cursul vieţii insistând sa scrie pentru ziar un medalion despre.. .Van Gogh, pe G. îl bate la cap cu „Memoriile44 pe care ar putea el să le scrie dacă l-ar publica la Humanitas...

îl lăsăm pe V. acasă (are o migrenă, diplomatică sau reală?) şi mergem doar G. şi cu mine la inaugurarea Societăţii Academice Române. Alina Mungiu ne-a pus ca membri de onoare sau fondatori (nu ştiu prea bine) şi am acceptat, deoarece Societatea cu pricina s-a constituit împotriva Academiei Române.

La cocteil, mă sărut cu Pleşu sub privirea ironic-amuzata a lui G. Eram hotărâtă să pun balsam pe rănile lui Pleşu, altfel nu va înceta să-i dea lui G. telefoane de reproş. îi spun că V. e totuşi obiectiv (îi plac unele dintre articolele lui), dar nu cedez asupra esenţialului: includerea vinovată a textului împotriva lui V. în volum. Cu haz, ca totdeauna, Pleşu pretinde că-1 va scoate la viitoarea ediţie.

Sunt într-o fază creştină, mă congratulez şi cu Pippidi care-mi mărturiseşte că l-au pus pe gânduri unele argumente ale mele din emisiunea cu Sava privind probabil necesitatea de a fi aduşi în discuţie marii compromişi. Călinescu, de pildă, şi Vianu, pe care-'i apărase atacându-1 pe V. în articole, în carte şi la televiziune.

In rest, Alecu, tot elegant ca la.o prezentare de modă, Djuvara (excesiv de tânăr), Stere Gulea cu soţia. Voiam V. şi cu mine să-i vedem neapărat filmul *Stare de fapt,* care nu mai rulează: vom merge la el şi ne vor pune o videocasetă. Mai sunt de faţă Andrei Comea, Stelian Tănase — vrea să ne dea ultima lui carte, ca şi o colecţie din *Sfera politicii.* Şi Iosif Sava. Când deschide gura pare a-1 imita pe Virgil, care-1 imita pe Gabriel, care-1 imita pe... Sava. Ca să nu izbucnesc în râs schimb doar două-trei fraze cu el şi nâă îndepărtez grabnic. Altfel, o grămadă de feţe cunoscute pe care nu reuşesc să pun vreun nume.

Acasă, ne instalăm la telefon: Gabriela Ad.: azi la GDS a fost reuniune cu Mămăligă şi Basarab Nicolesco; nu se aflau decât patru persoane în sală! La rând, Ioana Pârvulescu, Tia Şerbănescu. în sfârşit, Niki, extenuat, robotizat.

în încheierea zilei, un detaliu: cum Facultatea de Filosofie e acum la Drept, ieşind de acolo mi-a venit să

traversez bulevardul Elisabeta, să urc un etaj şi să mă întorc... acasă. Ceea ce, sunt sigură, nu-mi va mai fi dat niciodată.

De când am sosit la Bucureşti fac seara febră. Mică. Psihică?

Joi 16 mai

Paul Comea, la cafea. Foarte încântat de colecţia lui de la Huma- nitas „Tezaur“, cu cărţile de bază pentru elevi şi studenţi. Ne mai povesteşte încă o dată cum l-au adus, în 1990, el şi Mihai Şora, pe Petre Roman să constate distrugerile minereşti la Universitate. Petre Roman se slujea mereu de sintagma „rebeliune legionară" şi a trebuit să-i explice Paul Comea de ce nu există nicio asemănare între studenţii din Piaţa Universităţii şi legionarii din anii ’40. Paul C. a fost atunci — şi mai este — impresionat de curajul fizic al lui Roman. Nu-1 apără, nu-1 scuză, dar... va vota pentru el.

Seara, vine Doinaş cu maşina şi şoferul său (de senator) să ne ia. Trecem la el acasă, unde ne aşteaptă Irinel, purtând un chimir tot atât de frumos ca faimoasa ei hlamidă fagărăşeană care s-a întipărit în memoria lui V. până la a o confunda cu cea care o purta, Fragilitatea ei pare extremă, dar n-are aerul de a ţine de vârstă, ci de graţie. împreună, la al doilea restaurant-grădină de vară O.K. Deli, cel de „lux“. A plouat toată ziua şi acum se aruncă asupra noastră, vizând-o mai ales pe Irinel, neuitându-ne însă nici pe noi... ţânţarii. Niciodată nu i-am văzut ca anul acesta: lungi aproape cât lăcustele, repezindu-se valuri-valuri în formaţie de bombardiere, dezlănţuiţi. La o masa apropiată se află Adrian Severin. Doinaş se ridică să-l salute. Oprit din gest de Irinel. Contrar mai tuturor soţiilor, ea nu~i reproşează lui Doinaş curajul, găsind dimpotrivă că nu este destul de radical. L-ar vrea un opoziţionist mai *muscle.*

Din pricină de „ţânţâriadă“, curmăm mai devreme seara atât de amical-familiară (de câte ori, în fotoliile noastre pariziene, Irinel şi Doinaş nu discutaseră cu noi cu aceleaşi, fireşti, accente de adevăr, rarisime pe acea

vreme).

întorşi deci în Intrarea Lucaci pe la 10 şi jumătate-11, dăm de bairam la Carmen: cinează cu fiica ei şi cu prietenul acesteia.

G. a adus de la Humanitas *22-uL* Cu fotografiile lui Văduva: execuţie capitală! V. şi cu mine pe prima pagina, cu guşi în degra- deu şi un aer între idioţenie şi uimire. Guşile sunt vreo patru de fiecare şi coboară în diagonală. Gabriela ni-1 trimisese pe Văduva

— e fotograful lor — într-o după-amiază. Un personaj straniu, nu prea în vârstă, dar cu o barbă mare albă. Nu-1 credeam însă amator de monştri. Cei din jurul nostru nu găsesc fotografiile oribile. Dar dacă aşa vom fi arătând amândoi, cum de ne suportă prietenii? Mă consolez oarecum privind cu G. şi V. copia pe casetă după „Serata muzicala41. Arăt infinit mai decent, chiar acceptabil.

Mai multe note prin ziare cu „scandalul41 de la Iaşi.

Vineri 17 mai

Ceruseră un interviu prin Humanitas şi se prezintă, pe la ora 3, doi gazetari de la *România liberă:* redactorul-şef Eugen Şerbănes- cu şi Preisz. Primul, răcit, l-a luat pe-al doilea ca ajutor, deoarece mai făcuse data trecută un interviu cu V. şi cu mine, care a ieşit complet depăşit şi defazat vreo şase luni mai târziu. Nu suntem pe acelaşi portativ; Eugen Şerbănescu ar vrea să laud Convenţia şi să neg gazetarilor din opoziţie dreptul de a o critica. Eu sunt, evident, pentru critică. îmi întind şi un fel de capcană cu Petre Roman. în care nu cad. în general, limbile rămân încâlcite ca în Tumul Babei nu din pricini politice, ci... intelectuale. Alt interviu care nu va trece, alt timp pierdut. Noroc că V. a plecat în oraş şi a scăpat.

La 5, se întoarce V. în acelaşi timp cu Tia Şerbănescu, gazetara noastră preferată. Cu ea inteligenţa intră în politică, disecă, taie — ca o lamă de cuţit bine ascuţită. Lucidă, plină de umor, eficace. în două ore cu ea aflăm mai bine şi mai mult decât în săptămâni-luni cu alţii.

E până acum singura dintre cunoscuţi care nu se lasă ispitită de legenda unui Măgureanu liberal, ce ar sta în

calea securiştilor puri şi duri şi i-ar împiedica să tabere pe noi. Ea a refuzat invitaţiile lui Măgureanu.

E drept că, de la început, acum vreo doi-trei ani, nici Gabriel nu s-a lăsat amăgit, în ciuda faptului că avea de scos din ghearele SRI inedite Noica. Gabriel însă este pentru noi aparte: de la el nu ne putem aştepta, din acest punct de vedere, la nicio surpriză negativă.

Pe când stăm liniştit de vorbă împreună, după cină — ni se mai întâmplă —, sună de la Iaşi un gazetar, Simunca. îi cere lui G. să răspundă telefonic la reacţiile stârnite de nevenirea noastră: pe de o parte supărarea rectorului că G. s-a slujit de termenul „ruşinos11 pentru a-i califica „cenzura11, pe de alta şeful Ligii Studenţilor reproşându-i că n-a dat curs celorlalte invitaţii, privând astfel pe studenţi de prezenţa noastră şi considerându-i drept nişte „provinciali11. Cu toate că sosise frânt de oboseală, G. intervine (e o emisiune de radio în direct), cu rapiditate, vehemenţă şi... argumente.

Sâmbătă 18 mai

Telefon de la Mihai Pelin. Credeam că, după refuzul meu de a-1 vedea pe Măgureanu, nu va mai da semn de viaţă. Iată că m-am înşelat. A vorbit cu „şefu11. Va copia piesele din arhivă şi mi le va aduce.

La ora 3, Florin Mărculescu cu soţia. Vrea să ducă — să ducem? — o campanie de presă: *Constituţia* prevede că un preşedinte nu se poate prezenta de trei ori. Numai că Iliescu poate răspunde: prima oară nu fusese votată *Constituţia,* deci eu mă prezint.., a doua oară.

Ei ameninţă că dacă e din nou ales Iliescu va renunţa la cetăţenia română. Câte state occidentale se vor repezi să-i ofere azil politic, acum, când ţările din Est sunt considerate democrate? Iată o întrebare pe care evită să şi-o pună.

Când pleacă ne lasă atât de istoviţi, încât nu mai avem forţe decât pentru a-1 asculta pe Breban (ne promisesem sa nu-1 vedem) la „Serata muzicală** a lui Sava. Prima parte. Uimire: mă citează favorabil. G., care a privit toate cele trei ore, ne spune, când ne întoarcem din

oraş, că şi în partea a doua a continuat cu elogiile pentru G. şi pentru mine, altemându-le cu momente de paranoia caracterizată.

Pe la 7, duşi de G. la Stere Gulea, unde se repede să ne vadă şi Alina Mungiu (cu flori). Vedem singuri *Stare de fapt,* Stere Gulea s-a săturat să-l tot privească, soţia lui pregăteşte masa.

Ne place foarte mult filmul: Stere Gulea e de o autenticitate cuceritoare. La o poveste filmată de el nu-ţi mai pui întrebarea dacă poate fi reală sau nu, e în primul rând adevărată. Are, în plus, o măsură în scenele cele mai crude sau mai dramatice, care-1 face mereu verosimil. Rolul principal e admirabil ţinut de fiica lui Pellea.

Cinăm în patru şi discutăm despre viitorul său film, după un scenariu de Alina Mungiu, trimis mai întâi lui Pintilie. Asistentul acestuia din urmă, Groşan, a uitat şi sa-1 citească el, şi să-l arate „patronului** care filma în minele de pe Valea Jiului. Pintilie l-a dat afară pe Groşan, s-a supărat pe Alina Mungiu că, neprimind niciun răspuns, i-a dat scenariul lui Stere Gulea şi pe acesta din urmă că l-a primit.

Ne readuce St.G. acasă pe la 12 noaptea. Prelungim seara cu G. şi Carmen. încheiem iarăşi cu Iaşiul (a ajuns o epopee). Aflăm că, ieri, Pruteanu a evocat incidentul cu noi în faimoasele sale 5 minute televizate. Ce-am ajuns!

Duminică 19 mai

Pupăzan telefonează de la Bucureşti. Are aici mari perspective pentru a lucra ca arhitect. E salvat. Merită.

După-amiază, cu G., mai întâi la Marina Constantinescu. în noul lor apartament. Sobru, minimal şi de bun-gust. Nu realizez în ce cartier e, sunt transportată prin Bucureşti ca pe un tărâm fără repere, Nu mă regăsesc decât pe bd. Elisabeta, la Universitate, pe Calea Victoriei, în faţa blocului Wilson (tot trecem prin faţa ferestrei mele), în Cişmigiu şi la Şosea. în rest, mă aflu într-o urâtă ţară a nimănui.

O luăm pe Carmen de la Kretzulescu (se lucrează de zor acolo, Carmen vrea să fie gata pentru „lansarea" cărţii

mele) şi ne ducem la cină la Gabriela Ad.

Sub un pretext oarecare, Ileana Mălăncioiu n-a acceptat invitaţia. „

în locul ei, Ana Blandiana şi Romi Rusan. Blandiana foarte demonstrativă, îmi sare de gât cu entuziasm. Credeam că după ce V. a vexat-o data trecută când, la ei acasă, a declarat sus şi tare că Manolescu i se pare singurul om politic din ţară, se va arăta mai rezervată, dar deloc.

Soseşte şi Ioana Ieronim, reîntoarsă de la Washington, unde e consilier cultural la ambasadă, pentru o „operaţie".

Ioana Ieronim încearcă să ne convingă, mai ales pe mine, dar şi pe Blandiana, să susţinem Memorialul Gulagului pe cale de înfiinţare la Washington, care, în ce priveşte România, este o absurditate din moment ce victimele comunismului sunt reprezentate de... Ion Iliescu. Rusia de Elena Bonner şi de Bukovski, Cehoslovacia de I lavei, iar noi de unul din tagma călăilor şi nu a victimelor, oricât de „disident" s-ar vrea el *post-festum.* Ioana Ieronim pare a găsi secundară o astfel de „chestiune". Nici nu e anormal, în Statele Unite nu este ea trimisa lui... Iliescu? Evident, refuz net şi cu indignare orice sprijin adus unui astfel de organism. Blandiana a scris oficial la adresa din Washington pentru a expune punctul de vedere al Memorialului de la Sighet: niciun răspuns. Tot muţi au rămas organizatorii la protestele românilor din America. Ioana se loveşte deci ca de un zid de refuzul nostru.

Gabriela Ad. — gospodină frenetică—aduce feluri peste feluri, însă canicula (sunt 37 de grade) ne împiedică să ne bucurăm cum ar merita de strădania ei. Suntem între prieteni — e şi Rodica Palade de faţă, ţinem la ea—, atmosfera este însă sufocantă, nu doar din cauza temperaturii. în afară de Gabriel, de V. şi de mine, se pornesc cu toţii împotriva lui Paler care i-ar susţine pe Magureanu fiindcă acesta îl are la mână cu dosarul său de fost membru în C. C. Cum să-l poată însă şantaja cu ceva deja mărturisit public de el însuşi? Dar nu se mai judecă

logic, *E* ceva din psihologia comună — şi detestabilă — cine nu ne împărtăşeşte total părerea e sau a fost securist. Până n-a făcut prea multe gafe Casa Regală, dacă nu erai sută la sută cu regele deveneai pur şi simplu suspect în exilul parizian. Mi se pare curios să regăsesc o atare tonalitate în discuţia despre Paler tocmai la membrii Grupului pentru „dialog“ social. Gabriela Ad. este şi influenţată de Ana Blandiana, pe care o preţuieşte într-atât din pricina Sighetului — şi până aici bine face —, încât pare a o urma în tot — ceea ce e mai puţin bine.

Ca în tot Bucureştiul, discuţie apoi despre *Politicele* lui Pata- pievici — Gabriela reproşându-i amar limbajul „ordurier" şi scatologic. Nu şi antiromânismul frenetic, care, de la Cioran încoace, se bucură de faimă bună printre intelectualii români.

Ne întoarcem pe la miezul nopţii, găsind casa din Intrarea Lu- caci aproape răcoroasă.

Luni 20 mai

După-amiază total lovinesciană, la carc asistă, contrar anilor trecuţi, şi V. de la început şi până la sfârşit. în afară de Sanda, vexată de telefonul meu, tot ce a rămas din familie, în reuniune la Vana şi la soţul ei, Şerban Constantinescu: Lucica Romanescu (fiica generalului Ion Lovinescu — „genealogista“ familiei), Mabia Mircea , cu fiul ei Andrei (soţul i-a murit anul acesta de cancer), Andrei Ghiţescu cu soţia şi fiica Elena şi, în sfârşit, Nadia (lucra la Acade- j mie şi a păstrat din această vecinătate continuă cu cărţile aerul cel 1 mai lovinescian din întreaga familie). Andrei vine să ne ducă la Vana (arhitecta ceva mai puţin PAC-istă ca anul trecut, îi reproşează nu ş ştiu ce lui Manolescu). Fiecare dintre aceste doamne a adus câte o j prăjitură sau îngheţată a cărei reţetă o ţine, cu mândrie, secretă. Discuţiile se duc mai ales pe marginea... emisiunii lui Sava.

Elena Ghiţescu are 20 de ani (matematiciană de vocaţie) şi e moartă de timiditate. Nu scoate o vorbă. Când o chem lângă mine şi ne izolăm oarecum de restul familiei, îmi dezvăluie cum îşi în- |

chipuiau cu toţii că mă voi purta la prima revedere: arogantă şi luându-i de sus. Când le-am sărit la fiecare de gât, nu şi-au revenit.

Pe la 7 şi jumătate ne readuce Andrei Ghiţescu acasă, de unde plecăm foarte repede cu G., luând-o în trecere pe Carmen de la librărie, spre O.K. Deli, Suntem în întârziere, Niki ne aştepta de vreun sfert de oră. în plină „ţânţâriadă“ şi canicula, Niki, destins şi proaspăt pentru că a donnit un ceas-două după-masă, ne povesteşte turneele lui *prin* ţară şi *la* ţară, unde a descoperit pe „ţăranul român“, mai puţin deteriorat decât se crede şi se spune. în plus, la întâlnirile din sate se aflau şi destui „intelectuali" — a găsit până şi un traducător al lui Holderlin în Maramureş!

La un moment dat i se aduce telefonul portabil la masă. (Telefonul portabil adus clienţilor împreună cu... mititeii sau Bucureş- tiul punându-se la ora Occidentului. Dacă ne va salva ceva, vor fi „formele fără fond“.)

Ne-am întrebat deseori dacă lui Niki angajamentul în politică, prelungindu-se fără rezultate concrete peste timpul prevăzut de el, nu-i lasă un gust searbăd de inutilitate. „Nu, răspunde el acum, mi-am descoperit ţara şi pe oamenii ei simpli pe care nu-i cunoşteam.” Nu e urmă de demagogie sau făţărnicie patriotardă în răspunsul său. Şi, fireşte, niciun „păşunism“. Constată doar. Şi ne pare bine pentru el.

Acasă discutăm între noi despre premiul pe care Fundaţia lui Buzura vrea să-l dea Editurii Humanitas. Gabriela Ad. şi Ana Blan- diana s-au năpustit ieri pe G.: nu trebuie în ruptul capului să primească.

(Notă la transcriere: G. a primit până la urmă premiul.) Marţi 21 mai

Dimineaţă, telefon lui Al. Zub. Să nu creadă cumva că, nerăspunzând invitaţiei lui sau a primarului, ne răzbunăm pe Iaşi.

După-amiază, lansarea *Insulei Şerpilor* în faţa Librăriei Humanitas din Galeria Kretzulescu. Plină de oameni (200? 300?). Prezintă cartea Paler.

Delirant de favorabil. Aş fi înlocuit pe rol de procuror,

avocat, grefier şi martor procesul unui Niimberg comunist ce n-a avut loc. Nu uită să-l pomenească şi pe V. în afară de exagerările de care ar trebui să roşesc — dai' n-o fac — acest mic discurs e o perlă de inventivitate, ocolind toate stereotipurile genului. îl regăsesc pe Paler cel care, la colocviul de la Aix-en-Provence, îşi scria pe un petec de hârtie, la restaurant, luând cafeaua, în câteva minute, comunicarea zilei.

Zăresc pe Manolescu, Paleologu, NC- Munteanu, Ion Bogdan Lefter, Marcel Petrişor, Abăluţă, Ileana Mălăncioiu, Zografi (ne ajută, instalează măsuţa pentru autografe, duce florile în librărie, ne aduce cărţile etc.). îi întrezăresc doar pe Dan C. Mihăilescu, Stelian Tanase, Pupăzan, Dan Laurenţiu. N-o uit pe Ioana Pârvu- lescu, care-i ia un interviu lui V. De altminteri, cum V. are ceva mai puţine autografe de scris ca mine *(Semnul mirării* a apărut toamna trecută), dă tot felul de interviuri, la Radio pentru Actualităţi, la TV5, Tele 7 abc, PRO TV şi altele. El, care pretindea că nu va deschide gura şi nu va acorda niciun interviu în România, nu mai tace o clipă. E extraordinar ce sociabil îl face Bucureştiul. N-are nicio migrenă, doarme fără somnifer, e mereu neobosit.

în acest timp, semnez în neştire. Când mi-am epuizat toate formulele mai personale, înşir la rând pe cărţi autograful recomandat de G. „Cu gândul cel bun al autoarei". Din „gând bun“ în „gând bun“ se face 8 fară un sfert.

Dorn Cosma aşteaptă de trei sferturi de oră să ne ia pe noi, pe Carmen şi G. cu maşina. Soţia lui a fost nevoită să rămână acasă. Ne duce la un restaurant de super-lux, departe la Şosea (nu-i reţin numele). E un fel de club al Ministerului Turismului şi în- tr-adevăr clientela e de la ministru în sus — ceea ce în actuala orânduire nu înseamnă că e neapărat lipsită de vulgaritate.

Discutăm recursul în anulare introdus de procuror. Lui D.C. nu i-ar fi displăcut să-mi dea apartamentul înapoi SRI-ul (adică să nu mai faca procuratura recurs); alte şanse cu legea actuală nu prea mai sunt. Nu pune în

chestiune refuzul meu de a-1 vedea pe Măgureanu, dar, nu ştiu de ce, am impresia că-1 regretă. Cădem de acord asupra argumentelor din Scrisoarea ce va fi adresată procurorului general, Vasile Manea Drăgulin, cerându-i-se să renunţe a face recurs deoarece din acest apartament moştenitoarea are de gând să facă o Casă Memorială „E. Lovinescu“. Scrisoarea va fi semnată de câteva nume răsunătoare, în frunte cu Liiceanu, Paler, Manolescu.

(Notă la transcriere: Apelul, semnat de cei de mai sus, dar şi de Ana Blandiana, Doinaş, Paleologu, Gabriela Adameşteanu, Ion Caramitru, Victor Rebengiuc, ca şi de Lucian Pintilie — nici nu
i s-a cerut voie — şi Doru Cosma — a cerut el îngăduinţa să se alăture unor nume atât de „prestigioase*1 —, a fost publicat de mai multe ziare; eu l-am văzut în *România liberă* şi în *22* din 19-25 iunie. Fireşte, fără niciun rezultat.)

întorşi acasă, îi telefonăm lui Paler să-i mulţumim. V. cu umor îi spune „tocmai ne întoarcem de la Numberg“. Paler ne lasă să înţelegem, cu privire la Scrisoarea celor 21 împotriva lui Gabriel, ca nu e prieten cu cei care au iniţiat-o, ci doar cu noi! Ceea ce ne-a mai spus acum vreo săptămână.

V. literalmente „mâncat41 de ţânţari: îi apar mereu pete şi umflături pe piele chiar în locurile unde ţânţarii nu puteau să ajungă, pe talpa piciorului. Minipanicâ gândindu-mă că ar putea fi vorba de pojar sau de scarlatină. îmi revin însă în fire şi privilegiez ipoteza unei alergii la ţânţari.

Miercuri 22 mai

Asta şi era. O alergie. G. a telefonat la o doctoriţă, care-1 „tratea- ză“ telefonic pe V. cu pilule şi o alifie importată din Germania. G. se repede la farmacie înainte să plece la Humanitas.

Dimineaţă îi telefonez Varvarei Florea, la Suceava. Dac-am fi mers la Iaşi, voiam s-o vad. Are o vorbire moldovenească precum o rotire de floare şi rosteşte cuvinte bune şi blânde fără urmă de stereotip. Ceva din

teroarea vremii pluteşte încă înjurai ei — a stat cu mama în celulă, de unde şi prietenia noastră —, dar presupun că nu e de ajuns ca SRI-ul s-o aibă în vizor. Deşi nu se ştie ca pământul... României. Ea mi-a spus despre închisoare ceva ce părea desprins din *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt: că Dumnezeu a vrut s-o ferească de păcatul de a „colabora14 cu răul — cu „ei“, de asta pesemne a pus-o la adăpost de ispită, la închisoare. E cam bolnavă şi nu se duce la doctor. Atâta puritate îndulcită în vorbe şi în fiinţă aduce a sfinţenie.

Pe la 4 vine şi G. de la Humanitas, cu fotografiile de la lansarea de ieri. într-una ridic braţele în sus, ca de Gaulle salutând mulţimile. Când de fapt îi făceam semn lui V. că tocmai sosise Ioana

Pârvulescu care voia să-i vorbească. Complet ridicol. Mă consolez cu altele în care, în spatele scaunului meu, stau smirnă, ca nişte cavaleri servanţi, Doinaş, Liiceanu, Paleologu, Manolescu, Radof şi fireşte V. Am cu ce să mă mândresc, încercând astfel să scap de ridicolul primei poze.

G. aduce şi extrase de presă: o pagină în *22* cu ziarele franceze şi elveţiene desprp *Piteştiul* lui V., o coloană cu proteste: Pen-clubul (semnat de Blandiana) şi Humanitas, în legătură cu incidentul de la Iaşi.

La GDS, sală ticsită. Moderator, Patapievici. în loc însă să ne pună întrebări la care mai ales noi am putea răspunde (de pildă, starea de spirit a intelectualilor francezi în postcomunism, acum când sunt nevoiţi să trăiască fară proiect utopic), flecare spune ce are pe suflet. într-o dezordine deloc orchestrată. Cea mai densă intervenţie: Mihai Şora. (Ar vrea să cinam împreună, însă toate serile până la plecare sunt programate.) Andrei Comea e optimist, Gabriel Andreescu mai neutru decât mă aşteptam şi mă temeam. Paler şi-a cheltuit inventi vitatea ieri, nu mai e în forma lui obişnuită, Alecu intervine stins. Tia Şerbănescu, într-un colţ, nu ia cuvântul. Nici Radu Filipescu. Nu-1 identific dintru început pe Radu Aldulescu, care îmi reproşează că până şi de Adrian Păunescu am

scris, numai despre el nu. Şi chiar dacă mi-aş fi dat seama cine e, ce să-i răspund? într-adevăr, nu am mai scris despre literatura româna ce se dezmeticeşte cu greu în starea parcă necerută de libertate. Nu e mai puţin adevărat că Editura Nemira cultivă un gen de romancieri aparte, ca Aldulescu sau Petre Barbu, de un mizera- bilism vehement tranşând cu neutralitatea bine crescută a optzeciş- tilor. Penibilă întâlnirea cu dr Cana (unul dintre întemeietorii Sindicatului Liber)./La început eu sunt încântată să-i strâng mâna, el să-mi spună că păstrează înregistrările de pe vremea când îl apăram. Apoi deodată îmi cere să-i fac „chemare11, să vină şi el la Paris să ia contact cu medici, colegii lui francezi. Are aerul liniştit şi sigur de el al omului căruia i se datorează totul. Răspund nu numai negativ, dar şi sec: îmi fac probabil încă un duşman.

De abia am ajuns să intrăm de îmbulzeala (înflorită) de la uşă. La fel şi la ieşire.

De la GDS plecăm deci cu Gabriel şi Patapievici. Revenit la starea lui dintâi — de copil bun şi studios — P. ne explică, ser- vindu-se de formule matematice, cărţile viitorului prin computere şi fractale. Devin absentă. Inapetenţa mea pentru ştiinţă este cvasipatologică. O asum însă fără mari remuşcâri.

Nu prelungim seara peste măsură: Horia e la regim şi nu e bine să se obosească, iar G., frânt, e nevoit să se pregătească şi pentru deschiderea Colocviului „Cioran“ mâine-dimineaţă la Institutul Francez. Ceea ce începe să facă, încă de la volan. Un nou prilej pentru a constata ce înţelepţi am fost V. şi cu mine refuzând invitaţia îa colocviu.

Joi 23 mai

Zi îndesată. »

Dimineaţa, ca de obicei, telefoane. Alexandrii George ne anunţă sosirea în septembrie la Paris. Cum am renunţat să-l mai convingem de evidenţe — că nu e „marginalizat“, nici persecutat de restul breslei — convorbirea se cam rezumă la acest anunţ. Pe „robot" mesaj de la Dorin Tudoran, care nu lasă niciun număr de telefon unde să-l

rechemăm. De vreo doi ani tot aşa ne ratăm, între Bucureşti sau Parisul nostru şi Basarabia lui.

Promisesem de la Paris o după-amiază Marilenei Rotaru, Voise să filmeze exterioare cu noi la Paris, fusesem de părere V. şi cu mine că mai nimerit ar fi la Bucureşti; după ce ne-a adăpostit adolescenţa, nu ne-a acaparat nostalgia primordială? Ce alt sens are titlul primei reviste (de metafizică şi poezie) a lui V., *Caiete de Dor*, scoasă în exil? Bineînţeles că nu vom da drumul la asemenea lamentaţii în faţa aparatelor televiziunii, ne vom opri doar în câteva locuri alese de noi şi ne vom mulţumi să spunem „aici şezum“ tăcându-1 pe „şi plânsem".

Soseşte la ora 3 Marilena Rotaru, cu un operator, Cristodulo, şi începem cu bulevardul Elisabeta, bineînţeles. La parter s-a deschis o librărie şi una dintre vânzătoare se repede sa-i dedic un volum din *Unde scurte.* Nu mai ştiu care. în faţa plăcii comemorative, nu găsesc absolut nimic de spus. Răspund vag la nişte întrebări vagi. Mi-e gândul în altă parte. Pentru a ajunge pe trotuarul casei, am staţionat maşina la Facultatea de Drept şi am traversat strada, cu atâtea automobile şi mergând atât de repede, că riscai să te calce. Or, nu-mi amintesc să fi fost aşa când locuiam acolo. Era, pe acea vreme, o circulaţie mai puţin densă? Sau eu mai inconştientă? Dacă mă las pradă unor asemenea preocupări minore e şi pentru că emoţia refuză să sosească la întâlniri fixate dinainte. Am fost de mii de ori mai aproape de intrarea, scara, uşa asta când le trăiam din depărtare decât acum sau în 1990 când am intrat în apartament, Marilena Rotaru ne întreabă dacă vrem să sunăm la chiriaşul secu- rist. Răspund nu, habar n-am dacă din laşitate sau din dezgustul de a mă afla în faţa unui asemenea om, neavând certitudinea că este cel care a arestat-o pe mama sau altul, cel care l-a judecat pe Ceauşescu. Sau unul şi acelaşi.

Mergem apoi în Cişmigiu: e prima mea plimbare pe jos de când am sosit la Bucureşti. La fostul debarcader (unde ne opream cu tata, el lua o bere, eu o limonada, presupun) nu putem sta: un difuzor răcneşte rock. îl

ducem pe V. în faţa bustului lui Odobescu. Va fi filmat acolo povestind cum îşi începuse, juvenil, teribilist şi insolent, un articol aşa: „Pe Odobescu, l-am cunoscut în Cişmi- giu.“ A doua zi se prezentase la redacţie un general, strănepot al scriitorului, să-l bată pe V. Nu mai ştiu dacă l-au ascuns colegii sau s-a potolit generalul. în timp ce echipa televiziunii e fixată pe reîntâlnirea dintre... Odobescu şi Virgil, eu mă duc să dau bineţe la toate statuile. Aici, tot aşa pe o căldură mare, mă revăd cu Irina Eliade (pe atunci Hanciu) în espadrile (dar purtam oare espa- drile în oraş?), aşezându-ne cu Nego pe o treaptă şi discutând — ce altceva? — literatură. Când terminăm cu statuile, poposim la un chioşc cu băuturi, noi luăm câte o limonadă Fanta, ei ca proaspăt sosiţi pe piaţa libera occidentală Coca-Cola (aici îi zic ,,Cola“). E bine, e pace, şi am tot Cişmigiul copilăriei mele la îndemână: nu resimt nici umbra emoţiei care îmi usucă gâtlejul numai la pronunţarea numelui Cişmigiu. Sunt doar încântată că umblu pe jos.

De acolo, Universitatea. Filmăm în hol, pe scări şi în Amfiteatrul Odobescu (e o obsesie numele ăsta, nu mai scăpăm de el), unde deranjăm doar trei studenţi stând de vorbă îii bănci. Aici, la Odobescu, studenţii se înghesuiau în picioare la cursurile lui Călinescu, Ralea,uneori chiar Vianu; aici, când nu găseam loc, raâ aşezam pe jos, pe podiumul de la catedră. Aici, acum, nu simt nimic.

încheiem turneul pe la 5 şi jumătate.

Marilena R. ne lasă la Galeria Kretzulescu, unde dau un telefon Gabrielei Ad. să fixăm întâlnirea de mâine, un altul lui Ion Bogdan

Lefter sa vină să ne ia de aici şi nu de acasă pentru „Cafeneaua critică'* de la Litere.

Ne reîntoarcem spre Facultatea de Litere cu Ion Bogdan Lefter, pe jos — redescopăr Strada Regală, aproape uitasem de ea. La Universitate, coborând de data asta scările şi nu urcându-le, găsim afişe lipite pe coloane şi ziduri: „Cafeneaua critică vă invită la întâlnirea cu M.L. şi V.I. în discuţie: când, unde şi cum se poate scrie critică literară?*1 îl apostrofăm pe I.B.L.: între noi nu fusese

vorba de un atare subiect, ci doar de o întâlnire informală cu studenţii lui, în acel loc, nou pentru noi, un bar în subsolul Universităţii. E plin. Intrăm şi ne aşezăm împreună cu I.B.L. şi Mihai Zamfir (ne aştepta în hol cu… flori) la o masă mai mare din fund, cu o droaie de studenţi în faţa şi în jurul nostru.

Nu ştiu ce se întâmplă, dar din primele clipe între ei şi noi curentul trece. V. şi cu mine ne contrazicem (aş spune că ne facem cupletul dacă, de fiecare dată, n-ar fi un mod de a fi împreună autentic) — studenţii sunt surprinşi, apoi râd, voia bună se instalează, neîmpiedicând discuţia serioasă: scandalul neacceptării lui Goma (n-are talent), minimalizarea romancierului Mircea Eliade, *Jurnalul* lui Radu Petrescu supradimensionat, eticul, esteticul — împreună? separate? — , necesara revizuire a producţiei literare de sub comunism. Asupra acestui punct, Mihai Zamfir e radicalizat: nu va mai rămâne nimic, absolut nimic din proza scrisă atunci.

I V., în mare formă, povesteşte episoade din anii ’44-’47.

Un har ne învăluie pe toţi: ei pun întrebările cele mai incitante şi vibrează la răspunsurile noastre, noi devenim mai percutanţi, se făureşte o complicitate ce ne oferă iluzia că ne cunoaştem de când lumea, că am fost studenţi împreună şi nu la o distanţă de jumătate de secol. Nu cred că e doar impresia noastră, încântaţi de această baie de juventute, gata să intonăm un *Gaudeamus igi- tur* recucerit asupra timpului, din moment ce, începută la 6 şi jumătate, şedinţa se încheie—cu greu—pe la 10 seara. Adică, mai precis, ne ridicăm noi în picioare, fiind imediat înconjuraţi de tineri ce ne aduc care un volum de versuri, care desene, care flori. Ioana Pârvulescu îi dă lui V. corecturile la scurtul interviu pe care i l-a acordat la lansare, o altă tânără ne întinde numere din *Cotidianul* f cu un nou interviu al lui V. (a dat mult mai multe decât mine, o

i:

semnalez ca altădată să nu mă mai terorizeze cu ameninţarea că va tăcea inflexibil) şi cu poza mea în culori pe prima pagină. Sunt mai ales sensibilă la câteva rânduri

din revista presei într-o *România literară* cumpărată azi la o tarabă, în care se spune c-aş fi „de o modestie care azi la noi pare venită de pe altă lume“. Nu ştiu dacă aşa e, dar tare aş vrea sa fie.

I.B.L. şi Simona Popescu ne aduc acasă, unde aflăm cu surprindere că e ziua lui Gabriel. Nu ne-a spus-o fiindcă se găseşte prea „batrân“, dar îl dau de gol un nepot cu soţia veniţi să-l sărbătorească pe neaşteptate. Nu pot să-i fac morală fiindcă „criza de timp“ s-a dezlănţuit la mine când am împlinit 30 de ani, atunci mi s-a părut că însăşi calitatea timpului s-a schimbat. I-am pus serios întrebarea lui Mircea Eliade, care a avut generozitatea de a mă lua în serios şi de a discuta cu mine despre „precipitarea timpului". Dacă mi-ar fi râs în nas, cred că nu i-aş fî iertat-o niciodată. Cu o asemenea amintire cum să-i mai spui cuiva mai tânăr decât tine că are încă viaţa în faţa? A făcut şi Patapievici o criză la 37 de ani, ne-a scris profund deprimat. Eu, cu amintirea mea — ridicolă — de la păcătoşii, admirabilii 30 de ani, am tăcut chitic. Cum să nu înţeleg?

G. şi mai obosit de când a început Colocviul „Cioran“. A găsit remarcabilă o singură intervenţie: a lui Dodille. în schimb pe Sandrine (Laignel-Lavastine), care, fireşte, în comunicarea ei nu evoca decât trecutul fascist al lui Cioran, a certat-o zdravăn, acuzând-o că nu mai gândeşte decât în scheme prefabricate.

Ne aduce triumfător şi o casetă video cu extrasele televizate de la lansare. E stricată: nu s-a înregistrat nimic.

Ne despărţim pe la 2 şi jumătate dimineaţa, cam frânţi.

Vineri 24 mai

V. la telefon cu Geo, care l-a întrebat pe Mihai Pelin ce mai e cu apartamentul Lovinescu de a cărui restituire îi vorbise. Răspunsul: dată fiind atitudinea mea, nu se mai pune problema. Logic, nu?

La 2 şi jumătate vine Gabriela Ad., cu Mircea. Ne vor duce la *România literară,* acest drum prin Bucureşti fiind ultima ocazie să ne vedem (ea pleacă mâine în Macedonia,

noi, peste trei zile, la Paris). Poate că nu fac bine cheltuind aceste clipe numărate pentru a redeschide controversa Paler. în numele a ce îi reproşează ea posturile oficiale în comunism, când găseşte normală activitatea prietenei ei Ioana Ieronim şi îi îngăduie să ne recomande, Blan- dianei şi nouă, colaborarea cu un organism (Muzeul genocidului comunist, în stare de proiect, la Washington) în care România este reprezentată de... Ion Iliescu? Răspunde feminin şi sincer că Ioana Ieronim este prietena ei din vremuri grele. Neagă şi influenţa Blan- dianei asupră-i şi nu mai insist. La urma urmei, nu Gabriela merită să fie judecată. E o pasională, a avut şi alte capricii pe care nu le-am înţeles — delirul pentru Mihai Botez, de pildă —, afectivităţii ei trebuie să i se răspundă cu afecţiune, dar şi cu umor. E ceea ce am făcut până acum. De ce mă trezesc la despărţire şi p trag la răspundere? Presupun că m-a şocat tipul ei de reacţie mult prea comun: când nu-ţi place cineva, îl învinuieşti că a fost comunist sau securist. E o argumentare nedemnă de ea, de aceea n-am suportat-o.

Ne aşteptau în faţa *României literare* Dimisâanu (pretinde că el a avut ideea rubricilor noastre permanente şi că i-a preluat-o Manolescu) şi Cristian Teodorescu (cu o carte de *Povestiri* de abia ieşită de sub tipar). Sus, Zigu Omea, Mihai Zamfir, Adriana Bit- tel, Ioana Pârvulescu, doamna Fianu şi — venită special să ne vadă

— Florenţa Albu, cu o mină superbă după vacanţa de la Sibiu. Când o felicit, se încruntă: nu e la largul ei în bucurie (e mişcată însă de articolul lui V. asupra *Jurnalului* ei, apărut în *România literară* de săptămâna trecută). Nici nu mai ştiu despre ce discutăm cu toţii, în timp ce fotograful ziarului ne mitraliază conştiincios. Pe la 4 soseşte şi Ion Bogdan Lefter, care aşteaptă tăcut încă vreo trei sferturi de oră. Când plecăm, înjur de ora 5, se miră cu toţii ce repede a ţrecut timpul. Ne mirăm cu ei, dar trebuie să mergem: i-am promis un scurt interviu lui I.B.L. pentru Europa Liberă. Suntem suficient de înţelepţiţi pentru a fi recunoscători că ne-au dat afară, creându-ne timp şi ferindu-ne de compromisurile de tip praghez. Apoi, nu mai

e director Stroescu (a făcut totul spre a ne îneca şi a-şi salva protejatul, Balotă), ci Nestor Rateş, fără vreo responsabilitate în acest caz. De ce să mai menţinem embargoul pe care l-am decretat împotriva postului din 1992 încoace? Vom înregistra deci interviul cerut. Nestor Rateş vrea însă mai mult, ne-o spusese I.B.L., ne-o repetă şi el, cu care facem imediat ce-am intrat în studio legătura prin satelit: colaborare permanenta. Refuzăm: facem deja cronici la Deutsche Welle. N-are importanţă, replică el, şi Hurezeanu, director acolo, colaborează la E.L. încheiem legătura cu Praga prin acelaşi „nu“ încăpăţânat. Interviul cu I.B.L.: oarecare. Eu mă plâng de gropile Bucureştiului, iar V. e mai sensibil la „gropile intelectuale”. Facem şi *le tour du proprietaire,* au un nou apartament cu birouri pentru cei 16 angajaţi. Tipul însuşi de „economii'4 americane.

Ne reconduce acasă I.B.L., unde la 6 soseşte de la *Adevărul literar şi artistic* pentru un alt interviu, mai amplu, de data asta doar cu mine, Saviana Stănescu. Ne-a prezentat-o ieri, la Cafeneaua studenţească, I.B.L. E autoarea unui volum de versuri „erotizan- te“: *Amor pe sârmă ghimpată.* Ne aduce volumul, ca şi pe acela de proze al lui Cristian Tudor Popescu (din 1991): *Vremeamânzului sec.* în dedicaţie îmi admiră consecvenţa atitudinii estetice, cu care nu e totdeauna de acord. Cred şi eu, Saviana S. este soţia lui Alexandru Condeescu de la Muzeul Literaturii — ne trimite prin ea o ediţie bibliofilă cu poemele româneşti ale lui Tristan Tzara. Dar nu numai pentru că ne-a recomandat-o I.B.L. sau ne-a fost simpatică din primele clipe am acceptat interviul la această publicaţie care, chiar acum când se vrea independentă, pare mai departe ambiguă. Ci, probabil, fiindcă redactorulşef, acelaşi Cristian Tudor Popescu, a luat cu violenţă apărarea lui Liiceanu contra lui Ţepe- neag. Zurbagiu intelectual, nelipsit de talent, C.T.P. a scris însă cu aceeaşi vehemenţă împotriva lui Patapievici. Tot în ziarul lui a fost dezlănţuit scandalul Goma publicându-se *Scrisoarea* sa către Ceauşescu din 1977 pe care o semnase în stare de

arest după anchete şi droguri. Nici nu ştiu dacă textul e autentic, dar chiar de-ar fi, e anulat de *Testamentul* trimis atunci de Goma la Paris prin care cerea să nu se ia în consideraţie declaraţiile obţinute de Securitate prin mijloacele cunoscute. Prevenise deci înainte de a fi arestat.

Este exact ceea ce îi răspund — sec şi indignat — şi Savianei Stănescu, cerând ca din această parte a interviului să nu se schimbe nicio virgulă. în toate luările de cuvânt l-am apărat conştiincios pe Goma, în pofida *Jurnalului* pe care-1 va publica Ia Nemira împotriva noastră.

Altfel, Saviana St. pune întrebări inteligente şi înregistrăm peste o oră pentru două numere consecutive.

Cinăm la Alecu şi la Pia (îl întrezărim şi pe pruncul lui Toader, Mihalache) într-una din cele mai frumos mobilate case ale vechiului Bucureşti. Armonie deplină deoarece am renunţat sa mai discutăm politică de partid cu Alecu. Spune ca tine, lăsându-ţi impresia că l-ai convins, şi a doua zi revine la versiunea lui. Alecu ne e drag mai departe: continuăm să ne simţim bine cu el chiar atunci când mi se pare uşor iresponsabil, ca un copil răsfăţat.

Ne întoarcem acasă pe la 11 şi jumătate. Pe robot, mesaje: Mih- nea va sosi poimâine, Maria Brătianu cheamă de la Blandiana.

G. e la Răşinari cu Colocviul „Cioran“ deplasat la Coasta Boacii.

Sâmbătă 25 mai

Mihai Pelin cu trei plicuri: fotocopii din procesele-verbale de urmărire a mamei (cele privind ancheta propriu-zisă şi procesul nu sunt la SRI, pretinde el).

Nu voi începe să le răsfoiesc decât mai târziu, când voi fi singură. De citit nu le voi citi decât la Paris. Procesele acestea verbale înglodate în sloganuri securiste şi într-un fel de imbecilitate noroioasă mă îmbolnăvesc. Şi nu trebuie să se vadă. Nu cu un Mihai Pelin pot vorbi despre mama.

Altfel, personajul în chestiune are aerul mai curând cumsecade şi bonom. Trebuie să-i dau *Insula Şerpilor* a

cărei dedicaţie o cântăresc pe toate feţele, silabele şi virgulele. A adus şi el un exemplar: să semnez pentru funcţionarul de la Arhive care a fotocopiat dosarul mamei. Semnez, ce să fac?

Pelin (ne aduce şi doua cărţi de-ale sale, una cu procesul unor inculpaţi sionişti în frunte cu Zissu) s-a specializat în publicarea de arhive. El a alcătuit *Cartea albă* cu rapoartele despre scriitori. Vrea să scrie acum în colaborare cu Geta o carte despre felul în care am fost spionaţi, V. şi cu mine, de trimişii lor „speciali". Să vedem dacă îi putem identifica pe scriitorii ale căror rapoarte au, firește, nume de cod. Aruncă şi nada câtorva revelaţii: Caraion „se arvunise" din închisoare. N-a mai „servit" o dată rămas în străinătate, dar până atunci rapoartele sale erau dintre cele mai pline de venin. Despre mama, de pildă, a pretins că voia să ştie de la el cum e „ţărănoiul" cu care m-am căsătorit. Neverosimil chiar pentru un turnător, care ar fi trebuit să ştie că mama petrecuse o vacanţă la părinţii lui V. spre a-i cunoaşte. Mi-a trimis prin poştă şi fotografii cu ei. Iar termenul peiorativ nu aparţine vocabularului ei, ci fierii din Caraion. Pelin ne confirmă că rapoartele lui au fost date lui Eugen Barbu de către Securitate spre publicare atunci când Ion Caraion a refuzat să-şi continue meseria şi dincolo de graniţe. Când mă gândesc că l-am primit ca pe un frate la noi acasă, când avea încă pe mâini petele de cerneală ale rapoartelor sale despre mama...

Toată ziua chinuită de obsesia acestor dosare conţinând şi fotocopiile unor scrisori şi cărţi poştale oprite la cenzură, unele traduse — ne scriam în franceză sperând să cădem astfel peste cenzori ceva mai cultivaţi. N-a fost cazul. Şi traducerile, şi cele câteva comentarii ale lor aparţin unei clase mental inferioare. E o frază repetitivă care nu ştiu de ce nu-mi dă pace. Transcrierea convorbirilor, de pildă cu Maria Botta, este întreruptă din când în când de câte o paranteză, mereu aceeaşi „trece tramvaiul". Şi o văd pe mama în camera din fund aplecându-se spre urechea Măriei Botta să-i şuşotească

ceva mai secret tocmai când tramvaiul huruia pe cheiul Dâmboviţei. Acum mi se pâre că huruie în urechile mele.

Răspund la telefoane (totuşi). Tia Şerbănescu. A văzut la Tele 7 abc emisiunea cu Nyssen despre Berberova şi este entuziasmată. A şi cumpărat cartea Berberovei *(L ’accompagnatrice* şi alte două nuvele apărute în traducere la Humanitas) şi a citit-o cu nesaţ. Astfel de emisiuni la noi nu există — suspină ea. Nu reuşesc s-o conving să nu vină la aeroport unde vom fi înghiţiţi de formalităţile vamale şi nu vom reuşi să stăm de vorbă. Nu vrea să audă.

Bemea a fost plecat în Spania să ia Premiul celui mai mare muzeu european, atribuit anul acesta Muzeului Ţăranului Român. A venit şi ieri la GDS, dar n-a izbutit să intre de prea mare înghesuială. Luăm întâlnire pe mâine să vizităm noile săli ale muzeului.

Trec să-şi ia rămas bun Horia şi Ioana Patapievici cu Tudor. El, mină destul de proastă. Se va duce la munte. Nepotul lui Via- nu, Alexandrescu, i-a propus casa lor de la munte şi se vor duce să se odihnească acolo o săptămână.

Nu ieşim nicăieri. începem să „gândim“ bagajele: avem prea multe cărţi de luat, vom lăsa probabil din ele.

Gabriel se întoarce spre 10 seara epuizat de drumul nonstop Sibiu-Bucureşti cu autobuzul (în care a încăput tot Colocviul „Cio- ran“). Carmen revine şi ea de la Snagov. Cinăm împreună. Ceilalţi se retrag să doarmă, eu de-abia atunci intru în infernul kafkian al Dosarului.

Duminică 26 mai

Plecând să-l ia pe Mihnea de la aeroport, G. ne lasă împreună cu Carmen la Muzeul Ţăranului Român. Bemea ne aşteaptă cu Iri - na Nicolau, care ne explică admirativ cum a gândit Bernea acest muzeu: „Când un obiect se ţine mai falnic, B. îi dă în cap — nu va pune niciodată un obiect de preţ pe catifea, de pildă, ci pe un batic. în schimb, pe cele mai prăpădite le sprijină, le ajută.“

Nu ştiu daca „omenirea“ obiectelor sau gustul fără de greş al Iui Horia Bemea (foarte probabil amândouă) pune, pentru noi, rân- duiala acestui muzeu cam pe acelaşi plan cu cea a Muzeului din Mexico.

Sosesc Gabriel şi Mihnea, şi sfârşim, după vizitarea celor două noi săli, în biroul lui Bemea, care nu prea înţelege de ce nu se face mai multă vâlvă înjurai Premiului european pentru cel mai de seamă Muzeu al Anului ce le-a fost acordat. Şi are dreptate, singurele succese de care nu ţine seama românul sunt cele adevărate. Adorăm, şi în acest domeniu, surogatele.

(Notă la transcriere: s-a confirmat această miopie — dacă nu va fi chiar orbire. Despre premiul prestigios, în *22* doar un paragraf. I-am telefonat Gabrielei Ad.: îi promisese Magda Câmeci un articol şi nu i l-a adus. îi sugerez un interviu cu Bemea: ea pleacă în vacanţă, Rodica nu s-a întors, cine să-l ia? Nu mai insist. Nici în *România literară* sau *Dilema* nu e vreun articol ca lumea. E vară, e cald şi suntem în... România lui „lasă-mă să te las".)

Fiindcă plecăm mâine, G. îşi împarte cina în două, una cu Au- benque şi Dragomir la Pleşu, alta acasă cu noi şi Mihnea. De despărţire.

Câteva telefoane de rămas-bun: Sandei L. (am repezit-o prea tare, deşi o merita, am remuşcări), lui Barbu Brezianu, Rodicăi

Palade (vrea şi ea să vină Ia aeroport, sper c-am convins-o să stea acasă), lui Vlad Zografî şi ultimul — de departe cel mai emoţionant — mamei lui Mihnea cu el de faţă.

Luni 27 mai îi încredinţăm lui Gabriel scrisoarea primită de la Pericle Marti- nescu: are în manuscris *Jurnalul* pe care l-a ţinut fără întrerupere din 1936 până acum, în 1996. 60 de ani deci — şi ce anii — şi 3 000 de pagini. Simt că cifra asta îl năuceşte pe G. şi nu va lua contact cu P.M. care nici nu mă rugase sa fac un atare demers, îmi scrisese să-mi mulţumească pentru că l-am pomenit pe el şi *Jurnalul* său în cronica despre Doina Jela. Se va pierde astfel un document unic prin durată, prin darul în ale scrisului şi prin cinstea ireproşabilă a autorului. Ce păcat!

G. ne duce la aeroport cu maşina şi şoferul de la Humanitas. Când ajungem la Şosea, o maşină mergând

paralel cu noi claxonează insistent, o doamnă ne face semne de recunoaştere, flutură din mână, strigă nu ştiu ce. La intrarea în aeroport o fetişcană „vânătoare de autografe", cum se prezintă singură, înştiinţată de Tia Şerbănescu că vom sosi, ne aşteaptă cu carnetul şi stiloul în mână. Ne executăm, şi G., şi noi. Credem că trecem la lucrurile serioase cu vama. Aş! „Le deschideţi valizele?41 întreabă G. pe vameşi. „Da se poate aşa ceva?“ răspunde unul dintre ei. Şi trecem.

Dar scena devine cu totul extravagantă când, rătăcită prin aeroport, apare şi Tia Şerbănescu de cealaltă parte a barierei. Scandalizând pe ofiţerul de pază (care-1 lăsase pe G. să ne conducă cu valizele şi în zona interzisă celor fară bilete). Nu-şi crede ochilor văzând cum ne aruncăm pacheţele de o parte şi de alta a barierei, îmi face o morală decentă pe care o merit din plin. Nu găsesc însă mai puţin o absurditate ca până şi florile să treacă prin detectorul de obiecte metalice.

La paşapoarte V. e interminabil. L-a recunoscut funcţionara căreia i-a prezentat 1a ghişeu paşaportul şi s-a fâstâcit: „Dac-ar şti soţul meu ca v-am văzut, ar leşina.“ I-a cerut cartea cu dedicaţie, V. n-avea, bineînţeles, cartea asupra lui!

Eu trec iară „admiratori14, doar în avion un pasager care nu se prezintă îmi mulţumeşte că „exist“. Nu toată lumea e convinsă însă de această existenţă. Shapira, avocatul francmason pe care l-am văzut cu Mihnea să ne sfătuiască pentru succesiune, s-a aşezat, de partea cealaltă a culoarului, în fotoliul paralel cu al meu. Nu mă mai recunoaşte şi nu-mi pare rău: n-am chef de vorbă. Dar îi striga numele fata care trece cu băuturi. El nu aude. Atunci îi atrag atenţia să răspundă la chemare şi-i spun numele meu. Ce-o fi înţeles nu prea ştiu, fiindcă îmi răspunde: „Da, da, M.L., a murit, ce tristeţe!" Cum nu-1 socotesc însă vizionar, nu mă cutremur ca de o profeţie, ci încerc să-l conving că sunt vie. Mă recunoaşte, dar nu pare a-şi fi dat seama de gafa. E prea încântat că şeful de bord i-a oferit şampanie ca unui călător de marcă. Uitasem cât

de vanitos e.

La Roissy s-a zis cu „gloria“,Ne aşteaptă tot Daniel Ilea. Regăsim casa, din care Rodica Iulian a plecat de două zile, răcordksă (sunt doar 16 grade la Paris) şi primitoare. Câteva telefoane. Cu Rodica şi Oana bună bârfa bucureşteană. De la Bucureşti ne sună să ştie cum am ajuns Gabriel şi Patapievici. Deşi suntem încântaţi de a ne fi regăsit casa, rămânem suspendaţi între Parisul de azi şi Bucureştiul tot de azi (şi de totdeauna).

(Ultima notă la transcriere: nu voi şti probabil niciodată dacă ritmul nebunesc de la Bucureşti, pe căldura şi ea nebunească, a fost în parte responsabil de criza de aritmie din iunie ’96. Şi în momentul când termin să trec aceste note pe computer [12 august] nu pot să-mi dau încă seama dacă va fi fost ultima mea călătorie în ţară sau nu.)

PARIS

Sâmbătă 1 iunie

Ne-am întors de luni de la Bucureşti şi încă nu mi-am revenit. Despre cele trei săptămâni petrecute acolo (de la 5 la 27 mai) voi transcrie într-un capitol aparte notele luate în fiecare seară înainte de a mă culca, oricât aş fi fost de obosită. Şi, de îndată ce mă voi simţi în stare, voi citi cu creionul în mână rapoartele de urmărire a mamei ce mi-au fost aduse de la SRI de către Mihai Pelin, cam vraişte şi incomplete din moment ce-am refuzat să-l văd pe Măgureanu. Cum voi regăsi detaliile acestor *travaux d’approche* în „carnetul bucureştean“, nu mai revin aici. Decât pentru a nota iar şi iar dezgustul cleios cu care intru în acest univers cu iz kafkian, dar un Kafka de suburbie, unde gesturile, cuvintele mamei mele sunt deformate de prostia crasă a acestei specii ce urâţeşte tot ce atinge. Sunt în aceste plicuri pe care sta scris Arhiva SRI, Fond X, dosar 51631 scrisori de-ale noastre (mama către mine, eu către mama, Virgil către Caraion), unele traduse şi adnotate de „ei“, Mi-e încă silă să le recitesc. Va trebui să-mi adun minţile şi curajul şi să n-o abandonez încă o dată pe mama în mâinile „lor“.

Parisul deci tot atât de răcoros şi salubru pe cât era

de murdar şi încins ca în luna lui cuptor Bucureştiul. Casa ne aşteaptă odihnindu-ne privirile prin geometriile ei nepătate de niciun ornament. Maşinile nu te zgâlţâie stricându-şi arcurile prin gropi, locurile virane nu sunt acoperite de gunoaie, oamenii nu se răstesc pe stradă. Totuşi —- mai e nevoie s-o mărturisesc? —— ducem lipsă de Bucureşti ca de o febră bună, pe care organismul n-ar suporta-o prea mult timp, dar fără de care n-ar lua deplin cunoştinţă că există.

în afară de reinstalarea în casă şi în noi înşine aici, nu prea multe de reţinut:

— Miercuri, la cafea, Ana Luana Stoicea, care voia să-şi completeze şi controleze bibliografia pentru o lucrare despre „omul nou“. Din păcare n-o putem primi decât vreun ceas, într-atâta ne este timpul de fărâmiţat.

în curier:

— Gabriel Chifti (de la *Ramuri*) îmi trimite — după ce-mi ceruse voie — un roman dactilografiat *(Addenda la o nuvelă de Kafka)* să-i spun ce cred despre el înainte să-l dea editorului. Nu văd când aş face-o înainte de septembrie.

— Petre Baibu, al cărui roman *Dumnezeu binecuvântează America* e departe de a-mi fi displăcut (amestec subtil de mizerabilism şi de fantastic), îmi cere să-l recomand ca membru Asociaţiei Internaţionale a Scriitorilor şi Oamenilor de Artă Români pe antetul căreia vedem, nu fară mirare, V. şi cu mine, ca suntem „membri de onoare“. Nu-mi amintesc să ne fi cerut cineva învoirea, dar mai ştii? Din 1990 încoace, tot cu „onoare" am fost numiţi la Uniunea Scriitorilor, la ASPRO, în Comitetul de la *22,* în Societatea Academică. Poate că Asociaţia cu pricina face parte din „etc.“.

î

1

— Carte poştală de ia Theodor Vasilache (prieten cu Geo D.) dintr-o clinică germană de „reeducare". L-a lovit, cum scrie el, damblaua pe când călătorea în România, a fost „repatriat" în Germania şi deocamdată a rămas cu un

picior cam „moale". Nu i s-a modificat însă simţul umorului, chiar dacă nu mai e decât de necaz.

Presă despre România:

— în *Le Monde* (29 mai) un articol al lui Bertrand Poirot Del- pech: „Du rhinoceros au cameleon". A fost la Colocviul „Cioran“ de la Institutul Francez, unde şi-a început cuvântarea lăudând tranziţia şi rezultatele ei. Liiceanu l-a contrazis, descriindu-i situaţia reală. B.P.D. a recunoscut imediat: „Je crois que j’ai gaffe." Acum nu mai gafează deloc. Insistă tocmai asupra aspectelor ce i-au fost dezvăluite prin intervenţia lui G.: supravieţuirea celor de la curtea lui Ceauşescu chiar în fruntea Ministerului Culturii şi necesitatea chiar a unui „proces al comunismului". Nu se slujeşte de sintagmă, dar ea se află în filigranul rândurilor sale: „Meme si on ne s’exagere pas Ies avantages du traitement judiciaire de la memoire et de ses merites pedagogiques, si on mesure Ies inequites et Ies degâts de toute epuration, on se demande comment un pays peut faire totalement i’economie d’un retour collectif sur Ies pen- sees et Ies actions qui ont faşonne son destin pendant soixante-dix ans. [...] L’histoire n’a-t-elle pas besoin d’un minimum d’evalua- tion raisonnee du passe, et de sanctions symboliques, pour repren- dre sa marche, cette marche dont Cioran se desesperait naguere, jusqu’â hai'r la vie meme, que son «petit peuple» en fut exclu? Si Ionesco avait vecu plus longtemps 1 ’apres-communisme, on au- rait reve qu’il denonce aujourd’hui Famnesie et Ies habiles recon- versions dont il a si bien decrit hier 1’embrigadement *par* contagion et etourderţe. Apres Ies *Rhinoceros,* Ies *CarneleonsV**

Tot *Le Monde* (1 iunie) despre municipalele de mâine, *barome-* f *tre du mecontentement,* cu un portret al lui Diaconescu. Cei doi j corespondenţi, Yves-Michel Riols şi Cristophe Chatelot, descriu : astfel Bucureştiul: „Â la difference des capitales des pays d’Europe ; Centrale, ou Ies signes de decollage sont omnipresents, â Buca- rest le delabrement et la misere sautent aux yeux. En dehors de ! quelques vitrines de luxe du boulevard Magheru et des

incontour- | nables McDonald's, Bucarest presente la visage d'une viile rava- ; gee et vetuste dont Ies rues cabossees et Ies bandes de chiens J errants sont Ies traits Ies plus visib!es."[18] Acelaşi ziar consacră azi | o întreagă pagina lui Ţiriac metamorfozat din tenisman în om de] afaceri şi candidaturii lui Ilie Năstase Ia Primăria Capitalei. Rânduri j infinit prea indulgente pentru „Ilie la primărie11 (acesta era sloga- | nul campaniei), care poate fi văzut pe toate străzile Bucureştiului j fotografiat în poziţia gânditorului lui Rodin, cu fruntea ridată de j efortul de a părea intelectual. E, de fapt, atât de puţin intelectual, j că cei de la putere, în partidul cărora s-a băgat, evită să-l prezinte j prea des la întruniri sau la televiziune. Dacă Năstase câştigă înseamnă că într-adevăr bucureştenii n-au înţeles nimic din tot ce Ş se petrece cu ei. ,

Numai în Bulgaria — pe prag de faliment naţional — lucrurile merg mai prost ca la noi. j

Presa din România: ;

— A reapărut foarte combativ Livius Ciocârlie, îndeosebi cu î un articol în pagina a treia din *România literară* (nr. 17) recla- | mând imperativ unirea opoziţiei. j

Tot în *România literară* (nr. 19) în sfârşit două pagini consacrate romanului lui Theodor Cazaban, *Parages,* în traducerea Irinei

Mavrodin. E un minim gest de recunoaştere ce ne-a bucurat atât de mult, încât i-am telefonat lui C. Poate că nici nu ştie. Nu răspunde nimeni. Va fi plecat în vreo vacanţă?

Excelent editorial al lui Manolescu (*România literară* nr. 17) împotriva Măriei Banuş care se apăra şi-şi apăra credinţa comunistă ultragiată de Dimisianu, găsindu-i sorgintea idealistă şi nobila. Spre deosebire de nazism, nu-i aşa? O punere la punct care ar trebui multiplicată.

Dimisianu scrie bine şi împotriva lui Iorgulescu

---

18 „Spre deosebire de capitalele ţărilor din Europa Centrală, unde semnele decolării sunt omniprezente, la Bucureşti paragina şi mizeria îţi sar în ochi. în afară de câteva vitrine luxoase de pe bulevardul Magheru şi de inevitabilele McDonald-uri, Bucureştiul are aspectul unui oraş desfigurat şi vetust, ale cărui străzi desfundate şi haite de câini vagabonzi sunt trăsăturile cele mai pregnante.*[1] *(N. ed.)*

(*România literară* nr. 18), dar o sfârşeşte prost încercând să-şi justifice semnătura pe Apelul — ţepenist — către şi împotriva lui Liiceanu.

— Cel mai bun articol împotriva semnatarilor Apelului celoj 21 este semnat în *Dilema* (nr. 173) de Pleşu,

Restul?

Foarte prost rezultatul alegerilor în Israel. Vin la putere dreapta şi religioşii („legionarii41 noştri — cum îi numeşte Ileana Vran- cea) care vor încetini dacă nu chiar sista procesul de pace cu palestinienii.

Un episod tragicomic. *L 'abbe Pierre,* făcând parte şi din mitologia Ia îndemâna francezului de rând, şi din panoplia asociaţiilor antirasiste precum LICRA (Liga împotriva Rasismului şi Antisemitismului, în al cărei comitet de onoare figura — acum l-au exclus), l-a susţinut pe prietenul său Garaudy care din metamorfoză în metamorfoză (comunism, catolicism, mahomedanism) a sfârşit prin a publica o carte negaţionistă punând în discuţie numărul exact al victimelor Holocaustului. Conform unei legislaţii introduse de Fabius, autorul a fost chemat in justiţie, iar cartea, *Les mythes fondateurs de la politique israelienne,* scoasă din circulaţie. împotriva abatelui Pierre s-a dezlănţuit mass-media până la a-1 determina să-şi părăsească la cei vreo 85 de ani ai săi ţara, „exilându-se" într-o mănăstire din Italia. A mai făcut o scurtă vizită la „compa nionii44 lui în Franţa şi se anunţa chiar intenţia iui de a se reîntoarce. între timp însă a mai primit o vizită a preabunului său prieten Garaudy, în urma căreia a atacat în *Corriere della Sera* (vineri 31 mai) nu doar presa, ci şi *le lobby sioniste International*.. Scandalul nu va conteni.

Miercuri 5 iunie

Lung telefon cu Milinea întors ieri de îa Bucureşti. Analizează alegerile municipale (la Bucureşti candidatul Convenţiei, Ciorbea, va învinge la al doilea tur) din punctul de vedere strict al PAC-ului care a câştigat Iaşiul, dar pierde Aradul şi Timişoara. Rezultatul nefiind strălucit, Manolescu nu se va mai prezenta probabil la prezidenţiale.

Au cinat: Manolescu şi Mihnea cu Gabriel şi Pleşu, Acesta din urmă întrebându-1 cum l-ar putea ajuta, Manolescu le-a sugerat lui şi lui Gabriel să fie capi de listă PAC la legislative. Mihnea ar vrea sa insistăm pe lângă G. să ia propunerea în serios, într-un editorial din *România literară* („Apolitismul ca laşitate", în nr. 21) Manolescu se arată excedat de apolitismul intelectualilor. Pare la capătul puterilor.

A chemat Christinel. Era curioasă să-i dau detalii despre marea comemorare bucureşteană a zece ani de la moartea lui Mircea. Cineva, probabil ca să-i facă plăcere, i-a spus că au răsunat radiourile şi televiziunea de numele lui Mircea. N-am negat — cum aş fi putut? —, ci am declarat doar că n-am avut timp să ascultăm acolo nici radioul, nici televiziunea; am simţit în vocea ei o răceală. O doare încă fractura operată, merge tot cu cercul acela (i se spune, se pare, în Franţa *tribune)* doar câţiva paşi prin casă, şi totuşi îşi face planuri să vină la toamnă la Paris. Să ne mai vedem o dată.

Joi 6 iunie

Telefon astă-seară de 1a Gabriel ajuns la Paris. Nici gând. bineînţeles, să se prezinte pe o listă PAC (Mihnea îşi face iluzii). Ca să „nu moară în comunism" G. şi-a. comandat pentru baie o cadă italiană, iar în birou şi-a pus aer condiţionat. Ce bine am sta acolo, acum când canicula ne-a ajuns din urmă la... Paris. Sunt 33 de grade, ne sufocăm. Şi asta într-o săptămână când am fost — şi sunt — nevoită să ies zi de zi. Pentru *holter,* luni şi marţi, iar mâine la consultaţie, la Metzger. De când m-am întors, „extrasistolez" sistematic.

Azi pe la 4 şi jumătate, pentru două ore, Doina Jela care scrie o carte cu procesul Noica după ce a avut acces la Arhive. S-ar părea că Noica nu iese prea bine din procesele-verbale de interogatorii. Bănuiam. Nu renunţă programatic la „etică" cineva dotat pentru un anume tip de verticalitate. Ceea ce nu înseamnă c-ar fi fost laş. Dar când îţi propui să salvezi un popor doar prin cultură şi reproşezi intelectualilor trecutului că n-au „colaborat" cu fanarioţii,

n-ai de ce să te ţii ţanţoş la anchete.

Mă roagă să-i scriu aceeaşi recomandare ca pentru Petre Barbu şi fireşte mă execut, deşi V. şi cu mine suntem din ce în ce mai nedumeriţi asupra prezenţei noastre printre... membrii privilegiaţi. Devenim şi mai suspicioşi când D.J. ne spune că premiile acestei asociaţii americane ar urma să fie date prin Fundaţia lui Buzu- ra. Dacă va fi aşa, ne vom da demisia. D.J. ar avea nevoie de agest premiu spre a putea să studieze încă vreo două luni în România Arhivele. E căsătorită cu un francez, Despois.

Mâine-seară, Gabriel la cină. Nădăjduiesc că Metzger nu mă va speria cu extrasistolele. Şi voi putea râde ca la Bucureşti când G. îl va imita pe Iosif Sava (a şi început de astă-seară la telefon).

Duminică 23 iunie

Nu numai că Metzger m-a „speriat*1, dar văzându-mi electrocardiograma m-a luat de mână şi, sub ameninţarea unui posibil atac cerebral, m-a dus la urgenţe unde am stat din 7 până în 21 iunie când am fost autorizată să ies, în primul rând spre a scăpa de „la fete de la musique" din chiar curtea spitalului (muzica tehno printre terapiile de la cardiologie: o inovaţie). Intre timp, a plouat peste mine cu termenii savanţi: *aritmie,* fibrilaţie auriculară plus o noutate de ultima clipă: o apnee retrogradă. Şi cu examene: ecografi- r ile inimii şi (dezgustător) ale esofagului (inima e în stare bună, *jeune,* cum spunea un doctor). Fără a uita cele două şocuri electrice pe inimă pentru a o forţa să revină la ritmul normal. Şocurile m-au impresionat cel mai puţin pentru ca eram adormită vreo 10 minute. Erau probabil spectaculare după numărul de infirmiere şi elevi care veneau ca la teatru. Pe o căldură spectaculară am fost crucificată în pat cu un braţ prins de aparatul pentru perfuzia cu heparină (pentru decoagularea sângelui), altul de aparatul cu electrocardiogramă nonstop.

Trebuie să fiu un caz atipic deoarece nu mi-au găsit în cele peste două săptămâni de cvasichin niciun remediu. Când spun „ehin“ nu mă gândesc la cele fizice: nu mă

durea nimic şi nici nu prea mai „extrasistolam“, deşi eram la 140-150 de bătăi faţă de 70-90 cât ar fi fost normal. Ci la viaţa de spital, care, chiar cu bunăvoinţă de o parte şi de alta, e insuportabilă. Am suferit în Franţa două operaţii, amândouă însă în clinici unde pacientul rămâne un om. în spitale, devine un număr. Până şi Metzger (atât de volubil la consultaţiile private) trecea în fugă, nebinevoind să mă pună la curent cu nimic din ceea ce mă privea. Nu mai existam decât în dosarele lor. Primul lucru pe care-1 voi face după consultaţia de miercurea viitoare cu Metzger va fi să trec cu boală cu tot la un alt cardiolog, român de data asta, care mi-a tratat toţi prietenii de inimă. îl cheamă Şerban Mihăileanu, lucrează la Broussais, dar şi la o clinică particulară, şi se pare că are ceea ce îi lipseşte lui Metzger: omenie. îi voi telefona după consultaţia cu Metzger, dacă

— mi-e tare teamă — nu mă internează din nou la urgenţe.

Am fost îngrijorată şi pentru V. care a aflat ştirea printr-un telefon scurt şi concis al lui Metzger: „Votre femme est aux urgen- ces mais ses jours ne sont pas en danger.“ Formulă care se cere neapărat interpretată invers. Văzându-1 ce neajutorat şi închis în el este fară mine, îmi dau seama că n-am dreptul să dispar. în afară de o cină cu Gabriel şi alta cu Savu şi Gabriel, a refuzat tot.

Poate şi fiindcă eram oarecum la adăpost de o sentinţă capitală (o aritmie nu e un infarct), mă simţeam gata să închei fară drame: mai tot ceea ce era de făcut a fost dus la capăt, acum a sosit vremea corecturilor stilistice, a supravieţuirii. Dar perspectiva unui V. abandonat şi înfundat în singurătăţile din care nici eu nu reuşesc totdeauna să-l scot mă împiedica să accept fără regrete cutremurate inevitabilul, deşi era prima mea boală gravă, atingând un centru vital.

La spital am tot citit.

Politicele lui Patapievici. în contextul şi la lumina disperării „revoluţionarului" intens dezamăgit (P. a fost închis şi brutalizat din primele ore ale luptelor de stradă),

exagerările şi sudalma m-au stingherit mai puţin. Descopăr însă cu încântare un pasaj care infirmă teza „nevralgică44 a cărţii. îi atrag atenţia la telefon. Este etnicul o substanţă? se întreabă H.P. la pagina 113 şi-şi răspunde negativ.

Dacă „a fi român“ nu e o substanţă, atunci cum să-l încarci cu relele ce i-ar fi specifice? Din toate comentariile negative — şi sunt nenumărate, cartea continuând să provoace scandal — nimeni nu s-a gândit să citeze paginile în care însuşi autorul nu-şi dă dreptate. O frază-două. şi ar fi de ajuns. De pildă: „Calitatea de om o precedă pe cea de român, căci, în ramificaţia care pleacă de la Dumnezeu, a fi om este mai universal decât a fi român, care este un accident" (p. 116).

De Stephen Koch: *La fin de l 'lnnocence. Les intellectuels d'Occident et la tentation stalinienne: 30 ans de guerre secrete* (Gras- set). Carte pe care o ţin, din toamna trecută când a apărat, deoparte pentru o lectură de vacanţă. în loc de Brides, o citesc pe un pat de spital parizian. E un volum dens, îmbogăţit de revelaţiile arhivelor secrete, scris cu cinste şi fără talent, centrat până la fascinaţie pe personajul lui Willi Muzenberg, marele mânuitor al „inocenţilor14 celebri pe care-i transforma în „tovarăşi de drum“. Dintre „inocenţi" îi ştiam mai ales pe francezi. Parisul a şi fost scena centrală a „fronturilor" pe care, organizându-le, M. le numea ironic „cluburile de inocenţi". Un altul din trustul Muzenberg mai numea recrutarea de adepţi printre scriitorii şi artiştii apuseni *l'elevage de lapins.* Mai interesant pentru mine (deoarece mai puţin cunoscut) acelaşi tip de fenomen la Hollywood şi în Anglia. Autorul insistă asupra colaborării surprinzătoare între serviciile secrete naziste şi comuniste, Stalin jucând cartea Hitler până în ultima clipă şi copiind modelul nazist (marile procese şi epurările staliniste fiind inspirate de „noaptea cuţitelor lungi"). Koch mai pune capăt şi altor iluzii. Pentru un „revoluţionar de profesie" nu există de pildă limită între activitatea pe faţă şi spionaj, deci între Comintem (Muzenberg) şi NKVD. Cred că o

parte din indignarea stârnită de acest studiu printre *les bien-pensants* parizieni vine şi din felul în care autorul îi obligă să pună capăt şi ultimelor argumente ale apărării. Citit cu interes, dar fără plăcere: au fost — sunt mai departe — atât de uşor de manipulat intelectualii prin vanitate, încât e greu să-ţi stăpâneşti dezgustul. Un amănunt: pe cerul „spionilor" nu strălucea decât o stea românească, un anume Dolivet (pp. 311-312).

Mă aruncasem pe cartea lui Regis Debray *Loues soient nos seigneurş — une education politique* cu certitudinea că, orice ar spune, felul cum o spune (ca o epidemie fericită de formule) mă va încânta. Nu a fost aşa — am ajuns pe la jumătatea cărţii şi nu ştiu dacă vinovat este spitalul (condiţiile în care citeam) sau indecizia atitudinii. Regis Debray s-a vrut un revoluţionar de profesie şi chiar când admite c-a greşit nu se poate împiedica de a rămâne îndrăgostit de propria-i tinereţe, deci şi de Ghe sau Fidel, creatorii de text şi context „revoluţionar". Ca şi pentru Sartre, anticomunist nu poţi să-ţi îngădui a fi decât din interiorul Partidului, din exterior devii „un câine“. Apoi, excesul de formule, pentru prima oară la el, îşi anulează efectul tocmai prin repetiţia nemăsurată. Judecata e însă suspendată, ca şi lectura deocamdată.

Atât despre aceste două săptămâni care n-aş dori să se repete cu niciun chip.

Vineri 28 iunie

Miercuri am fost la control, la Necker. „Excelentă electrocardio- grama“ — a constatat, în fugă, Metzger, care nici nu m-a mai luat la consultaţie. Fericită că am scăpat de o a doua internare, am eva-1 dat ca dintr-o închisoare, nemailuând niciun *rendez-vous* pentru sfârşitul lui iulie aşa cum îmi sugerase Metzger. Mâine mă duc la pomul lăudat: Mihăileanu. între timp, dentistul a constatat că mi-au spart şi doi dinţi dintr-un *bridge* când m-au adormit pentru şocurile electrice, altă plăcere.

După „vizita“ de miercuri au rechemat şi Gabriel, şi Patapievici,

Suport evident foarte greu lipsa totală de tutun. M-am îngrăşat cu trei kilograme, mi s-au umflat picioarele (retenţie de apă?), somnolez şi nu prea văd cum voi putea să mă instalez într-o atare stare de dizgraţie.

Mecanic deci răspund doar la scrisori. Ar trebui să mă hotărăsc să fiu nepoliticoasă.

Citesc romanul lui Gabriel Chifu—prea puţin kafkian, în ciuda titlului *Addenda la o nuvelă de Kaflca* — trimis pentru aviz îna- ' inte de tipărire. La modul clasic şi probabil prea limpede descrie formarea şi deformarea unui tânăr poet sub regimul lui Ceauşescu, Persecutarea lui începe după ce-1 vorbeşte de bine Europa Liberă. Nu ştiu cât e de autobiografic, dar în general se întâmpla invers, de aceea ne şi rugau unii şi alţii să-i pomenim, astfel se simţeau protejaţi. în orice caz, literatură onorabilă despre un subiect care ar trebui să-i ispitească pe toţi scriitorii şi de care cei mai mulţi se feresc.

Alex. Ştefanescu ne trimite cartea lui de articole politice *Gheaţa din calorifere şi gheaţa din whisky,* Sami Damian reeditarea revizuită a unei cărţi despre Munchen, *Duelul invizibil,* în prefaţa căreia nu uită să deplângă faptul că românii nu-şi fac — ca nemţii — *mea culpa* pentru Holocaust, fiind prea obsedaţi de cât au suferit sub regimul comunist. Un poet necunoscut noua, Ion Tudor lovian, cu un volum, *După-amiază cu scaunul gol,* apărut la o editura din Bacău numită — evident şi bacovian — „Plumb".

Fotografii făcute şi trimise de Ioana Pârvulescu: la întâlnirea de la *România literară* (două dintre ele le văzusem publicate în ziar).

Un inedit: George Munteanu se achită de o datorie ce-i stătea pe suflet; în 1983 îi dădusem eu 100 de franci, V. 50. Cum dădeam atâtora ajunşi la Paris fără un ban. Nimeni nu s-a gândit să ne „ramburseze", după cum de altminteri nici noi nu aşteptam aşa ceva. Nimeni în afară de George Munteanu, care ne trimite, printr-un prieten din Germania, 200 de franci (a calculat şi ceva în plus care să acopere inflaţia!).

Le răspund la toţi.

Telefonează de la Bourg-la-Reine unde petrece acum o jumătate de an (celălalt la Aachen): Walter Biemel. Vrea să ştie dacă Liicea- nu e la Paris. Unui student al lui Gabriel i s-a refuzat o bursă în Germania. Generos ca totdeauna, Walter vrea s-o ofere din banii lui. Mă întreabă dacă *Despre limită,* cartea lui G., a fost tradusă în franceză. Socoteşte c-ar fi important să apară şi în Germania, ti telefonăm lui G. să ia contact cu el. în trecere, Walter mă înştiinţează c-^ murit —■ în somn — soţul lui Anne-Marie (61 de ani). O chem imediat, dau de Mimi, o cer şi pe ea la telefon, n-am timp să construiesc vreo frază mai puţin convenţională de condoleanţe că mi-o taie politicos, dar ferm. „Protestantisme oblige"?

Duminică 30 iunie

Ieri, la cardiologul român Şerban Mihăileanu care îi tratează pe atâţia din jurul meu; soţul Sandrei, Florica Dumitrescu, Vlad Stolo- jan, Romoşan. Cu toţii delirează: nu e doar extraordinar ca medic, dar şi ca om, l-a îngrij it gratis pe Cicerone Ioniţoiu, pentru o doamnă fără un ban sosită din ţară a obţinut să fie operată gratuit etc., etc. Doar Vona nu s-a ţinut de prescripţiile lui deoarece l-a găsit prea pesimist. Şi unii, şi alţii au dreptate.

M-a ţinut vreun ceas şi jumătate şi plecând de la o frază relatată de mine (un doctor de la Necker la ecografie a indicat, cu totul în trecere, că o valvă nu se închidea — sau deschidea? — cum trebuie) mi-a descoperit la o ecografie pe un aparat mai sofisticat o insuficienţă mitrală provenind dintr-un reumatism articular de care aş fi suferit în copilărie. De la acest basm negativ (niciodată nu mi s-a detectat aşa ceva), din această insuficienţă ce se manifestă în tinereţe — dar la mine a aşteptat o viaţă — s-ar trage totul. Mai departe în registrul pesimist: e bine să păstram tratamentul anticoagulant (altfel sunt 4% riscuri de accident), iar*pacemaker*-ul nu dă totdeauna rezultate satisfăcătoare. Porneşte deci cu mine la un tratament pe cât mi-a mai rămas din viaţă: nu e boală gravă, dar de ea — dacă am înţeles eu bine — nu mai scapi. Vrea să ceară

de la Securitatea Socială regimul 1 *longue maladie* (100%), mă instalează în boală. Obţin însă să fumez minimal sub zece ţigări pe zi — voi încerca să mă limitez la cinci —, el însuşi fiind fumător e îngăduitor. Personajul nu e doar un bun practician, dar, în felul sau, şi un samaritean: cere onorarii cu mult sub cele ale oricărui specialist, nu asta îl interesează — îmi explică el când protestez şi vreau să-i plătesc mai mult decât cei 150 de franci ceruţi. Deci şi pesimist, şi uman, şi serios. Am încredere în el şi nu-1 mai schimb, în ciuda faptului că singurii doctori care mi-au plăcut cu adevărat sunt cei ce-au declarat că n-am nimic şi că răul provine doar din prea bogata mea imaginaţie.

Şi iată că acum am prima boală reală şi fără şanse de însănătoşire totală din întreaga existenţă. N-o iau, fireşte, prea bine. Mă consolez — sau ar trebui s-o fac — cu gândul că până acum, ne- ştiind-o, am trăit într-un ritm frenetic şi sacadat. „Insuficienţa" şi aritmia m-au păsuit până la bătrâneţe. Li se poate cere mai mult? Ce întrebare stupidă! Bineînţeles că se poate: tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte. Cine n-a crezut în basmul ăsta (ştiind că nu e adevărat), acela nu e om. Lucian Bădescu socotea că până va îmbătrâni el se va găsi leacul împotriva morţii — sublimă naivi- tate. Fără a cădea în vreo utopie a veşniciei, undeva, într-un străfund : bine tăinuit, mă visam pesemne invulnerabilă. Aşa că decepţia există, ••de ce să n-o recunosc?

Au telefonat, să ştie rezultatul vizitei la doctor, Gabriel şi Savu, îndemnat de el şi certat că n-a facut-o imediat. L-am chemat noi pe Patapievici, căruia îi promisesem că-1 vom ţine la curent. Am vorbit la telefon şi cu dna Ioanid (ne-au trimis două noi casete cu *Memorialul durerii*); au fost cu adevărat la Bucureşti cam în acelaşi timp cu noi, dar s-au simţit, în ciuda caniculei, ca acasă de bine.

Christinel se plânge lui M.-F. că nu i-am dat semn de viaţă de când am ieşit din spital, probabil că a uitat. Se simte rău, vrea să-şi

I vândă apartamentul de la Paris, îşi dă seama că nu va

mai putea | veni. *Du „jamais plus* O chem din nou astă-seară: se străduia j să meargă cu „tribuna“ prin casă.

Unde-ţi întorci privirea, numai rele. Cel mai grav: Lucette are j cancer ganglionar. Face faţă. Intră săptămâna viitoare în chimioterapie. Şi e singură. Numeroasa ei familie e răspândită din Bolivia până în nordul Franţei, numai la Paris nu.

Nu mai plec nici la Brides, nici la St. Tropez. E probabil prima oară că-mi voi petrece „vacanţa" la Paris.

Luni 1 iulie

I ' '; înregistrat azi pentru Deutsche Welle cronica pe iulie, „Fibra morală". Cât îmi voi mai pierde timpul cu asemenea fleacuri?

Seara, două telefoane cu Gabriel: îl chemăm noi pe el, ne recheamă el pe noi. Fără veşti deosebite, doar din plăcerea de a sta de vorba. Ca vechi şi nedezminţiţi prieteni ce suntem.

Vineri 5 iulie

Alegerile din Rusia. Nu ies comuniştii, ci Elţân. Dar cum? Din nou absent şi bolnav la al doilea tur (noroc cu „libertatea" mass-media: televiziunea nici n-a pomenit de boala lui!) şi, pentru a profita de voturile lui Lebed (14%), numindu-1 într-un post de răspundere cu care nu se va mulţumi. Pentru al „treilea tiu" (cel cu adevărat important, după Bemard Guetta) Lebed se anunţă ca marele învingător şi cu el armata şi naţionalismul. Iarăşi şi iarăşi revenim spre constatarea marchizului de Custine „l’esclave â genoux reve â la domi- nation du monde“[19]? Deşi recentele alegeri par a-i asigura o poziţie mai verticală. S-a votat totuşi pentru democraţie şi împotriva reîntoarcerii la comunism. Şi asta în ciuda nostalgiei pentru o putere autoritară care să pună ordine în haosul actual.

Mihnea plin din nou de speranţă o dată cu unirea dintre PAC şi alte partiduţe liberale (în afara celui din CD) şi cu prezentarea probabilă a lui Manolescu drept candidat la prezidenţiale. Am vorbit aseară cu el, dacă alcătuieşte o

19 „sclavul în genunchi visează la dominaţia lumii“ (», *ed).*

listă de susţinere pentru Niki, evident vom semna V. şi cu mine. Nu sunt însă tot atât de sigură c-o vor face Gabriel şi Pleşu, cum se iluzionează Mihnea, impresionant de devotat.

Am pierdut două din cele trei kilograme ivindu-se ca fulgerai când am oprit brusc tutunul. L-am reluat mai mult simbolic (cinci-şase ţigări pe zi). Astfel organismul nu se mai revoltă lipsit deodată de nicotină ingurgitată timp de o jumătate de secol, iar eu n-am insuportabila impresie de *jamais plus* care-mi mohora zilele. La trezire, îmi iau cafeaua cu tutun. Altfel de ce m-aş mai trezi? Mi-a trecut şi somnolenţa.

Lucette îşi suportă neaşteptat de bine chimioterapia pe care o face „ambulatoriu", adică acasă. Biata de ea, îmi este dintr-un singur punct de vedere exemplul negativ prin excelenţă: când îi telefonez — şi o fac natural în fiece zi — repetă interminabil aceeaşi descriere a bolii şi tratamentului ei, pe care tu interlocutor ajungi să le ştii pe dinafară. Poate că aşa făceam şi eu când eram la Necker: timpul gol al bolii impunându-ţi obsesia ei până la cele mai nesemnificative detalii. învăţ prin Lucette exact ceea ce îmi voi interzice să fac. Iar Jurnalul nu trebuie nici el să devină chiar un *depotoir* de maladii. A se băga de seamă.

Altceva? Ţeposu mi-a trimis un număr din *Cuvântul* cu un articol al lui Mihăieş despre *Insula Şerpilor*. Ştiu că nu se face, dar îi telefonez lui Mihăieş începând chiar aşa: „Ştiu că nu se face, dar...“ Ţeposu ne cere colaborarea: un articol despre şansele opoziţiei la alegeri. Va trebui să-i scriu pentru a-1 refuza cât mai politicos.

Saviana Stănescu — îmi luase un lung interviu pentru *Adevărul literar şi artistic* — trimite două exemplare şi o scrisoare povestindu-mi epopeea acestui număr dublu: îmi transmisese prin fax prima parte de corectat, i-o înapoiasem tot prin fax, între timp cei de la ziar publicaseră versiunea brută. A trebuit să se lupte, sprijinită de redactorul-şef C.T. Popescu (cel cu articolul pentru Liiceanu şi împotriva lui Ţepe, dar şi cu un altul foarte violent împotriva lui Patapievici, personaj umoral

deci şi controversabil, dar nu lipsit de interes). Prima parte — corectată - - a fost astfel reluată împreună cu a doua (de altminteri necorectată) în numărul următor. încercase să trimită un fax şi soţul ei, Condeescu, de la Muzeul Literaturii, dar neştiind să-l mânuiască a lăsat-o încurcată. Furtună într-un pahar cu apă. îi voi scrie totuşi cât mai repede, altfel nu se ştie ce dramă se mai declanşează. în plus, poeta foarte erotizantă ne-a lăsat o excelentă impresie lui V. şi mie. Am cunos- cut-o mai întâi la Cafeneaua literară (şedinţa organizată de Ion Bogdan Lefter la Facultatea de Litere), apoi a venit pentru inteiviu acasă la Gabriel.

Mesaj aseară pe *repondeur* de la Simone: o sun azi-dimineaţă. Voia, ea care nu cheamă niciodată, veşti. „Lecţia11 Lucette dă roade: schimb destul de repede subiectul. Simone îl citează de vreo două-trei ori ca o referinţă pe Gabriel, ceea ce confirmă impresia de „împăcare11 pe care i-a lăsat-o lui G. ultima întrevedere cu ea, când Simone i s-a dezvăluit într-o lumină nouă şi, să spunem, „con- fesivă“.

Au telefonat şi „fetele“, întoarse din Sardinia. Mai precis mă ia la interogatoriu „doctoriţa" Rodica. Tot aştept să-mi spună că e o nimica toată, că nu e propriu-zis o patologie a inimii etc. Şi nu spune, probabil că e ceva într-adevăr serios. Dar mi-am promis să nu glosez... Mai ştii cum se iveşte „fandacsia“. Recursul la Caragiale nu e neapărat un semn bun, acoperă mai curând o îngrijorare. As-noapte m-am visat.., bolnavă de inimă! înseamnă că inconştientul meu a înregistrat o grijă pe care, în stare de trezie, eu o refuz.

Şi pentru că tot sunt la capitolul boli, operaţia de cataractă a lui V. (a fost nevoit s-o amâne, eu eram la spital) va avea loc de abia la 10 septembrie.

Joi 11 iulie

A murit Ghiţă Ionescu. A trăit îndeajuns pentru a deveni, după 1989, maestrul tinerilor politologi români, începând cu Alina Mungiu şi sfârşind cu Stelian Tănase. Pentru a nu mai pomeni de un învăţăcel anterior,

Ţismăneanu, care-i scrie necrologul în *Lumea liberă.* Pentru ei toţi Ghiţă este cea mai serioasă referinţă pentru istoria P.C.R. Niciunul însă dintre ei nu l-a cunoscut pe Ghiţă Ionescu ca V. şi cu mine, pe timpul când era director la Europa Liberă. Făcea meseria aceasta cu atâta patimă, încât îşi petrecea nopţile ascultând buletine de ştiri. Era normal deci să confunde Europa Liberă cu moşia lui personală peste care domnea autocratic. Nimeni nu putea pleca în vacanţă decât când hotăra el. Pe toţi îi teroriza. Când m-am dus prima oară la Miinchen la invitaţia lui, fiind tratată ca o regină, a venit să mă roage Iani Popa să intervin: Ghiţă nu-i dădea drumul să plece în *week-end,* consemnase pe toată lumea pentru venirea mea, ca la cazarmă.

De la Miinchen, ştirea morţii unui alt gazetar de la E.L.: Romilo Lemohidis. Când l-am revăzut la Miinchen, nu mi-a venit să cred: cum de se transformase copilul minunat de la Mangalia (cu sora sa, Galatheea, erau cei mai frumoşi copii de grec de pe toată coasta) într-un domn mic, opac şi fară urmă de graţie? Galatheea (s-a căsătorit cu George Ciorănescu) mai păstra urmele frumuseţii pierdute, el defel. De amândoi nu mă mai lega nimic, şi dacă m-ar fi legat s-ar fi rupt atunci când V. şi-a bătut joc iremediabil de George Ciorănescu, scriind la bibliografie în *Caiete de Dor* despre un volum al acestuia din urmă: „Reţinem din cartea dlui G.C. aceste versuri: Tu/ Numai Tu!“ Formulă ucigătoare fiindcă era meritată: poemele lui erau nule.

Din *Lumea liberă',* soţia preşedintelui Clinton a fost la Bucureşti şi s-a ţinut tot timpul braţ la braţ cu Iliescu. E o bătaie de joc cu care ne-au învăţat preşedinţii americani. N-a declarat Nixon (sau Carter?) primindu-1 pe Ceauşescu că au amândoi aceeaşi concepţie despre democraţie?

în acelaşi ziar, scrisoarea deschisă a lui Mircea Fotino împotriva înfeudării ARA regimului iliescian. Să-mi fac timp să-l felicit. (V. şi cu mine ne-am dat demisia din ARA mai demult, când, premiindu-1 pe C.V. Gheorghiu, a aplaudat impostura.)

în *Vatra,* o anexă *la Jurnalul* lui Goma (ce va apărea

în curând la Nemira). Printre prietenii de care s-a despărţit (ruptură pe care o va analiza pe larg), alături de Ivasiuc, Manolescu, Liiceanu şi de mine, dau şi de Marie-France. Credeam că până la ea nu va merge cu atacul. Şi iată că din nou m-am înşelat. Sunt, de fapt, incorigibilă.

în *România literară* o surpriză: un fragment dintr-o „carte de bucate" a Sandei Niţescu prezentată şi tradusă de Irina Mavrodin (va apărea la Cartea Românească). Sanda nici nu îndrăznise să ne-o dea s-o citim în franceză şi rău a făcut: fragmentul publicat revelă o adevărată scriitoare. Bineînţeles că de la „bucate" doar se pleacă pentru a se ajunge în... literatură. îi telefonez, îi fac şi o fotocopie: a venit s-o ia aseară, încântată de traducerea Irinei M.

Lunga scrisoare de la Ileana Vrancea, nu înţelege de ce nu fac scandal în presă pentru apartamentul tatei, dezvăluind matrapazlâcurile Pelin-Măgureanu. Numai că vede complot securist (şi chiar KGB-ist) peste tot, îl face şi pe Dorn Cosma securist. Iar despre Israel ne scrie:

„După cum vedeţi, ne-am blagoslovit aici cu o «gardă de fier» la putere. Nu fac nicio glumă proastă, asta sunt partidele religioase de aici care călăresc acum în Kneset. Vorba lui Ghiţă Dinu, om muri şi om vedea."

Şi iar ne cheamă „să stăm de vorbă“ acolo, asigurându-ne că ne-ar prii clima Ierusalimului.

Numai la călătorii nu mi-e gândul! V. şi-a oferit o lombalgie serioasă, iar eu caut în zadar pe cineva să mă convingă că n-am nimic: nu găsesc. La Cohen, insinuez ca să supraliciteze el: „e o patologie minimală a inimii, nu?" îmi răspunde: „Aş, e mortală“

— adăugând terapeutic: „dacă nu e îngrijită". Deci asta fac: mă îngrijesc şi nu-mi prea mai găsesc rostul.

Mihnea, duminica trecută, cu cinci exemplare din *Insula Şerpilor* şi alte câteva cărţi pe care le lăsasem la Gabriel. Mergem împreună să inaugurăm o pizzerie „kasher" care s-a deschis în cartier înlocuind-o pe precedenta ce a dat faliment. Asta e, dimpotrivă, plină (se face coadă pentru o masă) şi nimic n-are gust. De evitat.

Lui Mihnea îi pun caseta video cu emisiunea lui Iosif Sava: doar partea lui Liiceanu, nu şi a doua cu mine. De altminteri, rarele mele intervenţii din prima parte, revăzute acum, îmi displac.

l-am telefonat Gabrielei Omăt: au apărut în *România literară*: trei pagini cu *Agenda „ Sburătorului "* (cartea tot n-a ieşit). S-ar) zice că tot eu trebuie s-o consolez pe ea. Culmea e că o şi fac. j Pleşu ne-a trimis ultima lui carte cu dedicaţie.Va fi un travaliu homeric de a-1 convinge pe V. să-mi îngăduie a-i mulţumi în numele amândurora.

Sâmbătă 13 iulie 4|

Aseară, o bună surpriză: „nouăzeci stul4 4 Caius Dobrescu. Ne aşteptam la un tânăr „mânios" asemenea prozei sale fracturate sau poe- melor-invectivă. înalt de nu se mai termină, C.D. e paşnic, civilizat Ş şi blând, până mai ieri vegetarian, acum dedându-se doar la peşte. — Nu bea cafea, nici alcool, nu fumează. în schimb teoretizează. A buchisit, a asimilat, ştie şi trei-patru limbi, are foarte probabil şi | talent. (Nu i-am citit romanul *Balamuc sau pionierii spaţiului.* îl primisem mai demult de la Nemira, ni-1 aduce acum şi el. De data j asta nu-1 vom mai lăsa să treacă.) De asta se şi află la Paris, are *l o* bursă a Fundaţiei lui Pleşu (aceeaşi pe care-o primise Patapievici *",* acum doi ani), a ales Budapesta (!) pentru cele 10 luni de petrecut. şi studiat în străinătate. Vrea chiar să înveţe ungureşte ca să pricea- ■ pă prin el însuşi de unde vine antagonismul dintre cele două etnii. Cel puţin aşa deduc eu, nu ne-a spus-o.

Lungă discuţie asupra „optimismului44 său cultural şi a sensului ' în care întrebuinţează el şi „generaţia44 lui termenul,*passe-partout,* de postmodemism.

Ne povesteşte cum încă din 1985 el cu Simona Popescu se îm- | potriveau „optzeciştilor44 şi, împreuna, deplângem această cata-; logare „generaţionistă44, unică, cred, în literaturile contemporane.

Lucrează la o teză comparatistă asupra intelectualilor din Est şi Vest, şi-i sugerăm o serie de studii de adăugat neapărat la bi- ••bliografie. Despre cele mai

multe auzise, nu şi despre Jules Mon- i nerot cu *La France intellectuelle.* Dar pe Moimerot îl ignoră până şi „studioşii44 francezi. E profesor la Universitate la Braşov, unde ne invită, cu prilejul unei călătorii viitoare în România (devenită teribil de ipotetică), la o întâlnire cu studenţii săi şi ai lui Muşina.

Citesc, ca o completare la această întâlnire, un articol al unui alt nouăzecist, Corin Braga, oniristul în polemică justificată cu

Ţepeneag care pretindea acum vreo doi-trei ani să fie recunoscut drept precursor, în *România literară* nr. 26 îi răspunde de data asta lui Ion Bogdan Lefter ce negase dreptul nouăzeciştilor de a se împăuna cu acest semn distinctiv şi generaţional. Pe bună dreptate, Corin Braga insistă asupra faptului că optzeciştii sunt aceia care au făcut din „generaţie" un titlu de valoare. Arată, în bună logică, de ce aceşti moderni nu se pot considera postmodemi fiind lipsiţi de toleranţă şi considerând că totul începe cu ei, pretenţie modernistă şi chiar avangardistă. Rezum aproximativ, dar i-am găsit argumentarea apropiată de punctul meu de vedere. Corin Braga va trebui urmărit şi în primul rând nu voi mai întârzia cu răspunsul: ne-a trimis romanul său, *Hidra,* din luna mai şi între călătoria la Bucureşti şi cele întâmplate la întoarcere n-am găsit timp 'Să-i mulţumim.

Tot ieri ne-a telefonat soţia lui Ion loanid. El scrie paginile finale ale amplei sale mărturii carcerale, ea îmi mulţumeşte pentru *Insula Şerpilor* şi ne anunţă trimiterea a încă unui episod din *Memorialul durerii.*

Sună şi Mihnea. Are ştiri de la Manolescu: au alcătuit blocul liberal (mai ales cu PL ’93, dar fară PD-ul lui Petre Roman). Cum cei de la UDMR au lăsat să se înţeleagă că, dacă s-ar prezenta la preşedinţie, ei ar vota cu Manolescu, i-a invitat să facă parte din noua alianţă liberală, pentru a scăpa şi de conotaţia strict etnică. Este improbabilă acceptarea lor (doar PAC-ul s-a arătat pe drept cuvânt ostil ideii maghiare de autonomie teritorială), nu însă şi intrarea lui Manolescu în cursa la preşedinţie. Rămâne de

văzut cu cât va pierde, de câştigat e destul de lucid pentru a şti că nu poate fi vorba. în orice caz, Mihnea l-a găsit remontat. Marina e la Festivalul de la Avignon, cu Purcărete şi *Danaidele* sale — spectacolul va fi prezentat şi la Paris, în septembrie, şi nu trebuie să ratăm.

încheiem seara cu un telefon de miez de noapte de la Gabriel. Duminică 14 iulie

Singurele baluri şi sărbători de 14 Iulie la care am fremătat au fost cele visate în România.Tot de acolo ne sosesc azi telefoane cu ecouri ale „evenimentului" trecut neobservat de noi la Paris.

Gabriela Ad. venea de la o recepţie la Ambasada Franţei şi se ducea la o comemorare a lui Botez. îi lăsasem un mesaj pe *repon- deur* spunându-i (cu haz, sper, deşi după tonul ei spăşit s-ar părea c-a luat-o în serios) că imediat ce le-am plătit abonamentul au încetat să ne mai trimită *22*-ul. Ne lipsesc două numere, tocmai cele cu polemica Alina Mungiu-Gabriel Andreescu. Gabriela ar vrea să-şi scrie „memoriile“. O îndemn să persevereze: e tocmai vârsta cea bună pentru aşa ceva, în miez de viaţă. Va sosi probabil în septembrie cu Rodica Palade la Paris, le-a trimis Mihnea invitaţia. Mă bucur. V. clamează din fotoliul în care s-a scufundat că o iubeşte deşi nu ştie de ce. în ciuda reputaţiei clădite de ea însăşi cum că n-ar fi spontană, Gabriela găseşte repede replica: eu îl iubesc şi ştiu de ce. Şi aşa o ţinem, din declaraţie în declaraţie. Culmea: deşi spuse ironic, sunt perfect sincere.

Mariana Marin: să ne mulţumească mie şi Sandei Stolojan pentru cărţile primite de la Humanitas. E cu piciorul în ghips.

Christinel, tot neumblătoare, pretinde că n-o va mai duce mult, deşi doctorul a declarat că stă „fain" cu sănătatea (trebuie să fie ardelean doctorul ei român, cam neajutorat, se pare, dar care îi : face toate capriciile). Ii este dor de noi. Şi mie mi-e dor de zilele şi nopţile cu discuţii până în zori, când eram câteşipatru... tineri ; şi frumoşi.

II chemăm noi pe Patapievici să aflăm cum o mai duce.

Mai bine, i-a revenit curiozitatea intelectuală, ca orice dramă neaşteptată boala îi înghesuise orizontul: nu-1 mai interesa nimic. Nu ştiu de ce îmi revine imaginea lui Drieu plecând la război cu Pascal în raniţă, unde cartea a şi rămas nedeschisă, litera scrisă fiind indescifrabilă în clipele de mare suferinţă, atunci când lumea devine opacă.

Lungă convorbire, noaptea destul de târziu, cu Toader (Paleo- f logu) care a fost primit la Ecole Normale Superieure. Veste mare, : dată fiind severitatea concursului. Toader vrea să plece la Munchen i să-şi treacă în limba germană teza de filosofie. Dar de ce şi l-a ales pe Kojeve? se întreabă V. pe bună dreptate. Nu repercutăm întrebarea ca să-l lăsam să se bucure de noua lui situaţie. în care primeşte şi o „leafă“, putând astfel să se descurce cu soţia. Copilul, Mihalache, e la Pia şi Alecu, l-am întrezărit şi noi la Bucureşti.

Ne povesteşte cum a aflat că taică-său a fost schingiuit în închisoare, unde i s-au întâmplat lucruri groaznice despre care Alecu nu vorbeşte niciodată. Dimpotrivă, declară prin interviuri şi cărţi că, pe lângă ce-au suferit alţii, el nu se poate plânge de nimic. Toader n-a mai putut dormi când i s-au dezvăluit anumite chinuri despre care nici nu vrea să pomenească. Discuţia despre Alecu s-a deschis fiindcă în ultima „diagonală" din *România literară* i-am luat apărarea lui Alecu (mai mult sau mai puţin atacat chiar şi de Dan C. Mihăilescu pentru „pactul [său] cu diavolul11). Stima mea pentru Alecu creşte; departe deci de a se lăuda cu ele, şi-a ascuns suferinţele. Fuseseră prea degradante? Sau modestia e reală? Oricum, tăcerea aceasta e într-adevăr un gest de... boierie.

Joi 18 iulie

De la începutul săptămânii, când l-am văzut pe dr Mihăileanu, infinit mai liniştită. Mă întreb în fond de ce? Totul e departe de a fi trandafiriu: am hotărât cu el să punem*pacemaker*-ul pe la începutul lui octombrie (durează vreo cinci zile la o clinică specializată din St. Cloud). Dependenţa de o sursă electrică, ce luase negre şi imense

proporţii când îmi vorbise de ea, în treacăt, Metzger în momentul internării la Necker, a revenit la dimensiuni minuscule de simplu inconvenient. Contribuie la această liniştire nu numai încrederea în competenţa noului meu cardiolog, ci şi faptul că, în darea de seamă pe care am primit-o în sfârşit de la Necker, la concluzii scrie *coeur sain,* lucru pe care mi l-a confirmat şi dr Mihăileanu. Cum merge asta cu insuficienţa mitrală pe care tot el mi-o anunţase, mister. Nu caut să-l dezleg. Magia cuvintelor! Mă consolez cu termenul „sănătos41, ca şi cum aritmia n-ar constitui în sine o patologie. Nu mai suflu urcând „costişa41 şi scara, nu-mi mai simt inima bătând şi ieri am făcut prima „ieşire44 (la dentist) în condiţii obişnuite (metrou şi autobuz, nu doar taxi). S-a terminat şi cu lombalgia lui V. Deci ceea ce se petrece înjur începe să mă intereseze din nou altfel decât în ultima vreme, când parcă fluturam mereu batista în semn de posibil rămas-bun.

Altfel, telefoane care nu pun probleme. Manolescu, de pildă, tot ieri. Râdem împreună: Mihnea e singurul care a decretat că Niki e în plină formă, găsind normal că nu s-a odihnit o zi de ia campania electorală încoace: el se simte, de fapt, epuizat şi deloc plin de tonus cum pretinde Mihnea. Freamătul lui Mihnea se explică şi din perspectiva unei alianţe PAC-UDMR, Manolescu oferind maghiarilor să intre în alianţa liberală lărgită, punând astfel capăt caracterului pur etnicist al partidului lor.

Mihnea a invitat-o pe Marina (e la Avignon, cu *Danaidele* lui Purcărete — o primă cronică, în doi peri, ieri în *Le Monde*) să vină la Paris, să stea la ei, în camera lui Vlad (e în colonie de vacanţă). Mihnea cheamă azi în zorii (lui) de zi, pe la vreo 11 şi jumătate: Marina soseşte şi ne vom petrece după-amiaza de mâine împreună.

Lungă scrisoare de la Zografi despre raporturile literaturii cu adevărul. Prea obsedat de chestiunile ultime.

In *România literară*nr. 27 /10-16 iulie, două pagini despre *Insula Şerpilor* semnate de Alex. Ştefanescu şi Gh. Grigurcu. Tratament de favoare. Oana Bârna îmi trimite şi ea fotocopii după aceste articole, dovedind astfel că are în

sfârşit şi Humanitas un serviciu de presă. In acelaşi număr Ţepeneag îşi publică iarăşi ce mai găseşte prin fundurile de sertare, trăindu-şi de viu o râvnită, dar improbabilă posteritate: de data asta scrisorile primite de la Vintilă Horia care „heideggerizeaxă“ anapoda.

Dilema nr. 182/ 5-11 iulie: poeţii despre ei înşişi, de reţinut mai ales un interviu al lui Mircea Cărtărescu care nu se mai consideră, de zece ani, un optzecist. De pus în paralelă şi contradicţie cu pretenţia lui Gheorghe Crăciun ca scriitorii ce vor veni de acum încolo să fie optzecişti sau să nu fie deloc. Evident, Cărtărescu are dreptate.

Numărul următor dedicat „intelectualului41. Cu primul lui articol acceptabil de un an încoace, Mircea Iorgulescu îl „apără“ pe Manolescu, uitând să mai caute „al treilea pol“.

Euphorion în întregime consacrat lui Cioran, cu un interviu lung al lui Relu care nu uită să apere şi chiar să facă elogiul Legiunii. Şi eu un eseu critic al lui Patapievici.

în *Lumea liberă* nr. 406 / 13 iulie, surpriză sub titlul „Tentaţia izolării*1, Paler discuta *Insula Şerpilor* nefiind totdeauna de acord cu explicarea totalitarismului în România prin trunchiul comun al comunismului impus nouă de colonizatorul sovietic şi nu prin defectele etnice. I se pare că teza aceasta ne-ar dezvinovăţi prea total, ne-ar iresponsabiliza şi mai mult. Concluzia lui e cea din discursul de la lansarea cărţii, în mai, la Humanitas-Kretzulescu: *„Undele scurte* ale Monicăi Lovinescu [...] sunt, după părerea mea, singurul deocamdată «Niimberg intelectual românesc»/1

Tot aici „Confesiunile11 Principesei Margareta asupra amorului ei cu Radu Duda, penibile. Ea l-a „terminat11 pe tăică-său, nu comuniştii din ţară. *Exit* Monarhia.

Sâmbătă 20 iulie

Ieri, după-amiază, Marina (Constantinescu) cu Mihnea. Seara vine şi Catherine să ne regăsească la restaurant. Am dibuit unul algerian sau marocan, tot o grădină de vară, alături de cel *kasher* pe ca- re-1 sabotăm.

E cald, dar şi vânt, un *couscous* de toată consistenţa lui nord-africană, cu un vin algerian — s-ar zice că ne exotizăm. Dimpotrivă, am impresia că regăsesc starea dinainte de accident, o conştiinţă „uşure“ a clipei şi o bucurie a ei nemaiîntâlnite din România. în plus, spre deosebire de „grădinile11 cu bucureştenii noştri mititei, aici n-avem ţânţari.

Marina ne aduce cartea ei în limba franceză (scoasă la Nemira) despre *Danaidele* lui Purcărete (se pare că şi *Liberation,* şi *Le Figa- ro* au publicat cronici foarte proaste, la limită în bătaie de joc). Marina va reveni cu trupa în septembrie la Paris.

Visul lui Mihnea nu s-a realizat: UDMR n-a dat curs deocamdată „invitaţiei11 de a face parte din alianţa liberală, va prezenta deci

— simbolic, deoarece nu sunt asiguraţi decât de 7% din voturi — un candidat al lor pentru prezidenţiale, doar pentru a se deosebi

— poate chiar separa — şi mai demonstrativ de românii pe ca- re-i dispreţuiesc. Sunt evident mai civilizaţi, mai occidentalizaţi ca noi. Numai că noi suntem mai numeroşi, ceea ce în democraţie nu iartă sau ar trebui.

De ce n-am notat aici lucrul care ar fi trebuit, normal, să mă intereseze cel mai mult în ultima vreme: Tribunalul de la Haga care i-a condamnat pe cei doi monştri sârbi de la Pale pentru „crime împotriva umanităţii11. Doar fiindcă ei rămân la adăpost printre sârbii care nu-i vor da şi occidentalii care nu vor face nimic să-i captureze? Sau din pricina felului cum se anunţă această sentinţă în mass-medâa: cel mai mare genocid de la Holocaust încoace. | Gropile comune ale comunismului, milioanele de morţi din Gula- : gul ce s-a întins pe jumătate din Europa nu contează. Ar fi totuşi o idee ca Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România să se adreseze Tribunalului de la Haga cerând inculparea celor câţiva directori de lagăre şi închisori rămaşi în viaţă, ca şi a schingiuitorilor mai notorii. Mai trăiesc, obraznici şi ofensivi, aşa cum îi putem ; descoperi, cu adrese cu tot, în *Memorialul durerii.*

Or, pentru crimele împotriva umanităţii nu există prescripţie în timp. Touvier, care s-a stins zilele acestea într-o închisoare din Franţa, fusese şeful miliţiei de la Lyon şi făcuse numeroase crime, printre care cea mai verificabilă: executarea a şapte ostatici evrei. Touvier s-a as- | cuns vreo 20 de ani; prins, a fost apoi graţiat de Pompidou, prins din nou s-a văzut din nou judecat şi de astă dată condamnat definitiv. Pentru crimă împotriva umanităţii. Foarte bine. Rămâne evi- ; dent de ştiut daca victimele comunismului făceau parte din... umanitate.

Cui aş putea să dau această idee? Sau această urgenţă? Mor ; torţionarii, dispare şi tribunalul o dată cu pacea în Bosnia. Anei ; Blandiana?

Duminică 21 iulie

Telefoane bucureştene: |

— Lui Paler să-l felicităm şi să-l consolăm pentru cei 70 de ani ai săi. Ca totdeauna cu el, V. sclipeşte de umor. De ce?

— Lui Patapievici pentru a anula o impresie falsă pe care am fi putut să i-o lăsăm ieri. Ne telefonase, având revelaţia unei „zone de aşteptare" a exilului românesc, mai precis a „culturii sale alternative" faţă de cei din ţară, incapabili să răspundă acestei cerinţe.

A luat puzderie de note după cartea Sandei Stolojan şi ne cerea, ca martori privilegiaţi, să scriem fiecare câte o carte cel puţin pe această temă. Cum fusesem ieri destul de drastici, azi am încercat ; să încercuim teoria abstractă pe cale de alcătuire în mintea lui prin nişte detalii mai concrete. Sanda — a cărei carte n-am citit-o încă

— insistă după cât mi s-a spus asupra prieteniei ei cu „marii" exilaţi, Cioran sau Ionesco. Or, nici unud, nici celălalt n-au fost propriu-zis „exilaţi". Revenind în Franţa, Eugen o considera ca adevărata sa patrie. Exilat se simţise de fapt în România. Nu tema exilului hrăneşte opera lui Cioran sau atunci e vorba de exilul provenind din simplul fapt de a exista. Mircea Eliade e, printre cei celebri, singura excepţie, el fiind cu adevărat obsedat de România. Dar de ce trebuie neapărat confundată celebritatea cu

exilul? Cu excepţia, nu neapărat de valoare, a lui Vintilă Horia, o dată cu *Dieu est ne en exil,* nu la cei ce-au biruit pe plan internaţional trebuie analizat conceptul de exil, ci la alţii, mai mărunţi, care i s-au dedicat prioritar în dauna „operei“. V. i-1 numeşte pe Mircea Popescu, eu îi evoc casa construită după arhitectura din Sibiel de către Petra la Pueblo, în inima Mexicului. Sub vulcan şi înconjurată de reşedinţe în stil colonial spaniol, locuinţa lui Petra, insolită, complet decalată în spaţiu, absurdă şi inutilă, rămâne probabil simbolul cel mai adecvat al derealizării la care duce starea de exil, împinsă până la ultimele consecinţe.

— Monicăi Spiridon: a primit bibliografia.

— Marina: să ne luăm rămas-bun, se întoarce mâine la Avignon.

— în miez de noapte, Mariana Marin, pe *repondeur*: I-a scos ghipsul şi ne anunţă că poate vom avea de acum înainte şi un poet român... fără un picior. Sper că nu e... serios.

Luni 22 iulie

V. înregistrează după-masă pentru Deutsche Welle textul despre Ghiţă Ionescu. Cu acest prilej, lungă convorbire cu Hurezeanu: bârfă serioasă — este şi mai „rău“ decât noi. A fost în vacanţă în România, la Vama Veche unde a făcut o febră puternică (se întreabă dacă n-a fost malarie) şi la Bucureşti unde şi-a stricat maşina, îşi oferă oricând microfonul şi prezenţa pentru o discuţie-scandal despre apartamentul tatei. Din ce în ce mai mult, cred că este inutil. îl voi întreba totuşi pe Dorn Cosma, dacă lui îi poate fi de folos în perspectiva noului termen de judecată, de ce nu?

Joi 25 iuiie

M-am întors ieri de la dr Mihăileanu radioasă: puls noimal, electrocardiogramă exemplară, fără urmă de extrasistole. Rămâne gânditor citind darea de seamă a spitalizării de la Necker: cuprinde — spune el — enormităţi. Am impresia că începe să se îndoiască de necesitatea absolută a *pacemaker*-ului. în orice caz, îmi va lua un *rendez-vous* cu un specialist pentru septembrie.

Pare mirat c-am putut scădea ţigările la cinci-şase pe zi. Mă întreabă: „Una după alta? Deodată?“

Telefoane:

— Zografi: mă cheamă de la Humanitas. Mă roagă sa-i scriu o prefaţă pentru un volum de teatru ce va ieşi la UNITER. De-abia trezită, nu ştiu ce să-i răspund, şovăi, ceea ce trebuie să fie ul- cerant pentru el. Plină de remuşcări, îi telefonez seara, dau vina (şi am dreptate) pe incidentul cardiac ce mi-a lăsat impresia că timpul riscă să fie mai limitat decât nădăjduiam şi că va trebui să-l dedic în întregime recuperării a ce este demn de reţinut din Jurnale. Se scuză, se bâlbâie. Mă scuz, nu mă bâlbâi, dar prefaţa tot va trebui s-o scriu.

— Dan C. Mihăilescu. El nu e acasă, dam doar de Tania Radu. Vream să-i mulţumesc pentru cronica din *22* şi să rectific inexactităţi pe care le-a luat din cartea Sandei Stolojan (încă n-am citit-o). De pildă, că în tinereţea mea pariziană am mâncat „la cantina de la biserica ortodoxă'1 (nici nu exista aşa ceva). Când arn fost agresată, iar nu este adevărat c-am strigat la spital către prietenii mei să aibă „grijă de Virgil“. Habar nu am dacă la Sanda sunt goluri de memorie sau o intenţie precisă, dar ceea ce deduce ea din convorbirile asupra începuturilor exilului e cu totul fals: „ghiceam prin câte trecuse, umilinţele, încercările, refuzurile înghiţite". Or, nu din spusele mele putea trage o astfel de concluzie. Totdeauna am vorbit de acea perioadă cu jubilaţie. Nimeni nu m-a umilit şi n-am fost refuzată de nimeni. Iar greutăţile „materiale" aproape mă distrau: trăiam în sfârşit şi eu o viaţă studenţească nu la adăpostul casei părinteşti, ci cu unele „riscuri". Cred că totdeauna tonul meu pentru a descrie acele momente a fost acela amuzat-ironic din prefaţa cărţii Adrianei (Georgescu) *La început a fost sfârşitul*, inclusă şi în *Insula Şerpilor*. Scriind tocmai despre volumul VI, mai bine acest capitol l-ar fi consultat Dan. C. şi nu impresiile Sandei despre mine ce duc cu gândul la ratări succesive pe care le-aş fi dominat cu eroism. Hotărât lucru, va trebui s-o citesc pe Sanda.

— în *Familia* (nr. 2-3/februarie-martie ’96) un articol de Traian Ştef despre *Pragul.*

—AL Niculescu a primit de la N. Florescu planul editorial al *Jurnalului literar* în care este inclusă şi o lucrare a lui Grigurcu: *E. Lovinescu între continuatori şi uzurpatori.* N-am cum să-mi dau seama dacă va fi inedită sau va avea la temelie articolele scrise împotriva apoliticilor ce-şi camuflează pactizarea cu puterea (cu avantaje cu tot) în faldurile autonomiei esteticului: Eugen Simion *and company.*

— V. îmi atrage atenţia — şi bine face — asupra eseului iui Patapievici din *Euphorion* anti-Cioran. Chiar dacă argumentele sale ar fi mai puţin convingătoare, textul ar merita citit din pricina anticonformismului său.

Mihnea: nu ştie dacă Manolescu s-a hotărât să candideze; alţi fruntaşi PAC vor să înceapă a strânge semnăturile. Mihnea se gândeşte la o listă de susţinere din străinătate, cu noi trei de la Paris — pe alţii nu prea văd —, Matei Călinescu şi Toma Pavel din Statele Unite, lorgulescu de la... Praga, Michael Shafir de nu mai ştiu unde. La Bucureşti, Mihnea ar urma să convingă pe Liiceanu, Pleşu, Patapievici şi, fireşte, mulţi „etc.“. Pentru asta trebuie sa se ducă câteva zile în ţară.

Dar e inutil orice gest până când Manolescu nu se hotărăşte dacă vrea sau nu sa candideze. Cu noi, pare obosit şi ajuns la capătul puterilor. Dar colaboratorii săi locali îl găsesc „în formă“. N-aş vrea să fiu în locul lui, având de fapt de ales între rău şi mai puţin rău.

Duminică 28 iulie

Ieri, lung fax de la Stelian Tănase. Cu un proces-verbal de interogatoriu al lui Caraion din noiembrie 1958. Anchetatorul e acelaşi Bistran de care auzisem. Dar acum îi văd şi prenumele Iosif. Deci losif Biştran. Nu înţeleg de ce era atât de important pentru mine să-i ştiu numele întreg, dar aveam nevoie de el.

Capul de acuzare: volumul poeţilor în exil editat de Vintilă Ho- ria la Madrid şi cuprinzând mai multe poeme ale lui V. Le-a copiat Caraion şi i le-a dus mamei cu care,

fireşte, a schimbat păreri „duşmănoase". După ce Caraion îi citise trei dintre poemele lui V., *Decembrie, Ştiinţă* şi *Cântec rătăcitorului.* In afară de titlurile poemelor, nimic cu adevărat nou pentru mine. Intru însă într-o stare premaladivă ori de câte ori acest tip de limbă moartă, comunistă, abrutizant administrativă, se referă la mama mea. După ce i s-a smuls viaţa, parcă i se fură şi glasul. Va trebui să mă obişnuiesc. Cred că piesele de arhivă aduse de Mihai Pelin nu vor fi ultimele cu care mă vor ademeni, în ciuda refuzului meu de a-1 întâlni pe Măgureanu.

Procesul-verbal confirmă că la început au încercat să facă un „lot“ Caraion în care s-o implice şi pe ea, după care au disociat procesele. De ce? Am impresia c-o voi afla într-o zi pe care n-o aştept cu nerăbdare deoarece nicio revelaţie n-o poate reînvia pe mama şi face ca acest coşmar să nu fi existat.

Stelian Tănase s-a apucat şi el să studieze procesul Noica. în dosarul lui Dinu Pillat, pe care Ion Caraion îl pusese la curent cu volumul poeţilor din exil, a găsit „procesul-verbal” privind-o şi pe mama. Au apărut recent, tot la Editura Vremea (nu va fi oare într-o formă sau alta a SRI-ului?), şi documentele procesului Noica, tot necomentate ca cele asupra *Piteştiului.* Nelly Pillat a scris o carte, Doina Jela lucrează la o alta, văd că şi Stelian Tănase s-a înscris pe rol, deşi Măgureanu nu mai răspunde la cererile de cercetare în Arhive.

Vrea, pe de altă parte, detalii asupra turneului Teatrului Naţional de la Bucureşti, sosit la Paris, în cadrul Teatrului Naţiunilor în vara lui 1956, cu *Scrisoarea pierdută.* A descoperit prin arhive o „notă informativă" despre felul cum aii fost „instrumentate" vedetele turneului de către Constanţa Crăciun, pe acea vreme ministrul Culturii, spre a lua contact cu unii exilaţi şi a-i „prelucra". Din toată distribuţia, Beligan, Elvira Godeanu, Tanţi Cocea, nu-mi amintesc decât de Marietta Sadova. Cu ea şi cu Mircea Eliade am poposit într-o cafenea. Nici măcar nu cred că s-a discutat „politică", şi Marietta, şi Mircea erau prea emoţionaţi de revedere. Descopăr cu

neplăcere că anul 1956 e aproape total absent din Jurnalele mele (care am impresia că-mi vor rezerva doar surprize negative).

Mai faxez şi cronica pentru *România literară: „Jk* fi sau a nu fi... intelectual", având la temelie data relativ recentă când s-a născut termenul (afacerea Dreyfus) dezvăluit probabil nu doar mie, ci şi altor uituci ai istoriei literare de pamfletul lui Monnerot *La France intellectuelle,* recitit zilele trecute cu mai puţine delicii ca în 1969, când a apărut. Scriu totuşi despre el nu numai pentru că mi se pare o excelentă introducere la studiul lui Stephen Koch *La fin de l'innocence* (de care mă voi ocupa în viitoarea „diagonală"), dar şi fiindcă Monnerot este cel mai mare nedreptăţit din istoria ideilor în Franţa contemporană.

Mihnea ne trimite articolul lui Georges Nivat despre *Piteşti* apărut în *Journal de Geneve* şi *La Gazette de Lausanne* (6-7 iulie). V. se bucură: înseamnă că Nivat nu s-a supărat când i-a refuzat prefaţa propusă de el, preferând-o pe a lui Furet. Titlul este *Phalan- stere de la decheance* şi ultimele rânduri merită reţinute:

„Ce livre est une lecture terrible qui devrait etre obligatoire dans Ies ecoles au chapitre «XXC siecle»."[20]

Primim o plachetă cu poeme (de buna calitate) de la Adrian Su- ciu din Cluj: *Singur* (colecţia Euphorion). Tonul său intimist şi n%- ludic tranşează, cum arată şi Ion Pop în prefaţă, cu moda lirică actuală.

Ne trimite şi Sanda Stolojan *Jurnalul* ei de exil. îl răsfoiesc şi-l voi comenta altă dată (acum e 2 dimineaţa). Nu cred că sunt atâtea inexactităţi pe cât lăsau să se prevadă citatele despre mine. (Le şi telefonez în acest sens lui Patapievici şi Dan C.) Cum Sanda e civilizată şi abilă, în afara unei fraze dezvăluitoare, totul sună decent.

Miercuri 31 iulie în anii '80, când Securitatea a împânzit exilul cu agenţi şi fiţuici de extremă dreaptă având ţinte precise (Europa Liberă, Liga pentru Drepturile Omului, Goma, noi, Eugen Ionescu etc.), apăruse şi un

---

20 „Aceasta carte este o lectura cumplită care ar trebui să fie obligatorie în şcoli pentru capitolul consacrat secolului XX." *(N. ed.)*

enigmatic domn Andronescu, scoţând în Statele Unite o publicaţie şapirografiată, *The New Spectator*, pe modelul *Săptămânii* lui Eugen Barbu, dar şi mai vulgară. în cartea ei *Nori peste balcoane. Jurnal din exilul parizian,* Sanda Stolojan reţine, în decembrie 1985, un articol unde era inclusă şi ea printre „troţkiştii" injuriaţi (noi şi Mihnea). Aprecierea ei este aproape prea decentă:

, Articolul — stupid şi, în părţile lui esenţiale, imund — emană de la oficina de dezinformare a Securităţii care speculează sentimentele invidioşilor şi mediocrilor din Exil“ (p. 217).

Or, aflăm de la Gabriel că şi ea, şi Humanitas au fost ameninţaţi cu un proces de calomnie dacă nu negociază „paguba morală11 la 10 milioane de lei. Gabriel pare a se cam pierde cu firea, fiind aproape gata de „negociere1* deoarece, evident, dovezi că Andrones- cu a fost agent n-au cum să fie obţinute de la actualul moştenitor al Securităţii, SRI-ul. încercăm V. şi cu mine să-i minam fatalismul, întâi să discute cazul cu un avocat român. Cel mai bun început de probă ar fi comparaţia între un număr din publicaţia „imunda** (vorba Sandei) şi altele de acest gen din ţară. Aceleaşi ţinte, aceleaşi lătrături, aceeaşi neverosimilitate (toţi anticeauşiştii activi din exil fiind trataţi drept „agenţi KGB11, V. era chiar general KGB), însă nu numai noi suntem incapabili să găsim, în vraiştea din pod sau garaj, ziarul cu pricina, ci şi Mihnea, la care maldărele de documente sunt ceva mai mici. îi dăm lui G. adresa, telefonul, faxul lui Come] Dumitrescu, cu ziarul lui, *Lumea liberă,* care se situează la avangarda luptelor cu „spioni11, infiltraţi şi aşa mai departe. Avem însă impresia că nu va mişca un deget. Problema e alta: dacă nu mai poţi scrie adevăruri de toţi ştiute şi elementare fără ca foştii —- sau actualii — securişti să-ţi ceară despăgubiri, unde mergem? îndărăt, desigur, dar mai repede ca racul.

într-un astfel de context, mă simt solidara cu Sanda, şi renunţ la critica, paragraf de paragraf, a cărţii. Deşi sunt prin excelenţă personajul ei negativ: când mă agit şi nu-mi găsesc locul, când transform din obsesie politică sensul

unor poeme de pur eter (ale lui Noica către ea). Trec peste toate, la urma urmei îşi camuflează politicos antipatia profundă, şi-i aflu explicaţia aproape psihanalitică în notaţia următoare de la cenaclul lui Mămăligă, arătând clar că-i furam aerul şi nu-şi găsea loc de mine:

„16 decembrie [’85] [...] Monica s-a aşezat pe canapea lângă mine. Ce-mi revela vocea ei, râsul ei, vitalitatea ei puternică şi obscură îmi era confirmat de greutatea umărului ei apăsând pe al meu. N-am reacţionat, m-am lăsat *zdrobită* (sublinierea îmi aparţine) pentru a sesiza mai bine calitatea acestei greutăţi venite din străfundurile rădăcinii româneşti*1 (p. 219).

De o zi sau două anxioasă: Manolescu i-a „sugerat*1 lui Mihnea să înregistrez un scurt text care ar fi lansat prin difuzor în sala şi ziua când îşi va anunţa candidatura. Ştiind bine că are nevoie de „vocea" cunoscută, textul părându-i-se probabil secundar, totuşi mă perpelesc: sunt incapabilă să scriu „ocazional". Nu sunt Paler, care s-a salvat, la aniversarea celor 70 de ani ai săi de către Uniunea Scriitorilor, prin câteva formule, *fericite,* şi doua-trei citate (din Nietzsche, Talleyrand şi Camus) bine plasate. „Discursul" său ocazional publicat în *22* este un model al genului!

Azi, brusc, aşteptând telefonul de la Deutsche Welle pentru înregistrare, am scris o pagină întreagă pe care o simţeam bună, şi mi-a confmnat-o şi V. (singurul meu critic perfect) când s-a întors spre seară. Răsuflu ca după un examen.

Mihnea, care mă roagă să i-1 citesc la telefon, pare şi el mulţumit. Intre timp, a reuşit să adauge la lista de susţinere pe Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Gelu lonescu şi Emil Hurezeanu. Doar Iorgulescu, în ciuda promisiunii de a-1 rechema, n-a mai dat semn de viaţă.

Joi 1 august

Prin părintele Scrima, al cărui redactor de carte este la Humanitas, Zografi ne trimite, cum a promis, ultima sa piesă, *Calul.* Aceeaşi impresie nedefinită că drumul acesta, pavat şi cu cele mai bune şi întrebătoare intenţii, şi cu

mult talent, nu ştii exact unde te duce. îi fac, telefonic, câteva critici: prea multe simboluri suprapuse (calul, omul de pe tron, pernele), dar şi culoarea beekettiană a cuplului care încetul cu încetul, vlăguit de orice putere, nu se mai poate mişca. Probabil că iar îl dezamăgesc, dar n-am ce face, sinceritatea o datorez în primul rând celor pe care-i simt aproape.

Din presă:

— în *Vatra* (nr. 4/1996) rubrica „Evenimentul editorial" este consacrată cărţii lui V. *Semnul mirării,* cu un neaşteptat de profund articol al lui Aurel Pantea şi al doilea, mai aşteptat şi desigur foarte interesant, al lui Cistelecan. Dar Pantea îmi reţine mai ales atenţia deoarece îşi întemeiază analiza pe „spiritul poetic" al lui V. perceptibil în tot ceea ce scrie.

Tot în *Vatra,* de reţinut răspunsul lui Dorin Tudoran la ancheta asupra Bisericii Greco-Catolice. Atacul său împotriva înaltei ierarhii ortodoxe e tranşant, din fericire, fară nuanţe atenuante.

— într-un interviu din *22* (nr. 28/10-16 iulie), frumos radica- lizatul Aurel Stroe. Locuieşte în Germania, dar a revenit în 1990, să plângă de fericire în Piaţa Universităţii şi, apoi, să urle de dezgust la mineriada. „M-am dus zilnic acolo (Piaţa Universităţii) şi cred că am strigat „Jos Iliescu!" de cel puţin 100-200 de ori. Mi-am pus o insignă cu «Golan» şi am plecat cu ea în Germania. O mai am şi acum pe masa mea de scris. Cred că a fost singurul moment când am simţit că libertatea are o valoare reală ca o valoare materială şi m-am bucurat ca un copil.“

Povesteşte cum sub comunism se instalase frica în el şi cum a prins curaj după ce a venit să ne vadă: „Mergând la Monica Lovi- nescu şi la Virgil Ierunca, am simţit că devin mai curajos. Asta era în ’72.“

Parcă-l vad în fotoliu, când singur, când cu soţia, când cu fiica, luând hotărârea de a rămâne, de a se întoarce, iar de a rămâne, iar de a se întoarce, făcându-şi din această întortocheată dilemă un chin neîntrerupt. în acelaşi timp — lucrul acesta se simte şi-n interviu —

neoferindu-şi nicio scuza lui însuşi. încâlcit şi pesimist într-o epocă când totul părea a da dreptate doar celor ce se aşteptau la şi mai rău. Năştea calamităţi în jurul lui, a căror primă victimă tot el era. Incapabil de cea mai mică acţiune dezonorantă, nu şi-a înclinat compoziţiile în sensul vremurilor sub care a stat, dar nici nu şi-a mânjit demnitatea doar pentru a-şi servi „opera“. Mai e oare necesar să spun de ce Aurel Stroe ne-a „sedus“ pe V. şi pe mine?

în interviul luat de Rodica Palade mai povesteşte cum n-a vrut să devină membru de partid, cum a refuzat să fie agent al Securităţii. Relatează ce-a aflat de la prieteni despre procesul lui Andri- cu, al cărui elev fusese (doar V. îşi mai amintea că Andricu dedicase în 1951 o *Cantată* lui Stalin, eu uitasem şi-am aflat-o acum din nou de la Stroe). El însuşi, cum participase la reuniunile „Rugului aprins“ de la Mănăstirea Antim (cu V. Voiculescu, Sandu Tudor, Alexandru Mironescu), se aştepta în ’58 să fie arestat.

Ultima oară l-am văzut imediat după „revoluţie44 când a înregistrat un dialog cu Radu Stan pentru „Teze şi Antiteze*4. Bietul Radu Stan îi tot punea întrebări asupra ultimelor sale lucrări, iar Aurel Stroe răspundea ca un „golan44 interesat doar de ceea ce se petrecea cu această libertate regăsită, înainte să fie din nou stâlci- tă, în România. După citirea acestui interviu ni se face dor de el.

Vineri 2 august îi telefonăm lui Gabriel. Şi aflăm că unul dintre cei mai buni avocaţi români a râs când G. i-a citit fraza incriminată din cartea Sandei. în orice caz, ea nu oferă materia unui proces şi cu atât mai puţin a unei negocieri. G. a renunţat la cele două scrisori (una spre avocatul lui Andronescu, alta spre Sanda Sto). S-a încheiat deci microdrama ce n-ar fi trebuit să fie niciodată luată în serios.

Tot ieri, de la editura Minerva telefonează Gabriela Omăt: i-a sosit o nouă corectură cu *Agendele* lovinesciene (voi. II), deci iar mai întârzie apariţia. Nici nu-şi ia vacanţă în august din această pricină. Habar nu am cum va mai putea fi editat restul dacă se continuă în acest ritm.

Alexandru George n-o mai ajută deloc. Nu văd cine o va ajuta pe G.O. şi mă întreb din nou dacă n-ar fi mai bine să iau textele înapoi.

Descopăr cu o întârziere de o luna că, în *Dilema* (nr. 180/21 -27 iunie), Sever Voinescu semnează un articol de o coloană „în sprijinului unui apel“. Acela pentru apartamentul din bd. Elisabeta. îmi atrage atenţia reacţia unui cititor, publicată la rubrica de corespondenţă (nr. 184/19-25 iulie), care sare în ajutorul acelor chiriaşi ce-au luptat la „revoluţie" pentru a se vedea acum evacuaţi din locuinţele lor. Mi-ar fi atât de uşor să reacţionez la rândul meu, dezvăluind că nu un erou al revoluţiei ocupă apartamentul lui E. Lovinescu, ci procurorul văduvei sale, care, după ce a condamnat-o la 18 ani de închisoare, i-a anexat şi locuinţa. Bineînţeles că n-o voi face, cititorul acesta neinspirat (Virgil Mândruţ) părând de bună-credinţă.

Din curierul de azi, de-abia frunzărite:

— cartea părintelui Andre *(sic)* Scrima: *Timpul Rugului aprins* (evocarea Grupului de la Antim);

— o scrisoare şi două cărţi de la Ion Simuţ: *Critica de tranziţie* şi *Confesiunile unui opinioman*;

— o misivă ceva mai veche de la Vasilache: merge din nou (după o trudnică gimnastică în piscină) şi îi va apărea o carte în ţară, la lansarea căreia nu va putea asista;

— alta de la Alexandru Niculescu pentru aniversarea din august al lui V. Vrea detalii despre Ella Munteanu. Cum de-a alcătuit atât de profesionist volumul de *Corespondenţe* al lui Basil? A ajutat-o oare Letiţia Turdeanu, care a fost incapabilă să se ajute pe sine pentru a face cât de cât lizibile rarisimile-i texte? Cum se creează legendele! Cât mai există supravieţuitori să le pună la punct şi să readucă apele în matca lor, mai merge, dar apoi? Praf şi pulbere, cum îi place lui V. să profetizeze. Cu indiferenţa românului faţa de trecut — din care pare hotărât să nu înveţe nimic — tare mă tem că are dreptate. Există tărâmuri blestemate să nu audă niciodată trâmbiţele tragediei. Acolo unde Apocalipsul este înlocuit

de Uitare.

Dacă de la Leti am ajuns până la Apocalips, e mai indicat să opresc aici notaţiile acestea: prea alunecă spre catastrofisme.

Duminică 4 august

Trece Mihnea să ia caseta pentru candidatura lui Manolescu. Lui Gabriel îi trimitem, prin el, numărul din *Le Messager Europeen* în care i-au apărut fragmente din *Despre limită* în traducerea lui Marie-France şi cu prezentarea lui Toma Pavel, Tot în acest număr Finkielkraut îl spală de păcate pe Cioran. Nu-1 avusesem mai înainte fiindcă apariţia lui a coincis cu spitalizarea mea la Necker, când lui V. îi pierise gustul librăriilor.

De ieri tot încerc să citesc *Timpul Rugidui aprins* al părintelui Scrima. Şi nu reuşesc. M-ar fi pasionat să intru, împreună cu un participant direct, în Grupul de la Antim, să asist ia felul în care duhovnicea Sandu Tudor, să urmăresc în faza lui mistică de bătrâneţe pe Vasile Voiculescu, să mă îmbăt de această întâlnire dintre marea cultură şi harul spiritualităţii răsăritene. Preţiozitatea lui Scrima, mondenitatea lui covârşitoare, vanitatea extravagantă izbesc din primele pagini. Şi chiar de pe copertă unde semnează Andre Scrima şi nu Andrei, de parcă cetăţenia franceză ar putea înlocui o operă. Doar ea ar fi justificat franţuzirea prenumelui, dacă aşa ar fi stat el scris pe o copertă — să zicem—de la Gallimard. Anunţă superior că nu poate să se coboare până la biografii, dar le dă în note. Pare şi mai savant şi, în plus, textul rămâne consacrat gândirilor lui înalte, din păcate stricate pe alocuri de clişeele la modă

(cam numeroase. îl invidiez pe Andrei Pleşu de a fi fost în stare să scrie o prefaţă a tonului just, între ironie şi admiraţie. însă admiraţia lui V. şi a mea a fost atât de repede zguduită de revelaţia unui spirit nu doar mundan, ci —- mă repet — de-a dreptul monden, mai rău: fugind după ultima modă pariziană, de o vanitate ce l-a speriat şi pe Mircea Eliade, încât am devenit de ani de zile alergică la persoana lui. Or, textele reunite în carte seamănă într-

atâta cu prea frumos înveşmântatul lor autor, încât parcă ni l-ar aduce în casă. Unde n-a mai fost de la St. Ouen, când V. îi pregătise discuri cu muzica de la Notre Dame din secolul al Xl-lea, iar el ne-a cerut să asculte — era la avangarda acelor ani — nu ştiu ce disc d*Qfree-jazr,* rămânând de altminteri foarte decepţionat că-1 aveam. Nu reuşise să ne epateze. *

V., care are mai mult umor decât mine, afirmă că singurul lucru care-1 stinghereşte la părintele Scrima este ca... nu crede în Dumnezeu.

în orice caz, faţă de cartea-tip a unei formaţii intelectuale bare este *Jurnalul de la Păltiniş,* „Rugul“ lui Andre Scrima nu doar că nu merită comparaţia, dar parcă n-ar fi fost nicicând aprins.

S-ar putea să fiu prea pornită. Dar îmi asum riscurile ne-obiecti- vităţii. La urma urmei, peste o astfel de carte cu ambiţii „mărturisitoare" ar trebui să treacă duhul rugăciunii neîntrerupte de la Antim. Dar substanţa ei nu e hrănită decât de egolatria lui ‚Andre“.

Mai bine mă opresc. Altfel, voi repeta până la nesaţ motivele exasperării mele, or, exasperarea ştim cât de prost sfetnic poate fi. Totuşi simt că am dreptate.

Luni 5 august

Nu ştiu exact cât îi datorează Liiceanu lui Noica, deşi a spus-o, declarat-o, descris-o pe sute de pagini. Ştiu, în schimb, cât îi datorează Noica discipolului său: *iscă Jurnalul de la Păltiniş* şi *Epistolar* ar fi rămas un filosof cercetat de studioşi şi specialişti. Liiceanu i-a dăruit nu numai posteritate, ci şi actualitate.

Ne gândim V. şi cu mine şi mai intens la acest paradox — învăţătorul îhţelepţit de învăţăcel — primind astă-seară prin fax două texte despre Noica scrise recent de Gabriel: „Arestarea64 (cu datele concrete date de dna Noica, dar nu numai rescrisă, ci şi regândită de G.) şi „Sfârşitul” (aşa cum l-a trăit G. veghindu-1 pe Noica, la spitalul din Sibiu). Episodul cu şoarecele pe care de două ori l-a auzit Noica ronţăind — prima dată la Păltiniş, când a căzut sculân- du-se din pat să-l caute, a doua oară la

spitalul din Sibiu — îi inspiră lui G. pagini de o reală profunzime. în „ordinea mântuitoare" pe care Noica o opune prin sistem şi idee dezordinii vieţii trăite la întâmplare nu e loc pentru „şoarecele care roade într-un ungher al conştiinţei", tulburând astfel „apele de cleştar ale geometriilor sale“. Ultimele rânduri trebuie redate aidoma, orice rezumat în- tinându-le puritatea. |

„O conştiinţă intrată în eroziune, gata să primească dintr-o dată toate aluviunile sufletului ţinute atâta vreme cu grijă la distanţă, ar fi însemnat îngenuncherea gânditorului. Iar Noica trebuia să sfârşească în picioare, mărturisind pentru ideea sa. Şi, prin însăşi această idee, pentru ultima dată la lucru, şoricelul a fost evacuat din conştiinţă şi căutat, cu preţul vieţii, într-un spaţiu real.“ îl sunăm pe G. şi încercam să-i comunicăm bucuria noastră, evitând (eu, nu şi V.) cuvintele mari. La urma urmei de ce să le eviţi? Tot V. rezumă cel mai exact reacţia noastră, spunându-i lui G. că, după aceste texte, e din ce în ce mai greu să-l critici pe Noica.

îi comunic lui G. iritarea cu care l-am citit pe Andre (Scrima), în capitolele consacrate „Rugului aprins". Ne spune că Patapievici e înnebunit de „Andre". Nu mai înţelegem ce se petrece cu prietenul nostru. Scrima văzut ca un „duhovnic", adică tocmai ceea ce paginile sale arată că nu poate fi!

Mihnea a mai obţinut două semnături pe faimoasa lui listă pro-Manolescu: Nedelcovici şi Alexandru Niculescu.

Marţi 6 august

Telefon la începutul după-amiezei de la Niki. Să-mi mulţumească. Textul l-a citit ieri (a petrecut, aflu acum, seara cu Mihnea şi Ga- briel), dar caseta a ascultat-o azi. Şi a fost emoţionat. Pare de altfel, deşi vocea îi este obosită. Mai are o săptămână de tras înainte de anunţarea oficială a candidaturii, duminica viitoare. Apoi va lua totuşi o săptămână de vacanţă.

Aseară l-am chemat eu pe Greg. Ştia că am fost la Bucureşti de la Irina (Eliade), dar nimic despre accidentul meu cardiac. Nu-1 impresionează prea tare. Ca toţi marii

bolnavi, e prizonierul problemelor personale: nu mai poate să se deplaseze aproape deloc fără ajutor, e nesigur pe orice gest, de citit oboseşte repede, situaţia lui s-a agravat în timpul din urma. Mă înşel eu sau nici măcar nu mai visează la adolescenţa sa şi nu se mai hrăneşte în niciun fel cu mitologiile din*Les Jours heureuxl* Poate exagerez şi comunicarea devine mai rece, mai străină din pricină că a şi cam surzit. Se lasă o tristeţe...

Telefon de la Sorin Mărculescu — cheamă de la Humanitas. Ginerele lui scrie la o lucrare despre Eliade şi-i cere îngăduinţa lui V. să ia nu ştiu ce text din *Limite.* V. nici nu întreabă care anume. S.M. ar mai vrea s-o primim în toamnă pe fata lui, Smaranda, care e cu o bursă de doi ani la Paris, împreună cu ginerele în dhes- tiune. Aprobăm totul. De când l-a atacat Ţepeneag, Sorin Mărculescu ţine la noi. Căile prieteniei sunt, uneori, imprevizibile.

Miercuri 7 august

V. aduce ziarele şi scrisorile. De la Universitatea din Princeton, Aurelian Crăiuţu îi mulţumeşte că l-a citat în „diagonala" despre Ghiţă Ionescu din *România literară* (nr. 30/31 iulie-6 august). în acelaşi număr pagini de *Jurnal* ale lui Caraion puse la dispoziţie de SRI. Fragmente de o violenţă polemică incredibilă (dat fiind că le scria în secret, le ascundea şi puteau fi descoperite la o percheziţie a Securităţii — ceea ce s-a şi întâmplat). Rândurile împotriva ipocriziei lui Vasiie Nicolescu (străduindu-se să pară de partea celor pe care-i cenzura), împotriva lecţiilor de morală date de... Jebeleanu sau a delirului stalinist al lui Bogza sunt antologice. Mânia năclăieşte însă restul.

Din *22* (nr. 31/31 iulie-6 august) de reţinut îndeosebi ultima secvenţă din polemica Gabriel Andreescu-Paler, Evident, acesta din urmă are dreptate. Cantitatea de obrăznicie şi suficienţă din textele pamfletare ale lui G.A. a devenit insuportabilă. Se crede spirit ştiinţific şi, în numele lui Chomsky, al lui Bessel sau al ecuaţiei lui Schrodinger, îi consideră „perimaţi" pe Ortega y Gasset sau pe Spengler, şi de-o „sublimă inutilitate" pe Valery şi Montes- quieu. Pe Paler îl priveşte de foarte sus: „n-aveţi cunoştinţele minime

care să vă-permită să judecaţi subiectele asupra cărora vă daţi cu părerea". E drept că Paler l-a rănit profund tocmai atingând punctele sensibile: „servilismul" lui faţă de tot ceea ce este occidental sau minoritar, ura lui împotriva a tot ceea ce este românesc (naţionalismul nu-1 stinghereşte la unguri, ci numai la români). Ce n-a înţeles G.A. din democraţie este că şi ea se cere criticată.

O decepţie ce sporeşte cu fiecare nou articol al acestui fost disident curajos. Ni se păruse a împăca în el determinarea cu blândeţea, va fi fost o iluzie sau disidentul nu-şi creează şi menţine statutul decât în faţa unui duşman total? Ar mai fi un caz: polonezul Michnik prezentându-se la Televiziunea Franceză braţ la braţ cu Jaruzelski şi punându-şi în gardă concetăţenii împotriva... anticomunismului. Dar sunt tot atâtea exemple inverse, începând cu Havel şi încheind cu Soljeniţân. Disidentul care a ţinut piept unui imperiu nu devine neapărat, când acesta se prăbuşeşte, un megaloman iresponsabil. Doar unii... Doar din când în când...

Vineri 9 august

Aseară telefon de la Mihnea pentru o noapte la Paris, între două avioane. Soseşte de la Bucureşti, pleacă spre Sarajevo. Convorbire redusă la esenţial, adică la ştirile bucureştene „urgente":

— Niki ar vrea —- dar nu mai îndrăzneşte! — să-i trimit prin fax textul meu de „susţinere" a candidaturii sale semnat, ca să-l poată include şi distribui în dosarul de presă. Nimic mai uşor: faxez după miezul nopţii şi azi-dimineaţă mă asigur telefonic că au primit. îmi spun totuşi că nu trebuie să aibă la PAC un dosar prea plin de piese esenţiale daca au atâta nevoie de pagina mea. Mă mir: până şi Pleşu a găsit-o bună. Ca să-i facă plăcere lui Mihnea? „Fetele" (Mihnea le spune aşa Gabrielei şi Rodicăi), în schimb, se lasă greu nu cu textul meu — asta ar mai lipsi după ce ne-au cocoţat pe V. şi pe mine în „consiliul" de unde nu sfătuim pe nimeni —, ci relativ la Manolescu. Să facă din candidatura lui „evenimentul zilei"? Să-l pună în acea rubrică însorită de prestigiul lui

Emil Constantinescu?

— Tot chemând-o pe Adriana (Georgescu) şi nedând de ea, o sun pe sora ei la Bruxelles. Exact ce mă temeam: Adriana e de mai multe luni în spital şi doctorii, considerând că nu mai e în stare să trăiască singură, ar avea intenţia s-o bage într-un soi de azil!

Adriana are două surori, una în Belgia, alta la Atena, care ar fi gata s-o primească la ele, dar insularii britanici nu plătesc pensia decât în păcătoasa lor de insulă. Acelaşi lucru cu îngrijirea medicală. Or, cu psihoza ei, Adriana petrece mai mult timp prin spitale de boli nervoase decât în afara lor. Ideea însă de azil e intolerabilă. Nu mă pot împiedica s-o revăd pe Adriana la Capri, înotând cu fiul lui Ciano şi depăşindu-1 cu *crawl*-ul ei impecabil sau jucând ping-pong şi bătându-1 (pe acelaşi fiu al lui Ciano căruia A. îi reproşa mereu că taică-său a cedat nordul Transilvaniei ungurilor). Fusese de altminteri campioana României la ping-pong. Era frumoasă, generoasă, exaltată, avântată, bună ca pâinea caldă. Dacă ar trebui un exemplu de tragedie modernă demnă de zeii greci, mai ales pe ea aş alege-o: avea tot, i s-a luat tot.

— Stelian Tănase ne trimite cartea Corneliei Pillat *Eterna întoarcere.* Credeam că e doar reconstituirea procesului lui Dinu. Nu. îşi povesteşte viaţa ei, nu numai a lui Dinu. Nu ştiam că e fată de cizmar. Dar ce cizmar! *Le tout Bucarest* se îmbulzea în magazinul lui Filipescu de pe Calea Victoriei (cam prin faţa Teatrului Naţional), unde şi mama îşi cumpăra faimoşii pantofi din piele de crocodil la care cred că, adolescentă fiind, n-am avut acces. Numai în vitrină îi admiram, ca şi, două magazine mai departe, la Djaburov, faimoasele covoare orientale. Şi acest magazin ţinut de un armean are povestea lui, aparţinând tatălui lui Aram Meu- tamedian, atât de legat de Greg şi pe care l-am cunoscut doar în exil. Revenind spre Nelly Pillat, tatăl ei a murit în închisoare cu ceilalţi şefi socialişti ai lui Titel Petrescu. Pe linie de Brătieni, aflu că soţia lui Ion C. Brătianu era o Pleşoianu. Deci am s-o informez pe Maria că într-un fel suntem rude. Mai dau peste o fotografie ce

mă emoţionează: Lily Teodoreanu (Lişcu a copilăriei mele mangaliote). Evident, nu genealogii am căutat în cartea pe care până acum doar am răsfoit-o. Ci tinereţea noastră în parte comună de la Litere şi destinul lui Dinu. Cartea are un fond de sentimentalitate care pune un fel de praf înduioşător pe imaginile trecutului Brătienilor-Pillaţilor şi, în fond, României, toate interesante.

Tot Stelian Tănase ne trimite o carte poştală de la Castelul Bran (cu poza lui Dracula), unde s-a dus, scrie el, să facă cercetări „pentru cartea despre care ştiţi“. Or, nu ştim decât de reconstituirea procesului Noica. Dar ce are a face cu castelul în chestiune?

Şi de unde atâta afecţiune la Stelian Tănase: faxuri, carte, misivă? Ne-a fost mereu simpatic, în ciuda gafelor lui „politice14, nu eram însă prieteni. Am devenit?

Europa Liberă — de la Praga — a răspuns dur, la limita politeţii, în *22* (nr. 31/31 iulie-6 august) la foiletonul lui Mihai Sturdza despre felul în care americanii au lichidat postul şi au răspândit arhiva. Actul de acuzare e atât de calm implacabil, încât i-a înfuriat pe cei rămaşi la direcţia postului: replica Europei Libere e adresată redacţiei *22,* numele lui Mihai Sturdza nefiind nici măcar pomenit. Gabriela Ad. răspunde foarte bine. Din diagnosticul său, Mihai Sturdza nu exclude nici ipoteza că, distrugând şi împrăştiind arhiva (printre altele, zecile de mii de scrisori primite de post şi care toate au fost aruncate la gunoi), s-a încercat împuţinarea documentelor asupra genocidului comunist pentru ca cel nazist să rămână preponderent în secol. N-o exclude, dar nici n-o privilegiază. Proasta organizare a postului (cu directori care nici nu treceau prin Germania mai mult de o zi pe an, unul dintre ei primea o leafă mai mare decât a preşedintelui Americii), incompetenţa, lipsa de linie politică a Statelor Unite după căderea Zidului Berlinului, nesiguranţa asupra viitorului emisiunilor, în sfârşit, panica plecării la Praga pot să explice tot atât de bine acest prăpăd. Singurul lucru ce nu se poate nega este că a fost cu adevărat unul. Tocmai : ceea ce refuză să admită

actuala direcţie de la Praga. Cum să fie altfel? Dacă ar admite-o n-ar mai fi acolo.

Ne felicităm, încă o dată, V. şi cu mine că ne-am văzut nevoiţi (de o forţa, acum ne dăm seama, benefică) să părăsim postul în 1992, înainte de prăpăd.

Marţi 13 august

Bombardament cu faxuri de la Mihnea. Venind din Bosnia şi plecând la Veneţia, e pentru două ore la Paris şi de la Est-Libertes ne trimite presa despre învestitura lui Manolescu. A fost concepută *ă l 'americaine,* cu focuri de artificii, jazz cu Johnny Răducanu, la discoteca *Black and White* de la Patinoarul Florească. (Nu era deci o glumă când Niki i-a cerut lui Gabriel să se îmbrace în alb şi negru şi nici din pricina spoturilor, cum îmi închipuisem, ci pentru a răspunde firmei discotecii.) Ziarele pomenesc de vreo 2 000-3 000 de persoane (nu erau invitate decât 600) şi se referă la sAow-urile lui Michael Jackson. Faxuri după *Cotidianul* şi din 12, şi din 13, *Evenimentul zilei, Ziua*, *Cronica română, România liberă.* Aici articolul lui Băcanu inadmisibil: Manolescu candidează din aceleaşi motive ca C.Y Tudor sau Păunescu, şi face jocul Cotroceniului. Cam acelaşi gen de argumente (aduce servicii Puterii din moment ce ia din voturile lui Constantinescu) şi la un senator PNŢ. Curios, articolul Tiei Şerbănescu, care, susţinătoare frenetică a lui Manolescu în discuţii, devine în *Cotidianul* prea critică: e o candidatură depusă patru ani prea târziu (aluzie la 92, când n-a fost ales de Convenţie) şi patru ani prea devreme (probabil din pricina doctrinei prea liberale a lui Patriciu, cu al cărui PL '93 PAC-ul s-a aliat în ANL—Alianţa Naţională Liberală). Unii gazetari notează optimist că „Manolescu are sprijinul diasporei" (când lista lui Mihnea nu totalizează decât puţine nume, printre care ale noastre). Despre mesajul meu înregistrat, mai multe note, un ziarist m-a crezut chiar prezentă.

De faţă nu era dintre „ai noştri" decât Gabriel. Pe Pleşu l-a apucat dorul de ducă la Sinaia, iar Patapievici nu se simţea bine. Detaliile le vom afla în cursul serii.

Mai întâi îi telefonăm lui Manolescu. Mihnea ne-a

alarmat: are o viroză, febră mare: 40 de grade. Doctorul l-a găsit epuizat, cu gâtul roşu şi o uşoară tahicardie. în ciuda antibioticelor luate, de două zile febra continuă: 39 de grade.

Sună şi Patapievici. Tocmai îi citeam în *22* răspunsul „Criticilor mei“, în care se simte ce rănit a fost de reacţiile injurioase provocate de *Politicele* sale. (Vatra Românească de la Cluj vrea chiar să-i facă proces pentru „defăimarea patriei11 — există şi acest articol de lege ubuesc în legile româneşti.) îi reproşez că nu ştie să dispreţuiască şi să-şi aleagă pentru ciocnirile polemice doar parteneri demni de respect. Nu cobori cu oricine în arenă. Apoi mă mir de ce se miră că provocării lui i se răspunde prin provocări, îl avertizasem de când îi citisem una dintre *Scrisorile* către Paleo- logu şi dădusem peste „citatul ritual“ de care se leagă acum toţi adversarii lui. Dar greşeşte punând formula găsită de el la singular.

Sunt mai multe şi nu-i nevoie să „manipulezi41 textul spre a le găsi. Trebuie să fii nepregătit de polemică pentru a te mira, cum o face el — naiv —, că violenţei din textul lui (oricât de justificată ar fi ea) i se răspunde cu o înzecită violenţă. Sper doar să fie sănătos şi să mai aibă în faţă o lungă-prelungă existenţă în care se va învăţa cu riscurile de acest gen. Ezit să-i amintesc felul în care am fost trataţi V. şi cu mine, ani şi ani, de presa din România, dar până la sfârşit tot i-o spun, de n-ar fi decât spre a-1 consola, prea pare dezarmat şi vulnerabil.

Andrei Savu, cu ştirea minunată că Doinaş a acceptat să traducă poemele Liei, care ar ieşi astfel primăvara viitoare, la Humani- tas, în ediţie bilingvă.

Joi 15 august

Ziua lui V. Vreau să-l sărbătoresc cu versiunile mele preferate din *Gloria* lui Vivaldi şi din *Magnificat*-ul lui Monteverdi. Şi-mi dau seama că, înregistrate pe disc negru (aşa se spune în Franţa, în România nu ştiu cum sunt numite), ele n-au fost reluate pe compact. Am ascultat un *Magnificat* dirijat de Hamoncourt — somitate în materie — care — spre hazul lui V. — mă oripilează şi-l silesc pe

„sărbătorit" să se obosească scotocind prin discotecă spre a-mi satisface capriciile muzicale. Tot Edwin Loehrer mă convinge în *Magnificat* şi Deller Consort în *Vespro (Nigra sum).* Vivaldi nu-mi pune probleme deoarece *Gloria* e dirijată de Muti.

în afară de acest *intermezzo* „muzical", veştile proaste nu contenesc. Azi, ni se telefonează de la BBC: a murit Celibidache. Când? Unde? Cine să vorbească despre el? O chem, cu inima îndoită, pe k Ioana. Răspunde o bonă cu accent agresiv. Ioana nu poate veni la telefon. (Ce-o înţeleg!) îndrept BBC-ul spre Costin Cazaban şi scap de ei. Nu şi de ideea acestei morţi ce ne-a surprins: Celibidache ţinuse chiar luna trecută cursuri de compoziţie muzicală, la el la ţară sau la Paxis. O alertez pe Marie-France la Cerisy. Stupoare. Mici ţipete. O caută.apoi pe Ioana. Sfârşeşte prin a da de ea. Sergiu C. a murit—probabil alaltăieri — la spital de... (M.-F. zice că e mai complicat să-mi spună. Presupun că de inimă şi mă crede prea impresionabilă în acest registru, se înşală, nu sunt deloc). Va fi înmormântat mâine-dimineaţă, la ţară la ei, în strictă intimitate.

Telefonul la Ioana e mereu ocupat. Parcă ne-am afla cu toţii în- tr-o cetate din ce în ce mai asediată, aşteptându-ne rândul.

Vineri 16 august

Telefon de la E.L. — Praga: Eskhenazi, despre care nu ştiam că este un adevărat „fan" al lui Celibidache, vrea neapărat de la Virgil şi de la mine câteva minute pentru emisiunea de astă-seară. E urgent deoarece la înmormântarea de azi-dimineaţă se pare c-ar fi fost prezent ambasadorul cu flori din partea lui Iliescu. Recuperarea tipic comunistă a cadavrelor celebre continuă din plin. Tocmai Celibidache care a declarat că nu mai dă niciun concert în România atâta timp cât Regele nu este pe tron.

îl refuzăm pe E. Ce-am fi putut spune în câteva minute? Mai ales că E., ca şi ieri BBC-ul, voia ceva mai personalizat de la oameni care l-au cunoscut. Ar fi

însemnat să rămânem în domeniul pur anecdotic.

Mi se pare nedrept, chiar dacă nu e decât într-un *Jurnal,* să mă despart astfel de un om care, în afara talentului său evident, avea darul de a se păgubi singur: refuza înregistrările pe disc (astfel după el rămân mai ales discuri-pirat, deci mediocru înregistrate) şi se încăpăţâna să nu-şi ia vreo naţionalitate, nerămânând nici măcar cu paşaport de refugiat politic, ci cu unul Nanssen pe care se dădeau cu greu vize. în toate deplasările sale n-avea decât neplăceri, le înfrunta însă de dragul unui principiu. A îmbătrânit frumos. Coamă leonină albă, ţinută de statuie, porniri vehemente de adolescent. Nu acasă la ei, unde, ultima oară când am fost, sta singur, retras într-un fotoliu, ci într-un documentar consacrat, pe Arte, lui şi cursurilor muzicale pe care le dădea la ţară, i-am putut admira vitalitatea intactă şi contactul lui mereu războinic dacă nu cu muzica, cel puţin cu interpreţii ei. Şi eu care-1 crezusem total „mţelepţit"!

Aniversarea lui V.: nu e sigur când a venit pe lume, în 15 sau 16 august. Preferă 16, deoarece e ziua de naştere a lui Napoleon şi poate pretinde că i-a moştenit numai Waterloo-urile.

Luni 19 august

Cicerone Ioniţoiu ne cere câteva rânduri pentru o „carte de aur" dedicată lui Coposu.

Sunăm noi spre miezul nopţii la Gabriel — am citit textul despre arestarea şi moartea lui Noica publicat în *22* (nr. 33/14-20 august) completat cu un pasaj esenţial, pe care nu ni-! trimisese în fax, despre ultimele lui zile când l-a îngrijit la spitalul din Sibiu. Calitatea umană e remarcabilă. îndeosebi imposibilitatea lui de a plânge în momentul morţii, lacrimile neivindu-se decât atunci când pătrunde în camera lui Noica de la Păltiniş pentru a lua câteva manuscrise înainte să pună mâna pe ele Securitatea. Există decenţă, reţinere şi în acelaşi timp o caldă inteligenţă a adevărului, încât rămâi copleşit. Sunt sensibilizată deoarece am trăit această stare (fiind incapabilă să plâng la moartea tatei, şi căzând într-o stare

de anchiloză mentală la sosirea veştii că mama a murit în închisoare. în amândouă cazurile, am cerut ajutorul lacrimilor care n-au venit).

în acelaşi număr din *22,* textul meu şi lista semnăturilor pentru candidatura lui Manolescu: sunt numai cele culese de Mihnea din exil, n-au fost în stare să alcătuiască o listă şi cu scriitori din ţară. O masă rotundă de la Tele 7 abc cu Manolescu şi Patriciu, moderată şi convingătoare. Din editorialul Gabrielei Ad. şi un articol al lui N.C. Munteanu se vede cum le sunt ascultate şi înregistrate convorbirile telefonice la *22.*

Trimise de Cassian Maria Spiridon *Convorbirile literare* ieşene pe iulie, cu o cronică a lui Cristian Livescu despre „M.L. sau memorialul unei răni necicatrizate44. Articolul foarte favorabil în care sunt analizate cele şase volume ale *Undelor scurte* e întemeiat însă pe o interpretare greşită, vizibilă încă din titlu. Oricât aş fi fost de lovită de arestarea şi moartea mamei în închisoare, ce-am scris şi făcut n-a fost doar o răzbunare, iar „războiul [meu] rece44 n-a fost „mai mult personal44 etc., etc. Cel mult mama a devenit probabil pentru mine simbolul suferinţei sub comunism şi împotriva acestui comunism da, am luptat. „

Tot în nr. 7 un text, fireşte, pamfletar al lui Goma din iunie trecut (deci recent) împotriva lui Iorgulescu atacat de Dimisianu în *România literară.* Pe marginea polemicii Ţepeneag (Apelul celor 21)-Liiceanu, Goma ajunge să ia partea lui Ţepeneag pentru a nu rata prilejul de a da în Liiceanu. De fapt, dă cu mânie pumni în toate părţile, în afară de propria-i persoană nimeni nu mai este scutit.

Ne înţeapă şi pe noi în trecere, pe V. citându-i o sintagmă de acum vreo 20-30 de ani „tânărul filosof L,iiceanu“, pe mine reproşân- du-mi de a nu fi descoperit că textul lui Iorgulescu semnat cu un pseudonim — Negrescu — este, de fapt, un plagiat după o cronică radiofonică a lui... Goma. în plus, G. şi-a pierdut verva pamfletară, ajungând doar la o acumulare obsesională de insulte.

Scrisoare mişcătoare de la Gabriela Omăt: tot lucrează la corecturile volumului II din *Agenda „ Sburătorului "* şi mă anunţă că

1 va avea drept colaboratoare la note pentru volumul III pe Margareta Feraru şi, ocazional, pe Alexandru George care trebăluieşte la romanele sale. îmi trimite contractul pentru volumul II, simplă formalitate pentru o împuternicire din partea mea să ia toţi^,

1 banii. Şi aşa nu sunt mulţi şi nu-i răsplătesc sisifica luptă cu textul. Mă înştiinţează că s-au pus în lucru *Memoriile*, I-IV, pentru care Zigu Omea a primit o subvenţie Soros. Are chiar o „idee subi- tă" care o „seduce1*: să le dau o „scurtă** prefaţă de 8-10 pagini recitind *Memoriile* în contrapunct cu *Agendele,* Bineînţeles, voi refuza. Prin telefon i-1 voi propune pentru prefaţă pe Grigurcu şi îi voi mulţumi că tot ea va face „îngrijirea de text".

Nelly Pillat ne trimite cartea ei, prin cineva de la Paris.

Am scris o „diagonală** despre cartea lui Stephen Koch, o voi înregistra şi faxa la sfârşitul lunii, să-mi „fac datoria** pe septembrie.

Din presa franceză:

—Un foarte bun articol despre Celibidache (semnat de Alain Lom- pech) în *Le Monde* (17 august) şi în acelaşi ziar din 15 august o vizită în „Suprarealistul Bucureşti**. Nu cunosc autorul — Jean-Pierre Peroncel-Hugoz, dar pune cu umor degetul pe câteva răni foarte „realiste** ale Capitalei. Suprarealistă este referinţa la Breton care, în 1946, proclamase Bucureştiul capitala suprarealismului nu din cauza caracterului său ubuesc, ci a curentului literar, epuizat la Paris şi încă vivace la noi. „Le Cauchemar roumain** ar fi titlul mai indicat al acestui articol, ce se încheie astfel:

, Ainsi va le cauchemar roumain. Comparees â Buearest, d'autres capitales de l'Europe danubienne rescapees du collectivisme, pre- cedemment visitees, Bratislava [...], Belgrade [...], Sofia [...], malgre le desarroi

ou le denuement, ne donnent pas le sentiment d'etre tombees au plus profond d'un surrealiste chaudron corn me la viile de Ionesco, Eliade et Cioran."[21]

Vineri 23 august

M.-R, de la Cerisy, ieri şi azi: iar are Rodica o infecţie, iar anti biotice, iar griji.

Numai ştiri bolnave, rareori convalescente. O chem în fiecare dimineaţă pe Lucette. îmi dă detalii despre boala ei ca şi cum n-ar fi cancer, zice „când mă voi vindeca'1...

Fireşte, acest anotimp al vârstei e putred.

De la PAC i se cere „diagonala" lui V. Cum n-a scris-o încă |

— l-a durut capul în fiecare zi —, sunt nevoită s-o trimit pe a mea 1 despre cartea lui Koch (o păstram pentru septembrie). Mă toc- j mese cu Niki să nu-mi mai ceară alta pe luna viitoare. Cum însă, din pricini electorale, prezenţa lui la *România literară* va fi şi mai drămuită ca până acum, nu contez doar pe el şi-l chem la redacţie pe Dimisianu. Bine fac: şi-au pus în cap că le asigurăm trei săptămâni pe lună şi nu două, cum promisesem. Din prudenţă, pregătesc totuşi un text pentru septembrie: aleg din Koch antologica scenă I cu Gide scriind la Hotel Metropol, în 1936, discursul său pentru J funeraliile lui Gorki şi mlădiindu-1 conform sugestiilor „oficiale*1 j transmise de Kolţov, Bate în uşă Buharin. Vrea să-i comunice ur- | gent ceva lui Gide. Circulau probabil printre vechii bolşevici rumori ; asupra Marii Terori ce se pregătea. Nu se va şti niciodată precis, : deoarece Gide, doritor să aibă mai ales avizul lui Buharin asupra j discursului său, l-a numit „tovarăşe Bunin". Tot dispreţul lumii] s-a concentrat atunci în surâsul lui Buharin, descris de Pierre Her~ f bart ce asista la scenă. Cum să spere că Gide va alerta opinia mon- J dială în caz de manifestare extremă a nebuniei lui Stalin (ceea ce j s-a şi petrecut peste câteva luni cu primul dintre marile procese) i când

21 „Aşa se desfăşoară coşmarul românesc. Comparate cu Bucureştiul, alte capitale ale Europei danubiene scăpate din colectivism, vizitate recent, Bratislava Belgrad [...], Sofia [...], în ciuda haosului şi a sărăciei, nu dau sentimentul că s-au prăbuşit pe fundul unui cazan suprarealist, ca oraşul lui Ionesco, Eliade şi Cioran." (*N. ed.)*

Gide nici nu ştia de marele scriitor emigrat Ivan Bunin care primise totuşi Premiul Nobel în 1933?

Chiar dacă Gide s-a răscumpărat prin *Retour d'URSS,* scena

— din care am făcut o cronică — este atotgrăitoare, rezumând în această gafa inconştienţa elitei apusene care a trimis cu entuziasm mereu pe alţii să se bată pe baricadele ideilor ei. După cum o altă imagine îmi dă cheia fricii generalizate şi a imposibilităţii de a găsi un loc pe acel pământ spre a spune ce ai pe suflet: când voia să comunice vreun secret soţiei sale, Soljeniţân o lua într-o plimbare de-a lungul căii ferate. Şi nuri vorbea decât atunci când trecea trenul. Am regăsit senzaţia — desigur agravată — citind în rapoartele de ascultare a convorbirilor mamei aceste cuvinte ale securistului care înregistra: „trece tramvaiul". Numai când trecea acel binecuvântat tramvai pe cheiul Dâmboviţei putea mama mea să stea de vorbă cu Maria Botta sau cu oricine altcineva trecea s-o vadă. Faţă de ceea ce a urmat a fost un moment încă edenic. Pentru mine însă în acest „trece tramvaiul" s-a concentrat imaginea suferindă a mamei pe care n-o puteam salva. E o frază intolerabilă.

L-am reluat pe Regis Debray. Presupun c-am fost prea rigidă şi prea definitiva în primele impresii de lectură. E drept că nu şi-a făcut până la capăt *le travail de deuil* şi că mai are nostalgia comunităţii de „stânga" chiar şi comunistă, însă atâta amărăciune, atâta sarcasm, nu numai faţă de alţii (Mitterrand şi Curtea lui), ci şi faţă de sine, rar mi-a fost dat să văd. Cât despre epidemia de formule de care pomenisem, de ce să mă plâng de frumuseţea unui stil rarisim la scriitorii zilei?

Duminică 25 august

Nu mă plâng defel. Dimpotrivă, o pagină prea bine scrisă a lui Regis Debray m-a făcut să înţeleg (fără a participa sau a aproba) pe cei plasaţi de cealaltă parte a baricadelor mele mai bine decât orice analiză a mentalităţilor. E atât de bine scris, încât nu rezist plăcerii pe care mi-o refuz în general — prea am practicat-o în

adolescenţă — să citez mai îndelung. Iată, pentru starea de spirit a unui revoluţionai' rămas fără revoluţie:

„Si nous n'etions passes que de la revolution â ia Reforme, de premiere en seconde classe, ou de la poesie â la prose, nous n'aurions encore vecu qu'un decrescendo, entre un ralentissement et une diminution. Nous avons, plus vraisemblablement, change de partition. Nous sommes descendus du train. Quand j'avais vingt ans, le temps etait une feuille de route, un ordre de mobilisation. II etait eclaire par l'avant et nous convoquait en avant. La poli- tique etait notre grande affaire parce que le temps etait suspen du cornme Ies ponts; nous vivions dans le suspense de la revolution d'Octobre, ce grand deroutement, et de la Revolution francaise, route inachevee, interminable ou plutot â parachever demain. Le temps etait un vecteur fleche du passe vers l'avenir (non program- mable mais previsible; non pas radieux mais inedit, different du deja connu). Le temps etait un grand voyage, il nous emmenait d'un moins vers un plus. [...]

Par quoi aujourd'hui se sentir mis en demeure? Et vers ou avan- cer? Fin du voyage. Tout le monde descend. Plus de suspense, messieurs Ies voyageurs: des evenements sans fin. Plus de piece. Plus de lever et de baisser de rideau. Le monde a cesse d'etre un theâtre et l'Histoire d'etre un drame dont on attend Ie demier acte. Ce qui s'eclipse en cette fin de millenaire (sans doute le moins millenariste des trois ou quatre demiers dont on garde vaguement trace), c'est l'idee, rattente, l'obsession du denouement.

Mais etait-il raisonnable d'en guetter un et y a-t-iî jamais eu un quelconque achevement sur cette scene-la? Le bruit et la fu- reur, fallait-il en faire un drame?"* (pp. 491-492)

*.,Dacă n-am fî făcut decât să trecem de la revoluţie la Reformă, din clasa întâi în clasa a doua sau de la poezie la proză, înseamnă că n-am fi trăit decât un descrescendo, ceva între o încetinire şi o diminuare. Dar mai verosimil este că noi am schimbat partitura. Noi am coborât din

tren. Când aveam douăzeci de ani, timpul era o foaie de drum, un ordin de mobilizare. Era luminat în faţa noastră şi ne atrăgea spre înainte. Politica era îndeletnicirea noastră importantă fiindcă timpul era suspendat, ca podurile; trăiam în suspansul Revoluţiei din Octombrie, această mare deviere a Revoluţiei Franceze, acest drum neterminat sau mai degrabă lăsat pe mâine. Timpul era o săgeată îndreptată spre viitor (de neprogramat, dar previzibil; nu luminos, dar inedit, deosebit de tot ceea ce cunoscusem). Timpul era o mare călătorie ce ne ducea dinspre un minus către un plus. [...]

Sensul referinţei shakespeariene devine şi mai clar când De- bray ne aminteşte ce spunea Renan: că Shakespeare „este istoricul eternităţii" (p. 509).

Găsisem prea abruptă concluzia cărţii lui Furet *Trecutul unei iluzii,* când, după ce analizase toate etapele şi măştile comunismului, afirma brusc ca i se pare puţin probabil ca omenirea să poată trăi pe viitor fără orizontul unei utopii, în ciuda ravagiilor pricinuite de cea din urmă. Regis Debray scrie şi el:

„La pire des illusion serait celle d’une societe sans illusions“* (p. 497).

Nu se cade însă să-i alăturăm pe cei doi. Furet a fost comunist „cu folos“: s-a trezit lucid, a cercetat cauzele şi figurile iluziei, şi, mai ales, le-a dezvăluit preţul în vieţi omeneşti, preţ plătit mereu de alţii. Debray, chiar atunci când e mai sardonic cu sine, nu găseşte mai puţin că Istoria l-a înşelat şi nu el pe sine însuşi. Apoi, dat fiind că e printre foarte puţinii „revoluţionari41 francezi care au riscat fizic şi au plătit (anii de închisoare în America Latină), nu pare conştient că rămâne responsabil şi de crimele comise în numele doctrinei pe care o slujea.

Acestea fiind spuse, şi distanţele asigurate, paragraful de mai sus al lui Regis Debray m-a mişcat şi pentru că în orice existenţă dedicată „Istoriei44 — şi a noastră, a mea şi a lui V., a fost din plin

— e imposibil să nu-ţi pui întrebări, la răstimpuri sau chiar „în timp ce44, asupra sensului acestui zgomot căruia

îi consacri tot timpul tău.

De ce ne-ara simţi azi obligaţi *să ne* respectăm *angajamentele?* Şi în ce direcţie să mai înaintăm? Gata călătoria. Toată lumea coboară. Gata suspansul, stimaţi călători: numai evenimente fără final. Gata piesa. Nu se mai coboară şi nu se mai ridică cortina. Lumea nu mai este un teatru şi Istoria nu mai este o dramă al cărei ultim act îl aşteptăm. Ceea ce dispare la sfârşitul acestui mileniu (cu siguranţă cel mai puţin milenarist din ultimele trei sau patru, a căror urmă vagă se mai păstrează) este ideea, aşteptarea, obsesia unui deznodământ.

Era oare înţeleaptă însă o astfel de pândă? A fost vreodată vreun sfârşit pe scena aceasta? Trebuia oare să facem din zgomotul şi furia ei o dramă?“ *(N. ed.)*

— „Cea mai mare dintre iluzii ar fi aceea a unei societăţi lipsite de ilu- zii.“ *(N. ed.)*

Oricât de straniu ar fi, gustul de zădărnicie poate fi acelaşi în tranşeele adverse.

M-am oprit brusc. Cred c-ain făcut literatură. Nimic comun între robii iluziei comuniste şi cei ce luptă împotriva ei, în afară de faptul că se întâmplă ca această luptă să ocupe o întreagă viaţă. Şi nu te poţi împiedica să te gândeşti cum ar fi arătat ea, viaţa ta dacă la o cotitură nu te-ai fi ciocnit de Istoria majusculizată şi. evident, shakespearian de „furioasă".

Marţi 27 august

Aseară telefon lui Patapievici, căruia încercăm să-i explicăm, mai în glumă, mai în serios, că în interminabilul său răspuns „Criticilor mei11 le oferă, pledând imposibilitatea de a defini o individualitate doar după apartenenţa sa etnică, arme împotriva tezei centrale din *Politice.* Nu se poate referi, pentru a-i denunţa păcatele, doar la categoria colectivă de „români11, reproşând criticilor săi că o fac şi ei pentru a apăra aceeaşi categorie. în timp ce-i vorbesc astfel, îmi dau seama că nu-1 mai sunăm decât pentru a-i reproşa o luare de poziţie sau alta. Nu numai că nu e amical, dar e şi inutil, Patapievici pare a nu pune mare preţ pe acest gen de reacţie. Dacă s-ar arăta

cu adevărat insensibil la polemicile stârnite de textele lui, n-ar fi atât de grav. Lungimea şi titlul însuşi al „răspunsului11 ce se etalează număr după număr în *22* arată însă cât este de iritabil. Chiar şi titlul ciclului, cu referinţa lui clasică, mi se pare puţin stingheritor. De-abia am închis telefonul, că-mi şi promit că nu voi mai face. Făgăduinţă probabil vană. Ţinem prea mult la el pentru a ne preface.

în *Le Monde (25-26* august), Fran9ois Maspero îşi încheie foiletonul cu notele sale de călătorie, de-a lungul Dunării, în Balcani, natural prin România (Delta Dunării-Sulina). A scos atâţia ani *L''Alternative* şi a primit, via Mihnea, atâţia români să stea la el, încât îl credeam „alfabetizat politic11, cu stângismele vindecate de revelaţiile Estului ce se răsfrângeau în propria-i revistă.

începe prin a se plânge că românii întâlniţi la Bucureşti îi găsesc pe ei, occidentalii, vinovaţi de tot ce li s-a întâmplat:

„... â Ies ecouter tout etait de notre faute: pendant qu'ils agoni- saient sous le totalitarisme, nous, pour avoir ete lecteurs de Sartre, voire sympathisants de Che Guevara, nous nous etions faits com- plices de leur oppression“[22].

Credeam că Maspero scosese revista tocmai pentru a se spăla de această responsabilitate. E infinit mai comod să şi-o nege acum în bloc, pretinzând ca interlocutorii săi se victimizeaza metodic. Deoarece continuă:

„Un intellectuel roumain voit souvent Ies choses ainsi: tous Ies maux dont il a souffert (ou plutot dont a souffert son peuple) ont trois auteurs et trois seuls: La Russie qui a importe ie com- munisme et voie la Bessarabie, la gauche occidentale seduite par l'ideologie totalitaire et le couple Ceauşescu.“[23]

---

22 „... după părerea lor, noi suntem vinovaţi de toate: în timp ce ei agonizau sub totalitarism, noi, fiindcă l-am citit pe Sartre sau am fost chiar simpatizanţii lui Che Guevara, ne-am făcut complici la oprimarea lor“ *(n. ed.).*

23 „Un intelectual român vede adesea lucrurile astfel: toate relele de care a suferit (sau, mai exact, de care a suferit poporul lui) au trei autori şi numai trei: Rusia, care a adus comunismul şi a furat Basarabia, stânga occidentală sedusă de ideologia totalitara

Intelectualul român în chestiune are cu totul dreptate: aceştia sunt factorii de incriminat. însă Maspero dibuie vinovăţia aiurea: în primul rând în clasa burgheză care (ca în cele mai clasice analize materialist-dialectice) era bogată „graţie petrolului şi exploatării ţăranilor de pe latifundiile ei“. Maspero uită circumstanţial, uită stângist, uita marxist, uită comunist că latifundiile nu mai existau, reforma agrară fiind înfăptuită după Primul Război Mondial. Dar nu numai burghezia poartă toată vina, ci şi inexistenta noastră democraţie:

„... democraţia românească a constat mai ales într-o succesiune de dictaturi sângeroase — iar regimul stalinist, când s-a instalat, n-a avut decât sa-i recupereze cadrele".

Cum şi când le-a „recuperat"? Lăsându-le să putrezească la Canal? Lichidându-le sub torturi? Sau poate ne-am înşelat cu toţii şi Drăghici şi Nikolski fuseseră slujitorii de încredere ai lui An- tonescu, nu ai Moscovei.

Astfel de proză putea fi oricând semnată de un tovăraş de drum de sorginte stalinistă — de unde ilizibilitatea ei sau, dimpotrivă, prea transpaârenta-i lizibilitate. Maspero face parte dintre acei stângişti parizieni pe care-i credeam alături de noi fiindcă se opuneau lui Geauşescu. De fapt, la Ceauşescu îi stingherea naţionalismul, nu şi comunismul, care, după cum se vede, a fost de sorginte burghezo-moşierească tipic românească.

Tot ieri am primit o carte de la b necunoscută, Frangoise Le- gendre: *Le petit bol de porcelaine bleue.* Cu o carte de vizită şi o adresă undeva în provincie. De abia citind-o şi mirându-mă de simplitatea ei, ca şi de bunele sentimente etalate fară complexe, mi-am dat seama că a apărut într-o colecţie de la Seuil pentru tineret. Cum autoarea, născută în 1955, e din părinţi români emigraţi în Franţa, subiectul e el însuşi românesc: un copil de 9 ani aşteaptă la Brăila, alături de bunică-sa, ca tatăl şi mama lui care au rămas după o călătorie de studii în Franţa să-l poate aduce şi pe el. De bătrâneţe şi de atâta aşteptare, bunica se senilizează, iar copilul se maturizează spre a ţine

şi cuplul Ceauşescu.“ *(N. ed.)*

casa. Până la sfârşit, un doctor ca pâinea caldă de bun o duce pe bunică la spital, pe băiat la el acasă, de unde îl va trimite -— e chirurg de renume şi are legături sus-puse — la Paris, la părinţii săi. Se poate ironiza oricât asupra unei atare povestiri „de quoi faire pleurer Ies chaumieres"[24], dar atmosfera românească este redată cu o remarcabilă justeţe, fără reflexele piezişe ale ochiului străin. După ce mă interesez pe lângă Antonia şi pe lângă fete dacă nu ştiu ceva de autoare (habar n-au), îi telefonez astă-seară: tatăl ei, Ghinea, îi dăduse adresa noastră (V. îşi aminteşte vag de cineva de la Caen care-i trimisese manuscrisul la *Limite,* pe vremuri). Ea e bibliotecară şi are doi copii, dar vrea să continue a scrie. Dacă va izbuti să treacă de la literatura pentru tineret la literatura pur şi simplu... Nu glosez însă asupra dificultăţii unui astfel de prag. E un telefon convenţional de mulţumiri, nu şi unul de sfaturi estetice.

Telefon de miez de noapte de la Gabriel — de fapt un răspuns, nu-1 găsisem noi aseară. E entuziasmat de Zografi, din referatele lui de carte s-ar putea scoate un excelent volum de critică literară. Voiam să-i semnalăm manuscrisul lui Camil Demetrescu asupra tratativelor de pace, din care ultimul număr din *22* dă o pagină (cealaltă e semnată de Neagu Djuvara, ultimul emisar al guvernului român la tratativele de pace duse în secret de Antonescu cu sovieticii — via dna Kollontay). Or, manuscrisul lui C.D. e deja la Hu- manitas, unde Zografi încearcă să-i dea o formă mai acceptabilă.

De la *22* a primit o retranscriere — ilizibilă—a emisiunii noastre cu Iosif Sava. Voia s-o stilizeze, dar e atât de lamentabil transcrisă, încât nu poate lucra pe ea. încerc să-l conving să ia numai prima parte a lui şi s-o lase pe a mea deoparte. în zadar. Atunci să renunţe la publicare.

Câteva reacţii la textul său despre Noica. Mie mi-a telefonat Antonia C. gata aproape sa plângă de admiraţie.

Miercuri 28 august

••

24 „bună de stors lacrimi“ *(n. ed.).*

După-masă, la cafea, Măriuca Vulcănescu cu Sandra. Amândouă, foarte impresionate de moartea bruscă (probabil criză cardiacă) a vărului lor Evolceanu. Cum noi nu l-am văzut decât o dată şi nu ne-a făcut o impresie de neuitat, nu epilogăm la nesfârşit. Măriuca voia de la V. o procură sau împuternicire, cum se spune la Bucureşti, pentru „drepturile sale de autor“. Când cei de la *Manuscriptum* au hotărât să-i dedice un număr lui Vulcănescu, i-au cerut (prin Sandra, dacă-mi aduc bine aminte) prezentarea pe care i-o făcuse lui Vulcănescu la Sorbona. V. a fost de acord, fără nicio ezitare, dar cu dorinţa ca să fie redat textul originar francez şi nu numai o traducere. A şi vorbit în acest sens cu o doamnă, Ruxandra Mihăi- lă, care se ocupa de număr. Or, acum a fost promulgată în România o lege a drepturilor de autor care i-a speriat într-atât pe cei de la Muzeul Literaturii, încât şi pentru o pagină-două ale lui V. vor ca suma aceea, fireşte ridicolă, să poate fi încasată de cineva, în cazul de faţă: Măriuca şi probabil niciun bilet de tramvai nu-şi va putea luă cu zisele „drepturi". (Am experienţa mea recentă cu Editura Minerva.)

Când V. şi-a ţinut conferinţa la Sorbona (nu mai ştiu nici anul) trăiau cu toţii. Şi Mircea era acolo, cu Christinel, şi Eugen cu Rodi- ca şi Marie-France, şi Cioran. Eu n-am putut asista: eram în pat cu gripa. înainte însă ca V. să se întoarcă, am avut reacţia entuziastă a Ioneştilor, prin M.-F., confirmată apoi de ceilalţi. N-am recitit textul, dar îmi amintesc cât era de sobru în emoţia lui intensă.

Revenind spre prezent, Măriuca tot umbla într-un sac de plastic transparent din care se vedeau două cărţi. Prima voia să ne-o ofere: era un Arşavir Acterian pe care-1 aveam. A doua n-o scotea din sac. Numai când V. a întrebat-o ce ascunde acolo, ne-a întins fâstâcită un volum editat la Anastasia cu scrierile religioa se ale lui Vulcănescu, culese din reviste, ziare, conferinţe, sub titlul *Posibilităţile filosofiei creştine.* Venise cu el să ni-1 dea, dar se codea, din timiditate.

Destinul acestor fete a fost nu doar tragic, dar şi

straniu. Crescute atât de mama lor, cât şi de Vulcănescu ca în paradis, intelec- tualmente tratate ca interlocutori cu drepturi depline (Vulcănescu a scris un fel de piesă de teatru în colaborare cu Sandra, iar Mă- riucăi, Noica i-a dat lecţii de greacă veche), au trecut o dată cu arestarea lui Vulcănescu brusc în alt stadiu de existenţă, coşmarul luând fulgerător locul liuninii. Le-a rămas nu numai lor două, dar şi lui Vivi (care s-a izolat acum de toată lumea, bântuind doar noaptea UNESCO-ul unde fusese secretara lui Jeanne Hersch şi acum mai lucrează gratuit la secţiunea de arte grafice doar după ce se închid birourile) ceva aparte, ca o funingine peste gesturi, atitudine, destin.

în general, nu notez filmele văzute sau revăzute. Trebuie totuşi, dintr-un ciudat documentar transmis pe Arte, *Gratian,* să reţin numele unui cineast român stabilit în Germania, Thomas Ciulei (nu ştiu dacă are vreo legătură cu Liviu Ciulei). De fapt, nu e un documentar, ci un film în toată puterea cuvântului, primind de altminteri o menţiune la Festivalul „Cinema du reel". în satul Izbuc din Transilvania, cineastul a filmat cazul unui bătrân, trăind în marginea satului, izolat ca „priculici" (*loup-garou*). Nu e nici etnografie, nici mitizare, ci o lungă atenţie acordată acestui om aparte, cerşind în sat mâncarea şi primind-o — ţăranilor fiindu-le teamă că, dacă nu-i dau de-ale gurii, lupii le vor sfâşia oile —, filosofând în cabana lui plină de saci în care-şi ţine mâncarea primită şi citând, între paranoia, iluminare şi scrânteală, din Galilei sau Einstein. în felul în care l-a privit şi filmat, dezbărând cazul de pitoresc şi legendă pentru a-1 reîncadra în atrocele concret, fără urmă însă de indignare, milă etc. Thomas Ciulei face „cinema sărac" sau minimalist, în fond redus la esenţial: calitatea acestei atenţii valorând pe plan estetic tot atât ca frumuseţea nudă a imaginii. La acest stadiu de arhaisme severe, Thomas Ciulei ne oferă, cum scrie un cronicar din *Le Monde* (C.H /4-5 aout), un film „mysterieux et inquietant comme une nouvelle de Merimee"[25]. Referinţa la Merimee nu ni se pare, nici mie, nici lui V.,

25 „misterios şi neliniştitor ca o nuvelă de Merimee" *(n. ed.).*

amândoi la fel de impresionaţi de *Gratian,* deloc convingătoare, la poalele primitive ale Carpaţilor. Dar filmul l-am copiat pe casetă video.

Luni 2 septembrie

Ieri după-masă, Anca Zografi. Atât de deplin ne este acordul cu ea — aceleaşi gusturi, aceleaşi criterii, aceeaşi mentalitate — că, stând de vorbă, parcă ne odihnim împreună. E cu adevărat liniştitor să ştii că ceea ce spui este înţeles exact, că nu va fi răstălmăcit. Când celălalt nici nu-ţi aşteaptă sfârşitul de frază pentru a o înţelege: te afli printre ai tăi.

Prin ea Vlad ne trimite două dintre piesele sale, pentru prefaţa promisă în doi peri. Se pare că, după ce mi-a cerut-o, n-a mai dormit câteva nopţi, tot minunându-se cum de a avut el îndrăzneala de-a face aşa ceva. Primim şi numărul 17 din *Memoria* cu interviul pe care l-am dat în... 1994 (!). Mai bine mai târziu decât. .. etc. Mă temeam de un singur lucru: că cele spuse atunci se perimaseră. Uitasem stagnarea românească. In plus, cum se referă la anii de exil, textul e într-un fel atemporal. Cel mai inteligent transcris dintre nenumăratele interviuri ale ultimilor ani.

Revista se deschide cu un omagiu adus lui Coposu (atât de bine venit), dar, din păcate, în cea mai mare parte plin de clişeele admiraţiei delirante: Coposu cel mai mare om de cultură, pe lângă care ceilalţi intelectuali români sunt nişte pitici, în ciuda aerelor pe care şi le dau etc., etc.

Şi mai elocventă pentru lipsa oricărui criteriu estetic în alege- . rea poeziilor scrise în închisoare este suma de suferinţe ce le-a dat naştere. îmi dau perfect seama că ce scriu acum aduce a blasfemie. Pe lângă forţa spirituală şi morală de care au dat dovadă aceşti deţinuţi, ce preţ mai are opera de artă? închisoarea a fost de toate: până şi universitate, doar cenaclu literar născător de talente necunoscute până atunci nu. Şi era normal să fie aşa. Versurile învăţate pe de rost de loturi întregi de deţinuţi aduceau, bineînţeles, a doină, erau menite să exprime jalea, s-o atenueze prin „spunere". într-un asemenea

context era normal ca Radu Gyr sau Nichifor Crainic să fie mai recitabili decât... Ion Barbu. Aceştia doi erau măcar poeţi.

Cel mai mult îşi arată utilitatea revista când se potriveşte conţinutul cu titlul, redând memoriei documentele sale (pe cât posibil brute) sau comentate cât mai sobru. De pildă, analiza volumului de la Editura Vremea asupra „procesului Piteşti". Banu Rădulescu susţine pe bună dreptate că, publicând doar mărturiile luate sub tortură, intri în logica Securităţii şi falsifici a doua oara Istoria.

Zografi ne trimite şi o lungă scrisoare (ca totdeauna, foarte interesantă), şi un fel de eseu asupra imposibilităţii de a face eseu, născut din lectura cărţii lui Liiceanu *Despre limită.*

Mai schiţează şi liniile mari ale viitorului său proiect, un Oedip care, avertizat de Oracol ca-şi va omorî tatăl şi se va culca cu pro- pria-i mamă, nu mai vrea să plece de lângă Pythia, care, cu darul ei de clarviziune, îi arată, ca pe un ecran de televiziune, tot ce se întâmplă în lume şi în Istorie. Ideea ce-1 entuziasmează pe V. comportă riscul, tocmai apelând la mitul modem al televiziunii, să dobândească unele accente *kitsch.*

De la Praga, Libuse Valentovâ îi trimite lui V. articolul ei despre *Piteşti* publicat în *Literarni Novini* — cea mai prestigioasă revistă de cultură, la care colaborase şi Milan Kundera, cum ţine să-i precizeze lui V., căruia îi scrie într-o impecabilă limbă română. Adaugă că articolul ei despre cartea lui V. a avut mare ecou la Praga.

In *Dilema* (nr. 189/ 23-29 august), sub titlul „«Cazul» Eliade traversează Alpii", sunt redate din *Corriere della Sera* atacul împotriva lui Mircea Eliade semnat de Cesare Segre şi apărarea Iui Julien Ries, precum şi o introducere în această „dezbatere11 a lui Roberto Scagno spre a arăta că ea n-are niciun temei. îl inocentează. pe Eliade. Totul plecând de la minabila lucrare a lui Daniel Dubuisson, care susţinea că M.E. şi-a bazat toată opera pe o teorie... rasistă. Să spun încă o dată dezgustul stârnit de o astfel de

campanie, unde se aşteaptă decesul celui atacat spre a-1 lovi mai cu folos? Folosul cui?

în *România literară* apare grupajul de poezii ale Liei Savu, traduse de Doinaş.

Scrisoare de la Neagu Djuvara: i-a plăcut intervenţia mea pentru Manolescu-candidat, şi e furios pe Kome care a scris împotriva PAC-lui şi a PL'93. Ne trimite şi dublul scrisorii către un membru al Institutului care, pledând în *Le Figaro* pentru intrarea României în Uniunea Europeană, făcea elogiul lui... Iliescu. Ziarul acesta este un abonat consecvent la Curţile bucureştene, a fost ultimul în care i s-a luat un interviu lui Ceauşeseu şi i s-a adus omagiu (în toamna lui '8*9)1* De ce ne-am mira că a trecut acum la Iliescu? Pe când eu, învolburată de iritare, n-aş fi bună decât de pamflet, Neagu argumentează calm şi convingător. Ar fi excelent pentru relaţiile PAC-ului cu străinătatea. I-am spus-o şi noi, şi Mihnea lui Niki.

S-a întors şi Mihnea de la Veneţia. Cât pe-aci să plece din nou

— şi imediat — la Bucureşti. 1-1 pârăsc pe Maspero. îmi dă dreptate, dar pe un ton nu prea convins.

Vineri 6 septembrie

Marţea trecută se anunţa ca o zi fastă. Deşi nu era, mi se părea prima mea mare ieşire în oraş de la accidentul cu aritmia încoace. Mai precis, prima fară un scop medical bine definit. Pe doctoriţa dermatolog o văd o dată la doi ani, fară vreun motiv prea precis. Şi apoi are atâta elan şi inteligenţă, încât cu ea mă simt ca într-o discuţie la cafenea.

Am plecat, ca tot omul: nu cu taxiul, ci cu metroul. Şi ca tot omul m-am trezit printre oameni pe Champs-Elysees inundat de soare. Nu că aş nutri vreo admiraţie deosebită pentru acest cartier, dar a fost al meu ani de zile. Şi deşi de atunci l-am parcurs de atâtea ori, parcă de-abia în acea marţi de aur reveneam spre locurile cotidianului meu de atunci şi mă simţeam obligată să le dau bineţe: la 118: aici era Radiodifuziunea Franceză, la 133: aici era sediul parizian al Europei Libere. între cele două, 10-20 de ani de

radiofonie militantă. Fie că locuiam în rue Cassini, la St. Ouen sau chiar în Buttes Chaumont, drumul nostru, cotidian mai întâi, apoi doar săptămânal, spre Champs-Elysees se îndrepta: la metrou George V pentru Radio Paris, la Franklin-Roosevelt pentru E. L. Cafenelele noastre şi întâlnirile cu cei veniţi din ţară, în acelaşi perimetru.

Şi m-am întrebat brusc de ce să fug după trecut numai când ne aflăm la Bucureşti, şi nu şi aici, unde îmi stă mai la îndemână?

Parcă fusesem aruncată cu ani şi ani în urmă. Binecuvântând, de data asta conştientă, soarta care îmi îngăduie să mă plimb din nou printre străini şi semeni, când în urâtele ceasuri de spital nu mai eram sigură de a redobândi dreptul la o verticalitate umblătoare şi normală.

Am făcut şi cumpărături (totdeauna semn de vitalitate la mine) şi mă întorceam aproape victorioasă când, coborând din autobuz, lângă casă m-am împiedicat şi am căzut. Din fericire, n-am decât o coastă sau două fisurate şi un genunchi cu *epanchement de syno- vie* (habar n-am cum se spune în româneşte, pe vremea copilăriei mele îmi juleam genunchii fără probleme.., semantice). M-am dus la doctor, îmi dau cu pomezi, umblu şontâc, am pus la loc anii de care scăpasem acolo pe Champs-Elysees, am chiar senzaţia că i-am dublat. Trece şi asta. De altminteri, un fleac pe lângă ce mă mai aşteaptă: marţi, operaţia lui V. la ochi — amânată din pricina internării mele din iunie —, mâine reîntâlnirea cu Mihăilea- nu şi strategia de urmat.

Fax de la Rodica şi Gabriela, via Est-Libertes unde se află Mih- nea, în ciuda răcelii şi a înţeleptelor sale intenţii de a rămâne acasă. Cu alarmă: „Dragă Monica, dragă Virgil. Iată ce am primit. Ce facem???" Urmăresc textul pe fax şi nu mă liniştesc decât văzând semnătura: Paul Goma. Mesajul intitulat „Către compatrioţi'1 tot injurios este, dar parcă ceva-ceva mai cumpănit decât precedentele. în Manolescu dă mai departe, pe mine mă tot înţeapă, cu citate (false în formularea lor fără ghilimele, inspirate din „Cuvântul44 meu publicat în *22),* dar până la sfârşit,

renunţând la candidatura-i personală, tot pe Manolescu îl preferă lui Constantinescu. Dă alegătorilor săi ipotetici (n-a cules decât o sutime din cele 100 000 de semnături necesare candidaturii) întâlnire pentru alegerile din anul 2000, însă conchide:

„Până atunci, pentru că tot n-avem unul mai bun (am citat pentru ultima oară din Monica Lovinescu), să ne gândim la Nicolae Manolescu.44

La această frază din urmă, Mihnea se întreabă dacă nu vreau să-i răspund. Este exclus din mai multe motive. Primul: s-ar putea s-o fi şi spus şi nu mi se pare injurioasă. Ultimul: nu mai vreau să discut cu Goma niciodată. Chiar când îl dezaprob mai puţin, ca în cazul de faţă, rămâne pentru mine doar o absenţă. Şi nu se dialoghează cu vidul, nu-i aşa?

Telefonez „fetelor41. La Gabriela Ad., robotul pe care nu-1 ascultă niciodată. Cum mi le închipui speriate (altfel de ce-ar fi trimis un S.O.S.?) sun de mai multe ori şi la Rodica. E mereu ocupat. Vorbea tocmai cu Mihnea — îmi spune când dau în sfârşit de ea. E încă îndoită, în ciuda argumentelor lui Mihnea care vor fi şi ale noastre: din moment ce *22* i-a publicat declaraţia de candidatură — cu tărăboi —, e un act de deontologie elementară să-i publice şi renunţarea la ea, oricât de violent ar fi redactată. Eu susţin asta, cea care sunt mereu citată cu ce n-am spus. Mai simplu, Goma inventează aşa-zisele citate. Şi mai simplu: minte. Asta nu mă împiedică însă să insist asupra necesităţii de a-i tipări declaraţia. La urma urmei, Gabriela se entuziasmase de programul lui şi se mira de ce nu strângem la Paris semnături pentru candidatura lui. Este ceea ce îi amintesc şi Rodicăi atunci când îmi dezvăluie „tactica44 lor: cum Goma trimite în general la toate ziarele, dacă un cotidian îl publică înainte 22-ul nu mai are nicio obligaţie. Are, insist eu — în fază de obiectivitate acută.

înţeleg însă de ce Gabriela e atât de neliniştită atunci când Rodica îmi mărturiseşte, bâlbâindu-se:, Acum, în perioadă electorală, nu vrem să sporim confuzia din mintea

celor care au de ales.44 Traducând, dă: „Cum să le facem aşa ceva lui Constantinescu şi Blan- dianei?44 E drept că Goma nu e deloc blând cu ei şi e foarte ireverenţios cu memoria lui Coposu. Iată fraza după publicarea căreia Blandiana — atât cât o cunosc sau o simt — riscă să se supere pe Qabriela Ad.:

„în comparaţie cu Constantinescu, Manolescu este un bun candidat. Nu va fi el preşedintele ideal, dar măcar are o inteligenţă normală, nu este creaţia *ex nihilo* a Blandianei şi a Măgureanului, nici trista improvizaţie a strategiei de senectute a seniorului Coposu.44

„Senectute44 putea să lipsească. Dar Goma nu ştie să se oprească la timp. Şi pe Manolescu nu-1 „acceptă44 drept candidat decât după ce îi aminteşte toate păcatele (interviul luat lui Iliescu, articolele pentru Popescu-Dumnezeu etc,).

Nu-mi displace situaţia asta paradoxală: în timp ce se pregăteşte publicarea la Nemira a volumului de *Jurnal* al lui Goma integral împotriva noastră, V. şi cu mine îl tot apărăm prin interviuri, în discuţiile publice avute la Bucureşti, iar acum telefonăm urgent să-i fie publicat textul în *22*|

Telefon de la Toma Pavel. La Paris, pentru puţine zile (nu vom avea când să-l vedem), pentru apariţia la Gallimard a cărţii despre secolul al XVII-lea în literatura franceză. Discutăm—ca totdeauna — despre lucruri serioase râzând. A venit să-l vadă acum la Paris şi mama lui, care are vreo 80 şi ceva de ani. Dar vorbim mai ales de taică-său de 89 de ani: în ciuda unui cancer cu metastaze, e debordant de activitate. Cum Dorn Pavel a fost avocatul lui Steinhardt în procesul Noica, Toma Pavel îmi sugerează ca cei ce se ocupă acum cu acest proces — a fost publicat de Editura Vremea — să-i telefoneze lui taică-său, martor cu totul fiabil. îl vom suna pe Stelian Tănase, care scrie despre proces. îi voi spune şi Doinei Jela, de la care primesc o carte poştală din Constanţa. Discutând despre astfel de „documente", îi spun şi lui că fraza cea mai evocatoare din procesele-verbale de urmărire şi ascultare

a mamei este acel „trece tramvaiul" între paranteze. îşi dă seama imediat ce poate dezvălui sintagma şi se gândeşte la o carte ce-ar purta acest titlu. Şi eu. Dacă reuşesc vreodată să scriu un capitol consacrat mamei, aşa-1 voi intitula: „Trece tramvaiul".

Miercuri, am înregistrat V. şi cu mine pentru Deutsche Welle. Cu o înlocuitoare foarte vioaie şi deşteaptă a dnei Beer care a tradus în limba germană *Dimensiunea românească a existenţei* de Mircea Vulcănescu. Când va dori s-o publice, îi vom da adresa Măriucăi, să se prezinte din partea noastră, altfel, simţindu-se, pe drept, paz- nică a memoriei tatălui ei, nu se ştie care-i va fi reacţia. îmi amintesc că Lâiceanu a avut probleme cu ea când a vrut să preia tot Vulcănescu...

în *Jurnalul literar* (iulie-august '96) e tradus un articol al lui Ricketts, biograful lui Eliade, semnalând lucrarea unui „tânăr discipol" Bryan S. Rennie (profesor-asistent de istoria religiilor la West- minster College, în Wilmington — Pennsylvania): *Reconstructing Eliade: Making Sense ofReligion* (Albany State University of New York Press, 1996). E o apărare bine întemeiată a lui Mircea Eliade pe toate planurile, de la cel ştiinţific la cel politic. Analiza lui Mac Linscott Ricketts se intitulează „Explicându-1 pe Eliade" şi merită un statut referenţial, pe care probabil nu-1 va dobândi.

Duminică 8 septembrie

Ieri, la doctoral Mihăileanu. Iar e problematic: prefer să mi se pună *pacemaker*-ul la clinica din St. Cloud sau la el, la spitalul Brous- sais? Şi iar hotărâm: St. Cloud la începutul lui octombrie. Mihăileanu, devotat şi extrem de omenos: el îmi va lua *rendez-vous-ul* pentru clinica de la St. Cloud. îi voi telefona să ştiu rezultatul (data etc.) miercuri, a doua zi după operaţia lui V.

După cum se vede, un început de toamnă fremătând de fericire. Evident, se poate şi mai rău. Ca la biata Lucette, căreia îi telefonez în fiecare dimineaţă: singură acasă îşi face tratamentul biochimic pentru cancerul ganglionar descoperit pe când mă aflam la Necker. (Am

renunţat amândouă, în acelaşi timp, la cura de la Brides.) Pe lângă ea — atât de bravă, încât se vede şi înşănătoşindu-se — ce am mi se pare un moft sau un strănut. Sunt însă alergică şi la guturai. Alunec pe calea tânguirii, deci să trec la altceva.

Cheamă Toma Pavel: Amelia P. i-a spus ca taică-său a şi luat contact cu Stelian Tănase şi lucrează împreună la dosarul procesului Noica. Să nu-i mai telefonăm lui Tănase. în schimb, mă gândesc s-o dirijez spre el pe Doina Jela, care lucrează şi ea la procesul Noica şi trece mâine să ne vadă. T.P. e de acord şi îi pare chiar bine. Cu cât bătrânul va fi mai solicitat, cu atât va uita de boală. Lungă discuţie înjurai lui Noica: Toma P. a avut aceeaşi reacţie ca şi mine citind *Rugaţi-văpentru fratele Alexandru*: i-a venit şi lui să dea cu cartea de toţi pereţii. E chiar mai sever ca noi, împăcaţi oarecum cil Noica din pricina felului în care l-a văzut Liiceanu.

îl chemăm pe Niki, tocmai întors de la Calafat şi Constanţa. (Tot turneu electoral.) V. dăduse diagnosticul exact: tremurături- le şi febra mare proveneau dintr-o colibaciloză. Acum e sănătos. Dar obosit — deşi pretinde că nu. în orice caz, mai puţin vajnic decât maică-sa, cu care stă de vorbă mai întâi V. (i-a fost elev la Râmnicu-Vâlcea). Are 87 de ani şi o vitalitate dezlănţuită. îl linişteşte pe V. (care n-avea de altminteri nevoie, e foarte calm): a avut şi ea operaţie de cataractă, o „nimica toată“, acum vede bine cu amândoi ochii, nu-şi pune ochelari decât la citit. Vede oameni, merge la teatru. A fost, bineînţeles, şi la lansarea candidaturii lui Niki: îmi spune că vocea mea a răsunat mai tare ca a celorlalţi, că a citit şi textul şi i-a plăcut. Bătrânii ăştia falnici dau despre bătrâneţe o imagine luminoasă şi deci falsă. Dar cum să nu te visezi asemenea lor?

Telefon destul de uimitor de la Gabriela Ad. în principiu, tot cu textul lui Goma pe care-1 va publica invitând pe cei atacaţi să răspundă dacă vor. De fapt, e însă mult mai încurcată — şi evident n-o mărturiseşte — de luarea noastră de poziţie pro-Mano- lescu şi, presupun,

îndeosebi de textul meu pe care s-a văzut nevoită să-l publice în *22.* Până la sfârşit dă drumul şi la inadmisibilul şantaj: „cine nu votează cu Milică (doar Convenţia are şanse) face jocul lui Iliescu“. Nu se referă la noi, ci doar aşa în general şi în vânt. Găsesc modul acesta de a gândi cu totul „de lemn“ şi inadmisibil, şi i-o spun. Nu pasionalitatea angajamentului mă supăra la Gabriela, ci argumentarea de tip vechi: cine nu e cu noi e împotriva noastră etc., etc. De fapt, Convenţia a făcut, jocul lui Iliescu“ în 1992, preferând să inventeze un candidat *ad-hoc* numai pentru a bara drumul singurului competitiv: Manolescu. Mai mult, dezlănţuindu-se împotriva lui ca într-o şedinţă de excludere din partidul comunist.

Afară, zile mirifice de toamnă însorită şi puţin rece. Pe vremuri n-aş fi şovăit să adaug inevitabilul citat arghezian:

„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă/sufletului nostru bucuros de moarte".

Acum, nu. Pentru că „sufletul” nu e bucuros: prea se dezlănţuie, în rafale, moartea în jurul nostru, ca să mai fac literatură pe o astfel de temă.

Marţi 10 septembrie

Operaţia lui V. la ochi: „reuşită perfectă" — spune chirurgul. Eram pe la 12 şi jumătate la Clinica sportivă; la 2 şi jumătate plecam cu taxiul spre casă. Un joc de copii. Ştiam că va fi aşa, însă tot mai bine mă simt acum decât azi-dimineaţă. Mâine din nou la clinică, pentru a scoate cochilia de carton de pe ochiul drept. în afară de scularea în zori, niciun alt inconvenient. Când mă gândesc la

Cella Voinescu care, acum vreo 15 ani, pentru o operaţie de cataractă a stat în spital două săptămâni cu un bandaj pe ochi, într-o noapte totală.

Ştire senzaţională de la Lucette. Avea dreptate să creadă că va învinge cancerul: l-a înfrânt. Niciun ganglion nu-i mai este inflamat, când aproape toţi erau. Nu ştiu cât cântăreşte chimiote- rapia în acest succes şi cât „moralul“ lui Lucette, care a pariat pe vindecare. Ieri după-amiază, Doina Jela cu soţul ei, Bemard Des- pois. Se scuză că l-a

adus neanunţat, dar venise şi el la Paris şi fusese dus de urgenţă la spital cu tensiune neaşteptat de mare. în mod noimal n-ar fi avut importanţa, de data asta, da: aveam intenţia să stau de vorbă cu ea în camera mea (V. lucrând jos cu Daniel Ilea la clasamentul de discuri). în doi ar fi mers. în trei, mai greu: le las fotoliul şi scaunul şi mă întind pe divan, poziţie care, îmi dau seama cu acest prilej, mă face inaptă pentru o discuţie mai serioasă. Răspund totuşi la seria de întrebări pe care mi le trimisese în scris în legătură cu documentele procesului Noica. îi vine greu să scrie despre un astfel de subiect, fără cărţi şi arhive la îndemână. îi lipseşte şi atmosfera locului. Să analizezi procesul Noica instalată într-o casă de ţară din Franţa profundă, unde nimeni nu ştie nici unde se află România şi n-ai cu cine să discuţi, iată cel mai cenuşiu dintre paradoxuri.

Kome a dat drumul, în *Lupta,* protestului — bine argumentat

— al lui Djuvara împotriva propriei sale opinii pro-Constantines- cu şi anti-PAC „â outrance“. Gestul de prietenie şi deontologie e impecabil. Dar Kome e incapabil să înveţe ceva de la un adversar politic: răspunde la rându-i cu aceleaşi aberante certitudini din articolul precedent. Cum să existe polemică atunci când interlocutorul nu este rău intenţionat, ci doar... surd?

Savu a; telefonat ieri şi azi pentru V. M.-F. la fel. Savu se pune la dispoziţia noastră să ne ducă la clinică. Vorbim de fiecare dată îndelung şi cu plăcere.

Joi 12 septembrie

Ochiul operat al lui V.: „totul e perfect“ — spune chirurgul la care am fost din nou ieri să-i scoată cochilia. De citit însă, nu poate deocamdată decât cu lupa. Degeaba ştiu că, pe de o parte, se prevede vreo lună pentru buna adaptare a implantului, iar pe de alta, va avea nevoie şi de noi ochelari, tot nu-mi place să-l văd astfel. E însă o simplă neplăcere, nu şi o îngrijorare reală.

Nu ştiu cum, recitind *Petru*, mi-a venit brusc o idee pentru prefaţa cerută de Zografi şi am scris-o dintr-un

suflu în câteva minute. E drept că are mai puţin de-o pagină, dar V. a găsit-o inspirată şi pentru mine este esenţialul. Am scăpat de o miniobsesie. I-am trimis azi textul prin fax Ancăi la laborator, iar lui Gabriel acum spre miez de noapte tot prin fax, să-l dea lui Zografi. Ieri îi găsisem lui Gabriel o voce obosită, azi e mai „voios“ şi ne dă ultimele veşti. în serialul lui Patapievici din *22,* modest intitulat „Criticilor mei“ („episodul" 6), polemizează şi cu mine pentru o critică exprimată prin... telefon.

Altă ştire: Petru Creţia va vota cu... Roman. Nu suntem, în cazul lui, la prima decepţie.

Alain Besan<?on ne trimite ultima lui carte, ***Trois tentations dans*** *l'Eglise*, apărută la Calmann-Levy. Când telefonez nu e acasă, îi mulţumesc soţiei sale. Mai bine aşa, tot mi-era greu să-l felicit din tot sufletul: oricât de interesant ar fi ce scrie acum, nimic nu poate înlocui acea privire nouă şi creatoare pe care o avea în sovie- tologie. E prea dezgustat—de câte ori nu ne-a spus-o! — de reacţia occidentală la implozia comunismului. Mai precis, de lipsa de reacţie. înfiorat şi de opacitatea intelectualilor de stânga din Apus, insensibili la toate semnalele de alarmă pe care le-a lansat. A înghiţit prea mult comunism ca să mai suporte subiectul. Această indigestie a lui ne lipseşte însă de câteva texte fundamentale întru înţelegerea a ceea ce nu e de înţeles: persistenţa reflexelor de tip „om nou“ după decesul comunismului. Saturaţia lui A.B. intervine prea devreme.

Un necunoscut îmi trimite o Scrisoare deschisă publicată în nu ştiu ce ziar (nu e notat titlul pe fotocopie), reproşându-mi, în termeni „aleşi*4, că la emisiunea lui Iosif Sava (din mai trecut) am pretins că tata se afla pe lista legionară a morţii, imediat după Iorga, ceea ce venise răzbunător şi încântat să-i spună tatei Horia Lovi- nescu, pe atunci legionar înfocat. „N-a existat o astfel de listă! “ proclamă indignat acest domn. Aş fi fost gata să-mi închipui că Horia a fabulat, dar îmi trece orice poftă de a repune realitatea în chestiune când personajul cu pricina pretinde că lorga n-a fost asasinat de legionari, ci de

duşmanii lor, spre a compromite mişcarea. Bietul om: a făcut vreo 25 de ani de puşcărie şi tot n-a învăţat nimic. A rămas cu aceleaşi fantasme din tinereţe: cine nu e legionar face jocul „iudeo-masonilor“. Evident, lucrurile nu mai sunt spuse clar, ca altădată. Mă văd acuzată doar că slujesc pe cei ce nu sunt „prietenii poporului român“. Aşa li se spune acum. Dulce eufemism. Fireşte, nu voi răspunde. Nici măcar din dispreţ. Ci din milă.

Vineri 13 septembrie

Prin Societatea Autorilor Dramatici din Franţa, M.-F. a interzis pentru a doua oară un spectacol anunţat de Centrul Cultural al Ambasadei cu o piesă de Eugen. în trecere prin Paris, dirijându-se spre colocviul de la Die consacrat „Moldovei" (adică Basarabiei), Teatrul „Ionesco“ din Chişinău urma să dea o reprezentaţie şi la Ambasada Română din Paris. M.-F., care o va autoriza pe cea de la Die, o interzice pe aceasta tocmai pentru că e la Ambasada lui Iliescu. Virgil Tănase a răspuns Societăţii Autorilor cu o obrăznicie care la el a devenit o a doua — şi nesuferită — natură. Se prezintă drept unul dintre cei care au înfruntat toate riscurile pentru jucarea pieselor lui Ionesco —- interzis sub Ceauşescu după 1971— şi ameninţă că va contraataca la proces împotriva cenzurii exercitate de „urmaşi". Dacă se menţine spectacolul, va interveni poliţia. Poate prin Dorin Tudoran — a cărui venire, tot pentru sesiunea de la Die, ne-a anunţat-o Mihnea — M.-F. să ia contact cu regizorul de la Chişinău şi să-i explice că n-are nimic cu el, ci numai cu Ambasada lui Iliescu.

I

Sâmbătă 14 septembrie

Alt telefon — lung — de la Stelian Tănase, tot în legătură cu „dosarul" Noica. Vrea să facă, plecând de la procesul Noica, pe bază de documente de arhivă, de ziare, de mărturii, un adevărat tablou al epocii. Dar îi trebuie precizări. în hârtiile Securităţii (publicate

— parţial? ••—de Editura Vremea) se pretinde că Noica a trimis „povestirea" despre Hegel şi în limba franceză. Am fi ştiut-o prin

Eliade sau Cioran, cărora — normal — le-ar fi adresat manuscrisul Noica. Primise o scrisoare de la Editura Pion (!) cerându-i o carte ; tot despre Hegel. Era cunoscut la Pion prin teza lui de doctorat trecută la Sorbona în 1940 despre Hegel. Or, nu credem ca Noica a susţinut vreo teză la Sorbona şi mai ales nu în acei ani de război. în plus, adaugă V. — el îi răspunde mai ales lui S.T —, Pion nu avea nicio colecţie de filosofie. Scrisoarea de la Pion, ca şi teza. s ca şi manuscrisele în limba franceză ni se par a ţine de basm secu- ! rist. Rămâne ca V. să-i trimită lui S.T. o scurta notă în acest sens. J Interesantă e şi lista de semnături sprijinind candidatura lui ;; Petre Roman la preşedinţie. Magda Câmeci, Elena Ştefoi (amân- j două pretinzând că, întrebate fiind, au mai cerut timp să se gân- deasca şi s-au văzut trecute pe lista fără îngăduinţa lor). Mai I departe: Dinu Giurescu (nu-i de mirare), Petru Creţia (o ştiam de | la Gabriel), Eugen Uricariu, Ascanio Damian, Alexa Visarion plus I un număr destul de mare de actori. f

Dar actorii sunt peste tot. Până a îngenunchea — ca Radu Be- *i* ligan — în faţa Iui Iiescu la seara de lansare a candidaturii. | Candidatura lui Manolescu e anunţată în *22* doar pe o coloa - *}* nă şi asta fiindcă n-au îndrăznit să nu-mi publice „cuvântul", doar ; ne-au pus pe V., pe Mihnea şi pe mine în Comitetul lor cu „perso- nalităţi". Probabil că Gabriela va trece, în dram spre Die, prin Pa- j ris, şi atunci să vezi discuţie! |

Citind lista sprijinitorilor lui Roman şi fierbând de indignare, j m-am gândit brusc că aşa vor fi reacţionat şi incondiţionalii Con- *j* venţiei, văzându-ne că-1 sprijinim pe Manolescu. Deşi comparaţia | între Roman şi Manolescu e imposibilă (primul a fost comunist, şi, la putere, a participat la mârşăviile iliesciene până a fost dat ; afară cu ajutor mineresc, al doilea n-a fost nici comunist, nici la putere, dimpotrivă, în opoziţie), reacţia totuşi riscă să fie aceeaşi. De multe ducem lipsă în România, de ce nu şi de logică?

Duminică 15 septembrie

După-masa, la cafea, Irena Talaban. Ne povesteşte,

cu un haz inde- fectibil, primele ei impresii când a ajuns la Lille, la colegii ei psihanalişti. întâlnind pentru prima oară în viaţă intelectuali „de stânga“, i s-a părut că „Franţa e comunistă". Şi a proclamat-o până a reuşit să le schimbe mentalitatea. I-a trezit într-atât, încât cu unul dintre aceşti colegi — un psihiatru — s-a şi căsătorit. Lucrează la o clinică psihiatrică la Lille, are şi pe fetiţa ei din prima căsătorie cu Vasile Andru, Tamara, alături: totul ar părea deci că s-a soluţionat pentru ea.

E însă într-o stare interogativ efervescentă. Teza la care lucrează, asupra experienţei de la Piteşti, a împins-o să-şi pună întrebările până la capăt asupra firii uituce a românului. *(Evident* că i-au plăcut *Politicele* lui Patapievici.) Se tot întreabă de ce evreii au memorie şi noi nu. îi răspund că evreii au supravieţuit aducân- du-şi aminte, iar românii, uitând. (Pata albă a absenţei noastre timp de vreun mileniu de pe hărţi din ce altceva s-a născut dacă nu 4in uităciune?) Formula îi place şi o va adopta.

Mereu prea scurte ni se par ceasurile petrecute cu ea. A citit tot ce-a găsit asupra totalitarismului, e pasionată de elucidarea aspectului clinic al comunismului, are idei şi reacţii juste *şi,* mai ales, se întoarce asupra celor trăite pentru a le desluşi sensul. Exact ce aşteptam noi după ’89 de la intelectualii români. Dar numai cu ea, cu Doina Jela şi, în ultima vreme, cu Stelian Tănase ce-şi consacră tot timpul studierii comunismului nu se face încă primăvara. .. românească. De câte ori să mi-o mai repet?

Marţi 17 septembrie

V. a fost la chirurg. L-a ţinut vreo 30 de secunde pentru a-i spune că totul merge foarte bine. Ne dăduserăm seama: citeşte din ce în ce mai lesne, nu-1 mai văd mereu cu lupa în mână. Aşa că s-a plimbat prin diferitele sale librării şi magazine de discuri.

Am primit *22* (rir. 37/11-17 august). în serialul „Criticilor mei“, Patapievici îmi răspunde şi mie. Cum notează că remarca mea critică a fost făcută „într-o convorbire particulară", enervarea mea cade brusc. Ceea ce nu mă împiedică să-i atrag foarte prieteneşte atenţia că

nu se face să polemizezi public cu cineva care şi-a exprimat opinia în particular. E cam surprins şi puţin stingherit: ce va spune Matei Calinescu când va vedea că ce i-a comunicat prin computer este combătut în ultima secvenţă a interminabilului său foileton? Până la sfârşit se linişteşte şi ne anunţă că el „învaţă mereu“.

Ne telefonase să ne dea rezultatele — bune — ale analizelor sale. Ne bucurăm împreună.

în *România literară* (nr. 36/11-17 septembrie) în afara „diagonalei? lui V. „Agonia iluziei totalitare'* (disputa din jurul cărţii lui Furet), un text foarte oarecare ca valoare literară îmi reţine atenţia: amintirile unui — pentru mine — necunoscut, Mihail Constanti- nescu (se înţelege doar ca a fost medicul lui Sadoveanu), despre Lily Teodoreanu. Noi îi spuneam Lişcu. El o numeşte „Camica“ (aşa se adresa ea copil mamei sale). Personajul mi s-a părut fabulos de când eram copil. Mică, neagră şi băieţoasă (o Tanagra), se aşeza cu Ionel Teodoreanu sub cortul mamei la Mangalia, în timp ce eu mă avântam cu băieţii ei în lupte romane. Gogo mă înfrângea, însă venea sa mă salveze Afane. Pe Afane îl'regăseam pictând lângă Tonitza, în cimitirul turcesc. El şi cu Gogo erau gemenii cei mai puţin asemănători, de parcă aceeaşi fiinţă ar fi fost împărţită radical în două, de o parte violenţa, de alta blândeţea, Afane fiind jumătatea luminoasă din această întrupare. Nu măsurăm probabil pe atunci impresia pe care mi-o făcuse Lişcu, numai la Paris mi-am dat seama, vorbind cu vărul ei, Ştefan Lupaşcu, ce loc ocupa în amintirile mele. Tot aici, la Paris, Cioran mi-a spus cât de nebuneşte fusese îndrăgostit de ea, gata să se întoarcă de la frontieră doar pentru a o mai vedea o dată. Textul din *România literară* se intitulează cam paşunist: „Povestiri de demult în iatacul Camicăi", dar îmi îngăduie să urmăresc firul vieţii ei până la capăt (a murit la 98 de ani!) şi să-mi aduc aminte de fotografia de la Mangalia (suntem toţi sub cort) pe care aş vrea s-o regăsesc acum. Nu ştiu dacă fantasmez sau nu: Teodoreanu ar fi dat unuia dintre personajele sale din *La Medeleni* numele Monica din pricina mea? Parcă aşa mi-a spus mama sau Lişcu ea

însăşi. Genul de întrebare, de altminteri lipsită de importanţă, la care nimeni nu-mi mai poate răspunde: s-au dus cu toţii.

Telefoane:

— Dorin Tudoran pe *repondeur*: Nu spune dacă sună de la Chi- şinău sau nu. Ne confirmă ce aflasem de la Mihnea: va fi la Paris de la 29 septembrie la 4 octombrie şi ar vrea să ne vedem.

— Alain Păruit. Vorbim despre toate şi mai ales despre toţi, însă altul este scopul apelului: l-a rugat Reichmann să ne întrebe dacă ne poate telefona să discute cu noi despre atacul lui Goma (l-a tratat, fireşte, de securist şi vrea să-i intenteze un proces). Răspund negativ: nu reacţionez când Goma dă în noi, n-o voi face pentru un Reichmann care, după articolele sale infame împotriva lui Mircea Eliade, a dispărut din câmpul meu vizual.

De la Alain aflu că Ilie Constantin suferă şi el de aritmie şi e sub anticoagulante. îl chem imediat, sub impulsul unei solidarităţi ce aduce cu aceea dintre foştii combatanţi. (Doar că noi „combatem" în prezent.) îi dau adresa lui Mihăileanu şi multe sfaturi, în trecere, îmi aminteşte că e complet absent din cărţile lui V. şi ale mele. Are dreptate. L-am năpăstuit cu tăcerile noastre izvorâte doar din hazard şi nu din vreo distanţă critică.

*<

Joi 19 septembrie

O sociologă ce lucrează, alături de Mihai D. Gheorghiu, cu Bour- dieu, Mariana Ioan (n-o cunosc), ne trimite o publicaţie intitulată *Liber (Revue Internationale des livres)* ce apare sub direcţia lui Pierre Bourdieu în mai multe limbi. Numărul 28 pe septembrie este consacrat României şi mai bine n-ar fi. O ură pătimaşă împotriva lui Cioran şi a lui Eliade dă tonul „fanatismului antifascist" al autorilor. Deoarece „fascismul'1 n-a fost doar o etapă de tinereţe a celor doi, el le defineşte şi le hrăneşte întreaga operă. La Eliade, istoria religiilor se rezumă la atacul împotriva monoteismului iudaic (?), la Cioran până şi recursul la limba secolului al XVlI-lea are dedesubturi

psihanalizabile: fascinaţia puterii îl face să aleagă Franţa în momentul înfloririi ei depline, limba de pe vremea Regelui Soare, iar nu cea a actualei decadenţe. Această ipoteză, susţinută de o „critică literară" — aşa îşi spune — Pascale Ca- sanova, ar fi rizibilă dacă n-ar ascunde şi ea un miez lesne psihana- lizabil. Celălalt articol contra lui Cioran e semnat de un „traducător" olandez, Rokus Hofstede, care descifrează şi el nostalgia violenţei fasciste în toate scrierile lui Cioran. Mircea Eliade e şi mai prost tratat de o „sociologă", Gisele Sapiro. Citându-i pe Isac Chiva, pe Adriana Berger—care a încercat să-şi sublimeze nulitatea printr-o carte de scandal împotriva lui Eliade, a cărui secretară fusese —-, neocolind, evident, studiul lui Daniel Dubuisson, nici pe Radu loanid, pe Zigu Omea şi pe Edgar Reichmann sau Leon Volovici, G.S.

rezolvă în puţine coloane tot cazul: anistorismul lui M.E. provine pe de o parte din dorinţa de a şterge urmele propriei sale istorii, pe de alta din ideologia lui profund conservatoare. în astfel de pagini, antirasismul dobândeşte dimensiunile exacte ale rasis- : mului, căruia îi împrumută fanatismul, violenţa, dorinţa nu de a 'j critica, ci de a-şi distruge adversarul, nemailăsându-i nicio şansă de a riposta. Şi de altminteri cum să riposteze când astfel de campanii se produc după moartea victimei desemnate? Operaţia

— de o totală laşitate — aduce a profanare de morminte. Ar tre- f bui să nu mai citesc astfel de pamflete: mă dezbar apoi foarte greu de dezgustul pe care mi-1 provoacă. Nici nu e nevoie să urmăresc pe profesioniştii denigrării ca să ştiu până unde vor merge, au mers deja prea departe.

Restul? Interesant, ca totdeauna, Marco Cugnti despre „poezia *underground* la Bucureşti în anii ’70~’80“. Foarte lizibil articolul Marianei Ioan despre „istoriografia autohtonă a comunismului românesc". Se ridică pe drept cuvânt împotriva felului în care Editura Vremea publică actele oficiale ale marilor procese — Piteşti, Pătrăşcanu, Noica — fără comentariu, restabilind astfel versiunea

securistă. (O citesc după ce am terminat de scris despre cartea lui Şentalinski *La parole ressuscitee. Dans Ies Archives litte- raires du KGB*, model de tratare şi analiză a arhivelor. în cronica pentru *România literară* am opus tocmai lucrarea lui Şentalinski

— datorită căreia aflăm cum şi cât au suferit sub tortură şi anchetă Babei, Mandelstam, Pilniak, părintele Florenski — procedeului de la Vremea, restituindu-ne doar versiunea securistă a înscenărilor numite de comunişti procese.) Ne întâlnim deci în marile opţiuni, dar dibuiesc la ea stângisme de virusul cărora putea cu greu să scape în sfera lui Bourdieu. Mihai D. Gh. e cel mai bun exemplu al acestei contagiuni de care văd, cu tristeţe, că nu scapă nici cei ce-ar trebui să fie vaccinaţi prin experienţa directă a comunismului, Păcat. Mariana Ioan reproşează istoricilor români „naţionalismul" lor—nu se slujeşte de termen, dar se subînţelege din moment ce vor mereu să dovedească că de fapt comunişti n-au fost la început decât alogenii. De parcă n-ar fi adevărat! Când laudă seriozitatea profesională a lui Gheorghe Brătescu, ginerele Anei Pauker, în reconstituirea procesului lui Marcel Pauker după Arhivele moscovite, carte apărută în 1995 sub titlul *O anchetă stalinistă. Lichidarea lui Marcel, Pauker,* nu dovedeşte tocmai acest lucru?

Aseară l-am chemat pe Gabriel să-l întrebăm dacă vrea fotocopii după revistă. La urma urmei, este şi el învinuit de a încerca să-l spele de păcate pe Cioran, Nu vrea. Cu atât mai bine. Mai am o singură dorinţă: să-mi piară din faţa ochilor asemenea mostre de delir fanatizat.

Cred c-am devenit alergică. Sunt indignată şi de atacurile împotriva Papei care a îndrăznit să vină pentru celebrarea lui Clovis într-o Franţă laică. Vor demonstra împotrivă-i anarhiştii, comuniştii, catolicii de stânga (specia cea mai degradată) şi... homosexualii. Spun prostii, iritată de imaginile de la jurnalul televizat unde bietul Papă ajuns la capătul puterilor şi al bolii (care?) trebuie sâ-şi explice vizita cu „diplomaţie*1. De fapt falia datează de la Revoluţia Franceză şi nu depinde doar de laxismele,

modele şi epidemiile contemporane. Aşa că, trăind aici de aproape 50 de ani sub dogme stângiste şi marxiste, ar trebui să fiu blazată. Şi nu sunt. Deloc.

Duminică 22 septembrie

La cafea, Anca. între timp, primisem un fax de la Vlad ce părea încântat de prefaţă. Căutând-o la prietenii fizicieni la care stă, nu ştiau nici de Zografi, nici de Djamo. Ne explică de ce: teza de doctorat în fizică şi-a dat-o sub numele de fată, Florescu, pe care-1 păstrează în cariera ştiinţifică. Simt nedreaptă gândindu-mă la ea doar ca soţia lui Vlad, e o fiziciană destul de însemnată pentru ca cei de la laboratorul parizian să-i ofere o bursă pe un an. După cum şi pe Vlad l-ar dori la Paris. Cum va să lase el Humanitas-ul? Mă bucur aflând prin ea că e bucuros de apariţia cărţii lui la UNI- TER. Gabriel este acela care, văzând că *Petru* nu fusese premiat la concursul de anul acesta, îi atrăsese insistent atenţia lui Cara- mitru asupra acestei nedreptăţi. Pus pe gânduri, Caramitru a împins pe cei de la UNITER spre publicare (ceea ce nu se face decât cu piesele premiate).

„Manolesciană“ lucidă, Anca s-a mirat văzând că prieteni de-ai ei din exil, găsindu-1 pe Manolescu prea „neserios", vor vota pentru E.C. încercăm să-i explicăm, mulţi de aici nu depăşesc nivelul unei pagini din *România liberă.*

Cu Niki am vorbit ieri. Ne căutase el, erau acasă cu Mihnea. Lăsase mesajul pe *repondeur*. Are acum şi un telefon mobil de campanie, care mtr-adevăr sună mai clar. Vocea — şi ea — mai bună, deşi a răcit, făcând campanie în satul Petreşti... al Elenei Ceauşescu. Se răzbună şi ea *post-mortem* cum poate. Ne spune că la televiziune am apărat noi doi şi Mihnea cu el (fotografie din casa noastră de la Paris, când au facut-o?) plus un fragment cu înregistrarea mea de la depunerea candidaturii. Nu înţeleg bine dacă e un clip electoral sau vreo emisiune, tot electorală. Bietul Manolescu, noi suntem cei mai prezentabili dintre suporterii săi!

Gabriela Ad. soseşte mâine la Paris, pentru vreo

două-trei ore, în drum spre Die. Vom comunica doar telefonic (va fi la Annette Laborey; înţeleg că Fundaţia Soros finanţează în parte colocviul de la Die). Se va întoarce la Paris sâmbăta sau duminica viitoare şi atunci ne vom vedea „intens“.

Luni 23 septembrie

„Intens11 am vorbit azi cu Gabriela. ajunsă la Paris. Mai întâi de la Annette. Ar fi vrut să vină să ne vadă împreună cu Victor Bârsan. Cum V. lucra cu Daniel Ileajos şi nu-i puteam primi pe amândoi sus, ne-am mulţumit cu bineţe telefonice. Imediat după aceea mă cheamă Rodica Palade: îi promisese Gabriela că-i va scrie un articol în avion şi i-1 va faxa de la mine. îi dau numărul Annettei. Mai târziu de la un telefon public, Gabriela, vreo jumătate de oră. Nu ştiu cum se face că, de acord sau nu, găsim totdeauna tonul comunicării. Ore întregi aş fi rămas cu ea, dar sta în picioare într-o cabină şi seara lua trenul spre Die. A ajuns nu numai mare călătoare, dar şi gazetară rapidă. în ziua dinaintea plecării a scris trei editoriale, din avion un articol. O felicit fară ironie.

în scurta mea absenţă, V. răspunde la un apel al lui Stelian Tă- nase. E aproape înspăimântat: a dat în Arhive peste denunţurile lui Caraion. Despre el se mai ştia, dar marea surpriză a fost Vladi- mir Streinu, şi el denunţător. St.T. ne va trimite noi documente despre mama din dosarul Caraion, pe care le voi citi, ca şi pe precedentele, cu o imensă amărăciune. St.T. e atât de dezgusţat, încât îi pare rău ca s-a apucat de cartea asta.

Şi eu mă gândesc cu teamă la capitolul pe care nu se poate să nu-1 scriu despre mama. Nu i-am oferit o descendenţă care s-o poarte în amintire, nu-i pot lăsa existenţa să dispară o dată cu mine. Mi-e frică însă să n-o acopăr de ridicolul punctelor de exclamare. Tot ce am de spus despre ea cade în excesul de bine. Cum să mă apropii de ea cu bietele mele cuvinte, cele de toate zilele? Nu-mi dau seama dacă voi reuşi, de un singur lucru sunt sigură: am găsit titlul. Paranteza aceea care revine în rapoartele de ascultare ale secu- riştilor când ei nu mai pot înregistra,

„trece tramvaiul", redă cel mai exact nu doar propria-i urmărire, dar şi atmosfera epocii a cărei victimă a fost. Aşa vorbea Soljeniţân cu soţia lui când aveau lucruri capitale să-şi comunice, de-a lungul căii ferate, nedeschi- zând gura decât atunci când... trecea trenul.

Din presa zilei:

în *22* (nr. 38, 18-24 sept.), două pagini Goma: renunţarea lui la candidatură şi trei puneri la punct, Manolescu (bine), Emil Constan- tinescu (excelent), Zoe Petre (precisă, dar prea detaliată — tonul just spre a-1 apăra oarecum pe compromisul ei tată, Emil Condu- rachi, dar şi a se delimita de el: nu mai suntem în era dosarului comunist când copiii erau responsabili de păcatele părinţilor). Un supliment cu candidatura la preşedinţia Basarabiei (Republica Moldova) pe care şi-o depune Ilaşcu de după zăbrele. Lung articol despre el al lui Victor Bârsan. Şi... sfârşitul serialului lui Pata- pievici cu „criticii lui".

în ultimul număr din Le *Nouvel Observateur*, un grupaj Mal- raux (prolog la intrarea lui în Pantheon). Niciun omagiu nu mi se pare excesiv pentru Malraux, oricâte i-au fost „păcatele" stângiste (e curios, până şi Jean Daniel a ajuns să-i reproşeze că n-a fost alături de Gide pentru *Retour d'URSS* şi nu a condamnat pactul germano-sovietic — ceea ce nu e cazul lui Lacouture, care, stângaci şi neconvingător, justifică totul). I-am suportat şi grimasele, şi ticurile ce-i devorau faţa, şi cabotinismul superior. îi sunt recunoscătoare pentru lipsa lui de măsură, pentru flacăra unui retorism ce nu se sfâa să înfrunte ridicolul, pentru obsesia morţii ce-a făcut din acest agnostic un mistic al operei de artă sfidând neantul. Iar dacă nu-1 pun în chestiune pe Jean Moulin, asupra căruia Thierry Wolton a găsit în Arhivele sovietice documente compromiţătoare şi le-a publicat, ridicându-şi pe foştii rezistenţi în cap, e doar pentru că atunci când l-au dus la Pantheon, Malraux, sub ploaie (era o zi de toamnă târzie), l-a întâmpinat cu un discurs din care nu-mi mai amintesc decât sintagma „le peuple des ombres", dar îmi răsună

încă în urechi vocea sugrumată a lui Malraux ce se expunea propriei sale caricaturi, dar în acelaşi timp se ritualiza ca într-un cânt gregorian.

Când m-am dus o dată s-o văd pe Monique de la Bruchollerie la Salpetriere, pe acelaşi culoar se afla camera lui Malraux între viaţă şi moarte (aşa cum a descris-o în *Lazare).* Ştiu c-am trecut prin faţa uşii sale aproape în stare de reculegere.

Joi 26 septembrie

După-amiază cu V. la Christinel, fară Christinel. Ştiind că nu va mai ajunge până la Paris, s-a hotărât să-şi vândă apartamentul din place Charles Dullin. L-a însărcinat pe Bordeianu cu lichidarea mobilelor, obiectelor, tablourilor, cărţilor din casă, trimiţându-i şi o listă cu cei care urmau să ia ceva anume.

Totul e să nu lăsăm timp amintirilor să ne podidească. Un ecran de instalat între noi cei de acum şi serile—atâtea! — până noaptea târziu la discuţii, aici, cu Mircea şi Christinel. Apoi o întrebare ce n-o mai puteam amâna: cum se vor descurca, după moartea noastră, cei cărora le va reveni sarcina să claseze, arunce, păstreze tot ce se găseşte la noi, în dezordine şi prisosinţă?? Şi cine vor fi ei? După cum se vede, o dispoziţie de zile mari. Singura notă suportabilă: e mai bine ca lucrul acesta să fie făcut cât se află Ch. în viaţa.

Era acolo şi Alain, aruncând dactilogramele după cărţile deja apărute ale lui Mircea. îl sfătuim pe Bordeianu să trimită (prin prieteni; cu maşina) la Humanitas fotografiile lui Mircea şi portretul lui făcut de Nina Batalli. Fie le ţin acolo — este doar autorul editurii —, fie le transmit Muzeului Literaturii. îi telefonez iui Vona, care i-a făcut lui Eliade un portret, să-şi recupereze desenul.

Nouă ne revine o sculptură de Apostu. (Christos sau Brâncuşi? îmi aduc cu precizie aminte de vizita pe care i-am Scut-o cu toţii — şi cu Barbăneagră, în atelierul său parizian, când i-a dăruit lui Mircea sculptura în lemn.) Straniu, îşi găseşte imediat locul (între bibliotecă şi fereastră) în casa noastră, unde nu mai e loc de nimic. Un

covor mic, un dicţionar pentru Geo pe care i-1 va trimite Bordeia- nu prin prietenii săi când se vor duce la Bucureşti, un Littre (într-un volum, în trei îl aveam) şi doua cărţi trec astfel de la ei la noi.

La noapte, îi voi telefona lui Christinel.

Sâmbătă 28 septembrie

Aseară, la Parc de la Vilette (Marea Hală) pentru *Danaidele* lui Silviu Purcărete. Citind cartea Marinei Constantinescu *Les Danaides, histoire d'un spectacle* (ne-o adusese ea de la Avignon astă-vară), prevăzusem destul de precis calităţile regiei: remarcabilă inteligenţă scenografică şi somptuozitate a imaginii. Una dintre cele mai inventive şi admirabil puse la punct din câte mi~a fost dat să văd. Dacă n-ar fi fost scenariul lui Purcărete după Eschil şi pretenţia sa de a avea idei, totul ar fi fost perfect. N-am fi avut zeii în scenă, care caută să definească tragedia cu citate din Aristotel, Comeille» Stendhal, Hegel, Nietzsche etc. şi în sfârşit *Les Suppliantes* n-ar fi fost completate cu drama satirică *Amymome* ce prelungeşte inutil spectacolul — şi nu s-ar mai fi insistat asupra „actualităţii" temei (imigranţii).

Greşită şi ideea textului în limba franceză. Nu numai că 100 de băieţi şi fete nu ajung totdeauna să pronunţe cum trebuie, dar franceza nu se pretează scandării cum ar face-o româna sau greaca veche. Francezii tot nu înţeleg schimbul de replici dintre Rege şi cor, iar o limbă străină (ca la Andrei Şerban) ar fi dat prioritate sonorităţii asupra conţinutului informaţional. Cel care-i va fi tradus scenariul lui Purcărete i-a dat şi o nuanţă plângăreaţă şi fals literară (adică defazată faţă de vorbirea curentă) şi alunecând înspre un soi de *mievrerie.*

Rămâne „coregrafia", felul în care *Danaidele* se slujesc de valizele lor albe spre a crea decorul: cetăţuie, templu etc., irupţia egiptenilor ce se aruncă asupra prăzii şi, în fond, toate mişcările de grup. Deşi nerepetitive şi păstrând aceeaşi ţinută estetică, până la sfârşit atenţia spectatorului oboseşte tocmai pentru că e menţinut în starea lui de spectator şi nimic nu-1 îndeamnă să participe

şi el: nu ţi-e milă de Danaide şi de egipteni, nu râzi cu zeii puşi pe şotii sângeroase, nu ţi-e măcar teamă. Sala a reacţionat de altminteri în acest sens: aplauzele au fost plăpânde.

Dacă te rezumi ia „coregrafie44 şi la spectacol, Purcărete e cu adevărat de nivel internaţional. Dacă eşti atent la scenariu, text şi idei, te întorci… în provincie.

Când ne-am întors de la Christinel, joi, am chemat-o la Chicago. Aude din ce în ce mai prost, trebuie urlat în telefon şi ce poţi spune ţipând dacă nu banalităţi? Să se îngrijească. Ne e dor. îi urăm sănătate etc. Telefonează şi ea astă-seară.

Azi după-amiază, Măriuca Vulcănescu să-i aducă lui V. din partea redactoarei Ruxandra Mihăilă numărul special din *Manu- scriptum* închinat lui Mircea Vulcănescu (1-2/1996), conţinând şi comunicarea făcută la Sorbona de V., la 12 octombrie 1984, în cadrul Simpozionului *Hommage â Mircea Vulcănescu.* A fost gândită, scrisă, spusă în limba franceză şi V. a ţinut să fie publicată aşa din motive pe care redactoarea le aminteşte în notele din josul paginii.

Din biografia lui M.V., văd că Măriuca n-are decât zece ani mai puţin ca mine. îmi rămăsese imaginea ei de copil la Liceul Regina Maria, într-o bancă din faţa mea, cu ochii ei întrebând viaţa, iar gropiţele din obraji exprimând încredere în aceeaşi viaţă „N-a fost să fie“. I-au rămas totuşi gropiţele în obraji şi când mă uit la ea nu văd femeia de peste 60 de ani de acum (cu un băiat de 30 de ani şi o fată stabiliţi la Paris), ci fetiţa de odinioară. De la mine, înlocuind-o pe mama la catedra de franceză vreo câteva luni de zile, prin 1945-1946, i-au rămas nişte cântece franţuzeşti pe care eu le-am uitat. Mă simt foarte bine cu ea, chiar ciudăţeniile ei par de o neîndoită autenticitate.Vorbind de un carnet al lui Vulcănescu, spune simplu: „l-am mâncat44. Şi într-adevăr aşa a făcut. Mică, înghiţea hârtie. Ceea ce continuă să i se pară lucrul cel mai natural din lume. Astă-vară a fost la fâneţe la Suceviţa. Orice excentricitate devine cu ea naturală. Suferă însă de

o modestie cvasibolnavicioasă, care ar putea deveni agresivă.

Vede în destinul celor trei surori Vulcănescu un fel de paradigmă a sorţii româneşti postbelice. Trei posibilităţi. Ea rămâne în ţară dezgustată de tot ce vede înjur. Sandra se exilează, visând, alături de „contele44 fost de stânga Charlie de Hilierin, doar la România, iar Vivi e deplin asimilată Franţei şi „cosmopolită". Pe coperta a patra a numărului din *Manuscriptum,* alături de câteva rânduri din închisoare („Scrisoare către cei dragi"), două fotografii: maşina lui de scris şi lădiţa de lemn în care-şi ţinea „efectele" în închisoare.

V. nu este acasă şi Măriuca vorbeşte mai liber: continuă s-o intimideze peste măsură.

Duminică 29 **septembrie**

V. a chemat-o la telefon pe responsabila pentru numărul din *Manuscriptum* dedicat lui Mircea Vulcănescu, Ruxandra Mihăilă, s-o felicite. Rareori am auzit o voce mai uimită şi mai încântată ca a ei. Spune că s-a lovit de mari dificultăţi. Să sperăm ca doar materiale.

La rândul meu, telefonez surorii de la Bruxelles a Adrianei, Flori Gheorghiu. Veşti puţin mai bune: Adriana a fost „lăsată" o zi acasă. Dar numai una. Se consideră că nu mai poate sta singură şi au intemat-o, cum mi-era teamă, la... azil. O tratează şi de ficat. Sora ei i-a găsit o voce mai bună la telefon şi i s-a părut rezonabilă. Slabă mângâiere. Cred că atunci când lucram ca nebunele la cartea ei, în mansarda mea din 44, bd. Raspail, dacă cineva ne-ar fi spus că există pe acest pământ astfel de locuri în care riscăm să ne trezim şi noi odată, am fi ridicat din umeri, Până la bătrâneţe aveam în faţă eternitatea. Acum s-a zdrenţuit. Inomabilul a devenit posibil. Sora ei nici nu ştie dacă e o „casă medicalizată", ca la Greg, sau cu adevărat un azil. Şi nu pare a se cutremura în faţa perspectivei. E drept că a insistat s-o ia la ea acasă, dar Adriana n-a vrut să părăsească Anglia. Nimeni nu-şi dă seama de ce. Probabil că nici ea.

Lung telefon nocturn cu Mihnea, întors de la

Bucureşti. Trist, mai ales de tristeţea lui Manolescu care face o biata campanie fără bani, evaluând la vreo 5 până la 7% voturile pe care le va putea obţine. (Roman are până acum cam 24% intenţii de vot.) Nu numai fără bani, dar şi fără personalităţi de prim-plan care sa-1 susţină şi să se implice în campania sa. O excepţie: Djuvara, care şi-a pus banii lui puţini la dispoziţia PAC-ului. Doar un ziar, *Ziua,* îi este favorabil. în acest timp, Emil Constantinescu nu pierde nicio ocazie să-l atace, deşi el n-a răspuns până acum.

Mihnea e sigur — dar cine nu e? — că Iliescu va fi ales, dar că opoziţia, dacă ar face un pact de neagresiune, ar putea obţine o majoritate în Parlament.

Avem — ca totdeauna — şi puncte de dezacord. El nu este de părere să se facă scandal în jurul documentelor dovedind că ambasadorul american Alfred Moses la Bucureşti a oprit ajutorul financiar pe care Institutul Republican Internaţional ar fi dorit să-l acorde doar opoziţiei democrate. Pentru Departamentul de Stat, Iliescu a devenit acum, mai ales după semnarea Tratatului cu Ungaria, interlocutorul privilegiat ca altădată Ceauşescu. Primului i se acordase „clauza“ deoarece îngăduia emigrarea evreilor în Israel, de la Iliescu şi de la PDSR se speră a se obţine înapoierea proprietăţilor evreieşti naţionalizate de comunişti. Citesc toate aceste detalii în *Lumea liberă* (nr. 416,21 sept.) după comentariile din *Ziua* şi *România liberă.*

Să nu facem scandal, spune Mihnea, deoarece, văzând că americanii îl sprijină, pe Iliescu îl vor vota şi mai mulţi. După cum Andrei Comea pretindea într-un articol că, deşi Iliescu e puternic, opoziţia trebuie să-şi duca campania pe tema că e „slab“ şi la cheremul unor rău sfătuitori. Nu înţeleg cum un intelectual de talia lui Andrei Comea poate recomanda pe faţă minciuna ca instrument electoral. Are şi pragmatismul limitele sale.

Sau nu?

Luni 30 septembrie

Cu Gabriela toată după-amiaza. Nu întârzie mai mult

de o oră. Discuţie aprigă, pe care în zadar încerc s-o îndulcesc cu surâsul, asupra rolului lui *22* în campania electorală. Ea s-a hotărât pentru soluţia pragmatică: a ajuta pe cel cu procentajul mai ridicat în intenţiile de vot. Din opoziţie, fireşte. Deci Convenţia, deci Emil C. Cifrul eficacităţii nu este însă singurul ce intră în jocul ei: e clară antipatia pentru Manolescu şi slăbiciunea pentru Convenţie. Promite însă că va da mai larg cuvântul şi celorlalţi candidaţi ai opoziţiei. Cu jumătate de gură. La rândul ei nu ne înţelege: de ce să-l susţinem pe Manolescu care va lua din voturile lui Constantinescu, riscând, astfel, să-l menţină pe Roman la al doilea tur? Ne crede mânaţi doar de prietenia pentru Niki. Rămânem pe aceleaşi poziţii până la sfârşitul discuţiei.

Va ţine probabil seama, măcar în parte, de obiecţiile noastre (22-ul trebuie să trateze la fel pe toţi candidaţii opoziţiei, chiar şi pe Roman), îmi pare însă rău ca i se întăreşte astfel impresia de a fi singură împotriva tuturor, când ne socotea pe V. şi pe mine sprijinitorii ei fideli. încerc să-i atenuez amărăciunea insistând asupra faptului că între prieteni numai aşa se poate polemiza: până la capăt.

Telefon apoi lui Gabriel la Frankfurt. îi anunţ că va veni cineva cu fotografiile şi portretele lui Eliade. E încântat. Lui Mihnea nu i-a putut da mai mult de două exemplare din *Insula Şerpilor* deoarece tirajul s-a epuizat. Cu atât mai bine pentru Humanitas. împreună cu Patapievici a prezentat filmul (cu minerii) al lui Pinti- lie la Bucureşti (i-a plăcut foarte mult). Ne aminteşte că la 4 mai se va lansa cartea Liei Savu şi că suntem aşteptaţi la Bucureşti. Deocamdată nu-mi vine să cred că ne vom mai duce, dar pun punctele necesare de suspensie. G. e tonic, bine dispus şi plin de haz povestind pasiunea cu care participă Mihnea la campania lui Niki.

Revenind spre Manolescu, alt telefon „alarmist41 al lui Al. Nicu- lescu: se spune în târg că V. şi cu mine l-am susţine pe Manolescu pentru că el, fiind în relaţii bune cu Iliescu, ne-a promis două fotolii la Academiei O singură

obiecţie: Manolescu nu este membru al Academiei, cum să numească el pe cineva? A.N. pretinde că versiunea cu pricina ar veni de la Maria B. (exclus, ea spune totdeauna pe faţă ce gândeşte, or, mi-a telefonat zilele trecute să-mi citeze cu entuziasm fraza finala cu care vrea să-şi încheie cartea la care lucrează) sau de la Cicerone loniţoiu. De ce să mai punem vreun nume pe insanitate?

Văzut în sfârşit, astă-seară, *Le Regardd'Ulysse* de Theo Ange- lopoulos. îl ratasem anul trecut. Niciodată peisajul balcanic n-a fost filmat astfel. Cu siluetele umane înfipte ca pomii pe străzile unui oraş grec, pe malurile româneşti ale Dunării, pe câmpia chinuită a Bosniei. Nicicând oraşele siluite de comunism nu şi-au etalat mai percutant vidul. Cât despre Sarajevo, nimeni nu l-a filmat aşa. Cu oamenii de toate vârstele fugind în loc să umble, cu ceaţa privita ca o binecuvântare deoarece îngăduia locuitorilor să iasă în sfârşit pe stradă, să joace teatru, să dea concerte în iama liberă.

Nicio imagine n-a reflectat sfârşitul ideologiei ca acea imensa statuie a lui Lenin transportată de un cargou românesc de-a lun gul Dunării spre Germania, unde a cumpărat-o un colecţionar nebun. Tot sfârşitul comunismului se răsfrânge nu numai în bustul lui Lenin legat cu cablu, ci şi în uriaşele cizme ce umplu ecranul i până la saturaţie.

O singură nedumerire: de ce i-a pus regizorul grec pe oamenii; de pe cele două maluri ale Dunării să-şi facă cruce la trecerea car- j goului cu statuia demolată? Fiindcă au crezut în ideologie ca în- tr-o religie? Aşa va fi crezut Angelopoulos, intelectual de stânga, nu însă şi pescarul sau ţăranul român.

Independent de emoţia estetică de o intensă calitate provocată de aproape toate secvenţele (excepţiile uşor retorizante sunt rarisime) notez şi satisfacţia de a vedea că acei figuranţi obligaţi să vorbească româneşte sunt aleşi printre români spre a nu strica limba, că oraşele sunt numite corect, că nu sunt tratate doar ca decor de extravaganţe iresponsabile. Mai întâi, din film se deduce

că familia lui Angelopoulos era de la Constanţa, fugind de comunism în Grecia. Dar mai ales, balcanic el însuşi, Angelopoulos nu priveşte ţările limitrofe de sus, ci din interiorul lor.

Rolurile feminine (cele trei iubite ale lui Ulysse) sunt jucate de o singura actriţă, Maia Morgenstem, descoperită de Andrei Şerban şi impusă pe plan cinematografic de Pintilie. Inutil, sper, să adaug ca nu cele câteva pasaje ale rătăcirii lui Ulysse filmate în România ne-au anexat emoţia estetică. Ne-a captivat întreagă această rătăcire a unui Ulysse din anii ’90, care, spre a se întoarce în Ithaca, trebuie să se lepede rând pe rând, în durere, dezolare şi plâns, de toate iluziile tinereţii sale utopice.

Vineri 4 octombrie

La cafea, marţi, Dorin Tudoran cu Cora. Se întâlnesc şi ei din când în când pe la mijloc de drum între Chişinăul lui şi Washingtoil-ul ei. în afară de această „transhumanţă“, nimic schimbat: Dorin tot atât de pornit, dar pe lângă Goma e un blând copil cu care se poate discuta.

Ne confirmă ceea ce ne spusese, revenind de la Die, Gabriela, şi anume că „moldovenii" noştri (pentru colocviul asupra Republicii moldoveneşti a fost la Die) sunt departe de a fi „unionişti“. Preferă un mic stat independent unui statut de provincie românească. Bătrânii — câţi mai sunt — au amintiri proaste din timpul războiului, când armata română ar fi furat din ogrăzile lor ce găsea; tinerii, în afara unor excepţii, n-au astfel de probleme. Excepţiile printre tinerii scriitori sunt grupate în jurul revistei *Contrafort,* din care i-a fost înmânată pentru noi o întreagă colecţie. Cunoaştem din 1994 această excelentă revistă de la Chişinău, care, aflându-se pe acelaşi plan şi având aceleaşi criterii ca cele mai exigente reviste din ţară (de fapt, cel mai mult seamănă cu *Contrapunct* din 1990 — prima manieră), pune capăt păşunismufiui patriotard şi provincial al producţiilor basarabene. Atunci, în ’94, un tânăr colaborator al *Contrafortului*, Mihai Fusu, îmi luase la Paris un interviu pe care-1 găsesc tipărit în numărul din

septembrie ’95 şi, din pricina situaţiei blocate, mereu actual. în alt număr, mai recent (martie ’96), un articol semnat de cronicarul lor literar Vitalie Ciobanu despre *Pragul,* dar referindu-se de fapt la emisiunile E.L., şi ale mele, şi ale lui V.

Dorin face acelaşi constat al singurătăţii iui Niki, pe care-1 creditează de voturi încă mai puţine decât cele — modeste — scontate de Mihnea.

Ne surprinsese şi mişcase de altminteri Niki telefonându-ne cu o seară înainte să stăm de vorbă, aşa, fără motiv.

„Rănită*1 de discuţia noastră vehementă tocmai asupra atitudinii din *22* faţă de Manolescu, Gabriela Ad. nu mai telefonează două zile. Când, la sfârşitul celei de-a doua, mă hotărăsc s-o caut eu la rătăcitoarele ei „gazde** (le tot schimbă), se plânge. Fiind atacată din toate părţile, doar pe noi se sprijinea. Văzând cum se prăbuşeşte acest ultim zid de protecţie, nu poate să nu fie îndurerată etc. Aş fi în stare s-o înţeleg, am obosit însă de atâtea susceptibilităţi presărate jur-împrejur şi-mi măsor prieteniile ce mi-au mai rămas (cam puţine) prin libertatea de a spune în faţa interlocutorului meu ce-mi trece prin cap. Niciodată până la capăt bineînţeles (parcă mie îmi spun până la capăt?), dar fără cenzură prealabilă. De-abia mă pregătisem să admit: *exit* Gabriela, că-mi telefonează azi cu altă voce şi cu „rana“ cicatrizată. Ultima seară împreună mâine. Fără explicaţii suplimentare, dacă se poate. Şi trebuie să se poată.

De la *Convorbiri literare* V. primeşte o serie de întrebări la care trebuie să răspundem cât mai repede, să iasă interviurile în numărul de Crăciun. în ceea ce mă priveşte, presimt de pe acum monotonia răspunsurilor.

în numărul din septembrie al *Convorbirilor literare,* Goma „oficializează11 ruptura cu noi:

„... am rupt cu M.L. şi V.I. fiindcă au minţit atunci când l-au apărat pe directorul editurii Humanitas împotriva «calomniilor» mele, calomnia fiind spunere-scrierea faptei lui Liiceanu: nedis- tribuirea, depozitarea,

distrugerea unei cărţi de mărturii (despre anul 1977); au luat partea nu a victimei, ci a distrugătorului de cărţi“.

Cum să te mai gândeşti că ai putea relua vreodată cu Goma legăturile pe care le-am rupt noi, nu el, deoarece fixaţia lui maniacă rupea firul oricărui dialog — chiar şi pe cel mai anodin. Să-i repeţi la fiecare telefon că nu-i adevărat? Că după ce i-a editat trei cărţi în 140 000 de exemplare (mai mult deci decât tirajele sale din Occident pentru toate cărţile sale, Liiceanu a dat, ca orice editor, la topit exemplarele nevândute, aşa cum a făcut şi cu a doua ediţie din *Fenomenul Piteşti* şi cu atâtea alte cărţi, nedispunând de spahiul necesar unei depozitări la nesfârşit? Că distribuţia deficientă nu provenea din voinţa lui Liiceanu de a practica o cenzură politică (de altminteri inutilă, faptele din ’77 nemaiinteresând autorităţile — fie ele şi comuniste — de acum)? Că nu e o probă de caracter să ataci sistematic un om numai pentru binele pe care ţi l-a făcut (Liiceanu l-a scăpat de prima expulzare din casă, făcând apel la Jacques Lang)? I-am tot spus-o. Chiar şi argumentul, mai delicat, din urma. N-a slujit la nimic. Cu aceeaşi frecvenţă, intervenea laitmotivul Manolescu. Şi atunci pur şi simplu am încetat să-l mai chem. Eu, nu el. în tot timpul cât mai discutam încă, scria la *Jurnalul* împotriva noastră, care a ieşit apoi roneotipat.

îmi pare bine totuşi că Goma găseşte în Basarabia ce-ar fi trebuit să găsească *în* România: o recunoaştere oficială. I s-ar fi oferit cetăţenia de onoare, Snegur îl invită oficial, şi în satul său natal se pregătesc festivităţi. Nu vreau sa fiu rea şi să mă întreb de ce acelaşi Goma, când îi întoarce spatele lui Iliescu, admite să-l întâlnească pe Snegur. Prefer să ştiu că-i mai rămâne posibilitatea acestui ultim refugiu când va fi dat din nou afară din casă: Basarabia lui.

Iona Călina Marcu, editoare la Vitruviu (ne adusese toate cărţile scoase de Mircea Ciobanu, când am fost la Bucureşti), ne caută de două ori. în trecere la Paris, locuieşte la Astaloş (pe care l-a editat) şi s-au hotărât, împreună cu Basarab Nicolesco, să alcătuiască Fundaţia

„Mircea Ciobanu“, dar şi să răspândească poezia românească în lume prin prezenţe la festivaluri şi ediţii bilingve. Degeaba îi opun eu pesimismul realist, ea planează în norii iluziilor create de Astaloş şi de Basarab Nicolesco. Până la sfârşit, nu mă mai străduiesc s-o aduc nici pe această bravă editoare pe tărâmul raţiunii. Nimeni nu poate scrie, crea sau întreprinde ceva pe plan artistic în România fără a visa că ecoul va răsuna până la Paris, Londra, Washington.

Marţi 8 octombrie

Sâmbătă, cină cu Gabriela. Destinsă. Fără discuţii serioase şi polemică. Precedenta a fost de ajuns. Chiar se felicită că Mihnea a fost drăguţ cu ea. Nici n-ar fi avut timpul să fie altfel, Gabriela sosind la Est-Libertes cu un ceas şi jumătate întârziere, grăbită să ajungă la întâlnirea următoare, la capătul celălalt al Parisului. Metroul unde s-au putut conversa nu e mediul cel mai propice discuţiilor avântate.

Alte telefoane cu Liiceanu. Unul, tot la Frankfurt. îmi confirmă primirea fotografiilor lui Mircea Eliade şi a desenelor trimise de Bordeianu. Apoi» astă-seară, la Heidelberg. în vizită la el Gelu lonescu. îl felicităm pentru „memoriile*1 curajoase despre E.L. publicate în *22.* E încântat, Gabriel nu le citise.

Duminică a chemat de la Ierusalim Ileana Vrancea. Să ştie ce-am devenit şi cum o mai duc cu inima. Neliniştită că nu primise răspuns la o scrisoare ce nu aj unsese până la noi. O găsesc luni la cutia poştală: a făcut vreo lună cu avionul Vrea, prieteneşte, să mă convingă să-mi moderez ritmul. România fiind ea însăşi în aritmie, putem acum să ne consacram V. şi cu mine vastelor sinteze istorice, de care doar noi suntem în stare, Nu-i răspund că România nu e doar ? aritmică, ci şi uitucă. Chiar dacă am fi V, şi cu mine în stare să j alcătuim „sinteze11, numai de memorie istorică nu are nevoie o j populaţie doritoare, dimpotrivă, de o amnezie cât mai prelungită, f Văzând cum nu se preocupă nimeni de ce-a mai rămas ca memo- -i rie în exil (arhive, biblioteci, supravieţuitori), mă mir mai

puţin . de numărul mic al studiilor despre exilul din 1848. Trebuie să fie probabil o vocaţie naţională: preferăm legenda, confruntării ei cu 1 adevărul istoric, cu cercetarea surselor. |

Iată-mă deci şi pe mine ispitită de generalizări abrupte, de psi- j hologizările etnice şi pripite pe care i le-am reproşat lui Patapievici! 3 Paul Barbăneagră: o carte despre Mircea Eliade, în colaborare | cu un tânăr Bădiliţă, apărută la o editură din provincie, Axa (de | ce s-or mai fi slujind de acest termen de tristă memorie?). De fapt, j Bădiliţă îi ia lui Barbă un interviu despre filmul său consacrat lui ‘ Mircea, căruia i se adaugă alte interviuri ale lui Eliade în presa ••străină şi câteva opinii despre importanţa operei lui.

Se apropie data intrării mele în clinică şi nepăsarea mea nu e decât aparentă. Mi-am înregistrat o cronică la Deutsche Welle şi sunt liniştită până la sfârşitul lunii. Cel puţin din acest punct de vedere.

Duminică 13 octombrie

Ajun de plecare la clinică. îşi aduc aminte şi telefonează expres: Gabriela Ad. şi Oana Orlea.

Gabriela cheamă de la *22,* unde lucrează şi duminica. Ne dă rezultatul ultimelor sondaje. Primul (care-i place) de pe un post de televiziune, Antena 1, dă pe locul 1 pe Emil C., 2) Roman, de-a- bia 3) Iliescu. Prea frumos ca să fie adevărat. Alt sondaj mai realist şi care ne convine mai puţin: Iliescu, Emil C., Roman. Tia Şerbănescu i-a „confirmat" Gabrielei că sunt şanse să cadă Iliescu...

Am primit la ei, la *22,* o misivă de la Vasile Secăreş (de-ai lui Iliescu) cu programul Asociaţiei „Un viitor pentru România". Ce vor de la noi cadrele de nădejde de la fosta Universitate de Partid? Gabriela mă anunţă că-mi va telefona zi de zi.

Mai cheamă Al. Călinescu şi Matei Călinescu.

Rupt între deputăţia la Iaşi — primul pe lista de senatori PAC la Iaşi după Manolescu — şi catedra la Paris, Al. Călinescu a ales-o pe aceasta din urmă, cu buna învoire a lui Niki. în orice caz, problema nu se pune, de-abia dacă

va ieşi Niki. De s-ar întâmpla să fie ales şi el, ar părăsi Parisul pentru Parlament. Nu-şi face însă iluzii, e chiar sumbru: nu se ştie dacă ANL va ajunge la scorul de 5% pentru a avea reprezentanţi în Parlament. Ne vom vedea la ieşirea mea din clinică.

Matei C. e 1a Paris pentru botezul unei nepoate a surorii lui. Cum s-ar spune, a ajuns cam... bunic. Ne regăsim pofta de taclale de pe vremuri. Mihnea îl căutase pentru semnătura lui pe lista de sprijinire a lui Manolescu. A semnat-o cu plăcere. O doamnă din Statele Unite se zbate să găsească bani pentru PAC. Va da şi-el.

Pentru Matei vine şi V. la telefon: vorbesc amândoi despre Fu- ret şi discuţia din jurul *Trecutului mei iluzii* (Matei a citit în *România literară* comentariul lui V. despre Furet). S-ar părea că în ciuda incomodului său anticonformism istoric, Furet începe să aibă ecou şi în Statele Unite şi va fi tradus acolo. Poate îi mai trezeşte din „corectitudinea politică14, ce a ajuns — Matei îmi confirmă — de resortul unui Caragiale.

Al doilea volum de amintiri în dialog cu Ion Vianu, la care n-a scris decât două capitole, nu se mai poate prezenta ca primul, exilul este solitudine, sfidând confortul epistolar: vor amândoi să-i dea un ton diferit, fragmente scurte, aforisme, anecdote, în orice caz nu o naraţiune lineară. Nu prea văd cum, dar m-am înşelat şi atunci când, citind în *Dialog* un capitol, mi s-a părut artificială structura primului volum. Iată că n-a fost. Mă las de previziuni.

Matei vrea să vină şi la clinică, numai să ne vedem. Ii vom telefona imediat ce se hotărăşte sau nu intervenţia.

Pe cât Se apropie, pe atât sunt mai puţin degajată.

Duminică 27 octombrie întoarsă de joi din „vilegiatură44. E primul an când vacanţa îmi este înlocuită cu spitalul. Necker în iunie, acum, mai luxos, clinica. De la 14 la 24 octombrie deci la Centrul Chirurgical de la Val d'Or. Mai întâi în cameră de doi, apoi de lunea trecută, după multe insistenţe, într-una particulară.

Cea comună avea avantajul de a fi împlântată direct în parc. Când fumam agăţată de fereastră, atentă să nu mă

prindă vreo infirmieră (o psihologie de şcolar ce trişează— întinereşte fiecare cum poate...), nu aveam drept interlocutor decât un pisic sau altul fî- xându-mă stăruitor. (Nu eram departe de locul unde li se aducea de mâncare.) Cum am început prin a citi cartea lui Jean-Franşois Lyotard, *Signe Malraux,* amintindu-mi că tocmai un pisic îi slujea drept semnătură, mi se părea firesc să mă plasez în orbita lui Malraux pentru a dialoga cu pisoii. Vecinele mă scoteau însă din „literatură". A doua mai ales: amuzantă, mitomană, dansatoare. Dacă nu s-ar fi răzgâiat cu o voce de fetiţă, această doamnă Schmitt din tată ţigan andaluz, fostă balerină în baletele marchizului de Cuevas, ar fi fost chiar amuzantă. în orice caz, îşi inventa cunoştinţele celebre într-un ritm halucinant. Eu îi aduceam aminte de Marguerite Duras (vai ce prietene erau!), iar din trecutul ei mai mult sau mai puţin îndepărtat răsăreau când Cocteau, când Jean Marais, amici de nădejde. Nu sunt nici măcar sigură că fiul ei, Frank Schmitt, a publicat romane la Grasset, dar ce importanţă are, din moment ce trecutul pe care şi-l închipuia astfel era mai suportabil pentru ea decât cel adevărat?

Sus, Ia al treilea etaj, aveam o cameră doar a mea, în schimb de la fereastra mereu deschisă pătrundea tot zgomotul maşinilor. Tot de acolo se vedeau luminile Parisului. Mă întreb dacă am iubit vreodată oraşul acesta altfel decât din depărtare.

M-au ţinut deci 10 zile. Mult. Mai ales ca nu mă simţeam bolnavă. Speram să scap numai cu examene. N-am avut un asemenea noroc. Mi-au pus deci*pacemaker-vl.* Cât o monedă de 5 franci. Totul ar fi fost perfect dacă dr Lazarus care m -a operat n-ar fi venit cu o teorie diferită de a lui Mihăileanu, şi anume că stimulatorul nu acţionează decât pe ritmul prea jos, nu şi asupra celui prea rapid putând duce la fibrilaţie. După el, ar trebui să continuu cu anticoagulantele. Am avut impresia de-a lungul acestor interminabile zile că intervenţia a fost de prisos: voi vedea mâine la consultaţia lui Mihăileanu care este adevărul — dacă există, în acest domeniu, un adevăr

unic.

Până la St. Cloud nu aveau cum să ajungă prea mulţi: Anca şi Tache Papaconstantin în prima seară, cu o plantă ce entuziasma infirmierele, Lucie, care m-a şi dus cu maşina la clinică, Antonia — birourile lui Kome sunt la St. Cloud. Stam însă ore întregi la telefon. Nu doar cu V. pe care-1 băteam la cap la fiecare două-trei ore, ci şi cu M.-F., impresionată că mă ştie la spital. Tot la telefon Mimi Biemel — mi-a trimis acasă nişte amintiri despre momentul când în România a scăpat-o de închisoare Michel Dard. Fusese arestată pe când se întâlnea la Braşov cu Wolf von Aichel- burg. Cum atunci se aflau în vizor toţi saşii, ar fi fost probabil deportată şi ea, ca Rainer, fără această intervenţie a lui Dard. în loc de Braşov scrie însă mereu Kronstadt. Ca toţi minoritarii unguri şi saxoni care n-au suportat în urma Tratatului de la Trianon ca „ţiganii“ de valahi să-şi dea aere de stăpâni.

Bulimia mea de lectură nu era anormală. Numai că bietul V. se vedea obligat să vină de la capătul lumii (trei ore dus-întors) cu cărţi (plină de optimism, nu luasem decât pentru două zile). Finkielkraut — de abia apărut, *L ’Humaniteperdue* —, pentru prima oară cam dezamăgitor, şi tomul al treilea al *Jurnalului* lui Marc-Edouard Nabe. Am făcut V. şi cu mine o fixaţie pe acest emul al lui Celine, deoarece, de la o emisiune „Apostrophes“ unde se arătase cam de extremă dreaptă, se încearcă şi în bună parte se reuşeşte să fie, dacă nu cu totul scos din literatură, cel puţin marginalizat. Avantajul *Jurnalului* său sta în numărul de pagini (vreo mie)': scăpăm de angoasa de a rămâne fără lectură. Dezavantajul: marginalizarea dând naştere la megalomanie, bietul Nabe îşi trece în *Jurnal* orice cronică despre el, bună, rea, lunga sau de un rând, numai să fie. O emisiune la televiziune ia proporţiile unui Austerlitz etc. în plus, cum îi are drept prieteni pe Edem Hallier, schimonositul mitoman, şi pe Sollers, preţiosul libertin, mă mişc cu un interes limitat, uneori chiar cu puţin dezgust, în acest univers ce s-ar voi subversiv şi care nu e decât gesticulant. Ce îl salvează totuşi pe Nabe? O anumită

copilărie, faptul că e cu adevărat persecutat de intelectualii de stânga, jazzul şi talentul. Multe la un loc, dar insuficiente pentru a se etala pe o mie de pagini.

Ieri, după telefoanele de rigoare şi de bun întors cu Gabriel L. (ne cheamă el), Patapievici şi Zografi, vine Gabriel Dimisianu la cină, la restaurantul nostru cu *couscous.* E la Paris invitat de Centrul Cultural de pe lângă Ambasadă pentru o „şedinţă" Ţepeneag, cu prilejui apariţiei romanului acestuia din urmă în traducerea lui *)* Alain Păruit. Că Dimisianu acceptă invitaţia unui Virgil Tănase, îl I priveşte — la urma urinei aşa mai călătoreşte scriitorul român prin 1 străinătăţi. I-a rămas obiceiul ăsta de pe vremea comunismului. *(* Sa mai ia o gură de aer. Dar Ţepeneag, care n-are alt avantaj decât *{* de a-şi mai gâdila vanitatea incomensurabilă, n-are nicio scuză, în felul acesta îşi reneagă trecutul de „disident11, un capital infinit mai mare decât ce-i poate aduce acum slujirea la uşile ambasadei ••lui Iliescu. Şi mai uimitor: ambasadorul şi-a pus maşina cu şofer la dispoziţia lui Dimisianu să vadă castelele Loarei. Şi-l însoţeşte... Ţepeneag! De parcă de decenii de când stă în Franţa a trebuit să aştepte maşina Ambasadei şi nu-i ajungea să ia trenul de la Gara Montpamasse pentru a călători cinstit, pe seama lui însuşi.

Acasă teancuri de ziare, ştiri, scrisori şi „evenimente'* din timpul absenţei mele, de parcă aş fi plecat de nu ştiu câte vreme.

Preisz de la *România liberă* mi-a trimis prin fax una din notele de la sfârşitul volumului al II-lea din *Cartea albă a Securităţii,* privind-o pe mama cu numele de cod „Balagia“. Trei pagini. Cu fragmente dintr-un proces-verbal de urmărire pe care-1 aveam deja.

Şi cu câteva nume noi: agentul Pătraşcu N. reactivat pentru acest prilej, căruia mama are imprudenţa de a-i spune că-mi trimite scrisori prin Ambasada Franţei şi de a-i promite că va obţine pentru el medicamente de la mine(!). Alte nume noi printre cei ce au deschis această procedură de urmărire: It. Al. Ioanid, cu primul referat asupra mamei, din 13 iulie 1953, şi căpitanul loan Preda.

în decembrie 1956 începe acţiunea „Bălăcioiu-Caraion-Ierunca“ (percheziţii secrete şi filări, în vederea descoperirii „agenţilor lui Ierunca care o vizitează11).

Alcătuitorul ediţiei — Pelin probabil — „înfierează" această acţiune a Securităţii: „Un capitol nedemn în istoria Securităţii îl constituie şi modul incalificabil în care a chinuit-o pe Ecaterina Bălăcioiu, mama Monicăi Lovinescu,“ De parca în „istoria Securităţii" ar exista un singur capitolaş „demn“! Aceeaşi senzaţie de greaţă (de ce continuă oare a mi se părea mai exact termenul francez *la nauseel* Doar din pricina lui Sartre?). îmi este intolerabil s-o regândesc pe mama supravegheată şi comentată de „ei“. Toţi termenii de care se slujesc în rapoarte nu sunt doar troglodiţi, prostia lor este agresivă, orice cuvânt spus, orice gest făcut de o fiinţa ca mama nu poate să nu li se pară, cum zic ei, „necorespunzător11. Peste limba de lemn a partidului se suprapune limba de silă a Securităţii. De această „greaţă1* nu m-aş putea dezbăra decât scriind „Trece tramvaiul": supravegherea aceasta fără sens întreruptă doar atunci când trecea tramvaiul şi nu mai puteau înregistra nimic altceva decât uruitul vagonului pe şine, arestarea, ancheta, procesul, boala neîngrijită, şantajul, moartea. Nu îndrăznesc însă să transcriu ce e în mine. Ce-a fost cu ea. Şi azi e ca o boală.

Matei Călinescu a cinat cu V. Voia să scrie cu el Scrisoarea pentru susţinerea lui Manolescu. V. semnase deja. I-a sugerat lui Matei cam ce să spună, iar Matei l-a convins pe Raicu s-o „com- pună“ împreună. Au trimis-o în fax la *22,* unde „fetele" susţin *cU* n-au primit-o. Numai că Mihnea a refaxat-o şi Gabriela n-a mai avut „argumente". Va ieşi deci în numărul viitor. Ni se pare important nu pentru scorul electoral, pe care astfel de semnături nu au cum să-l modifice, ci pentru Niki el însuşi: să se simtă mai puţin abandonat de „ai lui".

A murit Anda Boldur-Gheorghiu. Scrisoare de la fiica ei, Mou- nette (Manuela Cemat), făcând, natural şi pios, din mama ei o fiinţă extraordinară şi în bună parte rezistentă. Cum nu-mi vine să răspund pe acelaşi ton de

patetism (deşi îmi pare rău de Anda), nici să fiu obligată să-i dau certificate de opoziţie eroică, i-am telefonat.

în nr. 75/toamna 1996 din revista *Commentaire* a apărut un lung articol despre *Piteşti, laboratoire concentrationnaire.* Deşi extrem de favorabil şi insistând asupra faptului că în orice istorie a universului concentraţionar cartea lui V. va trebui să ocupe un loc aparte, „studiul" este scandalos. Autorul, Charles Jacquier (*in- connu au bataillon),* ori de câte ori se ocupă de istoria României spune doar enormităţi. Dirijate în sens unic: legionarismul a continuat prin comunism. Şi cine n-a fost legionar? Dacă şi George Tătărăscu s-a făcut vinovat de pogromuri, ce să mai spunem de alţii? O colecţie de aberaţii culese dintr-o bibliografie la zi din care însă autorul a ales de-a-ndoaselea. Se întâmplă.

La invitaţia lui Iliescu (care vrea să şi-l facă ambasador), Petru Dumitriu a sosit la Bucureşti, unde la Uniune i-a îndemnat pe scriitori să voteze cu... Iliescu. La un mod atât de realist-socia- list, încât a indignat pe toată lumea. împotriva lui, articole foarte violente de Mihăieş şi Goma („Canalia canală“) în *Lumea liberă* (nr. 420). Articolul lui Mihăieş „Bă, aţi devenit o naţie de condamnaţi!" este publicat şi în *România literară.* Tot acolo, în numărul precedent (41), un atac cu mănuşi al lui Mihai Zamfir.

Lumea liberă., sub semnătura lui Cornel Dumitrescu, atacă în patru numere consecutive — începând cu 419 — noua „linie“ a Europei Libere de sub direcţia lui Nestor Rateş, susţinându-1 pe Roman (de unde probabil şi însoţitorul trimis să-l urmeze în turneul electoral, Mircea Iorgulescu).

în *Apostrof (nr.* 9/1996) o scrisoare a lui Negoiţescu către mine din 1947, de care îmi aduc aminte ca prin ceaţă. E de fapt mai mult o „declaraţie de dragoste11 pentru Georges. într-o notă, Ion Vartic se plânge că, negăsindu-mă la telefon, n-a putut dobândi îngăduinţa - de a le publica şi pe ale mele. l-aş fi acordat dreptul, dar nu m-a chemat nicicând. I

Tot din arhiva lui Nego, în *Vatra* (8/1996), ciorna unui articol al sau despre prima întrevedere cu E. Lovinescu. Frumos, exaltat şi inedit. Nu cunoşteam decât versiunea abreviată din *Engrame.* Aceasta mai amplă urma să fie punctul de plecare pentru al treilea capitol din autobiografia sa, cum aminteşte în prezentarea sa Dan Damaschin, căruia Nego îi încredinţase la plecarea din ţară caie- tele sale cu manuscrise.

Hurezeanu, în urgentă şi detaliată convorbire din Germania, îl cheamă pe V. să-l pună la curent cu noul scandal de la Bucureşti: în ziarul lui Cristoiu s-a dezvăluit că Stroescu ar fi fost mai mult sau mai puţin agent al Securităţii, iar acum ar fi devenit şi un fel de consilier al episcopului Teoctist.

în sfârşit, surpriza: V. i-a pus la poştă lui Goma un volum de poeme ale lui Neniţescu. Un necunoscut din Elveţia ne rugase să-i transmitem lui Goma unul din cele două exemplare trimise de el. Or, Goma îi răspunde lui V. pretinzând că noi ne-am certat când Pintilie a făcut un film după „Salata14 lui Petru Dumitriu, întâi că nu ne-am „certat41, pur şi simplu într-o buna zi am hotărât să nu-i mai telefonăm. Apoi, cauza invocată de el spre a explica „ruptura44 e falsă. De fapt, Goma s-a supărat că i-am luat partea lui Liiceanu când l-a atacat din pricina topirii unei cărţi a lui. N-are însă niciun sens să încerci a restabili adevărul. Lasă în scrisoare o poartă întredeschisă pentru o posibilă reconciliere. N-o vom deschide.

Marţi 29 octombrie

Ieri, la dr Mihăileanu. în orice caz, cu el nu există în domeniul medical „adevărul unic“ cum mi-1 doream eu. îmi repetă că, în medicină, totul ţine de un calcul al probabilităţilor, e normal ca pentru o inimă care bătea prea repede să se pună un *pacemaker* menit să corecteze ritmurile prea încete. Nu împiedică fâbrilaţia, dar— dacă înţeleg eu bine — o face mai improbabilă. M. e un doctor excepţional (poate chiar un savant). Şi un om la fel de bun. îmi explică deci liniştit şi îndelung, însă cu termenii ştiinţifici pe care nu-şi poate închipui că o intelectuală ca

mine nu-i cunoaşte. Aşa că dibui mai departe.

Conştiinciozitatea lui e extremă: face nu numai o electrocardiogramă, ci şi o nouă ecografie, prin care descoperă un detaliu ce n-a fost bine reglat la controlul *pacemaker*-ului: mă va retrimite deci | la St. Cloud pentru un nou reglaj, apoi iarăşi la el — *holter*. Nu-
I mai după aceea vom fixa noul tratament fără anticoagulante, doar cu aspirină şi Cordarone.

Alt exemplu de conştiinciozitate rară. Comunic secretarei lui,
i cum era convenit, rezultatul examenului de sânge. Mă recheamă,

| după ce i l-a spus, la clinică: dr M. găseşte TP-ul prea jos, să scad j doza de anticoagulant şi să-l rechem mâine, j Ar trebui să fiu încântată. Dar, iresponsabilă cum sunt, visez f exact la contrariul: un doctor care să mă lase să mă reinstalez în *t* cotidianul unei normalităţi, fie ea doar mimată. îmi descopăr o | reacţie aproape ţărănească: dacă te „cauţi“ prea mult, n-ai cum să nu-ţi descoperi o serie de boli. Am trăit în armonie cu palpitaţiile mele atâta timp cât le credeam de origine nervoasă, starea aceasta fals edenică îmi convenea mai bine decât faptul de a mă şti bine îngrijită.

Şi sunt peste măsură.

Ieri, plecând de la el spre seară, taxiul m-a dus de-a lungul Senei: am traversat Parisul încet (evident, pe la 6 eram în plin *em- bouteillage),* cu lumina reverberelor clătinându-se printre frunzele de aur ale copacilor, cu monumentele din cărţile de şcoală şi din pliantele turistice apărând la fiecare cotitură, şi am realizat brusc că nu e neapărat nevoie de depărtare pentru a iubi un atare oraş. 3n care am trăit o viaţă visând la o alta şi pregătindu-mă s-o regăsesc, de parcă mă aflam într-o paranteză. Largă cât unica mea existenţă şi devorându-mi-o.

Am trecut şi prin faţa ferestrei totdeauna iluminate de la Con- ciergerie, unde pe la 6-7 ani o tot târâm pe mama să plângem soarta lui Mărie-Antoinette. E drept că al doilea drum era—inevitabil — până la statuia lui Danton,

unde îmi epuizam restul de emotivitate, în neconcordanţă deplină cu sensul istoriei. De pe atunci să fi ştiut că n-are niciunul? în viteza foarte relativă a taxiului, revăd abstract imaginea de atunci — aşa cum mi-a fost probabil povestită de mama — şi concret nu reacţionez decât la timpul ce s-a cernut şi cernit de atunci.

Tocmai eram pe cale de a deveni lacrimogenă, când sună Niki de pe telefonul său „de campanie". Telefon de bun sosit acasă. Sunt real mişcată că şi-a găsit timp pentru astfel de gesturi de prietenie, acum, când nu-i dă nicio clipă de răgaz campania electorală.

Altă întrerupere: Mariana Marin. Patetică. A citit paginile din *Cartea albă a Securităţii* privind-o pe mama (cele trimise nouă prin fax de Preisz) şi a plâns. îi este teamă să nu cad în capcană. Aceea a lui Cristoiu care vrea să scoată drept rezistenţi pe cei din banda lui Eugen Barbu şi Vădim Tudor. Acum scriitorii noştri doar de *Cartea albă* se ocupă şi discută. O reporteră de la Televiziune, Michaela Cristea (cea împotriva căreia am scris în *22,* deoarece cedase interviul dat ei doar pentru televiziune lui Dan Zamfirescu, să apară într-o carte editată de el), i-a spus că eu mi-am „asasinat mama“. Se răzbună fiecare cum poate. „Să nu mă las culpabilizată" insistă Mariana Marin. N-o pot opri (e insensibilă la argumentul cu banii pe care-i cheltuieşte vorbind interminabil cu străinătatea) deşi îi tot promit că nu voi cădea în capcană. Ajung la o situaţie inedită pentru mine: o rog să-mi citească viitorul articol din *România literară* intitulat „Arhive şi adevăr", scris tocmai pentru a denunţa astfel de capcane (dosarul „Piteşti" publicat de Editura Vremea).

Miercuri 30 octombrie

După-amiază, Alexandru George. Mult îmblânzit. în orice caz, suficient ca sa-i poţi urmări jocul perfect al inteligenţei şi memoriei, nelovindu-te de ieremiadele-i banalizate. Bineînţeles, se plânge mai departe că este izolat şi netratat la justa-i valoare, dar o face cu atâta măsură, încât îţi vine să-i dai dreptate. E drept că şi el, şi noi evităm subiecte probabil conflictuale, mai ales

Humanitas (unde i-a fost refuzat un volum de articole — le adusese nebătute la maşină, doar rupte din ziare, spre uimirea lui Liiceanu) şi Mano- lescu (nu-1 mai poate suferi de când a fost „atacat11 în *România literară).* Pentru mai tot restul avem — slava Domnului — păreri şi impresii asemănătoare. „

Nu ştiu de unde îi va fi venit schimbarea, poate din simplul fapt de a se afla la Paris şi el, nu doar toţi trimişii şi favorizaţii Uniunii Scriitorilor. Astfel impresionată în bine, îi propun, dacă vreodată se realizează o casă memorială E. Lovinescu, să facă parte din comitetul de direcţie. îl întreb chiar dacă ar fi în stare să „coexiste" cu Grigurcu. Este. Propunerea aceasta, deocamdată în vânt, nu provine de fapt din schimbarea sa de umoare, este pe deplin meritată nu doar ca editor al operelor tatei, ci şi ca un excelent cunoscător al operei lovinesciene. Ne vorbeşte mai ales de articolele lui E.L. împotriva Rusiei şi a bolşevismului (deloc surprinzătoare pentru oricine a citit P.P. Carp sau din *Memorii* paginile împotriva Parisului lui Jaures). A.G. a dat şi de un articol împotriva bulgarilor („prusacii [?!] Balcanilor14). Mai aflu de la el că, prin anii ’30, tata era furios că-i veniseră portăreii, fiindcă dăduse faliment unul Missir în afacerea căruia îşi plasase banii o parte din familia Lovinescu. Şi deodată, numele acesta „Missir11 urcă din copilărie spre mine.

Mai avem în comun o bună părere asupra României interbelice, despre care, se plânge el, tinerii nu ştiu nimic şi nici nu-şi pot închipui. A avut şi un conflict în această privinţă cu Ion Bogdan Lefter.

Discutăm şi despre culegerea şa de articole apărute sub titlul generic *Caragiale.* Unitatea volumului nu vine doar din temă, ci şi din tonul lui aparte, acel amestec de erudiţie şi de bun-simţ prin care textele lui Caragiale sunt redate adevărului lor artistic şi epocii când au fost scrise. Nonconformismul lui A.G. e mai necesar ca oricând. De pildă, tot Bucureştiul intelectual a fost timp de vreun deceniu victima teoriei „carnavaleşti4' a lui Bahtin. Dar nu totdeauna un Bahtin asimilat. Carnavalul nu-şi poate juca

rolul de răsturnare a lumii decât sub o putere dacă nu tiranică, cel puţin autoritară, cu stricte ierarhii şi mijloace drastice de impunere a ordinii. Numai într-un astfel de context carnavalul reprezintă o supapă. Or, societatea în care a evoluat şi a scris Caragiale era una de extremă libertate. A lega deci *D-ale carnavalului* de teoriile lui Bahtin, ducând la exasperare nişte situaţii de o ironică banalitate, i se pare un nonsens. Evident, se referă în primul rând la Pintilie. Apăr ca de obicei libertatea acestui nou-venit pe scena teatrului în secolul XX, Regizorul, de a se sluji de text drept pretext, dar mi-e mai greu să fac acelaşi lucrn când pretextul e luat din proza lui Petru Dumi- triu *(Salata).*

în cartea lui A.G., capitolul cel mai cumplit e cel împotriva lui Mircea lorgulescu, care în *Marea trăncăneală* arată — scrie A.G. — că nici nu l-a citit cum trebuie. Altfel cum ar fi putut sa confunde această societate permisivă cu universul totalitar al lui Ceauşescu?

Mi-aduce, din biblioteca mamei, o carte găsită la anticariat, *Sfinxul* de Hortensia Papadat-Bengescu. Cartea e legată ca celelalte din biblioteca tatei, iar pe prima filă mama a semnat „Titi“. Citesc doar un sfert de pagină. Nu rezist. O insuportabilă răzgâiala stilistică.

V. îi dăruieşte din discurile vechi (A.G. n-are, fireşte, aparat compact) un Monteverdi, care nu ştiu cât se potriveşte cu gusturile sale muzicale.

Primesc de la editura — Cristoiu sau la sugestia lui Pelin? — volumul al II-lea din *Cartea albă a Securităţii,* pe care nu ştia cum să mi-1 trimită Mariana Marin. Controlez în primul rând pasajul cu mama: faxul era corect şi complet. Cartea o voi citi, desigur. Dar voi încerca să nu mai iau atâtea note: am senzaţia că-mi pierd prea mult timp cu „ei“.

Joi 31 octombrie

Am ratat aseară prestaţia lui Haiducu pe A2. El fusese agentul-cheie în afacerea Goma-Tănase. Nu-1 mai văzusem de la emisiunea „Droit de reponse“ ce ne fusese dedicată de Polac nouă celor agresaţi din România

îndeosebi şi din Est în general, în frunte cu V., cel mai recent ameninţat în 1983. De data asta, era prezent în scandalul Hemu dezlănţuit de o anchetă în *L'Express.* Mai precis, era pus să confirme că, înainte de a fi ministrul mitterrandist al Forţelor Armate, Hemu fusese spion. Contactat mai întâi de bulgari, apoi de ruşi, în sfârşit, de români. Caraman ar fi dat acest „dosar" DST-ului în 1992, după moartea lui Hemu. Pus la curent, Mit- terrand declarase dosarul „secret de stat". Haiducu confirmă. Ruşii dezmint. Socialiştii vor „probe". Parcă ar putea exista alte probe în afară de bileţele confirmând primirea banilor, cu data, suma şi iscălitura lui Hemu. Urma de „spion" i se pierde însă prin 1969 şi nu se poate şti dacă a continuat să joace acest rol când a devenit ministrul mitterrandist al Apărării.

Nu ştiu cum fac „românaşii" noştri, dar nu ies la iveală decât prin vechi-noi manevre ale Securităţii.

Mult nu va ţine. Parisul e prea puţin dispus să iasă din mahmureală spre a se indigna. Câteva zile cu titluri din ce în ce mai mici până se va uita şi de scandalul Hemu.

La cafea azi, Dana Diminescu, cu dulceaţă de la Delia şi veşti de la Timişoara. Se va duce la ambasadă cu ţăranii ei din ţara Oaşului să-l voteze pe... Manolescu. Ţăranii aceştia (personajele principale ale tezei ei de doctorat în sociologie) sunt veniţi clandestin *în* Franţa, unde vând *ziare* editate de SDF *(sans domicile fixe)* şi din banii câştigaţi astfel îşi ridică în sat la ei case arătoase. Tot din Timişoara, Adriana Babeţi ne trimite planul tezei ei de doctorat *(Dimitrie Cantemir. Text şi intertext)* şi ne invită la susţinerea tezei pe 2 decembrie de parcă ar fi doar de luat metroul până la... Sorbona.

Paul Miron a scos, cu Grigore Ilisei, un volum *Fălticeni—num amour,* pe care îl voi răsfoi din motive familiale. Mi se confirmă din tabelul cronologic că E. Lovinescu a fost numit membru*post-mor- tem* al Academiei Române la 10/09/1991. Fără ca eu să fiu anunţată pe nicio cale, oficială sau nu. De-ale lui Eugen Simion, pesemne.

A murit Marcel Came. Avea 90 de ani. Cu el,

cinematograful francez îşi găsise tonul, actorii şi replicile. A murit Marcel Came pentru a ne aminti că mai demult sau mai recent au dispărut şi Arletty, şi Jouvet, şi Gabin, şi că acum, în filmul francez, se vorbeşte mai curând „esperanto*4.

Vineri 1 noiembrie

Măriuca Vulcănescu la noi. Ne aduce din partea lui Dolores Botta *Limite şi alte eseuri* (unele chiar şi politice) interzise de-a lungul comunismului (Editura Crater, 1996), ca şi traduceri, tot ale lui Dan Botta, din Edgar Allan Poe (Editura Eminescu, 1995). V. e în al nouălea cer: Dan Botta este unul dintre poeţii lui preferaţi. Ne aducem amândoi aminte de noaptea când la St. Ouen a izbucnit un incendiu într-un imobil nu departe de al nostru: căutând în grabă cartea ce-a trebuit salvată din bibliotecă, V. a ales *Eulalii*-le lui Botta.

Eu mă bucur că ne aflăm acum cu Măriuca în relaţii atât de destinse de parcă toată timiditatea ei s-ar fi topit.

Seara telefonează de la *România liberă* Preisz; mă roagă şi el, şi Mihai Băcanu să le spun prin telefon cum se vor desfăşura alegerile duminică la ambasadă. Dezamăgit când află că nu mă duc. îi promit că-i voi găsi pe cineva, să mă sune duminică seara. O chem pe Dana Diminescu care merge la alegeri cu „oşenii“ ei. Doi sunt chiar astă-seară la ea, o întreabă dacă vorbeşte cu „fata lui Eugen Lovinescu“. Grozav de culţi ţăranii noştri! Dana D. e de acord să facă telefonic o dare de seamă pentru ziar. Dacă nu vor uita să sune...

Duminică 3 noiembrie

Două ore de coadă la ambasadă pentru votare. Ne telefonează Dana Diminescu (Antonia C. e printre „inspectorii” de urne) şi Doina Jela, care a trecut înainte pe la noi să ia pe Monnerot *(Sociologie de la revolution),* un Besangon şi pe Şentalinski cu scriitorii în Arhivele Kremlinului. Va sta două săptămâni la Paris să studieze prin biblioteci şi de la noi cărţile necesare tezei ei pe care urmează apoi s-o scrie... la ţară.

Aseară la Sanda Niţescu, cu îrina Mavrodin, Stere

Gulea cu fiica, Vona şi cu finul meu (s-a înscris la o universitate a „spectacolului“ de la St. Denis). Atmosferă destinsă. Până şi discuţia în contradictoriu cu Stere Gulea asupra lui Manolescu (marea lui decepţie) se menţine în parametri amicali. V. în mare formă, e ofensiv cum nu l-am mai văzut de la Bucureşti.

Nicio ştire încă din ţară. Chiar înţelegând de ce mass-media în Franţa s-a săturat de România şi o înconjura cu tăcere (prea s-a crezut în revoluţia televizată în direct), nu pot să nu mă revolt când, pe A2, văd că în loc de birourile de vot reporterii francezi s-au dus la mormântul lui Ceauşescu sa surprindă pe nostalgicii dictaturii. Aşa se trece din delăsare în dezinformare.

Pe la 1 dimineaţa, telefon de la Patapievici cu ultimele sondaje tăcute, dacă am înţeles bine, la birourile de vot. în cele ale IMAS-ului (al lui Alin Teodorescu), E. Constantinescu e credita}; cu 33%, urmat de Iliescu cu numai 26% şi de Roman cu 20%, Convenţia 36%, PDSR doar 21%, USD (Roman) 13%. La IRSOP (mai guvernamental), Iliescu ar conduce cu 33%, Constantinescu cu 30%, iar Roman cu 20%, Convenţia cu 32%, PDSR-ul cu 25%. Horia exulta la telefon, eu rămân uimită, V. mai sceptic. Dacă IMAS-uI se confirmă, ar însemna că scăpăm de Iliescu *şi* de ai săi! O umbră la tabloul ce ni deschide cvasifeeric în faţă: de procentajul lui Niki nici nu se pomeneşte, iar ANL-ul n-a atins cota de 3% pentru intrarea în Parlament.

Oare a înnebunit computerul? Când nu se mai deschide (un ceas-doua de exerciţii dublate de telefoane cu Adina şi Cristovici), când se stopează imprimanta (alte doua ore). Faţă cu maşina oarbă care îmi trimite mesaje kafkiene nu-mi pot stăpâni iritarea. De ce am lăsat-o să-mi devină atât de necesară, încât a scrie cu mâna mi se pare un nonsens?

Marţi 5 noiembrie

Spre seară telefon de la Niki: PAC-ul nu a atins limita de intrare în Parlament. Niki e sobru şi nu i se simte nimic în voce din inevitabila şi grava amărăciune. Ne învăluie o

imensă tristeţe. Unicul *candidat care* n-a fost membru de partid, unicul cu părinţi deţinuţi nu obţine pentru partidul lui — zis al intelectualilor — cei 3% ai pragului parlamentar. Dacă nici măcar un Patapievici n-a votat cu el, ci — vot util — cu Emil C., înseamnă că mare lucru nu e de făcut în ţară şi ca Niki şi-a irosit şase ani din viaţă pentru o hime- ? ră: bunul-simţ, inteligenţa, memoria corpului nostru electoral.

Nu ştim ce va face. Eu, în locul lui, n-aş mai insista. La urma ' urmei, poporul român — sau ce-a mai rămas din el — nu merită j mai mult decât ilieştii şi constantineştii pe care şi-i votează.

între timp, toate zvonurile curg prin persoane interpuse de la Bucureşti. Rezultatele, pe măsură ce sunt anunţate, sporesc diferenţa dintre E.C. şi Iliescu în favoarea — evident — a acestuia din urmă. Roman ar fi pus drept condiţie Convenţiei pentru a-i ceda voturile lui (înjur de 20%) postul de prim-ministru. Convenţia, adică ţărăniştii s-ar lăsa greu. I-ar da doar Ministerul de Externe. Se vorbeşte şi de fraude. Al. Niculescu ne-a alertat şi azi: Manolescu şi cu Roman ar fi supravegheat un birou de vot şi ar fi dat peste o fraudă enormă. îl întrebăm pe Niki, nici gând de aşa ceva.

Mi-e teamă că ne-am bucurat prea repede: există mai departe riscul ca Iliescu să câştige la al doilea tur.

Azi după-amiază la St. Cloud pentru un control de*pacemaker* cerut insistent de dr Mihăileanu. Inutil (controlul): totul merge bine.

De la Bucureşti i-a sosit lui Al. Niculescu ştirea că nu numai eu, ci şi V. se află în spital, bolnavi amândoi de inimă. în ultimul grad? Iată de ce nu trebuie spus un mic adevăr compatrioţilor noştri. Pentru că îl transformă imediat într-o nemăsurată fabulaţie.

Vineri 8 noiembrie

Un mic miracol pe tărâmul informaticii. După ce ordinatorul o luase razna, am sfârşit prin a telefona miercuri la spaţiul informatic de unde Mihnea a cumpărat toate computerele pentru Humani- tas. Nedând peste

patronul care fusese extrem de amabil prin iunie, am fost dirijată spre un domn Dragos. Fiind pronunţat „â la fran9aise“, numele nu m-a mirat. Amabilitatea lui ieşită din comun ar fi trebuit să mă pună pe drumul cel bun. Mi-a trimis imediat doi „tehnicieni". Pe unul îl chema Popovici. L-am întrebat într-o doară dacă e de origine sârbă sau român. Mi-a răspuns „român“ şi n-a adăugat nimic. L-am lăsat să lucreze pe aparat, hotărâtă să nu fiu indiscretă. Apoi, la o cafea şi un whisky, ne-a mărturisit că el de emoţie n-a îndrăznit să spună mai mult, dar ne-a ascultat pe V. şi pe mine din adolescenţă şi e tare impresionat să ne vadă în came şi oase. Ca şi prietenul lui francez, A'lban Gonord, e la şcoala de la Fontenay-aux-Roses (căreia ei îi spun Normale Sup.) şi lucrează la o teză de doctorat asupra lui Florenski. Pentru bursa Soros cu care a sosit în Franţa l-a recomandat... Liiceanu! Pe scurt, ne regăsim în familie. Lucrează la computere doar din motive alimentare, îi pasionează estetica şi filosofia. Credeam că suntem la capătul surprizelor: îi întreb totuşi, când îmi aduc înapoi Ma- cintosh-ul meu reparat, adică azi, dacă Dragos nu e cumva şi el român. Este. îl cheamă Dragoş Peţa şi e mai „vechi“ în Franţa, de prin 1985. Când îi cer prin telefon să-mi trimită factura, niei nu vrea s-audă: „Atâta să facem şi noi pentru Dvs.“ Parc-am fi la Bucureşti! Şi asta într-un domeniu în care eram total pierdută: în informatică aproape că nu poţi găsi tehnicieni pentru reparaţii, chiar la preţuri astronomice. Acum nu numai c-am găsit, dar am stabilit cu ei aproape relaţii de prietenie. Pe Gabriel Popovici îl vom invita de altminteri într-o seară să stăm de vorbă.

Mie mi se pare c-am ieşit dintr-un coşmar în care mă zbăteam pentru prima oară cu obiecte malefice, fără ajutorul nimănui înzestrat cu bagheta magică spre a le descânta.

Două seri de-a rândul, lungi convorbiri de miez de noapte cu Mihnea reîntors de la Bucureşti. E tot atât de trist ca noi de ce i s-a întâmplat lui Niki. Probabil şi mai lovit: n-a putut dormi două nopţi în şir. E şi normal, de

câţiva ani lucrează numai la succesul PAC-ului.

Convenţia a semnat un protocol cu partidul lui Roman (el va fi numit preşedintele Senatului) şi acum ţărăniştii se ceartă între ei pentru scaunul de prim-ministru.

Sâmbătă 9 noiembrie

Alain Besanşon a fost ales la Institut (Academia de Ştiinţe Morale şi Politice). îi telefonăm să-l felicităm. Cum vrea să-i aibă alături pe toţi prietenii legaţi prin aceeaşi „luptă“ împotriva ideologiei , ne cere încuviinţarea de a ne pune pe lista Comitetului pentru spada de academician. Fireşte acceptăm fără a şti prea bine ce înseamnă.

Ileana Vrancea, azi-dimineaţă, de la Ierusalim: se neliniştise i de prea lunga mea tăcere. îi explic: clinica, *pacemaker*-ul. Conţi- j nuă să creadă în neştiute comploturi antiepistolare: e sigură că Dan 1 C. Mihăilescu n-a primit niciuna din cele trei scrisori pe care i | le-a trimis. Când le telefonăm lui şi Taniei Radu, azi după-amiază, | se confirmă ceea ce bănuisem: Dan C. i-a primit toate scrisorile, J dar n-a găsit timp să-i răspundă. Tot din lipsă de timp renunţă şi J la suplimentul *Cotidianului,* una din rarele publicaţii de o certă I ţinută intelectuală. Vrea să-şi scrie cărţile. Poţi replica oare ceva? J Cu atât mai puţin, cu cât totul e argumentat cu un asemenea haz, | încât până să-ţi găseşti replica, te prăpădeşti de râs. Portretul unui i Liiceanu „secretos" e aproape tot atât de reuşit ca scenariile aces- | tuia din urmă. ••

an. C, este vârât până-n gât îa *Cartea albă a Securităţii* despre *I* scriitori (cineva i-a spus la *Dilema* că autorul portretului lui Piru | este Marian Popa). Publicarea ei îi confirmă ce profetizase încă j din 1990: se va ajunge la procesul anti-comunismului.

De când se poate spera într-o victorie a opoziţiei în România, *Le Monde* a început să-şi schimbe tonul, până şi *Liberation* a renunţat să-şi consacre paginile doar problemelor cu SIDA, copii drogaţi, homosexuali şi ţigani persecutaţi. în 7 noiembrie, sub titlul *Sofia et Bucarest, vers 1'Europe. Seule la Yougoslavie echappeâ ce*

chnmbardement electoral, o analiză corectă semnată de Marc Semo şi Helene Despic-Popovic. (în Serbia-Muntenegru au ieşit Miloşevici şi ai săi, la Sofia în schimb, candidatul dreptei libera- ; le, Peter Stoianov, a câştigat prezidenţialele cu 60%.)

în *Le Monde* (6 noiembrie), sub titlul *Les mauvais eleves de la transitions ă l 'Est,* Nathalie Nougayrede insistă asupra faptului că noi eram ultimii care nu cunoscuserăm nicio alternanţă. Rezumând cu o formulă de care gazetara nu se serveşte — şi e păcat deoarece mi se pare că spune totul — Bulgaria era corigentă (prima oară alesese bine, a doua oară prost, pe comuniştii azi în guvern, a treia oară, acum, se corectează), pe când românii rămăseseră repetenţi. Alte două studii, pe 9 noiembrie, de Cristophe Châtelot, corespondentul ziarului la Bucureşti: „L'opposition rou- maine s'uit contre le president Iliescu" şi „La Roumanie devrait connaâtre une altemance democratique pour la premiere fois de- puis soixante ans".

O minimă speranţă şi iată că România din obiect de deriziune devine unul de analiză serioasă. Dovadă că, aşa cum am spus-o şi am repetat-o prin tot felul de interviuri, „imaginea" nu se poate schimba decât la Bucureşti şi de la Bucureşti. Nu plătind să facă propagandă tot felul de „specialişti1' de teapa unui Petru Popescu în Statele Unite sau a unui Virgil Tănase la Paris, ci schimbând lucrurile la faţa locului. Ceea ce e pe cale să se înfăptuiască. Chiar dacă nu e cum am fi vrut noi (între Emil Constantinescu şi Mano- lescu e ca de la pământ la cer), totuşi lichidarea lui Iliescu şi a lor săi e condiţia liminară a oricărei schimbări. Evidenţe, evidenţe^..

Nu pot să nu mă bucur citind în *Le Figaro litteraire* (7 noiembrie) cronica lui Renaud Matignon despre Nabe. R.M., criticul care rezuma cel mai strălucit într-o formulă atitudinea sa faţă de „obiectul" de distrus (cronicile sale entuziaste sunt mai puţin bune). „Obiectul" este, acum, bietul Nabe. Titlul, înglobându-1 pe el, pe Edem Hallier şi pe Sollers, spune totul: „Les titans du minuscule". Cu toate

că am avut aproape aceleaşi impresii de lectură, am fost lipsită şi de stil, şi de ferocitate, cele două calităţi majore ale lui R.M. Aproape că mi-e milă de sărmanul Nabe. Iar se va crede persecutat din motive politice şi nu implacabil estetice.

„Fetele" (Gabriela sau Rodica) ne pun în ultimul *22* o pagină din *Cronica Română* (7 octombrie) cu un interviu al lui Petru Du- mitriu venit în ţară numai „datorită" lui Iliescu care l-a „invitat". Faţă de autocriticile sale anterioare, P.D. face un pas decisiv înapoi. Nu numai pretinzând că nimeni nu l-a primit bine în exil (V. l-a prezentat într-o conferinţă de presă la *Preuves),* ci şi aflân- du-şi circumstanţe atenuante pentru *Drum fără pulbere.* înainte, pretindea că nu-şi va ierta niciodată această crimă intelectuală. E drept că de „pasul înapoi" al fostului pocăit sunt vinovaţi şi criticii români. Manolescu care, în primul *România literară* în libertate, a publicat textele entuziaste despre *Cronica de familie* ce fuseseră, după fuga lui P.D. în Occident, refuzate de cenzură. (Niki ne-a spus mai târziu, scuzându-se, că e tot ce avea în sertarele lui şi în vâltoarea evenimentelor din decembrie nu găsise timp sa scrie altceva.) Iar la reapariţia *Cronicii de familie,* când P.D. se mai scuza încă pentru viziunea prea neagră asupra burgheziei, cerută de vremi şi de partid, s-a ridicat o clamoare: nici vorba de aşa ceva, e o capodoperă din toate punctele de vedere. împotriva acestor elogii deşănţate se ridică şi G. Dimisianu în *România literară* (nr. 43). El aminteşte că Ion Cristoiu l-a decretat pe P.D. „cel mai mare prozator din istoria literaturii noastre“(!), „a cărui *Cronică defamilie* nu face nicio concesie realismului socialist14, când e expresia cea mai elaborată estetic tocmai a realismului socialist. Subliniind, dimpotrivă, tezismul covârşitor şi viziunea foiletonistic-pamfleta- ră asupra vechii lumi „putrede11, G.D. culege o perlă şi mai mare din comentariile iresponsabile ale lui Cristoiu, care îndrăzneşte să afirme: „eu consider capodopere şi *Vânătoarea de lupi* (elogiul securiştilor luptând împotriva rezistenţilor din munţi — n. n.) şi *Nopţile de iunie* şi *Drum*

fără pulbere (Canalul, n. n.) şi *Pasărea furtunii*“. G.D. conchide: „Poate capodopere cu semn negativ, produse desăvârşit schematice, perfect înşurubate pe canavaua tezei despre neîncetata ascuţire a luptei de clasă.“ Exactă punerea la punct şi, pentru moderatul G.D, chiar violentă. N-ar fi însă rău, pe de o parte, să încetăm a-1 mai considera pe Cristoiu un intelectual autentic, când e doar gazetarul probabil cel mai dotat dintre „băieţii buni“ ai generaţiei lui Nicu Ceauşescu. Iar pe de alta, să păstrăm mereu în memorie că astfel de „capodopere14 reprezentau tot atâtea incitaţii la ură şi omor împotriva opozanţilor şi deţinuţilor din acei ani. Nişte cărţi care trebuie judecate penal şi nu estetic.

Duminică 10 noiembrie

Fax de la Stelian Tănase cu un proces-verbal de interogatoriu al lui Dinu Pillat din 8 martie 1960. D.P. recunoştea a fi întâlnit în februarie 1959 un avocat Benea care tocmai pledase la un proces de „spionaj14 în care erau implicaţi „Banu, Caraion şi cred dna Lo- vinescu44.

îl chemăm la telefon pe Stelian Tănase şi-i spun ce ştiu: că mama a fost scoasa din lotul Caraion şi judecată aparte. Dovadă obiectivă şi matricola ei penală (descoperită de Lucia Hossu-Lon- gin) în care este condamnată la 18 ani închisoare pentru „discuţii duşmănoase44. Deci nu fusese reţinută acuzaţia de „spionaj44, cazul său fiind disjuns de cel al lui Caraion.

Lungă convorbire cu Stelian Tanase, care consultă sute de dosare pentru cartea lui despre procesul Noica. Şi descoperă uneori lucruri care nu pot fi încă dezvăluite, aventuri amoroase, de pildă, ai căror protagonişti mai sunt în viaţă.

S,T. se întreabă de ce cu toate documentele ce mi-au fost date de la SRI (extrasecrete şi la care el n-a avut acces) nu studiez cazul mamei? îi vorbesc de impresia de pângărire pe care mi-o produc astfel de documente, dar, chiar în momentul în care mă motivez pentru exterior, îmi dau seama că e şi altceva mai profund şi care ţine de laşitatea mea: mi-e frică să mă apropii de acele străfunduri

unde zace culpabilitatea faţă de mama. Evident, obiectiv, nu sunt culpabila. De aici am făcut imposibilul s-o smulg din ghearele lor. Dacă m-aş fi întors să mă predau în locul ei, ar fi suferit şi mai rău, singura ei consolare (a tot repetat-o codeţinutelor) fiind să mă ştie la adăpost. Şi singura grijă: să nu ajungă Securitatea până la mine şi să mă şantajeze. De unde şi mesajele trimise din închisoare: să continuăm pe drumul nostru, să nu ne lăsăm momiţi cu promisiuni privind soarta ei etc., etc.

Vinovăţia mea e de alt ordin. Că n-am avut viziune istorică şi am plecat fără a realiza că e pentru totdeauna. Că n-am rămas alături de ea să suferim şi să murim împreună. Ca am pus-o în contact cu Caraion. Complexul meu e confuz, nu se lasă redus la cuvinte. Mi-aduc aminte, obsesiv, că mamei îi plăcea un poem de Riche- pin faţă de care eu nutream un dispreţ estetizant: un fiu îşi omoară mama care văzându-i mâna pătată de sânge mai are doar timpul sa murmure: „T'es-tu fait mal, mon enfant?“[26] Era premonitoriu. Mama în închisoare a ţipat la securistul care-i oferea sănătatea şi libertatea în schimbul unei scrisori către mine îndemnându-mă să devin agenta lor. în acel moment pe mine m-a născut a doua oară, iar pe ea s-a condamnat la moarte.

Cum să te instalezi cu bisturiul analizei în astfel de zone tulburi, gâlgâind şi de puroiul vinovăţiei resimţite subiectiv, şi de sângele nevinovăţiei reale?

Ştiu totuşi că va trebui s-o fac şi că amânarea aceasta neistovită n-are nicio scuză.

îi telefonăm spre seară lui Niki. Nu e amar, analizează cu sânge rece situaţia şi chiar dacă se aşteaptă la gafele Convenţiei, se bucură că pentru prima oară în viaţa lui va avea prilejul să vadă dispărând din prim-plan pe activiştii de partid. îi place să creadă

— şi are dreptate — că greşelile nou-veniţilor vor arăta totuşi altfel. E un domn, ştiind să se arate obiectiv după un eşec personal de o atare anvergură. Stăm mult la telefon: are nevoie de o prezenţă prietenească. Citea din

26 „Te-ai lovit, dragul meu?“ (*N. ed.)*

Unamuno. Deocamdată nu ia nicio hotărâre, va depinde probabil de întrevederea de luni cu liberalii din Convenţie (îl va însoţi Şora, pe al doilea „pachist“ de anvergură nu l-a găsit încă). Retragerea spre „casa“ lui — Universitatea şi critica literară — sau *statu-quo* pe scena politică pe care — din fericire — se simte mai curând spectator decât actor?

Noi credeam că cel mai cuminte ar fi să revină spre ale lui şi să nu rămână în arenă cu un partid fără mijloace materiale. Ar însemna însă să recunoască o dureroasă evidenţă: că şi-a pierdut degeaba cinci-şase ani din existenţă.

Nu e în orice caz ceasul „sfaturilor". Ci doar al prezenţei. De aceea şi vorbim îndelung.

Marţi 12 noiembrie

Ieri, V. şi cu mine ne-am oferit o „vacanţă". Mai întâi, ne-am dus să vedem al doilea film al lui Nae Caranfil, *Asfalt Tango,* care rulează la un cinematograf de pe Champs Elysees, deci în circuit comercial normal. Deşi ne aşteptam să fie bun deoarece ne plăcuse primul său lungmetraj, *E pencoloso sporgersi,* am fost plăcut surprinşi de umorul său deloc decapant, facându-te să râzi de cele mai triste sau aiuristice situaţii, dar fără ferocitatea unor Pintilie sau Daneliuc. Nu înseamnă, fireşte, că N. Caranfil ar fi un cineast mai mare decât cei doi numiţi. Dimpotrivă, e departe de sondajele lor cvasiabisa- le transformând platoul în scenă de apocalips. Dar la nivelul lui (nu departe de tonul unui Longuine în Rusia), îşi stăpâneşte materia cu forţa cuiva care e în plină maturitate a talentului. (El n-are decât vreo 35 de ani.) Mânuind situaţii şi personaje cu o vorbire de totală vulgaritate, nu e nicio clipă vulgar, nici nu cade în vreuna din capcanele pe care i le putea oferi subiectul ales (‚4a trăite des Blanches"), adică fetişcane culese cu contract de music-hall din România care se şi văd „stele“ pe la Moulin Rouge. Nicio lacrimă, niciun mizerabilism, fetele ştiu ce le aşteaptă cu contractul lor cu tot şi sunt pregătite la orice numai să scape din România şi să ajungă la Paris. Una dintre ele refuză înainte chiar să treacă graniţa să mai vorbească româneşte. Se

„franţuzeşte1* încă din ţară. Toată „nădejdea** stă în personajul garajistului cinstit şi păgubos care urmăreşte autobuzul ce goneşte spre Cluj, spre a-şi recupera soţia, balerină la Operă. Cât vor mai exista astfel de oameni bolnavi de candoare, nu va fi încă „prea târziu** — e titlul filmului lui Pintilie nemaiîngăduindu-şi luxul surâsului.

Cinematograful românesc începe să existe la... plural.

De pe Champs Elysees, am ajuns la restaurantul nostru de lângă Odeon unde tni-am oferit un desfrâu de stridii şi am ciocnit pentru toate „sărbătorile** de-a valma: Sf. Virgil, Sfânta Monica, operaţiile, V. la ochi (azi, oftalmologul i-a mai făcut un laser, curăţând nu ştiu ce excrescenţe lăsate de cataractă şi vede mai bin*6), pace-maker-vX* meu şi, poate, simplul fapt de a mai exista aici în plin Cartier Latin, singurul în care ne simţim cu adevărat la Paris.

Acasă, nişte apeluri patetice pe *repondeur.* Oana Orlea, speriată că nu ne găseşte acasă. Când o rechem, e uimită că putem V. şi cu mine face un chef „în doi“. La St. Tropez se chiar enerva vă- zându-mă că-i telefonez în fiecare zi. Nu înţelege ce mai avem să ne spunem după atâţia ani împreună. Parcă i-am contracara pro- pria-i viziune sau experienţă de viaţă. Reacţionează însă cu haz. Râdem cu o voie buna contagioasă. Chiar şi atunci când discutăm despre problemele noastre cardiace — comune. Nu ştiu cine de la Bucureşti a întrebat-o cu îngrijorare dacă e adevărat că am suferit o operaţie „pe cord deschis**. A negat ea, dar cine a crezut-o?

Cu Gabriel sosit la Paris, telefon aseară. Cu ştiri despre mentalitatea ţărăniştilor după victoria parlamentară. (Pe cea prezidenţială o aşteptăm pe duminică.) l-a telefonat lui Diaconescu pentru a-i atrage atenţia să aleagă miniştrii după criteriul competenţei. Nu poate. De la bază i se cere altul: anii de vechime în partid. Vor ocupa mai toate locurile. Cu tot felul de proşti şi de bătrâni, el însuşi având peste 80 de ani. Se pare că ministrul de Interne va fi Ticu Dumitrescu! De partea lui Roman se face cam acelaşi lucru: Babiuc, sondându-1 pe

Pleşu pentru Externe, ar fi sugerat că înscrierea în partidul lui Roman ar putea să devină o condiţie.

Confirmare prin Mihnea: Manolescu cu Şora şi Athanasiu din partea PAC-ului s-au întâlnit ieri cu liberalii din Convenţie (Quin- tus etc.) furioşi că PNŢ nu le dă locurile promise. Ar vrea să înfăptuiască o Uniune a tuturor partidelor liberale (chiar şi cel al lui Câmpeanul). Mihnea pleacă din nou mâine la Bucureşti, va stărui pe lângă Niki să nu accepte decât dacă toţi liberalii se unesc (improbabil) şi-l aleg şef (şi mai improbabil). Altfel se va compromite inutil cu Quintus, Câmpeanu, Cataramă.

Se pare că Iliescu şi-a pierdut nu numai zâmbetul, dar şi calmul. Se schimonoseşte de furie la televiziune şi-şi ameninţă ascultătorii cu toate nenorocirile de pe lume dacă-1 aleg pe rivalul său.

Iar şobolanii au început să părăsească, firește, corabia. Caricaturistul Eugen Mihăescu a descoperit brusc că Iliescu (căruia i-a făcut o curte deşănţată) ascultă doar de activiştii de partid. Aşteptăm o reacţie asemănătoare de la Virgil Tănase.

Se pare, asta nu o spune Gabriel, ci rumoarea oraşului, că se face coada pentru înscrierea la ţărănişti.

Momentul e, în orice caz, „istoric*1. S-ar putea să scăpăm de activiştii comunişti. Urmaşii lor din opoziţie vor avea probabil toate defectele în afară de unul singur: mentalitatea comunistă. Tot e ceva chiar dacă suntem câţiva care doreau — nu înseamnă că şi sperau — o altfel de schimbare. Mediocritatea înlocuită de valoare — cât timp va mai rămâne un simplu vis pe româneştile noastre plaiuri?

Vineri 15 noiembrie

Viciul de gândire al acelor intelectuali occidentali a căror obsesie este ca nu cumva, după prăbuşirea comunismului, să fie pus pe acelaşi plan cu nazismul, şi care astfel îşi apără în fond identitatea lor „nobilă11 de foşti comunişti idealişti, se etalează într-un articol descalificant al lui Alexandre Adler, „L'histoire â Pestomac“ *(Le Monde,* 15 noiembrie). Cartea cehului Bartoşek *L'aveu*

des archives nu este comentată, ci injuriată şi denigrată, deoarece în ea se dezvăluie, după arhivele cehe, adevăratul rol şi locul unor comunişti care, înainte de a fi judecaţi de ai lor, au ucis şi aruncat în închisori mii de inocenţi (în cazul de faţă mai ales Artur Lon- don). Argumentarea lui A.A. e pe cât de simplă, pe atât de aberantă: criticând pe foştii comunişti nu faci decât să continui politica „stalinistă**. Care e substanţa unui astfel de stalinism?

„Conform acestei teze, comunismul este Răul în sine şi toţi cei care au participat rămân degradaţi." Tot stalinişti mai sunt aceia care vor să golească de substanţă antifascismul, arătând cum a servit propagandei Kremlinului. împotriva tuturor acestor „defor- matori“ ai istoriei, A.A. se ridică ameninţând: „Suntem numeroşi, foarte numeroşi cei care vedem în primii comunişti din războiul Spaniei şi din rezistenţă pe eroii timpurilor noastre/4 Deci A.A. în numele „foarte numeroşilor** ne şi anunţă că mâine vor salva încă o dată Franţa de dezastrul în primul rând intelectual şi moral pe care alţii i-1 pregătesc. Alţii, adică cei care nu-şi caută eroii şi exemplele printre foştii comunişti. Sau au chiar impertinenţa de a afla în comunism un Rău absolut.

A. A. — una dintre cele mai greu suportabile prezenţe ale stângii intelectuale pe toate ecranele şi în propriul său ziar — se apără în primul rând pe sine: e printre extrem de rarii — nici nu bănuiam că această specie a existat — care s-âu înscris în Partidul Comunist Francez după intervenţia din ’68 de la Praga! (Când şi de ce a ieşit interesează mai puţin din moment ce a intrat tocmai într-u- nul dintre acele momente când comunismul invadator îşi arăta adevărata şi monstruoasa faţă, forţându-i şi pe orbi să vadă.)

Cel care s-a pus de partea tancurilor sovietice în ’68 nu s-a căit niciodată. în loc să încerce a se scuza, continuă să sfideze. La masa rotundă consacrată de Pivot *Sfârşitului unei iluzii* a lui Furet, Adler era singurul cu rezerve tocmai din pricina punerii pe acelaşi plan a nazisrţiului cu comunismul. Şi o făcea cu o obrăznicie pe care nu şi-o mai

permitea la acea discuţie nici comunistul de serviciu.

Acelaşi Adler, văr cu Petre Roman, a îndemnat pe doi gazetari francezi, foşti reporteri Ia *Le Matin,* Christian Duplan şi Vincent Giret, ca în cartea lor despre marii comunişti idealişti din Est, *La Vie en rouge,* să aleagă pentru România nu pe Lucreţiu Pătrăşca- nu, singurul comunist care nu şi-a recunoscut vreo vinovăţie în marile procese ale Europei satelizate, ci pe Valter Roman, transformat în personalitate de prim-plan a Partidului şi într-un cvasirezistent.

Or, singurul lui aport de oarecare proporţii după organizarea poliţiei politice româneşti, calchiată pe modelul sovietic, a constat în a-1 amăgi pe Imre Nagy în faza lui de „deportare" din România. O „sarcină" de partid, executată cu multă silinţă şi suficientă pentru a degrada un om.

Nu mă mir deci, dar mă sufoc de indignare. Şi mă voi arunca pe cartea lui Bartoşek.

Miercuri seara, Gabriel la noi. în prim-plan, alegerile şi mentalitatea ţărănistă aşa cum i-a fost dezvăluită de convorbirea cu Dia- conescu. Când se referă la „competenţe", G. nu se gândeşte la el însuşi, deşi s-a întrebat cum ar reacţiona dacă i s-ar oferi preşedinţia Televiziunii sau Ambasada de la Paris. Pentru Paris, îl sfătuim să nu-şi piardă timpul. Pentru Televiziune, merită cântărit bine (Ple- şu găsea că e „prea puţin"). Nu cred însă că va avea să-şi pună astfel de probleme. Nu li se va oferi nimic tocmai pentru că el şi cu Pleşu ar fi cei mai indicaţi. Apoi, în afară de victoria parlamentară a opoziţiei, mai rămâne de văzut la votul de duminică ce se va petrece la prezidenţiale. Ultimele sondaje dau 52% pentru E. Constantinescu şi 48% pentru Iliescu. Dacă acesta din urmă nu este înlăturat de la putere, nu se va putea vorbi de o victorie decisivă, ci doar de un prim pas.

Previzibil şi... pitoresc, cazul părintelui Scrima, în faza lui de „scriitor român". După publicarea *Rugului aprins* şi-a luat râ- mas-bun spunând că pleacă în Tibet. Scurt popas la Paris de unde s-a întors... în România. Nu e

singurul loC unde i-a fost publicată „opera"? Pleşu, care i-a scris prefaţa (plină de umor), s-a săturat. E exasperat de rolul retribuit lui de Scrima: un indispensabil „secretar". Scrima nu poate face doi paşi fără el, şi la frizer cere să meargă împreună. Antologică vizita făcută de Scrima la Humani- tas, convins că toţi redactorii vor să-l vadă şi că trebuie tras al doilea tiraj. Cum au mai rămas 1 000 de exemplare din primul tiraj, pretenţia cade de la sine. La a doua pretenţie, nu e mai uşor să i se dea satisfacţie. A sosit cu un mare buchet de flori pentru doamna care „a fost redactoarea cărţii". Or, redactor i-a fost Zografi, iar corector un băiat. Tot căutând, se descoperă, în sfârşit, o domnişoară care a dus de la editură la tipografie dactilograma sau discheta cărţii. Şi ei îi întinde ceremonios mondenul nostru monah buchetul de flori cu un „en fin, vous voilâ!“ care o lasă de-a dreptul fâstâcită. în fond n-are sens să transcriu aceste nimicuri, n-au haz decât povestite de Gabriel. Curios cum tot ce îi spusesem noi despre Scrima nu l-a împiedicat să-şi facă iluzii. Acum, s-au spulberat, prin experienţă directă, la toţi cei interesaţi de acest caz rar de popă ortodox-dandy. în afară de Patapievici care şi-l mai păstrează drept confesor.

Marţi 19 noiembrie

Bronşită în plin. Şi guturai. Virozâ, cum s-ar spune la Bucureşti. Blocată în casă de joi seara, am renunţat la toate programele.

De duminică seara comentăm la nesfârşit cu unii şi cu alţii ma>- rea bucurie: Iliescu a pierdut alegerile prezidenţiale. Aş fi preferat alt învingător decât Emil Constantinescu, dar mă interesează în primul rând învinsul, cel care bloca prin mentalitatea sa de activist de partid evoluţia spre o democraţie reală. Bucuria a fost atât de puternică, încât a măturat, în ceea ce mă priveşte (V. îşi drămuieşte mai înţelept entuziasmele), amărăciunea de după alegerile legislative văzând cum într-un Parlament cu opoziţia majoritară s-a găsit loc pentru un Vădim Tudor şi nu pentru Manolescu. îmi dau seama imediat ce aflăm rezultatul la prezidenţiale că esenţial este cine a pierdut,

mai puţin cine a câştigat fotoliul prezidenţial, deoarece Constantinescu în orice caz nu va bloca reformele din simplul motiv că nu e în avantajul lui.

Nistorescu de la Radio Total a telefonat cel dintâi, pe la 9 seara, să ne anunţe ca va rechema, imediat ce se dau rezultatele, la orele 12 pentru România (11 la Paris), pentru primul comentariu în direct pe postul de radio. La 11 şi un minut, telefon de la Patapievici delirant de fericire: 54% Constantinescu, 46% Iliescu. Imediat ce închide aparatul, apelul lui Nistorescu. Ne confirmă cifrele şi ne descrie Piaţa Universităţii neagră de lume, Constantinescu având buna idee să-şi celebreze victoria de la acelaşi balcon unde se rosteau discursurile în 1990. Se trag focuri de artificii, lumea scandează, râde, ţipă de fericire. La îndemnul părintelui Galeriu, mai toată Piaţa recită *Tatăl nostru* (unii îngenunchind). Bucureştiul e în stradă. Dau primul interviu foarte scurt deschizând seria de comentarii pe Radio Total. Spun că ne-am întors cu şase ani în urmă, în 1990, în aceeaşi

Piaţă a Universităţii, pentru a regăsi ceea ce ne fusese răpit şi a relua de la capăt ceea ce fusese întrerupt. Nu este exact să se proclame că acum, pentru prima oară de 50-60 de ani, România iese din comunism şi intră într-un regim democratic. Momentul istoric e datat: decembrie ’89. Atunci au fost reintroduse fundamentele democraţiei: pluripartidismul, alegerile libere, presa liberă, libertatea de circulaţie, fără de care revirimentul salutar de ieri nu s-ar fi putut produce. Evoluţia incipientă a fost frânată, Iliescu fiind pregătit cel mult pentru o perestroică, nu şi pentru democraţie, S-a terminat cu comunismul, nu şi cu comuniştii care au reinvadat puţinele administraţii din care fuseseră evacuaţi. De abia acum putem reveni spre poziţiile radicale şi revoluţionar-liberale din ’89. Deci 6 ani şi nu 50-60 cum proclamă entuziaştii clipei.

La trezire luni, Burlac, corespondent la Paris al postului de televiziune PRO TV, cere un interviu cât mai rapid. Refuz.

Seara de duminică nu e pătată decât de un incident

care va rămâne enigmatic până a doua zi. îl chemăm pe Zografi. Ne răspunde cu o voce buimacă, nedându-şi seama cu cine vorbeşte şi de-abia îngăimând cuvintele. E bolnav? A doua zi ne telefonează de la Humanitas: fusese cu adevărat bolnav, cu jumătate de corp cuprins de dureri intolerabile şi crezând că suferă un atac cerebral. S-a dus la doi doctori care l-ar fi liniştit: n-are nimic la creier. E probabil surmenat: şi-a terminat piesa *Oedip,* nemaidormind deloc > nopţile. Nu suntem încă total liniştiţi. I se vor face şi alte analize.

Ieri şi azi, seria de telefoane din Bucureşti şi din Paris.

Din Bucureşti, Gabriela Ad. A luptat probabil cel mai mult pen- .1 tru E. Constantinescu (a încercat să ne convingă şi pe noi încă din j 1994) şi acum, când a câştigat, totul i-a devenit indiferent. Ar re- j veni spre literatură. Dar cum? i

De la Paris (dar în fond tot de la Bucureşti) Mihnea. S-a în- | tors luni seara. Ne aşteptam din partea lui la reacţii mai pasionale. ; Deloc. Analiză rece şi suficient de obiectivă. Niki nu vrea încă sa : abandoneze pe cei care i-au acordat încredere în PAC. Cred că greşeşte. Ar trebui, asemenea lui Vargas Llosa, să renunţe la proiectul | politic şi să se întoarcă la uneltele lui. S-ar părea că n-o va face şi că se bagă în tot felul de combinaţii foarte incerte cu liberalii. Mai | are cu ce să-şi ţină partidul încă zece luni. După aceea? Deocamdată, j s-ar putea să aibă de ales şi mai repede. Via Petre Roman i s-ar oferi Ambasada de la Paris. (O ştia şi ambasadorul Franţei la Bucureşti, cu care a stat Mihnea de vorbă.) Totuşi ipoteza nu i se pare prea probabilă.

Primele proiecte ale Convenţiei au explodat din pricina dublei bombe aduse amabil la domiciliu de Măgureanu: două dosare. Primul al lui Radu Vasile ce urma să fie numit prim-ministru (unii îl considerau dinainte suspect, ajunsese straniu de repede dintr-un post în provincie într-altul la Bucureşti, iar soţia lui fusese secretară la Comitetul Central). Dosarul va fi fost suficient

de încărcat pentru ca în locul lui să fie numit azi spre seară primarul Bucureştiu- lui, Ciorbea, gospodar cumsecade (ar fi şi anunţat că va deschide toate dosarele mafiei). Al doilea, Vosganian, cel care crease o „alternativă" intelectuală ce-i reuşise atât de puţin, încât o cedase după un an Convenţiei spre a dobândi un loc în Parlament. Acum se pare că pe cel de ministru în orice caz nu-1 va mai avea.

Au început târguielile: lui N.C. Munteanu i s-ar fi propus, tot via Petre Roman pe care l-a sprijinit, direcţia Televiziunii cu — adaugă Gabriel, din alte surse — el însuşi preşedinte general.

în acest timp, Televiziunea Franceză relatează foarte „modest" alegerile româneşti. Uneori chiar cu un involuntar umor. Pe TF1, de pildă, comentariul este însoţit de imagini de la alegerile... bulgare. Pe Euronews, în schimb, s-a filmat nu doar E.C. făcând semnul victoriei, ci şi manifestaţia din Piaţa Universităţii.

Cel mai serios, *Le Monde,* cu un editorial „«Sperantza» pour la Roumanie" şi o jumătate de pagină în corpul ziarului, comentarii semnate de corespondentul lor la Bucureşti, Christophe Châtelot, căsătorit cu o româncă şi suficient de împământenit pentru a nu repeta gafele şi aproximaţiile atâtor colegi.

Cred că am uitat să notez un telefon al lui Toader Paleologu, zilele trecute. Voia să luăm parte la nişte seminalii cu bursierii români de la Normale Sup. Refuz. Când îl întreb de Alecu, aflu că a fost ales pe listele lui Quintus la Focşani. Deci Alecu va fi în Senat, în timp ce acela care i-a provocat şi asigurat cariera politică, Manolescu, nu. Are şi aristocraţia eclipsele ei.

Zi friguroasă, ploioasă (la nord de Paris chiar ninge), cu mine încă bolnavă, cu V. pe cale de a lua şi el „viroza", zbâmâind de telefoane pentru aniversarea mea.

După-amiaza, la cafea, Doina Jela. A fost la Goma şi s-au înţeles foarte bine. Goma i-a dat tot felul de „materiale" despre puţinătatea ecourilor revoluţiei maghiare în studenţimea română. L-a găsit neaşteptat de „bun". Mi-1 închipui încântat, săracul, că mai vine cineva să-l vadă. D J.

îmi aduce înapoi cărţile pe care le-a „studiat" în cele două săptămâni pariziene: Monnerot, Besanşon; Şentalinski. O plăcere să stai de vorbă cu ea: e autentică, vie, pasionată de fenomenul totalitar comunist pe care mai toţi vor să-1 uite, iar ea, dimpotrivă, să şi-l explice.

Darurile lui V.: al doilea volum al lui Şentalinski, *Les surprises de la Loubianka,* de Karel Bartoşek *Les aveux des archives (Pra- gue-Paris-Pragiie),* şi *Histoire de la Baronne Boudberg* de Ber- berova pe care voiam s-o citesc de când am aflat de rolul ei pe lângă Gorki, care-i încredinţase ultimul iui manuscris probabil *contra* lui Iagoda — îi omorâse fiul — şi a poliţiei secrete ce-1 ţinea prizonier de lux la domiciliu.

Miercuri 20 noiembrie

Nu e bronşită, e rinofaringită. A venit dimineaţă dr Cohen pentru V. care s-a molipsit de la mine, anunţându-ne că bântuie în oraş epidemia. Nu-mi mai amintesc să fi fost amândoi blocaţi în casă de pe când ne aflam în rue Cassini. Cu gripă asiatică şi cu Greg venind să ne aducă de mâncare, noi silindu-1 să lase totul în prag, pentru a nu se contamina. De vreo treizeci şi ceva de ani, am avut deci bunul-gust de a nu ne îmbolnăvi în acelaşi timp. Nu putea dura o veşnicie.

Din Texas, telefon de la Ileana Mărculescu. O descoperisem la Paris pe la începtul anilor ’70, când emigrase din România. Parcă ne văd revenind entuziaşti de la primele întâlniri cu această „filo- zoafă" neîntinată de marxism. Revăd şi cartierul. Era pe la Sevres-Babylone. Prietenie incipientă întreruptă de plecarea ei în Statele Unite, de unde doar Eliade ne dăduse veşti după o conferinţă la Universitatea unde profesa ea. Restul, tăcere. îmi expune acum la telefon motivele acestei tăceri. Nu numai că i-a murit soţul, dar fiul ei a avut, pe la 35 de ani, un atac cerebral care l-a lăsat în stare de legumă. Sunt vreo zece ani de atunci şi de-abia acum reîncepe să vorbească şi să conducă maşina, în plus, e epileptic. Ea s-a aflat tot timpul în tunel alături de el. întrezăreşte acum o geană de lumină şi s-a reapucat de scris. îi trimisese lui V.

o scrisoare, dar nu-i venea să explice totul prin scris. Voia să ştie părerea noastră asupra părintelui Scrima înainte de a trimite la tipografie un text împotri- vă-i. O liniştesc imediat: gândim numai rău despre el. I.M. i-a scris şi lui Liiceanu să-i propună o carte de metafizică pentru Humani- tas. Gabriel n-a răspuns încă. Ea va sosi prin martie-aprilie la Paris şi vom fi bucuroşi s-o revedem.

Gabriel: au chemat de la Humanitas de urgenţă: un post de televiziune a dat ştire că va fi numit preşedinte-director general al Televiziunii. Lucru cu totul imposibil după legea actuală, unde preşedintele nu poate fi numit de guvern, ci ales de consiliul de administraţie. Chiar dacă e fantezist zvonul, semnul nu e rău, înseamnă ca „societatea civilă" aşteaptă de la noii aleşi schimbări radicale, nu doar de situaţii, ci şi de persoane. Gabriel n-a primit încă nimic de la Ileana Mărculescu.

Gabi suna de la France Internationale: Elena Ştefoi i-a telefonat că nu dă de noi să ne ceară un interviu pentru *Dilema.* O rugăm pe Gabi să-i transmită că... refuzăm. Iar îi va face Pleşu o scenă lui Gabriel!

Vineri 22 noiembrie

Cu vreo lună întârziere, ajunge în sfârşit până la mine, via Mih- nea-Gabriel, volumul al doilea din *Zburătorul Agende literare.* Mai întâi rămân uimită de cantitatea notelor, cu litere mici, acoperind de fapt aproape trei sferturi din spaţiul cărţii. Când mă lansez însă în lectura lor (cele mai multe ale Gabrielei Omăt, celelalte ale Iui Alexandru George), îmi dau seama de felul în care completează textul telegrafic din *Agende,* repunând fapte şi oameni în context prin extrase din presa vremii, lămurind ceea ce rămânea enigmatic din pricina extremei concizii sau a câte unui personaj pe care istoria literară nu-1 reţinuse. Prin note, cartea devine un fel de roman al „Sburătorului" şi al literaturii acelor ani (în actualul volum, din septembrie 1926 până în noiembrie 1929). O caut imediat pe Gabriela Omăt s-o felicit (aşa ceva n-am mai văzut ca ediţie critică) şi s-o pun. în acelaşi timp, în gardă împotriva nemă- surii: continuând astfel, nici în zece ani nu

epuizează materia primă a Caietelor. N-o găsesc acasă decât spre seară. Atâtea zgomote pe fir, încât nu ştiu dacă percepe cum s-ar cuveni entuziasmul meu. Dau şi de Alexandru George, pare cu atât mai mulţumit, cu cât i-a ieşit la Geta un roman după — zice el ca să nu-şi trădeze statutul de „marginalizat" — o aşteptare de trei ani.

Gabriel, aseară. Nu la restaurant *(rhinopharyngite oblige),* ci acasă, unde V., transformat în fântână arteziană, ţine să cineze la o măsuţă separată, să nu-şi contamineze prietenul. Discutăm mai ales despre ce-ar avea de făcut dacă nu va putea scăpa de direcţia Televiziunii, cum se vorbeşte din ce în ce mai insistent. Ar vrea să ne ocupăm şi noi, dacă nu stabilindu-ne pe câtva timp în ţară, cel puţin ca „antena" la Paris. Ne-ar vrea cel puţin pe post de Pivot. 1-1 sugerăm pe Manolescu. Deocamdată vindem din pădure pielea unui urs pe care vânătorul (Gabriel) n-are nicio poftă să-l vâneze. Cum perspectiva unei schimbări de putere i se părea, ca şi nouă, foarte îndepărtată, răspunsese mereu afirmativ la propunerile de reformă drastică a Televiziunii sub oblăduirea sa. Iată că acum l-au „prins" cu promisiunea făcută şi repetată. Ieri, părea obosit dinainte de funcţia sa, încă ipotetică, de posesor al „instrumentului" major prin care, cum i-am spus eu, repetând la nesfârşit sintagma noicistă, o populaţie ar putea redeveni un popor.

Tot ieri, pe la prânz, Ileana Vrancea de la Ierusalim. Şi-a pus în sfârşit telefon numai pentru noi şi pentru copiii ei. Insistă, ca de fiecare data, să venim în Israel. Ne pune la dispoziţie apartamentul ei, ne ia cu maşina fetei de la aeroport, ne plimbă, tot cu aceeaşi maşină, unde vrem, ne face mâncare etc., etc. doar-doar să stăm de vorbă şi să punem la cale un proiect de-al ei despre care nu vrea nici să scrie, nici să vorbească la telefon.

Găseşte că Israelul e plin nu ca până acum doar de „gardişti", ci chiar de .juderişti", singurii democraţi fiind intelectualii puţini care însă nu se manifestă cu forţa necesară sau chiar nu-şi dau seama de primejdia unor mase integriste şi fanatizate.

Azi-dimineaţă telefon de la PAC. Prin secretara sa, Mariana Vo- rona, Manolescu vrea să ştie dacă-i pot trimite o „diagonală" până luni. Am pregătită o „Toamna Malraux“, dar, cum am pus verbele la trecut în aşteptarea ceremoniei de la Pantheon (mâine), le-o promit pe duminica noaptea. Numai de asta nu credeam că se preocupă Niki în ajun de reunire a Comitetului PAC şi de hotărâri capitale.

Sâmbătă 23 noiembrie

Dana Diminescu, mereu interesantă, a fost prin Timişoara trei zile, şi apoi m Ţara Oaşului pentru a filma diferitele moduri de a face acolo pâine, de mazăre, de cânepă, de dovleac etc. Pare a lucra serios la teza de doctorat despre clandestinii ei oşeni la Paris, care au adoptat-o — e „scriitoarea lor“ — şi, când se plângea că nu i se mai reînnoieşte bursa, s-au propus să facă ei o colectă spre a o ajuta!

Transmisia televizată de vreun ceas şi jumătate a intrării lui Malraux la Pantheon. Ne bucurăm să-l auzim pe Regis Debray comentator până în clipa în care declară că va scrie *pentru* şi *în l'Humanite.* Tot n-a înţeles! Din toată Ceremonia ne rămâne mai ales o imagine: în interiorul Pantheonului, în faţa locului unde va fi depus sicriul, îl aşteaptă o statuie filiformă a lui Giacometti (un *om mergând).* Restul, ca orice ceremonie oficială, mai mult sau mai puţin acceptabil. Deşi până şi discursul lui Chirac se străduieşte să fie decent. Fără copiii din liceele Malraux puşi să facă figuraţie activa, care, atunci când cred că nu sunt filmaţi, pufnesc în râsul nerod al adolescenţei, ceremonia n-ar fi fost nedemnă de „ministrul" Malraux.

Marţi 26 noiembrie

Ieri, seară de faxuri cu Mihnea. în urma articolelor semnate de Arielle Thedrel în *Le Figaro* (19 noiembrie) asupra alegerilor din România, unde este citat şi Mihnea, reacţie vehementă dinspre înflăcăraţii susţinători ai lui E.C. O scrisoare indignată semnată de Maria B., Antonia C. şi Radu Portocală către directorul ziarului. Mihnea ne trimite o copie, cât şi articolele incriminate. Totul pleacă

de la fraza sa despre Iliescu: „On est peut-etre trop severe avec Iliescu. Au debut, il etait apparu comme un successeur gor- batchevien de Ceauşescu. II etait suppose vouloir donner un visage humain au communisme. *Puis Ies temps ont change et lliescu s 'est adoptef*[27] Oprită aici, fraza pare un constat favorabil lui lliescu ce s-ar fi „adaptat“ la... democraţie. Mihnea — autorul unei *Cărţi albe* asupra „mineriadei“ — susţine că i-a reamintit lui A.Th. şi rolul lui lliescu în venirea minerilor şi felicitările adresate lor pentru „isprava*4 din Bucureşti, şi într-adevăr ea scrie şi despre iunie '90, dar de data asta doar în numele ei. Mai este citat şi Manoles- cu spunând despre lliescu că este „un communiste borne mais hon- nete“.

Cei trei îi reproşează gazetarei că n-a vorbit şi despre ce a vorbit (mineriada). Presupun că furia le-a fost provocată mai ales de-al doilea articol despre Emil C. intitulat — şi asta dă tonul întregului text—„La Victoire d'un anti-heros“. Când ştiu prea bine că misivele lor ajung la coş, au fost înnebuniţi de a vedea că Mihnea continuă să fie un interlocutor privilegiat al gazetarilor francezi (toate numele celor pe care-i vede A.T. la Bucureşti, de la Manolescu la Andrei Comea şi la inevitabilul Pavel Câmpeanu, i-au fost vizibil date de Mihnea. Nici această scrisoare n-ar fi avut o soartă mai bună dacă nu l-ar fi interesat pe Mihnea.

Acestea fiind zise, Mihnea nu-şi camuflează cum ar trebui amărăciunea provocată de eşecul lui Manolescu şi al PAC-ului. A învestit prea mult în această campanie şi, de ani de zile, în PAC pentru a ajunge, chiar dacă se întristează că E.C. a ajuns preşedinte, să se bucure cum ar fi normal — şi cum pare a o face chiar şi Manolescu — mai presus de toate de înfrângerea lui lliescu. Ne trimite şi o depeşă *France Presse* cu o ignobilă declaraţie a lui Clinton în favoarea lui lliescu (după înfrângerea sa). Clinton speră să-şi „continue cooperarea cu el“, bucurându-se că lliescu

---

27 „Suntem poate prea severi cu lliescu. La început a apărut ca un succesor gorbaciovist al lui Ceauşescu. Se presupunea că vrea să dea comunismului o faţă umană. Apoi vremurile s-au schimbat şi lliescu s-a adaptat." *(N. ed.)*

va mai juca un „rol activ" în viaţa publică. Aşa ceva nu are echivalent decât în felul în care Carter îl primise pe Ceauşescu găsind că au aceeaşi concepţie despre drepturile omului. (Secvenţa exemplară pentru lipsa de simţ istoric sau măcar de simplă decenţă a fruntaşilor din Occident faţă de Ceauşescu îndeosebi şi de comunismul din exterior, în general, a fost filmată şi integrată într-un documentar al lui Behr asupra cuplului Ceauşescu.)

Tot prin fax:

— în *Le Point* (23 noiembrie) un mic „profil41 al lui E.C., vizibil inspirat de entuziasmul lui Portocală, în care noul preşedinte devine „figura emblematică44 a Pieţei Universităţii din 1990, în locul pesemne al lui Marian Munteanu, când, de fapt, n-a dat decât învoirea să fie deschis balconul.

— Un interviu de nouă pagini luat pentru *Politique Internationale* lui Măgureanu, demonstrând o dată mai mult abilitatea personajului.

Azi la prânz, Gabriel de la Bucureşti. I-am transmis rinofaringi- ta, are vocea aidoma nouă. Ne confirmă că Zografi, acum deplin sănătos, a avut un şoc ce seamănă uimitor cu un atac: jumătate din corp i-a rămas paralizată (nu ştiu dacă doar câteva secunde sau mai mult). Doctorii au declarat că e sănătos, dar noi, ca şi G., rămânem mai departe îngrijoraţi. G. ne-a plătit abonamentul pentru la anul la *România literară,* renunţăm la *Dilema* unde în afara celor câteva rânduri ale lui Pleşu nu prea mai e ceva de citit.

Deşi, imediat după alegeri, e sigurul ziar mai potolit, exprimând chiar un scepticism, să sperăm, exagerat, *22* a luat-o razna. Au introdus şi culoarea, titlul albastru, pentru a sărbători evenimentul Nu că n-ar fi de sărbătorit încheierea mandatului unui comunist în fruntea statului. Dar nu cu un asemenea delir. După ce ne aminteşte, nouă proştilor şi inculţilor, originea greacă a termenului „charismă44, Zoe Petre îi acordă lui Emil Constantinescu şi charismă, şi raţionalitate. A învins mai ales prin ultima, dar nu e lipsit nici de prima. Gabriel Andreescu cântă de

fericire, ridicând în slăvi „Victoria unei gândiri şi a unei simţiri generoase44. Sorin Alexandrescu
i se adresează direct noului şef, felicitându-1 că ne-a îngăduit să revenim „acasă44. Şerban Orescu se ocupă de înfrângerea ANL, reproşându-i lui Manolescu ieşirea din Convenţie. Până şi Andrei Comea e cam liric. Doar Hurezeanu este măsurat, ca şi Tia Şerbă- nescu (e drept că ea se ocupă doar de „Despărţirea44 de Iliescu). Gabriela tratează de data asta în serial nu editorialul, ci o recenzie a unui roman de Catherine Durandin, *La Trahison.* Nu-mi dau seama dacă *22* se pregăteşte să devină un organ de partid predispus la „cultul personalităţii" sau dacă sunt ultimele lumini la rampa unui succes care a năucit de fericire pe toată lumea. In cazul din urmă nu e prea grav.

Astă-seară vorbim cu Niki. Nici *România literară* nu stă mai bine. Se plânge de lauda adusă, pe patru coloane, lui Emil Constan- tinescu, cu poză pe prima pagină. (N-am scăpat de „cultul" comunist „al personalităţii" decât pentru a ne întoarce spre moravurile fanariote!) Mă simt nevoită să-i amintesc că el este totuşi directorul revistei. Nu poate suprima poza cu E.C. ridicând braţele la cer, s-ar spune că o face din gelozie. Dimpotrivă, i-a scos articolul lui Mihăieş care îşi bătea joc de toate târguielile pentru posturi ministeriale. Iar la *România literară* au fost discuţii aprige pe acest subiect, singura care i-a luat partea fiind Ileana Mălăncioiu. Are o rubrică fixă, „Cronica melancoliei", şi doar ea a îndrăznit să scrie, în această hărmălaie a entuziasmului prematur, cât am „pierdut prin marea noastră victorie care a condus la un parlament din care au dispărut Nicolae Manolescu şi Ştefan Aug. Doinaş, dar a rămas pe locul lui Comeliu Vădim Tudor". Tot ea o atacă şi pe Zoe Petre care — aflu de abia acum — a îndrăznit să-i dea lecţii de stil lui Manolescu. Cam nepăsător, Niki nici nu ştia când şi unde.

V. şi cu mine avem prilejul, o dată mai mult, să constatăm că Niki se poartă ca un domn. Ceea ce, fireşte, e improductiv în societatea actuală. Cred mai departe că într-un asemenea context dominat de mediocritate ar

trebui să se lase de politică.

Din primele caraghioslâcuri „ministeriale": se zice că va fi numit un ministru fară portofoliu pentru „Imaginea României peste hotare". De necrezut! Ridicolul nu ucide nici în opoziţie şi, în plus, noul guvern se va situa astfel în bună continuitate a obsesiilor iliesciene.

Vineri 29 noiembrie

Lung telefon cu Gabriel. Ne povesteşte incredibila scenă cu Marino. Doar Gabriel, azi, în România, e în stare să spună adevăruri crude cu o asemenea violenţă şi în acelaşi timp stăpânire de sine (cf. felul în care l-a judecat pe Iosif Sava în propria-i emisiune în mai trecut). De data asta, a dat de Marino instalat ca un rege la Grupul pentru Dialog Social. A întrebat cu ce drept e acolo? I s-a răspuns că a fost numit „membru". De către cine? Când? S-a votat? Iar dacă vreo majoritate s-a pronunţat pentru el, atunci Gabriel se supune majorităţii, dar se retrage neputând sta în acelaşi grup cu cineva ca Marino (se gândeşte că, atâta timp cât a avut de profitat de Mircea Eliade, Marino l-a tămâiat şi a scris o carte fără umbra vreunei critici — n-a apărut la Gallimard decât fiindcă a dus-o Eliade însuşi —, iar acum scrie în recenta sa carte că şi Eliade, şi Cioran, şi Noica sunt ca o „boală“ a literaturii române).

Tocmai din pricina ipostazei lui Marino de antifascist al ultimei ore, a contraatacat Andrei Comea. Şora a intervenit din împăciuitorism. Marino a început să urle, ameninţându-1 pe G. cu răzbunările sale cumplite. Radu Filipescu se tot scuza, Gabriela nu deschidea vorba. E prea ocupata cu Zoe Petre (intervievată pe o întreagă pagină din *22)* care a devenit consiliera preşedintelui.

S-a renunţat la Ministerul Imaginii României peste hotare. în schimb, se vorbeşte de Arachelian pentru Televiziune. G. ar fi încântat să scape, dar Iuga vrea mai departe să-i obţină prezenţa pe căi legale şi nu printr-o numire de sus.

îi chemăm astă-seară pe Monica Spiridon (întoarsă de o săptămână din Canada) şi pe Zografi: accidentul n-a fost grav. Deci nimic neliniştitor.

. Am primit de la Doina Jela o fotocopie după ultimul op ai lut Paul Goma, bătut şi tras la ordinator. E intitulat *Unde am greşit* spre a ne dovedi, dimpotrivă, că el n-a greşit niciodată. Şi-a pierdut succesiv prietenii şi numai din pricina lor. Nu am nevoie să citesc primele cazuri, le ştiu din *Vatra* (Ivasiuc) sau din proprie experienţă: Ţepeneag, Virgil Tănase. Şi atunci când are dreptate asupra fondului, forma începe s-o ia razna. Apoi, fantasmarea se declară ca o boală galopantă. Evident, pot să-mi dau seama mai exact de excesul fabulatoriu când sunt transcrise convorbiri telefonice cu mine de-a lungul capitolelor consacrate lui Manolescu, lui Liiceanu, lui Marie-France, pentru a culmina în delirul intitulat „Monica Lovinescu“. E şi mai grav ca în *Jurnalul* dedicat lui V. şi mie, deoarece mai construit, mai dialogat, mai epicizat. Şi mai fals.

Luni 2 decembrie

Sâmbătă la dr Mihăileanu. Răceala şi tuşea in-au făcut să gâfâi, nu inima, care e în stare bună. Nu trebuie însă s-o obosească bronşita.

Doctorul M. e mai încurajator ca oricând, iar instinctul său de „ajutorare" a semenului merge atât de departe, încât fuge până la subsol să-mi aducă nişte eşantioane de antibiotice. S-a obişnuit să îngrijească gratuit pe cei fără mijloace şi când nu mai e cazul pare a roşi primind un cec, chiar dacă cere pentru consultaţii nişte preţuri anormal de mici, gen tarif de dispensar. Puţini doctori mi-au dat o atare impresie de vocaţie aproape incompatibilă cu propriile interese materiale.

Ieri după-amiază, Nicolae Florescu cu o colaboratoare, Mihaela Constantinescu. Atmosfera e destinsă şi chiar remarca privind un fragment din interviul ce-i acordasem lui N.F. transformat în „prefaţă" la *Razne* de Cioran e astfel încât nu prea mai seamănă a reproş. Cu toate că ar fi fost foarte justificat. Dar omul e deschis, doritor să înţeleagă exilul şi să „servească" literatura română, cum să-l mai hărţuieşti cu nimicuri „deontologice"? De fapt, în locul unui exil abstract, în alb

şi negru, îi evocăm — via anecdota — pe un altul, mai diversificat, mai critic, mai pestriţ şi mai pitoresc. E normal deci să privilegiem poveştile cu Pârvulescu, ale cărui poeme nu-i prea plăcuseră. Vrea în schimb — şi insistă — să publice din Virgil un volum de versuri şi altul de *Jurnal,* găsind, din fragmentele citite de el prin reviste, că depăşeşte cu mult în interes pe al lui... Eliade. Ca totdeauna, V. refuză.

Telefon cu Simone: un neamţ originar din România a scris o carte despre Cioran susţinând, printre altele, că C. a vorbit la Europa Liberă. S. voia infirmare de la noi. I-am amintit că văzându-1 ferindu-se declamativ de interviuri, şi — dar asta nu i-o spun lui S. — împingând ridicolul până la a pretinde că nu le-a dat nici pe cele în care era pozat în propria-i cameră, nu i-am cerut niciodată să vină în emisiunile noastre. Spre sfârşitul convorbirii îmi vine însă un gând: şi dacă în 1990, la recepţia oferită de Parlamentul francez intelectualilor români din ţară (vreo sută de invitaţi, aduşi cu avionul de la Bucureşti), C., văzându-se înconjurat cu admiraţie de ei toţi şi pornindu-se brusc să vorbească numai româneşte, intrând chiar pentru câteva clipe într-o horă, s-ar fi trezit că-i întinde cineva un microfon, ar fi rezistat ispitei? (Cred, nu sunt însă sigură, că tocmai acolo a avut cuvinte de admiraţie pentru Iliescu transmise prin Radio Bucureşti — nici de asta nu-i pomenesc lui Simone.) Parcă îl văd, în mână cu un... crin, şi cu cascheta pusă aiurea, lângă poartă aşteptând să treacă ploaia şi să se poată şi el avânta în stradă. Nu era beat, ci pur şi simplu ameţit de acest moment incredibil: mai mult sau mai puţin disidenţii României primiţi ca purtători de cuvânt ai „revoluţiei" la Parlamentul francez. Nu intrase totuşi în vreo transă lirică şi nu-1 părăsise umorul. Când m-am arătat mirată că vorbeşte româneşte, mi-a replicat cu surâsul lui ştrengăresc ce nu se zbârcise: „Nu mai ştiu deloc franţuzeşte, ce asta-i limbă?“

Ne telefonează Christinel în miez de noapte: e din nou singură, românii ce stătuseră la ea o escrocaseră. Nu prea mai vede (simplă cataractă), cu auzul nu stă mai bine,

de mers nu merge, o dor oasele, la ce să mai trăiască? Ce să răspunzi? Trec peste necredinţa mea şi îi spun că Mircea o priveşte de acolo de sus, că pentru el trebuie să se îngrijească etc. Culmea e că prinde. Nu va face nimic, dar e sensibilă la argument, vocea îi devine mai vioaie.

încerc o convorbire ceva mai normală cu Gabriela Omăt, linia pârâie încontinuu şi trebuie să ne urlăm amabilităţi concise. De la Patapievici se aude ca din Paris. E încântat, îl găseşte chiar pe Emil Constantinescu „sobru“. Presupun că se referă la discursul de la Alba-Iulia, de sărbătoarea naţională.

Citesc în continuare *Agenda „ Sburătorului “* în notele căreia regăsesc textul polemicilor de care tata nu pomeneşte decât în- tr-o frază-două. Ştiam de cele cu Camil şi de unele infamii barbi- liene sau de Călinescu. Numi aminteam însă de agresivitatea primară a lui Cezar Petrescu sau de pretenţiile lui Aderca de a-1 fi „iniţiat" — sau în orice caz premers — în modernism. în afara de tensiunea polemică — mai precis pamfletară—cotidiană, cum îşi va fi stăpânit oare iritarea de a vedea tot felul de veleitari şi incapabili irosindu-i timpul?

Am aproape o revelaţie (caraghioasă fiindcă tardivă): din acest punct de vedere i-am fost unnaşă fidelă, risipind la rândul meu orele, uneori zilele şi săptămânile citind tot felul de manuscrise neroade, sau văzând nepricopsiţi în serie. E drept că el a găsit timp să scrie aproape 60 de cărţi, pe când eu... Dar, evident, nu din punct de vedere al valorii literare îndrăznesc comparaţia. Ci al unui destin moştenit şi împărţit apoi cu V., mai risipitor decât mine, **deoarece avea ce să risipească, mai multă cultură, mai mult talent, infinit mai multe posibilităţi. A trebuit să ajung până la aceşti ani tardivi — în secol şi pentru mine — ca să-mi dau seama că nici în prieteniile cu scriitorii ne-amatori n-am căzut mai bine, de când ne-am despărţit de un Ţepeneag sau un Goma mă tot întreb cum de-am putut avea cu ei relaţii atât de intens amicale? Ca tata cu Camil, Ion Barbu şi — redescopăr cu uimire — chiar Pompiliu**

Constantinescu la început. El venind direct de la Mihalache Dra- i gomirescu, e, în bună parte, explicabil. i

Această lectură mi-1 dezvăluie pe tata mai singur şi mai vul- ; nerabil tocmai în măsura în care nu putea comunica nimănui aceas- tă singurătate. Mi s-a făcut milă şi dor de el.

Marţi 3 decembrie

Atentat terorist, o bombă a explodat într-un compartiment de RER în staţia Port Royal. Morţi şi răniţi. Exact ceea ce s-a petrecut în staţia St. Michel în vara-toamna 1995. Să reînceapă oare ciclul terorist algerian, deşi crima nu e încă revendicată? Repetabilitatea acestui stil ignobil de a „lupta" ucigând sau luând ostatici nevinovaţi banalizează răul. Oamenii pierd până şi facultatea de a se mai indigna.

îl găsim astă-seară pe Paler. Cum nu mai publică în *Lumea liberă* de la New York, nu-i cunoşteam primele reacţii după „victo- rie". E mai pesimist decât Virgil. Mediocraţia pe care o va instala Convenţia la putere riscă să omoare speranţa, ca şi ideea de alternanţă. îi va pune pe cei de la *România liberă* sa ne trimită un pachet cu articolele sale de după alegeri, deja critice. Ne simţim bine cu el chiar de la distanţă. E dezgustat de slugărnicia din jur.

I-am telefonat şi pentru a-i exprima indignarea noastră după ce-am citit în *22* un articol al „fimdamentalistului drepturilor omu- lui", Gabriel Andreescu, împotriva lui. A ajuns la epitete demne de *România Mare:* „senilizant", „tipologia unui handicapat1*. Felul acesta de pamflet e atât de degradant, încât mă întreb dacă nu ies din consiliul revistei, care, între timp, s-a umflat cu tot felul de personaje, începând să semene cu un consiliu de administraţie.

In *22,* semnată şi de vreo zece membri ai Grupului printre care, din păcate, şi Patapievici, o

felicitare a GDS-ului către Emil C. Este inexplicabil că reprezentanţii „elitei" intelectuale se slujesc de o metaforă vulgară şi descalificantă ca aceea, repetata, de „a schimba macazul14. în mai ’90 şi septembrie ’92 „macazurile au fost prost puse44. Acum: „Aveţi norocul de a fi omul prin care, firesc, macazurile pe care se mişcă România să poată fi, în fine, bine puse.44 Ce tristeţe să afli printre semnatarii unei astfel de închinăciuni suburbane şi pe Mihai Şora!

Paradoxal, numărul 47 din *România literară* depăşeşte în „cult44 chiar pe *22.* Niki ne avertizase că n-a avut-o de partea lui decât pe Ileana Mălăncioiu, dar nu ne aşteptam totuşi la aşa ceva.

Niki, care n-a îndrăznit să arunce la coş acest număr, a refuzat în schimb un foarte violent, dar excelent articol al lui Mihăieş care a apărut în *Lumea liberă* din 30 noiembrie, „România la ceasul mediocrităţii cu ţâfnă44. îi spunem prin telefon cât ne-am bucurat ci- tindu-1. Vrea neapărat să venim Ia Timişoara. Să ne invite Fundaţia Soros. Acum e avion direct de la Viena. Nu promitem nimic.

Aş dori totuşi să stăm nu în acelaşi oraş, ci în acelaşi cartier cu oameni ca el sau Paler, pentru a nu mai vorbi de Gabriel (el are prioritate absolută). Apoi Zografi, Patapievici, până mai ieri Ga- briela. Şi mai sunt, mai sunt.

Sa-i avem vecini. La Paris nu mai dispunem decât de „relaţii amicale44. Cei foarte apropiaţi fie au murit, fie şi-au schimbat ţara sau firea. E cam pustiu.

Miercuri 4 decembrie

Telefon de la Mihnea revenit din Basarabia unde a câştigat alegerile la preşedinţie Lucinski — şi mai legat de Moscova decât Sne- gur. Mihnea a stat la Bucureşti doar o zi şi o noapte şi l-a văzut, cu Niki, pe... Măgureanu căruia avea să-i mai transmită două întrebări pentru interviul din *Politique Internationale.* Măgureanu le confirmă că Stroescu era „omul lor44 la Europa Liberă. N-are de ce să inventeze, Stroescu nemaiavând acum nicio activitate ce i-ar putea fie stingheri, fie servi. Revelaţia însă aruncă o

lumină inedită asupra unor evenimente de la Munchen. Şi poate, în primul rând, asupra „antipatiei44 lui S. faţă de emisiunile de la Paris şi a felului cum a ajutat ca ele să fie lichidate o dată cu închiderea biroului parizian. îmi cerea să-i trimit lui toate reclamaţiile şi justificările ca să lupte el cu americanii, cărora s-a ferit să le arate. în schimb, şi-a menţinut la Paris prietenul, Nicolae Balotă, cu programe de care râdea toată secţia românească. Presupuneam ca doar din amiciţie şi din prostie. De abia acum încep să-mi dau seama că motivaţiile puteau fi mai „securistice“.

Magureanu a fost invitat de Convenţie şi Constantinescu la Alba-Iulia, mulţumindu-i-se astfel pentru serviciile aduse opoziţiei (dosarul lui Radu Vasile) şi declaraţia lui că va vota pentru schimbare. A fost în legături de cvasiprietenie cu Coposu, am impresia că şi Niki îl ia în serios, ca şi Paler, cu care Măgureanu se tot laudă că se vede destul de des!

Gabriel e foarte iritat de Scrisoarea adresată de unii membri ai Grupului iui E. Constantinescu. Ceilalţi membri ai Grupului pentru Dialog Social nici n-au fost consultaţi. Cere o şedinţă la GDS pentru discutarea cazului Marino şi a acestei Scrisori.

în *Convorbiri literare* (nr. 11, noiembrie) au publicat pe două pagini interviul cu mine pe care l-au intitulat „Sunt sigură că nu suntem vindecaţi de comunism".

Joi 5 decembrie în Serbia, mari manifestaţii împotriva lui Miloşevici. „Picătura de apă“ care face acum să se reverse mulţimea pe străzile Belgradului (ieri 200 000) este nerecunoaşterea succesului opoziţiei la alegerile municipale. Miloşevici nu mai poate declanşa represiunea (americanii l-au şi pus în gardă) şi va da probabil înapoi. Numai că partidele opoziţiei reunite acum în mişcarea „împreuna4* au cam aceleaşi defecte ca opoziţia noastră din Convenţie: discordie, ambiţii personale, incompetenţă, agravate în Serbia prin prezenţa alături de democraţi a celor care-1 contestă pe Miloşevici de la extrema dreaptă, negăsindu-1 destul de „naţionalist*1.

Miloşevici e ultimul din garda comunistă care a

păstrat în Est puterea integrală. A crezut că-şi poate salva scaunul prin şovinism şi război. Şi până la un punct a şi reuşit. Manifestaţii au mai existat, şi arestări, şi condamnări. Ele nu păreau însă provocate de ororile, măcelurile, crimele comise de armata sârbă de-a lungul războiului pentru puritatea etnică, pentru o Mare Serbie dominatoare. Nici acum nu e sigur că oamenii s-au coborât în stradă din această pricină.

Privind la jurnalul televizat mulţimea (mai ales studenţi, dar nu numai) manifestând sub ploaie şi ninsoare, mi se pare că mă aflu din nou în Piaţa Universităţii în aprilie ’9G sau că particip la „revoluţia de catifea" praghezâ. Aceleaşi banderole, aceleaşi proteste scandate la Berlin, la Sofia, la Tirana. Şi aceleaşi mulţimi. Imaginile nu sunt diferite deoarece coşmarul fusese comun: comunismul. Se tot iese din el de nu se mai termină.

în casă, revoltă a roboţilor. Computerul, după câteva săptămâni de loială colaborare, a reînceput să-şi cam facă de cap, trimiţân- du-mi mesaje suprarealiste, iar faxul nu mai vrea să lucreze cu *repondeur*-ul. Două ore iritante şi cvasigroteşti azi-dimineaţă cu o biată fetişcană de la *România liberă* ce se străduia să-mi trimită articolele promise de Paler şi, neînţelegând franţuzeşte, nu descifra mesajul înregistrat.

Sfârşesc prin a închide *repondeur*-ul ca să primesc de la Mih- nea răspunsurile foarte abile ale lui Măgureanu la ultimele trei întrebări pentru interviul din *Politique Internationale.*

Mă tot întreb cum de-1 găsesc „frecventabii“ oameni ca Mano- lescu, Paler, ieri Coposu, azi Patapievici. Mihnea crede şi el că SRI-ul se schimbă, că nu mai păstrează toate vechile cadre ale Securităţii, că tineri chiar foarte instruiţi se angajează acolo (ca cel mai bun student al lui Gabriel de anul trecut). Eu îi răspund: cu atât mai rău pentru ei. Dacă orizontul unor astfel de adolescenţi dotaţi este doar poliţienesc — şi încă ce poliţie, moştenitoare de lagăre, închisori, torturi! — atunci înseamnă pur şi simplu că

regenerarea n-a început încă.

Duminică 8 decembrie

Telefon de la Stelian Tănase. Vrea să ştie dacă îi poate da lui Jean Florescu o carte pentru noi. Nu-1 cunoaşte. Presupun că e cel cu un fel de fundaţie de ajutor pentru români care n-a făcut mare lucru. St. Tănase şi-a susţinut o teză de doctorat (politologie) despre perioada Gheorghiu-Dej. A scris şi două romane. Pe unul dintre ele, se întreabă însă dacă-1 poate publica fiind vorba de un scriitor (uşor de recunoscut) care ar fi fost şi mare securist. Voia sa mai ştie dacă am primit cartea de la Editura Vremea cu procesul Noica şi *Cartea albă a Securităţii* (azi ne dăm seama că în plicul ei se afla şi o scrisoare către mine şi V. semnată de Ion Cristoiu şi îi mulţumim cu o simplă carte de vizită). St. Tănase, care ne telefonează periodic, este mişcător. Totdeauna relaţiile cu el au fost bune, nu văd însă de ce au devenit, din partea lui, atât de atent călduroase.

Zilele acestea a sunat şi Ioana Andreescu din partea unei realizatoare de la Televiziune, Lucia Negoiţă: să participăm la o emisiune despre Mircea Eliade pentru care s-ar deplasa la Paris. Refuzăm.

Aseară, la televiziune, „Les Dossiers de PHistoire"; un documentar *Les Liaisons dangereuses* despre colaborarea secretă dintre poliţiile nazistă şi comunistă şi fascinaţia lui Stalin faţă de Hitler, a cărui accesiune la putere de fapt a ajutat-o. Doi realizatori ce trebuie reţinuţi, Thibon d'Oiron şi Jean-Franşois Delassus. Partea a doua ajunge până la semnarea pactului secret de împărţire a Europei din 1939 (fiind trecut şi raptul Basarabiei). Imagini ştiute, altele inedite (prizonieri polonezi obligaţi să-şi sape groapa în care le vor fi aruncate cadavrele) şi comentarii excelente. Nu e de mirare că Franşois Furet i-a consacrat două pagini în suplimentul cu programele televiziunii din *Le Nouvel Observateur* (5-11/12).

Imaginile ilustrează de fapt cartea lui Furet (*Trecutul unei iluzii*) apărută în sfârşit şi în traducere română, la Humanitas, cu câteva rânduri de prezentare pe copertă

extrase din *Insula Şerpilor.*

în acelaşi număr din *Le Nouvel Obs.* un excelent articol sarcastic al lui Bemard Frank despre felul cum este privită din Occident „schimbarea" din Rusia. Cu nostalgia în fond a vremii când împărţirea lumii în două—ce părea imuabilă—punea Occidentul în situaţia comodă de a da numai replica. Pe acelaşi ton B.F. ia apărarea lui Soljeniţân al cărui lung şi recent articol din *Le Monde* a fost primit cu grimasele obişnuite: de ce amestecă politica cu morala, de ce spune mereu acelaşi lucru, va fi fost el curajos, dar acum ce mai vrea? etc., etc.

Articolul lui Soljeniţân poate într-adevăr descuraja: în Rusia nu e urniă de democraţie—constată el —, toate relele sistemului comunist s-au chiar agravat: mafia, ieri, lucra pe ascuns, acum pe faţă, oligarhia e coruptă, între bogăţia zgomotoasă a unora şi mizeria celor mai mulţi nu mai există deosebiri, ci prăpastie. Nu e mai puţin adevărat că Soljeniţân, în amara sa decepţie, ocoleşte Evenimentul prin exceienţă al acestui sfârşit de veac: decesul comunismului (la care de altminteri S. însuşi a contribuit). Faptul că n-a intervenit imediat convalescenţa îi întunecă în parte luciditatea. Apoi, o tendinţă slavofilă n-a fost niciodată prea tăinuită la el: democraţia de tip occidental nu i se pare făcută pentru Rusia. Spunând asta, nu dispreţuieşte Rusia, ci democraţia de tip occidental şi mai ales american. Lipsa ei de spiritualitate. Laxismul ei. Dispariţia valorilor morale etc. Soljeniţân a răpus — în bună parte — un imperiu, nu poate însă trece peste dezamăgirea de a nu vedea cum Binele ia locul Răului, ci doar cum oameni şi situaţii se mai zbat încă în aproximaţii şi ambiguitate, ca într-o mocirlă, amestecân- du-se. «.

Sau poate are el dreptate şi tot ceea ce vedem din Occident cu o infimă speranţă ca un început de democraţie (alegeri libere, presă independentă) face parte dintr-o sinistră potemkiniadă? în orice caz, ca totdeauna, ce spune Soljeniţân trebuie luat în serios, dacă nu şi în tragic.

Pe Canalul 5, azi, un documentar cu evenimentele din decembrie ’89 şi procesul Ceauşescu. Imagini comentate

de actorii momentului: generalul Stănculescu, aventurierul Gelu Vbican-Voiculescu (cuminţit şi cu cravată, ca un ambasador ce mai e încă, pe cât timp?), playboy-ul Petre Roman (cel mai occidentalizat în ţinută şi vorbire), Ion Iliescu şi inevitabilul său surâs, impostorul Sergiu Nicolaescu, mereu prezentul Silviu Brucan (povesteşte convorbirea sa cu Gorbaciov care i-ar fi spus că numai românii îl pot da jos pe Ceauşescu, sovieticii nu intervin, cu condiţia să nu dispară şi partidul comunist), Măgureanu, extrem de oarecare (nu-mi aminteam că a fost în „juriu" la proces), pilotul elicopterului Ceau- şeştilor—a pierit între timp în zbor, aşa cum alţi „actori" au murit în accidente de circulaţie. Nu de altceva, dai- ştiau prea multe. Niciunul dintre ei nu dezleagă misterul „teroriştilor". în afară de aiurelile lui Sergiu Nicolaescu (turiştii sovietici erau în număr mare la Timişoara, se subînţelege că ei au provocat mişcarea), aflăm prea puţine lucruri noi, de pildă Iliescu a dat din prima zi telefon la Moscova spre a afirma că nimic nu se schimbă şi România rămâne în Pactul de la Varşovia.

Din nou, şi mai intolerabile imagini de la procesul şi execuţia Ceauşeştilor, care, cum s-ar spune la Bucureşti, ne-a stricat, pe drept : cuvânt, „imaginea" în lume pe ani de zile. (Stănculescu, în juriu, pleacă privirea, o fixează în podea, doar-doar va izbuti să nu dea | ochii cu ei.) Victime dinainte judecate, acum doar insultate (de la ! dementa glorie dinainte până Ia judecata asta pripită, în care foştii 1 lor subordonaţi, ce tremurau numai la auzul pasului lor, le vorbesc j răstit, tutuindu-i, e o prăpastie peste care vizibil cei doi nu reuşeşc > să treacă). Simpatia spectatorului — chiar şi a aceluia care ştie cât de nemăsurat e râul pe care l-au făcut amândoi — nu poate să nu se îndrepte spre ei. El o linişteşte când ea vrea să replice la obrăznicii, şi o face luându-i mâna cu un gest neaşteptat de uman. Ea ţipă să fie duşi la moarte împreună, e momentul în care parcă uiţi câţi oameni au deformat şi au omorât ei, prin foame, frig, frică sau gloanţe.

In discuţia ce urmează între fostul ambasador al Franţei la Bucu- | reşti, Le Breton, şi Radu Portocala, primul are dreptate afirmând că ; trebuiau executaţi, fără o astfel de parodie de proces (discutase ij „cazul“ cu Badinter care fusese de aceeaşi părere). Ambasadorul crede într-o revoluţie spontană, Portocală, ca în cartea sa, într-una ■; provocată de serviciile secrete din Est, dar şi din Vest — chiar şi din Franţa! în afară de acest delir, e informat şi persuasiv. Le Bre- ' ton socoteşte că independenţa faţă de URSS a existat în an urni- ş te limite, Portocală, fireşte, că a fost un bluf. Dezacordul e însă ; cu totul civilizat. .]

îmi dau seama că văd aceste imagini ca sosind dintr-un trecut foarte îndepărtat, îmi revine, palidă, amintirea entuziasmului meu .■ de atunci, e de neconceput, dar credeam în miracole (de ce nu, când } asistam la cel mai important dintre ele?). Dacă mi-ar fi spus cineva ! că vor trece şapte ani înainte să se aleagă opoziţia, m-aş fi uitat la i el ca la un nebun. Sau ca la un comunist nevindecat. De pildă, Bru- can, atunci când a pretins că va fi nevoie de 20 de ani înainte de o j revenire la normal, mi s-a părut de o insolenţă greu suportabilă. ••

uni 9 decembrie j încheiat ieri lectura întretăiată şi laborioasă (din pricina notelor din > partea a doua la care trebuie să te referi la câte două-trei rânduri) i din *Agendele,, Sburătorului* Nu e mare lucru de adăugat la primele impresii. Câteva puncte totuşi pe care le uitasem — sau nu le-am ştiut niciodată. De pildă „bădărănia44 cu care Herescu l-a atacat pe tata. Şi dacă aş fi ştiut-o, i-aş fi arătat oare aceeaşi prietenie la Paris? N-ar fi imposibil, n-am făcut teatru cu Camil după ce scrisese pamfletul împotriva tatei? E drept că i-am cerut voie mai înainte de a mă duce la repetiţiile lui Camil şi că, tolerant şi civilizat cum îi era firea, tata mi-a dat încuviinţarea fără nicio ezitare.

Apoi, greu explicabila pornire a lui Sebastian împotriva lui şi a „Sburătorului44. Nu de moment, ci de durată, şi cu atât mai stranie.

Atacurile împotrivă-i sunt extrem de numeroase. Se izbea prea deseori de ostilitate: se vede prea bine din notele, mai ales ale Ga- brielei Omăt, cu citate din articolele incriminate.

Nu credeam că l-am „moştenit44 pe tata şi în pasiunea teatrală. Nu numai că se ducea la mai toate premierele, dar a şi ţinut, în timpul Primului Război, cronica teatrală. De aceea poate că m-a şi dus prea devreme la un spectacol. N-aveam decât 5 ani, când nota, subliniind:

„Monica, întâia oară la teatru (mult zgomot).44

Nu înţeleg cum atunci când am revăzut dactilograma nu m-a izbit această notă şi nu m-a făcut să-mi închipui ca acum ce împe- liţată voi fi fost, în loc să stau cuminte în loja direcţiei, unde tata, fiind în comitetul de lectură al Teatrului Naţional, avea locuri când voia.

Nu-mi aduceam aminte nici de pasiunea sa pentru literatura rusă. Când vine Stanislavski cu Teatrul de Arta de la Moscova în turneu la Bucureşti, în 1929, nu ratează niciun spectacol şi — el atât de sever — nu e avar cu epitetele: „excelent44 e cel mai curent.

în schimb,, ştiam că Panait Istrati n-a fost decât o dată să-l vadă, nu şi de ce. Pentru a-1 pune în contact cu Benvenisti (ed. Ancora) „în vederea publicării unui volum cu impresii antibolşevice din Rusia44.

Printre note, una singură mi se pare incompletă. E semnată de Al. George şi-l priveşte pe Baranga. Satirizat în *Memorii,* Baran- ga, producător de poezie mistică şi având insolenţa să semneze pe atunci... Voiculescu (!!), nu s-a supărat, a mai trecut pe la „Sbură- torul44, ba chiar — scrie Al. George — „în nişte evocări tardive şi-a atribuit, cu totul improbabil, gesturi de generozitate faţă de fosta soţie a criticului, aflată în regim de exterminare în închisorile comuniste".

Nu obişnuiesc să consider necesar ca cineva să mă citească chiar dacă scrie despre mine, dar de data asta, când am răspuns fragmentului incriminat din *Jurnalul* lui Baranga, prin radio, apoi într-unul din volumele de *Unde*

scurte publicate la Humanitas, Al. George putea să ţină seama de această replică a mea. Deoarece dovedeam de ce o astfel de „vizită" la Malmaison, unde nu exista vorbitor, era nu „cu totul improbabilă", ci imposibilă. Aşa stau însă lucrurile în România, unde se comentează mai ales ceea ce nu s-a citit. (Numai în România?)

O rechem pe Gabriela Omăt pentru a-i reînnoi, de data asta într-o convorbire mai lungă şi fară paraziţi pe fir, felicitările mele. Le merită din plin. O singură mică impostură de care nu sunt însă responsabilă. Cum Zigu Omea cu „Minerva" lui n-aveau cum să-mi plătească cel puţin o minimă parte din dactilografierea manuscrisului, am fost pusă ca „editor" („Ediţie de Monica Lovinescu şi Gabriela Omăt") pe coperta interioară. La „drepturile de editor" — de altminteri ridicole — am renunţat cu totul pentru al doilea volum. Mă voi lupta la al treilea volum să dispar cu totul de pe prima pagină. Dacă n-o fac de pe acum este doar pentru că vreau să păstrez controlul asupra ediţiei, dându-i prioritate absolută Ga- brielei Omăt. Nu e inutil deoarece Alexandru George într-o auto-cronică s-a şi lăudat că el a scris toate notele!

Un ultim punct: de ce de abia acum aceste „revelaţii" când eu am avut în pază *Jurnalul* tatei şi tot eu l-am dat la dactilografiat Oanei Orlea şi Rodicăi Iulian? Fiindcă:

— manuscrisul l-am descifrat (cu greu) acum aproape 40 de ani când mi l-a trimis mama clandestin prin Legaţia Franţei;

— l-am dat să-l bată la maşină acum (tot aproximativ) 20 de ani şi atunci n-am revăzut decât cuvintele indescifrabile.

Apoi — dar am insistat suficient asupra acestui aspect —, notele redând polemicile din ziarele vremii, la care se referă E. Lovinescu în două-trei cuvinte, transformă o reacţie aparent umorală a lui în- tr-una pe deplin justificată: era negat nu doar de duşmani (Iorga, Mihalache Dragomirescu, Ibrăileanu), ci şi de ai lui. Pamfletele, împunsăturile acestora le suporta, fireşte, mai greu. Ai impresia că şi-a petrecut existenţa între veleitari

ucigându-i timpul şi răuvoitori măcinându-i nervii.

Ce rău îmi pare că eram un copil şi nu m-am priceput să-i fac viaţa mai uşor de dus.

La trezire, Savu. A primit un fax cu lista noului guvern. Aproape deloc surprize. Doar Ciumara la Finanţe. Nu credeam că ţărăniştii vor merge până într-acolo când toată lumea spune, chiar dacă nu ştie, ca e mare securist infiltrat în Partidul Naţional Ţărănist şi, de data asta sigur, economistul cel mai marxist din toată ţara. La Interne, altă gafa prevăzută: Dej eu, ţărănistul care a contribuit la înăsprirea Codului Penal împotriva ziariştilor şi a homosexualilor, lege votată în ciuda protestelor Consiliului Europei. Ceva bun: doi unguri în guvern, la Turism şi Minorităţi. Herlea, numit la subsecretariatul pentru Integrarea Europeană, îi telefonează lui Michalon la Est-Libertes şi sfârşeşte prin a vorbi şi cu Mihnea: ar vrea să cumuleze profesoratul în Franţa eu secretariatul de stat în România! Şi-l descoase pe Mihnea despre funcţionarea Consiliului Europei — habar n-are cum se petrec lucrurile acolo.

Gabriel a văzut şi el la televiziune un interviu cu Virgil Tăna- se în care ipochimenul se lăuda cu scriitorii ce vin la Centrul Cultural de la Ambasadă. întrebat de ce nu călcăm pe acolo V. şi cu mine, V.T. a replicat veninos că e normal: noi suntem nişte „orali“ şi nu scriitori. Acum îmi explic mai bine de ce ne lua apărarea, cu indignare, Ileana Mălăncioiu în *România literară.*

Miercuri 11 decembrie

Ne cheamă Niki de la PAC, cerându-ne texte pentru un număr special din *România literară* înainte de Sărbători. Eu aveam pregătită pentru ianuarie o cronică despre cartea lui Lyotard *Signe Malraux.* I-o trimit prin fax, atrăgându-i atenţia că nu va avea o alta pentru luna viitoare.

Marina îmi spune, în treacăt, că tocmai vine de la înmormântarea lui Marin Sorescu (cancer la ficat detectat de câteva luni). A murit duminică. Ultimele săptămâni şi le-a petrecut dictând soţiei lui poeme — vreo 60 — şi

plângând când i le recitea, impresionat de angoasa ce emană din ele. A şi suferit când cancerul s-a generalizat. I se făcea morfină.

Brusc năpădită de tristeţe, îmi dau seama că şterg, deocamdată, cu buretele purtarea lui penibilă de la„revoluţie** încoace. Ceea ce n-am putut face la înmormântarea lui Eugen când m-a rugat, surâzând, să ne „împăcăm*1 (nu ne certasem de fapt, doar îl dispreţuiam în tăcere şi o simţea) iremediabilul l-a provocat imediat. Din fericire, am de evocat şi alte momente decât penibilul său *intermezzo* ministerial în compania unui Mihai Ungheanu.

Sorescu a fost primul sol al „tinerei generaţii** care, sub semnul „liberalizării** (1967), ne-a sunat la uşă. Locuiam încă la St. Ouen. A sosit într-o bună zi neanunţat. Era pe la prânz; eu nu mă trezisem bine, l-a luat V. la un restaurant din cartier până am devenit prezentabilă. A revenit în duet cu Bănulescu („mioriticii** cum le spune Cuşa), amândoi proferau doar banalităţi când se aflau împreună cu un exilat; de unul singur, fiecare povestea pe nerăsuflate tot ce se petrecea în ţară. Nedespărţiţi au rămas până s-au certat prin Statele Unite (Eliade e cel care ne vestise ruperea „tande- mului“).

în felul lui, cu adevărat aparte, Sorescu era curajos. în texte. Şi *Iona,* şi *Există nervi* se dezvăluiau, în acel context, explozive. Le-am tradus, uneori în direct şi improvizat ca în mica sală de la Chaillot unde se reuniseră mai toţi regizorii de avangardă ai Parisului, părând că se vor bate pe textele lui. Până la urmă, tot un regizor român, Penciulescu, a montat *Iona* în traducerea mea la Teatrul Lucemaire. Regie oarecare şi chiar în contrasens, Iona împleti- cindu-se pe un sol de cauciuc, când nota specifică a piesei este tocmai închiderea, închiderile succesive. Se întrezărise atunci posibilul său succes. întrezărit a rămas până azi, în ciuda câtorva cărţi publicate prin edituri minuscule.

V. l-a prezentat citindu-i într-o bună zi din volumul *Poeme* la Cenaclul lui Mămăligă, unde nu se putea admite

că există „valori** şi în ţară, ci doar în exil şi îndeosebi la acest cenaclu. A fost un miniscandal: „a înnebunit Ierunca, lansează poeţi comunişti**. Peste o lună-un an, cu toţii uitaseră, fiecare se lăuda că el l-a „descoperit** pe Sorescu.

Era foarte prudent — ca să nu spun mai mult. Fraza lui cheie: „s-o lăsam încurcată'1. Orice judecată prea tranşantă risca sa lovească şi în viitoarele lui — pe atunci minimale — abdicări. Se tot ruga, mai în glumă, mai în serios, de Y. să nu mai alcătuiască în *Ethos* „Antologia ruşinii11, temându-se că într-o zi va figura şi el acolo, cădelniţând regimul. Revăd precis scena. Ne îndreptam spre metroul Botzaris. Sorescu îl ţinea ca de obicei de braţ afectuos pe V. rugându-1 să abandoneze „antologia“, cu un zâmbet deja pregătit pe buze ca, în cazul când va fi repezit, să se poată apăra pretinzând că glumea. Mai cred — dar nu mai sunt sigură — că V., în stilul lui implacabil, i-a răspuns, tot cu zâmbetul pe buze, că va ţine rubrica mai departe deschisă tocmai în eventualitatea că-i va putea înscrie şi numele lui. Sorescu nu se juca. Era realmente terorizat de această perspectivă. Deja la *Luceafărul* îi tipăriseră nişte declaraţii compromiţătoare, pe care, grijuliu, nu le scrisese, le spusese. Băieţii, protocronişti, fideli duşmani ai lui, îl înregistraseră. Ce mai putea face? Să le nege? De negândit.

Până a început să râvnească la Premiul Nobel, până a dat şi peste el megalomania, şi s-a pus, de data asta nesilit de nimeni, în slujba lui Iliescu, Marin Sorescu avea un fel de a nu fi nici curajos, dar nici laş care în scriitorimea bucureşteană putea trece aproape drept o atitudine de rezistenţă. La sfârşitul anilor ’70 deschisesem o rubrică, „Români în trecere prin Paris“, la „Teze şi Antiteze", pentru a primi la microfon pe scriitorii din ţară care prinseseră ceva curaj (primul, adus de Barbăneagră, fusese Băieşu!), Cenzurii nici nu-i trecuse prin cap o asemenea posibilitate, nu se opusese deci la incredibila lor participare la Europa Liberă. îi protejam cât puteam, aveam grijă ca subiectele să fie pur culturale şi mai mult

anodine, în orice caz referindu-se doar la cultura occidentală. Au trecut pe acolo 10-15 scriitori din România. La Bucureşti nu se spune nici pâs. Doar Marin Sorescu era cam îngrijorat şi amâna mereu. Când s-a decis şi a înregistrat şi el, s-au trezit şi autorităţile de la Bucureşti şi au interzis scriitorilor să mai vorbească la microfonul Europei Libere. Aşa că Sorescu a devenit „rezistent farâ voie“ făcând variaţii umoristice pe tema Turnului Eiffel!

Ultima oară, când i s-a publicat un volum de versuri regional-ol- teneşti în Franţa sub formă de poeme în proză, Veronique Soule, în căutare de disidenţi (era în 1989!), voia să-i ia pentru *Liberation* un interviu răsunător. Am căutat s-o calmez şi să-i explic de ce tipul de curaj al lui Sorescu era diferit de al confraţilor săi din Est şi până la sfârşit (de la textul lui Dinescu) chiar şi al unora din ţară. V.S. înţelegea repede pe acea vreme şi interviul a ieşit, conform speranţelor lui Sorescu, suficient de anost pentru a nu fi remarcat.

Pe tânărul autor al *Poemelor;* revelaţie de la sfârşitul anilor ’60, aş vrea să-l rechem acum în memorie pentru a mă despărţi ‘ de Marin Sorescu cum s-ar fi cuvenit.

Parcă mereu „n-a fost să fie“ în literatura română.

Vineri 13 decembrie

Miercuri seara, cu V., la o prezentare de presă a filmului lui Lucian Pintilie *Prea târziu.* Genericul te lasă să speri o capodoperă. Nu *l* e una mai ales din pricina răstelii neîntrerupte. Absolut toate personajele urlă. Ţipătul atât de repetitiv îşi pierde astfel şi forţa, şi urgenţa. Măcar personajul principal, Procurorul, interpretat de Răz- van Vasilescu (prezent şi în *Balanţa*, a ajuns un fel de actor fetiş al lui Pintilie), să fi vorbit normal, spre a scoate în relief agresivitatea, nebunia celorlalţi. Dar şi el îşi umflă vocea pentru sudalmă şi poruncă. Intr-o asemenea asurzeală, nu mai auzi nimic. Avea dreptate V. să spună pe când plecam de acolo „parcă am ieşit de la un film mut“. Nu i-a repetat-o lui Lucian a doua zi la telefon deoarece ar fi înţeles-o doar ca o negaţie completă, ceea ce nu era. Din

toate punctele de vedere, filmul, realizat într-una din acele mine de unde a pornit „mineriada“ bucureşteană, coboară până la rădăcinile răului. Pentru prima oară înţelegi cu adevărat cum astfel de suboameni au putut furniza materia primă a mineriadei. f într-o intrigă fără legătură directă cu grozăvia din iunie 1990 la j Bucureşti, procurorul caută să identifice un miner suspectat de I omoruri în serie, privind imaginele filmate în timpul mineriadei. Pintilie nu uită să-l arate şi pe Iliescu mulţumind minerilor Mizeria | şi manipularea constantă produc acelaşi om nou din oricare strat | social ar proveni el. Alegându-1, de astă dată, din măruntaiele pa- I mântului, Pintilie a renunţat şi la bruma de respiraţie şi umor din *Balanţa,* spre a se instala într-un fel de thriller subpământean. Acolo .]

unde până şi raţiunea nu poate naşte decât monştri. Nu doar crescuţi, dar şi întreţinuţi de un sistem ce nu şi-a schimbat decât aparenţele, Securitatea ţinând mai departe în mâini toate pârghiile puterii (vizita Procurorului în Arhivele Securităţii este, din acest punct de vedere, antologică).

Ce-ar fi de scos din film? Scena în care Procurorul vine s-o vadă pe văduva unui miner ucis. E un stil de mizerabilism ce duce cu gândul prea insistent spre *Germinai,* şi nu patronajul unui Zola îi convine lui Pintilie. Pe vedeta feminină, Cecilia Bârbora (soţia lui Daneliuc), nici măcar destul de frumoasă pentru a depăşi statutul de simplu „obiect" sexual.

Aş fi „explicitat" mai multe scene (L.P. cultivă prea sistematic elipsa), printre care şi cea pre-finală a exploziei, nu se vede bine ca e provocată de doi securişti. Asupra acestui punct e de acord şi Lucian, care regretă a fi renunţat la o secvenţă ce lămurea totul.

Aseară, la telefon — tocmai sosea de la Bucureşti cu avionul —, l-am găsit mai sumbru, mai amar ca de obicei. Nu înţelege cum românii refuză memoria, pe care vrea să le-o provoace şi întreţină el. Spera, fără îndoială, că *Prea târziu* va reprezenta un şoc, scoţându-i pe români din letargia amnezică. Nu i-a scos nici măcar pe criticii de

cinema. Uit să-i amintesc că sălile de cinematograf bucureştene au fost goale şi pentru filmele lui Wajda *(Omul de marmură* şi *Omul de fier).* în postcomunism, memoria este, aproape peste tot, culpabilizată. Şi evident că pentru ea trebuie să lupţi, dar fără speranţă imediată.

Nu-mi amintesc — la nivelul şi cu uneltele noastre — să fi făcut V. şi cu mine altceva de-a lungul unei întregi existenţe. Drama începe când speri să combini această salvgardare generală cu reuşita ta artistică personală. Legată în plus de instantaneitatea filmului ce se cere privit cum se cuvine de la început, fără de care se poate pierde în ceaţa kilometrilor de imagini din Cimitirul Proastei Priviri.

în sală, Alain Păruit cu o tânără şi nouă traducătoare din limba română (lucrează împreună la o antologie a poeţilor basarabeni). Doctorul Meţianu cu soţia (ea regretă că se dă despre România o asemenea „imagine". Am ajuns alergică la cuvânt).

în noaptea geroasă ne ducem la Odeon să facem cheful pe care l-am ratat de ziua mea.

La telefon, Vona îmi descrie şedinţa de la Sorbdna consacrată lui Eliade. Cum Dubuisson (autorul tezei de doctorat de tristă memorie în care interpreta toată opera lui Eliade la lumina „fascismului" căruia i-ar fi rămas mereu fidel) recidivează, îi răspunde, prost şi violent, Basarab Nicolescu, bine, măsurat şi ferm Hăuli- că (e versiunea lui Vona care-i rămâne veşnic recunoscător lui H. pentru Premiul Latina, cred însă că, de data asta, corespunde adevărului). Şi Vona insistă să primim pe realizatoarea de la Televiziunea Română. Acelaşi refuz.

Astă-seară, sună Bordeianu: a reuşit să ducă Institutului de Studii Orientale de la Bucureşti toată biblioteca lui Mircea Eliade din apartamentul său parizian. I-a telefonat lui Christinel, care, revenită puţin la viaţă, l-a repezit, redescoperindu-şi o dată cu vitalitatea şi umorul: „Treaba dumitale, mai vrei să te şi felicit!" îl felicităm noi pentru ea, a făcut şi el drumul în TIR, s-a luptat la vamă să fie lăsată să treacă donaţia, pe Calea Victoriei, în faţa

institutului, a scos cărţile din camion, le-a despachetat, le-a predat catalogate. A găsit şi un notar pentru un act de donaţie-beton (de la Asociaţia pentru Democraţie din Paris către institut) şi astfel volumele nu vor putea fi consultate decât la Institut.

în *Liberation* şi *Le Monde* (aici inevitabilul Reichmann) articole la moartea lui Marin Sorescu neaduse bine la zi, adică neţinând seama de anii postdecembrişti în care Sorescu parcă s-a străduit să se nege pe sine.

Sâmbătă 14 decembrie

La insistenţele lui Adrian Oprescu ne ducem la Casa Română pentru o seară de Crăciun. Vin să ne ia Dana Diminescu cu prietenul ei arhitect Daniel Ciocâzan, viu, inteligent, cu informaţia „culturală" la zi. Ne place.

O dată ajunşi acolo înţelegem insistenţele lui Oprescu. După ce a recitat din Ion Pillat, Alexandru Danielopol citeşte o „povestire" a lui Oprescu — prima din toată viaţa lui de ne-scriitor: un fel de „mister" de Crăciun la Canal. Fără clişee, nici sentimentalisme. Surprinzător de sobru. La toate felicitările, nu răspunde decât: „E o poveste adevărată." încerc să-l conving că greutatea stă tocmai în a „rendre le vrai vraisemblable“, dar nu pare prea impresionat de referirile la Boileau şi Camus.

în locul exilaţilor cu zel de amator şi media de vârstă de vreo 70 de ani cântând, de altminteri corect, colinde, o surpriză: un tânăr preot venit cu corala Patriarhiei, acum câţiva ani, a rămas aici. îl cheamă Stoica şi din cinci-şase oameni a făcut un ansamblu cu totul profesional. Când din bariton ce este trece în registrul tenor, parcă te atinge o aripă de înger. îmi dăruieşte o partitură de colinde.

Slabă însă caseta adusă de Charlie de la Bucureşti cu datini de Crăciun: toate clişeele genului sunt acumulate în imagini impecabil de convenţionale.

E prezent şi primarul de la Săpânţa, amintindu-ne pe scurt epopeea sa. îl întreb dacă nu se întoarce acum: pe Emil Constantinescu îl cunoaşte destul de bine. E însă condamnat penal şi până ce o justiţie dezbărată de reflexele comuniste nu va revizui procesul, stă locului.

Poghirc — nu-1 mai văzusem de mult — îmbătrânit. Ne confirmă punct cu punct ceea ce ne spusese Vona despre şedinţa consacrată la Sorbona lui Mircea Eliade. Se pare că unul din momentele tari, după acuzaţiile de antisemitism lansate de Dubuisson, a fost provocat tocmai de Vona care s-a ridicat pentru a mărturisi că n-a simţit urmă de aşa ceva la Mircea. Poghirc are de gând să răspundă în scris punct cu punct „tezelor" lui Dubuisson. Se miră că nu ne-a văzut la Sorbona. E oare chiar incapabil să înţeleagă că, şedinţa fiind organizată de Centrul Cultural Român, nici prin cap nu ne-ar fi trecut să mergem? Probabil, din moment ce el a fost de mai multe ori la Ambasadă.

„Gazdele", Alexandru Ghica, Victor Popescu, Adrian Oprescu, Charlie de Hillerin, par fericite de reuşita „şezătorii" care se lasă cu bufet şi, când ieşim pe uşă, chiar cu cântec.

De fiecare data, la astfel de întruniri „le temps retrouve". în parte şi de aceea le evit.

Seara, la televiziune, un nou episod al documentarului „Hi- tler-Staline: liaisons dangereuses" din cadrul emisiunii „Les Dossiers de l'Histoire". Azi, a treia parte şi, din păcate, ultima. înregistrez pe casetă nu pentru că ar cuprinde multe documente de arhivă care să ne modifice viziunea, ci din pricina punctului de vedere al realizatorului, Jean-Franţois Delassus. Cred că nu mă înşel: pentru prima oară este pus în chestiune, întx-Q emisiune televizată, procesul de la Niimberg. Injustiţia era flagrantă din moment ce numai naziştii se vedeau acuzaţi de declanşarea războiului, când o parte din cei care-i judecau, sovieticii, purtau şi ei răspunderea pactului germano-sovietic, a sfârtecării Poloniei, a răpirii Ţărilor Baltice şi Basarabiei (toţi spun „Moldova44, mai aberant e că aşa o numesc până şi basarabenii). împărţirea Europei, cedarea unei bune jumătăţi lui Stalin sunt evocate cu o claritate de care, până acum, nu-i credeam capabili decât pe cei din Est ce suferiseră de pe urma acestui târg abject. Dacă aş şti că istoria se va scrie aşa, cred că aş ieşi mai uşor din

veacul acesta mucegăit şi delirant.

Sâmbătă 21 dccembrie în lipsă de ordinator (îl repară din nou Gabriel Popovici), n-am mai notat nimic de vreo săptămână şi n-are sens să încerc acum

— e vreo 2 dimineaţa — a recupera.

Poate doar un telefon cu Gabriel în care ne-a povestit lansarea volumului de teatru al lui Zografi la Librăria Humanitas. De fapt „lansarea44 s-a transformat într-un inenarabil scenariu cu pisicii lui Carmen rătăciţi printre cărţi şi invitaţi.

Din România doar veşti despre „moliciunea44 primelor reacţii în noul Parlament, la nivel de guvern şi de Cotroceni unde se joacă de-a „pupatul44 caragialesc. Numai Stere Gulea a fost până acum numit „director interimar14 la Televiziune, post pentru care nu cred că este făcut. Mi-e din ce în ce mai teamă că opoziţia la putere nu va face marea curăţenie generală fară de care „schimbarea44 riscă să rămână un tic verbal. Nou personaj dominator, Zoe Petre are în *22* un articol uimitor. Un coleg al ei, „distinsul istoric44 Florin Constantiniu, a comparat-o, nătâng şi lingău, cu Ioana d'Arc. Evident respinge comparaţia. O clipă speri că e dintr-o elementară modestie sau îţi spui că şi-a dat seama de grotescul situaţiei. Nu, motivările ei sunt diferite: nu poate fi Ioana d'Arc deoarece e căsătorită şi are doi copii. Altă piedică nu vede. Se propune chiar în rolul de Pythia. Probabil fiindcă a prevăzut succesul lui E. Constan- tinescu. Z.P. şi-a numit şi fiul consilier la Cotroceni. E penibil.

Ieri, un documentar excelent asupra lui Balthus, filmat la casa lui de munte (un imens *châlet*) din Elveţia. Are 88 de ani, mai pictează încă (dar cu mare greutate), nu spune nimic excepţional despre prietenii săi, Artaud, Picasso, Breton şi mai ales Malraux. Totuşi prezenţa acestui bătrân ce pare centenar e mereu intensă. Iar pictura lui, văzută într-o astfel de miniretrospectivă, pare şi mai personală, şi mai însemnată, şi mai „vicioasă" (cum să eviţi referinţa la Sade, privindu-i nudurile adolescentine vegheate de pisici sumbre ca nişte zeităţi de zgură şi

pândite de bărbaţi nu atât de distraţi precum par?). Clipă patetică atunci când soţia lui, mujt mai tânără, o japoneză, nu-i pregăteşte doar culorile, dar şi pune, sub supravegherea lui, două-trei tuşe de alb pe tabloul la care lucrează acum. Ar trebui să-şi pregătească senin trecerea deoarece lasă în urmă „formele" victorioase ale Muzeului Imaginar. Nemai- putând ţine pensula în mâinile sale (deformate de reumatisme ca ale lui Mircea Eliade), Balthus e departe însă şi de seninătate, şi de împăcare. Simţi în el, dimpotrivă, o încruntare obosită de care nu mai are când să se vindece.

A murit Mastroianni. Mai cade un zid din Roma lui Fellini. Dar şi a mea, oraşul din lume unde m-am simţit cel mai acasă: mi se părea că mă lovesc la fiecare colţ de stradă de câte un Mastroianni.

Duminică 22 decembrie

O perla pe care o recopiez după „Revista revistelor" din *România literară* (nr. 49). Dar mai întâi cine este autorul acestei bijuterii de imbecilitate fandosită: Ulm Spineanu, actualul ministru al Reformei. Era printre cei selectaţi la postul de prim-ministru. Când a citit aşa minune, Liiceanu i-a telefonat direct lui Diacones- cu, deşi nici nu ştiu dacă-1 cunoştea. I-a atras atenţia să nu se facă de râs PNŢ-ul şi o dată cu el întreaga opoziţie, Spineanu fiind ştiut de toată lumea ca omul ce nu şi-a dus niciodată o frază până la capăt. Diaconescu i-a dat atunci acest răspuns istoric: vechimea în partid şi nu competenţa reprezintă criteriul de care sunt obligaţi să ţină seama în partid. Iată ce dă vechimea în aceste citate din

Spineanu, colecţionate de *A cademia Caţavencu* (nr. 47) şi relua- te de *România literară'.*

„Indiferent cum, într-un final, primordialitatea lui «a şti» politic şi social, care nu înseamnă un glotosocietarism, îşi va desemna predictabilitatea, şi-n consecinţă echilibrul între «a fi» şi «a avea».“ Şi:

„Conştiinţa ne este de fiecare dată rodul posteriorului, iar, în fond, profunzimea personalităţii fiecăruia, la un moment dat, se desprinde exogen-selectiv

de bunul personal, devenind un fel de stare a ansamblului socio-patrimonial.“

Şi cronicarul de la *România literară* se întreabă: „în afară de faptul c-ar fi umplut toate rubricile *Caţavencului,* oare cum i-ar fi stat acestei conştiinţe-rod-al-posteriorului cu glotosocietarismul lui cu tot ca premier?11

în *22* (nr. 50) acelaşi articol — remarcabil — semnat de Libuse Valentovâ şi într-o revistă de la Praga: „O mărturie despre experimentul inuman de la Piteşti". Traducătoare din română în cehă şi profesoară de limba şi literatura română a Universităţii din Praga, Valentovâ i-a luat un'interviu lui V., stăruind în mai multe rânduri să fie oaspetele unui seminar de limba română la Universitatea cehă. Nu-mi dau seama de ce nu l-a interesat pe V. să stea la umbra Castelului, fost kafkian, cel puţin un *week-end.*

Din nou am petrecut o bună parte a zilei cu „sacrificatul" nostru cvasicotidian: Gabriel Popovici. De data asta a instalat şi s-a străduit să-mi explice mânuirea celui mai complicat telefon-re- pondeur-fax pe care l-am avut vreodată.

Luni 23 decembrie

Pe ger, azi, până la clinica de la St. Cloud. După vreo oră de examene (capacitate respiratorie şi electrocardiogramă de efort) un doctor nou crede a fi găsit cheia suflului de care prea am vorbit şi am scris. Schimbă ceva la stimulator şi într-adevăr la întoarcere urc panta şi scările normal.

La dus, şoferul de taxi, un negru cu păr alb, mă pune la curent, mânios pe necredincioşi, cu Judecata de Apoi. începând cu Eva. Neapărat cu ea. Dacă n-ar fi poftit la mărul ăla, mai muream noi, urmaşii? La întoarcere, un şofer alb cu părul negru (pare cănit) îmi descrie tot drumul — mai mult de o oră — operaţiile lui de inimă. N-a avut mare lucru: doar un infarct şi câteva coronariene astupate. încolo, ca la Boris Elţân (s-a întors după cinci „pointages“ la Kremlin), toate merg strună.

M-au împiedicat sa privesc mai atent peisajul iernatic pe când treceam prin Bois de Boulogne, nu departe de

Christiane. Erau amândoi guralivi şi sentenţioşi.

Sâmbătă 28 decembrie

Pe ger (minus 4-5 grade), seria de Crăciun. în Ajun, la Cristovici şi Ioana, cu un văr al lui şi doamna Cristovici (mult mai în formă acum, când se apropie de 80 de ani sau i-a şi împlinit, decât pe la 70). în seara de Crăciun, la Marie-France şi Rodica, cu Simone şi Maria B. A doua zi, la Mihnea şi Catherine, cu prezenţa neaşteptată, dar mereu agreabilă a lui Bemard Poulet, sosind pe motocicletă (pe frigul ăsta!) de la *L 'Evenement du Jeudi* unde este acum redactor-şef. Are preocupări filosofice pe care nu i le cunoşteam şi e mai ales pasionat de Gauchet, aproape necunoscut de marele public. Ne povesteşte, nu fără umor, cum a participat la „confecţia" unei cărţi a lui — Soros. Sau despre el.

Telefoane de Moş Ajun: un colind (la propriu, nu la figurat) pe care ni-1 cântă, nerenunţând la nicio strofa, sculptorul maramureşean Oloş. încerc să-l întrerup tocmai când venise în „cor“ şi soţia lui, deoarece credeam că telefonează din România şi se ruinează. De fapt, chema din Germania, dar tot nu î-am lăsat să meargă până la capătul mişcătoarei sale litanii.

Zografi a descoperit că poate avea un număr parizian de la o cabină telefonică de pe stradă şi ne sună şi el de Moş Ajun. Stăm de vorba şi cu Paler, tocmai scria un articol împotriva metehnelor bisericeşti moştenite de la predecesori: Ciorbea a cerut să se facă o sfeştanie în localul guvernului spre a alunga duhurile rele. Mai bine s-ar apuca să mături singuri prin ogrăzile lor. Până la fantome, ne lovim de neocomunişti în came şi oase. Ungheanu tot la Cultură, Virgil Tănase n-a fost nici el dat afară. Sunt probabil prea grăbită. Gabriela Ad. telefonează acum câteva clipe (e ora 17) de la *22.* De trei zile au început să fie rechemaţi ambasadorii din principalele capitale (şi cel din Paris, evident). După ea, prima problemă este politica externă (NATO), a doua: perioada de superausteri- tate ce se deschide acum (va fi mizerie în locul promisiunilor demagogice ale Convenţiei, cu laptele

şi mierea din „Contractul pentru România*1) şi doar în al treilea rând inevitabila schimbare a celor cu răspundere.

Revenind la urările bucureştene: Mariana Marin şi, prin intermediul roboţilor, Patapievici. N-o uităm nici pe Monica Spiridon. Şi evident nu pe Niki, cu care vorbim şi de la noi, şi de la Mihnea.

Din California, Luli August-Sturdza (ne dăm întâlnire la 100 de ani pe digul de la Mangalia, acum ar fi mai greu, a fost operată la şira spinării şi a stat în ghips şase luni de zile). îi telefonăm lui Christinel: singură şi, fireşte, nefericită. De la Paris, printre alţii: Rodica şi Oana, ca şi Al. Câlinescu.

Şi maldărul de felicitări la care, din păcate, trebuie răspuns.

Ieri-seară, pe când erau la noi Dana şi Daniel, pe *repondeur* Şerban Gheorghiu: a murit Lucia Rolland de Reneville! Deodată trec de la ultimii ani de absenţă, aproape nu ne mai vedeam, înspre trecutul când ne trecea orice boală numai consultându-ne cu ea la telefon şi ne simţeam la adăpost ştiind-o alături. Mă cuprinde o tristeţe deplină, de parcă ar fi pusă în mormânt nu fiinţa ce-şi ducea vremea prin clinici şi respira doar cu un aparat cu oxigen, târându-şi cei 85 de ani, ci indefectibila prietenă dintr-o epocă ce se împuţinează cu fiecare martor ce dispare.

V. a redescoperit prin nu ştiu ce dosar o pagină de Jurnal cu scena din 1959 de la Puck, când Cioran şi-a bătut joc de Basil. O citesc cu încântare şi reuşesc să-l conving pe V. s-o trimită pentru „Diagonale11 la *România literară* şi s-o înregistreze pentru Deutsche Welle (eu citesc al doilea Malraux). La telefon, intervine şi Emil Hurezeanu sosit de la Timişoara de la un destul de slab — dacă nu chiar deplorabil — colocviu cu Blandiana şi Portocală (care KGB-izează totul) şi se pregăteşte să se întoarcă acolo. Mai bârfim puţin, slavă Domnului, avem şi din ce!

Marţi 31 decembrie

Mereu frig. A nins, dar totul e cenuşiu şi urât. Mai bine mă feresc de ispita convenţională a bilanţului. în orice

caz, 1996 îl las în urmă fără regrete.

Duminică, telefonează la miez de noapte Herlea, reîntors — ministru — de la Bucureşti. Blandiana şi Constantinescu ar fi insistat să ia Externele. El n-â vrut, va fi şi aşa destul de complicat cu acest subsecretariat (?) la Integrarea Europeană. Nu prea înţeleg — Externele fuseseră promise lui Severin deja, între cele două tururi pentru prezidenţiale — dar n-ar avea niciun sens să intru în discuţie. De fapt, Herlea — convorbirea noastră durează vreun ceas — de altceva are nevoie: de încurajări. A renunţat pentru a fi ministru la cetăţenia lui franceză, nu şi la postul său de profesor, şi nu prea ştie cum va putea duce până la capăt cele două activităţi. Se simte de pe acum frânt: guvernul se tot reuneşte de dimineaţa până seara târziu. Iama năprasnică ce s-a abătut asupra Europei (şi mai ales a Estului: sunt minus 35 de grade în nordul Moldovei şi în Polonia) face să bată un vânt de panică: „gazele44 nu funcţionează în unele cartiere din Bucureşti, căldura la fel. Uzinele, întreprinderile, chiar şi băncile au fost puse în concediu prelungit până la 6 ianuarie: de fapt un şomaj tehnic (pentru a nu se consuma energia) camuflat în vacanţă. Herlea se plânge de lipsa de personalităţi cu experienţă la posturi le-cheie. Bunăvoinţa mea merge până într-acolo, încât nu-i mai amintesc că la PNŢ s-a dat preferinţă vechimii în partid şi că nu s-a făcut apel la competenţe atunci şi acolo unde existau. Altfel, ce ministru dc Externe ar fi fost mai indicat decât Pleşu? Ce director — fie şi interimar — pentru Televiziune în afara lui Liiceanu? Ce ministru la Cultură sau la învăţământ altul decât Manolescu? Şi aşa mai departe. Ar mai trebui pus în acuzare însuşi „Contractul pentru România44 promiţând lapte şi miere în doar 200 de zile. Mi s-ar răspunde că demagogia e inevitabilă în orice democraţie. De fapt, am discutat de mai multe ori cu Herlea prin anii 1990-1992, când mai credeam în buna-credinţă şi mai ales bunăvoinţa fiecăruia. De câte ori, de pildă, l-am rugat să-i transmită lui Coposu că prezenţa lui loan Alexandru ca vicepreşedinte al PNŢ îi îndepărtează pe scriitorii şi intelectualii ce cunosc

rolul de „mistic de stat44 jucat de poet sub Ceauşescu. Nu ştiu dacă vreodată a îndrăznit s-o facă. Acum se plânge de Diaconescu că este prea bătrân (are 80 de ani) şi fără vlagă. Herlea ar vrea să găsească personalităţi din străinătate (n-am înţeles prea bine dacă români sau francezi) pentru rolul de consilieri. Vrea să ştie dacă poate avea încredere în Gabriela Ad. (i-a cerut un interviu sau colaborarea). în general, e foarte amar cu presa care nu-i susţine — obsesia iliesciană moştenită, ca şi „imaginea11 României peste hotare. Aveau intenţia să creeze chiar un minister al „Imaginii11 şi i-a scăpat de ridicol un articol ofensiv al lui Paler. Herlea se plânge şi de *România liberă,* convertită tardiv la obiectivitate critică, şi de *Ziua* şi *Adevărul* care au făcut mare tărăboi în jurul lui Zoe Petre ce şi-a numit fiul consilier la Cotroceni. „O anumită presă! 11 — vorba lui Iliescu. în orice caz, pe noii guvernanţi — chiar atunci când prostia sau pretenţia lor mă irită — îi plâng sincer: înainte de orice bătălie, riscă să fie înfrânţi de generalul lamă.

Gabriel, de care dăm cu greu, nu se plânge de frig. Dimpotrivă, doarme cu fereastra deschisă. îl punem în gardă — să nu spună aşa ceva la Bucureşti, riscă să fie linşat. E foarte impresionat de ultimele poeme ale lui Sorescu (apărute în *România literară*): nu-şi explica cum un biet şmecheraş oportunist ca S. — a dezgustat pe toată lumea în postdecembrism — poate fi, în acelaşi timp, un poet autentic. Entuziasmat mai departe de *Oedip-vA* lui Zografi (textul n-a ajuns încă până la noi) a propus să-l editeze la Huma- nitas. Zografi a refuzat.

Smaranda Vultur ne cere, mie sau lui V., câteva rânduri de prezentare a tezei sale de doctorat cu deportările în Bărăgan. Poţi să refuzi? Când vor înţelege însă oamenii că a scrie „doar câteva rânduri11 e mai dificil decât pagini întregi?

în *Memoria* (numărul 18, trimis de Irena Talaban), câteva pagini (de data asta mai interesante) asupra mărturiei supravieţuitorilor de la Piteşti.

Restul ziarelor din ţară încă nu le-am deschis. Iar va

trebui să mă ocup cu nimicuri (răspuns la felicitări, lecturi de articole şi manuscrise trimise din România) în timpul pe care speram măcar acum să-l rezerv analizei detaliate a „dosarului11 mamei de la SRL Cu lectura lui mi-am petrecut ultimele săptămâni şi zile şi s-ar putea ca tocmai de aceea totul să mi se pară nu doar geros (ah, cât detesta mama iarna!), ci şi mohorât.

încheiem anul, puţin înainte de ora fatidică, printr-un apel al lui Niki. Bineţe şi urări. Suntem mişcaţi de fidelitatea sa.

1997,

Duminică S ianuarie început de an mărunţit între telefoane şi răspuns la felicitări. Frigul ne asediază, timpul e mohorât, un fel de stare de alarmă a cenuşiului.

în afaiă de „parizieni“, telefoane mai ales cu Bucureştiul: Zogra- fi, tot dintr-o cabină telefonică, Gabriel, Patapievici, Gabriela Omăt.

Asupra „stării de fapt“ de sub noua guvernare, opiniile sunt de-a dreptul antagoniste. Pentru unii, mai toţi noii miniştri se fac de râs, sunt incapabili, se dedau la scandaloase nepotisme, de la Constantinescu, care şi-a numit un var prefect iar acesta, la rândul lui, şi-a instalat întreaga familie în prefectură, până la Zoe Petre provocând scandal în presă prin numirea fiului la Cotroceni. După aceiaşi, spre a-1 primi pe noul preşedinte al „Republicii Mol- dova“, Lucinski, Constantinescu ar fi oprit timp de un ceas — ca pe vremea lui Ceauşescu — circulaţia pe Calea Victoriei. Doina Comea s-ar fi făcut de râs, cerând să se decreteze un moratoriu conform căruia *mass-media* să nu mai critice guvernul timp de un an, lăsându-i astfel răgazul să lucreze şi să arate ce poate. Atât de extravagant, încât sper că nu este decât o glumă.

în schimb, Gabriel e încântat de scurtul discurs „churchillian“ al lui Ciorbea la Televiziune şi găseşte că într-adevăr noul guvern n-a avut încă timp să arate ce poate. N-o face oare şi din cavalerism, spre a nu se arăta în vreun fel jignit că director — e drept interimar—la Televiziune a fost numit Stere Gulea, care şi-a luat drept

consilieri pe Alina Mungiu şi pe Nistorescu? Când Sindicatul Liber al lui îuga nu s-a luptat decât pentru Gabriel..,

Despre cartea Smarandei Vultur *Istorie trăită, istorie povestită* am scris rândurile cerute în mai puţin de un sfert de ora, într-atâta tema enunţată în „Argumentul*4 ei ce ţine loc de prefaţă mă implică direct: memorie-istorie, memorie-uitare, contractul cu tăcerea. Ii voi faxa acest scurt text mâine, direct la Academia din Timişoara.

Tot cu străinătăţile: o chemăm la Ierusalim pe Ileana Vrancea. Din moment ce şi-a pus telefon în bună parte pentru noi....

Telefonul cel mai ciudat îl primim de la Frederic Martel. Pleacă la sfârşitul lunii pentru trei zile la Bucureşti, cu Rocard şi Martine Aubiy. Primul e potolit şi consecvent în cariera lui de păgubos. Se pare totuşi că Chirac asupra căruia a scris un articol favorabil, la (începutul domniei în *Le Monde,* l-ar vrea ministru de Externe în viitoarea coabitare (la proximele alegeri legislative ies sigur socialiştii aliaţi cu... comuniştii). Martine Aubry n-are, în schimb, moderaţia tatălui său, Delors, îi zbâmie capul (altminteri nu prost mobilat) cu tot felul de clişee ale stângii. Au fost amândoi invitaţi de... Constantinescu (pentru care nu există decât un „socialist*4 cu adevărat primejdios... Manolescu). Martel cere sfaturi: pe cine să vadă „iluştrii oaspeţi** în afară de „oficiali4* şi cum au evoluat cei pe care i-a cunoscut în România. Insist asupra unei întrevederi cu Grupul pentru Dialog Social, nu uit de un interviu în *22* — altul poate în *România liberă,* fără a mai socoti televi- ziunile. Dar Martel ne cere ajutorul şi pentru că vrea să organizeze o seară nu la restaurant, ci la Gabriel acasă, cu Pleşu şi Manolescu. De câte ori îl revede pe Finkielkraut, acesta îi vorbeşte despre memorabila seară de discuţie la şi cu Gabriel. L-am sunat aseară pe Gabriel: reuniunea-cină va avea loc la Pleşu, totul este aranjat. Va veni şi Manolescu, va şti să insiste Mihnea care iar pleacă la Bucureşti, îi vom telefona şi noi încă o dată. S-ar părea, după Martel, că socialiştii

rocardieni vor să facă un „bilanţ44 al comunismului după implozia lui, de unde şi ideea de a se duce în ţările din Est. Dacă resimt urgenţa unei astfel de chestionări — ceea ce până acum nu s-a dovedit — cum oare prevăd ei, fără vreo lacrimă de conştiinţă, colaborarea cu comuniştii (oricât de cuminţiţi ar fi ei) într-un viitor guvern? O întrebare la care nu poate răspunde nicio călătorie de studii în Est. Şi mai ales nu în România.

Daniel Ilea ne-a adus tomul II din romanul fratelui său, Marian Ilea, *Desiştea,* prezentat pe copertă de Lucian Raicu.

Stelian Tănase a trimis o culegere din studiile lui de politolo- gie publicate mai întâi în *Sfera politicii* şi acum în carte sub titlul *Revoluţia ca eşec.*

în fond, nimic nu e important în afara faptului de a fi ajuns la capăt cu citirea, notarea, clasarea dosarului mamei de la SRL Retrăirea, zi de zi şi document după document, a urmăririi şi arestării ei, citirea schimbului nostru de corespondenţă mutiliat de traducere, pătat de mahalagisme partinice, regăsirea ultimelor mele cărţi poştale pe care mama nu le-a primit niciodată (au sosit după arestarea ei), totul mi-a fost intolerabil. Nu m-am împăcat cu nimic din tot ceea ce s-a petrecut cu ea acum vreo 40 de ani. Nu cred că voi fi în stare să pun pe hârtie capitolul pe care nădăjduiam să i-1 consacru în ipoteticele mele *Repere:* „Trece tramvaiul". Sempran a scris o întreagă carte, *L 'Ecriture ou la vie,* explicând de ce a fost incapabil să scrie despre experienţa lui la Buchenwald. N-a supravieţuit decât făcând un pact cu uitarea. Revenirea spre amintirea insuportabilă nu se înfăptuieşte decât printr-o asceză aparte. Or, în ceea ce o priveşte pe mama, eu nu sunt în stare de un asemenea efort. Dacă aş fi fost eu victima directă poate că aş fi suportat mai uşor. Cum m-aş încumeta însă să rechem imaginile suferinţei şi morţii ei în închisoare, când n-am izbutit s-o smulg din mâinile lor, în ciuda intervenţiilor de fiecare zi? Doi ani zadarnici n-am mai făcut decât asta: să bat la uşa politicienilor francezi.

Mă împleticesc în gânduri şi în vorbe, ori de câte ori

mă lovesc de acest trecut-prezent. Or, de vreo două săptămâni retrăiesc toate senzaţiile de atunci. Cu ce preţ numai eu ştiu.

Joi 16 ianuarie

Am terminaţ învălmăşita carte *Les aveux des archives* în care Karel Bartoşek, prea implicat în istoria contemporană (fost semnatar al *Chartei* 77, fost disident, fost deţinut politic, fost exilat, fost re- dactor-şef la *Nouvelle Alternative),* actual cercetător la CNRS, deschide în 1990 Arhivele de la Praga. Se regăseşte Intr-atâta pe sine şi istoria trăită, încât, asemenea lui Bukovski, în loc de un studiu riguros scrie un text „baroc“, jumătate interviuri, confesiune, ţipăt, jumătate ipoteze îndrăzneţe pornind de ia documentele de arhivă. Notam la 15 noiembrie ’96 degradantul şi semnificativul atac al

Iui Alexandre Adler (mi s-a spus între timp că a sosit în Franţa ca român înainte să se obrăznicească în calitate de francez sadea pe toate ecranele de televiziune) ce nu suporta crima de lese-onoare comunistă înfăptuită de Bartoşek. între timp, numai în *Le Monde* au apărut vreo 7-8 articole şi o „Scrisoare deschisă*4 semnată de 20 de istorici şi universitari împotriva lui Adler, chiar dacă apărătorii lui Bartoşek nu sunt total de acord că *L ’Aveu* al lui Artur Lon- don ar fi reprezentat o manipulare comunistă spre a impune drept victime ale comunismului doar pe comuniştii sacrificaţi pe altarul stalinismului. De fapt, Bartoşek susţine — pe bună dreptate şi cu documente — altceva, poate şi mai grav: înainte de a fi implicaţi în marile procese, „brigadiştii44 lucraseră cu serviciile secrete comuniste în timpul Războiului Civil din Spania (London colaborase cu consilierii sovietici la „epurarea44 partidului catalan) şi apoi le iniţiaseră în ţara lor. Deci comuniştii cehi şi slovaci din Brigăzile internaţionale, în bună parte organizatori ai poliţiei secrete, persecutaseră, arestaseră, prigoniseră pe ne-comuniştii căzuţi victime Marii Terori încă din 1949 în Cehoslovacia. Despre ne-comunişti niciun ecou în Apus, unde intelectualii n-au început să se emoţioneze decât atunci când persecutorilor

de ieri le-a venit rândul să fie şi ei persecutaţi.

Memorabilă o mărturie a lui Ladislav Holdos, fost ministru slovac, inclus în marile procese din 1951. O scenă pe care n-am mai întâlnit-o în „literatura44 genului: în celula unde L.H. este izolat, pierzând simţul timpului şi spaţiului, pătrund 27 de muşte. Le-a numărat. 27, e sigur. Viaţa lui s-a schimbat: nu mai e singur. Când se întinde pentru somnul supravegheat de noapte — cu faţa în sus

— şi muştele încep sa-1 pişte, Holdos e aproape fericit de acest contact „uman44 (p. 27). Le presară lângă pat şi firimituri din biata lui bucată de pâine. Numai să nu-1 lase singur.

Cartea lui Bartoşek apare la Seuil într-o colecţie, „Arhivele comunismului44, condusă de Stephane Courtois şi Nicolas Werth, amândoi aparţinând, dacă am înţeles bine, „şcolii44 lui Annie Krie- gel. în orice caz remarcabili, judecând după prefaţa la studiul de faţă în care insistă asupra evenimentului fără precedent în istorie reprezentat de deschiderea arhivelor comuniste, cuprinzând, doar cele din fosta URSS, sute de milioane de pagini. Cei doi istorici explică această supraabundenţă de material prin dubla natură a sistemului comunist: „conspii'ativitatea", obsesie centrală la Lemn (de unde mania „secretului"), şi „civilizaţia de raport" în sensul raportului scris pentru orice mişcare în partid şi poliţie, nimeni neîndrăznind să ia vreo iniţiativă personală.

Scriu două cronici despre Bartoşek, pentru ianuarie şi februarie *(România literară* şi Deutsche Welle). Şi i-o „recomand" lui Ga- briel care va participa la o emisiune asupra Arhivelor pe care el însuşi a sugerat-o noii Televiziuni unde Stere Gulea taie şi spânzură, din fericire, iar Alina Mungiu are funcţii cvasidirectoriale. Gabriel reacţiona astfel şi la indignarea mea că noul Parlament nu votează o lege spre a pune Arhivele la dispoziţia tuturor, cum s-a făcut în Germania de Est.

E sectorul unde schimbarea ia aspectele cele mai spectaculare. Altfel, şi Severin şi-a rechemat mai mulţi ambasadori (printre care şi pe cel de la Paris), iar la

Bucureşti au fost arestaţi un om de afaceri prea veros, şi, mai important, Miron Cosma, şeful sindicalist care a adus minerii la Bucureşti (o răzbunare directă a lui Roman, bine venită).

Pentru moment, cu aceste câteva excepţii, „schimbarea" lâncezeşte. Ce şansă am avut totuşi de a ne vedea dezbăraţi de neoco- munişti înainte să înceapă marea contestaţie de stradă la Belgrad (împotriva lui Miloşevici) şi în Bulgaria (împotriva guvernului comunist). Scenariul este de fiecare dată acelaşi, cu tinereţea şi avântul manifestanţilor (în majoritate, studenţi). Or, la noi s-a jucat o primă oară în decembrie ’89; apoi în ’90 în Piaţa Universităţii. N-am mai fi avut putere să-l reiterăm acum cu aceeaşi tenacitate ca sârbii şi bulgarii ce par meniţi să câştige. Noi am câştigat prin alegeri. Din care nu prea ştim încă ce se va... alege.

De la Bucureşti ştiri mereu contradictorii. Asupra ambasadei de la Paris se fantasmează cel mai intens. Ne-a telefonat Patapie- vici: Toader Paleologu tocmai fusese pe la el, propunându-i, dacă Alecu e din nou numit ambasador, să fie ei doi consilierii săi. Alecu îşi face iluzii. Cine ştie ce neajutorat naţional-ţărănist va fi ales în final de partid. în internul luat în *22,* ministrul de Interne, Dejeu, este lamentabil. Se tot apără că nu cunoaşte dosarele, iar atunci când nu face pe neştiutorul o ia cu „înţelepciunea". (Să abordăm cu înţelepciune fiecare caz în parte şi aşa mai departe într-o înşiruire de vorbe goale...) Siropeală penibilă în sectorul unde schim- bar ea ar trebui să fie cea mai drastică.

E, din păcate, adevărat că Doina Comea a cerut presei un armistiţiu de un an în care să se abţină de a mai critica guvernul! Aş fi refuzat în continuare să cred o astfel de aberaţie dacă n-aş fi găsit citate din articolul ei reluate în *Lumea liberă*: îi reproşează lui Paler că l-a atacat pe Gabriel Andreescu, când acesta din urmă a început polemica. Doina Comea a uitat că sub Ceauşes- cu lupta împotriva cenzurii.

Am citit, în sfârşit, *Oedip*-|*x*| lui Zografi. Ca

totdeauna, porneşte de atât de sus, încât te întrebi aagoasat cum se va putea feri de cădere. De data asta, saltul iniţial e ideea că Oedip nu mai vrea să iasă din templul Pythiei ca să nu se îndeplinească cele prezise de ea. Iar finalul — Oedip a plecat totuşi, acceptându-şi destinul mai bine decât să trăiască într-un prezent lipsit de transcendenţă

— se salvează poetic. în plus, ecranul imens pe care se desfăşoară în actul al doilea viaţa cea mai secretă a cetăţii, aducând prezentul la îndemâna lui Oedip şi supunându-i-se astfel, ar trebui să ispitească pe cei mai dotaţi regizori români. Gabriel îmi reproşează lipsa de entuziasm ce se simte din... voce (pentru el *Oedip*-ul lui Z. e o „capodoperă"). însă Zografi e mulţumit cu ce-i spunem la telefon. Acum va accepta ca piesa să-i fie publicată la Humanitas, aştepta reacţia noastră. Are presă bună pentru volumul de teatru (Dan C. Mihăilescu cu un articol entuziast în *22),* dar nu se făleşte deloc. Unul, în sfârşit, căruia succesul nu-i va suci capul.

Daniel Vighi ne trimite o scrisoare caldă şi plina de haz (cum a scăpat el de comunism plecând de la bloc şi strămutându-se într-o casa cu grădină) şi o serie de cărţi: *Valahia de mucava* — ne atrage atenţia că scrie în ea despre V. —, două studii-anchetă-interviuri despre deportarea în Bărăganul anilor '50, primul cu Viorel Marineasa, *Rusalii '51,* ai doilea şi cu Valentin Sămânţă, *Deportarea în Bărăgan,* adaugându-le un album cu pozele celor deportaţi, *Bărăgan, fotomemoria unei deportări.* Scrisoarea lui ne-a plăcut atât de mult, încât V. a fost de acord să-i spun, în răspuns la urări, că primul drum pe care l-am face la Timişoara ar fi spre vechiul gutui din curtea lui.

Au început insistenţele pentru călătoria în România la începutul lunii mai, când se lansează la Humanitas volumul de poeme al Liei Savu în inspirata traducere a lui Doinaş.

Eugen Simion îmi trimite studiul său *E. Lovinescu, scepticul mântuit,* reeditat în două volume la „Grai şi suflet

—Cultura naţio- nală“ (nu-mi dau seama dacă e sau nu o editură a Academiei Române peste care domneşte, vicepreşedinţial, Simion). Adaugă şi o scrisoare, de fapt o mână întinsă. îi răspund cu urări politicoase, ignorând însă tentativa de reconciliere. Cum să te împaci cu lipsa de caracter? Deoarece la el oportunismul şi fuga după fotolii sunt prea vizibile pentru a mai lăsa loc vreunei alte interpretări, deci discuţiei asupra „autonomiei esteticului41, cum ar năzui el. Aşa că i-am răspuns, după mulţumiri şi felicitări, printr-un suficient de sec: „în rest, ce să mai discutăm?44

De ce n-aş încheia trist de tot? Duminica trecută i-am telefonat Yvonnei Rossignon. Nu mă auzea deloc deşi urlam, mă lua pe italieneşte şi nu pricepea cu cine vorbeşte. Mi-a fost teamă că şi-a pierdut minţile. Nu, era mai simplu: a surzit. Până la sfârşit, şi-a dat seama cine sunt şi a redevenit, pentru o clipă, cea pe care o ştiam. Chiar dacă mă numea cu încăpăţânare Rodica. Are Parkinson, nu mai aude bine, nu mai poate umbla. Stă, din fericire, cu Dino în casă, deşi se plânge de noră, e mai liniştitor s-o ştiu cu cineva pe lângă ea. Mi-e gura amară la sfârşitul convorbirii: parcă m-aş fi întors într-o casă năruită. Roma mea în zdrenţe.

Seara, ne cheamă Christinel. Nici ea nu mă aude decât dacă ţip. Convorbirea nu ţine deci mult. Ce nuanţe poţi introduce într-un urlet?

Sâmbătă 18 ianuarie

Telefonează M.-R încă fierbând de indignare din pricina „prestaţiei44 lui Alain Peyrefitte aseară la emisiunea lui Pivot consacrată Chinei şi disidenţilor săi. îi împărtăşesc, de data asta, furia. Deşi pus la punct la modul exemplar acum vreo 10-15 ani de Simon Leys în *Les habits neufs du president Mao,* Peyrefitte recidivează acum cu *La Chine s ’eveille.*, Argumentele44 sunt aceleaşi care au servit şi pentru plecăciunea faţă de Hitler, şi pentru ocultarea crimelor staliniste, le-am învăţat pe de rost, ce sens ar mai avea să le mai repet? Cum Peyrefitte a fost dotat de natură (deci nu e vina lui) şi cu o faţă din care nu

vezi decât grimasa, parcă se transformase aseară în masca laşităţii democraţiilor occidentale, care, pentru „bune relaţii paşnice" şi comerţ, sunt în stare să justifice orice crimă cu simpla condiţie să se petreacă aiurea. Omului „de dreapta41 Peyrefitte i se pare normal ca, în China, un regim de extremă stânga să-şi bage în lagăre opozanţii, din moment ce Parisul poate face afaceri cu Beijing-ul. Măcar de ar fi asumat cinismul atitudinii sale de o tristă consecvenţă. A.P. voia însă să ne dovedească că are şi suflet. Din luciditate politică stă de vorbă şi tratează cu şefii comunişti din China. Din bunătate a găzduit la el un disident cu condiţia să tacă, să nu se manifeste în niciun fel (ce altceva voia şi Puterea din China?). O lună l-a adăpostit. Şi cu această lună crede probabil că s-a spălat de deceniile de strânsă colaborare cu tiranii.

Din fericire îi are în faţă pe Noel Mamere şi Mărie Holzman (au scos şi ei o carte, de cealaltă parte a baricadei, *On ne bâillonne pas la lumiere)* şi îi replică ferm (Mamere) şi fin ironic (Mărie Holzman). îl are mai ales pe Harry Wu care a făcut 19 ani de lagăr şi după ce a devenit american s-a întors clandestin în China spre a filma pe ascuns un lagăr de concentrare. Re-arestat, re-eliberat graţie presiunilor americane. Pe chipu-i dăltuit de cele suferite se citeşte o singură, nestrămutată determinare: să ajungă ca „Laogai“ (numele dat lagărelor în chineză) să dobândească acelaşi răsunet ca Holocaustul sau Gulagul. A publicat şi el recent o mărturie: *Reîour au Laogai, la verite sur Ies camps de la mort en Chine,* şi nu izbutim V. şi cu mine să înţelegem cum de, sub privirea lui îngheţată de oroarea trăită, A.P. nu se topeşte de ruşine. Nu. Rămâne arhetipal şi lunecos, să întruchipeze tot ceea ce mi se pare mai detestabil în condiţia politică, spre a nu mai pomeni de cea umană.

Mamere a rămas şi el acelaşi. De stânga, însă luptând pe toate „fronturile14 pentru drepturile omului. îmi aduc aminte de o emisiune a lui de prin ’88-’89 din ciclul „Resistances“ consacrată Doinei Comea şi disidenţei româneşti şi filmată în atelierul Danei, şi lui Valter Roman.

Erau prezenţi Mihnea şi — evident — Ariadna Combes. Văzându-1 ieri pe Mamere mi s-a părut că a câştigat şi în ţinută, şi în argumentare (a arătat cu cifre că faimosul comerţ cu China, în numele căruia nu trebuie criticat regimul chinez, nu aduce economiei franceze decât pagube. Fără a mai menţiona prejudiciul moral de a pune în circulaţie în Occident produse ale muncii servile executate în Laogai).

Un *nou* „bursier" cu proiecte de doctorat în filosofie, însă fără... bursă: Horia Moldovan. Vine din partea lui Ioniţoiu (bunicul său, ţărănist, a murit la Sighet), dar mă întreb dacă nu ni-1 recomandase şi Al. Niculescu acum câteva luni pentru a ne ajuta la clasarea arhivei (e în căutare de „petits boulots"). A fost studentul lui Lii- ceanu — omul din România pentru care are cea mai mare admiraţie. Gabriel nu l-a vindecat — deşi a încercat — de Derrida, dar l-a împins să înveţe greaca veche. La Paris a deprins şi ebraica şi a trecut la psycho-istorie (cam după modelul „psihanalizei po- poarelor" întreprinse de Besanşon în *Ţareviciul imolat).* Interesant, la zi (prea?), bine intenţionat. De reţinut.

Luni 20 ianuarie

Telefon ieri cu Niki. De abia îl condusese la aeroport pe Mihnea. Vorbeşte calm despre aiureala politică actuală, ţărăniştii din guvern şi Parlament fiind în general mai apropiaţi de PDSR, din lâncezeală şi împăciuitorism, decât de colegii lor din majoritate şi guvern PD, activi, profesionişti şi decişi să treacă la reforme.

Noaptea îi trimit prin fax o nouă „diagonală" pentru *România literară'.* „Nepocăiţii" (Adler, nepocăitul-tip, împotriva lui Bartoşek).

Azi ne cheamă Barbâneagră. A stat trei săptămâni la Bucureşti pe lângă Caramitru (aflu totuşi cu satisfacţie că Ungheanu n-a mai călcat pe la Ministerul Culturii după alegeri). Fără mari iluzii, Barbă a acceptat, pentru a fi util, o numire de „consilier" pe lângă Caramitru. Vrea să punem la punct o strategie culturală de care să beneficieze acea cultură franceză ce n-a pătruns până acum în ţară (?!) şi...

invers. îl bănuiesc de mari proiecte ezoterico-tradiţionaliste, dar atunci de ce să se adreseze „progresistei" de mine? („On a Ies progressistes qu'on merite"* i-am replicat atunci când mi-a scos prima oară o astfel de perlă.) Spre V. mai înţeleg să se îndrepte, nu-1 consideră „stareţul nostru"?

Ileana Vrancea mă întreabă şi se întreabă de ce din „Diagona- lele" noastre lipsesc analizele pe temele actualităţii româneşti. Probabil dintr-o iremediabilă dezamăgire. La ce bun să mai adaugi cuvinte la constatul de faliment moral devenit prea agresiv pentru a mai putea fi ignorat? Dacă şi faimoasa opoziţie îşi ratează „tranziţia", nu mai avem decât să ne instalăm în lumea a patra şi să ne dormim somnul cel fară de veghe. Din când în când încerc să le mai întreţin celor de acolo câte un coşmar, cu arhive şi procese ale comunismului, care ştiu prea bine că nu vor speria, nici mişca pe nimeni.

Monica Spiridon ne trimite două exemplare (unul pentru Gelu Ionescu) din noua ei carte *Apărarea şi ilustrarea criticii.* Nu numai în postmodemism e acasă la ea, ci şi în tot ce ţine de teoria literară.

V. a vorbit cu Papilian. Voia să ne facă la fiecare un „portret radiofonic" cu interviuri, discuţii etc. V. amână, amână... Are dreptate.

Vineri 24 ianuarie

Aseară ne cheamă Gabriela Ad, de la Grup unde sărbătoriseră şapte ani de la înfiinţare. îmi cere voie să pună drept prefaţă la o nouă ediţie din *Dimineaţăpierdută* vechea mea cronică. în rest, se plânge din nou că dăm texte la *România literară* şi nu la *22.* Şi are dreptate.

După ea, aproape imediat, Gabriel: la aceeaşi şedinţă a Grupului, Zoe Petre, căreia tocmai îi reproşase că şi-a numit fiul la Cotro- ceni, i-a propus să fie ambasador la Paris. Discutăm în trei peste o oră. G. vrea şi nu vrea. Ar dori „garanţii" că rezultatul va justifica sacrificiul, îi răspundem că nimeni nu-i poate da „garanţii" (nici el însuşi). Nouă ne e greu să fim obiectivi (am fi, fireşte, mai mult decât încântaţi să-l avem lângă noi la Paris), totuşi

încercăm să analizăm situaţia în funcţie doar de interesele lui. De scris, în timpul ăsta, nu va mai scrie cărţi? îl lăsăm pe G. cam aşa cum îl găsisem: ezitant.

Miercuri seara, discutând tot telefonic cu Doina Jela, o surpriză de proporţii. Nu îndrăznea să-mi spună: ar vrea, după ce termină cartea despre procesul Noica, să scrie alta: cu condamnarea mamei. Când află că am şi dosarele de la SRI, şi mărturii ale unor codeţinute (nu citise decât pe cea din *Memoria)* pare şi mai determinată. Mă întreabă dacă ar putea să le consulte. Nu-mi vine să-i spun ceea ce îi mărturisesc apoi lui V. (ştiind că în convorbirea cu el pot să-mi permit şi cuvintele mari): dacă aş fi sigură că ea va scrie despre mama cartea pe care nu reuşesc s-o fac eu — aş muri rnai liniştită. Din moment ce suferinţa şi sacrificiul mamei ar lăsa urme, lucrurile ar redobândi un sens şi eu aş fi dus până la capăt ceva ce se situează între datorie, răspundere şi culpabilitate. Doina Jela a arătat în cartea ei despre procesul de la Canal atâta justeţe de ton, talent, fineţe psihologică şi ştiinţă de a se sluji de arhive, încât e sigur cea mai desemnată sa scrie despre mama. Eu patinez între riscul unui text prea „alb" şi cel al delirului sentimental. Cu fiecare aş trăda-o pe mama. în schimb, la cartea Doinei Jela aş putea colabora cu interviuri, documente, texte. Este semnul cel mai bun ce mi s-a arătat în ultimul an. Ce spun? Chiar de la „revo- luţie“ încoace. Să-i pot oferi mamei în sfârşit mormântul unei cărţi, din moment ce i-a fost refuzat cel pământean.

Sâmbătă 25 ianuarie

Telefon de la Radu Portocală. Dacă înţeleg bine, el organizează cu Cotroceniul programul vizitei lui Constantinescu la Paris la începutul lui februarie. C. va primi pe românii din Paris în grupuri şi s-a decis ca primul să fie constituit doar de V. şi cu mine şi primit cel dintâi. Ceea ce ne onorează însă infinit mai puţin este ora: 10 dimineaţa: îi explic lui Portocală de ce ne este imposibil. Va încerca să ne „deplaseze" la sfârşitul recepţiei ce va ţine de la ora 12 la 14.30, deşi programul „preşedintelui" e, fireşte, încărcat.

Am fi infinit mai mulţumiţi să nu se poată aranja, dacă motivul adevărat al acestui refuz (ne culcam la 4 dimineaţa şi dormim până la prânz) n-ar fi luat inevitabil drept un pretext. Un astfel de ritm de viaţă nu e, pentru opinia curentă, admisibil decât pentru tinerii artişti boemi şi poate chiar cam drogaţi.

Un amănunt: Adler, reproşându-i lui Portocală că l-a „vorbit de rău" pe unchiul său Valter Roman, i-a dezvăluit că familia sa e originară din Oradea. De aceea ia probabil cu atâta naturaleţe destinele Franţei (de stânga) în mâinile sale de comentator avizat. „Nos ancetres Ies Gaulois“*. S-a mai văzut. La câteva zile de la naturalizare, prin anii ’60, nu scria Henry Chapier un articolaş vehement, cred că în *Le Monde,* pe tema tradiţiilor „noastre" franceze de stânga?

în fond francezii „de souche“* ar trebui să privească plini de încântare spre asemenea cazuri. Nu răspund ele ambiţiei termenului de „naturalizare" ce înseamnă schimbarea a înseşi naturii tale? De ce nu atunci şi moşi-strămoşi de împrumut, revitalizaţi de insolenţa posesivă a prea nou-venitului?

Acestea fiind spuse, s-ar putea tot atât de bine ca doar familia lui Adler să fi venit din România şi el să se fi născut aici. Ceea ce nu-1 face mai suportabil.

Duminică 26 ianuarie

Primele reacţii la hotărârea de a nu ne duce la recepţia prea matinală dc la ambasadă ne arată că într-adevăr scuza noastră reală va fi interpretată drept un pretext spre a boicota fragila democratizare a României. Nu doar vehemenţa lirică a Inei (Naumescu, fostă Paleologu, fostă Don) ne-o confirmă, dar şi Savu, atât de măsurat, reacţionează de parcă am comite un sacrilegiu. Datorăm — pretinde el — respect instituţiei prezidenţiale. Nu datorăm nimic ••’nimănui, dar pentru ca întreaga suflare din diaspora să nu rămână interâocată de absenţa noastră, luăm decizia eroică de a ne duce totuşi la recepţie, mai spre ora 1-1.30 d.a.

îl chem deci pe Portocală spre a-1 înştiinţa: dacă

Constantines- : cu ne mai poate vedea vreo zece minute după ora 2, se menţine şi ideea de „grup“, dacă nu, vom avea totuşi prilejul spre sfârşitul recepţiei să-i strângem mâna şi să-i urăm noroc. Portocală e încân- î tat de hotărâre. E de altminteri singurul care a înţeles reflexul nos- ii tru antimatinal. Tocmai când apreciam convorbirea destinsă cu el ; şi o oarecare comunitate de vederi, citesc un articol al său din ***22*** | (nr. 2) în care se reorganizează — şi mai structurat — delirul interpretării pur poliţiste a istoriei pe care i-1 reproşasem la apariţia | cărţii sale despre „ne-revoluţia“ din România, înfăptuită integral j de KGB. De data asta, proporţiile se dilată vertiginos. Occidentul] a căzut în capcana întinsă de KGB, care, din 1958 încoace, urmă- j reşte şi duce la îndeplinire proiectul de aparentă distrugere a comunismului spre a lichida voinţa defensivă a Apusului. Implozia comunismului? Căderea lui Gorbaciov? Eliberarea Estului? Simple potemkiniade. Adică KGB-ul dărâmă imperiul doar pentru a scăpa de spectrul unei ofensive occidentale ce nu s-ar fi produs niciodată? Ei bine da, absurditatea poate merge până într-acolo. în afara acestei derive interpretative, se poate discuta civilizat şi cu folos despre orice cu R.P.

Ceea ce nu va fi niciodată cazul cu Ion Varlam. Din nou penibil cu un articol în *Românul liber* (dec. ’96) împotriva lui Cicerone loniţoiu. în timp ce Varlam, de-a lungul exilului, n-a făcut altceva decât să trimită pe la ziare şi edituri note infamante despre cei ce nu-1 luau în serios şi pe care-i transforma pe loc în agenţi KGB, bietul Cicerone loniţoiu s-a străduit să stabilească evidenţa celor morţi prin închisori. Nedispunând de nicio arhivă, e probabil ca în cărţile sale de „aur“ se vor fi strecurat greşeli şi aproximaţii, dar materialul acesta prim are meritul pur şi simplu de a exista. De la el se poate pomi şi lucra. Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici nici atât n-a făcut de şapte ani de zile. Când nu-şi dă drumul la fiere, Varlam abuzează de o frazeologie insuportabilă cu „eroi", , jertfe", urmaşii soldaţilor de la Călugăreni, Podul înalt, Oituz, ţară, patrie, credinţă, reîntregirea neamului... şi aşa mai

departe în înşiruirea fără capăt a stereotipiilor ce dezonorează sacrificiul imens şi umil din închisorile româneşti. Rămâne de ştiut doar ce răfuieli are Raţiu cu Cicerone loniţoiu, determinându-1 să găzduiască această „intervenţie" a lui Varlam la un colocviu din mai trecut, de la Constanţa, pe tema cărţii de rezistenţă şi detenţie.

Manolescu şi-a numit noii vicepreşedinţi. Când i-am telefonat tocmai asculta două concerte de Mozart cu Rubinstein, pe care pretinde că i Ie-a dat V. Urmează o discuţie comică: V. neagă a-i fi trimis aşa ceva, el neacceptându-1 pe Rubinstein decât în Chopin. Niki a fost şi la reuniunea de la Pleşu cu Rocard, care i-a plăcut.

Rocard i-a făcut o impresie bună şi lui Gabriel.

Luni 27 ianuarie întoarsă de la dr Mihăileanu (totul merge bine), telefonează, de la M.-F., Toma Pavel. Mai pregăteşte o carte şi aşteaptă, împreună cu soţia lui, chinezoaică... doi gemeni. Ca de obicei, facem haz. E singurul —- şi agreabilul — mod de discuţie cu el.

V. mi-a adus „Memoriile" lui Jean-Franşois Revel, *Le voleur dans la maison vide,* în care de abia aştept să mă afund.

Marţi 28 ianuarie

M.-F. după o discuţie cu Simone afectată de un articol scris de Sandrine Laignel-Lavastine (plus alte două nume) apărut în ultimul număr din *Debats* cu un titlu care spune tot: „De 1’inconvenient d’etre fasciste". Sandrine e obsedată. E ca o boală şi nu e nimic de făcut. Nădăjduiam — e drept foarte vag — ca observaţiile pe care i le-am făcut la teza ei despre Noica, pagină de pagină, dacă nu rând de rând, să-i fi servit drept terapie. Nici gând. Regret doar timpul pierdut cu fastidioasa depistare a fantasmelor ei în sens unic.

A murit Pauwels. Am dejunat o singură dată cu el la un restaurant din place de 1’Alma. Voiam să facem cu Georges un film după *Le Matin des magiciens,* carte-eveniment ce pasiona Parisul intelectual, incitantă, insolită ca orice amestec de ezoterism şi ficţiune istorică. Şi finalmente neserioasă. Lui V., ca şi mie, nu i-a plăcut din

prima clipă, deşi se arăta destul de interesat de proiectul lui Georges. Ne aflam în plin scandal cu germanii de răsărit ce ridicau Zidul Berlinului, iar omul de dreapta Pauwels, îndrăgostit recent de o actriţă de stânga, îi apăra pe răufăcătorii din est. Cu o inconsecvenţă atât de pariziană, încât nici nu ne-am mai apucat de scenariul prevăzut.

Azi a venit pentru prima oară să-l ajute pe V. la trierea „arhivelor" Horia Moldovan. O singură certitudine: ne-am înşelat. Am tezaurizat neant.

Duminică 2 februarie

Ieri, la Casa Română: ducem caseta cu emisiunea (Iosif Sava) de la Televiziunea Română din mai cu Gabricl şi cu mine. Explic pe scurt contextul fără de care nu s-ar înţelege nimic: Sava îi luase cu o săptămână înainte un interviu servil lui Iliescu împotriva căruia voia să se dezlănţuie Gabriel. V. şi cu mine revedem cu plăcere acest „minifestival". Liiceanu „au mieux de sa forme".

Andrei Savu, întors de la Bucureşti, a venit şi şi-a descărcat sacul, la propriu, nu la figurat. în afară de caseta cu Gabriel, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian (în care V. s-a afundat imediat după plecarea lui S., şi nu l-a mai abandonat până acum), *Casa lui David,* romanul lui Dumitru Nicodim, descoperit de Zografi, ca şi corecturile inspirate ale acestuia din urmă la traducerea lui Doinaş din poemele Liei Savu, scrisoarea către noi — de reţinut din ea îndeosebi *post-scriptum-vA,* în care notează o întrebare a copilului său de patra-cinci ani, Grigore: „La sfârşitul lumii, moare şi Dumtie- zeu?“ Lui V. îi place atât de mult, încât îi sugerează azi lui Zografi să-şi scrie viitoarea piesă pornind de la această întrebare substanţial filosofică. ,

La Casa Română cu eternul său „Temps retrouve“ (nu reuşesc să mă împac cu îmbătrânirea feţelor cunoscute, cum vor fi izbutind ceilalţi să se împace cu a mea?), Al. Niculescu ne-a adus cartea Corneliei Ştefănescu, *G. Călinescusau seriozitatea glumei estetice “* (colecţia „Critică“ *& Jurnalului literar*, 1996), iar un jurnalist cumsecade pripăşit pe la Paris de unde trimite din când în

când ecouri spre presa patriei, Ilie Mihalcea, un buchet de flori.

Agitaţia ridicolă în colonia română cu numirea noului ambasador continuă, „exilaţii“ sperând nici mai mult, nici mai puţin decât să-l aleagă ei. Circulă şi liste. Zumzăie spaţiul fostului exil de vanităţi trezite, de iluzii neroade, de sete de putere nestăvilită. Aveam grafomanii, veleitarii, nebunii noştri, stând, până la „revoluţie", pe la treburile şi cafenelele lor, de atunci încoace metamorfozân- du-se în factori de decizie la scară naţională. Nu România, ci colonia românească de la Paris, din care nu puteai strânge mai mult de 50 de manifestanţi împotriva crimelor comuniste, îşi propune şi „impune“ propriul ambasador de pe o listă cu... mii de semnături. Mai rezistă românul la rău, la bine în orice caz nu.

Şi în timpul acestei agitaţii de marionete scăpate din galeria unui mare Sforar, se petrec adevăratele, autenticele tragedii: aflăm din *Lumea liberă* că a murit soţia lui Ion loanid, Nora. N-avea decât vreo 50 de ani, ea era cea sănătoasă, ea vorbea la telefon în locul lui, amuţit (cancerul i-a măcinat corzile vocale), ea îl îngrijea, pentru ea mai trăia încă. Nu ştim cum, de ce şi când s-a întâmplat. La telefon nu mai avem cu cine să vorbim. îi vom scrie, firește, dar în locul lui nici n-aş mai avea de ce să răspund. Nimănui.

Trimit azi prin fax „Arhivele mărturisesc" pentru *România literară.* Pregătisem această „diagonală4' pentru martie, iar a insistat Manolescu prin telefon să treacă în februarie şi iar am cedat, mărunţindu-mi timpul menit încheierii „dosarului44 mamei.

Maria Brătianu ne trimite cartea ei compusă la computer asupra documentelor din Arhivele pariziene, *Roumanie 1938-1940 vue de France. Recherches dans Ies archives frangaises.* De când a ieşit la pensie lucrează mai ales la Arhivele de la Quay d’Orsay. Rezultatul e abundent (260 de pagini cu literă măruntă), nu-mi dau seama cât de util pentru istoricul de azi şi de mâine. Culmea ar fi ca Maria B., după ce a fost, cum o numea V,. o Passiomaria, să

se dovedească a fi moştenit şi fibra istorică. Inutil să mai adaug că i-o doresc. Semnează Maria G. Brătianu. Şi, după tot ceea ce a făcut pentru opera tatălui ei, are tot dreptul.

O carte de la Luca Piţu, *Naveta esenţială, şotii patafizice pe şantierul deconstrucţiei (ediţia a doua revizuită, titirisită şi augmentată)* şi o scrisoare către V. Luca Piţu a „făcut lectură publică în biroul editorilor44 săi din fragmentul *Jurnalului '59* al lui V. din *România literară* şi cu „inoxidabilă admiraţie44 aşteaptă publicarea integrală a *Jurnalului.*

Lungă scrisoare de la Grigurcu, indignat de atacul lui Zigu Or- nea împotriva lui V. (apărându-i pe Călinescu, Vianu etc.), căruia are de gând să-i răspundă. *Jurnalul literar* îi va consacra un număr şi ne cere articole... despre el! Oricât l-aş admira mi-e imposibil să scriu de două ori pe aceeaşi temă. îl voi refuza deci, deşi nu prea văd cum, fără a-1 jigni. V. la fel...

în sfârşit semnul pe care de mult îl aşteptam. O cercetătoare din Târgu-Mureş, Nicoleta Sălcudeanu, absolventă a facultăţii la Iaşi în 1990 şi lucrând acum la Institutul de Cercetări Socioumane al Academiei Române, pregăteşte o teză de doctorat asupra „Exilului literar românesc44 (1944-1989), sub conducerea lui Mircea Zaciu, şi vrea să studieze presa literară din exil, cerând de la Fundaţia Soros o bursa ca să meargă la Biblioteca de la Freiburg. Vrea adresa. Nu doar adresa îi vom trimite: V. e gata să-i dea o colecţie din *Ethos* şi alta din *Limite.* Cum s-o facem însă să ajungă şi până la Paris?

Vineri 7 februarie

A trecut şi asta. Dar cu poveste. Miercuri ajungeam V. şi cu mine la ambasadă pe la ora 1 şi ceva d.a. Eram în josul scării când la etaj îşi termina Emil Constantinescu discursul — toată lumea l-a găsit excelent—şi mulţimea — nu ne dădeam încă seama ce densă era—cânta„Dumnezeu e cu noi, înţelegeţi, neamuri, şi vă plecaţi! “. Imediat încep să se coboare buluc peste noi cei din salon. (De abia am timpul să-mi amintesc cum, la un parastas la biserică, Cioran, care era în spatele nostru, auzind aceste

memorabile cuvinte, ne-a şoptit „ţa, c'est le comble!"[28] Neamurile nu s-au plecat, dar scara era ticsită de coborâtori, or noi eram nevoţi să urcăm, să-i strângem mâna Preşedintelui (doar pentru asta veniserăm). Ajunşi cu greutate la etaj, situaţia era net înrăutăţită, „le metro aux heures de pointe"[29] devenea un dulce eufemism, vreo 1 000, cel puţin, de românaşi se înghesuiau să se apropie de el. Cu dat din coate, cu riscul de a pieri înăbuşiţi, am ajuns totuşi până la E.C. Care, neaşteptat, m-a şi îmbrăţişat (ceea ce nu făcuse la Bucureşti ultima oară când ne-am văzut la Facultatea de Drept şi nu campania noastră pentru Manolescu justifica o atare schimbare de atitudine) şi ne-a înştiinţat că la ora 2, înainte să plece la Chirac, e fixată o întrevedere doar noi cu el. Nici nu mai ştiam de la Portocală dacă programul se confirmase. Strângând mâini şi preschimbând amabilităţi cu „le tout-Bucarest" de la Paris, am ajuns din nou jos cu V. care mă tot îndemna, încruntat şi absent, să plecăm. Nu ştiam unde are loc întrevederea cu pricina şi tot întrebând de „dl Constantines- cu" pe diverşi tipi cu *talkie-walkie,* ne-am trezit cu directorul financiar al ambasadei, purtând acest nume şi mirându-se că dorim să-l vedem. Trecând peste acest incident ridicol, tot nu dădeam de locul întâlnirii. în această situaţie, ne-a găsit Hăulică. El ştia că Zoe Petre tot umblă după noi, căutându-ne de zor, şi ne-a îndreptat spre etajul de unde coborâserăm, având aprig de luptat cu V. care nu mai voia şi pace. Ne-a primit preşedintele „en bras de che- mise"[30] şi ne-am închis noi trei în birou. Optimist rău, ne şi vede în NATO. Ne tratează ca pe nişte prieteni vechi şi încercaţi. Tocmai ne întrebam, fiecare de partea lui, de unde atâta afecţiune, când a ajuns la obiect. Românii din Paris îşi fac de cap cu listele lor de ambasadori, el, Preşedintele, nu-1 vrea decât pe unul singur: pe Liiceanu. E nevoie de mari personalităţi pentru a reprezenta România în marile capitale. Lui Pleşu i-a

28 „Asta-i culmea!" (*N.. ed.)*

29 „metroul la orele de vârf' (*n. ed.).*

30 „în cămaşă, fără haină" *(n. ed.).*

telefonat el însuşi să-i propună ambasada de la Bonn, dar a fost refuzat printr-o scrisoare foarte frumoasă. Nu de scrisoare avea el însă nevoie, ci de participarea personalităţilor de prim-plan la noua politică de „intrare" în Europa. La Paris, nu poate fi altcineva decât Liiceanu. Şi-a schimbat însă numărul de telefon, nu dă de el. Trecând peste absurditatea unui astfel de argument (nimeni de la Cotroceni să nu fie în stare să telefoneze la Humanitas spre a cere telefonul personal al lui Liiceanu?), îi promitem că-1 vom suna pe Gabriel de cum ajungem acasă. Conta de fapt pe noi pentru a insista pe lângă G. De unde, probabil, tratamentul special ce ne-a fost rezervat şi de el, şi de Zoe Petre, care — şi ea — ne îmbrăţişează la plecare. De ce urgenţa s-a manifestat doar cu prilejul acestei călătorii la Paris, când avusese atâta timp s-o facă de la Bucureşti? Se va întreba şi G. căruia, evident, îi telefonăm şi-l facem să înţeleagă că, în timp ce el aştepta un semn de la Cotroceni, la Cotroceni, dimpotrivă, se aştepta un semn de la el.

în orice caz, Constantinescu îl va chema în aceeaşi zi de la Paris, pe la miezul nopţii, ţinându-1 la telefon alte 40 de minute pentru a-1 convinge.

Revenind spre ambasada plină de români entuziaşti (în afara funcţionarilor de acolo, ce-şi vad deja zilele mai numărate decât probabil vor fi), îl întâlnim până şi pe dr Mihăileanu, revenit special din vacanţa lui la schi — spre a-i propune Preşedintele nu ştiu ce Fundaţie pentru cardiologii români. E şi Hassner, ca şi Sandrine, căreia îi spun ce cred despre titlul articolului ei din *Le Debat* despre Cioran „De l'inconvenient d'etre fasciste". Se scuză: Nora a avut ideea titlului. E şi inconştientă: l-ar fi amuzat probabil pe Cioran! Se apără: ea nu este deloc pe linia Dubuisson. Ne şi pregătise un extras: într-adevăr, nu susţine că Cioran ar fi rămas toată viaţa fascist, dar pretinde că nu şi-a analizat îndeajuns culpa. Alege mai ales citatele prohitleriste şi antisemite, care, scoase din contextul teribilismului cu care Cioran îşi trata şi neamul său, şi pe Dumnezeu — sună intolerabil. îi spunem ce

credem, fără a ne sluji însă de termenii de patologie în care i-ar trebui descrisă obsesia.

Preşedintele a mulţumit pe toată lumea, cu mic, cu mare. Sper doar ca totul să nu se rezume la fraze pline de bune intenţii, care par a-i fi de ajuns. Găseşte, de pildă, că, prin cele două-trei arestări spectaculare, România şi-a arătat destul determinarea de schimbare pentru ca porţile Europei să i se deschidă larg. Ni se iaudă, copilăreşte, că nu ştiu ce ministru spaniol sau portughez i-a dat, la Consiliul Europei de la Bruxelles, numărul lui personal de telefon, să-l cheme ori de câte ori întâmpină, pe plan european, vreo dificultate. I-am putea răspunde că, aşa cum polemizează Ileana Mălăn- cioiu (în *România literară* nr. 4), Miron Cozma n-a fost arestat pentru prima şi cea mai gravă mineriadă, ci doar pentru aceea prin care a fost detronat Roman. N-o facem însă. Omul e plin de bune intenţii, şi nu o replică trezitoare de câteva secunde îi poate sluji la ceva. r" * , % i *s>*

De la Luli August-Sturdza o uimitoare transcriere a bolii şi operaţiilor sale de un an încoace. La început, o osteoporoză, apoi operaţii, oase rupte, recusute, dureri până la a-şi pierde minţile. Luni de zile în ghips, ca într-un coşciug, pe urmă cărucior, reeducare, tot chinul. Nu înţeleg cum a rezistat şi mai ales cum a izbutit să descrie cu atât umor acest „anotimp în Infern".

Livius Ciocârlie i-a scris lui V. să-l felicite pentru pagina de *Jurnal '59* (cu Cioran) publicată în *România literară* şi care, spre mirarea noastră, a provocat mai multe reacţii de acelaşi fel. L.C. o găseşte „extraordinară1' şi aşteaptă cu nerăbdare publicarea *Jurnalului.*

Va aştepta mult şi bine. V. nu mai vrea să facă efortul strângerii de materiale, a reintrat sub zodia „strigării în deşert" şi îi place să repete că de tot ce-am făcut noi se va alege praful şi pulberea.

Eugen Simion pare a-şi continua manevrele de „apropiere": ne trimite ultimul număr din *Caiete critice* conţinând răspunsurile la o anchetă (foarte „apolitică") asupra sorţii literaturii române: ce-a fost, ce-a rămas, cum

trebuie definitiv despărţită opera de creatorul ei şi, mai ales, cum să alungăm etica din judecata literară. Sub pretextul de a lupta, la modul lovinescian, pentru criteriul estetic, este apărată vechea ierarhie de valori intangibile. Satisfacţia cvasi- generală e cu atât mai imbecilă, cu cât sunt prezenţi tot felul de scriitoraşi de la *Literatorul* care-şi ascund nulitatea sub mantaua oportunismului. Singurul lor criteriu estetic a fost... partida — şi partidul — lui Iliescu. In băltoaca mediocrităţii s-au amestecat însă destule nume cunoscute pentru a acorda anchetei o aparenţă de onorabilitate. Cât despre Goma (redactorii se laudă că i-au publicat răspunsul în care îi ,,înjura"), atacurile lui —justificate — cad în gol. Cum urlă în neştire la drumul mare, şi la hoţi, şi la jandarmi, nu-1 mai poţi lua în serios nici când are dreptate. Şi are de data asta, mai ales atunci când găseşte că Grigurcu este singurul critic capabil să se slujească de libertatea dobândită după '89 spre a repune în discuţie stereotipiile curente, pe care, de altminteri, le ilustrează cum nu se poate mai exact ancheta aceasta.

Pivot îi consacră azi un întreg „Bouillon de culture" lui Revel cu prilejul apariţiei Memoriilor sale, *Le voleur dans la maison vide,* a căror originalitate stă atât în anticonformismul — normal ca o respiraţie —, cât şi în apelul la imperfectul subjonctivului, o altă formă de anticonformism. A te sluji de limba scrisă în dauna celei vorbite acum când se discută serios dacă n-ar trebui introdusă scrierea fonetică, a respecta concordanţa timpurilor, a pieptăna fraza, a o dezbăra de orice ineleganţă înseamnă a te situa contra curentului. Lectura aceasta este o delectare neîntreruptă. Nu doar împotriva comunismului s-a ridicat statornic Revel, ci şi a modelor ce înnorează periodic cerul Parisului intelectual. De la Lacan sau Bourdieu la Sartre şi Merleau-Ponty, niciuna din figurile emblematice ale unei stângi situate între patologie ideologică şi emfază potemkiniană nu scapă de scalpelul acestui polemist care nu înţeleg de ce îşi mai spune de stânga.

Nu sunt sigură că regimul special pe care i l-a acordat Pivot vine doar din admiraţie pentru anti-conformismul politic şi intelectual ai lui Revel, ci, poate, mai ales dintr-o complicitate mărturisită: gastronomia face parte din panoplia celor doi. Deoarece, masiv, cu o ceafa triplată de rafinate bucate, Revel e şi un tip de „bon-vivant“ ce gustă fraza ca pe un vin bun.

Miercuri 12 februarie

Geta D. plângând ieri la telefon: şi-a pierdut mama. E şi iritată de apariţia celor trei volume din *Jurnalul* lui Goma. Reiese de acolo şi delatoare, şi femeie de moravuri uşoare, cu tot felul de iubiţi *en titre,* printre care şi Vasile Nicolescu. Se pare că e ignobil. Degeaba, ca s-o consolez, insist asupra felului în care ne tratează Goma pe mine şi pe V.: nicio „victimă14 nu se vede decât pe sine.

Spre 11 seara, când tocmai plecau de Ia noi Gabriel Popovici şi Dragoş Peţa (ultimul venise şi cu teza lui de *maâtrise* asupra relaţiilor economice dintre Franţa şi România), ne telefonează Gabriel. Dezgustat de *Jurnalul* lui Goma, pe care l-a frunzărit simţindu-se profund murdărit. Tot spunând că la aşa ceva nu se poate răspunde, încep să-mi cânte prin cap primele fraze ale unui... răspuns. Le discut apoi cu V. Cădem de acord să le prezint ca un P.S. la o „diagonală41. După ce le scriu, acum pe la 2 dimineaţa mă gândesc că mai bine le trimit la *22.* Le voi telefona mâine. M-am dezis (eu susţineam cel mai tare că nu te poţi coborî, polemizând, la nivelul lui Goma), mai ales din pricina frazei finale ce merita să fie rostită: „îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma.11

Gabriel n-a fost până acum contactat de Constantinescu. I-au cerut prin Humanitas doar un *curriculum vitae.* Sunt inconştienţi şi dezorganizaţi.

Condeescu cheamă de la Muzeul Literaturii. Ne-a trimis un număr din *Manuscriptum* dedicat lui Nichifor Crainic (cu „manuscrisele arestate41). Pregăteşte *un* altul pentru Cugler şi voia să ştie dacă putem să-i trimitem ceva. N-avem ce. Mă întreabă ce facem cu Casa Memorială „Lovinescu11. îl îndrept spre Doru Cosma după veşti.

(Habar n-am dacă Procuratura continuă să ceară înapoi apartamentul deşi s-a votat în Parlament un amendament.) Am primit şi o nouă carte de poezii a soţiei sale, Saviana Stănescu.

în neconformista sa rubrică din *Le Nouvel Observateur* (6-12 februarie), Delfeil de Ton, oprindu-se la manifestaţiile din Albania, deplânge lijpsa unui „proces al comunismului14 în termeni destul de rar întâlniţi în presa franceză de stânga pentru a fi notaţi:

„Les communistes au pouvoir en Albanie, comme en Roumanie et ailleurs, avaient cretinise leurs peuples en leur interdisant toute reflexion, toute discussion, toute information. Ce n'estpas sans con- sequences qu'ils ont regne pendant des cinquante ans, des soixan- te-dix ans dans les pays de l'Est, et ii faudrait obliger â la decence leurs anciens complices de chez nous, la mine pateline, qu'on voit dans Ies journaux, qu'on entend â la radio et â la television, sou- pirer qu' «avant» onetait peut-etre plus heureux dans ces pays que maintenant ou il sont tombes dans Ies mains d'incapables et de mafieux. Ces criminels contre Pasprit, presque nulle part juges, et leurs allies d'ici, qui se sont absous tout seuls et qu'on laisse si gentiment perorer, sont pourtant responsables des tragedies ou se debatent tant de populations sans defense et de la misere ou elles ont ete precipitees."[31]

Rămâi uimit când mai descoperi pe cineva gândind ca tine.

Joi 13 februarie

Am vorbit cu Rodica Palade şi am trimis un fax cu „precizarea" Goma. Va apărea în primul număr din *22,* marţi. Cum lui Gabriel, aseară, îi spusesem că nu vom

31 „Cât timp au fost la putere în Albania, ca şi în România şi în alte părţi, comuniştii şi-au cretinizat popoarele, interzicându-le orice reflecţie, orice discuţie, orice informaţie. Stăpânirea lor, durând cincizeci şi şaptezeci de ani în ţările de Est, n-a rămas fără consecinţe şi ar trebui să impunem decenţă foştilor lor complici de pe la noi, făcând pe pocăiţii, prin ziare, la radio şi la televiziune, unde-i auzi suspinând că «înainte» oamenii erau poate mai fericiţi în aceste ţări decât sunt azi când au căzut pe mâinile unor mafioţi şi ale unor incapabili. Aceşti criminali împotriva spiritului, aproape nicăieri judecaţi, şi aliaţii lor de aici, care s-au iertat ei înşişi şi care sunt lăsaţi să peroreze cu atâta drăgălăşenie, sunt totuşi responsabili de tragedia în care se zbat populaţiile fără apărare şi de mizeria în care au fost azvârlite." *(N. ed.)*

răspunde lui Goma, i-am trimis şi lui, în fax, „dezicerea" de azi.

Mă simt ca ieşind dintr-o boală: convalescentă şi uşurată.

Sâmbătă 15 februarie

Telefonează spre seară Gabriela Ad. Nu găseşte „precizarea" Goma prea dură. Joi seara, pe când discutam cu Barbăneagră despre ce poate el face în calitate de consilier al lui Caramitru (îl sfătuim ca primul „invitat" al Ministerului Culturii să fie Revel), telefonează la miez de noapte Gabriel care întors acasă, obosit şi somnoros, a găsit textul trimis prin fax de „neînţeles". M-a pus pe gânduri, era oboseala lui de vina sau confuzia mea? Mihnea pe lângă care caut confirmare îmi propune modificări: că-mi păstrez stima faţă de acţiunea lui politică şi doar ca om îmi pare rău ca l-am cunoscut. îl dau şi lui Barbăneagră, i se pare limpede. De fapt, ar fi trebuit să nu mă îndoiesc din moment ce V. îl găsea clar şi bun. El nu s-a înşelat niciodată. E prima oară când „prospectez11 astfel reacţiile posibile. Să nu se mai repete.

Gabriela îmi confirmă şi ceea ce, transmis de Al. Niculescu, mi se păruse un zvon lipsit de orice temei: Severin nu vrea ca ambasadori personalităţi, ci diplomaţi de carieră. Or, diplomaţii noştri s-au format la Moscova, iar Ministerul de Externe e infiltrat de cel de Interne; adică de securişti,

I s-a redat cetăţenia româna Regelui. Şerban Orescu care-mi dă ştirea de la Miinchen se întreabă dacă nu se deschide astfel calea spre monarhie. Cred că această cale a fost definitiv închisă, prin căsătoria neinspirată a Margaretei. Motivul pentru care mă chema Orescu e cel puţin neaşteptat: voia să-i descriu garsoniera din strada Wilson în care am stat cu mama vreo şapte-opt ani. Ceea ce fac cu plăcere şi cu nostalgie. Curiozitatea lui Orescu nu e abstractă: garsoniera aparţinea unui bunic al său, probabil va încerca s-o recupereze acum, profitând poate de legile ce ar urma să devină mai favorabile.

Duminică 16 februarie

Azi-dimineaţă la trezire, o voce cu accente lâncede şi slave, numele nu-1 înţeleg. îmi trebuie câteva minute ca să-l recompun — Re- nata Lesnik — şi să-mi aduc aminte de ea: o basarabeancă tânără pe atunci: ne-o adusese Goma la o emisiune (Catherine îmi spune apoi că scrisese şi la *Nouvelle Alternative).* Pretinde că a publicat opt cărţi la Paris, ultimele două despre mafia şi succesiunea lui Elţân. Gata s-o cred, când adaugă ca vin miercuri să stea la ea Lebed cu soţia şi că va scrie o carte cu el, ca viitor preşedinte. Va apărea, tot miercuri — zi fastă! — la televiziune pe LCI. Cum îmi mai pomeneşte, în felul ei dezlânat, şi de nişte stări paranormale prin care a trecut, şi de un leşin cu luciri divinatorii printre decorurile unei trupe de teatru ce se îndrepta cu trenul spre Kiev — mi se întăreşte impresia şi teama că deliregză. Scurtez cât pot. Pretinde că-mi va trimite ultima ei carte. Voi putea controla atunci starea ei mintală. O presupun... clătinată.

Telefoane mai serioase:

— lui Dorn Cosma. Barbăneagră voia ca Ministerul Culturii, prin Caramitru, să insiste pentru Casa Memorială „Lovinescu“. Din păcate, îmi precizează D.C., amendamentul votat de Parlament nu priveşte recursurile deja depuse. Deci recursul în anulare al Procuraturii rămâne fixat la 25 februarie. în plus, s-ar părea că procurorul general Cochinescu „se ţine băţos“ înfruntându-1 şi pe Constantinescu în timpul campaniei electorale. Ministerul Culturii nu poate face nimic. Rămâne să-l rechem peste o săptămână. ; L-am plictisit cu acest apartament, dar m-am plictisit şi pe mine:

la urma urmei, nu mi-ar aduce decât noi complicaţii. *Laisser tomber*;

— plin de umor, ca şi scrisoarea lui primită ieri prin care îi cere lui V. un articol despre *Albatros,* Geo Dumitrescu vrea să alcătuiască un număr din *Manuscriptum* cu dosarul şi „arhivele" revistei lor studenţeşti din timpul războiului.

A murit Michael Voslensky fără de care termenul „nomenclatură" şi derivatele sale n-ar fi făcut înconjurul

lumii şi n-ar fi devenit una din cheile de descifrare a regimului comunist. Tocmai mă pregăteam să citesc ultima lui carte, *Les nouveaux secrets de la nomenklatura,* care tot aşteaptă pusă la o parte pe tăblia cu „noutăţi" din bibliotecă.

Două pagini în *22* (nr. 3) semnate de Radu Bercea despre biblioteca pariziană a lui Mircea Eliade transferată la Institutul de Studii Orientale „Sergiu Al-George“. Dintr-o seric de nume graţie cărora s-a făcut această donaţie, lipseşte unul singur: al celui care, după câte ne-a spus el, a avut această idee şi a găsit mijloacele de a o pune în practică, însoţind camionul cu cărţi până la Bucureşti: bietul Bordeianu.

Văzut aseară la televiziune (n-am vrut să ne deplasăm în oraş când a obţinut, în 1995, la Cannes, Palme d'Or) *Underground* de Emir Kusturica. Nu cred că scandalul politic dezlănţuit atunci de Finkielkraut şi ceilalţi care-1 acuzau de prosârbism virulent e pe de- ■ plin întemeiat. Dintr-o atât de umflată deriziune nu ies mai bine nici sârbii. Originalitatea lui Kusturica, izbucnind în primul său film *Papa est parti en voyage d 'affaires,* s-a lăsat înghiţită în bună, prea bună parte de *kitsch-ul* balcanic proliferând grotesc, oniric, asurzitor, devorând imagine, sunet, intenţii bune şi rele. Termenul ce-1 caracterizează acum cel mai bine mi se pare intraductibil (nici umflătură, nici buhăială nu-mi plac): *boursouflure.*

Filmul rulează pe Canal Plus în contratimp cu realitatea de la Belgrad. Opoziţia şi-a încetat manifestaţiile nonstop care ţin de mai multe luni. A câştigat: victoria în alegerile municipale traficată de comunişti i-a fost în sfârşit recunoscută. Zilele „politice" ale lui Miloşevici s-ar putea să fie acum numărate.

Din pod, H. Moldovan (a început să transporte „arhivele" noastre) i-a coborât lui V. mai mulţi şi prea prăfuiţi saci. Şi de ieri, V. triază fără încetare, triază sisific.

Mie mi-a pus în faţă scrisorile pe care i le-am trimis în '64-'65, pline de entuziasm pentru nişte biserici romane pe care uitasem pur şi simplu că le-am văzut. Ne scriam

bineînţeles în fiecare *îi.* Nu doar de pe saci ar trebui şters praful, dar şi de pe memorie, lucra ştiut de mult şi redescoperit de fiecare dată cu aceeaşi sfâşiere. Vorba lui V. într-un poem de-al lui pe care-1 recitam cu Yvonne Rossignon pe plaja de la Fregene:

„timpul pune niciodată pe lucruri".

Marţi 18 februarie

Gabriel mă cheamă în urgenţă de la Humanitas: să trimit o telegramă către Curtea Supremă de Justiţie cerând să mi se înregistreze domiciliul real din Franţa (juridic eram domiciliată la Dorn Cosma). Presupun ca e un artificiu spre a întârzia înfăţişarea din 25 februarie cu recursul în anulare al Procuraturii. Telefonez imediat telegrama literă cu literă deoarece trebuie să fie în româneşte. Fastidios şi probabil inutil.

Gabriel ne pune la curent cu „războiul ambasadelor" care a izbucnit pe faţă. G. a avut o nouă şi amănunţită convorbire telefonică cu Emil Constantinescu, Severin vrea să menţină cadrele existente ale Ministerului de Externe şi să promoveze „profesioniştii" pătaţi şi de formaţia lor moscovită, şi de probabila colaborare cu Securitatea. La Paris doreşte să-l trimită pe actualul ambasador de la Cairo şi să-l menţină pe Virgil Tănase. Pretinde că a vorbit el cu Liiceanu şi, asemenea lui Pleşu, a refuzat. Deci minte. Liiceanu ar fi bun doar pentru UNESCO, de unde va pleca Hăulică numit la Roma.

Constantinescu nici nu vrea să audă de Virgil Tănase. Un punct bun pentru el: îl dezgustă linguşirea prea făţişă. Când personalul ambasadei l-a primit la Paris, Virgil Tănase e singurul care a ieşit din rând spre a-1 asigura de devotamentul său fară de margini.

Acum E.C. ar vrea să-l convingă repede pe Gabriel spre a i-1 putea prezenta lui Chirac — va face o vizită în România (interpretă tot Sanda Stolojan). Condiţia pusă de G. e liminară, deci rezonabilă: să poată discuta cu E.C. având sub mână „dosarele41 personalului de la ambasada pariziană spre a decide pe cine păs- j trează şi pe cine nu. Dar când? E.C. zice că-1 va chema. Te poţi însă bizui pe el

şi pe secretariatul său? N-a pretins el că l-a chemat pe G. la ora 1 noaptea şi ca secretara lui căzând pe robot a... închis? Dacă la Preşedinţie secretarele nu ştiu să lase mesaje pe ro- i bot, unde mergem? Cred că nu-i va rămâne lui G. decât să refuze.

Aseară, sună Mihnea întors din Bulgaria. Când îi spun de Se- verin, îmi împărtăşeşte, subit şi sincer, indignarea.

Renata Lesnik nu era complet nebună, ci doar lăudăroasă: generalul Lebed e cu adevărat la Paris într-o vizită dacă nu oficială, cel puţin publicitară şi foarte filmată de televiziune. Cu o singură deosebire faţă de versiunea Renatei: nu locuieşte la ea, ci — normal — la un mare hotel. !

Miercuri 19 februarie

Primim de la Michel Rocard (via Fr. Martel) o dare de seamă asupra călătoriei în România: *La fin de l'exception roumaine.* Titlul j spune totul. Luciditatea e aici dublată de generozitate. I-a priit şi | contactul cu Gabriel (îl citează de trei ori). îi numeşte pe cei de la J Grup şi pe Pleşu sau Manolescu, dar are o simpatie marcată pen- J tru Emil Constantinescu şi recomandă Franţei să facă din România J principala sa aliată din regiune. Mâine dacă s-ar prezenta la ale- | geri, V. şi cu mine, după această lectură, obiectivi cum suntem, j simt că l-am vota fară ezitare. | *Convorbirile literare* ne invită la colocviul lor ieşean pentru | 26 şi 27 martie. Cassian Maria Spiridon ţine să ne asigure că nu doar „cazarea14 şi masa ne-ar fi asigurate, dar, din partea Institutu- | lui Francez ieşean, până şi drumul cu avionul. îi telefonăm şi refu- j zăm cu toată părerea—reală — de rău. Nu ne văd plecând în martie]

şi întorcându-ne la Paris în aprilie spre a reveni în mai la Bucureşti. Aş fi mers la Iaşi spre o reîntâlnire: pe Copou am băut prima — şi ultima — mea sticlă de Cotnari cu tata care mă iniţia în itinerare eminesciene. Aveam 12 ani. Nu doar amintirile ne-ar fi îndreptat bucuros paşii spre Iaşi, ci şi prezentul: ar fi luat capăt „neînţelegerea" din mai trecut şi ne-am fi văzut şi revăzut toţi prietenii de

acolo.

De la Lâszlo Alexandru, prima sa carte: *între Icar şi Anteu,* la Editura Dacia, grupând polemicile publicate îndeosebi în *România literară,* pe care le-am citit mai totdeauna de acord cu ele. E unul dintre apărătorii constanţi ai lui Goma şi, necunoscându-1 personal, e foarte bine. Nu e mai puţin adevărat că, în Prolog, ne face cinstea de a pomi de la anumite valori apărate de noi. *

Acum că e ameninţat să i se publice dosarul de agent al Securităţii (pe drept sau pe nedrept), Nicolae Stroescu-Stânişoara (tot păşunismul de care e capabil un român e cuprins în acest pseudonim) ne trimite o culegere de „gânduri spuse la Radio Europa Liberă şi în *Jurnalul literar*“ cu titlul *La răscruce.* Volumul a apărut la Editura „Jurnalul literar" şi cuprinde aproape 700 de pagini, pe care nu le voi citi deoarece mi-au fost de ajuns mostrele din revistă. Mai interesantă este scrisoarea prin care vrea să ne convingă că ne-a admirat totdeauna pe V. şi pe mine, făcând tot ceea ce putea pe lângă americani pentru continuarea emisiunilor noastre de la Paris, contrar acuzaţiilor ce i-au fost aduse de Gelu lonescu. Insinuează apoi că Gelu era cel care ne invidia şi ne vorbea de rău, cerându-i să ne cenzureze.

Dorin Tudoran ţine, în *România literară,* să ne redea paternitatea termenului de „neoproletcultism“ de care noi ne-am servit prima oară pentru a defini pe cei din partida lui Eugen Barbu şi pe care, pe bună dreptate, îl preferă celui de „direcţia naţională" adoptat, natural, de Mihai Pelin în *Cartea albă a Securităţii.* îmi pare bine că-1 vad pe Dorin Tudoran revenind în presa din România — are acum rubrică fixă la *România literară,* dar şi-a cam pierdut duritatea polemică, exemplara pe vremea când era în America. Dacă ne-am fi aflat într-o ţară normală, Bracan n-ar mai fi putut niciodată să se ridice de pe urma pamfletului lui Tudoran publicat

— cred — în *Agora.* Acum parcă s-a îmbunat cumva, ceea ce nu-i stă nici în fire, nici în scris.

Goma, în schimb, ţipă mereu ca din gură de şarpe.

Nimeni ne- maifacându-i nimic, nici în bine, nici în rău, urlă repetitiv în gol. în *Convorbiri literare* (nr. l/'97) are o rubrică intitulată extrem de j ust „înjurătura" („victima": iarăşi şi iarăşi, Manolescu), iar în *Lumea liberă* din 15 februarie îşi exprimă, într-un interviu cu Lâszlo Alexandru, indignarea că-1 susţin pe Liiceanu şi o găsesc „rezistentă" pe Blandiana. Dacă î-a inspirat până şi blândul meu interviu din *Convorbiri literare,* ce va fi când va apărea (în principiu a şi apărat) „precizarea" din *22* cu „îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma"? O frază prin care i-am oferit materia primă pentru „înjurătură" până la adânci bătrâneţi.

în *22* (nr. 6) un excelent (ca de obicei) articol al Tiei Şerbănes- cu, „Scopul şi mijloacele", din care extrag citate incredibile din- tr-o declaraţie a ministrului naţional-ţărănist de Interne, Gavril Dejeu, anunţând că se va restrânge dreptul de circulaţie peste hotare a persoanelor ce strică imaginea României. Acest paradoxal urmaş direct al lui Ceauşescu spune că „nu poate să plece peste hotare cine vrea şi să spună ce vrea. Avem mijloace de control". Sau: „vom fi de acord să plece românii care să facă o bună propagandă României".

E de neînţeles cum nu l-au forţat de la Cotroceni sau de la cabinetul primului-ministra să-şi dea demisia a doua zi după o atât de clasică viziune comunistă a libertăţii de circulaţie.

Bate un vânt de nebunie cu „imaginea" (României peste hotare) şi la *22. O* masă rotundă cu Virgil Nemoianu, Mircea Martin, Gabriel Gafiţa, Gabriela Ad. despre „Imaginea României în lume", o pagină Magda Câmeci cu idei pentru o nouă strategie culturală. Oamenii aceştia nu se gândesc oare o clipă 1) dacă au cu adevărat ce să vândă străinătăţii, 2) că s-ar putea mulţumi cu un public alcătuit din milioane de români?

Tot în *22,* un articol al unui necunoscut, Iulian Anghel, despre noua „strategie" a Ministerului de Externe, cu o declaraţie a lui Gabriel Gafiţa, subsecretar de stat, ce n-ar fi mirat pe nimeni sub guvernarea dinainte deoarece,

sub pretextul „profesionalismului", preconizează menţinerea vechilor cadre. Se confirmă că reputaţia lui Virgil Tănase la Ministerul de Externe este foarte bună şi va fi menţinut.

O lungă scrisoare începută în decembrie a lui Zografi. (Prietenul pe care-1 însărcinase să ne-o trimită de la Paris nu şi-a ţinut promisiunea, aşa că i-am cerut să scoată textul din nou din computer şi să ni-1 expedieze.) Ca de obicei, ne încântă. Am chiar curajul să pariez că nu-1 va schimba succesul, în ciuda unei decepţii spectaculare şi recente în acest domeniu al fragilităţii prin excelenţă care este umana, literara şi artistica vanitate.

Joi 20 februarie

Telefonează de la Radio România Actualităţi un tânăr, Dragoş Ciocârlan, pentru a-mi înregistra reacţia la apariţia *Jurnalului* lui Goma. Spun că am şi dat o „precizare[32], N-a apărut în 22? — Ba da, tocmai a apărut. —Atunci? Adaug totuşi (gândindu-mă la Mihnea?) că „precizarea" nu schimbă părerea mea despre rolul jucat de Paul Goma în istoria recentă şi nici despre literatura lui. Şi cu asta pun punctul final.

Mă întreabă.şi ce cred despre atitudinea Franţei. Răspund că vizita lui Chirac, ca şi sprijinul adus de Franţa intrării României în NATO arată că s-a hotărât să ne stea alături. Pomenesc şi de interviul acordat azi de Emil Constantinescu ziarului *Le Figaro,* omiţând, fireşte, să menţionez primul său răspuns la întrebarea: ce aşteaptă românii de la vizita lui Chirac? E.C. o ia incredibil de departe. „Depuis deux miile ans, depuis que la Roumanie se trouve â la frontiere du monde civilise, Ies Roumains attendent un signe de l'Occident."[33] La superorigini nu ne-au cam invadat romanii? Deci „Occidentul*1 a venit chiar înainte să existe români!

Vineri 21 februarie

As-noapte, sună Gabriel. în „înaltele sfere" dăinuie marea zăpăceală. E.C. încă nu l-a chemat la discuţia

32 lizate, românii aşteaptă un semn din partea Occidentului.'1 *(N. ed.)*

33 „De două mii de ani, de când România se află la graniţele lumii civi

promisă, şi lui G. îi este teamă că, la recepţia de azi de la Bucureşti, E.C. îl va prezenta lui Chirac, ca viitor ambasador, fără a-1 mai întreba în ce condiţii acceptă să vină la Paris. Perspectiva e atât de extravagantă, încât mai mult râdem decât discutăm. Ce popor suprarealist!

Duminică 23 februarie

Secvenţa suprarealistă a avut loc aşa cum numai în râs ne-o închipuiam: E.C. i l-a prezentat lui Chirac pe Gabriel ca viitor ambasador. Ce să mai spună Gabriel: că poate, că nu e încă sigur. Călduros, ca de obicei, Chirac l-a îndemnat sa nu mai şovăie. După recepţie (cu acest prilej, pentru prima oară s-a văzut invitat şi Manolescu la Cotroceni de noul preşedinte), a avut loc şi discuţia promisă, în trei, Constantinescu, Gabriel şi Ciorbea. I s-au dat lui G. toate asigurările.

Am recompus şi rezumat ceea ce fusese distilat, detaliu cu detaliu şi incertitudine cu incertitudine, prin telefoane cu Gabriel, Fără a mai pune la socoteală discuţiile cu Mihnea, vizibil contrariat. Tocmai a plecat de la noi. Venise să ne aducă volumul lui Tismăneanu *Reinventarea politicului* şi să ia discurile pentru Niki.

Zografi, pe care îl sunăm apoi, este „dezgustat" că primeşte patru telefoane pe zi pentru *Petru* (unele de la oameni pe care nu-i preţuieşte).

„Imaginea" României continuă să se modifice. Un articol al lui E. Constantinescu în *Le Monde (22* februarie) „La Roumanie sur la bonne voie" şi, în acelaşi ziar de-a doua zi, o jumătate de pagină asupra călătoriei lui Chirac şi a sprijinului pe care Franţa înţelege să-l aducă României. Dintr-un „encadre" aflăm că şi De- pardieu vrea să investească în România. A sosit la Institutul Francez cu „prietenul" său Ilie Năstase! La Televiziunea Franceză — pe A2 — o singură imagine: pancarta ce arată că Piaţa Aviatorilor a devenit piaţa Charles de Gaulle. înainte trona acolo statuia lui Stalin, Tot mai bine cu de Gaulle, deşi ce-a făcut el pentru România, fraternizând cu Ceauşescu.,. Chirac promite că Franţa ne va sprijini în NATO, din care — ar adăuga Mihnea — ea însăşi nu face parte integral.

în *Nouvel Observateur* (20-26 februarie) un interviu al lui Le- bed. Nu mă opresc la el decât pentru felul în care-1 defineşte pe generalul rus bunul scriitor şi nu doar gazetar Bemard Guetta: „De loin c'est une mâchoire."* Face cât un portret.

Sâmbătă 1 martie

După-masa, la Casa Română, cu V., pentru a „prezenta" primele două episoade din *Memorialul durerii* — „Jilava" şi „Piteşti". Revăd pe ecran botul de şobolan al lui Nikolski pretinzând că V. l-a „calomniat1*, că e o pură invenţie, că el n-a avut nimic de-a face cu Piteştiul. Nu se apără, atacă, se simte la el suferinţa de a nu mai putea muşca. îi scapă şi această frază dezvăluitoare: „Cum am fi putut noi prevedea în 1950 şi ceva ce se va întâmpla în Decembrie '89?" Se credeau invincibili şi eterni. Nici moartea lui nu te poate împăca cu un astfel de delirant agent al Răului. Când Judecata de aici şi de acum nu are loc cum să nu visezi la Judecata de dincolo şi de Apoi?

La întoarcere, în metrou, cu bietul Radina, pe care o gripă era să-l răpună iama asta. De vreo 20 de ani, de când a sosit prima oară la Paris, ciuruit de bolile căpătate în închisoare, îl dădeam toţi drept muribund. Şi de atunci au murit atâţia dintre cei care-1 priveau cu bunăvoinţă, dar şi cu superioritatea unei existenţe mai ferite, deci a unei sănătăţi intacte.

I s-a redat cetăţenia română regelui Mihai. A şi făcut o primă călătorie în ţară. Trimisul special al ziarului *Le Monde* (28 februarie), Cristophe Châtelot, insistă asupra paradoxului: această întoarcere simbolică a Regelui corespunde cu o slăbire a sentimentului monarhic în România. Nu e un paradox, dimpotrivă, e logic ca românii să nu-şi mai pună speranţele într-o monarhie ce l-ar transforma pe Duda în prinţ consort şi domnitor. Sau atunci paradoxul poartă un nume propriu: prinţesa Margareta. Fie doar ca bietul Rege să-şi poată găsi un rost simbolic, iar revenirea lui în România să nu se transforme în fapt divers. Merita totuşi altceva.

Cisteleoan ne cere cu insistenţă şi umor colaborarea

fie doar pentru un număr din *Vatra* asupra Parisului. Nu ştiu cum se va aranja V. pentru a-1 refuza. A trebuit deja să-şi răscumpere relativa absenţă de la „Diagonale'1, promiţându-i lui Manolescu două pagini pline din *România literară* cu *, Jurnalul* lui Gafencu11 la care lucrează acum. Eu de abia am înregistrat pentru Deutsche Welle a doua cronică despre „arhivele11 lui Bartoşek şi nu văd cum aş putea scrie foarte rapid despre Revel (delectabilă, dar interminabilă lectură) deoarece şi imperfectul subjonctivului şi nonconformismul de care uzează sistematic Revel sunt greu transmisibile cititorilor români.

A apărut în *22* „Precizarea" mea cu Goma. într-un sens, sunt sigură că l-am făcut fericit. în ultimul număr din *Lumea liberă* dă din mâini şi din picioare dezordonat, nemaiştiind pe cine să atace. Şi iată că-i ofer o noua ţintă. Aproape că-1 salvez.

în acelaşi număr din *22* (7/'97), Gabriela îi ia un interviu lui Liiceanu plecând de la iniţiativa lui de a cere deschiderea Arhivelor şi accesul la dosare. Excelent motivat, plin de substanţă, textul lui merită să dea naştere la legea pe care o cer acum liberalii sau o fracţiune a lor.

Un mărţişor de la Ioana Pârvulescu. O lungă şi patetică scrisoare de la Nicoleta Sălcudeanu, cercetătoarea care ar vrea să facă o teză despre exil. A găsit referinţe despre mine în... *Jurnalul* lui Goma şi e încântată! între timp, poate a citit *22.* Mi-ar trebui un volum pentru a-i răspunde la toate întrebările. Se află în pragul exilului ca pentru o intrare în junglă; între leul Goma şi inorogul Arcade, câţi rinoceri va avea de înfruntat? Amestecul de intuiţie şi de totală neştiinţă din întrebările ei depăşeşte cele mai sumbre dintre aşteptările mele: din exilul acesta nu va trece în posteritate decât o imagine negativă, ceva între deriziune şi emfază. O caricatură.

Scrisoare şi de la Ileana Vrancea, care analizează cu speranţă, dar şi cu luciditate situaţia din ţară şi ne cere s-o confirmăm sau infirmăm. O vom confirma. Solacolu, în al cărui *Dialog* urmează să apară câteva din capitolele cărţii

ei, a fost operat de inimă.

A murit Siniavski. Nu la Moscova (unde credeam că se restabilise după ce pactizase cu Gorbaciov împotriva lui Elţân), ci lângă Paris. Semnificativ pentru ceea ce vrea sau nu să reţină Parisul intelectual din revelaţiile Arhivelor: în mult prea entuziastul său articol din *Le Monde* (27 februarie ’97), Nicole Zand, amintind de disputa lui Siniavski cu Soljeniţân, ignoră (sau se face că...) piesele găsite de Bukovski în Arhivele KGB-ului şi pe care B. le introdusese în ultima lui carte, dovedind că Siniavski fusese prelucrat de însuşi Andropov încă din lagăr şi „trimis“ la Paris, împreună cu şi mai culpabila lui soţie, spre a-1 ataca pe Soljeniţân Nu pentru bani, evident, ci din vanitate: singurul lui conflict cu sistemul sovietic, cum a şi declarat după 1990, fiind de ordin „estetic". Nicole Zand e în general bine informată în comentariile sale, numai că, în ce priveşte Estul, Parisul continuă a fi prea puţin permeabil la indignare. Arhivele — ca şi adevărul —-rămân aici marginale.

De vreo săptămână e primăvară. Aproape.

Duminică 2 martie

Telefon la prânz de la Oprescu. Din partea lui Gabriel. A refuzat postul de ambasador. Ne va explica de ce miercuri, când soseşte la Paris.

Al. Călinescu: un student al lui a tradus romanul cu cerşetorii al lui A.E. Baconsky. Voia să ştie cu precizie când şi în ce context l-a transmis V. la Europa Liberă. Dacă era „premieră absolută"? Era. Indignat, pe de altă parte, de ultimul număr din *Caiete critice* pe care Eugen Simion a venit să-l prezinte la Centrul Cultural de la Ambasadă (unde domneşte mai departe Virgil Tănase). Răsfoindu-le, am avut o impresie atât de lamentabilă, încât nu m-am mai învrednicit să-l citesc pe delirantul Valeriu Cristea, care ar pretinde — *dixit* Al. Călinescu — că democraţia e incompatibilă cu cultura.

Telefon cu Vivi Vulcănescu, care ne tot caută de vreo trei zile. Am văzut-o ieri la Casa Româna. Mi-a făcut plăcere să vorbesc cu ea deşi n-am reuşit să înţeleg bine ce

vrea. Din povestirea ei destul de confuză reieşea doar că ar fi avut ceva de adăugat la un „Memorial" unde apărea Picki Rădulescu-Pogoneanu. Nu ajung să pricep dacă unchiul ei era prezentat prea bine sau greşit în mărturia lui Camil Demetrescu. Şi nu insist.

în *România literară* (nr. 7) un „eseu" de Nemoianu în care, comparându-1 cu Pipes şi Malia, Virgil Nemoianu îl tratează pe Furet cu condescendenţă şi îi dă note.

Joi 6 martie îl aşteptăm pe Gabriel. Telefonul lui de sosire, aseară, a fost un regal: scenariul cu Emil Constantinescu e inegalabil, sarcasmul fiind temperat — cum spune el — de „duioşie". Aflu că fraza finală din „precizarea" mea: „îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma" a avut un ecou mai larg decât presupuneam.

întru prelungirea ecoului: ne cheamă Alain P. Pornind de la textul meu a scris şi el unul, tot atât de scurt şi de ironic (va fi publicat în *România literară)'.* „Sărmane Paul Goma, scrie Alain, eu nu regret că te-am cunoscut deoarece astfel am cunoscut şi pe oamenii ce te-au ajutat.11 Şi ne înşiră cu mic, cu mare: Ţepeneag, —natural —, Mona, Breban (megaloman, dar bun, a sărit s-o ajute pe Ana când Goma era în închisoare), V. şi cu mine (fără emisiunile cărora n-ar fi fost atât de cunoscut în ţară), M.-F. (s-a purtat cu el ca o prea tânără mamă cu un fiu mai vârstnic), Manolescu etc. Alain nu s-a uitat decât pe sine (dar cum putea face altfel?): timp de vreo şase luni, în 1977, n-a colaborat la emisiunile mele şi ale lui V. decât cu o singură condiţie: ca ceea ce câştigă să fie vărsat într-un cont pentru Goma în previziunea sosirii lui în Franţa.

Specialista în bizantinologie Anca Vasiliu, asupra căreia atât V., cât şi Gabriel sau Savu nu-şi precupeţesc elogiile, ne-a trimis o traducere din Daniel Turcea pe care a facut-o împreună cu Pierre Drogi, *L'Epiphanie* (ed. La Difference, coli. Orphee). De abia aştept s-o cunosc şi eu.

Aceeaşi ipotetică „fmă“ de la Craiova care pretinde că tata a botezat-o în 1933. De data asta nu mai răspund. Am mai avut un „client11, pe linia Lovineştilor, care-mi trimitea scrisori în majuscule cu „Draga Tanti11, cerându-

mi la a treia o „chemare11. Era, în schimb, incapabil să-mi explice „rudenia11. Tot felul de farsori: o maşină de irosit timpul.

Vineri 7 martie

Cât de bucuroşi suntem şi cât ne destindem cu Gabriel! Ieri de la 6 seara până la 1 dimineaţa şi am mai fi stat pe atâta. Parcă am ajuns să ne înţelegem pe la începutul cuvintelor, când nici n-au fost deplin rostite.

G. ne descrie vizita lui Chirac. Incredibile gafe de protocol. La mese oamenii sunt aşezaţi la întâmplare. Unul dintre marii industriaşi francezi — un fel de rege al oţelului — e instalat într-un colţ îndepărtat lângă un fotograf care nu vorbeşte franţuzeşte. Noroc că-1 are vecin pe Gabriel, altfel n-ar fi schimbat o vorbă cu nimeni. Venise să repună în funcţie o uzină românească, de patru ani e tot dus cu vorba. încântat de convorbirea cu Gabriel, stăruie să accepte ambasada, unde îi va aduce pe cei mai de seamă industriaşi francezi.

Meniul e asigurat de un român din Miinchen care şi-a deschis Restaurantul „Terasa“ sub Teatrul Naţional; protocolul culinar e tot atât de aiuristic. După sarmale, îngheţată, apoi din nou came. „Trou normand'1, îi spune la ureche lui G., clipind şiret din ochi, adică „să vadă şi ei străinii ce ştim noi“. După came tort, după tort... brânză. Ca la francezi, zice acelaşi restaurator, în culmea mândriei naţionale.

G. insistă: pentru Savu absenţa noastră, şi în primul rând a lui V., la lansarea bucureşteană a volumului Liei este de negândit. Or, tocmai V. se gândea din ce în ce mai hotărât să nu mergem. Se pjre că Savu a fost impresionat de felul în care V. a analizat traducerea lui Doinaş. V. nu vrea televiziune, nu vrea radio, iar G. ne va trimite zilele acestea o redactoare de la Radio Bucureşti, venită la Salonul Cărţii să-i ia un interviu lui V. tocmai despre această traducere. Inevitabil Bucureştiul în mai?

G. ne aduce cele trei volume ale *Jurnalului* lui Goma şi, evident, ne mai uimim împreună. Ne confirmă că, la emisiunea lui Iosif Sava, grupul de la GDS (Gabriela,

Comea, Rodica, Patapie- vici) a fost foarte ezitant şi prudent în răspunsuri.

Azi la prânz, Geta D. Telefon de la Bucureşti (Albatros): soseşte luni la Paris (Salonul Cărţii). E mai liniştită. *Jurnalul* lui Goma a început să fie foarte criticat: Alex. Ştefânescu în *România literară* (dur, dar neinspirat), Dan C. Mihăilescu în *22* (nu-1 avem încă). Doar cei de la Grup, în emisiunea lui I.S., n-au îndrăznit să se pronunţe, în afară de Gabriel Andreescu care era... pentru. Reacţia cvasigeneralâ e de respingere. Paler nici nu a deschis volumele: le-a aruncat la coş. I-a mai venit Getei inima la loc. îmi atrage atenţia că Goma s-a dezlănţuit împotriva lui Emil Constantinescu în *Lumea liberă.* Tocmai ne-a sosit numărul cu pricina: Goma îl stropşeşte pe E.C. cu atât noroi, insulte şi invective, încât e imposibil ca preşedintele să nu-ţi devină simpatic.

La Miinchen, în gară, o va aştepta Ion Ioanid căruia îi aduce exemplarele de autor din ultimul volum al ciclului *închisoarea noastră cea de toate zilele.* Ne dă ştiri de la Ioanid. Are acum un aparat prin care vorbeşte cu un sunet mecanic. Va veni la Miinchen un prieten de detenţie să stea cu el. Apoi I.I. se va muta la Bucureşti, unde va fi mai puţin singur ca la Miinchen. Tocmai primim în curierul de azi de la el două casete cu *Memorialul durerii* şi câteva rânduri: să nu ne speriem când ne va telefona cu vocea lui metalică (pune un microfon sub bărbie). Pisicile lui, când l-au auzit prima oară, au fugit şi s-au ascuns în altă cameră. Respirăm totuşi mai uşuraţi, când am aflat de moartea soţiei lui — tumoare Ia creier — ne-a fost teamă să nu-şi ia zilele.

Soseşte scrisoarea-tip pe care o puteam spera după episodul Goma. De la Ileana Vrancea care mi-a citit „precizarea" din *22.* Nu numai că a înţeles-o exact cum trebuia, dar ne face şi cinstea, lui V. şi mie, să ne compare îndârjirea în atitudine cu a lui E. Lovi- nescu, iar ingratitudinea lui Goma o pune într-un fel în paralelă cu pornirea lui Mihail Sebastian care, în *Jurnalul* său, în loc să-şi atace prietenii din extrema dreaptă a eşichierului, se

aşază, dimpotrivă, alături de ei (la *Cuvântul)* şi-şi rezervă criticile şi loviturile celor căre i apără pe evrei (în frunte cu Lovinescu). Este exact impresia pe care mi-a lăsat-o lectura *Jurnalului* lui Sebastian, extrem de interesant pentru imaginea epocii, dar întinat de judecata sumară asupra semenilor dintr-un singur unghi de vedere: antisemitismul. Colecţionează tot ce-i spun prietenii împotriva evreilor. Camil P. reiese megaloman şi ridicol (ceea ce incontestabil a fost), dar niciodată inteligent şi profund, unul dintre intelectualii cei mai febrili din câţi am cunoscut. Cu Sebastian, toţi devin mici. în fond, suferă de mediocritate intelectuală. Nu-ţi vine însă să-l judeci, nici să râzi de idealul său de viaţă „soare şi femei" pentru că a suferit „de 2000 de ani". în schimb, Ileana Vrancea îşi îngăduie. Când mă gândesc ce încordate au fost la început raporturile noastre, nu-mi vine a crede că azi corespu'ndem atât de des în reacţii.

Renata Lesnik nu era deloc nebună. Primesc azi cartea ei, în colaborare cu o cercetătoare de la CNRS, *L 'Empire de toutes Ies ma- jias* (Presses de la Cite, 1996), pentru care vrea să-i caut un editor român. De pe coperta a patra văd că a scris şi cartea despre Elţân, că nimic din ce mi-a spus prin telefon nu era inventat, în afară de faptul că Lebed cu soţia vor locui la ea. Dar poate că am înţeles eu greşit, năucită de ceea ce mi se păreau a fi pure elucubraţii. Acum îmi aduc aminte că la Europa Liberă a sosit, în 1982, cu prima sa carte publicată în Franţa, *Ici Moscou.*

Jerzy Grotowski va inaugura la sfârşitul lunii prima catedră de teatrologie la College de France. Ce intens aş fi vibrat prin anii '50-'60 când teatrul cruzimii lui Artaud părea a-şi fi aflat în Grotowski pe cel mai înzestrat dintre ilustratori: instalând ţipătul nu doar în gâtlejul, ci în tot trupul actorului, sfredelindu-1. Teatrul lui sărac era însă şi unul elitist. Neprimind ca spectatori decât pe cei ce începeau pe scenă (spre a suferi alături de actori şi o dată cu ei), fiecare „turneu" al trupei sale poloneze se solda cu marea dezamăgire a tuturor celor care nu izbuteau să

asiste la ritualul propus (eu n-am ajuns niciodată). îmi rămânea doar pasionata sa teoretizare. Mai ne rămânea la toţi, din păcate, caricatura oferită de imitatorii săi nenumăraţi: o întreagă generaţie de tinere companii ce se socoteau de avangardă doar pentru că modulau în pas cu vremea urletele ce constituiau, de fapt, fondul însuşi al stilului de la Conservatorul francez. în acest timp, Grotowski, pentru care experienţa teatrală ţinea de asceză, se retrăsese de pe orice scenă. Se refugiase în Franţa după lovitura armată a lui Jaruzelski şi — asta nu ştiam — devenise francez.

Strălucită zi de primăvară, numai soare şi aur. V. a fost pe cheiuri la buchinişti.

Duminică 9 martie

Ieri, toată după-masa, Doina Jela la noi. Se va întoarce la Constanţa pe două-trei luni sau pe totdeauna. în aşteptare, stă vreo două săptămâni la Paris şi vrea să studieze „dosarele" mamei. I le dau (trei), ca şi copii dup *& Jurnalul* meu din Israel (1962) cu mărturiile sionistelor ce s-au aflat în închisoare cu ea, scrisoarea Monicăi Sevianu, capitolul Ilenei Vrâncea din *Agora.* Adaug şi fragmentul de „Repere" cu notaţiile după Jurnalul meu de adolescenţă. E ca şi cum mi-aş încredinţa o parte din viaţă în mâinile ei, care nu ştiu nici cât, nici cum pot s-o cuprindă. Rămâne de văzut de altminteri dacă o ispitesc personajul şi povestea. Deocamdată lucrează încă la procesul Noica. Ca totdeauna, vie, interesantă, căutând dezlegări la enigma comportamentelor umane sub totalitarism. Discutăm îndelung nu doar despre Noica, ci şi, inevitabil, despre Goma.

Mihnea l-a dus pe Babiuc (ministrul Armatei) la corespondentul lui francez, Charles Milion, cu care s-a înţeles foarte bine. Au discutat despre un acord militar bilateral franco-român (în aşteptarea mirificei şi improbabilei intrări a României în NATO).

Deseară trebuie să-i telefonez lui Christinel: s-au împlinit nu ştiu câţi ani (dar mulţi) de la moartea lui Mircea. Sau, cum spune ea ferindu-se de termenul exact,

de ia „plecarea*4 lui.

Duminică 16 martie

După multe dramuri dus-întors de la da la nu, în sfârşit V. s-a hotărât: ne ducem la Bucureşti. Au fost bine venite insistenţele lui Ga- briel şi dorinţa discretă, dar tenace a lui Savu pentru ca V. să se lase convins că nu va fi un „intrus*4. Termenul a făcut, de-a lungul acestei săptămâni, carieră, fiind, bineînţeles, total inadecvat. V. pretindea că, refuzând orice interviu (radio-televiziune) şi neluând cuvântul nici la şedinţa de la Institutul Francez unde va fi lansată cartea postumă de versuri a Liei Savu, n-are niciun sens să fie invitat la această sărbătorire, unde va fi un... intrus. Cred că nimeni în afară de G. nu l-ar fi putut clinti dintr-o atât de năstruşnică părere.

Cu G., două seri săptămâna asta, dintre care ultima — ieri — a fost de-a dreptul emoţionantă prin sinceritatea cu care G. îşi analiza aşa-zisele lui „ratări44, ca şi inapetenţele sale filosofice. Irea- lista lui denigrare de sine provine din orgoliu. Unul nestingheritor: îl obligă doar să fie de o verticalitate constantă. Mai avem în comun şi sentimentul — la mine crescând — al zădărniciei care te împinge, paradoxal, la o activitate necontenită când normal ar fi să te adâncească în „lenea îngrijorată4* de care pomenesc Sfinţii Părinţi.

Plecăm pe 29 aprilie şi ne întoarcem la 13 mai.

Vineri seara ieşim la cină în cartier cu Geta D. Ne aduce *închisoarea noastră cea de toate zilele* (voi. V şi ultim) de Ion Ioanid (ni-1 trimisese el mai înainte), o carte a lui Paler, *Aventuri solitare* (cu o dedicaţie emoţionantă), *Exil,* un monolog-interviu al lui Ca- milian Demetrescu, şi ediţia revizuită din *Istoria critică a literaturii române* a lui Manolescu, apărută la Fundaţia Culturală Română (Niki îl rugase pe Mircea Anghelescu să ne-o aducă, nemaigăsind timp să-l primim, de fapt şi pentru a evita contactul cu Fundaţia lui Buzura, i-am sugerat sa încredinţeze volumul Getei). Geta, cum o ştiam, cu un doliu în plus şi în minus grija zilei de mâine: i s-a privatizat editura (a luat-o banca lui Stănculescu) şi va avea ca directoare de trei-patru ori

cât câştiga până acum.

Azi după-amiază, telefoane bucureştene: Paler, Patapievici (aflăm că e la Amsterdam, în drum spre Paris), Cistelecan: V. îi dă din *Jurnalul* său (anii ’50) pentru *Vatra.*

Dau şi de Renata Lesnik, care s-a schilodit umblând cu tocuri înalte după şi în ritmul lux Lebed când a fost în vizită la Paris. Declin oferta de a mă ocupa de traducerea şi editarea cărţii ei despre mafia în România. Dacă n-ar fi întemeiată pe teza absurdă că KGB-ul a distrus intenţionat URSS pentru a se infiltra mai lesne în Occident şi a-1 domina, lucrarea ei despre mafia rusească n-ar fi lipsită de interes, deşi materialul e prezentat dezordonat şi la grămadă, fără să se degajeze liniile de forţă. La limită, e o carte fără sumar.

Am scris şi două „diagonale" despre Revel, pentru lunile aprilie şi mai: „Revel sau imperfectul subjonctivului" şi, Autostalinizaţi şi disidenţi". Pot deci pleca liniştită în România.

Dar vestea cea mai bună (deşi speram, nu îndrăzneam să cred cu totul în ea): Doina Jela mi-a spus prin telefon că va încerca să scrie cartea despre mama. Faţă de Gabriel (care i-a promis că o angajează la Humanitas) s-a arătat de-a dreptul entuziasmată de materialul luat de la mine. Vine mâine să-mi dea înapoi dosarele pentru a face fotocopiile pe care le va lua cu ea în România, unde se întoarce definitiv.

Albania în plina răzmeriţă. Pe prag de război civil? Totul pornind de la societăţile de tipul Caritas-ului din Cluj, piramidale afaceri ce promiteau celor ce depuneau bani nişte dobânzi fabuloase şi care, toate, au dat faliment. Cum statul organizja întreaga mafie, răsculaţii păgubiţi cer demisia şefului statului. Toată lumea trage cu puşca, începând cu copiii de la 8 ani în sus. Sunt zeci de morţi. Un membru al poliţiei secrete a fost ars de viu. Iar Occidentul iar nu prea face nimic. Doar se jeleşte: ce ţi-e şi cu Balcanii ăştia!

Marti 18 martie

Ieri toată după-masa cu Doina Jela. Nu numai că a

citit tot „dosarul" mamei, dar vorbeşte cu atâta sensibilitate şi inteligenţă de el, se pasionează într-atâta de „subiect", încât mi se ridică o piatră

— cea mai apăsătoare — de pe inimă: o las pe mama pe mâini bune.

în noaptea de duminică spre luni, un vis din care m-am trezit într-o stare de beatitudine: o regăseam pe mama. Ne întâlneam pe o stradă, ţipam de fericire şi o instalam într-un acasă. Mama purta o rochie şi un jerseu care mi-au revenit precis în minte, cu toate că n-am nicio fotografie în care să fie îmbrăcata cu ele. Nu îmbătrânise deloc. Totul se aşeza la loc, rana se cicatrizase, eram gata să iau cu ea viaţa de la capăt, când, din nefericire, m-am trezit. Mă întreb, eu care de mult nu mai caut în *Cartea viselor* un sens, dacă acesta n-a fost provocat tocmai de certitudinea că toată suferinţa ei nu se va şterge în uitare, că va găsi adăpost în paginile unei cărţi.

La trezire recuperez din *Jurnalul* lui V. principalele date despre lupta dusă de mine pentru a o salva. I le dictez Doinei Jela, care le înregistrează.

Vineri 21 martie

Ieri, Horia Patapievici şi cu Ioana. Seară de înţelegere şi voie bună în jurul unui *couscous* care cu ei ia proporţii fabuloase, de parcă s-ar vedea chemaţi să străjuiască deşertul şi Coranul. îl regăsim pe Horia aşa cum l-am cunoscut la început şi nu mai ştiam dacă ne va fi dat să-l mai vedem. O bună surpriză care ne luminează şi ziua de azi.

Ne-a adus şi o casetă cu ultima lui prestaţie la inevitabilul Iosif Sava. Remarcabilă nu doar prin ştiinţa lui în cele mai diferite domenii, dar şi prin calmul, seninătatea cu care răspunde provocărilor sistematice şi atât de previzibil dirijate ale lui I.S. Răspunsuri nu numai ingenioase, ci uneori cu totul originale. Fiind readus în discuţie cazul intelectualilor acuzaţi de fascism — de ce nu s-au căit Eliade, Cioran, de ce nu şi-au recunoscut păcatele? se jeleşte I.S., vânând peste tot inexistente pericole legionare — Patapievici îi răspunde: „Cum şi faţă

de cine să se justifice un Heidegger pentru cele câteva luni de rectorat nazist, când pentru crimele de la stânga opiniile publice din Occident erau total îngăduitoare? Când Sartre şi Aragon devin modele de virtute civică tocmai fiindcă persevereză în eroare. în faţa cărei instanţe să se scuze un Hei- degger?“

Păcat doar că, în final, filmul făcut de fiul lui Celibidache despre tatăl său îl înflăcărează pe Patapievici, facându-1 să nu evite unele banalităţi. Iar admiraţia sa pentru *Jurnalul* lui Sebastian ni se pare exagerată.

în numărul l/’97 din *Vatra* P. îşi publică un lung poem care-1 entuziasmează pe V. Tocmai despre acest tip de entuziasm scrie, tot în *Vatra,* Dorin Tudoran. Admirator al lui H.—R.P.. regretând însă ceea ce, cu un umor pe care desigur că Horia nu-1 va gusta deloc, numeşte „patapievicizarea" (cultul din jurul lui, asociat cu propria-i grafomanie), scrie despre rolul jucat de V. în lansarea mitului:

„... a intervenit entuziasmul generos al Monicăi Lovinescu şi mai ales al lui Virgil Ierunca faţă de scrisul dlui Patapievici. îmi amintesc de o altă seară, de data aceasta la Paris, când niciunul din cei strânşi în jurul mesei nu a putut ţine piept entuziasmului lui Dom’ Virgil faţă de scrisul dlui Patapievici. Povestind despre zecile de caiete scrise în taină de remarcabilul tânăr cărturar, Virgil Ierunca era magnific, aşa cum nu a încetat să fie vreodată admiraţia generoasă a «monicilor» pentru valorile româneşti autentice."

Pentru *Vatra* (fiindcă veni vorba) V. i-a promis prin telefon lui Cistelecan *Jurnal* din anii ’50 (a regăsit mai multe Caiete zilele acestea). Nu ştiu cât de roditoare s-au dovedit incursiunile în pod şi garaj prin Moldovan interpus, e sigur, în schimb, că Gabriel şi-a pus în cap să afle o soluţie pentru arhiva noastră: azi ne-a telefonat Stelian Tănase care discutase cu el: va veni la anul la Paris şi timp de o lună va fi la dispoziţia noastră pentru clasamente de arhivă. St T. a găsit în arhiva Hoover din California o scrisoare a lui V. către Vişoianu a cărei copie ne-o va faxa.

Dacă mă gândesc la el (a predat la Humanitas „romanul" său neficţional, în jurul procesului Noica, bazat pe arhiva publicată) sau la Doina Jela, trebuie să recunosc că încep să se ivească cei pe care-i aşteptam: dezgropătorii de memorie.

în *Lumea liberă* (15 martie), Goma din nou împotriva mea, reproşându-mi în continuare că acum o „acopăr" pe Ana Blandia- na, după ce am ocrotit tot felul de „dubioşi" (Liiceanu, Sorescu etc.). Şi încă nu dăduse de fraza mea de repudiere care-i va fi un atât de preţios izvor de inspiraţie.

Alecu ne-a trimis prin Patapievici ultimul său volum, *Despre lucrurile cu adevărat importante,* în două exemplare. Unul de înmânat lui Toader.

Ujică: un telefon de la Berlin pentru a ne anunţa ca a făcut un film în Rusia, *Out of the present* (ceva straniu, cu astronauţi), şi că îl va prezenta la Paris pe 4 aprilie. Ne-a trimis şi invitaţiile prin fax.

Duminică 23 martie

Ion Solacolu ne-a trimis numărul din *Dialog* cu textele Ilenei Vran- cea „Un minimum obligatoriu11, şi un altul cu comentariul său, aproape tot atât de voluminos ca primul. Răsfoind doar — majoritatea acestor pagini le-am citit prin reviste, lipsindu-mi doar cele publicate în Israel — pentru prima oară desenul general mi se limpezeşte. îi înţeleg demersul.

îi telefonăm azi Ilenei Vrancea la Ierusalim. Aşteaptă — şi insistă — s-o citim cu creionul în mână şi să scriem despre „carte11. Solacolu s-ar gândi s-o dea la Polirom de la Iaşi. îi amintesc ca o tot aşteaptă Liiceanu la Iiumanitas. Dar nu cred ca el va publica o carte cu o postfaţă aproape de aceeaşi mărime ca textul comentat. Şi semnată de un perfect necunoscut în România (Solacolu) căruia aceeaşi editură i-a refuzat deja o carte în dialog cu alt necunoscut despre Antonescu (publicată apoi la Iaşi).

Pornim tot felul de discuţii: ne recheamă ea, o rechemăm noi. Are darul inefabil de a complica lucrurile. Apoi, perspectiva de a mă apuca de un studiu serios („cu creionul în mână11) — în locul impresionistelor mele

„Diagonale11 -— nu-mi; surâde deloc, oricât de bună impresie mi-ar face luciditatea ei pe care Solacolu are dreptate s-o califice drept inconfortabilă.

Frangois Furet a fost ales la Academia Franceză. Ne bucurăm cu toţii pentru că i se întâmplă şi Academiei să facă o alegere fastă, dar şi fiindcă astfel se va acredita poate mai temeinic viziunea lui Furet nu doar despre Revoluţia Franceză (a intrat în universităţi, dacă nu şi în mentalităţi), ci despre comunism = nazism. în ziua când semnul acesta de egalitate va fi admis, procesul comunismului va deveni inevitabil. Se poate însă tot aşa de bine să nu se întâmple niciodată.

Telefon la Bruxelles să iau de la sora Adrianei, doamna Gheor- ghiu, ştiri, deşi mă tem de mai multe luni că vor fi negative. Dau de nepoata sa (cea cu regiile de operă de cameră); surpriză binefăcătoare: Adriana e mai bine — cu mintea întreagă —, stă tot la azilul cu pricina, dar va veni în vacanţă la ei. Mi se pare că renasc. Punând ordine în dosare (şi aruncând cu zecile ca într-un butoi al Danaidelor) am dat de tăieturile de presă la apariţia în 1950 a cărţii ,;noastre“ la Hachette *(Au commencement etait la fin).* Nu-mi aminteam că erau atât de unanim elogioase. Şi mi s-a făcut un dor de noi de atunci!

*

Marţi 25 martie

„La pomul lăudat“ poţi să te duci şi cu sacul. Uneori, se umple. Atâta ni se vorbise de Anca Vasiliu, numai în superlative, încât decepţia n-ar fi fost anormală. Nici umbră însă de aşa ceva. Desigur nu sunt în stare să mă pronunţ asupra valorii sale în bizantinologie (şi-a susţinut relativ recent teza la Sorbona), nici să-i urmăresc demersul filosofic în interpretarea icoanei. Are dreptate să-i aducă în dar numai lui V. studiul său „Le mot et le verre. Une definition medievale du Diaphane", apărut în *Journal des Savants* (ianuarie-iunie 1994). Eu voi fi mai ales sensibilă la aparatul ştiinţific, şi nu la originalitatea cercetării. Pot cel mult discuta despre viziunea lui Alain Besanţon, după ea vinovată de a fi privilegiat unghiul politic.

Ni se pare atât de familiară, încât ne permitem să-l bârfim împreună pe părintele Scrima. Nu împărtăşeşte nici ea entuziasmul dintâi al lui Pleşu, care şi-l alesese drept duhovnic, dar s-a trezit apoi şi i-a făcut pentru *Rugul aprins* o prefaţă jucând pe toată gama dintre ironie şi elogiu. Cu atât mai puţin entuziasmul încă intact al lui Patapievici, care şi l-a păstrat duhovnic. Or, mondenul, vanitosul, iezuitul Scrima, păcătuind prin preţiozitate, manierism, fuga după ultima modă, fabulând din plin — ca atunci când pretinde că a fost intermediarul între Papă şi Athenagoras — poate avea de-a face cu cultura şi cu ridicolul, nicidecum cu divinul. Cum spune V. deloc în glumă „nu crede în Dumnezeu“. Dacă l-a exasperat până şi pe naivul şi generosul de Mircea Eliade înseamnă că trebuie să fii orb ca să nu sfârşeşti prin a-i descoperi adevărata natură.

Orbi fuseserăm şi noi când, după prima întâlnire, crezuserăm că ieşim din chilia unui stareţ al lui Dostoevski. La a doua, când de faţă cu Cerbu justificase intervenţia comunistă chineză în Tibet, apoi la a treia, când ne reproşase că nu scriem despre nişte articole ale sale din *Prodromos* (parafrazate după nişte reviste mai sofisticate), dispăruse orice rămăşiţă de iluzie.

Vineri 28 martie

Miercuri, toată după-masa şi seara, Doina Jela. îmi aduce „dosarul" mamei fotocopiat. îi mai dau câteva pagini, înregistrăm convorbirea' cam dezlânată, deşi centrată asupra acestui unic subiect, priveşte scurtul documentar făcut de Ioan Buduca în 1991 la sediul parizian al Europei Libere, ca să vadă cum se înregistrau emisiunile noastre (voia neapărat să reasculte semnalul de la „Teze"). I-am regăsit şi câteva fotografii ale mamei, printre care şi cea inedită de la căsătoria ei. Pentru cele cu mine copil, scotocesc în- tr-un vraf: sunt aruncate în dezordine. Evident, ar trebui să pun ordine, să le aranjez cât de cât în nişte albume pe care le şi am de ani de zile. Dar pentru cine?

Acumularea lor dezordonată mă face să mă întreb

cum se poate cerne tot ceea ce ingurgitează acum memoria Doinei Jela. Oricare i-ar fi inteligenţa şi sensibilitatea, cum şi ce va şti ea să trieze dintr-o existenţă ale cărei ecouri le primeşte în devălmăşia şi rapiditatea asta? E totuşi singura soluţie ca ceva din mama să mai rămână după ce amintirea ei adevărată va dispărea o dată cu mine.

Tot miercuri, telefon neaşteptat de la Gabriela Ad. sosită de la Bruxelles (călătorie de studiu la Uniunea Europeană). Cinăm ieri împreună. Dar, ca de obicei, nu soseşte la timp. O văd de la fereastră, venind agale, deloc complexată, şi-i deschid înainte să sune. Rămâne în grădină pe pragul uşii, uimită că o primesc cu reproşuri: n-avea decât un ceas şi jumătate întârziere! Ca de obicei, luase metroul în sens invers. Când se termină scena (mi-e imposibil să ma obişnuiesc cu homericele ei întârzieri şi să mă resemnez) începe convorbirea noastră cea bună.

Sâmbăta 29 martie

Intr-o rubrică pe care nu o citesc niciodată (necrologul) din *Lupta,* îmi cad ochii pe ştirea morţii lui Dan Petraşincu. Deşi vârsta ar fi îngăduit-o de mai mult timp, vestea ni se pare incredibilă, într-a- tâta „frumosul Dan“ (aşa i se spunea la ,,Sburătorul“) se încăpăţâna, în ciuda unui atac cerebral acum câţiva ani, să nu îmbătrânească. Ne telefona din când în când să ne anunţe că iar pleacă pe la margini de lume, în India de preferinţă. Deoarece sub numele său italian, Angelo Moretta, devenise „istoric al religiilor” şi dacă ne-ar fi reproşat ceva ar fi fost că nu-1 urmărim pe acest teren. Nu doar barajul lingvistic (nu cunosc decât rudimente de italiană, destul ca să mă prefac că o vorbesc cu accent napolitan) m-a împiedicât să-l iau în serios, ci certitudinea că nu poate depăşi o zonă (probabil corectă) a compilaţiei şi vulgarizării. Nici romanele din tinereţea lui bucureşteană nu le-am recitit (dacă le-am citit vreodată). N-am reţinut decât un roman-marturie ce nu şi-a aflat editor, deşi ar fi meritat: un scriitor (el) care îşi dă Seama de abia reîntors în ţara lui de obârşie, comunistă, ce prostie a făcut

nerămânând în Italia, unde fusese într-o delegaţie. Situaţia era destul de originală ca să n-o dau uitării.

Orice rezervă — de ordin literar — dispărea însă în faţa omului gălăgios, generos, prietenos. în Italia, prima oară l-am revăzut V. şi cu mine într-un lagăr de „profughii“ din suburbiile Romei. Ultima oară (acum câţi ani?) ne-a plimbat tot la Roma cu maşina — conducea nebuneşte, în stil local, apostrofând pe toată lumea, gata de ceartă şi de împăcare la o tejghea de cafenea.

Din Roma în care a dispărut Mircea Popescu, iar Yvonne e zăbrelită de boala ei şi nu mai vrea să fie văzută, a plecat acum şi Dan Petraşincu.

Va trebui să-i scriem Robertei...

Duminică 30 martie

Primesc de la cele două fiice ale lui George Silviu (Doina Jela îmi revelase prezenţa lor — probabil de-o viaţă — la Paris) o carte a lui de teatru pentru copii, *Salba fermecată,* apărută în ţară. Le mulţumesc imediat. La urma urmei, intervenţiei lui George Silviu — pe atunci secretar de stat la Interne — îi datorez paşaportul meu. Deci întreaga întorsătură a existenţei mele.

Paşaportul îmi fusese refuzat la Prefectura de Poliţie. Mersesem la G. Tătărăscu, pe atunci ministru de Externe. Se scuzase: se simţea el însuşi prizonier al comuniştilor şi n-avea nicio putere de decizie. Comoditate sau argument adevărat, nu ştiu. Nefiind nimic de făcut pe linie de familie reală, mama a avut ideea să căutăm pe cineva din „familia*1 literară. Şi de ce nu pe George Silviu, fost „sburătorist11, socialist din ramura trădătoare a lui Voitec, rămasă alături de comunişti!

Revăd scena cu o acuitate neatinsă de timp. în birou la el: a telefonat imediat unui „superior" (Bunaciu sau Teohari Georgescu). „Fata lui Lovinescu11 în sus, „fata lui Lovinescu11 în jos. Pesemne că ipochimenul de la capătul celălalt al firului habar n-avea de numele menit să-l impresioneze. în orice caz, nu şi-a dat acordul decât după un alt argument: domnişoara cu pricina are o bursă a statului francez şi nu e indicat să ne punem rău cu

francezii. Era în vara lui 1947 şi relaţiile cu Occidentul se cereau încă res- pectate.

Mă grăbesc să le scriu „fetelor*1 lui şi pentru a obloji cu recunoştinţa mea, mereu vie, o rană. Doina Jela mi-a spus că sunt profund îndurerate fiindcă, în volumul IV din *închisoarea noastră cea de toate zilele,* Ion Ioanid descrie comportamente foarte puţin onorabile ale unuia dintre codeţinuţi: George Silviu.

Virgil primeşte o culegere de pagini de jurnal, epistolar, texte cu caracter confesiv de Ion Negoiţescu apărute sub titlul *Ora oglinzilor* la Editura Dacia, sub îngrijirea lui Dan Damaschin. Cuprinde şi nota despre întâlnirea lui Nego cu tata, şi o scrisoare adresată mie a cărei ciornă se afla într-un caiet al său (nu-mi amintesc s-o fi primit). Nego a avut noroc cu „moştenitorii** săi spirituali: în Germania, Hurezeanu a avut grijă de manuscrise, iar Dan Damaschin, căruia i-a lăsat „în zestre11 câteva Caiete la plecarea din România, în 1980**,** publică până şi pagini de Jurnal copilăroase de pe când Nego avea vreo 13-14 ani.

Din nou emoţionată de extrasele despre tata. Cred că pentru nimeni, din toată literatura română, E. Lovinescu n-a reprezentat atât.

Aseară, telefon de la Mihnea: e la ananghie. Ecole des Hau- tes Etudes — de care depinde — îl reclamă înapoi de la CNRS, unde se mutase într-o secţiune ce-i permitea să se ocupe exclusiv de Europa de Est. Revenirea la vechea structură l-ar obliga să se întoarcă spre turcologia lui din secolul al XVI-lea, Şi să părăsească Est-Libertes, călătoriile în ţările postcomuniste unde împărţea ajutoare opoziţiei şi făcea mai mult sau mai puţin din umbră politică activă, în rolul lui preferat de „eminenţă cenuşie". Ca de obicei nu dramatizează, dar e foarte atins.

V. telefonează lui Niki să-i anunţe o „diagonală" mai lungă despre Lia Savu. De abia întors din Japonia, Niki n-are umor şi vorbeşte cu o voce stinsă. Victimă a fusului orar, probabil că l-am sculat din somn.

Au sosit la Paris Doru Cosma cu soţia, cărora le-am

rezervat o cameră la hotelul Laumiere de lângă noi. Plecăm acum să-i luăm la cină, deşi e Duminica de Paşti (la catolici) şi toate restaurantele din cartier pe care le cunoaştem sunt închise.

Marţi 1 aprilie înregistrez la Deutsche Welle „diagonalele" pe aprilie şi mai. De la Radio România telefoane întâi pentru mine, apoi pentru V.

De la programul Radio România Cultural, o jurnalistă, Clau- dia Tiţa, vrea un interviu imediat pe tema zilei: compromisul. îi sugerez să lăsăm „prestaţia" pe când sosesc la Bucureşti. E de acord, alege şi ziua: 1 mai, şi „tema": instituţia cenzurii.

Teodora Stanciu îi fusese recomandată lui Virgil de către Ga- briel în momentul Salonului Cărţii. O amânase şi el până ce vom fi la Bucureşti. Va consacra cărţii de poeme a Liei Savu o emisiune de o oră, cu o masă rotundă: V., Doinaş, Gabriel şi lectura de poeme. Pe 30 aprilie.

Vineri 4 aprilie

Gabriel, de care am dat ieri la Humanitas, voia să ne propună un „turneu" la Baia Mare şi Cluj. Iar cu întruniri şi semnături. Refuzăm. Cu atât mai mult, cu cât am convenit — destul de vag — cu Gabriela să mergem împreună două zile la mare, la Casa Scriitorilor de la Neptun. Ne-ar duce cu maşina fiul ei, Mircea. Că reîntâlnirea cu Marea mea cea Neagră va fi ratată, o ştiu dinainte (mai ales că acum nu-mi mai vine să mă arunc în ea pentru kilometrul meu de înot ritual). O ştiu şi totuşi nu rezist să revizitez acest trecut care pe măsură ce insist mi se risipeşte printre degete. Gabriela i Ad. a cinat la noi miercuri seara. De abia la plecare ne-a mărtu- | risit că era ziua ei şi ţinea s-o petrecem împreună.

Monique Borie ne trimite cartea ei *Le fantome ou le theâtre* : *qui doute,* publicată în colecţia pe care soţul ei, George Banu, o j coordonează la Actes-Sud. Cu ce nesaţ m-aş fi aruncat altădată asupra paginilor consacrate lui Shakespeare, Artaud şi Kantor! Interesul ; nu mi-a slăbit, dar am senzaţia că-mi datorez timpul recuperării , prin computer a trecutului. Fără îndoială o iluzie, nu va servi la

j nimic. Nici măcar nu-mi dă impresia că astfel mă adun la un loc. Totuşi perseverez. 1

în numărul 443 din *Lumea liberă*, Alocuţiunea Regelui Mi- j hai la Institutul Regal de Studii Strategice de la Londra11. Remarca- : bilă. Şi-a luat în serios rolul de ambasador de onoare încredinţat | de actualul guvern şi pledează, cu bun-simţ istoric, admiterea României în NATO. Obsesia centrală a întregii politici româneşti, singurul gest cu valoare de simbol care ar aduce o satisfacţie morală unei populaţii sărăcite la maximum. Şi care n-are foarte proba- bil nicio şansa să se materializeze. Chirac îşi făgăduise sprijinul în vizita la Bucureşti, acum, la Praga, şi-a uitat promisiunea. în orice | caz, era ciudat, dacă nu de-a dreptul caraghios ca Franţa ce a ieşit ' din NATO să impună intrarea unei alte ţări în organizaţia dezertată de ea. Din nou nu se mai vorbeşte decât de trei candidaturi serioase: Ungaria, Cehoslovacia, Polonia. într-un interviu din *Le Monde* (2 aprilie) Havel ar dori ca a doua „tranşă“ să cuprindă şi „câte- 5 va ţări“ din Europa Orientală, fără a preciza care. E ferm asupra unui singur punct: „NATO nu trebuie să admită ca Moscova să-i 1 dicteze atitudinea." Dacă Elţân nu reuşeşte azi să-şi impună voin- j ţa lui Clinton, nu înseamnă că potenţialul său urmaş nu-şi va im-] pune exigenţele. E singurul motiv pentru care admiterea României J în NATO ar fi nu numai necesară, ci şi urgentă. Iar nu va fi fost] să fie. Singura consolare e că tratatele nu obligă puterile occiden- j tale să şi ţină seama de ele (cf. Polonia sacrificată lui Hitler în j schimbul ,,păcii“).

Tot în *Le Monde* (1 aprilie) o profesoară de literatura franceză la Universitatea Charles de la Praga, Anne-Marie Kittler-Mackova, îşi publică impresiile de la Praga: cu infime nuanţe, aidoma celor pe care le poţi avea la Bucureşti. Nuanţele sunt monumentele şi oraşul: somptuoase. Asemănările: lefurile, fuga după mâncare, sărăcia, dezamăgirea oamenilor, carenţele sistemului medical etc. Or, Praga denumită pe bună dreptate „elevul cel mai silitor al tran- ziţiei“ se află cu 7 ani lumină

înaintea noastră. Să mai speri ceva? în orice caz, articol de păstrat şi de arătat celor care se plâng de singularitatea mizeriei româneşti.

Duminică 6 aprilie

Vineri seara, la „Cinema des cineastes11, pentru prezentarea filmului lui Andrei Ujică *Out of the present.* Montaj al imaginilor filmate de către cosmonauţi pe staţia sovietică MIR în 1991, la care se adaugă şi altele de la Televiziunea sovietică asupra puciului ce a dus la dislocarea URSS-ului. Pledând „intertextualitatea“ — dacă se poate spune aşa pentru imagini fără text — autorul a integrat şi planuri din Kubrick *(Odiseea spaţiului*) şi Tarkovski *(Solaris).* Cum singurul comentariu constă în observaţiile comandantului staţiei, sensul acestui „eseu“ ne-a fost mai ales dat, după proiecţie, de discuţie, de fapt de comentariul lui Paul Virilio (mereu mai interesant când vorbeşte decât atunci când scrie). După el, filmul (care de fapt îi ilustrează propria „decepţie planetară”) demistifi- că visul cuceririi spaţiului care a dominat anii ’60. Din această „cădere spre sus“, care, emancipând omul de gravitaţie, a răspuns unui ideal de „de-realizare“, de „deteritorializare", omul n-a avut nimic de câştigat. In spaţiu n-a descoperit altceva decât posibilitatea de a privi Pământul de sus, asemenea zeilor. De unde şi „sindromul împlinirii desăvârşite41 la unii dintre cosmonauţii americani; a trebuit ca ei să fie îngrijiţi în clinici specializate. Aportul filmului lui Ujică, după entuziastul Virilio, este de a ne arăta cum o staţie spaţială rugineşte, cum cabina MIR-ului seamănă cu o ladă cu gunoi, cum oameni în toată firea, lipsiţi de verticalitatea impusă de gravitaţie, se reduc mintal şi se joacă asemenea unor copii, fiind, în acelaşi timp, trataţi ca nişte şoareci de laborator. Filmul are deci meritul sa ne dezvăluie marea mizerie a aşa-zisei cuceriri spaţiale. De acum încolo — afirmă cu un ton de urgenţă Virilio — trebuie să fim prudenţi şi să luptăm împotriva nocivităţii progresului, sub orice nume s-ar prezenta el: cucerirea spaţiului sau Intemetul.

Am fost întâmpinaţi la intrarea în cinematograf de

soţia lui Ujică, pe el doar l-am întrezărit şi cum am plecat înainte de sfârşitul discuţiilor interminabile (Ujică vorbea în nemţeşte cu o traducătoare benevolă şi cam improvizată) nici n-am avut cum să-i comunicăm impresiile noastre. Sperăm că-şi va găsi pentru filmul prezentat, se pare cu succes, la mai multe festivaluri şi un distribuitor francez.

Aseară, cină la Mihnea şi Catherine, cu Babiuc, pe care Mihnea ţinea să-l cunoaştem. E neconvenţional şi agreabil.

In România literară (nr. 12) trei pagini din *Jurnalul* Andei (Bol- dur) de la Paris în 1945 (când avea 20 de ani şi se afla aici cu soţul ei, diplomatul Igiroşianu). în prezentarea fiicei ei, Manuela Cemat, Anda devine victima urgiei timpului, altfel harul ei înnăscut ar fi făcut din ea o adevărată scriitoare. „Urgia" petrecută lângă Mihnea Gheorghiu, la posturi de conducere, cu Manuela trimisă pe la toate festivalurile de cinema... Chiar aşa să creadă Manuela că se scrie istoria?

în acelaşi număr, Goma răspunde pe o întreagă pagină lui Alex. Ştefanescu şi, fireşte, mă atacă. Mai nou: agresiunea mea din 1977 n-are nicio legătură cu trimiterea lui peste graniţe... Acum, în sfârşit, aberaţiile lui mă lasă de gheaţă.

Ieri, cu junele Moldovan, am triat şi am aruncat toate cronicile mele literare din 1954 încoace. Peste 40 de ani de articole săptămânale, umplând trei mari saci, de care m-am dezbărat. O existenţă... la coş.

Să nu exagerăm, am strâns în cele 6 volume din *Unde scurte* cam tot ce am găsit mai puţin prost din toate aceste pagini, deci gestul aruncării la lada cu gunoi e mai puţin eroic decât mă prefăceam a crede. Senzaţia e totuşi ciudată. De negare a ceea ce ai fost sau, mai precis, ai făcut. Trece şi' asta.

Telefon astă-seară de la Adriana. E la Bruxelles, unde cumnatul ei, Gheorghiu, mă invită să vin şi eu duminică: se oferă să mă aştepte la gară. Refuz, fireşte mulţumind. Adriana care declară că-i este mai bine, cu o voce

măsurată şi cuvinte alese, nu e încă în apele ei. Se declară totuşi obosită ca după o depresiune nervoasă. Dac-ar fi numai atât!

Marţi 8 aprilie

Duminică seara, la noi, Ujică şi soţia. Ne povesteşte în ce condiţii şi-a făcut filmul. Singur, la Moscova, într-un apartament din faţa Casei Albe (pentru a avea în faţa ochilor piaţa unde s-a produs puciul care a dus la dizolvarea Uniunii Sovietice şi a-i păstra vie amintirea). într-un apartament, înconjurat de kilometri de peliculă din care trebuia să-şi aleagă imaginile pentru montaj. Şi parcă înnebunind (soţia lui ne confirmă că se cam ,,smintise“) asemenea cosmonauţilor atinşi de „sindromul împlinirii desăvârşiâe“. E pasionant şi pasionat când descrie psihofiziologia cosmonautului. în primele 36 de ore acesta se simte foarte prost. Apoi brusc nu-şi mai simte corpul, doar creierul, şi cade în extaz. E greu să nu faci comparaţia cu omul după moarte aşa cum este văzut în religia creştină, părăsindu-şi trupul spre a lăsa sufletul să se înalţe. Ei, cosmonauţii, sunt în înalt. Toate simţurile li se concentrează în privire. Senzualizată şi posesivă, ea se fixează asupra Pământului. Luaţi cu treburile ce le ocupă tot timpul, cosmonauţii în zilele de odihnă, sâmbăta-duminica, numai asta fac: privesc Pământul. Când revin pe Pământ şi sunt transportaţi în nişte scaune-bran- cardă, le cade deodată toată greutatea pe umeri. Au nevoie de vreun an până să se reobişnuiască cu gravitaţia ce-i trage în jos. Verticalitatea se recucereşte cu greu. Aceşti oameni sunt aleşi în funcţie nu doar de forma fizică, ci şi de echilibrul lor psihic (de aceea sunt preferaţi inginerii fizicienilor, mai creatori, mai imaginativi: pentru a nu cădea pradă fiorului pascalian). Ei rămân însă nostalgici, sunt oricând gata să se îmbarce din nou pentru a retrăi extazul lipsei de gravitaţie.

Reîntorcându-mă pe pământ dau de... Ţepeneag. Am primit ieri o scrisoare de cinci pagini adresată mie şi lui Virgil, somân- du-ne să-l ajutam: nu mai are decât un scop, să-l distrugă pe Goma. Noi (el cu noi) l-am făcut. Noi să-l

desfacem. Goma — *dixit* Ţ. — nu e decât un *Golem,* fără idei, fară inteligenţa, fară talent, care ne-a fost unealtă. Acum, când gândeşte prin el însuşi, i se văd mai limpede limitele sau monstruozitatea. Lui Ţ. nu-i ajunge punerea mea la punct. Am acţionat — scrie el — ca o ţărancă superstiţioasă care ar fi văzut pe diavol. Iar în răspunsul meu la Scrisoarea lui deschisă publicată în *România literară,* m-am purtat ca o „învă- ţătoare“ trimiţându-i la colţ pe Goma şi pe el. Bietul Ţ. n-a ajuns să se maturizeze. La cei 60 de ani ai săi e teribilist şi insolent ca la 20-30! I-o spun într-o lungă şi amicală convorbire telefonică, reiterând refuzul nostru de a ne mai ocupa de Goma. Nu-i împărtăşim nici V., nici eu teoria cu *Golemul,* l-am ajutat pe Goma, dar nu l-am „făcut". Nu e, cum pretinde Ţ., un „scriitor mediocru”, iar disidenţa lui rămâne un capitol de istorie aparte într-o lume literară ce-a constituit, prin lipsa de curaj, marea excepţie a Răsăritului. Unul dintre „argumentele" lui Ţ. pentru a ne antrena în bătălie este că *Golemul* poate fi acum manipulat şi întrebuinţat împotriva noastră. Sunt nevoită să-i retez iluziile: nu mai reprezentăm un pericol nici măcar pentru cât a rămas din Securitate. Fireşte, nu-1 conving pe Ţ. Nici nu năzuiam, ştiam că vanităţile sale îl vor măcina mai departe. în plus, a ajuns să se mustre cumplit pentru retragerea sa de zece ani, care l-a făcut să nu prindă decât din zbor „revoluţia" şi să fie necunoscut de generaţiile mai noi. în orice caz, e incapabil să întoarcă definitiv pagina, cum sper că am reuşit să facem noi.

Mihnea a vorbit cu Manolescu, care îşi începe emisiunea sa săptămânală de un ceas pe nu ştiu care reţea de televiziune. Prima va fi consacrată lui Brâncuşi. A doua lui... Goma, cu participarea lui telefonică de la Paris, iar pe platou: Gabriel. (Ce bine îmi pare că am publicat „precizarea" în *22,* altfel tot prin telefon ne-ar fi cerut şi nouă o intervenţie.) Pentru a treia emisiune, Manolescu ne vrea doar pe V. şi pe mine când vom sosi la Bucureşti: l-a rugat pe Mihnea să nu ne-o spună, ca să ne facă el surpriza. Nici prin gând nu-i trece că surpriza poate fi şi

proastă şi că V. îl va refuza, după cum are intenţia să refuze orice „prestaţie" televizată!

Goma a reuşit să provoace, prin *Jurnalul* său, scandalul la care visa. Lucian Pintilie i-a spus prin telefon lui M.-F. că tarabele din Bucureşti sunt acum pline de toate cărţile lui care înainte nu se mai vindeau. Când i-o spun, pe V. îl apucă un râs sănătos. Dacă aş fi rea, i-aş da de veste lui Ţepeneag, n-ar mai dormi o săptămână.

Sâmbătă 12 aprilie

Gabriel ne telefonează joi seara „interlocat" — cum spune el. După ce îl convinsese să participe la emisiunea Goma, Manolescu i-a spus că acesta din urmă şi-a condiţionat prestaţia prin telefon de absenţa lui... G. a jucat pe marele senior spunând că fireşte se retrage, dar a găsit — pe bună dreptate — procedeul descalificant.

în acelaşi climat pasional stârnit de *Jurnalul* lui Goma, primim azi o „polemica11 a lui Lâszlâ Alexandra cu o scrisoare-circu- lară în care cere, dacă textul nu va fi publicat înainte de 10 mai în *România literară,* să fie difuzat de destinatar. „Un analfabet moral" se intitulează pamfletul împotriva lui Pruteanu care a recenzat extrem de defavorabil *Jurnalul* lui Goma, model irecuzabil

' *.

pentru L.A. (el i-a scris de altminteri şi prefaţa). Abil, deoarece îl surprinde pe Pruteanu în momentele lui cele mai contestabile (fraza cu mama din recenzia negativă a primului volum din *Unde scurte,* dezaprobarea faţă de eticismul lui M. Niţescu, şi, în schimb, entuziasmul pentru Petra Dumitriu chiar şi în „ses plus basses oeu- vres“ — cartea despre Canal), L.A. îl atacă însă şi pe Liiceanu pe care-1 apucase un nefericit entuziasm faţă de emisiunea televizată a lui Pruteanu şi scrisese în *22* un articol de elogii necuvenite. Iar în luările de poziţie ale lui Goma, L.A. se face că n-aude, nu vede tot ce i-ar putea mărunţi admiraţia. Deşi îmi ia şi mie „apărarea" împotriva lui Pruteanu, nu-i vom răspunde. Tot ce e relativ la Goma reprezintă pentru mine un capitol închis.

A apărut cartea Smarandei Vultur *Istorie trăită-*

Istoriepovestită. Deportarea în Bărăgan, 1951-1956, în excelente condiţii grafice la Editura Amarcord. Şi cu cele câteva cuvinte pe care mi le-a cerut pe ultima pagină.

Ieri, la 6ină, Popovici, căruia V. îi găsise texte de Florenski publicate la Humanitas ce-i pot fi utile pentru teza sa de doctorat. Spre a o trece a renunţat la intensa sa activitate în informatică, graţie căreia l-am şi cunoscut. E bolnav de discreţie şi cuceritor de politicos.

Azi, tot la cină, dar acasă, Gabriela Ad. care iar întârzie cu vreo două ore, spre exasperarea nu numai a noastră, ci şi a ei. Culmea: s-ar vrea plânsă.

De plâns, mai mult mă plâng pe mine, extracţia oarecum neaşteptată ca rapiditate a doi dinţi lăsându-mă de ieri sub şoc, ca într-o stare de amorţeală (de vină probabil şi anestezia, şi antibioticele). Dentistul-chirurg îmi telefonează de laAlpes d'Huez, unde a plecat în vacanţă, să ştie cum mă simt. Ceea ce nu mi s-a mai întâmplat cu niciun doctor până acum.

Singurul care ne smulge azi un surâs este telefonul părintelui Scrima, pe care-1 lăsăm fără răspuns pe *repondeur*. Textual: „Ici Andre S., de passage â Paris, entre Ies continents (sic)".

Anca Papaconstantin ne cere sfatul: urmând exemplul românilor din America, cei din Europa Occidentală vor să lanseze un apel pentru acceptarea României în NATO. Deşi foarte probabil inutilă, lista trebuie totuşi întocmită. Să nu se spună că nu s-au depus toate eforturile înainte ca ascensiunea unui Lebed în Rusia să facă real imposibilă o astfel de soluţie. Mâine îi voi spune să ne semneze şi pe noi.

Am ezitat la început, deoarece febra petiţionară a diasporei a atins culmi de ridicol şi nu ştii în ce viespar paranoic te vâri, dar Gabriela, insistând asupra felului în care ar fi interpretată în ţară absenţa noastră de pe listă, ne-a convins.

Duminică 13 aprilie

Telefon cel puţin surprinzător de la Cristovici: vrea catalogul expoziţiei de la Beaubourg-Viena-Paris din anii

trecuţi deoarece profită de şomaj spre a scrie un roman a cărui acţiune se desfăşoară la Viena în.., 1910. Chiar crede că „nel. mezzo del cămin di nos- tra vita“ se improvizează un al doilea „om fără calităţi"?

Ii vorbesc îndelung la telefon Gabrielei despre numărul din *Dialog* consacrat Ilenei Vrancea pe care să-l obţină din Germania. Pentru *22* e o mină de aur. îi citesc acum cu creionul în mână, ansamblul e de o coerenţă redutabilă.

Marţi 15 aprilie

Dana Diminescu şi cu prietenul ei Daniel Ciocâzan au cinat aseară cu noi la restaurant. Dana ne-a adus şi studiul ei „Deplasările oşeni- lor în străinătate, un nou model de migraţie“, apărut în *Revista de cercetări sociale* (2/1996), pe care Gabriela Ad. îl găsise foarte interesant.

Azi, telefonul Danei nu doar protocolar, are şi o veste brutală: a murit Petru Creţia. Ne reamintim de scrisoarea ce însoţea textul său „disident" de difuzat în noiembrie-decembrie ’89 prin Europa Liberă şi B.B.C. 14 trimit imediat prin fax Rodicăi Palade la *22.* Să-l publice în pagina de omagiu pe care nu pot să nu-1 aducă, de ia Grup, lui Petru Creţia.

Al doilea apel al părintelui Scrima, în termeni „preţioşi", pe care-1 lăsăm fără răspuns pe *repondeur.*

*

Miercuri 16 aprilie

■

Telefon la prânz de la Niki pentru a fixa data unei *emisiuni* televizate cu noi doi: marţi 6 mai. Vrea să ne pună întrebări cum nu ne-au fost puse niciodată. Dacă înţeleg bine, vor privi „începuturile": o miiiiarheologie. V. fireşte spune nu, apoi cedează uimitor de repede. Niki vine cu versiunea sa despre emisiunea Goma. Nu înţelege de ce s-a supărat Gabriel, nu trebuie oare să ţină seama de părerile şi idiosincrasiile invitaţilor ipotetici? Rezultatul? Va avea pe platou pe Dorin Tudoran favorabil lui Goma şi pe Mircea Zaciu neutru şi „universitar". Şi cine va face faţă atacurilor lui Goma? — Eu! declară Niki. Ne îndoim pe

faţă că va fi suficient de radical.

Hurezeanu, imediat după: îmi cere trei minute despre Petru Creţia de înregistrat azi. N-am cum. Trebuie să fug Ia doctoral Mihăi- leanu, simplă vizită de control înainte de a pleca în ţară. Toate bune, în afară de numele exact al bolii de care sufăr: *la maladie de l'oreillette.* 1-1 cerusem ca să-l pot comunica unui doctor din România daca mi s-ar întâmpla ceva. —Atunci, îl întreb eu, e total fals diagnosticul cu care m-au lăsat să plec de la Necker: *arythmie sur coeur sainl* — Nu, deoarece „l'oreillette" pare a fi ceva subsidiar, un fel de „banlieue" a inimii. N-am timp să-i cer precizări ce mi-ar fi totuşi folositoare, fiindcă, nemailuând în serios „insuficienţele" mele şi declarându-se mulţumit de evoluţia situaţiei, dr M. îndreaptă discuţia, timp de vreun ceas, spre cu totul altceva: Marea Roşie, Muntele Sinai şi Mănăstirea Katherina de unde s-a întors acuma arămiu, *Jurnalul* lui Sebastian, de ce nu vor Liiceanu, Paler, Pleşu, Manolescu să ia ambasadele pe care le propune

Constantinescu, dacă e bine sau rău să se ceară intrarea în NATO etc., etc. Ne regăsim şi relaţii comune, colega pe care mi-o recomandă, dacă m-ar apuca palpitaţiile în România, este Dana, soţia lui Sorin Ilieşiu, operatorul care ne-a filmat şi pe noi (când a venit la Paris cu Buduca) şi cu care a făcut Gabriel filmul despre Cioran. Lumea — cel puţin cea românească — e tare mică.

în metrou, citesc studiul Danei Diminescu: ce eseu filosofic sau ce roman ar putea ieşi din el! Oşenii care fac transhumanţă sub formă de clandestini la Paris şi vând aici reviste SFD *(sans domicile fixe)* îşi fac, în cele vreo şase luni până li se respinge azilul şi sunt expulzaţi, bani destui pentru a-şi clădi în satul lor dacă nu totdeauna o casă, cel puţin o faţadă. Iar când au o casă şi-i mai adaugă un etaj şi un... ascensor, ei locuiesc tot la modul primitiv, de-a valma, în bucătărie, la parter. — De ce pleci la Paris? întreabă ea pe un oşean. — Ca să-mi fac gard la casă, răspunde el. Deci ca să-şi pună o limită, el le desfiinţează pe toate cele care exista, trecând clandestin frontieră după frontieră. Pe

de altă parte, prin locuinţă este urban, prin modul de a locui, rural. Nu sunt sigură că sugestiile „heideggeriene" (pentru interpretarea locului) şi liiceano-peratologice (glosare pe tema limitei) pe care i le fac Danei prin telefon, o dată întoarsă acasă, vor da roade; ar fi bine, după ce-şi trece o teză ce va fi prin forţa lucrurilor de antropologie sau sociologie cam *terre-ă-terre,* să scoată o carte cu un studiu introductiv în care, profitând de libertatea ce ţi-o oferă eseul, să dea frâu liber interpretării.

Sună astă-seară şi Zografi, cu vocea lui caldă ce ni se pare in- confundabilă de când am ascultat imitaţia lui Gabriel—e la Orleans, la un colocviu teatral, şi ne vom vedea zilele acestea la Paris. Regizorul care urma să-i monteze *Oedip* a înnebunit, e la Spitalul numărul 9.

Ieri, am ieşit la cină cu Cassian Maria Spiridon, care ne-a adus nu doar numărul 3 din *Convorbiri literare* cu un articol al lui Cristian Livescu despre „Fascinantele agende ale lui E. Lovinescu“, dar şi numărul 1 de acum 130 de ani cu editorialul lui Negruzzi şi textul lui Maiorescu asupra poeziei noi. Sunt de-a dreptul emoţionată. în copilărie, „Junimea" făcea parte pentru mine dintr-un orizont fabulos de îndepărtat. Secole mă despărţeau de Iaşiul lui

Eminescu. De fapt, îmi dau seama acum, doar unul: o viaţă şi ceva de om... între ortografia lor de atunci şi cea de azi parc-ar fi aceeaşi distanţă ca de la Rabelais la... Revel. Ce indecent de tineri suntem în cultură!

Sâmbătă 19 aprilie

Scriind data îmi dau seama că numai zece zile ne despart de plecarea (oribil de matinală) la Bucureşti. Vertijul lucrurilor ce mai rămân de făcut. Niciodată nu mă voi obişnui cu plecările.

Joi seara, la o cafea, Nicolae Florescu cu soţia. Ea are o emisiune la Radio, pentru care mă întreabă (cu înregistrare pe casetofon) ce fac, ce scriu, ce proiectez în clipa de faţă. îi răspund, şi e purul adevăr: „arunc". La coş, fireşte.

N. Florescu vrea de ia amândoi câte o frază despre Grigurcu, căruia îi va închina un număr din *Jurnalul literar.*

Ne executăm. Sinceritatea aprecierii nu ne inspiră însă fraze memorabile. Păcat: Grigurcu merita mai mult.

Ne aduc în afară de ultimul număr din *Jurnalul literar* (martie ’97) o carte cu desene după casele celebre din Bucureşti printre care şi a tatei. Şi ca de obicei, N. Florescu, prea elogios, vrea neapărat ca V. să-şi publice poemele şi *Jurnalul* (are dreptate), iar eu toate cronicile (pe care tocmai le-am aruncat). E remarcabilă dorinţa sa de restituire a literaturii din exil şi căutarea prin biblioteci şi reviste, chiar dacă uneori ni se pare mult mai generos decât s-ar cuveni (Stroescu-Stânişoară, George Ciorănescu and com- pany...).

în *România literară* (nr. 14) o „notă“ a lui Matei Călinescu. Din 1993 i-a scris lui Valeriu Cristea că nu vrea să mai facă parte din colegiul redacţional al *Caietelor critice,* nefiind de acord cu orientarea sa. „Apoliticii"'noştri literatori ,n-au ţinut seama de ea. Cere deci acum, în mod public, să fie scos din caseta redacţională. Excelentă reacţie.

Luca Piţu îi trimite lui V. de la Iaşi — publicată într-un ziar local — intervenţia sa în cursul unei întruniri la Universitate cu Mircea Dinescu, în care l-a somat pe rectorul Gheorghe Popa să-şi' ceară scuze „pentru faptul că în cursul anului trecut, Regina Ana nu a putut vizita Sala Paşilor Pierduţi de la Universitate şi pentru că studenţii nu s-au putut întâlni cu Virgil Ierunca şi Monica Lo- vinescu“. Rectorul s-a executat.

Duminică 20 aprilie

*

Aseară, Savu nc aduce cartea de poeme a soţiei sale (ediţia bilingvă de la Humanitas), iar V. îi dă textul său ce va apărea în *România literară.*

în *La Quinzaine litteraire* (nr. 714/16-30 aprilie) o cronică de Lucette Finas despre cartea lui Pierre Pachet *Conversations â Jassy.* Nu numai autorul, în căutarea trecutului comunităţii evreieşti din Iaşi, acordă — ceea ce din punctul său de vedere e explicabil — o totală prioritate pogromului din 1941, ci şi cronicara. Interlocutorilor

români nu le este reproşată doar uitarea în care au învăluit acest măcel, dar şi amintirea pe care o păstrează despre ocupaţia comunistă de o jumătate de secol şi care nu s-a încheiat decât în ’89. Şi autorul, şi comentatoarea găsesc extravagant că românii vorbesc de ruşi „ca de o calamitate naturală, de o înrădăcinată putere adversă“. Iar cronicara supralicitează, povestind în*post-scrip- tum* propria ei experienţă când a fost, în 1994, în România cu Jacques Roubaud. Mi se pare atât de aberant, încât trebuie să citez:

„Tres vite, au cours des debats, il s’avera que l’ex-URSS avait ete non seulement l’ennemie numero un de la Roumanie, mais celle du genre humain. On accueillit avec reserve le rappel, par Jacques Roubaud et moi-meme, de la part qui revenait â l’annee sovietique dans la liberation de la Roumanie. La reponse que Pachet, â une remarque similaire, place deux ans plus tard dans la bouche d’Iri- na: «Oui, mais savez-vous ce qu’a coute aux Roumains et aux autres, la victoire sovietique?» se lisait sur Ies visages. La me- moire de ce cout se devait de perdurer.“[34]

Halucinantă impresie că în ochii unor străini — şi ai câtorva rari localnici, printre care Norman Manea în articolul contra lui Mircea Eliade, căruia i-am şi răspuns — ţara asta, ca tot estul şi centrui Europei, n-a ieşit din 50 de ani de dictatură comunistă, ci dintr-una fascistă. Şi că n-are dreptul să plângă decât pe victimele fascismului, comuniştii fiind doar nişte „eliberatori14. Daca nu „me-moria“ e vinovată.

Se vede că memoria lui Pachet şi a celorlalţi, fiindu-le saturată de Holocaust, n-a înregistrat de-a lungul ultimelor cinci decenii Gulagul şi ororile sale. Evident că, în asemenea condiţii[35] orice „convorbire44 este inutilă.

---

34 „Foarte repede, în cursul dezbaterilor, a ieşit la iveală că URSS fusese nu numai duşmanul numărul unu al României, ci chiar al umanităţii. A fost primită cu rezervă observaţia mea şi a lui Jacques Roubaud privind contribuţia armatei sovietice la eliberarea României. Răspunsul pe care, la o remarcă similară făcută doi ani mai târziu, Pachet îl atribuie Irinei: «Da, dar ştiţi cât i-a costat pe români şi pe ceilalţi victoria sovietică?» se citea pe chipuri. Memoria aceasta trebuia întreţinută.[1]* (*N. ed.)*

35 „un raport de poliţie faţă de *Cântarea Cântărilor*“ *(n. ed.).*

Citit cu încântare, în suplimentul literar al *Figaro*-ului, cronica lui Renaud Matignon (fără îndoială, cel mai talentat polemist literar al clipei de faţă) împotriva ultimului roman al lui Garda Mârquez *Journal d'un enlevement.* Nu voi rămâne deci singura care-i consideră suprafăcută imensa reputaţie. Cum acest ultim roman a fost comparat cu *Don Quijote,* Renaud Matignon scrie ca *Journal d'un enlevement* este faţă de opera lui Cervantes „ce qu'est un rapport de gendarmerie au *Cantique des Cantiques"*.* Sau, referindu-se la un preşedinte al Republicii Franceze (Mit- terrand?) care-1 rânduia pe Mârquez, printre autorii săi preferaţi, alături de Lamartine: „il y a dans la prolixite molie de Garda Mârquez un Lamartine du populisme sud-americain44[36].

Miercuri 23 aprilie

Mihnea s-a întors din Bulgaria, unde a câştigat opoziţia. Ningea la Sofia... Ce perspective pentru călătoria la Bucureşti care se apropie! A vorbit la telefon ieri cu Niki, care tocmai găsise pe cineva de invitat pe „platoul Goma44: pe redactorul de carte care s-a luptat să fie luat *Jurnalul* la Nemira, Dan Petrescu! Astă-seară, Mihnea a cules prin telefon impresiile tuturor. Niki recunoaşte primul că n-a ieşit bine. Gabriel e dispreţuitor, Florin Gabrea a găsit că intervenţia lui Niki — singurul care l-a contracarat pe un Goma — de altminteri blând ca un miel şi cu o voce mititică — era de neînţeles pentru neiniţiaţi.

Azi, după un telefon al lui Niki prin care ne cerea să acceptăm ca un corespondent PRO TV de la Paris să vină să filmeze casa şi pe noi în ea, ne-am petrecut o parte din după-masă cu un tânăr operator pe care îl mai văzusem, prin 1990-'91, Burlac. Niki vrea ca, de pildă, atunci când vom vorbi despre agresiunea împotriva mea, să se arate un plan cu grădiniţa unde s-a petrecut isprava, iar când va insista asupra „disidenţilor" şi „nonconformiştilor" ce veneau să ne vadă („clandestinii" noştri), să aibă planurile din interior cu noi doi. Cum pe nota trimisa lui Burlac scria

---

36 „există în prolixitatea flască a lui Garda Mârquez un Lamartine al popuîismului latino-american" *(n. ed.).*

că aici a fost o citadelă a rezistenţei, bietul de el s-a pus în genunchi pe stradă, să ia casa de jos în sus pentru a-i da alura unei... fortăreţe.

Două seri la rând, cu bucurie deplină: Zografi. E în mare formă, s-a hotărât simplu să nu se mai amărască de succesul întâmpinat de *Petru* (cartea s-a epuizat, iar piesa va fi montată de alt regizor, care n-a înnebunit). Admite chiar că ar fi în firea lucrurilor să se bucure. E un şuvoi de idei, entuziasme, întrebări şi nelinişti. Am îndrăzneala să pariez din nou că reuşita nu-i va provoca nicio metamorfoză. E printre primii care a hotărât să nu se mai mire „cum poţi fi român", rupând astfel cu exasperanta manie etno- centristă ce confiscă atâtea studii politice prin revistele noastre.

Vona revenit din Germania unde i s-a tradus romanul şi a avut mare succes. E încântat că tinerii germani continuă să cultive vinovăţia colectivă, aceea a unei întregi naţiuni responsabile de nazism.

Prinsă cu altele, lăsasem la o parte *Jurnalul* lui Sebastian, adică ultimele pagini. Poate şi pentru că, în lista de rele ce se acumulau, uită să însemne rarele pete albe. Să se mire, de pildă, că *Steaua fără nume* i-a putut fi jucată sub un regim care interzicea scenele naţionale evreilor sub un pseudonim, fara ca nimeni din tot Bucu- reştiul literar să-l denunţe. L-am încheiat cu un gust amar. Dacă judecăţile sale despre contemporani nu rareori injuste sunt explicabile şi scuzabile prin persecuţia antisemită (măsurile de reprimare, mergând de la cele grave până la cele mai meschine de care nici nu auzisem — confiscarea aparatelor de radio sau preţul sporit la pâine), reacţiile lui la actele de violenţă ale Armatei Roşii sunt inadmisibile. Astfel, aflând că soldaţii sovietici fură şi violează, în loc să se indigneze, găseşte că astfel de „accidente" sunt normale şi chiar justificate. îi scapă din inima lui necicatrizată o fraza de răzbunare primară, care-1 dezonorează: „Nu e drept ca România să scape prea uşor“ (p. 559). Drept care, după ce vizionează un fdm cu războiul în Ucraina, se miră că soldaţii cu pricina nu se răzbună mai tare, de fapt sunt

„nişte îngeri“ (pp. 561-562). Pomeneşte de Armata Roşie cu un fel de nesilită voioşie, trupele ruseşti plăcându-i cu „sălbăticia lor candida" (p. 567). Ascultându-1 pe Vişoianu care, întors dintr-o delegaţie oficială la Moscova, îi descrie realitatea de acolo, caută scuze: „e un regim pentru muncitori şi ţărani o lume fără rafinament" (p. 566). Găseşte că liberalii şi ţărăniştii din guvernul român din 1944 ar trebui să admită reforma radicală, să se retragă în al doilea plan, să lase locul stângii. El însuşi nu face nicio concesie, refuză posturile oferite, e dinainte dezgustat de compromisurile de care îi bănuieşte capabili pe confraţi, dar evită orice presimţire de dezastru. Suferă doar că n-are domiciliu fix (casa lui a fost bombardată) şi nu se gândeşte decât să plece în străinătate, departe de „fundătura asta mizerabilă". Nici măcar nu-mi dau seama dacă e oarecare ironie în fraza următoare: „23 august nu e totuşi o ficţiune — cum mi se pare uneori — dacă mi-a redat libertatea de a pleca în munţi" (p. 574). Evident e un unghi sub care nu concepusem încă utilitatea actului de la 23 august: să-i dea libertatea lui Mihail Sebastian să schieze!

Nu cred că exagerez având o atare reacţie de repulsie: cu toate că ruşii sunt aceia care au adus comunismul în România şi deci sistemul ce-a condamnat-o pe mama la închisoare şi moarte, niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap să spun că „nu e drept ca Rusia să scape prea uşor".

Imediat după ce am scris aceste rânduri am vorbit cu Gabriel. Ne anunţă ;că vom fi şocaţi: a scris cu entuziasm despre *Jurnalul* lui Sebastian. în schimb, Patapievici, alertat poate de discuţia lui cu V. asupra „mediocrităţii" lui Sebastian, a renunţat să se mai pronunţe. Ne certăm în trei la telefon, aşteptând s-o facem la Bucureşti.

Primăvara asta rece nu-mi prieşte deloc. M-am dus luni cu Dana D. (mult prea serviabilă) să caut spre Cite de la Musique o haină nici groasă, nici subţire, numai bună pentru călătoria asta între iarnă şi vară, şi parcă nu doar cartierul, ci tot oraşul îmi devenise străin. Să fie doar

anxietatea mea dinainte de orice plecare?

Mă consolez cu Allegretto din *Quintetul pentru clarinet* de Brahms. Dacă aş fi în *Jurnalul* Iui Mihail Sebastian m-aş vedea nevoită să adaug imediat: opus 115. Şi să nu uit interpreţii: The Talich String Quartet.

Vineri 25 aprilie

La cafea, Rodica Iulian, s-o punem la curent cu micile noutăţi ale casei (telefonul-fax) unde va locui în absenţa noastră. în timp ce stăm de vorbă, un lung fax al lui Gabriel cu textul său despre Mihail Sebastian. Se intitulează *Sebastian, mon frere,* şi a fost rostit în faţa Comunităţii Evreieşti din România. E cu totul altceva decât ne aşteptam: un fel de paralelism sobru — dar în fond patetic — între două feluri de a suferi de pe urma apartenenţei la un grup hulit (prostia colectivă aşa cum s-a manifestat împotriva lui S. sub forma de antisemitism, iar împotriva lui G. de comunism). Tonul e cu atât mai remarcabil, cu cât îi va nemulţumi pe toţi.

îi telefonăm lui G. imediat ce se întoarce V. din oraş pentru a rectifica reacţia de ieri, nu e un text de entuziasm şi laudă — pătat de generoasele exagerări ale lui G. — cum crezuserăm, ci mai curând unul de mărturisire. V. îl găseşte corect, mie chiar mi-a plăcut.

E Vinerea Mare şi „simt“ Paştele mai puţin ca oricând.

Duminică 27 aprilie

Zi de „valize“. Niki, care ne telefonează de „Christos a înviat!", ne mărturiseşte că împărtăşeşte această „boală" a plecărilor. Şi eu care mă socoteam unică!

Christinel împlineşte azi 85 de ani. O chemăm: pare departe şi ca voce, şi ca spirit. Parcă nu mai e suflet în ea. Mi-e milă de ea, de trecutul împreună în patru, cu Mircea, de noi toţi.

Am primit lista pentru Spada academică a lui Besanşon şi m-am executat cu un cec. Straniu obicei!

Continuă polemica în jurul lui Cioran, pe marginea unei biografii semnate de Patrice Bollon, *Cioran l’heretique* (Gallimard). *Le Figaro litteraire* (24 aprilie),

sub titlul „Cioran: le mauvais proces posthume", culege reacţii favorabile iui Cioran, printre care mai întâi Edgar Morin, amintind de propria-i eroare stalinistă:

„J'ai examine mon passe et Cioran aussi L'a fait. II y a deux poids et deux mesures, si untel a ete stalinien, il faudrait l'oublier et si tel autre a ete fasciste, il ne le faudrait pas?"[37]

Urcă şi Franşois Furet pe baricade (aceleaşi din *Le passe d'une illusion),* care începe prin a afirma: „Cioran est un grand artiste et meme un grand moraliste independamment de son adhesion â la Garde de Fer."[38] Dar replica lui nu se reduce la atât. Pe de o parte aminteşte contextul anilor '20-'30 când fascismul nu-şi consumase crimele şi când nu se ştia precis care-i va fi oribila evoluţie. Apoi, trecând peste tabuizarea păcatelor comuniste, Franşois Furet insistă: „Le regime sovietique s'est rendu coupabâe de crimes massifs dont 1'exemple a ete donne par Lenine puis etendu par Staline. Mais en l'occurence, l'opimon publique, au moins en Occident, tend â excuser ceux qui ont ete communistes â un moment de leur vie."[39] Şi încearcă să explice:

„Je vois â cela plusieurs raisons. D'abord, l'idee communiste n'est pas, comnie l'idee fasciste, un rejet de la democraţie, mais pretend, au contraire, â son depassement. En second lieu, le commu- nisme n'a jamais ete au pouvoir en Europe de l'ouest, ou il s'est affirme contre le nazisme. En Occident, le malheur du peuple rasse paraât lointain. Enfân, â la difference des intellectuels fascistes, restes presque toujours silencieux sur leur passe, ceux qui ont ete communistes ont, au contraire, largement contribue â une histoire du com-

---

37 „Mi-am examinat trecutul şi Cioran a făcut-o şi el. Există două cântare şi două măsuri, atunci când cineva a fost stalinist trebuie să uităm, iar dacă a fost fascist nu trebuie?** (*N. ed.)*

38 „Cioran este un mare artist şi chiar un mare moralist, independent de adeziunea lui la Garda de Fier.® *(N. ed.)*

39 „Regimul sovietic s-a făcut vinovat de crime în masă al căror model a fost instituit de Lemn şi extins de Stalin. Dar opinia publică, cel puţin în Occident, are tendinţa de a scuza pe cei care au fost comunişti la un moment dat al vieţii lor." *(N. ed.)*

munisme, puisqu'ils en ont ete Ies grands artisans."[40]

Dintre care, el însuşi. Dar comuniştii puteau să-şi reviziteze trecutul mai lesne, din moment ce asupra lui nu apăsa reprobarea generală. Pe când a te fi recunoscut drept fost fascist îţi închidea toate porţile şi carierele.

Dacă mă lasă „valizele" îi telefonez mâine lui Simone s-o mai consolez. Biata de ea, bietul Cioran care nădăjduia că se va limita campania la Eliade şi nu-1 va atinge şi pe el: doar îşi luase anumite precauţii şi-şi exprimase regrete difuze. Ce panică ar fi pus stăpânire pe el...

Luni 28 aprilie

Am vorbit cu Simone. Uimită şi exasperată de violenţa pornirii lui Enthoven (în *Le Point),* fost admirator şi prieten al lui Cioran, dezgustată de „nota" lui B.—H. Levy făcând, în aceeaşi revistă, din C. un fel de *Jekyll and Hyde.* Suprasaturată, pleacă în Vendee să scape de Parisul veninos. în plus, Gallimard n-a publicat *Caietele* lui Cioran ce urmau să iasă în ianuarie, iar acum se văd programate pentru la toamnă. Ea ar fi vrut să iasă înainte de studiul lui Patrice Bollon ce nu-i place defel. îşi aminteşte de un dialog între Cioran şi Eliade. Cioran încerca să-l „consoleze" pe E. de campania pe cale de dezlănţuire împotrivă-i, pretinzând că se va stinge repede. Lucid şi jucând, de data asta, el rolul pesimistului, Eliade replicase: „Va ţine o sută de ani!"

Nu ştiam că Goldman se opusese primirii lui Cioran la CNRS. Ii „lucrase" ca pe Eliade, pentru Sorbona. Se pare că în *Caiete* Cioran notează că asta a fost şansa lui: dacă nu, ar fi fost obligat să treacă o teză de doctorat şi nu-şi mai scria cărţile.

***Jurnal de la Bucureşti* Marţi 29 aprilie**

La aeroport, în zori de zi, doar cu două ore de somn as-noapte, le spun că nu pot trece sub portic din pricină de *pacemaker.* Cad peste supraveghetori cărora vizibil nu li se mai întâmplase aşa ceva. Mă pun să aştept lângă portic

---

40 de intelectualii fascişti, care au păstrat aproape întotdeauna tăcerea asupra trecutului lor, cei care au fost comunişti au contribuit considerabil la o istorie a comunismului, fiindcă ei au fost marii lui artizani.[11] (*N. ed.*)

vreo 10 minute, până mi se face rău. Sunt o apă, mi-e teamă că voi leşina. Vine în sfârşit funcţionara care mă palpează ca pe o teroristă şi, văzând că nu sunt purtătoare de bombă kamikaze, îmi dă drumul. Sanda Stolojan, care ia acelaşi avion (merge la Sibiu la Colocviul ,,Cioran“), îmi spune că sunt alba la faţă.

(Comentariu la transcriere: atunci foarte probabil mi s-a stricat *pacemaker*-ul, responsabil de tot ceea ce a urmat.)

în acelaşi avion: Savu, cu o tânără căreia îi spune Sof (fiica Negroponte), vine la lansarea cărţii Liei la Institutul Francez.

Pe fotoliile noastre de „fumători" un domn ne recunoaşte dypă voce şi nu mai ştie ce să facă pentru a ne fi agreabil. La Otopeni, în autobuzul ce ne duce de la avion la aeroport, un altul aproape lăcrimează. Vine să ne strângă mâna şi să ne mulţumească, fără a se prezenta: „N-are importanţă cine sunt eu, are importanţă doar ce aţi făcut pentru noi toţi.“

Ne aşteaptă Gabriel cu Zografi. La Humanitas, cu Savu. Noi pentru a ne lua banii depăşind prin dobânzile de la banca suma la care ne aşteptam: vreo 2 600 000 de lei. Nu ajung să pricep dacă cuprinde şi drepturile de autor pentru *Insula Şerpilor,* la vaga mea întrebare, Ioana Patapievici răspunzându-mi doar că „s-a vândut bine“. Mi-ar părea bine pentru editură.

Savu revede lista de invitaţi pentru institut, iar Doina Jela trece să ia fotocopiile pe care i le adusesem după fotografia de la nunta mamei şi după cartea poştală trimisă ei de Barbu Delavrancea.

Vorbesc cu Ana Blandiana (tocmai îi telefona lui Gabriel): pleacă la un colocviu la Braşov, ne vom vedea săptămâna viitoare.

Acasă la Gabriel nu izbutesc să recuperez noaptea nedormită: bate inima prea tare şi în ritm prea rapid.

Trece Măriuca Vulcănescu să ia o pomadă ce ne fusese adusă pentru ea de Sandra în ajunul plecării. Măriuca a căzut în nu ştiu ce canalizări de unde au scos-o

cu Salvarea şi e plină de vânătăi pe picioare. Vine cu trei volume din „opera completă" a lui Mircea Vulcănescu, editate în condiţii grafice excepţionale. Nu ajung să le răsfoiesc, încep să curgă telefoanele: Niki, Marina, Patapievici, Gabriela Ad. care vrea să primească O.K.-ul lui Gabriel pentru a publica un ignobil atac al soţiei lui Balotă împotriva lui Goma, izvorât din ura unui scriitor ratat faţă de „succesul" lui Goma în Occident şi încântat că are acum prilejul de a-i nega şi talentul, şi actele lui de curaj. G. şi V. sunt de acord cu publicarea: să vadă şi Goma ce înseamnă a fi atacat pe nedrept, eu nu. Doi contra unu: infamul articol va apărea în *22.*

Seara, la cină, în afară de Gabriel şi de Carmen, Savu care ne invită pe nu ştiu câte seri şi cu nu ştiu câţi oameni la restaurant.

Miercuri 30 aprilie

In ciuda somniferelor, nu reuşesc să adorm până după 4 dimineaţa: aceleaşi exasperante palpitaţii.

Dimineaţa, primele telefoane de contact: Paler, Geta D,, mesaj de la Horasangian (are acum un „înalt post“ la Televiziune şi vrea să vin la o emisiune, fiindcă e el, spun imediat da). De la Radio, aceeaşi doamnă Tiţa care-mi telefonase în vreo două rânduri la Paris, fixăm întâlnirea pentru mâine: o oră în direct despre raporturile dintre scriitor şi cenzură sub comunism.

Gabriel l-a alertat pe vărul său, dr Marian Gabrielescu. îl aştept să reacţioneze ca de obicei, să spună că ritmul inimii e cam rapid, dar n-are importanţă, îmi prescrie el un calmant etc. Deloc. Când îmi ia pulsul dă de peste 100 pe minut.

(Notă la transcriere: 137, cum aveam să aflu apoi.)

Mă urcă imediat în maşină şi goneşte spre o policlinică de lângă Grădina Icoanei.

(Notă la transcriere; încep astfel să iau, cu spitalele Patriei, un contact ce va deveni cotidian.)

i

E 6 seara când ajungem la un cardiolog, după el, reputat, Sergiu Sbenghe. Mă primeşte cât poate mai

repede, în afara consultaţii- J lor lui obişnuite, dar i-au plecat colaboratorii şi îi trebuie vreo jumătate de oră înainte de a şti cum să pună în mişcare noul aparat („străin14) de electrocardiograme. După ce dă totuşi peste maneta de deschidere e încântat: inima — zice el — n-are nimic, s-a stricat doar *pacemaker*-ul la aeroport. Omul e bun, liniştitor, mă va i pune în contact mâine sau poimâine cu specialistul în *pacemaker* de la Spitalul Fundeni. în aşteptare, să-mi duc viaţa cum vreau. ■;

L-aş săruta. I-o şi spun. M-aş plimba cu dr Marian în Grădina Icoanei de bucurie.

Entuziasmul îmi scade brusc după ce îl chem pe dr Mihăileanu la Paris. De fapt, eu n-aş fi făcut-o, în absenţa mea însă i-au telefonat V. cu Gabriel. Nu înţelege diagnosticul lui Sbenghe şi cere, prin fax, electrocardiograma. Mă anunţă că sunt în plină fibrilaţie, că trebuie să trec imediat la Sintrom (pentru decoagularea sângelui), să-mi iau prin fina lui, Dana Ilieşiu, întâlnire pentru a doua zi la prima oră cu ***pacemaker-istxA*** de la Fundeni, Radu Ciudin. începe deci să fie serios. V. decomandase de altminteri, în aşteptarea mea, totul: şi participarea lui ia masa rotundă radiofonică cu Doinaş şi Gabriel asupra Liei Savu, şi pe a noastră la cina cu Savu şi invitaţii lui în oraş. O chem şi eu pe realizatoarea de la Radio s-o avertizez că s-ar putea să devin indisponibilă a doua zi, să-şi caute pe altcineva pentru program.

Telefoane peste telefoane. E simplu, mă aşez în fotoliu şi nu mai fac decât asta, răspund la telefon: Milmea — de la Paris, Niki şi Marina, Zografi, Savu, Doinaş şi Irinel Liciu.

A apărut articolul lui V. despre Lia Savu în ***România literară*** nr. 17.

Gabriel rămâne să cinăm împreună. E îngrijorat, dar a găsit o formulă minimalizatoare, în loc de Monica e bolnavă: „Monica s-a defectat". E încântat de formulă. De vină e doar, cu alte cuvinte, ***pacemăker-***ul, inima mea fiind fară cusur. Mi-e teamă că-şi face iluzii.

Afara e o primăvară de vis, nici prea cald, nici frig,

numai bine sa te plimbi, iar eu mă specializez în spitale.

Joi 1 mai «

La ora 12, cu maşina Humanitas şi Zografi, ţinându-ma cu grija de braţ să nu mă sparg, la Fundeni unde Dana Ilieşiu mi-a luat un ***rendez-vous*** cu dr Radu Ciudin,

Direct la Urgenţe, ceea ce mi-aduce aminte, ***fâcheusement,*** de anul trecut la Necker. Diferă însă şi oamenii, şi echipamentul.

Să fie firea doctorului român deosebită? Să te ia drept un om şi nu doar un dosar, din omenie, sau să ne aflăm în ţara lui „Ştii dumneata cine sunt eu?“ şi să se poarte toţi atât de bine cu mine doar pentru că aici sunt cunoscută?

Echipamentul şi „condiţiile" sanitare sunt de-a dreptul jalnice. La Urgenţe, două paturi cu acelaşi cearşaf probabil de vreo săptămână, stacojiu, iar la toalete nu se poate intra de câta apă (ca să zic aşa) e pe jos.

Aşa încât atunci când Ciudin declară că nu *pacemaker*-ul e de vină (nici nu-1 poate „interoga", ei n-au comenzi decât pentru cele americane), ci fibrilaţia mea: sunt la 150 şi vrea să mă „interneze" ca să-mi facă şoc electric — fără anestezie, ci doar cu un soporific, refuz fără umbra vreunei ezitări. în plus, l-am lăsat acasă pe V. sobru, dar în toate stările, cum să-i fac aşa ceva?

Dr Ciudin mă ţine la Urgenţe vreo trei ore, cu tot felul de perfuzii, până ce-mi scade pulsul la 80. Mă declară în incapacitate să iau avionul spre Paris. îmi prezice chiar că voi avea tot mai frecvent astfel de fibrilaţii. E de un pesimism absolut, cald şi amical. Insistă să rămân în spital. Semnez pe o condică acest refuz (responsabilitatea îmi revine) şi ies din acest prim strat de coşmar,

Revenită în Intrarea Lucaci, îl chem din nou pe dr Mihăileanu, îmi alungă ideile negre. Nu sunt riscuri de atac cerebral — din moment ce iau Sintrom. Nu cumva să ma internez, nici să accept şoc electric — riscă să strice complet *pacemaker-u*| — pot să rămân sau să mă întorc oricând. Să-i comunic toate acestea lui Ciudin. Asta şi fac spre seară, deşi după vocea lui înţeleg că nu-i prea place

să primească lecţii de la un fost coleg ajuns „mare" la Paris. Sau îmi închipui eu?

Eu m-am mai liniştit, deşi îmi pare rău că i-am stricat programul fetei de la Radio (de unde au tot telefonat la Fundeni, să vină un reporter sa mă intervieveze pe patul de spital!!). Şi V. a renunţat la toate emisiunile prevăzute (radio şi televiziune). într-o singură zi a fumat 15 ţigări de foi! A răspuns la telefoanele neîntrerupte, a primit vizita lui Patapievici — extrem de atent şi de amical.

Gabriela Ad. merge mâine-dimineaţă cu mine la Fundeni, Dorin Tudoran vine de la Chişinău special să ne vadă. Cheamă din nou Niki, Marina, Mihnea, Doinaş, nici nu le mai pot ţine şirul.

Fundeni, pe mâine: *ă nous deuxl*

Vineri 2 mai

Surpriză cu Gabriela: nu numai că e chiar înainte de oră, dar dă dovadă de un spirit practic şi de o determinare neînchipuite. De abia acum înţeleg cum poate „conduce“ barca lui *22* pe valurile atât de agitate ale clanurilor redacţionale. în faţa unei cozi de vreo 10-15 persoane care pe mine m-ar fi paralizat, mă ia de mână şi trece până la infirmiera ce tocmai ieşea din cabinetul lui Ciudin: îi spune cine sunt. Miracolul se repetă şi porţile se deschid imediat. Chiar dacă în abstract găsesc lucrul inadmisibil, în acel moment, slăbită cum mă simt, îmi convine de minune.

Mai puţin minunat este pulsul (160!) şi electrocardiograma (tot fibriâaţie). Ciudin, mai puţin amabil ca ieri, mai încearcă „intema- rea“. La refuzul meu repetat, dă din umeri. „Din moment ce hu vreţi, o să vă dau medicamente." ... Adică „pe răspunderea" mea. O iau, o dată cu doctoriile, şi mă întorc repede acasă, unde V. se pregăteşte să ne reprezinte pe amândoi la recepţia de la Institutul Francez. La întoarcere, şi el, şi G. sunt amuzaţi, dar şi indignaţi de prostia directorului institutului (a prezentat-o pe Colette Seghers ca pe „monumentul literar" al Franţei contemporane). Nu e mai bine nici ambasadorul Boyer care ţine să precizeze, în discurs, că şi soţia lui a studiat pe Mallarme la... Sorbona. Ai fi zis că ei doi erau

provincialii, şi nu românii — Gabriel, Doinaş, Savu — ce păreau că sosesc, în târguşord provincial numit Institutul Francez, dintr-o capitală a inteligenţei. O plăcută răsturnare a ierarhiilor.

Printre alţii, V. a întâlnit-o la institut pe Irina Nicolau care i-a dat un masiv volum *Piaţa Universităţii,* apărut la Nemira, constituit din textele înregistrate de anonimii de acolo şi transcrise fonetic, aşa cum făcuse şi pentru volumul despre „revoluţie" apărut în 1990. Ar trebui să slujească odată (azi, pesemne e încă prea devreme) drept text de referinţă pentru o scriere adevărată a istoriei.

în acest timp, în Intrarea Lucaci, instalată tot lângă telefon îi primesc rând pe rând pe Patapievici — uimitor de fidel —, pe Niki, pe Marina. Toţi vin cu somptuoase buchete de flori, pentru care nu am vase!!

Niki îmi prezintă o altă versiune a incidentului său cu Gabriel în pregătirea emisiunii despre Goma. în orice caz, e sincer îndurerat, mărturiseşte că pentru el, în fond, un asocial, G. era unul din prea rarii lui prieteni. Ideea că l-a pierdut i se pare intolerabilă. V. şi cu mine am încercat mai târziu să transmitem lui G. această emoţie şi aceste regrete cu incontestabile accente de sinceritate şi avem impresia că am reuşit să-l înduplecăm.

Mai târziu, Tia Şerbănescu, de aceeaşi feroce luciditate politică şi acelaşi umor.

Telefoane cu Parisul: Mihăileanu (ia cu deplin calm cele 160 de pulsaţii ale bietei mele inimi), M.-E, Rodica Iulian şi femeia de menaj, să le anunţ sosirea noastră cu o săptămână mai devreme, marţi seara.

Apoi, cei din târg: Monica Spiridon, Tania Radu (Dan C. e la Colocviul „Cioran“ de Ia Sibiu), vară-mea Vana Constantinescu, să anunţe clanul Lovineştilor. Alţii (Gabriela Omăt, Brezianu) nu răspund.

Gabriela telefonează cu Ileana Mălăncioiu alături (şi-a dat şi ea acordul pentru publicarea articolului împotriva lui Goma). Mă tot caută dr N. Constantinescu (să mă îngrijească?). L-am văzut o singură dată la Paris, nu înţeleg de unde atâta prietenie. Gabriela ţine neapărat să sun la

Cotroceni, unde este „consilier". în urma insistenţelor ei sun fără rezultat: nu mai e acolo.

Mâine, voi continua să decomand întâlnirile pe care nici nu ajunsesem bine să le fixez.

Ce extraordinar de ratată această „vizită" a mea în ţară. Ultima, probabil.

Sâmbătă 3 mai

V. a şi început sa facă valizele pe care de abia le desfăcuserăm. Gabriel îmi ia pulsul şi tensiunea cu un aparat japonez pe care i l-a dat fiul său: 100 la trezire, 70 la culcare.

De la orele 5 până pe la 8: Tudoran sosit din Chişinău cu sticle de vin vechi şi de şampanie. El nu le poate gusta: aflăm cu stupoare că a trecut printr-o fază groaznică: la analize, acum vreun an, atât la Washington, cât şi la Bucureşti (la Fundenii noştri comuni) i s-a găsit o intoxicare a sângelui provocată fie de iradiere, fie de otrăvire, iar doctorul român, un bun prieten, nu i-a mai dat decât vreo şase luni de trăit şi l-a sfătuit să-şi facă testamentul. Cum, prin Fundaţia lui americană, se bătuse împotriva celei mai dure dintre facţiunile comuniste ale Basarabiei, dispunând încă de poliţia politică cu vechile ei metode, iradierea nu i s-a părut deloc improbabilă. Americanii i-au controlat şi casa, şi biroul, n-au găsit nimic. Din fericire, nu s-a ales decât cu un ulcer, dar ne descrie, destul de sobru, ce-au însemnat lunile acelea de singurătate, nu-i venea să-i spună nici soţiei lui, rămasă la Washington, iar în România nu-1 avea decât pe Niki. Lui i s-a destăinuit.

Altfel, neschimbat. Vorbeşte cu acel amestec de pasiune şi de obiectivitate ce-1 face pe cât de bătăios, pe atât de înţelegător. Sau „apucat", cum pretinde Goma că am fi spus noi despre el. Inevitabil, disecăm şi cazul Goma. îi reproşează mai ales că a compromis disidenţa, adică singura—pe atunci — alternativa la realitatea cumplită a sistemului comunist. A venit şi cu primul articol dintr-un triptic Goma pe care îl va publica în *Vatra.* îl citim după plecarea lui: seamănă mai curând a laudă decât a critică,

în orice caz e infinit mai ambiguu decât demonstraţia lui orală. Aceeaşi impresie din serialul pe care îl semnează de mai multă vreme în *România literară* despre *Cartea albă a Securităţii,* când vrea să-şi stăpânească mâniile, să-şi încifreze violenţa şi să fie nuanţat, cade în ambiguitate. într-o frază prea moale şi îngăduitoare, se pierde.

îi dau textul pe care l-a scris despre mine cu prilejul decernării unui premiu ARA şi pe care nu-1 mai găsea (la Chişinău i se va scoate o culegere a articolelor sale politice — îi simt în glas regretul şi reproşul că la Bucureşti nimeni nu s-a gândit să-i propună aşa ceva). în aşteptare, îl va publica în *România literară.*

Seara, doar cu Gabriel (Carmen e la Snagov) discutăm despre o emisiune de televiziune ce i se propune. Nu ştie dacă să accepte sau nu.

Duminică 4 mai

Şi lui Paler i-au oferit de la televiziunea *new looko* emisiune. Dar el nu ezită. Va face un fel de „polemici cordiale". Prima i s-a şi conturat în minte: un Machiavelli trădat de propria sa legendă. Stă cu noi un ceas şi simt eforturile sale de a nu fi patetic. Ştim cu toţii că s-ar putea să fie ultima întâlnire, dar fiind oameni mai mult decât în toată firea şi având bunul obicei să ne dominăm, am învăţat să nu fluturăm batiste şi să ne retezăm elanurile lirice. Regretăm cu toţii această nouă şi probabil definitivă despărţire — ne simţim bine împreună —, n-o arătăm însă pe faţă. La plecare, mi se pare mie sau pe obrazul lui, parcă dăltuit în piatră ca un bust roman, s-a adâncit un rid, s-a cuibărit un „niciodată14. Iarăşi şi iarăşi revine obsesiv singurul vers al lui V. pe care-1 ştiu pe dinafară, antologicul: „timpul pune niciodată pe lucruri“.

De când cu acest „accident41, mă străduiesc să nu se vadă, să nu se simtă stăruinţa cu care privirea mea pune acest „niciodată41 pe tot ce mă înconjoară: pe extraordinarul devotament al lui Ga- briel, sacrifâcându-şi casa, timpul şi lucrul numai şi numai ca să ne simţim bine. Dar pe el, cel mai bun prieten al nostru, îl vom mai vedea din fericire la Paris. De la toţi ceilalţi, neauzită de nimeni şi

poate în clipa aceea nici de mine, îmi iau rămas-bun. Şi de la un Bucureşti pe care-1 pierd din nou înainte de a-1 fi regăsit cu adevărat. N-a mai redevenit al meu, în ciuda preaospitalierei case din Intrarea Lucaci, paşii mei tineri au rămas pierduţi undeva între bulevardul Elisabeta, strada Wilson, liceu şi Universitate; geografia de azi a unui Bucureşti parcurs doar în graba maşinii îmi este iremediabil străină. Poate doar dacă aş fi avut de transformat apartamentul din bulevardul Elisabeta într-o casă memorială mi-aş fi reînrădăcinat şi „împroprietărit41 memoria.

Digresiunea asta sentimentaloidă mi-am îngăduit-o când am rămas singură cu mine după cina de astă-seară la care Gabriel i-a invitat (semnul împăcării, cel puţin atât să fi rezultat din venirea noastră aici) pe Marina, pe Niki şi pe Dorin Tudoran. în afară de discuţia înverşunată pe tema *Jurnalului* lui Sebastian — V. şi cu mine fiind singurii care deplângeam mediocritatea sa intelectuală —, s-a vorbit politică, s-a râs, s-au spus „bancuri41 de pe vremea lui Ceauşescu. Ca la întâlnirile de foşti combatanţi. Şi nu suntem, de fapt, acei combatanţi care nu prea mai ştiu ce să facă după ce au câştigat un război — şi ce război! — pierzând însă, tot atât de neaşteptat, pacea?

Telefoane: Geta, GabrielaAd,, Savu, Patapievici.

începe canicula: azi 27 de grade.

G. continuă să-mi ia pulsul: de dimineaţă, un inocent şi regăsit 70.

Luni 5 mai

Sculat în zori de zi pentru o nouă vizită cu Gabriela Ad, ia Fundeni. De data asta, triumfătoare: pulsul 68 şi două electrocardiograme normale. Dr Ciudin mă declară însănătoşită şi în stare de a lua avionul de întoarcere. „Inima cea bună a doamnei Lovinescu“, spune el, neştiind ca parafrazează dedicaţia pe care i-am pus-o pe un volum din *Unde scurte.* (în afară de medicamente, n-am fost lăsată, în ciuda insistenţelor mele, să plătesc nimic la Fundeni.) Contrar celorlalte zile, totul se rezolvă în vreun sfert de oră, trecând, din nou, peste o coadă de data asta

de vreo 50 de persoane.

Sunt mai puţin inhibată acum şi pot să observ, cu atenţie, oamenii care aşteaptă la staţiile de autobuz de pe Colentina. Nu sunt în zdrenţe. Au de toate pe ei, dar, în acelaşi veşmânt, nu e culoare care să se armonizeze cu cele de alături, de parcă, întâlnindu-se, s-ar răsti frenetic unele la altele. Mitocănia nu e doar în petele de culoare, ci şi pe feţe, parcă toate rânjite. Nu ştiu dacă ne vom însănătoşi vreodată. Văzută dinspre Fundeni şi Colentina, perspectiva pare în orice caz îndepărtată.

Cu maşina care mă aduce acasă, Gabriela şi V. pleacă mai departe, Gabriela să pună la punct numărul din *22,* V. să ne schimbe biletele la Air France şi să treacă pe la magazinul „Muzica“, unde este deja cunoscut drept „client“ din 1990. Când întreabă dacă Uniunea Compozitorilor a mai scos vreun disc de muzică clasică de anul trecut încoace, produce ilaritate. Bineînţeles, niciunul.

După-amiază, doua ceasuri cu Patapievici, cu care ne-am regăsit toate vechile complicităţi. Fidelitatea lui mă mişcă, mai e nevoie oare s-o adaug?

Azi dau şi de Gabriela Omăt. Fusese plecată la înmormântarea unui unchi din provincie. E neurastenizată de prea mult lucru. A înaintat serios în volumul al IlI-lea din *‚Agendeu,* a terminat aproape tomul I din *Memorii* pentru care, în loc de vreo prefaţă, a cules din presa vremii — servindu-se şi de indicaţiile date de tata, care nota totul în agende — polemicile stârnite de prima apariţie. Refuză oferta Getei de a trece cu un salariu triplat la „Albatros", ar dori mai curând să se pensioneze şi să lucreze doar la ce-ar vrea ea, adică — mă lasă să înţeleg — la Lovinescu. Nu putem face altceva decât să schimbăm nu idei, ci dezolările noastre de a nu ne fi întâlnit.

Alte telefoane: Alecu, tocmai sosit de la Paris. V. îl cheamă din nou pe Geo, cum nu s-a mişcat de lângă mine, n-a putut să-l vadă ca în anii trecuţi. Despre cei viitori cine ar mai putea răspunde?

Gabriel soseşte de la editură cu un plic de la Tia

Şerbănescu şi cu o idee.

Plicul conţine o scrisoare emoţionantă şi articolul despre Goma, apărându-1 de toţi cei ce vor să-i anuleze trecutul la lumina aberaţiilor sale de azi.

Ideea e excelentă: să mergem în patru la mititei la O.K. Delly. Acolo îi regăsim pe Savu cu Sof, Pierre şi un prieten al acestuia.

E o noapte bună şi caldă, întunericul şi pomii înfrunziţi acoperă mizeria Bucureştiului, iar eu îmi pot oferi — timp de două-trei ore

— iluzia că sunt la capătul normal al unei călătorii normale.

Dar mi-o ofer cu adevărat?

Marti 6 mai

La aeroport, cu Gabriel care-şi duce devotamentul până la capăt. Ajunge să vorbească el cu mai-marele de la serviciul de pază, care ne-a şi recunoscut, pentru ca să mi se deschidă rapid trecerea liberă, departe de furcile caudine ale vătămării.

Călătorim, fără probleme, cu Pierre şi prietenul său, trecând de la cele 28 de grade bucureştene la 8 grade la Paris. Ne aşteaptă Ilea şi totul merge atât de repede, încât nici n-am timp să-mi fie frig. I

Facem foc şi ne străduim să punem ratarea bucureşteană în- tr-o paranteză. Nu încape.

Paris

Miercuri 7 mai

Consultaţie la dr Mihăileanu. Pulsul la 70, traiectul normal restabilit. E foarte supărat pe colegii săi „fundenişti“ că m-au speriat, aş fi putut să stau până la capăt fără probleme. Crede şi el că ceva s-a defectat la aparat, îmi va obţine un *rendez-vous* la clinica de la St. Cloud pentru control. Rămâne să-i telefonez luni.

Un Paris de iarnă, dar aici îmi este — vreau, nu vreau — casa, dacă nu şi rostul răspândit pe undeva prin România. Nu le pot avea pe amândouă deodată. Nu le-am avut niciodată. Acum şi mai puţin.

Călătoria în România a fost deci total ratată. Va fi şi

ultima?

Duminică 11 mai

Am privit, cu V., filmul televizat pe care ni l-a consacrat Marilena Rotaru în două emisiuni succesive vara trecută. O primă impresie: suntem urâţi, bătrâni şi nu prea deştepţi. în rest, totul bine, mai ales imagini din casa de la Paris şi din periplul bucureştean. îmi pare bine că am un fragment, oricât de scurt, din „rostirea11 lui Paler la lansarea *Insulei Şerpilor. **

Ieri, scrisoare de la Gelu lonescu, indignat de atacurile lui Goma împotriva noastră. Doar patru persoane au fost cu adevărat sensibile la această anomalie precisă: oral, Gabriel, în scris, Ileana Vrancea, Alain Păruit şi acum Gelu.

Miercuri 14 mai

Ieri, la St. Cloud. Prost obişnuită la Bucureşti unde doctorii îmi vorbeau ca unei fiinţe responsabile, sunt iritată de indiferenţa, mergând până la insolenţă, a doctorilor francezi ce te privesc ca pe un obiect, discutând fie între ei, fie cu aparatele lor. De data asta, dr Lazarus, alertat de dr Mihăileanu. Cum mă cam aşteptam, îşi „inocentează11 aparatul: stimulatorul nu a fost deprogramat, a înregistrat chiar „incidentul'1, dar nu e făcut pentru a controla pulsul prea rapid, ci numai pe cel prea jos. Deci n-a intervenit. De vină este „l'oreil- lette11 care s-a ambalat. Ceea ce se tratează cu medicamente. Dar eram sub medicamente... Renunţ să discut. N-am cu cine. Am să încerc să-l conving sâmbătă pe dr Mihăileanu să renunţăm, pentru controlul*pacemaker*-ului, la St. Cloud. Şi departe, şi dezagreabili. Putem oare trece la Broussais?

Nu mai vreau până la această vizită de sâmbătă să glosez asupra „incidentului11 sau a oboselii care de vreun an mă cam scoate din circuitul normal. Trebuie probabil să mă obişnuiesc cu gândul — dificil de admis — că e vorba de o boală incurabilă, şi nu de un „accident11. *II faudra faire avec.*

înjur, cu o singură excepţie de politeţe de abia mimată pe fond de indiferenţă laconică — nu mai e nevoie

să spun cine, e de ajuns să nu uit eu —, toţi se interesează de sănătatea mea „plăpândă": Maria B., Adina Kenereş, Mihnea, de mai multe ori pe zi, Lucie, Savu, Dana Diminescu (ultimii doi vor să mă ducă cu maşina pe la consultaţii), Sanda Niţescu, Antonia, până şi Oprescu. De la Bucureşti, Gabriel şi... Barbaneagră.

De la Daniel Vighi, un roman *Decembrie, ora 10* (Editura Albatros).

Călin scoate cu Gheorghe Crăciun o revistă de „avangardă culturală",(declarându-se, în acelaşi timp, fireşte şi postmodemişti) *Paralela 45,* pledând pentru supremaţia „optzeciştilor". Ne cer colaborarea asupra subiectului. Voi încerca să fiu binevoitoare în refuz. De fapt, ma irită atât generaţionismul ca model de catalogare în literatură, cât şi vanitatea lor de a crede că modelul textua- list ar aparţine viitorului şi nu trecutului.

Am uitat să notez, în numărul mai vechi din *22* (nr. 16) unde a apărut şi scrisoarea lui Petru Creţia către noi, un excepţional de curajos articol al lui Dan C. Mihăilescu. Plecând de la volumul lui Iordan Chimet *Momentul adevărului,* Dan C. arată—convingător — cum „procesul stângismului de azi a fost înlocuit de procesul dreptei de ieri", inculparea lui Eliade sau a lui Cioran slujind la punerea la adăpost a unor Leonte Răutu, Moraru *and company*: „Daţi în comunism fiindcă sunteţi legionari, cam aşa sună, absurd, consemnul-verdict. [...] Viciile stângii au fost fără nicio ezitare sau ruşine trecute în cârca dreptei." Aproape tot articolul ar merita citat, e unul dintre prea rarele asalturi împotriva tabuurilor clipei de faţă.

Vineri 16 mai

Azi pe la prânz, Gabriel tot încerca să-mi trimită un fax, linia fiind mereu tăiată. Până la sfârşit, vorbim la telefon: voia să faxeze articolul lui Dorin Tudoran despre mine. A apărut în *România literară.*

Scrisoare de la Doina Jela. Lucrând frenetic la proiectul pentru care a fost angajată la Humanitas, nu mai are timp nici să respire şi a ajuns să tânjească după provinciala linişte de la Reans.

Acolo se va întoarce probabil să-şi scrie cărţile despre Noica şi despre mama. Dacă le va mai scrie. D J. ne atrage atenţia asupra faptului că, în *Jurnalul* său, Sebastian plânge când cade Parisul, dar nu consacră niciun rând cedării forţate a Ardealului de nord, Basarabiei şi nordului Bucovinei. Spre ruşinea mea, nu observasem.

Telefonăm lui Dan C. spre a-1 felicita pentru articolul din *22.* Nu e acasă. Tania Radu ne spune că l-a convins Manolescu să participe, alături de Ciocârlie, la o emisiune a sa despre *Orbitor*-ul lui Cărtărescu. Dan C. are probleme cu bâlbâitul. Exemplul lui Michnik, de zece ori mai poticnit şi care n-a şovăit nicicând în faţa unui microfon, ar trebui să-i şteargă complexele.

V. e în largul lui prin librării şi magazine de discuri, aceasta fund reala lui respiraţie pariziană. El măcar ştie pentru ce a revenit la Paris. S-a întors spre seară din oraş cu studiul fiicei lui Raymond Aron, Dominique Schnapper, *La communaute des ci- toyens. Sur l'idee moderne de la nation,* cu un număr (8) din revista *Philosophie politique* consacrat aceluiaşi subiect, cu *întrevederile* lui Kantor, şi, în mica „bibliotecă" din *Cahiers du Cinema,* un Cari Dreyer, văzut de el însuşi.

încă o viaţă-două pentru a citi totul şi-ar fi perfect. în a treia aş... reciti.

Duminică 1$ mai

Zi penibilă, ieri. Dimineaţa, la trezire, mi s-a făcut rău (căldură, transpiraţie şi senzaţia de leşin). Pentru prima oară, am panicat: am cules din agende numerele de telefon cu Samu şi S.O.S-uri, să i le pun lui V. la dispoziţie. Mă şi vedeam transportată de urgenţă la spital.

A venit să mă ia cu maşina Dana Diminescu (se propusese mai demult, niciodată n-am să-i înţeleg extrema serviabilitate) şi am făcut, sub un soare covârşitor (28°), un ceas până la Mihăileanu.

Numai după puls şi-a dat seama că am intrat din nou în fibrila- ţie. Mi-a explicat că trebuie să mă obişnuiesc să trăiesc cu aritmia. Din moment ce sunt sub anticoagulante, nu se poate întâmpla nimic. Poimâine mă va primi din nou,

deşi e sărbătoare.

In săliţa de aşteptare, unde Dana îşi instalase computerul portativ pe genunchi să mai lucreze un pic, o găsesc în mare conversaţie cu Vlad Stolojan. înainte de a intra îl înt ânlisem pe Mămăligă, fioros de îmbătrânit, ca pe la vreo 90 de ani. Mereu semne ale timpului.

Cam năucită de perspectiva unei boli incurabile, de parcă n-ar fi trebuit s-o ştiu de aproape un an, îmi iau doctoriile la o terasă de cafenea, cu Dana, care îmi dezvăluie la doi paşi o nebănuit de somptuoasă grădină modernă (le parc Citroen) cu havuzuri, pajişti, canale lacustre.

Spre casă apoi, prin Parisul aproape impracticabil din pricina unei alte manifestaţii — în fiecare zi, greve şi manifestaţii pentru păstrarea privilegiilor funcţionăreşti, cu toţii nu sunt în stare să accepte decât sacrificiile celorlalţi.

Apoi telefoane — evident asupra acestui unic subiect — cu Adina Kenereş, Savu, azi-dimineaţă cu Lucette şi Oana Orlea, colegă întru diagnostic şi simptome.

Trebuie să ies din acest univers, să-mi diversific din nou preocupările, să nu-mi mai îngădui marasmul de ieri. îmi convine azi când mi-e mai bine şi inima nu mai bate aiurea.

Uitasem: a reapărut — poştal — „nebuna" din Germania, Aline Zemon, care m-a persecutat vreo doi ani cu tomuri de scrisori ilizibile, spunându-mi mie mamă şi lui V. tată. Credeam că am scăpat definitiv de ea. Aş! După cinci ani de spital, e pe mâinile unei psihologe care vrea să-i telefonez. Probabil pentru a o dezbăra pe biata nebună de fixaţia pe care a făcut-o ascultând la Iaşi „Teze şi Antiteze". îmi scrie aparent mai rezonabil, dar tot spunându-mi „mamă", deci nevindecată şi probabil nevindecabilă. Ştiu din adolescenţă că atrag nebunii, dar nu mă resemnez, deci nu voi răspunde.

Cu prilejul inutilelor alegeri legislative decretate, neîndemânatic, de Chirac, confuzia morală se agravează printre intelectuali, PCF devenind, o dată cu Hue, credibil,

iar căderea Zidului Berlinului pledând (mai e nevoie să subliniez cât de ruşinos e acest paradox?) pentru lipsa de nocivitate a comunismului. Lumea pe dos.

Astfel, Emmanuel Todd, după ce a scris *La Chute finale* (unul dintre puţinele studii anunţând implozia comunismului), după ce a participat la campania lui Chirac, anunţă acum că va vota PCF! Sollers nu şi-a întors încă vesta, dar Julia Kristeva, ale cărei negre amintiri din Bulgaria comunistă se treziseră până la a o transforma într-o foarte tardivă disidentă, a asistat recent la al XXIX-lea Congres al PCF. Nu sunt singurii, ci doar cei mai surprinzători.

într-un număr mai vechi din *Le Monde* (9 mai) se pune întrebarea: „Să fie o modă?" După Jacques Thibaud, „un vot de nostalgie" pentru „valorile" defuncte ale comunismului. Comentariul lui Jacques Julliard merită, ca de obicei, a fi reţinut:

„Je suis frappe par 1 'anti-maastrichtisme des intellectuels. Leur caractere violemment anti-progres, leur nationalisme, depuis la chute du mur de Berlin, me semble l'un de signes Ies plus inque- tants de l'avachissement de ce pays."[41]

Diagnosticul mi se pare prea blând.

Vineri 23 mai „

Luni era sărbătoare şi mă mirasem cum de cabinetul doctorului Mihăileanu este deschis. De fapt, n-a venit decât pentru mine, să-mi facă o electrocardiogramă. Sunt mişcată, dar şi stingherită.

Nu mai am nimic. 65, ritm sinusal, totul în ordine. Câteva analize de făcut şi peste vreo lună vom reintra în viteza minimală de croazieră. Date fiind întoarcerile din vacanţă şi deci Parisul prea plin de maşini, iau metroul dus-întors. Fără probleme.

Joi a sosit Gabriel, aseară am cinat împreună la un nou restaurant din cartier, ale cărui performanţe

41 „Sunt şocat de antimaastrichtismul intelectualilor. Firea lor violent antiprogresistă, naţionalismul lor, după căderea Zidului Berlinului, îmi par unele dintre cele mai neliniştitoare semne ale decrepitudinii acestei ţări." *(N. ed.)*

gastronomice au fost supra- apreciate de G. care crede că ar fi putut deveni un mare bucătar. Ne aduce şi o scrisoare de la Zografi, plin de năucitoare — şi naive? — planuri teatrale.

In absenţa mea, V. vorbeşte la telefon cu Ion Ioanid. La prima frază a acestuia din urmă nu înţelege, are impresia că s-a pus în mişcare un aparat. Aşa şi era, fără corzi vocale, Ioanid se serveşte de un fel de microfon-vibrator. Voia să ştie dacă i-am citit ultimul volum din *închisoarea noastră cea de toate zilele.* Va trebui să-l rechem, să-i explic cu mai multe amănunte de ce nu încă.

A sunat şi Barbu Brezianu, parizian pe toată luna iunie, cu cei 88 de ani ai săi pe care-i poartă cu sănătate şi graţie. Fireşte, ne vom vedea.

Profund iritată de ruşinoasa campanie din unele ziare (cel mai ignobil, *Liberation*) în care, fără nici urma vreunei dovezi, Orwell se vedea acuzat că a denunţat Ministerului de Externe britanic pe scriitorii stalinişti, ajungând să fie taxat şi drept „rasist“. Am mai respirat după punerea la punct a lui Maurice Nadeau din *La Quin- zaine litteraire* (716/16-31 mai) care conchide, pe drept cuvânt, că astfel de calomnie nu poate fi dusă decât de descendenţi direcţi ai stalinismului.

V. îmi dă ideea să fac din tot acest ghem de enervări o „diago- nală“ pe care să i-o înmânez lui Niki — cinăm cu el mâine-seară. Dublu salvator: scap şi de iritare şi-mi ofer răstimp pentru darea de seamă asupra textelor Ilenei Vrancea. Din clipa când i-am găsit titlul „Până şi Orwell...“ parcă totul era deja scris.

Cineva îi trimite lui V., recomandat, de la Iaşi un număr din ziarul *Monitorul* (nu-1 mai citisem până acum) cu o pagină consacrată scandalului Goma. Paleologu e concesiv (relativismul său se întăreşte o dată cu vârsta), Luca Piţu pare încântat de acest prilej de a da în toată lumea, singur Alexandru George pune pe i câteva accente necesare (de neadmis ca procedeu relatarea în public a unor convorbiri particulare etc.), repede anulate de pretenţia primordială a lui Al.G.: el nu se putea solidariza

cu disidenţii deoarece aparţinea unei „lumi noncomuniste". în numărul precedent înţeleg că eram şi eu actor în dezbatere. Au luat probabil nota publicată în *22.* Mai mulţi sunt care-1 apără pe Goma decât acuzatorii săi. De când cu minciunile din *Jurnal* parcă a reînceput să aibă admiratori. Cu atât mai bine pentru el, cu atât mai rău pentru îm- bălmăjirea de valori din biata noastră urbe literară.

Nedelcovici ne-a comunicat o scrisoare deschisă a lui către Ulici pentru a reproşa Uniunii că nu i-a judecat în niciun fel pe cei culpabili. Prin el aflu că Goma mi-a răspuns în *Ziua,* pretinzând că n-am avu t când să-i citesc *Jurnalul* şi că Gabriela Ad. m-a „mon- tat“ împotriva lui.

Ioanna (aşa semnează acum, cu doi *n,* de ce?) Andreescu ne trimite *Ou sontpasses Ies vampires?* o carte foarte „draculiană" apărută la Payot. De fapt, „vampirii“ văzuţi dintr-un unghi englez sunt aici înlocuiţi cu mai tradiţionalii moroi şi strigoi din satul ei oltenesc.

Din când în când, citind o carte, privind un spectacol, ascultând un disc, am certitudinea că aparţin unui univers care n-are mai nimic comun cu preocupările din care mi-am ţesut existenţa. Astfel mi s-a întâmplat revăzând pe „Arte“ piesa filmată a lui Tadeusz Kantor, *Wielopole, Wielopole*, şi un documentar în care erau incluse secvenţe ce nu fuseseră până acum reproduse din *Clasa moartă.* Pentru mine, ca şi pentru V., Kantor ocupă în avangarda teatrală un loc aparte: emoţia nu e doar estetică. Din niciun spectacol n-am ieşit mai curăţaţi de orice zgură ca din cele ale lui Kantor, în cadrul Festivalului de Toamnă parizian cu ani în urmă. Şi în niciun altul moartea nu s-a reflectat atât de insistent nu doar în fiecare personaj, dar şi în prezenţa lui Kantor pe scenă dân- du-i insistent târcoale, oferindu-i chiar un rol, poate spre a nu fi obligat să o înfrunte direct. Dacă un regizor ar fi trebuit să moara pe scenă, acela era fara îndoială Kantor. E totuşi semnificativ 6ă ultimul său spectacol pe care-1 repeta când l-a surprins moartea în decembrie 1990 se intitula *Aujourd ’hui c ’est mon anniversaire.*

Din păcate, în minusculul său volum de *Entretiens* (coli Arts Esthetique, ed. Carre, 1996) Kantor nu insistă îndeajuns pe tema repetiţiei din teatrul său şi pe care o numeşte „metafizică". De reţinut dintre formulările sale „je cberche quelques chose entre Ies poubelles et l'etemite". Dar pulberea aceasta ce transformă în fotografie îngălbenită orice amintire şi face din morţii rechemaţi pe scenă nişte jucării dezarticulate — semănând cu supramarionetele niciodată împlinite ale lui Gordon Craig —, cenuşiul acesta incon- fundabil din costume, machiaje, obiecte (evident *ready-made*-urile lui Marcel Duchamp, dar purtătoare de dezolare şi de sens) chiar să n-aibă nimic de a face cu Istoria ce mi-a devorat existenţa? Armata lui fantomă, soldaţii ucişi, procesiunea ritual-scrântită atât din *Wielopole,* cât şi din *Ou 'ils crevent Ies artistes* reprezintă mai mult — şi altceva — decât o deriziune a Istoriei. Poate umbra pe care ea o anincă peste existenţele noastre.

Şi atunci? N-ar însemna oare că nu m-am înşelat cu totul?

Luni 26 mai

Juppe a anunţat că nu va mai rămâne la Matignon chiar dacă, prin- tr-o minune, dreapta va câştiga la al doilea tur. După primul, de ieri, victoria pare a fi a stângii şi a lui Le Pen (15%). Comuniştii nu ajung la 10%, dar socialiştii au şi făcut un pact de guvernământ cu ei, chiar dacă nu l-au prea mediatizat. De fapt, calculul lui Chirac, dizolvând Parlamentul pentru a recâştiga o majoritate, fie era pueril, fie de un machiavellism ce nu-i stă în fire şi pe care realitatea politică îl infirmă. In ciuda victimei oferite pe altarul eşecului şi al neroziei politice (Jupp6), pare puţin probabil că „aşa-zisa dreap- tă" va reuşi să inverseze tendinţa. „Aşa-zisa" dreaptă deoarece în mai multe domenii (printre altele şi în reforma securităţii sociale) a făcut politica stângii, după cum stânga nu va putea să renunţe la absolut toate reformele de „dreapta". Măcar dacă totul s-ar juca în jurul problemei cu adevărat esenţiale: Europa. Nici măcar, electoratul francez se comportă ca un copil răzgâiat şi iresponsabil. Chiar aşa:

unei majorităţi de francezi să le fie absolut indiferent de a vedea miniştri comunişti într-un viitor guvern, după tot ce se ştie acum despre comunism?

Votez în dezgust şi... inutil.

Mihnea a adus prin Est-Libertes deputaţi din Răsărit să asiste la acest act de democraţie păguboasă. Din România doar Niki, cu care cinăm sâmbătă seara la chinezi. Ne povesteşte despre morţii lui cei mai apropiaţi, tatăl, Dana, cu o sinceritate dezarmantă.

Spre finalul serii, întorşi acasă, i-1 prezint pe Şerban Cristovici, propunând să-i trimită pentru *România literară* corespondenţe din Paris, cum le scria pentru „Teze şi Antiteze11. Lui Cristovici îi va face bine (e în şomaj), iar *România literară va* dispune de o viziune directă şi avizată asupra vieţii culturale pariziene.

în *România literară* (numărul 19), frânturi memorialistice ale lui Ştefan Bănulescu de prin 1984-1985. Cutremurător de precis fragmentul privind anii lui de studenţie când, fiind forţat să nu dea în vileag statutul de chiaburi al părinţilor, nu se înscrisese la cartele de îmbrăcăminte şi lucra noaptea la caile ferate spre ă-şi putea cumpăra pantofi sau palton. Ajunsese într-o stare de slăbiciune şi nemâncare care l-a dus la spital. Cartelele de pâine erau de trei feluri: pentru muncitori cele mai mari, pentru intelectuali, funcţionari şi studenţi cele medii, iar pentru „duşmanii de clasă" aproape nimic.

Niki deplângea, împreună cu noi, faptul că scriitorii români nu se slujesc în niciun fel de capitalul de suferinţă şi de ineditul „abisal" ce le-a fost dat să trăiască. Cele două pagini semnate de Ştefan Bănulescu vin ca un epilog al doleanţelor noastre.

Sâmbătă 31 mai

Nedelcovici îmi trimite şi articolul lui din *Luceafărul* despre apariţia *Jurnalului* lui Goma, şi articolaşul din *Ziua* (19 aprilie) prin care, pasămite, Goma îmi răspunde. Ar fi extrem de simplu să demontez felul său de a fantasma sau, mai corect spus, de a minţi. N-o voi face nu doar din silă, ci pentru că prin fraza definitivă „îmi pare rău că l-am

cunoscut pe Paul Goma“ am pus punctul final.

Dezbaterea în jurul *Jurnalului* lui Goma continuă cu o vigoare ce arată că la ora asta doar aspectul cancanier poate pasiona pe scriitorii şi mai puţin scriitorii de la noi

Dan Petrescu, în *Timpul* (mai, nr. 5), lansează sofisme de duzină spre a putea pretinde că personajele „bune“ ar trebui să„fie încântate de prezenţa lor în *Jurnalul* lui Goma, deoarece portretele devenind „plus vrais que nature“ reprezintă o reuşită estetică, în plus, citirea în paralel a acestui *Jurnal* cu cel ai lui Sebastian ar arata că de totdeaima fondul general în mediul intelectual a fost „de primitivism şi oportunism11, de care nu este deci vinovat comunismul. Mi-e teamă că, în ceea ce-1 priveşte, Dan Petrescu are dreptate. Şi el aparţine acestei categorii, ceea ce puteam bănui atunci când trimitea lui Dorin Tudoran misive spre a se plânge de noi şi de Europa Liberă, iar nouă de Dorin Tudoran şi de Vocea Americii.

Nu numai în ce-1 priveşte. Ţepeneag e complet pierdut, altfel decât Goma probabil, nu mai puţin definitiv însă. Nu suportă să fie absent din „actualitatea bucureşteană“. Se bălăcăreşte şi el. Publică scrisoarea pe care ne-o adresase spre a ne convinge să ne alăturam lui în „războiul" cu Goma (*Cuvântul*, mai, nr. 5), iar, pe de altă parte, pe două mari pagini din *Jurnalul literar* (aprilie-mai) îl atacă din nou pe Liiceanu recunoscând că-i poartă o ura nestăvilită. Amintind minicampania murdară pe care a dezlănţuit-o împotriva lui Gabriel pe tema Blaga, procedează exact ca Goma: spicuieşte din amintire ceea ce i-au spus unii şi alţii împotriva lui Gabriel, de- conspirându-i sau inventând. El şi cu Goma: oameni de care trebuie să te fereşti. Chiar dacă nu le spui decât „Bună ziua!“, vor fabrica un discurs cu balauri şi şerpi ieşindu-ţi din gură.

Noroc că *Jurnalul literar* consacră restul numărului lui Gri- gurcu pe drept omagiat, altfel atmosfera viciată din aceste pagini s-ar întinde la toate celelalte.

Am mai primit şi primul număr din *Monitorul* (3 mai) consacrat aceleiaşi obsesii: textul meu din *22* reprodus parţial farâ să se indice că e luat din alt ziar, noi atacuri

împotriva lui Goma de Alex. Ştefanescu şi George Pruteanu. Goma mai e tratat de foarte sus şi de Angela Marinescu şi aparat de Dan-Silviu Boerescu. Până şi „Scrisoarea deschisă" a lui Lâszlo Alexandru şi-a găsit editor, în *Timpul,* alături de Dan Petrescu.

Gabriel, căruia îi facem o fotocopie după textul lui Ţepeneag, e chiar amuzat văzând cum îţi poţi mărturisi public o asemenea ură şi reproduce tot ceea ce-ţi spun, în secret, la ureche, unii şi alţii...

Azi, la cafea, Mircea Fotino cu soţia lui Ingrid (n-o cunoşteam), în drum spre România. Mircea vrea să-şi recupereze casa. îi dau adresa lui Doru Cosma.

Scrisoare de la Ileana Vrancea. Crede într-o coaliţie de interese ce-ar putea explica, după ea, tăcerea presei culturale faţă de culegerea din *Dialog.*

Ora 1 dimineaţa: „Sfârşit de veac“ sub socialişti! Al doilea tur de alegeri legislative: „raz de măree“* al stângii cu perspectiva unui guvern în care vor intra şi comuniştii. Pocherul lui Chirac se transformă în catastrofă. S-a dovedit tot atât de iresponsabil ca şi populaţia pe care a chemat-o anticipat la vot. Singurul care îndrăzneşte să pună în chestiune maturitatea unui popor ce se joacă de-a urnele este bietul Raymond Barre, îmbătrânit, dar lucid. Toţi ceilalţi, învingătorii în primul rând, dar şi învinşii, justifica decizia „poporului suveran". Tot ceea ce are mai rău democraţia a ieşit la suprafaţă, sub privirile noastre cernite, în această seară pe care am petrecut-o în faţa televiziunii, oscilând între tristeţe şi dezgust.

Riscurile Franţei sunt reale: situarea ei în Europa ce poate fi compromisă, situaţia economică ce se va deteriora, încă o treaptă de coborât pe scara naţiunilor de prim rang, demagogia ca metodă de guvernământ, explozia dreptei (antagonismul RPR-UDF exasperat de acest eşec pe care tot dreapta l-a prilejuit făcând, ca de obicei, politica stângii), limba de lemn reinstalată.

Mai greu de suportat mi se pare însă perspectiva de a ne încheia existenţa într-un regim socialist, aliat cu comuniştii, după ce trăisem ca pe un miracol al sensului

regăsit sfârşitul comunismului,

Mai tineri, probabil că am fi ales să ne întoarcem în România. Acolo cel puţin deteriorarea mentalităţilor, confuzia, starea dezastruoasă a ţării şi a oamenilor sunt sinistru motivate de o jumătate de secol de comunism care a îmbolnăvit până şi pământul.

Desigur n-o vom face. La urma urmei, ar fi trebuit să ne obişnuim cu decepţiile în serie din Franţa. Dogma marxistă care a domnit până în anii ’70, transformând pe intelectuali în marionete ale Kremlinului şi făcând atmosfera literară înăbuşitoare, mass-media tendenţioasă, lipsa de ecou a suferinţelor din Rusia şi din Est (erai considerat de-a dreptul fascist dacă îndrăzneai să spui adevăhil), toate acestea ar fi trebuit să ne asigure imunitatea, mai ales că trecu- serăm şi prin falsa „revoluţie" din mai ’68. Demarxizarea galopantă a anilor ’70 a adus însă Parisul la ora noastră şi a disidenţilor. Zece ani de iluzie: ne credeam reveniţi spre 1848. Când a venit Mitterrand cu socialiştii lui (în primul guvern cu comuniştii) am crezut că cinci ani de socialism vor vindeca definitiv Franţa. Aş! Nici dezvăluirea Gulagului şi apoi căderea Zidului de la Berlin n-au avut un rol terapeutic. Franţa e iremediabil de stânga în ce are noţiunea mai penibil, mai demagogic. Baricade şi Bastilii — sunt imaginile simbolice ce populează imaginarul scâlciat al mulţimilor din Hexagon.

Nu ne simţim de aici, dar nu ne mai simţim nici de dincolo. Ideea unui astfel de sfârşit nu doar de veac — cum scriam mai sus —, ci şi de mileniu mi se pare brusc insuportabilă. Să-ţi fi petrecut o viaţă luptând împotriva totalitarismului, având impresia că ai contribuit la ruinarea lui, pentru a-i vedea palidele fantome înne- grindu-ţi din nou orizontul şi pătându-ţi puţinul timp ce ţi-a mai rămas ţine de deriziunea supremă.

Gustul de zădărnicie e atât de greu suportabil, încât m-a silit să pafetizez aici, ceea ce, în general, am învăţat să evit.

Marti 3 iunie

9

După penibila noapte a alegerilor, ieri dimineaţa, la telefon cu Gabriel, umorul lui V:-a rezumat situaţia mult mai inspirat decât ieremiadele mele din ajun: „Să trăiesc sub socialism mai treacă-meargă, dar să mor sub socialism mi se pare inadmisibil."

Telefon de la Zografi: a primit Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul lui de teatru, a fost ales în juriul Festivalului Teatral de la Bonn şi i-a apărut *Oedip* la Humanitas. în ciuda dezamăgirilor mai vechi şi mai recente, îndrăznesc să pariez că succesul nu-1 va schimba.

Aseară, am cinat la Dan Romanescu, pe care-l nu-l mai văzusem, cred, de la cearta memorabilă cu Noica ce avusese loc la el acasă. Pe vremea aceea o cameră-două, relativ modeste. Surpriză: acum stă boiereşte pe avenue Henri Martin, cu o mică grădină prelungind un apartament somptuos. Ne bucurăm pentru el fară a avea insolenţa de a-1 întreba de unde atâta avere. Ne invitase cu Ştefan Isărescu (fostul soţ al domniţei Ileana), care la cei 94 de ani ai săi e de o activitate uluitoare, implicându-se din Statele Unite în toate cauzele juste. El a dus, de pildă, campania împotriva direcţiei ARA, trecută de partea lui Iliescu şi a Fundaţiei lui Buzu- ra. Acum lansează un apel pentru Biblioteca de la Freiburg şi vrea semnăturile noastre. Fireşte, i le „acordăm", deşi nu ne facem iluzii asupra sumelor pe care le va recolta spre a susţine Biblioteca mereu expusă (Universitatea din Freiburg ar dori să recupereze lăcaşul).

Discutăm despre exilul de acum comparat cu cel de la 1848 asupra căruia Romanescu are amintiri de familie: un străbunic al său a luptat alături de Bălcescu.

Fâlfâie parcă timpul în jurul nostru: suntem în acelaşi Paris cu strămoşul lui, şi în acelaşi tip de situaţie, poate pe strada aceasta a umblat şi el, poate în faţa acestei case s-a şi oprit. Ne desparte un secol şi jumătate. Dar ce mai înseamnă o sută şi ceva de ani când alături de noi se află Isărescu cu cei 94 de ani ai săi, cu mintea întreagă şi forţele aparent intacte? Venea de la Bucureşti şi se oprise

la Paris, în drum spre Statele Unite. îl privim ca pe un fenomen ce este, bucurându-ne de acest prilej (din ce în ce mai rar) de a ne găsi în faţa unora mult mai bătrâni ca noi...

Vineri 6 iunie

Barbu Brezianu cu Irina, la restaurantul chinez. Adolescentul nostru de vreo 86 de ani fusese invitat la Bochum la expoziţia avangar- dei româneşti al cărei catalog îl prefaţase. De acolo la Paris, de aici pe la Castelele Loarei. înapoi la Paris, să cutreiere galeriile. Mereu călători neobosiţi. Sosiţi la 6.30, pe la 9 Irina începe să se agite: îi e frică să se întoarcă pe întuneric. De la restaurant îi însoţim direct la metrou. Noi suntem aceia care le dăm veşti din ţară şi le explicăm... situaţia.

Dana Diminescu (şi ea cu probleme medicale) îmi povesteşte cum i-a înscris pe Isărescu şi pe soţia lui la o... cantină studenţească pe durata şederii lor la Paris. încerc să-mi închipui silueta lui nonagenară printre studenţii de la coadă şi nu izbutesc.

Telefonează de la PAC Radof, care pregăteşte pentru *Manu- scripâum* un capitol despre Horia Lovinescu. îmi cere câteva detalii privind relaţiile lui Horia cuAnton Holban, dar în fond ar vrea mai ales să-i confirm buna, prea buna lui impresie despre Horia, care, îl scuză el, s-a compromis fară a face rău cuiva şi al cărui teatru tardiv va rămâne. îmi pare rău, şi-a făcut rău lui însuşi, iar din teatrul lui presupun că nu va trece niciun act în posteritate. Regret şi pentru Horia care mi-era drag, şi pentru Radof căruia îi ştirbesc entuziasmul. Dacă Horia — sub vremi — nu s-ar fi hotărât, cinic sau disperat, într-o bună zi, să facă o piesă de teatru înte- meindu-se pe un editorial din *Scânteia* — aşa cum mi-a mărturisit-o la Paris — şi n-ar fi dat astfel *Citadela sfărâmată,* altfel ar fi arătat lucrurile. Nu putem însă reface nici vieţile, nici Istoria.

în *22* (nr. 21) două pagini de Umberto Eco traduse din *New York Review of Books,* despre ceea ce el numeşte formarea unui „mit Culianu", *Murder in Chicago.* Culianu se lăuda cu prietenia lui, mai ales epistolară, nu eram însă

sigură că nu exagerează. Iată că e confirmat de Eco, care nu putea să nu se lase impresionat de asemănarea dintre această crimă politico-ocultistă şi cea din *Pendulul lui Foucault.* Singurul inconvenient: Eco nu uită—de altminteri cum ar fi putut-o face când era vorba de mentorul recunoscut al lui Culianu? — să pomenească de legăturile lui Eliade cu „Garda de Fier, organizaţie română de dreapta, antisemită şi cu simpatii naziste". Nu uit cum într-o seară, la soţia lui Cuşa, la ţară, cu M.-F., Christinel şi Mircea, un interviu televizat cu Eco pe marginea romanului său de mare succes *Numele trandafirului* l-a pus în toate stările pe Mircea. Oare furia lui venea din invidie (de ce Eco, om de ştiinţă, sa aibă succes şi prin roman, pe când el nu?) sau, cine ştie... prevedea.

în *România literara* (nr. 21), Manolescu îmi ia apărarea. Nu ştiam că Eugen Simion şi ai săi îmi fac onoarea de a se ocupa mai departe de persoana mea, care nu mai are de ce să-i jeneze. Or, în nr. 1-2 din *Caiete critice* un tânăr se însărcinează sau este însărcinat să-i atace pe Manolescu (cu toată echipa de la *România literară),* şi pe mine. Niki nu răspimde în ceea ce-1 priveşte, dar îl admonestează crunt pe Daniel Cristea Enache (să fie fiul lui Valeriu Cristea?): „Caliban, du-te la şcoală", fiindcă a îndrăznit să scrie că „dna M.L. nu a înţeles niciodată şi pare-se nu înţelege nici astăzi“... (ce anume? nu mai citează M., probabil literatura). Niki se indignează peste măsură: „Cum se poate scrie aşa ceva? Bunul-simţ i-ar fi obligat pe editorii *Caietelor* să taie limba infa- tuat-imberbă care rosteşte cuvintele cu pricina. Lipsa de respect nu e doar chestiune de etică individuală, este şi chestiune de cultură." în acelaşi număr, Grigurcu răspunde şi el *Caietelor critice,* atribuindu-mi, greşit, expresia „Siberia spiritului", excelentă definiţie a realismului socialist, dar pe care nu cred că am avut inspiraţia s-o lansez eu.

Magda Câmeci din nou la Paris, ne trimite poeme ale ei traduse şi publicate în *Art Poetique* (1997).

Primim de la un necunoscut nouă, Vasile Gavrilescu,

un roman intitulat fioros *Crimă şi iubire,* dar publicat la Albatros.

Nu unu, ci trei miniştri comunişti în guvernul Jospin. în afară de Barbăneagră, care ne telefonează în toate stările, şi probabil alţi refugiaţi din Est, nimeni, nici măcar la dreapta, nu este scandalizat.

Sâmbătă 7 iunie

Doina Jela e extraordinară! Cât n-am făcut eu în atâtea călătorii la Bucureşti, nici prietenii sau avocatul pe care-i rugasem să dea de cartea de imobil, a realizat ea într-o singură zi. A fost în bulevardul Elisabeta. N-a dat, firește, peste locatar (nu mai deschide la nimeni), însă din vecin în vecin a reconstituit esenţialul. Rezum citând din scrisoarea primită azi:

„Iată informaţia din cartea de imobil: Nistor Ioan, născut la
14februarie 1930 la Cluj, fiul lui Constantin şi Catinca, locuieşte în bloc din 4/4/1959. Este procuror militar, a fost judecător la Tribunalul Militar şi vecinii spun că el este cel care l-a întrebat pe Ceauşescu la proces «cum e cu muncipiiie» şi pe Elena Ceauşescu câte clase are, iar- asta pe un ton atât de nedemn, încât cei doi păreau pentru prima dată, prin comparaţie, nişte distinşi. Vocea aceluia mi-o amintesc şi eu, figura nu. Nu mi-a răspuns când am sunat, dar de la toţi vecinii (Giurgea, fiziciană şi academician, Comei Niculescu, avocat pensionar, Călin Costache, ziarist, şi alţii, şi alţii), care aşteaptă şi zugrăvitul să-l înceapă «după ce se întoarce Mo- nica», aveţi amândoi toate gândurile bune şi o dragoste care j%a emoţionat. Deci toţi au pariat că nu voi putea vorbi cu generalul, pentru că acum e în proces, a vrut să cumpere apartamentul şi nu s-a putut şi nu primeşte pe nimeni, nici ziarişti. S-ar putea sa fie unul şi acelaşi cu chiriaşul Ecaterinei Lovinescu-Bălăcioiu, de până la arestarea ei, şi să se fi înscris ulterior în carte pe numele adevărat. Cartea dinainte de ’58 este la poliţie şi iarăşi mi se spune că, dacă generalul care «e rău şi periculos» nu vrea, poliţiştii nu mi-o vor arăta. “

Doina Jela a făcut o cerere la Ministerul Justiţiei şi se va duce şi la Jilava.Toate aceste demersuri le-a făcut pe un fond de depresiune şi chiar de nevroza: n-a putut duce proiectul ei cu procesul Noi- ca până la capăt. Tremur, egoist, la gândul că l-ar putea abandona şi pe cel cu mama, acum când de abia am început să mă obişnuiesc cu gândul că i se va face în sfârşit dreptate.

Seara îl chemăm pe Gabriel. îl rog s-o pună în contact pe Doina Jela cu Doru Cosma, să ştie şi el, avocatul cauzei, că Nistor încearcă acum să „cumpere" casa victimei sale. Gabriel e trist şi V. îl consolează amintindu-i că aşa suntem cu toţii: „aruncaţi în lume“.

Duminică 8 iunie

Cum, în scrisoarea ei, Doina Jela îmi cere textul în care relatam fuga din ţară (mă refer la el în „Reperele" pe care i le-am dat), Virgil a căutat cu Horia Moldovan în pod şi a regăsit colecţia din *înşir-te, mărgărite* unde a fost publicat. Amintirea rămăsese vagă. Ştiam doar că se intitula *Acum se moare* (titlu care-mi place şi azi) şi că nu era ridicol, aşa cum mi s-au părut mai târziu nuvelele adolescenţei mele.

Revista însăşi pare o relicvă sau un simbol al strădaniei exilaţilor de a-şi strămuta nostalgiile culturale pe alte meleaguri. Ase- muindu-se din acest punct de vedere cu simbolul simbolurilor: casa insolită clădită după modelul exact al celor din Sibiel de Petra la Pueblo, în inima Mexicului, înconjurată doar de vile în stil colonial spaniol.

înşir-te, mărgărite apărea la Rio de Janeiro, prezentându-se drept Buletinul trimestrial al grupului cultural, Andrei Mureşanu“. Transilvania strămutată cu figurile ei eroice cu tot în Brazilia, e greu de imaginat deriziune mai totală. Curios că nu ni se părea aşa, din moment ce mai mulţi dintre noi, în frunte cu „sud-americânul" pe atunci Ştefan Baciu, cu Mira Simian sau Vintilă Horia, colaboram în 1951 la revista condusă de un profesor cumsecade: I.G. Dimitriu. Va fi fost el cumsecade, dar pretenţiile revistei se dovedeau neţărmurite:

literatură, folclor, artă, ştiinţă, critică. Mă uit la aceste caiete şapirografiate cu un fel de duioşie: ce groaznic de naivi şi de tineri eram, dacă ne închipuiam supravieţuiri posibile pe alte meridiane cu astfel de „proze“.

A mea a apărut în numerele 2-3 din aprilie-septembrie 1951 (anul I) şi este semnată cu pseudonimul Ina Cristu (spre a nu-i face rău mamei). Doar „ideea“ centrală e de reţinut: nu poţi pleca din- tr-un loc al primejdiei extreme lăsând pe alţii să moară în locul tău. De aceea mi se pare mai departe că titlul *Acum se moare* era semnificativ: atunci au murit preocupările mele dinainte, s-a deplasat centrul lor, am început o nouă existenţă al cărei orizont n-a mai încetat să fie ţara cu cei rămaşi în ea. în felul acesta am „plătit" (fireşte, nedându-mi seama) supravieţuirea mea de pe podul de la Ensdorf unde ruşii n-au tras în mine ca în schiţa cu finalul schimbat.

Tocmai mă întorceam din oraş, târându-mi paşii sub caniculă, de abia îmi trăsesem portretul la un fotograf (pentru buletinul de identitate) repetând, după Celine, într-un fotomaton la Berlin (în *D ’un château l’autre):* „Ou donc est-ce que je suis passe monstre?“*, când am dat de nuvela regăsită de V. Citind rapid, în diagonală, în timp ce Horia Moldovan discută din nou despre Levinas cu V.

care i-a împrumutat cărţile filosofului, m-a cuprins un sentiment de zădărnicie pe.care nu calitatea textului îl putea explica (prost, bun, nu mai avea importanţă). Brusc — şi nu ştiu de ce — existenţa mi s-a părut evanescentă, iar sensul ei problematic.

Vineri 13 iunie

Revelaţie tardivă: romanul lui Javier Marias *Un coeur si blanc,* pe care ajung în sfârşit să-l citesc nonstop din pricina unei răceli care mă ţine două zile nemişcată în fotoliu şi cu batista la nas. Titlul provine dintr-o replică a lui Lady Macbeth pe care o interpretează altfel decât suntem obişnuiţi s-o primim. Nimic aparent revoluţionar în acest roman. Şi naraţiunea, şi personajele sunt menţinute, dar psihologia acestora din urmă este pusă sub lupa unei perpetue analize, deconstruindu-le pe măsură ce le

construieşte, iar digresiunea pare a îneca naraţiunea când, dimpotrivă, o dezbără de toate clişeele ei. „Marchiza nu mai iese la ora 5“, deoarece în prag se gândeşte la ceea ce a uitat şă ia cu ea, şovăie, fixează un trecător a cănii privire va fi responsabilă de soarta ei finală etc. Rămânem de altminteri îndelung pe praguri având tot răgazul să meditǎm asupra viitorului abstract şi a trecutului înghiţit de uitări, imobilizat în fotografii ce nu ne pot restitui clipa în care au fost luate. Proză inconfundabilă, cu care Marias îşi poate îngădui să atace şi temele cele mai prăfuite de stereotipii succesive; chiar şi trecerea fără de sens a timpului sfaşiindu-i, sub aparenţe molcome, toate paginile. Ca de pildă:

„J’ai parfois la sensation que rien de ce qui arrive n’arrive, que tout a eu lieu et en meme temps n’a jamais eu lieu, parce que rien n’arrive sans interruption, rien ne perdure, ne persiste, ne se rappelle copstamment, et meme la plus monotone et routiniere des existences s’annule et se nie elle-meme dans son apparente repetition au point que rien et personne n’a jamais ete le meme auparavant, et la faible roue du monde est mue par des sans-me- moire qui entendent et voient ce qui n’est pas dit et n’a pas eu lieu, est inconnaissable et inverifiable“[42] (p. 353).

Telefoane: cu Ileana Vrancea (speriată că nu i-am răspuns imediat la scrisoare), cu Doina Jela la Humanitas şi, firește, cu Gabriel, apoi cu Niki să ştiu dacă-i trece corespondenţa lui Cristovici. (A şi integrat-o într-un număr viitor, dar n-a găsit timpul să-i spună şi autorului.)

Primim de la Zografi *Oedip la Delphi,* carte frumos editată la Humanitas. Pe contracoperta ei Zografi s-a încăpăţânat să pună însă un comentariu de Victor Scoradeţ (care i-a promis o traducere în nu ştiu ce limbă), când Gabriel se propusese să-i facă el unul, iar noi insistaserăm

---

42 fără întrerupere, nimic nu durează, nu dăinuie, nimic nu revine constant în amintire, şi chiar cea mai monotonă şi rutinieră dintre existenţe se anulează şi se neagă pe ea însăşi în aparenta ei repetiţie, astfel încât nimeni n-a fost niciodată acelaşi dinainte şi roata înceată a lumii este pusă în mişcare de oameni fără memorie care aud şi văd ceea ce nu s-a spus şi nu s-a întâmplat, ceea ce este de necunoscut şi inverificabil.“ *(N. ed.)*

să ia în seamă această mare oportunitate. Nu-i reproşăm însă nimic în cursul telefonului de mulţumiri, e prea încântat *{Petru* a fost dat la radio, lansarea lui *Oedip* a fost extraordinară, a vorbit şi Liiceanu etc., etc.).

Sună şi Patapievici, va fi o seară la Paris săptămâna viitoare, în drum spre Lisabona unde va ţine o conferinţă la Institutul Francez şi vrea să petrecem acele câteva ore împreună.

Scrisoare de la Ion Bogdan Lefter, cu urări de sănătate şi un articolaş al său prin care mă susţine pentru premiile ASPRO, la care aflu astfel c-am fost „nominalizată" alături de Pleşu, Cărtă- rescu etc. Probabil că nu l-am obţinut deoarece Târgul de Carte de la Bucureşti s-a încheiat fără să-mi dea ştire. N-are, bineînţeles, nicio importanţă.

Geo Dumitrescu îi scrie lui V. patetic şi ultimativ: are nevoie de articolul lui despre revista lor de tinereţe, *Albatros,* căreia îi va consacra un număr *Manuscriptum.* îi trimite prin noi lui Cazaban un poem din tinereţe, *Dacica.* îi cere şi lui o pagină-două. Dar pentru el „piesa“ cea grea este V. Atât de grea, încât Geo se slujeşte şi de argumente pe care le ştie false: V. atât de împlinit pe plan naţional şi internaţional poate că priveşte cu dispreţ această publicaţie de tinereţe, pe când lui Geo doar asta i-a rămas. II va chema V. la telefon să-i calmeze exagerările umorale, dar atât de afectuoase.

Marţi 17 iunie

Ieri, lung fax de la *22*| schimb de amabilităţi între Dorin Tudoran şi Gabriela Ad. Două scrisori şi un articol pe care Dorin i-1 trimite spre publicare. G. îl refuză, găsindu-1 prea injurios. Nici măcar nu se prea înţelege din ce provine cearta.

E genul de dispută care prinde în România. Nici până azi nu s-a încheiat cea asupra *Jurnalului* lui Goma. în *22* (10-16 iunie) o nouă pagină e consacrată „cazului" Goma. După ce Goma a răspuns — foarte bine — ignobilei calomnii a Biancăi Balotă, mai vin să-l apere Ion Vianu, Mira Moscovici (?) şi Gabriel Andre- escu. în replică la

fraza mea „îmi pare rău că l-am cunoscut pe P.G.“, Gabriel Andreescu scrie „Mă bucur că l-am cunoscufcpe P.G.“. E adevărat că îi reproşase mai înainte atacurile împotriva noastră şi a lui Liiceanu. „Cum să răneşti fiinţe de o generozitate sufletească absolută — îi numesc pe Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca? Cum să greşeşti faţă de Gabriel Liiceanu, al cărui ataşament pentru carte nu are nicio legătură cu afacerile?"

în *România literară* (nr. 23,11-17 iunie), alături de „diagonala" mea „Până şi Orwell...", editorialul lui Niki „Vânătoarea de vrăjitoare" (în legătură presupun nu întâmplătoare) insistă asupra aceluiaşi scandal: cum să tragi la răspundere doar pe scriitorii interbelici (Eliade, Cioran), trecând sub tăcere pe cei ce s-au pus în slujba comunismului? în plus, în corpul ziarului, e reprodusă şi o dare de seamă din *Lupta* despre felul în care a fost apărat Cioran în *Le Figaro litteraire* de către Edgar Morin sau Furet. îi spusesem de o lună Gabrielei să ia articolul de la Liiceanu, ieri la telefon mi-a promis că-1 va publica... în numărul viitor, la a nu ştiu câta aniversare a lui Cioran.

E toamnă. Frig. Furtuni şi ploi. Parcă s-ar fi furat viitorul anotimpurilor. Sau al meu?

Miercuri 18 iunie

Fax azi-dimineaţă de la Doina Jela. E extraordinară fiinţa aceasta: pune în ancheta Nistor nu numai destoinicie, dar şi un zel direct participativ. A aflat, printre altele, de la Dom Cosma că, la Curtea Supremă, cel care judecă recursurile în anulare împotriva proprietarilor este... loan Nistor. Ceea ce înseamnă că, dacă până în octombrie când e fixat recursul în anulare Parlamentul actual nu abrogă decretul cu pricina, Nistor îşi poate confirma „prada“.

Doina Jela vrea sa fie pe piaţă cartea ei până în octombrie şi să facem un scandal de mari proporţii în presă. Nu-şi propune să scrie doar o carte, ci şi s-o răzbune pe mama. Povestea ei a devenit pentru D J. simbolică. îmi trimite un scurt fragment, sub forma unei scrisori pe care mi-ar fi adresat-o şi care va fi introdusă în

volum. îl transcriu deoarece orice rezumat l-ar sărăci de pasiunea conţinută în el:

„Mi-ai spus, odată, înainte de a începe, că ai vrea ca această carte să se numească «Trece tramvaiul». Nu se va numi aşa! Se va numi CASA şi va avea ca subtitlu «în deplină proprietate şi liniştită posesie, călăului». Nu se va numi. Se numeşte. îmi este atât de evident că acesta e numele ei, încât nu-mi dau seama cum de nu l-ai ştiut. Fiindcă acesta e înţelesul acestei istorii. Tot ce s-a petrecut de 70 de ani, aici şi alături, şi-n China, şi-n Coreea, şi-n Cuba, tot ce s-a făcut, miile de tone de volume tipărite din Marx, Engels, Lenin, Stalin, Ceauşescu, Mao, Kim Ir Sen, zecile de mii de statui şi portrete, milioanele de kilometri de pânză de steag şi mese ale prezidiilor, milioanele de pancarte, imnuri, romane, poezii, sutele de mii de ore de prelungi aplauze şi îndelungate ovaţii, care alegorice, coruri de copii, nume de străzi, uzine, ape curgătoare, poate şi stele, rachete şi submarine [...], toate s-au făcut numai pentru ca un călău să poată lua, în deplină proprietate şi liniştită posesie, casa victimei sale.“

îmi cere câteva detalii pe care i le dau prin telefon, dacă poate cita din „Reperele" mele nepublicate. Fireşte. Vrea să citească şi schiţa *Acum se moare,* deşi i-am atras atenţia asupra caracterului ei ficţional. îi voi trimite o fotocopie. Cine e Maria Lovinescu, din actele oficiale de naţionalizare a casei? Cine să fie? Eu, cu prenumele schimbat. Cere o copie după Testamentul lui E. Lovinescu. Va avea tot. O va introduce Doru Cosma la o şedinţă de la Curtea Supremă, să-l vadă pe loan Nistor în exerciţiul funcţiunii şi -— zice ea — să-l apostrofeze. Mă simt obligată s-o calmez puţin. Ne trebuie o dovada că Nistor după ce s-a dezbărat de ceilalţi locatari, Marin Panaitescu cu soţia, le-a luat numele. Fără de care D.J. riscă un proces de calomnie.

Dacă nu există Dumnezeu, nici îngeri păzitori, cine mi-a trimis-o pe fata asta să aducă mărturia pe care eu am fost incapabilă s-o depun, neputând să fac din cea mai cruntă traumă a existenţei mele o... naraţiune? De

altminteri, de când „dosarul“ mamei de la SRI a ajuns în mâinile mele (un „dar“ otrăvit), adică exact de un an, am lăsat la o parte şi „Reperele11 pe care voiam să le mai „compun“ după volumele de Jurnal ce aşteaptă să fie utilizate şi apoi aruncate. Am fost blocată.

Vineri 20 iunie

Mă duc la comisariatul de alături să-mi iau citaţia trimisă de Curtea Supremă de la Bucureşti ce mă convoacă pe 11 septembrie la „recursul în anulare" pentru apartament. îi telefonez lui Doru Cosma. E optimist: nu numai că prezenţa mea nu e obligatorie, dar are veşti bune: săptămâna viitoare crede că se va abroga legea şi va fi înlăturat procurorul roşu Cochinescu. A mai găsit şi alte detalii despre loan Nistor şi i le va comunica Doinei Jela.

Aseară, Patapievici a venit la cină tocmai de la Roissy, unde se afla la un hotel în tranzit între Lisabona şi Bucureşti. Face tot drumul pentru vreo două ore pe care le petrecem la restaurantul chinezesc. Punându-şi întrebări despre sine şi despre „moda" ce l-a propulsat pe scenă, îndoindu-se deci şi redevenind vulnerabil, seamănă din nou cu cel pe care l-am cunoscut la început. Chiar acum —- e vreo 7 seara — telefonează Patapievici de la Bucureşti — şi ne facem din nou sincere „declaraţii”.

Marţi 24 iunie

Sâmbăta trecută m-am poticnit şi am căzut întorcându-mă de la târguieli: spectacular. Farmacie, doctor, radiografii la urgenţa clinicii de la Porte de Pantin. Nicio fractură, dar buza ruptă, genunchiul triplat, mâna vânătă şi dureri în coşul pieptului. Se pare că ar trebui să mulţumesc Celui de Sus că am scăpat aşa de uşor. Mulţumesc, ce să fac, dar numai cu jumătate de gură. De trei zile întinsă şi scâncind la fiecare gest; de când sunt, n-am căzut aşa de rău. Am telefonat azi Doinei Jela la Humanitas: în ultima ei scrisoare, din
15iulie, îmi cerea mai multe fotocopii, pe care voiam tocmai să le fac când am căzut. Răspunsurile cele mai urgente i le dau prin telefon. Acum i-am scris şi câteva rânduri: prea puţin şi prea sec pentru ultima ei misivă

conţinând şi un fragment foarte inspirat din carte explicitând titlul „Casa44 ales de ea. Mi se pare mai puţin bun decât cel sub care aş fi scris eu, „Trece tramvaiul44. Dar scrie atât de bine şi ancheta îi este atât de conştiincioasă, încât nu mai ştiu de ce să mă bucur mai întâi.

Lungi faxuri cu Gabriela.Va refuza după textul lui Tudoran şi pe acela al lui Dan Petrescu, care dă anapoda în Liiceanu, dar şi în Pleşu, în Zigu Omea, dar şi în Sebastian, singura referinţă în faţa căreia se închină fiind, fireşte, bietul Culianu.

între timp, V. a vorbit la telefon cu Caramitru care voia să ne răspundă la întrebările transmise prin Barbăneagră: el a vrut să suspende subvenţia Ministerului Culturii pentru *Literatorul,* s-a opus însă Paler, să nu se spună că „epurăm44. Virgil Tănase va fi înlocuit în august. O înştiinţez pe Gabriela, dacă vrea să vină cum s-a anunţat, să-şi pună candidatura. îmi trimite duminică, tot prin fax, o lungă scrisoare: nu ştie daca trebuie să lase 22-ui pe mâna adepţilor lui Petre Roman. Pe de o parte, iar pe de alta, nu-i stă în fire să ceară ceva de la oamenii politici pe care îi sprijină.

Scandalul Goma continuă. *Vatra* îi consacră o bună parte a numărului 4, iar în *Lumea liberă* (21 iunie) într-un dialog al lui Goma cu Lâszlo Alexandru amândoi neagă orice legătură dintre agresiunea împotriva mea şi eliberarea lui Goma din închisoare. L. A. n-are de unde s-o ştie, însă Goma n-are nicio scuză. Nu declarase el în conferinţa de presă la Paris ca atentatul îi fusese dinainte anunţat de generalul Pleşiţă: „Bagă de seamă să fii cuminte pe acolo, braţul revoluţiei poate fi lung şi când vei sosi la Paris vei primi un semn44? Mi-am promis să nu mai reacţionez la mişeliile lui, dar o atare minciună pune capac la tot. Să-i dau replica?

Când nu ne dezamăgesc, li se mai întâmplă disidenţilor să şi moară. Astfel, a murit în Germania, unde emigrase în anii ’80, Lev Kopelev, cel care l-a prezentat pe Soljeniţân lui Tvardovski pentru publicarea în *No vi Mir.* în

Primul cerc, el este Rubin. Nu doar personaj, ci şi autor. La Stock apăruse în 1976 cartea lui de mărturii, interzisă în URSS: *A conserver pour l 'eternite.* Poate că „eternitatea de hârtie44 va da dovadă de o memorie mai vigilentă decât cea a prezentului. Mă îndoiesc, dar la urma urmei cum îşi intitula memoriile Nadejda Mandelstam: *împotriva oricărei speranţe.* Se poate deci trăi şi aşa.

Miercuri 25 iunie

Aseară, Gabriel ne-a chemat să afle detalii despre accident (îl pusese la curent Doina Jela). Speranţele lui Dorn Cosma erau vane: n-au fost prezenţi la Parlament destui deputaţi PNŢ pentru a abroga legea cu recursul în anulare. Iar din PD probabil că cei mai mulţi erau împotriva abrogării, nedorită de Petre Roman care ar fi nevoit, cel dintâi, să dea înapoi vila sa din vechile cartiere boiereşti. O ruşine. Mă dor atât de tare genunchiul şi coşul pieptului, încât l-am chemat azi pe dr Cohen. M-a fericit şi el că n-a fost şi mai rău şi m-a anunţat senin că va mai ţine vreo două săptămâni. Să tac şi să îndur. Am de ales?

Joi 26 iunie

Telefonează Caramitru de la Bucureşti. Pretextul e unul hazliu: a primit de la un cetăţean o scrisoare indignată: de ce nu suntem numiţi V. şi cu mine sau Goma consilieri culturali la ambasada din Paris? Ne face, tot în glumă, oferta. Pe acelaşi ton V. îi răspunde că lăsăm locul lui... Goma.

O delegaţie română, în frunte cu Petre Roman, a fost invitată, săptămânile trecute, de Senatul francez. Cu acest prilej a avut loc o recepţie la ambasadă, organizată de fapt pentru Roman. In faţa ambasadei, o manifestaţie de neisprăviţi. Printre ei, Goma. Caramitru a ieşit să stea de vorbă cu ei şi l-a căutat, fara rezultat, pe Goma, care se ascunsese. Omul acesta îşi jefuieşte propriul trecut. Caramitru voia de fapt să ne descrie tot ce-a făcut el de când e ministru, îndeosebi reparaţiile monumentelor din patrimoniu, îi va propuhe lui Barbăneagră un film asupra Sibiului desfigurat. Convorbirea noastră este întreruptă ca în vremurile bune. Recheamă. îl întreb:, Asculta şi

convorbirile cu Ministerul Culturii?" N-are replică. Eu aş fi răspuns: „Mai ales!“

Duminică 29 iunie în *22* (nr. 25) incredibilă „Scrisoare deschisă fratelui Gabriel". Un profesor la Universitatea ebraică de la Ierusalim, de origine din

Cluj, fizician şi apoi metafizician, Michael Finkenthal (autor al câtorva lucrări în Statele Unite şi pregătindu-se acum să publice în Franţa una despre Lupaşcu), îl acuză pur şi simplu pe Liiceanu de „antisemitism metaforic" fiindcă a îndrăznit să-şi compare suferinţele şi marginalizarea sub comunism cu ale lui M. Sebastian sub fascism. îi răspunde, măsurat, dar ferm, Andrei Comea. Prea măsurat? Pe mine m-ar fi împiedicat indignarea să discut nuanţat „argumentele41 ponegritorului. în acelaşi număr un răspuns calm al Gabrielei Ad. la enervările lui Dorin Tudoran şi scrisori inedite ale lui Mircea Eliade către Cioran, date de Relu lui Dan C. Mi- hăilescu. Un Eliade efervescent de zile bune. Vineri seara, cu vreun ceas şi jumătate întârziere, după ce a parcurs jumătate din Paris cu autobuze care numai încoace nu se îndreptau, profesoral de fizică al lui Patapievici, Tudor Marian, cu rol de frunte la Solidaritatea Universitară. Deşi total încadrat în Convenţie, e şi el cam neliniştit de încetineala cu care se trece (sau mai precis nu se trece) la reformă şi de lipsa de îndrăzneală a lui Constantinescu. Ne schimbăm părerile şi neliniştile.

O consolare totuşi: ori de câte ori mă doare în coşul pieptului, la o mişcare mai îndrăzneaţă sau la o tuse, mi-aduc aminte de Roma. Acolo (acum câţi ani de zile?), îmi cam fisurasem coastele prin- tr-un autobuz al cărui şofer se credea probabil la un concurs de viteză. Mă lovisem de o bară de sprijin, şi o săptămână-două (poate chiar trei) suferisem ca acum. Numai că atunci eram la Yvonne, sănătoasă tun, vorbeam zilnic la telefon şi ne vedeam cu Floria Roman, şi ne lăsam plimbaţi de un alt as al volanului, Petraşincu. Situaţie paradiziacă ce nu se mai poate repeta.

Lectură dezamăgitoare din Nina Berberova: *Histoire*

de la Ba- ronne Boudberg. Ceea ce admiră cel mai mult Nina Berberova la baroana mai mult sau mai puţin spioană GPU este exact ceea ce îmi place mai puţin la Berberova însăşi: dorinţa de a supravieţui cu orice preţ, de a fi mai tare decât vremile sub care stai. De unde o duritate care la Berberova se reflectă în mod fericit în uscăciunea stilului, dar şi nefericit când declara că i-a plăcut secolul în care a trăit, fără a se întreba câte milioane de victime cuprinde această „plăcere". Iar la baroana-spioană, prin rapiditatea cu care trecea de la Wells la Gorki şi alţii, cu sau fără misiuni secrete.

O singură revelaţie: trogloditismul intelectual al unui Gorki ce punea la cale rescrierea capodoperelor universale spre a le face înţelese şi de omul simplu. Un fel de Hamlet pentru mujici.

O a doua: Comitetul Executiv al partidului bolşevic interzisese publicarea oricărei critici aduse lui Gorki şi operei lui.

Amândouă revelaţiile sunt de fapt confirmări. Gorki fiind probabil scriitorul pe care-1 dispreţuiesc cel mai profund, primul, cum sublinia Georges Nivat, ce a rupt tradiţionalul contact al scriitorului rus cu cei obidiţi. Gorki, în fruntea unor delegaţii de scriitori, vizitând lagărele de muncă forţată cu deţinuţi politici, şi lăudând pe călăi: nu există pentru mine degradare mai desăvârşită.

Luni 14 iulie

Cu peripeţii „boala“ mea, care nu este una, dai- de durut n-a încetat să mă doară, mă obligă la o poziţie orizontală prea puţin prielnică scrisului. De ordinator ce să mai vorbesc? „Peripeţiile'1 au izvorât din extrema conştiinciozitate a doctorului Mihăileanu, care, în loc să trateze cu o indiferenţă suverană accidentul meu, ca doctorul Cohen, şi-a luat, impresionându-mă, precauţiile: o ecografie să vadă dacă şocul n-a atins pericardul (hematomul se produsese la un centimetru-doi deasupra) şi apoi pe-a doua zi o alta cu un specialist în sistemul vascular spre a vedea dacă nu am... flebită. N-am şi m-aş fi lipsit de aceste momente de tensiune. De un an încoace, *la*

serie bleme.

Gravă cu adevărat a fost — şi continuă să fie — operaţia Rodi- căi (hernie hiatală). A durat cinci ore şi de miercurea trecută R. continuă să fie în reanimare cu o infecţie pulmonară, febră mare şi o sondă respiratorie. M.-F,, aseară, nici nu putea da amănunte, atât de tare s-a insţalat — pe drept cuvânt — în angoasă. Suntem extrem de îngrijoraţi.

în seria de veşti „blemes11, a murit Nataliţa Dumitrescu. Franşois Furet a căzut pe spate la tenis şi s-ar afla între viaţă şi moarte.

Ora 2: îl ştiam condamnat pe Franşois Furet, dar când aflăm azi la telejurnal că a murit rămânem sideraţi. Avea 70 de ani şi era unul dintre ultimii neconformişti de mare prestigiu. Cu mintea întreagă, în stare să ducă încă mulţi ani lupta împotriva dezinformării şi a manipulărilor. Ultimul text pe care l-a scris s-ar putea să fie cel în favoarea lui Cioran publicat în *Figaro litteraire.* Virgil remarcă — şi e singurul — că istoricul prin excelenţă al Revoluţiei Franceze moare într-un 14 Iulie.

S-a stins şi Jean-Marie Domenach. Mi-1 apropiase şi mai mult în ultimii ani antistângismul său care-şi lua toate riscurile. Şi ele sunt mortale la Paris, unde ajunsese să fie tratat nu doar drept „reac- ţionar“, ci şi ca „antisemit” pentru a fi arătat cum trag unii beneficii din Shoah.

Veşti rele în continuare, deşi de altă natură: bineînţeles că România şi Slovenia n-au fost admise în NATO la Conferinţa de la Madrid din cauza opoziţiei americane. Chirac s-a luptat până în ultima clipă, obţinând ca cele două ţări sa figureze totuşi în Comunicatul final drept viitoare candidate. Nu înţeleg cum, după o astfel de încăpăţânare prostească, Clinton a mai fost primit cu atâta entuziasm la Bucureşti, unde, de la balcon, în Piaţa Universităţii, s-a văzut aclamat alături de Emil Constantinescu. (Se pare că l-a citat şi pe Ionesco cu o frază banal-diplomatică ce nu-i aparţinea, fireşte, lui Eugen.) Nu ştiu încă dacă Iliescu şi ai săi vor profita de pe urma acestei prostii americane.

Telegrafic, din ultimele săptămâni.

Doina Jela a văzut-o pe Varvara Florea. Mi-a telefonat azi de la Humanitas, împreună cu Zografî (a cărui mamă e la spital). Se străduieşte mai departe sa dea de urmele lui Marin Panaitescu...

Mihnea întors din Albania (pentru primul tur al alegerilor, înainte de a pleca din nou spre Bucureşti). îl simt la tefefon bucuros că a trăit o asemenea aventură: se trăgea în jur, avea bodyguarzi etc. Precum în războaiele soldaţilor săi de plumb.

Un articol remarcabil al lui Grigurcu, în *Jurnalul literar,* împotriva lui Zigu Omea, apărându-1 pe V. Lasă să se înţeleagă că există texte compromiţătoare ale lui Z.O. din tinereţea lui comunistă. Vor fi existând, dar cum nimeni nu-1 imită cercetând presa la Academia Română şi căutând textele lui staliniste cu acelaşi zel cu care el le descoperă pe cele fasciste ale interbelicilor, nu e nimic de făcut.

Cam în aceeaşi ordine de „idei“, Gabriela Ad. ne trimite azi răspunsul ei (f. bun) la o scrisoare a lui S. Damian căruia i-a refuzat un articol. înţeleg, deşi n-am textul cu pricina, că din pricina rezervelor lui Dan C. Mihăilescu faţă de *Jurnalul* lui Sebastian, S.D.

începea cu el o listă de „antisemiţi" ce se încheia cu *România Mare.* în acest timp, S.D. ne-a trimis ultimul său volum, deşi în *România literară* a apărut luna trecută articolul meu în care-i dădeam dreptate lui Dan C.

v" .

Dana Sişmanian ne trimite 39 de pagini în care-1 apără pe Goma de atacurile Biancăi Balotă. Cine crede ea că-i va publica un articol atât de interminabil? Şi mai mult în semne de exclamaţie decât cu argumente (e drept că paginile murdare ale dnei Balotă nu meritau o discuţie serioasă). Pentru D.S., Goma e deţinătorul adevărului absolut. în plus, nu ştia că fraza citată (fără nume de autor) de B.B.: „îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma“, îmi aparţinea. Nu-mi citise replica, ignorând de altfel multe altele din această polemică, ceea ce n-o împiedică să-şi dea cu părerea. Ca tot românul... Dar cu

bune sentimente. Nu ajung să înţeleg cum asemenea fiinţe, în principiu de bună calitate, pot pretinde că gâlceava dintre Goma şi noi e pur personală şi ca cei din afara disputei sunt dispensaţi să ia atitudine.

Lungă scrisoare de la Ileana Vrancea, care a făcut între Ierusalim şi Paris vreo trei săptămâni.

Ion Ioanid ne trimite noi casete cu *Memorialul durerii.* îl chem, după o ezitare, la telefon să-i mulţumesc: vocea lui prin aparatul special are într-adevăr de ce speria pisicile — cum nota el într-o scrisoare-metalică, de robot al secolului XXI.

La Virgil soseşte o tânără, Lena Rusti, care face o teză de doctorat despre... Basil Munteanu. Mai există îndurare pe acest pământ: bietul Basil, cu fişele lui cu tot, nu va dispărea deci într-o uitare totală. Cel mai bine îmi pare pentru Ella, devotamentul ei nu va fi fost în van. Un capitol dintr-o carte a lui V. a îndrumat-o cel mai bine pe doctorandă. în orice caz, relaţia este ca de la învăţăcel la profesor: de sus, de unde citesc întinsă, aud numai vocea lui V. acompaniată de râsul ei timid.

Am citit, printre altele, cartea lui Vargas Llosa *Lepoisson dans*
l *'eau.* Dezamăgire. Pentru a-şi povesti aventura politică, V.L. adoptă tonul reportajului. Dar îl păstrează şi când îşi face autobiografia, ale cărei capitole alternează cu cele consacrate campaniei electorale pentru preşedinţie în Peru. Nicăieri nu regăseşti pe rafinatul romancier. Citindu-1, îmi dau şi mai bine seama de păcatele provincialilor care suntem, şi noi românii, şi peravienii. Toate ţările mici. V.L. dă tot felul de nume, şi de artişti sau scriitori, dar şi de oameni politici, şi discută despre ei de parcă ar fi cunoscuţi unui public străin. în faţa unui astfel de text încărcat de referinţe ce-mi rămân străine, am probabil exact reacţia unui francez, a unui englez sau american când dă la un autor român de pagini asemănătoare. Revel, în *Memoriile* sale, afla şi la mexicani acelaşi tip de complexe.

Dar mai ales am recitit, notat şi îndeosebi aruncat

primele mele Jurnale de la Paris. Nu-mi dau seama dacă exagerez, trecând prin- tr-o perioadă nu tocmai trandafirie, dar fiinţa aceea de 20 de ani, lăcrimând cu stări sufleteşti sofisticate, oprindu-se mereu asupra neesenţialului, deşi obsedată de moarte şi zădărnicie ce i-ar fi putut inspira pagini mai substanţiale, mă exasperează. Atât de tare, încât mă întreb dacă mai face să continuu acele „Repere“ în care îmi comentam Jurnalul pe măsură ce-1 distrugeam. N-ar fi mai decent să-l arunc la coş, fără alte comentarii?

Miercuri 16 iulie

Gabriel va veni luni la Paris. Furios că ne-a spus-o vărul său, voia să ne facă o surpriză telefonându-ne de aici ca şi cum ar fi fost în România. Nu se consolează că şi-a ratat scenariul. Vine s-o „mute" pe Adina Kenereş cu computerul ei cu tot, pe un an, la Humanitas.

De la Humanitas, telefonează Jela Doina (Jela e prenumele bulgăresc, Doina, numele de familie, toată lumea îi spune invers): mi-a scris mai înainte o lungă misivă, plină, ca şi precedentele, de descoperiri senzaţionale. De pildă, dosarul mamei de la SRI, cu numărul 113664, a fost trimis, în 1994, la cererea procurorului de atunci, Manea Drăgulin, pentru recurs în anulare. La Curtea Supremă, dosarul, cumulat cu cel al lui Banu Dumitru şi Diaconescu Stelian (Caraion), a fost judecat la 23 iunie 1997, fără sa se dea de ştire. Ei i s-a replicat: „De unde ştiţi dvs. că n-a fost anunţată familia?" Important nu e că mama s-a văzut astfel „reabilitată" (dacă aş fi fost întrebată, aş fi refuzat), ci că astfel dosarul penal se rătăceşte de la un tribunal la altul şi apoi este distrus deoarece tribunalele nu ţin dosarele după sentinţă. Jela D. voia să ştie cine e Banu. Noroc cu V. care-1 cunoştea bine. în schimb, Hamzea Adrian nu ne spune nimic. Alte întrebări privesc legătura de prietenie a mamei cu Maria Tănase, numărul de hectare de la Cruşeţ, câţi ani a stat mama în Franţa, opt sau cinci? în afară de acest „detaliu11 de pe când nu mă aflam pe această lume, îi răspund la toate. S-ar cuveni, de fiecare dată, s-o felicit pentru flerul ei detectivist şi perseverenţa eu care duce această

anchetă. îl caută pe Marin Panaites- cu până în pânzele albe. A aflat că are şi un fiu. Ghiocel...

Rodica şi Gabriela ne trimit de la *22* un lung articol al cronicarului lor plastic, Erwin Kessler, despre expoziţia lui Bemea din mai trecut. Chiar dacă analiza plastică nu e neinteresantă, judecata (deoarece ne aflăm parcă la tribunal) nu intervine decât în funcţie de criteriul ideologic. Ca pe vremurile comuniste. Ortodoxismul şi naţionalismul lui Bemea devin culpe ce se întind asupra prapurilor, dealurilor, coloanelor şi întregii sale picturi, iar momentul istoric al acestei picturi „este tocmai momentul actual al naţiei sale11 (nu şi a dlui Kessler?), confimdându-se cu un guvern de „cen- tru-dreapta“. Nu ştii de ce să te indignezi mai mult: de nepermisa insolenţă a acestui K. sau de posibila situare a unei astfel de dezbateri prin anii ’50, cu singura deosebire că atunci atacul era dus în numele realismului socialist, iar acum în acela al modernismului şi occidentalismului. După citire (opt pagini!), preschimbăm argumente cu Rodica Palade.

Ieri, în acelaşi timp cu *România literară* (nr. 27), adăpostind articolul meu despre Ileana Vrancea, primesc un telefon de la aceasta din urmă. E „minunat11, e nemaipomenit, dar... Şi „dar“-ul acesta ţine vreun ceas: ar vrea să mai fac o cronică privindu-1 de data asta pe Solacolu care a zis şi a făcut, ba a fost chiar la un congres de la Tel Aviv unde românii erau reprezentaţi de doi aghiotanţi ai lui Drăgan. Şi să insist asupra faptului că dezinformarea din Israel trece apoi în Statele Unite şi în manualele universităţilor americane, de unde se văd preluate de câţiva dintre cei mai inteligenţi comentatori români. De exemplu, cartea Alinei Mun- giu în care este dezvoltată teza centrală a dezinformării comuniste: în România n-a fost niciodată democraţie şi nu există tradiţii în acest sens. Nu voi comenta comentariul lui Solacolu chiar dacă refuzul acesta va produce o răcire a relaţiilor noastre. N-am, fireşte, nimic împotriva acestui om onest şi care din ce n-are scoate o revistă şapirografiată, asemenea nouă în vremurile eroice, mi-e însă imposibil să mă

eternizez asupra subiectului. Mai ales că acum la rând vine Ion Ioanid al cărui ultim volum a apărut de câteva luni.

Un enorm catalog-carte (picturi şi versuri) de la pictorul român Eugen Tăutu, stabilit la Bordeaux. Deşi picturile impresionează, nu înţeleg ce vrea. Un sponsor? Nu poate să se gândească la mine pentru aşa ceva. Un comentator de talia unui Maiorescu? Iarăşi sper că nu se referă la mine. S-ar putea, mai simplu, să nu fi aflat că nu mai avem emisiuni la Europa Liberă şi să aştepte o cronică entuziastă. îl voi chema deseară la Bordeaux să-l dezamăgesc.

în *22,* un document pentru care am felicitat-o pe Rodica Pala- de azi la telefon: Raportul Departamentului de Control al Guvernului cu lista de locuinţe primite şi deţinute în mod ilegal din 1990 şi până azi. în Franţa, Tiberi, primarul Parisului, e pus, pe bună dreptate, în discuţie pentru a fi acordat fiului său un apartament HLM ameliorat cu o chirie sub preţul oficial. La noi, vile întregi au fost date pe nimic la atâţia, încât scandalul nici nu mai are cine să-l facă. Petre Roman deţine prioritatea absolută repartizând, lui şi clientelei sale, locuinţe prea numeroase şi prea vaste. Chiar şi Dan Petrescu (omul lui Ţiriac) a primit un apartament de 11 camere. (Să tot fi fost disident!) Să ne mai oprim la alţi împarţitori de case pentru familie şi protejaţi, fără a se uita ei înşişi? Cât despre familia lui Sergiu Nicolaescu, ea deţine un întreg imobil. Până şi Ion Raţiu a primit unul cuprinzând două apartamente de 11 camere.

Lângă noii nomenclaturişti, nu sunt uitaţi nici cei vechi, generalul Pleşiţă, Tamara Dobrin etc., etc.

în loc ca scandalul să izbucnească şi să fie destituiţi profitorii cei mai notorii şi mai abuzivi, PD-ul lui Petre Roman a ameninţat cu ruperea contractului de guvernare, obţinând destituirea raportorului, Yalerian Stan.

Şi eu stau să mă întreb de ce nu s-a votat legea pentru abrogarea recursului în anulare sau cea cu restituirea proprietăţilor private. Când furtul dovedit nu te împiedică să fi ministru sau preşedinte al Senatului.

Tot în acelaşi număr din *22,* Grigureu se dedă pe două pagini la o echilibristică bine stăpânită spre a-1 „apăra“ şi pe Goma, şi pe noi împotriva lui Goma.

Vâlva continuă, mai mare înjurai *Jurnalului* lui Goma decât în scabroasa afacere cu casele. Ne place să ne hârjonim prin murdare bălţi şi nu să facem curăţenie în casă.

Mai stau să mă mai mir. De unde atâta naivitate?

Vineri 25 iulie

Ieri, alt fax de la *22:* Goma n-a scăpat ocazia să-i răspundă lui Grigurcu cu care e în dezacord asupra unui singur punct: gratitudinea pe care ar trebui să ne-o poarte nouă. în plus de faptul că l-am apărat pe Gabriel când i-a „topit“ cartea, mai survin cu fiecare nouă versiune şi alte păcate. De data asta, la Colocviul exilului de la Paris, eu mi-aş fi condiţionat prezenţa de absenţa lui. Când e aproape invers: i-am.reproşat amar V. şi cu mine lui Barbăneagră că nu l-a invitat pe Goma. Răspunsul: Goma insultase atâta lume, încât aproape că nu s-ar fi putut ţine colocviul dacă venea şi el. Cum lui Goma nu-i vine totuşi să-l provoace pe Barbăneagră—care l-a ajutat acum vreun an şi ceva când a fost dat afară din casă, şi i-a dat şi bani — rămâne ca şi vina asta să fie tot a mea. O clipă-două, mi-a venit să-i răspund, prea se acumulează minciunile. Apoi sfa- tuindu-mă cu V. renunţ: pe de o parte, ultima mea intervenţie în ce-1 priveşte nu mai suportă vreun adaos, pe de alta, Goma ar fi încântat să poată continua la nesfârşit. Rodica Palade căreia îi telefonez, negăsind-o acasă pe Gabriela, e şi ea de aceeaşi părere.

Ileana Vrancea — a telefonat de două ori să ia veşti după accident— este şi ea dezgustată de proporţiile discuţiilor înjurai *Jurnalului* lui Goma. în cartea ei — tot nu înţeleg de ce îi întârzie publicarea—are şi un capitol Goma punând în chestiune impeea- bilitatea sa. N-a vrut să-şi exprime rezervele înainte de ’89, dar ele par a fi destul de importante. A primit de la noi *Jurnalul* lui Sebastian şi e încântată că sublinierile noastre la lectură corespund cu ale ei, ea dovedindu-se însă mai radicală decât noi. Când

spu- - nem că Sebastian era mediocru, ea răspunde „e un porc“. Suntem curioşi cum va arăta articolul pe care-1 scrie împotrivă-i. Nu că am fi porniţi pe Sebastian, dar *Jurnalul* nu merită vâlva, total ex- traliterară, făcută în jurul lui.

O doamnă Sârbu ne aduce din partea Ninei Cassian ultima ei carte apărută în ţară: *Des/facerea lumii.* Cum s-a îndrăgostit, la cei peste 70 de ani ai săi, de un american de aceeaşi fragedă vârstă, poemele cele mai recente, traduse de ea din englezeşte, sunt de amor. Nu-i dăruiesc—nu ştiu de ce—decât un surâs. E drept, binevoitor.

Am profitat de faptul că trebuie să stau mai mult întinsă pentru a citi *Istorie şi mit în conştiinţa românească* (Humanitas) de Lucian Boia. Demersul e încă şi mai radical întru demistificarea falselor certitudini locale decât al lui Mihnea. (Mi-amintesc cât de indignaţi am fost, până şi Eugen lonescu era şocat, când Mihnea a îndrăznit să afirme că lupta de la Călugăreni n-a fost o victorie aşa cum învăţaserăm noi la şcoala primară.) Numai că tonul e atât de normal şi de paşnic, încât nu te provoacă la polemici, chiar atunci când nu-ţi mai lasă niciun reazem în trecut. Nu poate fi decât benefic în atmosfera românească, deşi eu sunt mai curând de părerea lui Jacques Julliard după care naţionalismul, asemenea colesterolului, e de două feluri: cel bun şi cel rău. în orice caz, şi la noi, şi aiurea, naţionalismul e departe — din păcate — de a aparţine trecutului. Toată Europa, în afara Elveţiei, atipica, e încă în faza naţiunilor ce vor coopera de la stat la stat. Nicio federalizare, în perspectivă. I s-ar putea reproşa doar lui Lucian Boia o prea mare siguranţă de sine, izvorâtă poate şi din faptul că a publicat mai multe cărţi în străinătate — câteva chiar la Paris, la Pion şi la Decouverte.

Sâmbătă 26 iulie

Ieri, seară privilegiată cu Gabriel. V. i-a oferit un disc cu Schnabel. Cum Gabriel surâdea amuzat — de câte ori nu i-am reproşat superlativele sale?—când V. i-a spus că Schnabel a fost „cel mai mare“ dintre pianiştii generaţiei lui, V. i-a făcut pe loc dovada. în Lar- ghetto din *Concertul*

27 (K. 595) de Mozart i-am ascultat rând pe rând pe Schnabel, pe Serkin şi pe Perahia, e drept din generaţii diferite. Era însă imposibil ca ultimii doi să susţină comparaţia, în ciuda faptului că discul a fost înregistrat în anii ’30 iar orchestra trecută pe disc compact sună lamentabil, de la primele note de pian se iveşte paradisul sunetului pur, imaterial, lipsit şi de virtuozitate, şi de orice conotaţie sentimentală. De parcă sunetul ţi-ar ajunge direct, fără vreo intervenţie umană. Nu doar Gabriel e înmărmurit, ci şi eu care nu-1 mai ascultasem de mult. Brusc, Gabriel descoperă că avem o discotecă foarte mare şi-şi imaginează ce concerte ne putem oferi cu atâtea versiuni ale unei aceleiaşi compoziţii. Eu îmi aduc aminte cum vibram continuu la muzică. Acum, rareori. Timpul mi se pare invadat de uscăciune. Dar aseară mă reproiectasem în trecut.

De când cu „accidentul" ale cărui urmări încă nu s-au lichidat, inima mi s-a cuminţit total. De parcă trupul nu şi-ar putea oferi două suferinţe în acelaşi timp. Mai-binele este constatat azi de dr Mihăileanu cu care de altminteri discutăm mai ales chestiuni româneşti. Se întorsese de la Bucureşti şi, la recepţia de 14 Iulie de la Ambasada franceză, întâlnise americani din suita lui Clin- ton ce-i împărtăşiseră entuziasmul preşedintelui Statelor Unite după orele de triumf din Piaţa Universităţii. Dacă ar fi ştiut dinainte că aşa se manifestă poporul român, ovaţionându-1 în loc să-l huiduiasca, l-ar fi admis din primul val în NATO!

Tot sunt la capitolul medical, o veste bună şi alta foarte proastă. Prima: Rodica a ieşit din greu. A doua: Lucette se credea salvată de cancer şi când să plece în vacanţă, totul reîncepe.

Marţi 29 iulie

La noi, duminică, Alecu — pentru o zi la Paris — cu Toader. Sosesc cu peste o oră întârziere. La modul firesc, fără să se scuze. Până şi pentru înregistrările la „Teze şi Antiteze" facea la fel. Boieria lui e din Bizanţ, incapabilă să se adapteze normelor apusene ale punctualităţii. Ajunge însă sa ne instalăm la „şuetă" şi-mi trece enervarea.

Farmecul său desuet operează şi asupra lui V. şi ne trezim împreună ca şi cum distanţele nu ne-ar fi despărţit. Nici măcar faptul că nu aude prea bine nu diminuează graţia convorbirii. Altfel, „il a pris un coup de vieux" — ceea ce constată probabil şi el la noi. Punctul de declanşare al discursului său este sistematic paradoxal: afirmă exact contrariul nu doar al clişeelor, ci şi al evidenţelor. De pildă, acum, se lansează într-un elogiu nu doar al bătrâneţii, ci al „babelor", cele „binecuvântate" de altădată, care-şi acceptau vârsta şi-şi puneau rochie neagră şi guleraş cu dantelă la momentul cuvenit, cam acelaşi pentru toate, de cum deveneau bunici. Şi eu care-1 primesc în... blugi! Merge să patroneze un festival la un castel, e surâzător şi are baston. Mai simplu: ştie să îmbătrânească. De când a sosit prima oară la Paris, în 1968, cu picioarele goale în sandale, au trecut anii: acum este elegant, senator şi bunic. Dar tot atât de degajat ca pe vremuri, politicos cu timpul, pentru ca acesta să fie răbdător cu el. Defectele ni le cunoaştem reciproc, sunt însă dintre cele ce nu împiedică nici convieţuirea, nici prietenia.

Printre singurii comentatori parizieni care n-au uitat să fie severi cu relicvele comunismului, Delfeil de Ton (l-am mai citat), oprindu-se în *Le Nouvel Observateur* (24-30/7) asupra descoperirii în fosta Uniune Sovietică a altor gropi comune cu prizonieri din Gulag şi soldaţi germani, deplânge tăcerea totală a presei franceze asupra subiectului (cu o excepţie paradoxală... *L'Humani- te* ce dă totuşi ştirea). Şi conchide cu aceste rânduri, pe care cine dintre noi nu le-ar semna:

„Droles de temps ou l'on celebre sans arriere-pensees Aragon, chantre de la Guepeou et flic sovietique, et ou l'on ne fait pas l'aumone d'une ligne ou d'une parole aux martyrs de ce qu'Ante Ciliga appelait «le mensonge deconcertant»/1[43]

Vineri 1 august

43 „Ciudate vremuri în care este omagiat fără probleme de conştiinţă Aragon, bard al GPU şi agent sovietic, şi nu se acordă măcar de milă un rând sau un cuvânt martirilor a ceea ce Ante Ciliga numea «minciuna deconcertantă»." *(N. ed.)*

Scrisoare, ieri, de la Jela Doina. Rezultatele „anchetei“ sale se dezvăluie mereu excepţionale. Astfel a putut să consulte (oarecum clandestin) dosarul procesului mamei legat la început de „lotul“ Caraion-Banu. în ceea ce îi priveşte pe ei sunt la dosar documente neaşteptate (microfilme, coduri, cifre, o cutiuţă cu praf pentru decodat cerneala simpatică etc.). Iani Popa de la Europa Liberă l-ar fi însărcinat pe Banu să stabilească liste de scriitori năpăstuiţi spre a fi ajutaţi de un „centru de rezistenţă11 din străinătate. Biata fată se întreabă dacă am avut vreo ştire despre asta, dacă şi nouă ni s-a propus la E.L. aşa ceva. îi răspundem imediat telefonic: nu numai că nu ni s-a propus, dar nici nu credem că acest „spionaj" se petrecea sub egida E.L. Mai curând C.I.A., dacă nu va fi fost vreo iniţiativă personală a lui Iani Popa. Pe acesta din urmă îl şi uitasem: era ginerele lui Ion Dragu. Ultima oară l-am văzut când m-a invitat la Miinchen Ghiţă Ionescu. Cum îşi terorizase toată redacţia să fie de faţă la întâlnirea cu mine, a trebuit să pledez să-i dea drumul lui Iani care pleca în *week-end* sau în vacanţă cu soţia şi copiii şi venise să mi se plângă că nu-1 lasă Ghiţă.

Altă surpriză — bună de data asta: martoră a acuzării n-a fost Lila, ci o elevă ce lua lecţii particulare cu mama, Pândei ia Lucia.

Bistran n-a fost doar anchetatorul mamei, ci şeful întregii anchete. Mai e o frază sibilină pe care va trebui să mi-o dezlege la viitorul telefon. La Ministerul de Justiţie sau la Tribunal unde s-a dus să consulte dosarul, Jela nu avea cum să primească învoire. Acesta i-a fost însă adus într-o cămăruţă de o fiinţă inexplicabil de binevoitoare, care a lăsat-o să lucreze trei ore la el. Şi Jela adaugă: „Deci Nistor nu a fost pe acolo.“ Şi nu ştiu care „acolo“. La minister, acum, sau la proces, atunci?

Restul ştiam, ca şi ura inexplicabilă a lui Caraion împotriva lui V., ce reiese din interogatoriile şi *Jurnalul* său. Geo, pe care Jela l-a văzut — dacă înţeleg bine: îndelung şi cu folos —, i-a spus că nu închisoarea l-a înnegrit la suflet pe Caraion, de la început era un „întors în

vrej".

Jela a văzut-o şi pe maica stareţă de la Ţigăneşti la care eu nu m-am învrednicit să ajung de câte ori am fost în ţară. I-a telefonat şi Veronicăi Mihail care n-a fost la proces, mama ferindu-se să vorbească de vreo rudă pentru a nu implica pe nimeni.

Şi din nou stau să mă uimesc: această carte la care lucrează Jela este un neaşteptat dar, singurul dintr-o vreme ce a devenit mai puţin răbdătoare cu mine.

Altă scrisoare, azi-dimineaţă, de la Doinaş cerându-ne colaborarea pentru un număr din *Secolul 20* închinat exilului. M-a emoţionat de-a dreptul fiindcă şi-a dat seama de starea în care se afla V. când m-am îmbolnăvit la Bucureşti. Nu rezist şi citez, tot mai bine o va spune el decât aş rezuma eu:

„Sper că acuma sunteţi bine amândoi. Zic «amândoi» deoarece — sunt sigur că nu vă spun o noutate — Virgil a suferit poate mai mult decât tine, dragă Monica. în viaţa mea n-am văzut un om mai paralizat de frica a ceea ce putea să ţi se întâmple ţie. Totdeauna aţi fost voi doi asimilaţi unei singure — admirabile — fiinţe, de data asta am putut să constat cu ochii mei.“

„Ochii" aceştia fiind ai afecţiunii, Doinaş, în loc să fie iritat de absenţele lui V. de la discuţiile la radio şi televiziune asupra poemelor Liei Savu, absenţe ce lăsau tot greul pe umerii lui şi ai lui Gabriel, le-a interpretat exact drept ceea ce şi erau. Şi îi sunt pur şi simplu îndatorată.

Acum aud la radio, în finalul unui concert de Mozart: a murit, la Moscova, Richter. Avea 82 de ani. în curând ne vom număra „contemporanii" supravieţuitori pe degetele câtorva mâini...

Reluând şirul scrisorilor, o alta de la Zografi, ca de obicei, viu, frământat, interesant. A alcătuit pentru Humanitas o antologie „Cio- ran şi Dumnezeu" şi a ajuns la saturaţie. „Dacă vrei să nu te mai poţi apropia deloc de Cioran, citeşte-i cărţile de patru-cinci ori." Plănuieşte o piesă cu Mefisto.

La cafea, zilele trecute, Eva Sârbu, cu un volum al ei

de interviuri cu actori de seamă. Lucra la revista *Cinema,* dacă înţeleg bine în bune relaţii cu Catrinel Oproiu. Vorbim de Babu Ursu şi de greşeala de a fi dat ascultare Securităţii şi a nu fi avertizat în străinătate că e anchetat. Dacă s-ar fi făcut prin radio scandal în jurul cazului său, n-ar mai fi îndrăznit să-l omoare. îmi spune că şi ea a fost anchetată nu ştiu cât timp de Securitate. Prefaţa cărţii ei e scrisă de Cosaşu. Presupun că în trecut opoziţia sa va fi fost mai deplină faţă de Ceauşescu decât faţă de comunismul din care adolescenţa ei prinsese faţa cea mai „însorită" — cea din 1965-1968. La ultimele alegeri nu numai că a votat cu Manolescu, dar s-a şi dus la „lansarea" candidaturii sale, unde mi-a auzit şi „mesajul" păgubos. Pare inteligentă şi cernită.

Gheorghe Crăciun ne-a trimis o culegere de articole ale sale apărute sub titlul *Cu Garda deschisă* la Institutul European (cel finanţat la Iaşi de Drăgan). Reia şi un comentariu despre *Unde scurte* publicat mai înainte în *Vatra.* Mă cam uimise când îl citisem atunci, „Est-etica" necorespunzând cu criteriile lui superes- tetice şi foarte textualiste.

Goma a ajuns să se autoconvingă că l-am „exilat din exil" îm- piedicându-1 să fie invitat la colocviul din Paris. E ultima lui minciună şi o repetă şi într-un interviu acordat *Monitorului* de la Iaşi.

Duminică 3 august

Lung telefon cu Gabriela Ad, îi sugerez să ceară Ilenei Vrancea articolul despre Sebastian pe care vrea să-l publice tot în *Dialog.* Deşi în principiu nu este prea entuziastă (I.V. rămâne pentru ea redactoarea de la cumplita *Luptă de clasă),* o va face. A ieşit o nouă ediţie din *Dimineaţă pierdută,* având în postfaţa vechiul meu articol. Vor, se pare, să-mi plătească pentru ea vreo sută şi ceva de mii de lei. îi propun să-i încaseze ea şi să-şi ia cu ei o îngheţată. îmi răspunde că ar prefera şă bem la Bucureşti o bere, pe aceeaşi sumă fabuloasă. Dar mai ajung eu până acolo? într~un sjngur caz aş fi cu adevărat obligată să mă deplasez până în Bucureştiul peste care

pluteşte acum pentru mine umbra Fundeniului: dacă mf-ar cere-o Jela pentru lansarea cărţii despre mama. Sper sa n-o facă. Se pare că Ţepeneag a produs, din nou, în *Cuvântul,* un pamflet împotriva lui Liiceanu. Goma şi cu el au început să semene. Mutaţiile de caracter sunt imprevizibile sau noi ne înşelăm sistematic asupra calităţii umane a celor cu care ne împrietenim? întrebare şi repetitivă, şi insolubilă. Nu poate fi însă generalizată. Mai avem atâţia care încă nu ne-au dezamăgit şi, cum timpul se subţiază, nici nu vor mai avea probabil prilejul de-a o face.

Aseară, am revăzut *Danton*-ul lui Wajda. De la prima scenă cu ghilotina în jurul căreia trece trăsura lui Danton şi până la muzica lui Prodomides (ce mi-a servit la ilustrarea atâtor emisiuni) îmi aminteam totul. Dar ce deosebire între reacţia de atunci, de totală înfiorare, şi cea de acum, deloc rece, însă mai detaşat-esteti- că. Marea Teroare a Revoluţiei Franceze văzută de Wajda la lumina Estului (filmul e din 1982) ne implica direct, acum aparţine, ca şi prima, trecutului.

Citesc şi al doilea volum din Şentalinski, *Les surprises de la Loubianka,* cu noi documente din arhivele literare ale KGB, şi-mi dau o dată mai mult seama că ceea ce s-a petrecut sub comunism nu mai are mare lucru în comun nici măcar cu Marea Teroare a Revoluţiei Franceze. De n-ar fi decât prin durată. Diferenţa dintre cei vreo doi ani de teroare robespierriană şi cei 70 de ani de domnie a poliţiei secrete sovietice e atât de mare, încât trece pragul cantitativului pur, devenind unică în istoria europeană.

Sâmbătă 9 august

Ucigătoare caniculă asupra Parisului. Am înfruntat-o luni spre a o vedea pe Rodica, reîntoarsă în sfârşit acasă, păzită şi vegheată fară întrerupere de M.-E Călătoria, la dus, cu autobuzul m-a făcut să înţeleg de ce căldura năucitoare şi nu gerul simbolizează climatul şi pedeapsa Infernului.

Noul ambasador al României, Dumitru Ceauşu, vrea să-şi creeze relaţii dovedindu-se de o impoliteţe cu totul nediplomatică. Astfel îmi trimite cartea lui de articole

scrise sub pseudonim la *România liberă* (dacă e anonimă, o semnez şi eu—vorba inepui- zabilului'personaj caragialesc), *Exerciţii de libertate,* împreună cu o scrisoare ditirambică, adresată numai mie. Suntem V. şi cu mine obişnuiţi cu astfel de „gafe“ —- nu i-a dedicat Marin Tarangul un volum recent numai lui V.? însă Tarangul nu este „diplomat".

în ciuda curajului sub pseudonim, a prefeţei lui Băcanu şi mai ales a faptului că a negociat tratatele cu Ungaria şi cu Ucraina, nu-1 voi primi, aşa cum îmi cere, pentru a-mi prezenta „omagiile". A fost diplomat şi sub Ceauşescu, şi sub Iliescu, şi face parte din acei „profesionişti" pe care şi-i doreşte şi impune Severin. îi voi mulţumi doar pentru carte.

Ne scrie şi Horia Bădescu, trezindu-se brusc după vreo doi ani de „convieţuire" la Centrul Cultural de la Ambasadă cu Virgil Tă- nase. Ne transmite un mesaj de la Papahagi, cerându-ne bibliografia pentru dicţionarul lui Zaciu. Horia Bădescu îşi aduce aminte cu o emoţie cam tardivă despre o cronică de la E.L. în toamna lui 1989 asupra romanului său *Zborul gâştei sălbatice,* şi vrea şi el stăruitor să ne prezinte omagiile (amândurora de data asta). îi telefonez să-l refuz (pretext: accidentul).

Ambasada a devenit brusc prea activă. Ceea ce nu înseamnă că au făcut cel mai mic gest de primenire: în afară de toţi securiş- tii care-şi continuă acolo liniştit cariera parizianã, nici măcar elogiatorul deşănţat al lui Iliescu, Virgil Tănase, n-a fost încă dat afară.

Dintre foştii „disidenţi", o ducem din ce în ce mai rău şi cu Ţepeneag, care şi-a pierdut uzul turtitei raţiuni de care mai dădea dovadă. Exasperat că în România nu e luat în seamă şi mai nimeni nu-i adăposteşte incriminările demente împotriva lui Gabriel, a produs vreo sută de pagini din care *Cuvântul* (nr. 7, iulie '97) îi publică un fragment. Rezumabil cam aşa: românii nu vor „eroi“ — ca el —, ci personalităţi care au trăit sub vremi fără să-şi manifeste opoziţia, ca Liiceanu, sau chiar colaboratori cu Securitatea, ca Alecu, în care se pot recunoaşte. în trecere,

dă şi în mine, în nişte termeni pe care îi voi reproduce pentru a-mi aminti exact dacă aş fi ispitită vreodată să reiau nu relaţiile cu el — sunt rupte mai de mult —, dar cel puţin un contact.

Liiceanu „a fost văzut de exemplu la televizor în emisiunea lui Sava, însoţit de Monica Lovinescu, o altă mare iubitoare de adevăr, cocoţată fiind pe nu ştiu câte perne, tot mai ameţită de câţiva ani încoace; [...] iar când Sava a pus întrebarea dacă sunt dispuşi să asculte lectura unei scrisori foarte scurte primite de la mine, fosta mea prietena şi jurnalistă radiofonică a respins propunerea, mişcând scurt şi dispreţuitor cu dosul palmei“.

Liiceanu n-are, după Ţ., operă, ci doar imagine, ca Ceauşescu sau Michael Jackson. Drept care Gabriel ne şi semnează Jackson-Li- iceanu faxul cu articolul. Şi imaginea, cum se ştie, piere (ca şi, subînţeles, rostirea radiofonică). Drept care peste neantul nostru va domni el şi ca autor, şi ca erou. Gelozia lui faţă de Gabriel e atât de exacerbată, încât s-a apucat să-l traducă pe Kojeve şi să-l înţeleagă pe Hegel *(Apostrof* i-a adăpostit traducerile „filosofice") şi sfârşeşte, după ce tânăra generaţie i-a refuzat şi paternitatea onirică insistent revendicată, prin a se jeli, fără urmă de demnitate. Nici nu-nii mai pare rău de el, într-atât m-a dezamăgit.

Luni 11 august

Faxez azi lui Marian Papahagi, după ce am vorbit de două ori cu el la telefon, o bibliografie din ce s-a scris despre *Românește* şi *Unde scurte* în presa din exil, până în 1989. Extrem de scurtă, ce-a regăsit V. prin dosarele lui mai la vedere, câte trei-patru titluri de flecare.

Ieri, la o cafea, fiul lui Niki, Andrei Manolescu, cu soţia. A făcut geologia, unde l-a avut profesor pe... Constantinescu. A evitat literele din pricina „ascendenţei" sale. E reporter la *Dilema* şi lucrează la Fundaţia lui Buzura (deşi foarte primitor şi amabil, V. nu se poate împiedica să-i spună ce crede despre acesta din urmă). Aflăm că în urma unui articol din *Academia Caţavencu* a făcut criza cardiacă ce l-a dus acum vreo doi ani pe masa

de operaţie în Statele Unite. îl plângem, evident, şi nu ne eternizăm asupra subiectului. în afară de ochi şi frunte, rar am văzut un fiu să semene mai puţin cu tatăl său.

Adina Kenereş: fax şi telefon de la Humanitas. E impresionată că fiica ei a fost luată în poză de... Securitate. Ca de obicei, am o reacţie de neîncredere faţă de astfel de ştiri sau zvonuri care mi se par a proveni din „spionita“ generată de comunism. Dar s-ar putea să fie şi invers, iar poliţia secretă să continue a face dosare din... inerţie.

Irena Talaban îmi scrie din Canada (s-a dus în vacanţă la o prietenă). Nu află destui profesori sa facă parte din juriul pentru teza de doctorat pe care urmează s-o treacă asupra „Fenomenului Piteşti11. Directorul ei de teză, Tobie Nathan, e entuziasmat nu doar de teză, ci şi de titlul pe care l-au găsit împreună: „Le Christ s’est arrete â Piteşti11. în schimb, universitarul de la Paris 8 căruia i s-a adresat Nathan (e român, îl cheamă Şerban Ionescu şi a sosit în Franţa prin anii ’70) se laşa mai greu. A rămas probabil cu vechile reflexe şi îi este frică. De-a dreptul ruşinos.

Dintre cărţile primite recent, una singură pare real interesantă: Liviu Maliţa, *Eu, scriitorul. Condiţia omului de litere din Ardeal între cele două războaie.*

Vineri 15 august

Ziua lui V. E prea cald pentru un restaurant, aşa că sărbătoarea se camuflează în cotidian.

Pe 32 de grade, Claudia Tiţa îmi telefonează de la Radio România să facem o emisiune de 45 de minute împreună. Pe ce temă vreau: „Criza spirituală şi a culturii11, săptămâna viitoare, sau, pe la sfârşitul lunii, „Limitele compromisului şi ale rezistenţei la scriitorii români sub comunism11. Aleg pe a doua pentru simplul motiv că e mai depărtată. Nu mă văd improvizând fie şi numai o serie de evidenţe pe canicula asta. Fără vreo legătură de valoare, fireşte, n-am înţeles niciodată cum de marea tradiţie filosofică s-a născut la Atena, iar religiile Cărţii îşi au ca obârşie Orientul Mijlociu. Pe 40-50 de grade (cam atât am „suferit11 în Grecia şi Israel) cum de

nu li se topeau minţile? Am un motiv serios să n-o refuz totuşi pe Claudia T. Am pus-o în luna mai într-o mare încurcătură anunţând-o, de la Fundeni, că nu putem face peste câteva ore emisiunea în direct.

Telefon lui Doinaş: să ştie V. *cam* câte pagini de *Jurnal* (din 1950) trebuie să-i trimită pentru numărul din *Secolul 20* închinat exilului. Când îi spun că eu nu voi avea timp până la 1 octombrie, îmi prelungeşte pe loc termenul pe 1 noiembrie. V. ar vrea să profit de acest prilej pentru a descrie trecerea mea clandestină de frontiera. Doinaş ar dori un studiu asupra exilului, din care n-am îa îndemână decât prima frază: „Exilul: o paranteză ce confiscă o existenţă." Prima posibilitate ar avea avantajul de a mă readuce spre „Repere". Dezavantajul, lipsa de inspiraţie. A doua, câteva cărţi cel puţin de citit. Un devastator — deşi nu cu totul noif — sentiment al zădărniciei m-ar face să înclin pentru o a treia soluţie: a nu trimite nimic. Aud cu bucurie vocea lui Doinaş, nu doar pentru că e tonică precum şi aceea a lui Irinel, dar îmi şi aduce ca un ecou al adolescenţei când pe dealul Feleacului urcam, în 1947, cu Doinaş şi alţii din Cercul de la Sibiu (Nego însă nu era la Cluj) spre casa lui Blaga. Unde sunt cei care nu mai sunt?

Dăm în sfârşit de Grigurcu, să-l felicităm pentru atitudine şi activitate, şi să rectificăm cel puţin una dintre minciunile strecurate de Goma în răspunsul pe care l-a dat prea generosului său articol. Aflăm prin el că Zigu Omea, pe care l-a atacat recent pentru a fi pretins că *Româneşte* n-ar fi trebuit să fie republicat în România, e acum mare şefia Fundaţia lui Soros. Grigurcu e bucuros de numărul închinat lui de *Jurnalul literar* şi obsesiv preocupat de exilul său la Târgu-Jiu. L-am însărcinat pe Barbăneagră să-i ceară lui Caramitru un loc la Ministerul Culturii spre a-1 aduce pe Grigurcu la Bucureşti: niciun semn până acum că am fost auziţi. De fiecare dată, Grigurcu ne spune — cum şi scrie — că noi i-am fost maeştrii. Ne felicităm, în orice caz, de a fi dobândit un astfel de discipol.

O fostă elevă a mamei, Aurelia Ghenciulescu (Ica), mă caută de mai multe ori. A venit la fiica sa la Paris pe

câteva săptămâni. Pe mama a avut-o profesoară la Liceul Regina Maria. Mi-a fost şi mie elevă înainte de a pleca din ţară,‘când am înlocuit-o puţin timp pe mama Ia Liceul Regina Maria. (Singura fetiţă pe care mi-o amintesc stăruitor din acea perioadă rămâne Măriuca Vulcănes- cu.) Apoi mama a fost transferată, ca pedeapsă de „clasă", la o şcoală din strada Mecet şi i-a fost profesoară de română în clasa a Vil-a. După aceea i-a dat lecţii particulare. Pe 25 noiembrie 1958, de Sfânta Ecaterina, s-a dus s-o vadă cu un buchet de flori, dar colocatara i-a comunicat, prin semne, că a fost arestată. îi promit că-i voi trimite cartea Jelei Doina când — şi dacă — va apărea. Stă pe strada... Mircea Vulcănescu (nr. 87) şi face parte din Alianţa Civică.

Pe când scriam în acest miez de noapte, iar mi-a mâncat orr dinatorul tot textul din acest capitol V. Noroc că dispuneam de copie, pe care am relucrat-o apoi. Enervarea nu e însă mai mică.

Miercuri 20 august

Parisul a ajuns un uriaş cuptor poluat. Supravieţuim cu storuri trase, răbdare şi... un ventilator. Mi-a pierit orice poftă de a scrie aici despre toate mărunţişurile cotidiene.

Dar căldura şi toropeala indusă de ea nu sunt de ajuns pentru a mă împiedica să notez momentul în care am primit de la Bucureşti doua volume ale tatei apărute în 1995 şi pentru care editorul îmi cere autorizaţia de publicare în 1997, adică peste doi ani! Pe editor îl cheamă Ion Marinescu, editura se intitulează Gramar şi despre existenţa ei am aflat de la Gabriela Ad. îi retipăreau acolo *Dimineaţăpierdută* şi Gabriela îmi ceruse voie să ia drept prefaţă cronica mea despre roman. Numai ca, deschizând pachetul, am dat, alături de *Dimineaţa* Gabrielei, peste *Odiseea* în traducerea tatei şi, într-un singur volum, *Mite* şi *Bălăuca.* (Pe copertă, în loc de E. Lovinescu, este scris prenumele ce i-a displăcut o viaţă întreagă şi pe care l-a evitat sistematic, Eugen. Un detaliu de istorie literară ce dezvăluie incompetenţa editorilor.) Chiar pentru un peisaj brambura ca cel românesc, situaţia mi se pare suficient de ubues- că pentru a mă înfuria. Gabriela Ad., cu care ajung

să vorbesc ieri la telefon, mă mai calmează cu un argument convingător: dacă Ion Marinescu ar fi fost escroc, nici nu mi-ar fi trimis cărţile tatei şi n-aş fi avut de unde să ştiu că le-a scos, editura fiind destul de măruntă pentm a trece aproape în anonimat. Ion Marinescu e prea bătrân — *dixit* Gabriela — şi nu se mai poate adapta noilor moravuri. Bătrân sau tânăr, este totuşi inconştient. îmi aminteşte în scrisoare cum l-am lăudat eu la E.L. în 1969 pentru a fi publicat primele romane ale lui Mircea Eliade, presupunând că şi de data asta va primi elogii. îi scriu în termeni destul de duri, dar civilizaţi, opritä în elanul meu terorist de blazarea Gabrielei. Azi-dimineaţă, înainte de a închide scrisoarea. îl chem pe Gabriel la Humaniâas să mă asigur că într-adevăr legea drepturilor de autor pentru moştenitori şi-a prelungit durata. A trecut de la 50 la 70 de ani! Nu banii mă preocupă. Pe cei provenind din tipărirea *Agendei* „Sburăto- rului“ i-arn cedat Gabrielei Omăt, iar pe cei pentru prefaţa *Dimineţii,* 600 000 de lei, nici nu aveam de gând să-i încasez. Acum însă precizez în scrisoarea către acest domn Marinescu să-i verse la contul meu ţinut de Ioana Patapievici. Banii reprezintă, în c^izul de faţă, unica garanţie că mi se va cere autorizaţia de publicare.

Odiseea e singura carte pe care mi-a dedicat-o tata. Şi singura pe care a dedicat-o în general. Aşa că nu mă pot împiedica sa citez:

„Monicăi, Fetiţei de unsprezece ani care a citit în corecturi basmul minunat al lui Ulise cu o participare ce-mi îndreptăţeşte trada.“

Scena îmi revine. Citisem într-adevăr cu atâta pasiune corecturile, încât tata se gândise la dedicaţie. Nu luase însă hotărârea definitivă înainte de a ma pune la încercare. îmi dăduse de ales, ce prefer: să primesc în dar dedicaţia sau 500 de iei (ceea ce reprezenta cred o sumă pe atunci, în orice caz mai mult decât ascundea ipotetica mea puşculiţă de şcolar; nici nu-mi amintesc dacă aveam aşa ceva, mama şi cu mine risipeam banii câţi erau, nu-i strângeam). N-am şovăit o clipă—dedicaţia. Pentru a fi pus deasupra banilor literatura, tata mi-a dat, în plus, şi cei

500 de lei. Astfel, am trecut cu bine examenul la care mă supusese spiritul pedagogic al tatei.

Iar telefonează Ileana Vrancea, din Israel: să ştie dacă m-am însănătoşit şi să mă felicite pentru articolul despre Ion Ioanid. Nu prea înţeleg de ce, dar sunt mişcată.

Joi 21 august

Papa, la Paris, pentru Zilele Mondiale ale Tineretului. Primire triumfală. Pe Champ de Mars, o jumătate de milion de persoane dezlănţuite. Prin severele mănăstiri romane ce adăpostesc tineri pelerini din lumea întreagă, ritmurile negre frenetice au înlocuit spre bucuria comentatorilor (religia se „modernizează") tăcerea contemplativă. în orice caz, Papa, în ciuda bătrâneţii lui accentuate de consecinţele atentatului şi mai ales ale discursului „reacţionar14 contra avorturilor şi a pilulei, se „vinde11 mai bine (aşa se spune acum) decât Jackson-ii deliranţi. Tot e ceva. Privesc la televiziune doar câteva minute retransmisia, deoarece vreau să rămân cu viziunea primei lui vizite la Paris. Dorind să-i consacru un „Teze11, m-am căţărat pe podiumul presei în faţa Catedralei Notre Dame. Papa era pe atunci destul de viguros ca mesajul său să fie ofensiv, împotriva modelor, curentelor şi a ideologiei comuniste încă biruitoare. Când a apărut în faţa catedralei, apunea soarele şi deodată stoluri de vrăbii s-au încrucişat deasupra capului său, trecând peste faţada catedralei într-un asemenea elan şi atâta ordine, încât semnul părea dumnezeiesc. Franţa din alte vremuri, „la fille aânee de l'Eglise"*, îşi trimitea parca din trecut emisarii din moment ce fusese evocată, nostalgic, dar şi oarecum ameninţător, de urmaşul lui Petru. Nu ştiu dacă emoţia ce a pus atunci stăpânire pe mine era estetică, istorică sau religioasă, însă mi s-a întipărit scena în memorie până în cele mai mici detalii.

îi telefonez azi la prânz, la Deutsche Welle, lui Hurezeanu să-i mulţumesc pentru cartea trimisă, *Cutia neagră.* E alcătuită din mesele rotunde sau dialogurile pe care le-a avut cu scriitori şi personalităţi din ţară, după 1989, la microfonul Europei Libere. Răsfoind-o, regret o

clipă că n-am făcut acelaşi lucru cu mesele rotunde de la Paris, tot după ’89. Presupun că am aruncat copiile înregistrărilor, că nu le-au ţinut nici la Miinchen (darămite să le mute la Pra- ga). Tot nu s-ar fi găsit cine să le transcrie... Insistând ca Virgil sa redevină prezent cu „diagonalele11 sale, Hurezeanu ma înştiinţează ca, în urma unui sondaj printre ascultători, la emisiunile culturale „Diagonalele11 stau pe locul întâi.

Alexandra, fiica lui Stere Gulea, ne trimite amintirile lui Valjan intitulate *Cu glasul timpului.* Nu ştiam că-i este strănepoată. Cartea ne este dedicată de trei „generaţii11: Despina Valjan fiica, Micaela Gulea nepoată şi Alexandra. Găsesc la acest fost sburătorist şi rânduri patetice despre tata preluate din *Curentul Familiei* (25 sept. ’43).

Claudia Tiţa telefonează după emisiunea sa despre „criza culturii" pentru care, după refuzul meu, l-a ales pe Mircea Iorgulescu. Se află în acelaşi birou, el însă nu cere să-mi vorbească. în sfârşit, a înţeles.

îl chem pe Greg. Se simte ca într-o mănăstire, obligat să stea doar în camera lui. în oraş nu poate merge de frică să nu cadă. De scris e imposibil, gesturile mâinii nemaifiind coordonate. Nu se plânge, dar zice şi el. Ce să facă? Vorbind cu el, reintru într-o vară tot atât de caniculară ca asta în care Greg şi-a lăsat prizonieră o espadrilă în caldarâmul bucureştean. Eram în grup, cântam, cred. în orice caz (repet sintagma lui Caraion care face cât toate versurile sale), „aveam de unde muri“. Şi, firește, ignoram evidenţele concrete: că înainte de moarte mai treci şi prin bătrâneţe.''Cu neumblatul, nescrisul ei. După cum se vede, deschid din ce în ce mai des şi mai dezolant albumul de familie...

Duminică 24 august

De la 500 000 de pelerini de pe Champ de Mars s-a trecut aseară la 900 000 pe hipodromul de ia Longchamp şi la 1 100 000 azi-di- mineaţă, tot acolo. „Papa-superstar“, vor exclama probabil laicii înrăiţi (1 000 dintre ei au şi manifestat la Paris). Şi nu vor avea dreptate, deoarece forţa spirituală ce-1 ţine în picioare în ciuda unei oboseli

aproape agonice nu poate fi confundată cu vanitatea unei vedete. Azi, la Orly, Jospin a aşteptat vreo 10 minute ca Papa să aibă puterea de a coborî din elicopter. în plus, căldura a fost — şi continuă să fie — ucigătoare (32-35 de grade la umbra şi nu exista niciun colţ de umbră la Longchamp). Chiar nefăcând nimic canicula te doboară. Dar pentru el, cu un program neliniştitor chiar pentru un adult sănătos!

Nimeni nu-şi revine din surpriza de a vedea sosind din toate colţurile lumii peste un milion de pelerini, când erau aşteptaţi — în previziunile cele mai optimiste — doar vreo 250 000. Trebuie evitate însă concluziile prea optimiste ce par a se impune. Unii

— desigur cea mai mare parte — erau credincioşi. Alţii însă veneau poate şi din motive mai turistice (a vedea Franţa şi Parisul). E totuşi flagrantă căutarea de sens. Panouri ridicate deasupra capetelor de tineri purtau inscripţia cuvintelor pe care Malraux nu le-ar fi rostit nicicând, dar care i-au rămas atribuite în ciuda denegărilor: „Le XXI-eme siecle sera religieux ou ne sera pas.“[44]

Ce bine mi-ar fi părut ca printre preoţii ortodocşi invitaţi pe podium, ca şi pastorii protestanţi, imamii musulmani, rabinii, să se fi numărat şi trimişi ai ierarhiei ortodoxe române. Dar sunt aproape sigură că nu era niciunul. Anticatolicismul de care ne-am lovit în mănăstirile din Moldova era cu atât mai frenetic, cu cât Biserica Ortodoxă avea un motiv evident de a fi complexată: n-a contribuit ea la persecutarea greco-catolicilor, la suprimarea acestui cult, din ordinul comuniştilor? Să nu fiu prea generoasă: patriarhul şi mitropoliţii noştri, cu o singură excepţie: Comeanu, nu-şi permit luxul problemelor de conştiinţă. Dovadă: refuzul aproape isteric de a reda greco-catolicilor şi uniţilor locurile de cult ce fuseseră ale lor. Pentru ecumenismul secolului XXI ortodocşii par cei mai puţin pregătiţi.

Alain Păruit ne telefonează. Traduce *Jurnalul* lui

44 „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc.“ (*N. e.d.)*

Sebastian care a găsit firește un editor francez, Stock. Tot acolo va apărea și *De două mii de ani,* tradus tot de el în 1990. Ne chemase să ne pună la curent cu problemele de sănătate ale Monei. Nu știa bineînțeles de ultimul atac al lui Țepeneag împotriva mea. Pe cel precedent: scrisoare către noi publicată în *Cuvântul,* i-1 dăduse „autorul41 în persoană. Alain găsise termenii împotriva mea prea duri și-l sfătuise să-i taie. îi spun că despre Țepeneag nu vreau să mai aud și că am închis definitiv acest capitol, ca și pe cel al lui Goma. Nu de altceva, dar sunt sigură că-i va comunica „mesajul14 lui Țepeneag, al cărui prieten incondiționat a rămas.

Vineri 29 august

Ieri am reparat greșeala cea fără de voie din luna mai, când, în loc să mă duc la Radio România pentru emisiunea promisă, mă aflam la Fundeni. Am avut un duplex de un ceas în direct cu Claudia Tița pentru programul ei „Față în față44. Nu din reacțiile ei prea entuziaste, ci văzând cât de repede s-a scurs timpul deduc că a ieșit bine. De fapt, enunț — ca de obicei — evidențe repetitive. Să fie vina mea dacă peisajul nu numai cultural din România nu-mi inspiră altceva? Interlocutoarea mea, dra Tița, care m-a primit cu prea multe superlative (gen „martoră și martiră11), îmi cere îngăduința să transcrie dialogul nostru pentru revista *Transilvania.* De ce nu?

Scrisoare de la Ileana Vrancea care ne trimite nu doar adresa Victoriei Ana Taușan, ci și fotocopia unei scrisori a ei din care aflăm cum a murit Marin Bucur de o boală necunoscută (cancer al ficatului?), simțindu-se sănătos și lucrând până în ultima clipă. A fost operat și s-a stins din viață la... Fundeni. V.A.T. n-a primit până azi scrisoarea pe care i-o trimiseseră imediat ce aflasem știrea.

Tot ieri, telefon de la nepoata Adrianei, llinca Gheorgliiu. Persistă să ne invite la spectacole lirice în scenografia ei, deși nu ne-am dus decât o prima și ultimă dată acum câțiva ani. Nu e de altminteri lipsită de talent și idei scenice. De data asta nu e doar spre a ne anunța că

face un spectacol pe liedurile lui Schubert, ne da noul număr de telefon al Adrianei, care a ajuns şi ea la o „reşedinţă medicalizată11, asemenea lui Greg, Mai urât spus, la.. . azil. O chemăm, e tristă, dar oarecum resemnată. Sunt sigură că dacă mi s-ar fi spus, în tinereţe, că doi buni prieteni ca Adriana şi Greg îşi vor sfârşi zilele la azil, aş fi reacţionat indignată. Nu numai că nu ajungeam să „concep11 bătrâneţea, dar îmi închipuiam că vom găsi posibilitatea să stăm cu toţii împreună şi să ne ţinem unii pe alţii. Era ca un pariu de generaţie, o solidaritate elementară. Şi iată că nu se poate. în afară chiar de condiţiile materiale, nici n-am urmat aceeaşi curbă şi nu prea mai avem — în afară de amintiri — ce să ne comunicăm. E atât de dezolant, încât nici nu mai e nevoie să comentez. Altfel, consacru restul paginilor şi timpului scâncetului.

Tot ieri, telefon de la Patapievici. Cum nu dăduse de noi deşi chemase de mai multe ori, începea să se îngrijoreze. Se declară acum mai „detaşat11, şi-a regăsit umorul (sunt prima sau singura, îmi aminteşte el, care îi atrăsesem atenţia că l-a cam pierdut). îl felicităm pentru prezentarea unei cărţi a lui Emest Bemea, într-a- devăr bine chibzuită.

Tot joi, trimit prin fax la *România literară* o „diagonală11 despre întâlnirea dintre Papă şi peste un milion de tineri la Paris („Urmaşul lui Petru11). O înregistrez şi pentru Deutsche Welle. M-am hotărât după lungi ezitări mai ales fiindcă îmi oferea prilejul Să atac ierarhia

Bisericii Ortodoxe din ţară. Lui Patapievici iui. astfel de „atac“ i-a fost cenzurat într-o cronică ce-i fusese cerută de Radio România.

Lumea liberă (nr. 464) începe să publice un nou „roman“ al lui Goma. De ce ghilimele? Goma continuă formula din *Jurnal,* vorbeşte despre sine (de astă dată cu amărăciunea mutării în Bel- leville), neuitând să mai atace şi să mai mintă ca la el acasă (reia noua lui fantasmă: V. şi cu mine l-am alungat *din exil).* Descrie tot ceea ce-1

înconjoară. Or, îl înconjoară tot mai puţini oameni şi cum nu mai sună nici telefonul, nici soneria de la uşă, oferindu-i conversaţii şi vizite pe care să le poată apoi deforma, textul lui seamănă cu un disc stricat de pe vremuri, împiedicat într-o singură notă. Toată lumea ştie că romanul modern e deschis oricăror divagaţii eseistice, dar până acum nu se confimda chiar cu Jurnalul. Există deci şi domenii în care Goma inovează. Parcă şi-a luat drept deviză: „înjur, deci exist.“

Visez spre dimineaţă din ce în ce mai urât. Deşi de mult nu mai caut „cheia viselor“, continuu să mă mir de absurditatea lor. De ce, de pildă, Manolescu se costumase as-noapte în călugăr franciscan pentru a se duce clandestin la Universitate şi-mi făcea semne să nu-1 deconspir? Altele izvorăsc din traumatisme precise. Nici nu mai pomenesc de visul în care uit să-i caut pe tata sau pe mama aflaţi în acelaşi oraş cu mine. Descifrarea e prea la îndemână. Dar de ce coşmarul cu bacalaureatul pe care trebuie să-l trec din nou şi care m-a părăsit în ultima vreme, după ce mă persecutase cu tabla lui neagră pe care mă aştepta, să-l descifrez, nu ştiu ce calcul. A luat sfârşit mai de mult şi coşmarul tipic al exilatului, care visează că s-a întors în ţară din imprudenţă şi se întreabă cum mai scapă de data asta (Eugen a făcut din el o piesă: *L 'homme aux valises).* în schimb, eu, care n-am ratat niciodată o emisiune, am această inexplicabilă obsesie. în vise, am pierdut benzile, n-am tehnicieni, nici text, nici colaboratori, se strică microfonul etc. Acestor rateuri în serie li se adaugă de câteva luni un gust sălciu, de parcă „1a ce bun?“ din registrul diurn ar trece, amplificat, la cel nocturn. Unde sunt nopţile mele cele bune, din care ieşeam fară să-mi amintesc nimic şi la trezire îmi venea să spun: nu visez, deci exist. Finalul acesta parafrazând pe cel din paragraful anterior ar putea lăsa impresia că evoluţia lui Goma mă preocupă constant. Nu e adevărat. *El,* de exemplu, n-a trecut niciodată în visele mele.

Duminică 31 august

Telefoane în şir: Gabriela Omăt. Obosită, cu probleme

„personale”, extenuându-se de data asta pe cele trei volume de *Memorii* ale lui E. Lovinescu ce urmează să iasă împreună cu *Aqua forte* într-un singur şi masiv volum la Minerva. Lui Z. Omea i-ar fi — după ea — teamă să nu-i facă Eugen Simion scandal că n-a luat întocmai versiunea lui. Reacţia lui Simion nu l-ar lăsa indiferent, deoarece tinde şi el'spre un fotoliu de academician. Oameni suntem, nu-i aşa? îi comunic, prin ea, să-mi trimită un contract, ca, la rândul meu, să-i cedez printr-o procura, ca pentru *Agenda „ Sburătorului* drepturile Gabrielei Omăt.

De data asta o chem eu pe Ileana Vrancea. Va refuza oferta de colaborare la *22* şi-mi va trimite, prin faxul Universităţii ebraice de la Ierusalim, răspunsul adresat Gabrielei Adameşteanu. Crede *mai* departe cu tenacitate că se cenzurează şi autocenzurează o seama de adevăruri stingheritoare de după ’89. N-o înţeleg: atunci de ce să n-o spună în *22* şi să aleagă o publicaţie din străinătate, ca *Dialog,* la care publicul din ţară nu poate avea acces?

De la ea aflăm numărul de telefon al Victoriei Ana Tăuşan (la primul prenume a renunţat semnându-şi scrisorile doar Ana), foarte sensibilă la această reluare de contact. împotriva ei (ca şi, în parte, a lui Marin Bucur) scriitorimea pare a fi stabilit un fel de cordon de protecţie: nimeni — cred — în afară de V. n-a scris despre poezia ei. De pe urma lui Marin Bucur au rămas o serie de lucrări nepublicate. Amărăciunea ei este de înţeles: n-a vrut să ceară de la Uniune nici măcar clasicul ajutor de înmormântare.

Zilele trecute: Mariana Marin, fidela şi în fază optimistă: şi-a luat o garsonieră, a comandat mobile noi, are alt număr de telefon şi impresia că-şi ia viaţa de la capăt. Dac-ar putea avea şi noroc...

Luni 1 septembrie

Virgil se duce la dr Mihăileanu fiindcă are din când în când palpitaţii pe care le socoteam nervoase. Surpriza nu vine însă de la inimă, ci de la tensiune. în loc de hipotensiunea sa obişnuită, deodată 21 şi după vreun sfert de oră 19. Incredibil. Dr M. îi da imediat betablocante. De

efectul lor vor depinde examenele şi analizele ulterioare.

Sunt uluită. Acceptam destul de uşor să fi intrat eu în zona riscurilor şi a incertitudinii, dar nu el.

Miercuri 3 septembrie

Respir uşurată: după doar o zi şi jumătate de medicamente, V. nu mai are decât 12 tensiune. Doctorul Cohen îi şi scade dozele prescrise de Mihăileanu. E parcă altă viaţă.

Mai-binele a început de ieri după-amiază. Primisem pe la prânz un telefon de la Adrian Oprescu, când poate veni să ia caseta din *Memorialul durerii* pentru Casa Română. Convenim pe la 6, după plecarea lui Cristo venit să-şi ia articolul din *România literară.* Acesta e încă de faţă când ne cheamă Gabriel, chipurile, de la Bucureşti. E aproape duios regretând că vărul său ne poate vedea şi el nu. („Daca am sta în acelaşi oraş!“ suspinăm împreună.) Nu prelungim, fiindcă Gabriel e stingherit că-1 aude şi un străin. îl sunăm imediat ce pleacă Cristovici. Cădem pe robot şi ne hotărâm să-l rechemăm când va sosi vărul său. La 6, privind după altceva pe fereastră, îl văd sosind pe Gabriel şi într-o secundă înţeleg: i-a reuşit în sfârşit suipriza pe care o pregătise de data trecută când improvizase exact acelaşi scenariu, dar fusese trădat de vărul său care înţelesese invers: că trebuie să ne avertizeze de sosirea lui.

Pentru prima oară a venit complet incognito. Ne bucurăm împreună o seară întreagă de marea reuşită a planului său. Şi ne destindem. Cred că din toţi mai mult sau mai puţin prietenii noştri este singurul cu care putem vorbi cu inima deschisă. Cu darul său de povestitor, Bucureştiul devine fabulos, caricatural şi sublim. Iar oamenii evocaţi de el: mai reali decât realitatea. (Pe unii nici nu-i mai putem vedea fără să ne podidească râsul.)

Nu ne ţinem doar de râs. Niciun aspect grav nu e evitat. De pildă, Gabriel vrea să recupereze intelectual cei şapte ani „pier- duţi“ cu Humanitas şi viaţa de personaj public. De unde traducerea cotidiană a trei pagini din Heidegger (pe care o continuă şi la Paris) şi hotărârea de

a-şi schimba stilul de viaţă.

Azi a telefonat din nou, liniştit ca şi cum am avea eternitatea în faţă. Gabriel nu l-a putut însă îndupleca pe Y. să-i dea Jurnalul de publicat în volum.

Doina Jela, de la Humanitas. A mai văzut o seamă de „martori" (pe Hamzea, de pildă, incriminat în lotul Caraion: nu numai că trăieşte *— la Braşov —, dar şi scrie în *Vatra),* şi-a continuat ancheta poliţistă, însă Gabriel a rugat-o să nu mă mai ţină la curent ca să-mi facă „surpriza" la publicarea cărţii.

în *Vatra* (nr. 7), articol injurios al lui Ara Sişmanian împotriva lui Tudoran, tratat aproape ca un agent de Securitate. „Familia" a înnebunit. Ea îi scrie scrisori injurioase lui Liiceanu, el este nu doar de o violenţă, ci şi de o vulgaritate fară seamăn. Goma face emuli. El cel puţin îşi arogă dreptul de a judeca (greşit) în nifme- le unei disidenţe al cărei membru marcant — şi la un moment dat singurul — a fost. Ceea ce nu e cazul celor doi S. Ce-au făcut ei pentru „cauză" de-şi dau asemenea aere justiţiare?

înjurătura şi vocabularul obscen de vulgar nu se mai limitează azi la Vădim Tudor şi la alţii de aceeaşi teapă. Cristoiu, care încercase să-şi facă uitată activitatea pe timpul când era în grupul fiului lui Ceauşescu — şi cam reuşise —, îşi dă, de la victoria opoziţiei democrate, arama şi stilul pe faţă. Arama: a devenit ilies- cian. Stilul: mahalaua pur şi simplu. Gabriel ne-a arătat un articol al lui de-a dreptul abject împotriva Gabrielei Adameşteanu, căreia nu ezită să i se adreseze cu „fă". Gabriela i-a intentat proces şi mă tem că nu-1 va câştiga. A fi mitocan nu echivalează juridic cu a calomnia.

Procurorul general numit de Iliescu pentru recursul în anulare al caselor furate de statul comunist şi recâştigate de proprietarii lor, Cochinescu, a fost în sfârşit demis. înseamnă oare că şedinţa de tribunâl din septembrie prin care statul îmi relua apartamentul din bulevardul Elisabeta nu va mai avea loc? Va trebui să-i telefonez lui Dom Cosma, să-l întreb.

Joi 11 septembrie

Cum ne-mpresoară Răul din toate părţile! I-am telefonat astă-seară lui Doinaş să-i spunem că sunt gata textele pentru *Secolul 20.* Răspunde Irinel Liciu cu o voce ce mi se pare îngrijorată. Când o întreb cum merge, şovăie: nu prea bine. Insist şi aflu: acum trei săptămâni Doinaş a avut un atac cerebral. Este spitalizat la Elias, un~ de-1 vor mai ţine două săptămâni. E ceva mai bine, dar nu reuşeşte încă să umble singur. Doctorii sunt optimişti, va recupera. Ce spaimă însă! El care acum un an îl uimea pe Niki făcând turnee electorale pentru PAC în Maramureş, frecvent şi în condiţii precare. Mereu vertical, neobosit, de departe cel mai falnic dintre noi. Vârsta arterelor ajungându-te din urmă..,

Dar Mona Ţepeneag, neatinsa de bătrâneţe, e internată şi ea: operaţie grea din care nu-şi revine după o săptămână.

Antonia Constantinescu se pregăteşte să i se scoată pur şi simplu un rinichi. Şi ea nelovită de senectute.

Vona —- am cinat cu el şi Sanda Niţescu la fostul restaurant al ambasadei (şi unii spuneau al Securităţii), „Doina“ — şi el cam străveziu între perspectiva unei noi operaţii şi o nouă călătorie în România.

Gabriel, cu care am petrecut o seară cinând la restaurantul gastronomic care-1 minunează mai departe, a făcut şi el o criză: piatră la rinichi. Şi un lumbago. Ne telefonează azi de la Bucureşti

— a sosit ieri — unde se simte din nou în formă. Numai că a rămas cu o frică: să nu i se mai întâmple aşa ceva la Paris şi să fie internat într-un spital pe care n-ar avea cum să-l plătească. Presupun că astfel mă va înţelege mai uşor când nu vreau să-mi ofer luxul unei crize la Bucureşti. Aşa vom arăta în curând: bolind fiecare pe la vetrele noastre?

Parcă am început să mă cam tem.

Ca să revin în cotidian (şi vâltoare): telefon cu Gabriela Ad. convinsă că va câştiga procesele împotriva lui Cristoiu şi Tudoran în vreo doi ani. Ea mai umblă cu deceniile! Mi se pare mie sau e cam dezamăgită că n-am

sărit cu toţii s-o apărăm de Cristoiu? Poate că are dreptate, nu suport însă să mă înjur pe prispă cu mitocanii.

Contractele şi răspuns spăşit de la Ion Marinescu, Editura Gra- mar. Apărarea lui e convingătoare; noua lege a drepturilor de autor nu s-a votat decât în 1996, el scosese romanele tatei şi traducerea din *Odiseea* în 1995, înainte ca moştenitorii să beneficieze de 20 de ani în plus.

Corespondenţa şi cu Papahagi, care ar vrea să facem cu toţii un fond de arhivă la Facultatea de Litere de la Cluj unde a depus deja corespondenţa cu scriitori din exil relativ la Dicţionarul scriitorilor. V. îi promite o colecţie din *Limite,* alta din *Ethos.*

Faxez, tară rezultat de altminteri (las doar mesajul pe robot), la Uniunea Scriitorilor pentru a refuza — politicos — invitaţia la al doilea colocviu la Neptun cu scriitorii din străinătăţi. în octombrie. Data trecută, Laurenţiu Ulici i-a cam dus pe hotărnicii noştri pe la Iliescu, de la Neptun la Cotroceni. De data asta nu cred însă ca îi va perinda pe la Constantinescu. N-are nevoie. N-a devenit prolixul nostru comentator de tinere generaţii de pe azi pe mâine senator ţărănist? îl susţine puterea şi fară să-i mai ceară plată-răsplată. De fapt, nu am nimic deosebit împotriva lui UKci. Mă exasperează însă felul în care se-întmchipează visul lor de a se face cunoscuţi peste hotare: cu banii de la stat să facă o editură română la Paris (?!) beneficiind şi de sprijinul colegilor din exil. „Colegii" vin la astfel de colocvii să se fălească cu reputaţia lor din străinătate (cele mai deseori inexistentă) şi nu ca să lanseze pe alţii. E ceva insuportabil de provincial în asemenea reuniuni veleitare.

In *Lumea liberă,* continuă „romanul" lui Goma. Compară aiurea datele vieţii lui cu cele ale lui Stere. Nu coincid deloc, nici anul, nici luna, nici ziua, dar ce contează din moment ce amândoi au fost „persecutaţi" de societatea românească? în plus, datele puse pe două rânduri mai ocupă câteva pagini din spaţiul pe care nu mai are cu ce să-l umple.

Vineri 12 septembrie

Azi-diminpaţă, m-am trezit cu o frază în cap:

„România este o ţară rămasă într-o suburbie a destinului."

Articolul penibil al lui Sandrine (Alexandra Laignel-Lavastine) asupra *Jurnalului* lui Sebastian *{In Le Monde,* 12 septembrie) din care nu reţine, fireşte, decât antisemitismul prietenilor săi. De altminteri articolul se intitulează „La rhinocerisation d'Eliade, Cio- ran et quelques autres". Pe Noica îl lichidase într-o teză, pe Cioran într-un studiu publicat în *Le Debat* şi intitulat, prin perifrază, „De l'inconvenient d'etre fasciste". Acum i-a venit rândul lui Eliade.

Mai este incriminat şi Camil Petrescu. Iar cele câteva şedinţe de curăţat zăpada la care Sebastian a fost silit să participe devin „le travail force auquel il sera astreint au cours des annees de la guerre, â l'instar de Paul Celan et de Serge Moscovici"[45]. Ar fi o sfidare să reduci la nimic aceste zile de umilinţă, dar, dacă le compari cu deportarea din Paris a unui Fondane, îţi dai seama că există şi în Rău grade ce pot avea o importanţă vitală.

Liricoid, Reichmann, într-o coloană alăturată, descoperă la Sebastian „une tristesse cosmique" şi insistă asupra polemicii bu- cureştene „sur 1'amalgame hideux entre la Shoah et la douleur roumaine pendant Ies quatre decennies d'imposture communis- te"[46]. „Durerea" românească astfel minimalizată s-a soldat cu 3 milioane de intrări în închisoare şi 25 de milioane de ani de puşcărie. O nimica toată, nu-i aşa?

Duminică 14 septembrie

Sâmbătă, V. la Mihăileanu. Tensiunea e bună (15/8), dar inima „extrasistoleaza". Va lua deci şi el calea analizelor şi examenelor. Sper să nu ajungă la aceleaşi rezultate ca mine.

La „chinezi", vineri seara, cu Al. Călinescu şi doamna. Se întorc definitiv la Iaşi, după cei trei ani de Paris. Nu se plâng decât de mutatul cărţilor. în rest, îl

---

45 „munca forţată pe care va fi obligat s-o facă în anii războiului, ca şi Paul Celan şi Serge Moscovici" (n. *ed.).*

46 „despre amalgamul hidos între Shoah şi suferinţa românească de-a lungul celor patru decenii de impostură comunistă*[1] *(n. ed.).*

aşteaptă catedra şi, poate, direcţia *Convorbirilor literare.* Cât au stat aici, ne-am văzut puţin, dar ne-am înţeles foarte bine.

Aseară, lung telefon de la Mihnea întors de la Congresul PD. Ar vrea să ni-1 povestească pe larg, îl opresc însă, aproape nepoliticoasă, fiindcă suport cu greu justificarea partidului lui Petre Roman (şi în primul rând a lui Roman însuşi) mai ales după scandalul pricinuit de Valerian Stan, care a făcut publică lista locuinţelor distribuite sau autoatribuite ilegal. Or, ea începe cu Roman şi Severin. Valerian Stan a fost dat afară de Ciorbea pentru a se salva coaliţia cu PD-ul, la insistenţele sau cererea lui Roman. Andrei Comea, întru apărarea PD-ului, a scris un editorial nedemn (în *22),* iar Gabriel Andreescu i-a răspuns regăsindu-şi o parte cel puţin din bunul său simţ. Aflu din presă că şi Doina Comea şi-a dat cu părerea şi indignarea în *România liberă* contra lui V. Stan: punând coaliţia la încercare, el ar deschide calea neocomuniştilor, unica alternanţă posibilă. Dacă actorii politici au scuza pragmatismului când nu ţin seama de dimensiunea etică, nu acelaşi lucru se poate admite de la un „spectator angajat", care şi-a făurit o „voce“ publică întemeindu-se doar pe morală.

în *Le Nouvel Observateur* (11-17 septembrie) la rubrica „Les Uns, les autres“, un portret al Regelui Mihai intitulat „Le Roi et le paysan“ rezumând un fapt poate nu numai divers: un ţăran şi-a lăsat prin testament casa şi bucata lui de pământ Regelui Mihai, să nu se mai spună că „Regele nu mai are nicio proprietate în ţara lui“. O poveste care — remarcă gazetarul francez — l-ar fi putut inspira pe La Fontaine.

Luni 15 septembrie

Telefon: M.-F. plângând. Joi, chiar în ziua când apărea articolul din *Le Monde* împotriva lui Cioran — mă speriasem că-i va face atâta rău — Simone Boue a murit. S-a înecat în Vendee. A fost imediat recuperată de fratele ei, iar înmormântarea a avut loc la Paris, fără ca nimeni dintre prietenii ei sa fi fost anunţat. Toate acestea M.-F. le-a aflat

de la Fouad, un poet, prieten cu Cioran. Simone lăsase, prin testament, executor testamentar pentru opera lui Cioran pe Guilloux de la Gallimard. Alt telefon, de la Sanda Stoâojan care aflase şi ea, via Patrice Bollon-Matzneff. Cu toţii căutăm sa ştim amănunte, de parcă acestea ar ţine loc de consolare: cum s-a înecat, înotând sau stop cardiac, în larg sau aproape de mal? Şi n-avem pe cine să întrebăm.

Şoc mai puternic decât mi-aş fi închipuit. Ne vedeam destul de rar şi de fiecare dată se ţesea între noi un fel de complicitate surâzătoare. Şi lui V., şi mie ne plăcuse de la început stilul ironi- co-afectuos în care Simone vorbea despre Cioran sau se purta cu el. îmi vine stăruitor clişeul cu „le Radeau de la Meduse“. Pierim unii după alţii, parcă ţi-ar veni să dispari mai repede ca să pui capăt acestui lanţ necrologic.

Al dpilea telefon de la M.-F.: Rodica a făcut aproape o criză după ce-a aflat, M.-F. diagnostica chiar un preinfarct. Al treilea telefon: trecuse doctorul şi Rodica se calmase.

Marţi 16 septembrie

In sfârşit o veste bună! Telefonează la prânz Dorn Cosma: am câştigat definitiv apartamentul din fostul bulevard Elisabeta. Nu-mi dau seama care vor fi urmările practice (de câţi ani va dispune „chiriaşul" pentru a-şi găsi o altă locuinţă), dar esenţialul pentru mine constă în izgonirea din casă a celui care a condamnat-o pe mama: procurorul Ioan Nistor înscris în cartea de imobil din aprilie 1959, la câteva luni deci după procesul din ianuarie acelaşi an. Deşi la pensie, mai lucrează la procuratura militară tocmai în sectorul recursului în anulare.

Rămâne de ştiut dacă voi mai trăi destul pentru a-1 da afară şi a organiza Casa Memorială „E. Lovinescu", cu o cameră, cea din fund, rezervată mamei.

Doina Jela, căreia îi telefonez la Humanitas, e fericită de ştire şi aproape sigură că vom reuşi să-l izgonim repede datorită scandalului ce va fi organizat pentru lansarea cărţii ei despre procesul mamei, asociindu-se şi Uniunea Scriitorilor spre a reclama Casa Memorială. D.J. îl va contacta pe Doru Cosma să-i dea amănunte despre

„chiriaşul" al cărui nume nici nu pare a-1 fi reţinut, în ciuda faptului că i l-am spus de mai multe ori. S-ar fi dus chiar în seara asta, dar i-a promis lui Geo Dumitrescu că trece pe la el. S-a ţesut între ei o bună prietenie. Mă bucur în primul rând pentru Geo, singuratic, cam ursuz şi destul de ocolit'de contemporanii săi scriitori.

O masă rotundă în *Contemporanul* împotriva lui Goma, dar, stăruitor, şi a noastră. Ne-a trimis Ţepeneag „pentru informaţie" trei numere (14,28 august şi 4 septembrie) din această „idee europeană". Participanţi: Breban, Ţepeneag şi... Alain! Semnul de exclamare îl priveşte doar pe acesta din urma (cu ceilalţi doi suntem obişnuiţi). E drept ca Alain nu dă în V. şi în mine (deşi afirmă şi el nişte neadevăruri flagrante, de pildă că îi împingeam pe scriitori să rămână în exil). Dar simplul fapt de a participa „â la curee"

— chiar fără să latri — mi se pare cel puţin deplasat pentru cineva care ne-a fost colaborator fidel timp de 15 ani de zile. Altă relaţie amicală pentru care verbele trebuie puse la trecut.

Ţepeneag şi Breban recunosc că au plănuit Uniunea Scriitorilor din Paris împotriva noastră. V. şi cu mine, nefiind scriitori, ci doar jurnalişti, n-aveam ce să căutăm în breasla de unde aveau să ne elimine ei. Ţepeneag regretă doar că nu şi-a controlat bine tactica; nu se aştepta ca atâţia scriitori să fie de partea noastră. Adevărul pe care evident nu i-1 spune lui Breban este că, la întâlnirea din cafeneaua de pe avenue Rapp cu M.-F. şi Alain martori (acum îmi dau seama cât de univoci), Ţepeneag a dat înapoi şi ne-a propus să-l sacrifice pe Breban, dacă îi asigurăm participgjea noastră.

în rest, amândoi îşi dezvăluie, până la puerilitate, vanitatea şi invidia. Breban, ulcerat când a văzut în standul de la Humanitas, de la primul Târg al Cărţii de la Neptun, portretul meu alături de cel al lui Cioran, a dedus că Liiceanu încearcă să se impună în lumea literară prin mine. Până atunci numai el, Breban, îl sprijinise, ca de la mai mare la mai mic.

Ţepeneag n-a suportat, ca şi Goma, că am stat la Liiceanu acasă, dar l-a înnebunit mai ales „triumful" de care ne-am bucurat. Mulţimea de la lansarea din curtea GDS, „covorul roşu“ desfăşurat pentru noi continuă să-i stea pe suflet şi în memorie ca un ghimpe.

Deşi într-un limbaj civilizat şi cu minciuni mai puţin evidente, această „analiză critică" a *Jurnalului* lui Goma nu e mai veridică decât *Jurnalul* criticat.

în acest timp, Goma continuă în *Lumea liberă* (467) romanul său *Altina* cu, în loc de personaje, aceleaşi ieremiade, pe tema: cum i-a topit Liiceanu cartea. Bate apa-n piua resentimentelor sale.

Cât m-am săturat de ei toţi!

La Mona, telefonez pe la ora mesei ca să nu dau de Ţepeneag. îi este ceva mai bine. în schimb, Gabi lonescu — îmi telefonează de două ori pentru Simone — are o pată pe plămâni. Mai vorbesc şi cu Antonia, va fi operată şi ea la 2 octombrie.

Ca să continue şirul, neapărat.

Miercuri 17 septembrie

Am vorbit la prânz direct cu Doinaş (i-au pus în sfârşit telefon în cameră). Are o voce şi un optimism cât să ridice moralul tuturor confraţilor din România. Nu va mai sta mult acolo. Doar vreo două-trei săptămâni! Cât să reînveţe sâ meargă. E emoţionat că ne aude. Noi la fel.

Gabriel ne cheamă după ce-a citit cele vreo şase-şapte numere din *Contemporanul* cu discuţia Breban-Ţepeneag-Paruit. (Ne-a mai trimis azi trei numere Ţepeneag, deşi nu ne priveau defel.) Gabriel e poate singurul care are reacţia cea dreaptă: de uimire faţă de un atât de jos nivel nu numai intelectual, ci şi moral. „Cum să trăieşti — se întreabă el — calculându-ţi toate gesturile, elanurile, faptele doar în funcţie de un interes anume sau de un rost ascuns al lor?“ Cu o asemenea sensibilitate viciată de invidie, tot ceea ce spui sau înfaptuieşti nu poate fi decât josnic. Personajele în chestiune (chiar prefer să nu le mai numesc) atacându-1 pe Goma nu fac decât să-i mimeze frustrările, micile şi marile aranjamente cu

minciuna profitabilă. De aici până la mârşăvie drumul e neted şi nu prea lung. în jurul acestor purtători de virus ar trebui stabilit un cordon sanitar. Contaminarea Goma are proporţii mai mari decât Mişcarea Goma. E o ironie a istoriei sau o farsă de smoală?

Duminică 21 septembrie

De aplicat relaţiilor noastre cu alde Goma-Ţepeneag această zicală, pare-se americană: Nu există faptă buna care să rămână nepedepsită. Ne-a spus-o Valentin Feyns venit să ne vadă cu soţia (Dana). Ne înştiinţase telefonic din Washington, unde acest chimist e refugiat din 1970 şi ceva, că ar dori să ne întâlnească într-una din cele trei zile pe care le va petrece la Paris. Cum ne vorbise de el Gabriela Ad. şi îi citisem în *22* câteva texte, dintre care unul sunând extrem de just despre deportările în Transnistria, l-am primit cu plăcere. Ne-a adus două mari „postere“ cu semnăturile românilor americani cerând admiterea României în NATO. Chiar fără rezultat, iniţiativa şi prezentarea grafică sunt frumoase. Ne impresionează buna sa calitate atât intelectuală, cât şi umană.

Primim de la Ileana Vrancea scrisoarea Gabrielei Adameşteanu cerându-i colaborarea la *22* şi răspunsul ei. Pe cât de concis e textul, cam rece, al Gabrielei, pe atât de încâlcit este acela al Ilenei Vrancea. îl citim V. şi cu mine de două ori înainte să înţelegem ce vrea exact: să se ţină seama mai întâi de tezele ei publicate din ’89 încoace în *Agora* şi în *Dialog.* Crede că n-au fost discutate deoarece stinghereau dezinformarea întreţinută sistematic. Noi susţinem că intelectualii din ţară nu citesc publicaţii din exil, mai ales când sunt bătute la maşină şi conduse de necunoscuţi, precum *Dialog.* I.V. e de bună-credinţă, de o desăvârşită cinste intelectuală, dar am impresia că prea vede comploturi acolo unde nu e vorba decât de neglijenţă, delăsare şi alte nenumărate mici păcate ale intelectualităţii noastre. De pildă, nu-şi trimite cartea la Humanitas unde Liiceanu i-a cerut-o de mai mulţi ani deoarece nefiind de faţă nu e sigură că nu va interveni o cenzură ocultă la nivelul corecturii.

Tot din Israel, am primit două cărţi publicate la Bucureşti în Editura Eminescu: de Iosif Petran un roman, *Portul pustiu,* iar de Sebastian Costin o culegere de poeme, *Pădurea de aur.* Din Ger- mania, de la Dan Dânilă, o ediţie bilingvă din *Baladele* lui Vil- lon traduse de el. Cu singurul dintre ei pe care l-am cunoscut, Iosif Petran, întrerupseserăm relaţiile când îl atacase pe Goma ca... antisemit.

Telefon azi cu Doinaş, care speră să i se dea dramul acasă pe la sfârşitul săptămânii. Gabriel ne-a telefonat aseară că l-a văzut în ajun şi că e uimit de moralul lui de fier. Astăzi însă vocea lui mi s-a părut mai puţin tonică. S-ar putea să fie de vină şi legătura telefonică. Impresia de voce tremurată mi-a dat-o şi Geo Dumitres- cu când V. l-a chemat spre seară să-l anunţe că a terminat textul despre *Albatros* pe care Geo i-1 reclama cu o insistenţă ce-i expulza chiar umorul.

Citit cu o iritare crescândă întrevederile lui Jean Baudrillard cu Philippe Petit, apărute recent la Grasset, sub titlul *Le paroxyste indifferent.* Titlul conţine singura teză interesantă a cărţii: paroxismul ar fi penultima clipă înainte de sfârşit (de la echivalentul în latină al lui ,,paroxiton“): „Le moment interessant est celui du pa- roxysme, qui est non pas celui de la fin, mais juste avant la fin.

La pensee paroxystique est en avant-demiere position avant l’ex- tremite ou il n’y aura plus rien a dire“[47] (pp. 68-69). N-am nimic împotriva situării în pre-Apocalips (deşi am impresia că am trăit în cotidianul secolului XX chiar Apocalipsul), dar cer să mi se propună o analiză fie riguroasă, fie înflăcărată a acestei situări şi nu vraful de afirmaţii peremptorii cu care te nauceşte Baudrillard. Mai e ceva. Avea dreptate Furet: intelectualul occidental în general, francez îndeosebi nu va putea suporta uşor golul lăsat de spulberarea ideologiei comuniste. Va încerca să-l

47 „Momentul interesant este cel a! paroxismului, care nu este cel al sfârşitului, ci acela dinaintea sfârşitului. Gândirea paroxistică ocupă penultima poziţie înaintea extremităţii în care nu mai este nimic de spus." *(N. ed.)*

umple şi va refuza cu încăpăţânare să facă „le travail de deuil“. Va readuce în plină actualitate procesul fascismului doar pentru a nu se deschide acela al comunismului.

Curios este că şi un scriitor degajat de mitologiile stângii ca George Steiner, când deploră sfârşitul unei civilizaţii a lecturii în *Passions impunies,* dă drept exemplu de ţară unde cartea şi-a prelungit prestigiile ei Uniunea Sovietică. Ar avea dreptul de a o face dacă ar adăuga că, în regim comunist, oamenii n-aveau altă „distracţie" decât lectura. în plus, Cartea stăpână a fost în acelaşi timp, sub un astfel de regim, Cartea cenzurată, Cartea interzisă, Cartea asasinată. Fără Rugul cărţii, cultura în comunism ar rămâne o enigmă nedezlegată.

Marţi 23 septembrie

Extrem de iritată, aproape indignată, de editorialul lui Manolescu din *România literară* (nr. 37), „Şerban cel Rău“. Poate n-ar trebui, deoarece totul decurge din teoria lui mai veche — tot atât de inadmisibilă — că în România s-a rezistat prin cultură şi că nu era nevoie de samizdat fiindcă tot ce era bun se publica. Acum face elogiul spiritului critic al lui Cioculescu, uitând circumstanţial să adauge că el se oprea la graniţele indicate de putere. Trebuie să-ţi aminteşti de episodul relatat de Ion Ioanid când Radu Cioculescu a refuzat să-şi mai vadă fratele după ce acesta îi făcuse, în cursul unei „vizite" la închisoare, elogiul deşănţat al regimului sau să citeşti în presă elogii delirante despre Ceauşescu (V. pretinde chiar că a depăşit în cantitate pe C.Vadim Tudor) ca să masori mai exact aberaţia din concluzia lui Niki calificându-1 pe Şerban Ciocules- cu drept „emigrant interior11, „disident11, „opozant11.

Dacă nu-i scapă din vedere acest editorial, Goma are cu ce să-şi hrănească polemic „romanul11 şi articolele vreun an de zile.

Scrisori de la Victoria Ana Tăuşan şi Doina Jela. Prima ne trimite fotografii cu Mănăstirea Suzana unde a fost înmormântat Marin Bucur, a doua mă lasă să înţeleg că Liiceanu îi cere mai departe să păstreze misterul asupra

cărţii (mama) ce-ar urma să apară destul de curând.

••

Duminică 28 septembrie

Dintr-un articol al lui Grigurcu (, A treia marginalizare11—*Jurnalul literar* nr. 27-30) aflu că „apoliticii11 şi-au făcut o Fundaţie pentru Republică şi Democraţie — în replică probabil la Fundaţia Soros. Preşedinte (se poate altfel?) Iliescu; vice: Răzvan Theodorescu. Printre membri, mult aşteptaţii: Eugen Simion, Ileana Vulpescu, Fănuş Neagu, Radu Beligan, Valentin Lipatti, Ecaterina Oproiu.

Polonia renunţă la cârjele ei comuniste, dreapta *(Solidarnosc* plus formaţia lui Geremek) câştigă alegerile legislative. Coaliţie dificilă din pricina animozităţii şefilor celor două formaţii, dar obligatorie spre a face faţă unui preşedinte al Republicii, fost comunist (oricât de *playboy* al social-democraţiei se arată el acum).

în *Le Monde* (23 septembrie) un inedit al lui Furet scris nu cu mult înainte de moarte şi care ne face să regretăm încă o dată că nu ne vom mai putea sprijini pe luciditatea sa, atât de rara în peisajul francez:

„Contrâirement â ce qu'on aurait pu croire, PefFondrement du communisme sovietique s'est accompagne d'un deplacement des opinions publiques de l'Europe de l'Ouest vers la gauche. Le capita- lisme est victorieux, devenu meme l'horizon unique de l'humanite. Mais plus il est triomphant, plus il est deteste. En fait, il a perdu avec 1'Union Sovietique un de ses meilleurs faire-valoir, qui le con- stituait par contraste en vitrine de la liberte.[...] Le curieux de l'af- faire est que la gauche europeenne n'est tenue pour responsable ni de ses complaisances, ni de son soutien â l'egard de ce socia-lisme-Iâ («Ie sociaiisme policier» de l'Est).“[48]

48 „Contrar a ceea ce s-ar fi putut crede, prăbuşirea comunismului sovietic a adus cu sine o deplasare a opiniilor publice din Europa de Vest spre stânga. Capitalismul a învins, el a devenit chiar singura perspectivă a umanităţii. Dar cu cât este mai triumfător, cu atât este mai detestat. în realitate, o dată cu Uniunea Sovietică el a pierdut unul dintre cei mai buni termeni de referinţă, care-1 facea să pară prin contrast o vitrină a libertăţii. [...] Partea curioasă este că stânga europeană nu este socotită responsabilă de actele ei de complezenţă, nici de sprijinul adus acestui socialism

Iar despre Franţa lui Jospin:

„Son electorat lui offre le miroir d'un pays autiste, obsede par sa particularite, ses statuts, son service public, son regime de pro- tection sociale et devenu une enigme pour la monde de cette fin de siecle â force d'en ignorer Ies lois.“[49]

V. i-a trimis în sfârşit textul despre *Albatros* lui Geo, eu va trebui să faxez o „diagonală11 — din nou cu arhive şi dosare — pentru *România literară,* lată-ne deci mai la zi cu promisiunile.

Aseară, la Sanda Niţescu, cu Vona, Cazaban, Cristo şi o prietenă de-a Sandei de la France Internationale pe care n-o cunoşteam, Mariana Ioan. „Finul11 ne arată primele sale două filmuleţe. E dotat, dar, fireşte, şi devorat de dorinţa de a cuprinde marile probleme ale omenirii în 5-6 minute de peliculă.

Câteva clipe doar de nelinişte când lui Vona i s-a făcut rău. Fără legătură cu restul convorbirii, la un moment dat, şi-a exprimat marea mulţumire că o dată cu procesul lui Papon se arată, pentru prima oară, vinovăţia regimului de la Vichy. I-am amintit că vinovăţia fusese dezvăluită şi confirmată imediat după eliberare, cu procesul Petain-Laval, amândoi condamnaţi la moarte (al doilea chiar executat). N-am mai avut timp să enumăr şi uciderea lui Bra- siliach, anii de închisoare ai lui Rebatet sau diversele acte de răzbunare, de la femeile rase în cap până la execuţiile colective de colaboratori, deoarece Vona se înfierbântase: „însă de abia acum

Franţa se recunoaşte vinovată de deportarea şi exterminarea evreilor!" Am crezut, brusc, că are un atac. Sensibilitate exacerbată la acest subiect sau simplă coincidenţă? A trecut cu Sanda în camera cealaltă, Vladimir i-a adus o aspirină, peste câteva minute s-a reîntors printre noi, i-am deschis fereastra şi totul a intrat în ordine. Poate n-am făcut bine că i-am dat replica, dar nu

(«socialismul poliţienesc» din Est).“ *(N. ed.)*

49 „Electoratul îi oferă oglinda unei ţări autiste, obsedată de particularismul ei, statutele ei, serviciile ei publice, regimul ei de protecţie socială şi devenită o enigmă pentru lumea acestui sfârşit de secol, căreia îi ignoră legile." *(N. ed.)*

pot să-mi tratez prietenii ca pe nişte handicapaţi mentali ce nu trebuie contrariaţi în ideile lor fixe. Altfel, seară agreabilă copiată parcă punct cu punct pe cele din ultimii zece ani. Doar actorii se mai schimbă. Nu mai e, de pildă, Christinel şi, cum nu va mai avea puterea să sosească până la Paris, nu va mai fi niciodată.

Telefonat şi lui Doinaş (tot cu vocea lui triumfătoare, ne spune că va mai sta câteva săptămâni la spital), şi lui Irinel (s-o încOra- jăm — ea şi-a cam pierdut vocea), şi Monicăi Spiridon ce ne scrisese că un redactor de la *Secolul 20* aşteaptă textele noastre (le vom trimite lui Doinaş — aşa ne-a cerut el).

Marţi 30 septembrie în *România literară* primită azi-dimineaţă: a murit la 18 septembrie Arşavir Acterian, cu o zi înainte de a fi împlinit 90 de ani! La penultima noastră călătorie — în 1996 — nu l-am mai văzut, ca de obicei, la Barbu Brezianu. Surzise prea tare şi devenise mai retras, poate chiar ursuz. Mi se pare bizar că Barbu B. nu ne-a înştiinţat, doar ştia cât ţinem la el. Arşavir a avut totuşi norocul de a nu dispărea înainte să-şi publice şi sora, şi fratele, şi pe el însuşi, lăsând însă impresia — desigur justificată — că, în modestia sa lucidă, cei doi i se par mai însemnaţi ca el.

Ne cheamă Mimi Biemel: a regăsit caseta convorbirii radiofonice cu Jeanne Hersch pe care am înregistrat-o în locuinţa lor pariziană. I-a plăcut foarte mult şi voia să ştie dacă o am. împlineşte 88 de ani, e în stare bună, dar s~a hotărât să-şi „facă bagajele'1, împarte şi cărţile din bibliotecă, ne propunea tot Soljeniţân: îl avem.

Am revăzut serile trecute la televiziune *La Terrazza* lui Ettore Scola cu aceeaşi jubilaţie ca prima oară. Pe atunci aveam în jur de 50 de ani şi eroii filmului, cu toţii ajunşi sau de abia trecuţi de acest prag de 50 de ani, înecaţi în ratare şi vârstă, ni se păreau gemeni. Curios, tot gemeni îi simt şi azi, deşi au mai trecut vreo 20 de ani şi dintru început nu le-am împărtăşit iluziile şi deci nici deziluziile „revoluţionare". Sunt destule alte filme care, pe plan pur estetic, mi se par superioare, dar aparatul de

filmat al lui Et- tore Scola surprinde ca niciun altul trecerea ineluctabilă a timpului, dezbărând tristeţea şi chiar sfâşierile de orice conotaţie sentimentală, prin ironia şi cumplită, şi înţelegătoare cu care sunt privite personajele şi — prin ele — noi înşine.

Pe „terasa" noastră s-au perindat atâtea umbre, încât mă întreb cum de mai este loc — şi încă destul! — pentru nou-veniţi.

Telefonează Mihnea. Top secret: preşedintele Albaniei i-a propus să-i devină consilier.

Azi înregistrăm pentru Deutsche Welle: V. două texte cu *Albatros,* eu unul cu legea accesului la dosare. Şi trimitem cum am convenit „materialele" cu exilul: lui Doinaş, pentru *Secolul 20.*

Miercuri 1 octombrie în *Jurnalul* său (de ani de zile publicat de *Vatra)* Mircea Zaciu ne pomeneşte în numărul 8 pentru prima oară. De când a debarcat în Germania pe la sfârşitul anilor ’80, ne-a scris să-l ajutăm, cu atâta insistenţă şi de atâtea ori, încât presupuneam că ne socoteşte prieteni, mai ales că în mai multe rânduri vorbiserăm la radio despre nepublicarea *Dicţionarului* său. Pe acest ton, al prieteniei, ni se şi adresase pentru bibliografia la articolele din dicţionar despre noi. Auziserăm acum câteva luni, după ce se manifestase la Centrul Cultural al Ambasadei de la Paris de sub direcţia lui Vir- gil Tănase (acum „demisionat", în sfârşit), că Zaciu, închipuindu-şi că-i vom reproşa această „participare", cam începuse să ne vorbească de rău. Dar vag, în dodii. Acum e clar. Comentând la 27 martie ’87 o masă rotundă a noastră cu Bujor Nedelcovici şi regretând tocmai că nu se discută cum trebuie despre interzisul său *Dicţionar,* Zaciu găseşte că discuţia aduce mai mult a anchetă şi scrie, la pagina 73:

„Cei doi, M.L şi V.I., în stilul lor impetuos, insinuant, locvace şi autoritar, nelăsându-şi interlocutorul să se «desfăşoare», i-au impus şi lui Bujor stilul lor: întreruperi, aducere la acelaşi numitor. [...] Aşteptam această emisiune, recunosc, cu o oarecare nerăbdare. Eram dezamăgit şi amărât: exilul e mediocru, derutat, fără nerv

şi fară să vizeze esenţialul, pierzându-se în detalii minore şi lăsând impresia de improvizaţie, nu mult peste cea—de semn contrar— din ţară.“

Atunci de ce ne va fi rugat să-l adăpostim în emisiunile de la Europa Liberă, cu atâta insistenţă, afecţiune şi... stimă?

Venind vorba de Bujor Nedelcovici: i-au apărat două cărţi la editura lui Buzura, unde a şi fost la lansare împreună cu Manoles- cu şi Nemoianu (şi acestuia din urmă i-a fost publicat un volum tot la Fundaţia Culturală Română). Ce bine am făcut când am refuzat să fim membri ai asociaţiei pe care voia s-o alcătuiască (acum i-a anunţat la Bucureşti numele şi existenţa), Euro-Cultura. N-ar fi mai exact să se intituleze „euro-compromisul“? Ceea ce în ţară a încetat să mai impresioneze chiar şi pe cei „buni“. *22* consacră lansării o pagină şi jumătate cu luările de cuvânt: a Irinei Mavrodin, a lui Eugen Negriei şi — fireşte — a autorului. Iar *România literară* (nr. 38), dând ştirea, publică şi fotografia de la a doua „lansare" cu Buzura, Nemoianu şi Manolescu. Ca să ţinem minte? Ţinem şi nu ne mai mirăm de nimic.

Basarab Nicolescu ne roagă să participăm la o masă rotundă asupra cenaclului lui Mămăligă. înţelegând că s-ar ţine la Casa Română, nu ne îngăduim să refuzăm. Dar o facem imediat ce aflăm, cerând data, că e la Central Cultural al Ambasadei. Acum când a plecat Virgil Tănase, nu e bine să „ocupăm locul?“ — ne întreabă inocent Basarab Nicolescu. Să-l ocupe el. Atâta vreme cât Jocul" e îmbâcsit cu vechile cadre ale Securităţii şi cu pro-iliescieni emeriţi, noi vom continua să ne ţinem departe.

Sâmbătă 4 octombrie

Dacă Dumnezeu nu este cu sfântul Francisc, cine să mai fie cu Dumnezeu? Pământul s-a cutremurat a doua oară la Assisi, unde primul cutremur de acum câteva zile îngropase deja 14 oameni printre fresce (acum greu de reconstituit). AI doilea a năruit în bună parte turnurile catedralei. Rar am văzut, ca la Assisi, un atare acord în limpezime între peisaj şi artă, între natură şi clădirea

ridicată către Cel de Sus, între legenda Sfântului şi cântecul de păsări ce păreau a urca din veacuri mereu spre el.

Dacă, aşa cum insistă Glucksmann în ultima sa carte, *Le Bien ei le Mal,* groaznicul cutremur de la Lisabona din 1755 (30 000 de morţi) i-a slujit lui Voltaire drept argument spre a combate ideea unui bine providenţial, catastrofa de la Assisi ce credinţe va mai nărui? Dumnezeu l-a nedreptăţit pe Iov şi — după Jung — şi-a trimis apoi pe lume Fiul să sufere şi sa împărtăşească umana condiţie, spre a se spăla de acest păcat. Şi acum Fiul însuşi îşi pedepseşte cei mai puri sfinţi, lovind într-un ioc în care oamenii par a fi primit, acum câteva sute de ani, harul venit de sus. Sunt rare momentele în care să nu fiu tristă de a nu ajunge să mai cred în Dumnezeu. Văzând praful şi noaptea căzând peste Assisi, dimpotrivă, mă felicit de a nu mai avea ce pierde ca iluzie. *Deus otiosus,* m-ar fi consolat Mircea Eliade. Dumnezeu obosit de a fi creat lumea, poate chiar adormind pe un nor, ca într-o legendă bogomilică din sud-est, ne-a lăsat soarta pe mâna intermediarilor, cele mai deseori satanicii îngeri căzuţi. Ceea ce ar explica preeminenţa Răului, pe care Glucksmann ne îndeamnă patetic, liric, convingător chiar şi atunci când demonstraţia lui e barocă, iar argumentele filosofice cam grăbite (începând prin concluzie şi sfârşind prin prolog) să-l privim în faţă. Chiar atunci când e insuportabil. Ca la Auschwitz sau Kolyma. Prin această privire directă spre prăpastia Răului, fără ochelarii ce te fac să zăreşti un presupus Bine la început *(in Mo tempore)* sau la sfârşit (sensul hegelian al Istoriei), Soljeniţân i se pare lui Glucksmann unic. A-l vedea citat cu atâta smerenie inflamată pe Soljeniţân de către un intelectual parizian al clipei de faţă ar fi un motiv suficient pentru a citi patetica, pasionanta, dezlânata carte a lui Glucksmann.

La vernisajul expoziţiei Ioanei Celibldache, unde trebuia să mergem joi, şi n-am fost, Nicoleta Franck a căzut pe scară şi şi-a fracturat colul femural. Am vorbit azi cu ea la spitalul unde a fost operată. N-o doare deloc, e —

cum spune ea cu mult haz—„nesimţită" şi mai are o săptămână de spital, apoi reeducarea. Va sta încă vreo două săptămâni la Ioana la ţară.

Nicoleta e tonică precum Doinaş. Şi el se va întoarce acasă la sfârşitul săptămânii viitoare, dar va avea nevoie de un maseur şi de un „profesor de gimnastică", în România neexistând kinezite- rapeuţi. De unde vor fi scoţând oamenii aceştia atâta forţă?

Infinit mai grav: Antonia Constantinescu. Vorbim cu Dan la telefon, Operaţia (i-au scos un rinichi) a durat vreo cinci ore, după care chirurgul i-a spus lui Dan, fără a mai aştepta rezultatul analizei, că i se vor face raze şi că de-acum încolo s-o lase să fumeze cât vrea, să-şi îngăduie tot ce-i trece prin cap, din moment ce nu mai există speranţa. Nici n-au putut curăţa totul. Nu ştiu cum reuşim tot timpul convorbirii telefonice să nu pronunţăm termenul malefic: cancer. Ce să mai spui auzind aşa ceva? Pier toate cuvintele.

Joi am trimis prin fax, la PAC, „diagonala" cu problema dosarelor şi arhivelor, Va cădea în plină actualitate. Ticu Dumitres- cu — ne spune Al. Niculescu după o convorbire cu Rusan — a fost dat afară din PNŢ şi înlocuit cu Cicerone Ioniţoiu la preşedinţia Asociaţiei Deţinuţilor Politici. *

Joi 9 octombrie

Cheamă primarul din Fălticeni. Este la Paris cu alţi vreo 20 de primari români veniţi pentru îngemănarea de oraşe (aşa se va fi traducând ‚jumelage“?). îl cheamă Artenie, se cam scuză: a fost primar şi sub comunişti, după „revoluţie" s-a mutat la Buzău, acum a revenit şi a fost ales la Fălticeni. Chiar dacă era de-al lor, el mă asculta în fiecare zi la radio (cum va fi făcut când nu vorbeam decât de două ori pe săptămână?). Consideră că Fălticeniul în primul rând cu Lovineştii are a se mândri şi vrea să mă primească acolo cum trebuie, nu aşa cum s-a întâmplat în 1993, pe fugite şi nu cu suficiente onoruri. îi explic că am văzut tot şi prima oară (muzeul, casa, cimitirul), dar şi motivele pentru care nu am în momentul de faţă proiecte

de venire în ţară. Dacă totuşi vin... Sigur, sigur, direct la Fălticeni! Primarul a avut o pareză, nu se poate deplasa până acasă la noi. Nici mie nu-mi vine să plec în târg ca să-l întâlnesc pe comunistul meu de primar, aşa că ne încheiem socotelile la telefon. Mă bucură asigurările lui că au tocmit o femeie să stea alături de soţia lui Lala, s-o îngrijească, deşi bănuiesc că excesul de zel e mai ales verbal. Mi-a lăsat numărul de telefon de ia primărie: când venim în România... Nu-mi vine să-i cer să se intereseze dacă în cavoul familiei ar mai fi loc pentru urnele lui V. şi a mea, când ne va sosi vremea. Cum au înscris-o fictiv pe piatra de mormânt şi pe mama printre cei de odihnesc acolo, nu văd alt „loc de veci" mai propice. în realitate însă, nu mă preocupă peste măsură unde va ajunge cenuşa noastră, din moment ce nu va mai fi decât atât: cenuşă.

Ne sună Cristovici: a murit Dumitru Bacu de un cancer al intestinului. Totul n-a durat decât două luni.

Sâmbătă 11 octombrie

Teoctist nu e doar un patriarh nedemn (ultimul mesaj slugarnic către Ceauşescu când se hotărâse să reprime pe tinerii de pe străzile Timişoarei a fost al lui), ci şi un fălos visând să lase după el urme de piatră. Ceauşescu ne veghează mai departe nenorocul din odioasa Casă a Poporului, Teoctist şi-a pus în cap, sprijinit de un cler netrebnic, să clădească şi el un monument enorm: Catedrala Neamului! Alexandru Paleologu şi-a regăsit toată rigoarea intelectuală pentru a da un interviu sever în *22* (nr. 39) sub acest titlu: „O catedrală a neamului ar fi un kitsch mortal“. Numai faptul că se poate duce o discuţie în jurul unei astfel de iniţiative dă măsura degradării, nu doar estetice, în care a căzut „neamul** ce-ar urma să fie astfel glorificat.

Dar care „neamuri" ar avea motive să se mândrească în clipa de faţă? în orice caz nu francezii ce şi-au ales pe socialişti spre a ajunge la un vis aproape caragialesc: să lucreze doar 35 de ore, fiind însă plătiţi ca până acum pentru vreo 70. Iar întreprinderile ce-au suportat impozite suplimentare sunt îndemnate să angajeze noi lucrători

spre a reduce şomajul. Oare e nevoie de vreo noţiune de economie politică pentru a demonstra absurditatea unui astfel de proiect?

In plus, intelectualii văduviţi de idealul marxist fărâmiţat de Moscova se aruncă pe orice firimitură ideologică spre a-şi reface o conştiinţă „generoasă" şi a fi, din nou, curajoşi, fără niciun risc. Astfel vreo 1 300 de „intelectuali" (printre ei mulţi cineaşti şi câţiva kinezişti!) au semnat o petiţie pentru ca absolut tuturor celor care s-au introdus clandestin în Franţa să li se regularizeze situaţia. Numai 11 intelectuali au protestat împotriva unei atare demagogii, printre ei, alături de Emmanuel Todd şi de Dominique Sallenave, Alain Finkielkraut cu un interviu în *Figaro* (7 octombrie) într-ade- văr „curajos", deoarece nonconformist (ca totdeauna), reacţionând împotriva iresponsabilităţii aşa-zisei „stângi morale“ care „are nevoie, pentru a exista, de un singur duşman: fascismul".

în cotidian, bolnavii mei cei de toate zilele: Lucette, cu a doua cură de chimioterapie (cancerul s-a reactivat), Antonia C. (i s-a scos un rinichi şi la ea sunt temeri de cancer, în aşteptarea rezultatelor analizei e în convalescenţă la o casă de repaus ţinută de maici), Nicoleta Franck, debordând de vitalitate şi optimism. Am fost ieri cu V. s-o vedem la spital: umblă în cârje, cu greu, dar râzân- du-şi de durere. în camera ei un adevărat „salon", telefoane peste telefoane, şi vizite: Ioana C. (care refuză cu succes să îmbătrânească), Maria B. (la căpătâiul suferinzilor, ca de obicei); se râde, se discută situaţia politică şi se spun bancuri.

Doinaş s-a întors acasă. Inconvenientul e că nu prea poate merge fără sprijin. Şi nu i-au prescris nici şedinţele anunţate cu „profesorul de gimnastică", deoarece „n-a fost paralizat". Dar atunci ce a fost? Ori le încurcă el, ori la Bucureşti nici măcar doctorii mari nu mai sunt buni de nimic.

în cotidianul fără de bolnavi:

Irena Talaban a trecut să ne aducă teza ei de doctorat despre „experimentul Piteşti". Remarcabilă la ea

ni se pare pasiunea de a înţelege ce a însemnat pentru mentalitatea „neamului" (cum ar spune criptopatriarhii noştri) schingiuitoarea strădanie a comunismului de a crea un „om nou". Pseudoreuşita şi pseudoeşecul acestui monstruos efort ne-au dus unde suntem.

Feyns, care ne dă adresa lui la Washington, îşi aminteşte de prima lui impresie când s-a întors la Bucureşti după ’89: oamenii sunt răi fară motiv şi această răutate se simte până şi în felul în care românul conduce maşina.

Adrianş îmi scrie din „azilul" ei britanic: îi este ceva mai bine după nouă luni de spital şi de boală grea. Acum are momente de lumină şi altele de tenebre. îmi cere ultima mea carte, pe care, fireşte, i-o voi trimite, deşi recunoaşte că citeşte cu greu. Mă speriasem, o credeam cu totul înecată. Iată că din când în când, deşi din ce în ce mai rar, îi mai apare capul printre valuri. Ca acum.

Un student (cam „în vârstă", spune el la telefon, are 32 de ani), Adrian Vasiliu, îmi telefonează azi: bursierii români de la Paris au făcut o asociaţie a studenţilor români *din Franţa:* mă roagă să accept preşedinţia de onoare. îmi va trimite un „dosărel“ cu ce-au făcut ei până acum şi voi hotărî. Cum studenţii şi mai tineri n-au trăit destul în comunism pentru a şti ce înseamnă şi cum trebuie să se împotrivească (pe scurt, nu-i mai interesează), cei mai „în vârstă" s-au gândit că numele meu ar putea constitui pentru ei un simbol implicând o linie de conduită. Nu-mi vor cere să asist la reuniuni, ci doar să le dau din când în când un sfat. Ca acum, de pildă: vor să ştie dacă trebuie să accepte de la Ceauşu sala de reuniuni de la ambasadă pe care o ceruseră pentru reuniunile lor lui Emil Constantinescu când fusese la Paris. Discutăm îndelung fără a ajunge la vreo concluzie. îi cer un răgaz înainte de a accepta sau nu această propunere ce mă mişcă, amintindu-mi de propriile mele debuturi „studenţeşti14 la Paris. Văd în traiectoria lor ce-aş fi putut deveni eu însămi dacă nu m-ar fi împiedicat împlântarea comunismului să mă întorc în România. Nu ştiu dacă în bine sau în rău, dar sigur:

altcineva.

Duminică 12 octombrie

Dorel Cazaban crede că e urgent sa ne avertizeze: vine sfârşitul lumii. Prin ’99 sau puţin mai încolo! Stelele care i-au anunţat lui implozia comunismului, nu dau data exactă. Noroc că are destul umor pentru a nu se supăra dacă nu-1 iei în serios... I-a telefonat (dar nu pe aceeaşi temă) şi lui Geo, care-i spunea ieri lui V. că s-a mirat de apelul acesta neaşteptat. Cazaban i-a promis, prin V., de câteva luni un articol pentru dosarul *Albatros* unde a colaborat şi el, dar tot nu l-a trimis. Nu poate să scrie decât dacă este fericit (ceea ce chiar nu mai are cum, după cele două operaţii grave, una la inimă, a doua de cancer la gât, şi după moartea lui Solveig). în absenţa fericirii i-ar mai rămâne soluţia băuturii, dar, asemenea fumatului, îi este interzisă.

La cafea, Dana Diminescu întoarsă din România. Cu miere de la Delia Cotruş. S-au împlinit toamna asta 20 de ani de la moartea lui Ovidiu Cotruş şi Dana ne-o descrie pe Delia mai mult absentă decât prezentă pentru puţinii contemporani pe care-i mai vede (lui Axente Sever Popovici îi duce în fiecare zi de mâncare). Prin Delia, acesta din urmă îi comunică lui V. că mai are multe lucruri să-i spună. Când am fost la Timişoara au stat la masă alături şi n-au vorbit decât între ei, de-a lungul cinei. Axente Sever Popovici, ignorându-şi contemporanii din ţară, nu vrea să colaboreze cu nimeni, în ciuda insistenţelor lui Mihăieş care îi tot cere un text pentru *Orizont.* Delia şi-a văruit casa, însă nu locuieşte în singura dintre cele două camere care e în sfârşit gata: a lui Puiu. O sunăm după plecarea Danei: aceeaşi emoţie şi aceleaşi regrete.

A început de ieri toamna adevărată: rece şi cu ploi. Până acum am avut o toamnă de carte poştală. îndulcită în aur. Sau ca în versurile lui Apollinaire pe care nu doar într-un anotimp mi le-am recitat: „mon automne etemelle/ o, ma saison mentale”... Numai bună de plimbări pe cheiurile Senei. Trecute vieţi...

Marţi 14 **octombrie** *

Trimis de Barbăneagră, tocmai din România, un extras de presă din *Liberation* (11 septembrie). Plecând de la conflictul israelo-a- rab (*Israel-Palestine*, *le double regard),* Edgar Morin încalcă unul din cele mai .puternice tabuuri actuale: interdicţia de a pune pe acelaşi plan crimele comuniste cu cele naziste. Citat lung şi memorabil:

„Ainsi au cours des annees ’70, le rappel du martyre juif subi sous la Seconde Guerre mondiale s’intensifie, II correspond certes au legitime besoin de lutter contre l’oubli qui vient avec le temps. Mais il prend trois caracteres particuliers.

Le premier est de faire ressortir l’unicite du martyre juif qui d’abord appele genocide, terme applicabie â d’autres peuples, puis Holocauste, terne pouvant etre dit dans toutes Ies langues, s’in- titule desormais du terme hebreu de Shoah pour designer une sin- gularite absolue.

La hantise de la Shoah conduit â un judeo-centrisme obsession- nel (justement deplore par Yehudi Menuhin) qui — non seulement oublie le sort equivalent subi par Ies Tsiganes, mais aussi oublie Ies innombrables yictimes non-juives des deportations et exac- tions nazies durant la Seconde Guerre mondiale — tend toujours â attenuer l’enormite des hecatombes du goulag stalinâen, tend â occulter Ies traits communs aux totalitarismes nazi et communiste en ne relevant que leur difference ideologique, et finit par faire du crime antisemite une monstruosite unique et absolue dans l’histoire de l’humanite, alors que Ies Noirs d’Afrique ont subi â partir du XVI-eme siecle un massif et atroce esclavage dont ies consequ- ences perdurent, que Ies peuples des Ameriques ont ete subjugues et detruits, non seulement par Ies maladies venues d’Europe, mais aussi par Ies cruautes de leurs asservisseurs,

Le second caractere de l’obsession de îa Shoah est d’occul- ter Ies soufirances qu’inflige Israel par le rappel du martyre juif passe. Repressions, tueries, bombardements de civils au Sud-Li- ban, tortures,

ghettoi'sation de la Cisjordanie des qu'il y a attentat, responsabilite collective subie par le peuple palestinien de tout crime terroriste, tout cela tend â etre estompe, excuse, tolere par l'idee qu'Israel porte en lui le visage du martyr d'il y a cinquante ans et non celui de l'oppresseur des vingt-cinq demieres annees.

[...] Comme souvent l'entreprise d'oppression dans le present est masquee â soi-même par le fait qu'on a ete opprime dans le passe; comme l'a dit Hugo «Dans l'opprime d'hier, Foppresseur de demain».“[50]

Nu4 vad bine pe Edgar Morin. Să nu i se întâmple ea lui Han- nah Arendt, care, după ce scrisese neconformist despre procesul Eichmann de la Ierusalim (nu scuzându-1, desigur, pe acesta din urmă, dar arătând şi colaborarea comitetelor evreieşti ce înaintau naziştilor listele după care aveau apoi să deporteze), s-a văzut acuzată de coreligionarii ei de antisemitism. Ultimii ani, în care n-a mai publicat nimic, i-au fost adumbriţi de această aberantă reacţie.

Luni 20 octombrie

Altă criză de luciditate (alături de Edgar Morin): Alain Finkielkraut în *Le Monde* (14 octombrie), relativ la procesul Papon. Fără a-1 apăra, natural, pe acesta din urmă, nici a nega o oarecare utilitate a procesului, remarcă totuşi:

„D'autres massacres collectifs, d'autres crimes contre l'huma- nite que l'extermination des juifs ont ete commis dans la seconde moitie du siecle. Ils n'en ont certes pas l'ampleur: seuls Ies nazis ont pris la decision de faire disparaâtre un peuple de la terre. Mais ces actes n'en restent pas moins effoyables et ils n'ont pas ete ju- ges. Les crimes du communisme n'ont pas ete juges. Les crimes

50 Represiuni, măceluri, bombardamente asupra civililor în Libanul de Sud, torturi, ghetoizări în Cisiordania ori de câte ori se produce un atentat, responsabilitate colectivă impusă poporului palestinian pentru orice crimă teroristă, toate acestea tind să fie estompate, scuzate, tolerate, în virtutea ideii că Israelul reprezintă imaginea martirului de acum cincizeci de ani şi nu pe cea a opresorului din ultimii douăzeci şi cinci de ani. [...] Cum se întâmplă deseori, asuprirea în prezent a altuia ţi-o poţi ascunde ţie însuţi sub masca asupririi pe care ai îndurat-o la rându-ţi în trecut. Cu vorbele lui Hugo «în asupritul de azi, asupritorul de mâine».“ (*N. ed.)*

du colonialisme n’ont pas ete juges.“[51]

După ce stăruie şi asupra crimelor din Croaţia şi Bosnia, rămase şi ele nepedepsite, F. adaugă:

„Bref, on a dit «pius jamais şa!» au sortir de la deuxieme gu- eixe mondiale: cette promesse a ete trahie, et cette trahison se ca- moufle derriere des proces a repetition dont le nazisme est l’objet et qui sont, en plus, l’oceasion d’un prechi-precha gâteux sur le theme «Les societes qui oublient leur passe sont condamnees â le revivre», Et les institutions ne sont pas seules en cause; parmi les *40* millions d’anti-nazis resolus, farouches, le doigt sur la detente, que compte maintenant la France, combien pourraient ci- ter le nom de la viile europeenne totalement detruite par la violence en 1991? «Etre en avance, etre en retard, quelles inexactitudes! Etre â l’heure: la seule exactitude», disait profondement Peguy. Contrairement â ce qu’on entend dire, le passe petainiste n’est plus tabou depuis longtemps.“[52]

Am citat îndelung din două motive. Primul: în timp ce niciun intelectual din România nu mai îndrăzneşte să reclame un proces al comunismului, trebuie sa se ridice o voce — chiar mai multe dacă-i numărăm şi pe Edgar Morin, şi pe Revel — din Franţa care n-a cunoscut ocupaţia comunistă — pentru a o face. Este cu atât mai curajos, cu cât moda — tot la intelectuali — a revenit spre stânga şi spre „revoluţie". A 30-a aniversare a morţii lui Che Gue-

---

51 „Pe lângă exterminarea evreilor, au fost comise în a doua jumătate a secolului şi alte masacre colective, şi alte crime împotriva umanităţii. Ele nu au avut, desigur, aceeaşi amploare: numai naziştii au luat hotărârea să facă să dispară de pe suprafaţa pământului un întreg popor. Dar aceste acte nu sunt mai puţin înspăimântătoare şi ele nu au fost judecate. Crimele comuniste nu au fost judecate. Crimele colonialiste nu au fost judecate." *(N. ed.)*

52 „Pe scurt, s-a spus «niciodată asta n-o sa se mai întâmple» la sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Promisiunea a fost trădată şi trădarea se ascunde în spatele unor procese repetate al căror obiect *este* nazismul şi care sunt în plus prilejul unor predici gargarisite pe tema «Societăţile ca- re-şi uită trecutul sunt condamnate sa-1 retrăiască». Şi instituţiile nu sunt singurele în cauză. Din cele 40 de milioane de antinazişti înfocaţi, necruţători, cu degetul pe trăgaci, *cât* numără azi Franţa, câţi ar *5* în stare să citeze numele oraşului distrus în întregime prin violenţă în 1991? «Să fii înainte, să fii în întârziere, ce inexactităţi! Să fii la timp, asta-i singura exactitate», spunea cu profundă dreptate Peguy. Contrar a ceea ce tot auzim, trecutul petainist nu *mai* e de mult tabu.“ *(N. ed.)*

vara a dezlănţuit nu doar în Cuba, ci şi în restul lumii „o proliferare de efuziuni romantice şi comerciale", cum bine arată Jean-Franţjois Revel în *Le Point* (18 oct.), în ciuda faptului că ideea pe care se baza strategia lui Che (doar lupta de gherilă poate duce la democraţie în America Latină) a fost complet dezminţită de istorie:

„Si la democraţie a neanmoins progresse depuis 15 ans en Ame- rique latine, c'est grâce â des idees opposees â celles de Guevara.

Mais plutot que ses reussites, notre temps semble se delecter â porter aux nues ses calamites.“[53]

Mihnea s-a întors din Albania unde a refuzat postul de „consilier" al preşedintelui. Preferă să lucreze din umbră, dar, contrar altora, la el se vede exclus orice interes personal.

De la Frankfurt, unde telefonăm mai multe seri de-a rândul, Gabriel ne povesteşte, înfiorat, că a întâlnit *la* Târgui de Carte pe o rusoaică de la Gallimard care nu se mai putea ţine de râs: să te cheme Boue (colac de salvare) şi să mori... înecat! Sper să fie o excepţie a prostului-gust în toată editura, deşi m-ar cam mira. Formula şi negrul ei umor trebuie că circulă pe coridoarele de la Gallimard. Dacă s-ar fi întâmplat aşa ceva în România, ce-am fi comentat cu toţii dezgustaţi iremediabila mitocănie locală! «,

Miercuri 22 octombrie

Parastas ieri pentru Simone. Mai înainte, asistăm la o rugăciune spusă de preot pe mormântul lui Eugen, iar după parastasul pentru Simone căutăm,V. şi cu mine, de-a lungul şi de-a latul unei alei mormântul lui Christiane. Era să renunţăm (acest oraş al morţilor nu e mai puţin labirintic decât cele ale vieţuirii noastre) dacă o paznică, negresă din Guadelupa, nu s-ar fi ivit pe o alee şi nu m-ar fi condus până acolo. (Cu ea constatăm că mai toate mormintele „oamenilor celebri" pentru care vin turiştii la

53 „Dacă democraţia a progresat totuşi în ultimii 15 ani în America Latină, lucrul s-a datorat unor idei opuse celor ale lui Guevara. Dar epoca noastră pare înclinată să se delecteze ridicându-şi în slăvi nu atât reuşitele, cât calamităţile.“ *(N. ed.)*

cimitirul Montpamas- se sunt ale românilor: Cioran, lonesco, Brâncuşi.) E aproape de ora închiderii şi pot doar să depun florile şi să mă dojenesc în gând, o dată mai mult, că nu cunosc drumul pe de rost, nici acum, la 15 ani de Ia moartea ei. Chiar daca o ţin mereu prezentă pe Christiane lângă mine şi o ştiam tot atât de indiferentă faţa de riturile funerare, o relativă culpabilitate tot resimt.

Regăsim apoi acasă la M.-F. şi Rodica pe cei întrevăzuţi la cimitir. Sunt vreo 30 de persoane, printre care Mona cu care ne întâlnisem la florar şi stătusem de vorbă (nu e deloc mulţumită de rezultatul operaţiei sale), Alain (pe care reuşim să-l evităm spre a nu-i face reproşurile ce ne stau pe buze), Sanda Sto, Ileana Cuşa (ea şi V. vorbesc înfiorat de dispariţia lui Furet), Ioana Andreescu, Guil- loux, Matzneff şi, în sfârşit, fiica lui Ştefan Lupaşcu, Alde Lupas- cu-Massot. N-am recunoscut-o imediat, de altminteri n-o văzusem decât o dată, la un cenaclu al lui Mămăligă. îmi face atâta plăcere să vorbesc despre tatăl ei, încât îi consacru tot timpul petrecut la M.-F. Basarab Nicoâescu va organiza o dezbatere asupra lui la Centrul Cultural al Ambasadei, promiţându-i că va aduce nu ştiu ce somităţi franceze. îi explic de ce nu vom fi prezenţi, dar nu pun în chestiune amestecul de ezoterism şi de „ştiinţă“ la B.N. deoarece pare a-i fi recunoscătoare de a încerca să păstreze în actualitate opera lui Lupaşcu. Ne amintim împreună de familia ei, în parte şi a mea din pricina prieteniei strânse dintre mama şi cele trei fete Delavrancea: Cella, Riri, Pica, Lily Teodoreanu (Lişcu, pentru intimi, de care a fost îndrăgostit şi Cioran), fiii ei: Gogo cu care boxam, în copilărie, pe plaja de la Mangalia (e nebun în tratament, a încercat să-şi şi omoare mama), Afane care mă apăra de frate-său, acum e tot pictor (începuse de mic, lângă Tonitza în cimitirul de la Mangalia şi aveam un tablou al lui la Bucureşti). Lişcu semna Ştefana Velisar o literatură cam prea metaforizantă şi îndeajuns de influenţată de romanele pline de succes ale soţului ei. Impresionată de iubirea ei fără de margini pentru Ionel Teodoreanu, Alde se gândea să încerce o

traducere a romanelor acestuia. Am pus-o în gardă, ele sunt duios de depăşite. Ea însăşi, nu ştiam ca e avocată, se simte locuită atât de protestantismul matern şi riguros— Yvonne făcea parte din familia care a creat editura Stock —, cât şi de „românismul" mai boem şi fantast al tatălui. De altminteri, pe Lupaşcu aşa l-a cunoscut Yvonne: s-a prezentat cu un volum de poeme la Stock şi ea l-a găsit briant şi cu dinţii înnegriţi de tutun. L-a scos din cafenele şi l-a obligat să-şi scrie opera.

Vineri 24 octombrie în *Le Monde* (22 octombrie) extrase din luările de cuvânt la redeschiderea Institutului Franţei (21 octombrie), pe tema memoriei. Bineînţeles, Alain Besanşon e singurul care nu se ocupă doar de memoria istorică, ci şi de obligaţia morală de a pune un semn de egalitate între natura criminală a nazismului şi cea a comunismului. Şi, ca de obicei, accentul cade pe esenţial:

„Comment se fait-il qu'aujourd'hui, c'est-â-dire en 1997, la memoire historique Ies trăite inegalement, et au point de sembler oublier le communisme?4'[54]

Analizând motivele acestei schizofrenizări a memoriei, Be- sanşon insistă asupra răspunderii Occidentului ce a acceptat ideea pe care comuniştii voiau s-o dea despre ei înşişi, dar nu uită pe aceea a ţărilor postcomuniste ce refuză să judece ce au trăit: „Rien n'est si problematique apres la dissolution d'un regime totalitaire que la reconstitution dans le peuple d'une conscience morale et d'une capacite intellectuelle normales. A cet egard, l'Al- lemagne post-nazie se trouvait en meilleure posture que la Kus- sie post-sovietique. La societe civile n'avait pas eu le temps d'etre detruite en profondeur. Jugee, punie, denazifiee par Ies armees occidentales, elle a ete capable d'accompagner ce mouvement de purification, de se juger elle-meme, de se souvenir et de se re- pentir.“[55]

---

54 „Cum se face că astăzi, în 1997, memoria istorică le acordă un tratament inegal, până la a părea că uită comunismul?" *(N. ed.)*

55 „Nimic nu este mai greu după disoluţia unui regim totalitar decât reconstrucţia unei

încă un motiv asupra căruia nu ştiu să fi insistat vreun alt istoric: „Le crime nazi a ete principalement physâque, il n'a pas con- tamine moralement ses victimes et ses temoins, de qui on ne re- querait pas une adhesion au nazisme. La chambre â gaz conţue pour exterminer industriellement une portion delimitee de l'hu- manite est un fait unique. La Goulag, le Laogai restent envelop- pes de brouillard et demeurent des objets distants, indirectement connus."[56]

Memoria evreilor păstrând cu grijă şi perseverenţă arhiveie genocidului nazist e omagiată de Alain Besanşon, care se miră însă că ţările postcomuniste au optat pentru uitare.

,,L'enigme est du cote des peuples qui ont oublie..

Concluzia:

„L'amnesie du communisme pousse â la tres forte memoire du nazisme et reciproquement quand la simple et juste memoire suffit â Ies condamner l'un et Pautre. [...] Le vague remords qui accompagnait cet abandon (le silence fait sur la nature criminel- le du communisme) etait compensee par une vigilance, une con- centration farouche de l'attention sur tout ce qui etait entre en relation avec le nazisme, surVichy en premier lieu, ou, aujourd'hui, sur ces idees perverses qui suppurent dans certains noyaux des extremes droites europeennes.“[57]

Sâmbătă 25 octombrie

Astă-seaiă ne-am oferit,V. şi cu mine, un răgaz: ne-am

---

conştiinţe morale şi a unei capacităţi intelectuale normale ale poporului. In această privinţă, Germania postnazistă se afla într-o situaţie mai bună decât Rusia postsovietică. Societatea civilă nu avusese timp să fie distrusă în profunzime. Judecată, pedepsită, denazificată de către armatele occidentale, ea a fost capabilă să se alăture acestei mişcări de purificare, să se judece ea însăşi, să-şi amintească şi să se căiască." (*N. ed.)*

56Camera de gazare concepută pentru a extermina industrial o parte anume din omenire este o realitate unică. Gulagul, Laogai-ul rămân învăluite *în* ceaţă sau rămân la distanţă, cunoscute doar indirect." *(N. ed.)*

57 „Amnezia comunismului determină foarte puternica resuscitare a memoriei nazismului şi invers, deşi simpla şi dreapta memorie este suficientă pentru a le condamna atât pe unul, cât şi pe celălalt. [...] Remuşcarea vagă care însoţeşte acest abandon (tăcerea cu privire la natura criminală a comunismului) era compensată printr-o vigilenţă, o concentrare îndârjită a atenţiei asupra a tot ce avusese vreo legătură cu nazismul, Vichy-ul în primul rând, sau, astăzi, asupra acelor idei perverse care infectează anumite nuclee ale extremei drepte europene." *(N. ed.)*

părăsit dosarele ce se acumulează pe birou pentru a asculta videocaseta cu înregistrarea din 1955 a lui *Don Giovanni,* sub bagheta lui Furtwăngler, la festivalul de la Salzbourg. Ce dreptate avea Franţois Mauriac atunci când îndrăznea să nu se arate deloc impresionat de primul sputnic, pentru el progresul tehnic într-adevăr esenţial fiind discul ce-ţi poate restitui muzica dorită la momentul ales. Proust trebuia să culeagă din toate cartierele Parisului instrumentişti pentru a asculta la miez de noapte la el acasă un *quatuor* de Faure, iar Baudelaire n-a putut auzi muzica lui Wagner decât o singură dată, ea nemaifiind reluată la Paris în niciun concert.

Şi iată-ne revenind spre 1955, cu o calitate de imagine şi de sunet care pe atunci nu putea fi obţinută. în afară de Furtwăngler de la care nu se mai pot aştepta surprize (el epuizând noţiunea însăşi de perfecţiune) şi de Filarmonica de la Viena egală cu ea însăşi, patru interpreţi excepţionali: Cesare Siepi în Don Giovanni, Otto Edelmann, un Leporello excepţional prin joc, nu numai prin voce, Lisa Della Casa, singura Elviră care m-a convins (rolul ei mi se părea cel mai ingrat din repertoriul mozartian), şi Walter Berry în Masetto. Din păcate, un tenor de talia lui Anton Dermota pare prea bătrân, nu numai fizic, dar şi vocal, pentru Don Ottavio, iar Ema Berger în Zerlina e total lipsită de ingenuitatea personajului. Până şi direcţia de actori e meritorie pentru o epocă în care scena lirică nu atrăsese încă pe marii regizori ce aveau s-o *mături* de grandilocvenţă şi convenţionalisme. , în *România literară* (nr. 42), un articol emoţionant al lui Ale- cu despre Simone Boue.

Tânărul fenomen Cosmin Nicolae, fost copil minune, îmi cere câteva rânduri pentru coperta a patra a unui nou volum de versuri. Mi le şi trimite. La 11-12 ani surprindea prin maturitatea sa anormală. Acum poezia lui seamănă cu cea la modă de vreo zece ani prin ţară: a devenit... normală. Ceea ce nu înseamnă neapărat nein- teresantă. Evoluţia lui l-a dus, ca probabil pe mai toţi colegii de generaţie, spre Internet, „religia4* lui fiind informatica.

Scrie şi la un volum bilingv: român-englez. Din acest punct de vedere nicio inovaţie, e vechea obsesie a scriitorului român de a se face cunoscut peste hotare ţinând pur şi simplu de o megalomanie colectivă, îi voi răspunde că, nefiind critic de poezie, nu pot să-i trimit prezentarea cerută.

Ambasada ne bombardează cu invitaţii: la Musee de PHomme fotografii din Maramureş ale unui... japonez (Kosei Miya). Le vom vedea după vernisaj, când nu vor mai fi prin sală... ambasadori. Şi un festival Enescu-Dinu Lipatti, în cadrul Centrului. Iarăşi vom refuza.

Duminică *26* octombrie

De la Mihnea, care se pregăteşte să plece la Bucureşti: Manoles- cu a fost ales la Academia Română. Cea de pe vremea ceauşistă cu noi aporturi de tip iliescian (Eugen Simion) şi câteva cataplasme de onorabilitate, precum Doinaş. Cum sa ne explicăm? Eclipse de conştiinţă? O amoralitate de grad secund neafectând decât din timp în timp buna ţinută generală? Suntem, V. şi cu mine, cam mâhniţi. Să ne fi înşelat încă o dată? îi spun lui Mihnea, ironizând, că la ceremonia de la Academie nu mai trimit un mesaj ca la candidatura sa pentru preşedinţie. De altminteri, niciun risc să mi-o ceară.

îi telefonăm lui Doinaş: e mai bine, dar nici vorbă de reeducare. îl plimbă fratele său (nu ştiam că are unul) pe stradă, în casă merge singur.

Luni 27 octombrie

Aseară, la noi, Adrian Vasiliu cu soţia, ea însăşi doctorandă în litere şi pregătind o licenţă de filosofie. Sunt aduşi de Purcărea şi, din timiditate sau din fire, mai puţin vorbitor este cuplul decât noi şi Purcărea. Stăm până la 1 dimineaţa nesăturându-ne să fim de acord asupra situaţiei româneşti şi mai ales asupra atitudinii de adoptat faţă de noii (nu chiar aşa de „noi“, tocmai) reprezentanţi ai României la Paris. Asociaţia Studenţilor şi Doctoranzilor Români din Franţa (ADERF) a dat comunicate şi proteste destul de ferme împotriva intenţiilor ambasadei de a-i anexa, iar pe Ceauşu nu l-au văzut decât în cadml dorit de

ei. Au fost trataţi cu cafele, sarmale şi hatâruri, când ei aveau nevoie de măsuri precise şi legale din partea ambasadei. Dorinţa de a-i anexa li s-a părut tot atât de evidentă ca şi viclenia de tip comunist. Aşa că deocamdată au cam renunţat la proiectele lor supuse lui Constantinescu — să li se asigure un secretariat pentru legătura cu universităţile din ţară, să se obţină scutiri de taxe etc. Adrian Vasiliu îi cere lui V. să fie membru de onoare (alături de Pippidi!). Acceptă cum am acceptat şi eu preşedinţia. Nici nu puteam face altfel în faţa atitudinii demne a acestor tineri, rezerva de mâine a României. E curios că pentru prima oară gândim „colectiv". Nici pe Patapievici, nici pe Zografi nu i-am luat decât drept prieteni, nu şi mesageri ai tinerei generaţii. Nu interogam viitorul, ne ajungea prezentul S-a modificat ceva de atunci? Poate doar impresia, destul de stăruitoare, deşi nu obsesivă, că nu ne va fi dat să asistăm la adevărata „schimbare la faţă“ (sintagma e cioraniană, nu şi spiritul în care am utilizat-o) a unei României, fără bâlci, fără mitocănie, tară moleşeală a gândului şi a memoriei. Dacă „va fi să fie“, deoarece s-ar putea şi altfel.

Nu este însă imposibil ca motivul acceptării mele destul de rapide să vină din simpla privire înapoi spre timpul în care eram şi noi tineri studenţi (şi doctoranzi!) la Paris. Iluzia că retrăiesc acest timp „par generation interposee". Faptul că în ultima vreme „lucrez“ pe Jurnalul din 1947-1951 mă predispune probabil la astfel de nostalgii păguboase.

Joi 30 octombrie

„Bombardamentul" cu invitaţii de la Ambasadă a continuat. Con- stantinescu este numit la Ecole Normale Superieure „doctor hono- ris causa“, iar Regele acceptă cocteilul în onoarea sa organizat la Ambasadă de Ceauşu, care se vede astfel instalat nu doar de Republică, ci şi de Monarhie. Mai catolici decât Papa, noi am refuzat. Azi vom trimite înapoi cartoanele şi la Ecole Normale eu acelaşi „ne participeront pas“. Ultimii Mohicani...

De la Radio France Internationale sună Flămând

pentru o masă rotundă asupra *Jurnalului* lui Cioran (cu prefaţă de Simone Boue

— astăzi în *Le Nouvel Observateur* două pagini cu primele extrase). Alt refuz. îmi pare doar rău că Simone n-a trăit îndeajuns pentru a vedea publicate cele 1 000 de pagini pe care le-a bătut trudnic la maşină.

Telefon de la Doina Jela: l-a văzut aseară pe Geo Dumitrescu, amândoi dezgustaţi că parlamentarii s-au unit cu toţii spre a-şi dubla salariul de la 4 la 8 milioane. Şi asta când o parte din ţară se află sub pragul de sărăcie! O „sfântă mare neruşinare". Prin reacţie la astfel de moravuri parlamentare s-a clădit succesul Legiunii, după Geo, care vede pericolul reprofilându-se la orizont.

Când dispunem în realitate de unul mai la îndemână: comuniştii fascizanţi ai lui Iliescu aliaţi cu fasciştii comunişti (Funar, Vădim Tudor etc.), de ce să ne mai speriem de spectre ale trecutului?

Vineri 31 octombrie

De abia faxasem la PAC as-noapte o „diagonală4* cu reacţiile la procesul Papon (de ce procesul interminabil doar al nazismului şi niciunul pentru comunism?) că am căzut în *Le Nouvel Obser- vateur* (30 oct.—5 nov.) peste editorialul lui Jean Daniel, tot atât de tulburat ca Finkielkraut, Besanşon, Edgar Morin (acesta din urmă ducând până la capăt întrebările capitale). Ce s-a întâmplat? I-au fost trimise, de la Robert Laffont, înainte de apariţia în librării, corecturile *(Ies bonnes feuilles)* ale unei cărţi de peste 846 de pagini, *Le Livre noir du communisme,* în care şase istorici fac bilanţul represiunii comuniste, ajungând la cifra totală de 100 de milioane de morţi! Jean Daniel e atât de năucit, încât ajunge până la a se întreba dacă totalitarismul comunist nu are cumva prioritate în crimă asupra... nazismului.

Nu voi transcrie câteva rânduri din articol înainte de a-rhi aminti de emisiunea de televiziune cu Soljeniţân în care Jean Daniel deplângea că nu a fost invitat şi un membru marcant al Partidului Comunist Francez care să dezbată problema Gulagului cu ilustrul oaspe. Tot Daniel

punea în balanţă „erorile staliniste44 cu războiul din Vietnam. Ferm, dar neenervându-se, în timp ce V. şi cu mine fierbeam de indignare, Soljeniţân i-a dat întâlnire peste câţiva ani, când se va descoperi... Gulagul din Vietnam şi Cambodgia. Mi-am promis atunci să nu uit această emisiune de televiziune şi să nu-! iert nicicând pe Jean Daniel.

Nu-1 iert nici acum când a evoluat, împreună cu mai toată stânga intelectuală franceză, păstrând însă tendinţa de a moraliza pe alţii înainte de a se pune pe el însuşi în discuţie. La ora culpabi- lizării, Daniel se slujeşte de pluralul „noi“, niciodată de singularul „eu44.

Chiar fără *mea culpa,* înfiorarea lui de acum merită reţinută.

Cititorii *Cărţii negre a comunismului* — susţine el acum — pot rămâne nedumeriţi: „cum de n-au auzit de tribunale unde să fie judecaţi comunişti acuzaţi de crime imprescriptibile împotriva umanităţii? Cum aşa: 100 de milioane de oameni, şi, de-a lungul foametei organizate în Ucraina, al măcelurilor din Cambodgia, a ceea ce s-a întâmplat în China, n-au existat oare Himmleri, Fichmanni sau alţi Klaus Bărbie? Doar un mizerabil precum Ceauşescu şi un blestemat ca Pol Pot? Se va fi înţeles întrebarea pe care o pune *Cartea neagră*: cum e posibil sa avem, noi cei de aici şi de acum, mai prezente în minte crimele nazismului decât cele ale comunismului? Nu suntem oare mai înţelegători pentru acestea din urmă?“

Reafirmând egalitatea în culpă a celor două totalitarisme şi analizând cu migală de vechi credincios motivele pentru care intelectualii de stânga în Franţa s-au lăsat orbiţi de ideologia comunistă, Jean Daniel adaugă:

„Dintr-un anumit punct de vedere, minciuna barbară a comuniştilor a avut pentru spiritul uman consecinţe mai grave decât groaznicul cinism nazist. Hitler n-a minţit. [...]

N-am uitat de întrebarea pe care pare a ne-o pune această *Ctirte neagră a comunismului.* Bilanţul dezastrelor pricinuite de bolşevism trebuie oare să ne oblige a ne relativiza judecata noastră asupra nazismului? în niciun

fel. El ne arată doar că un delir devastator poate tot atât de bine să pună stăpânire pe cei care vor să-şi facă din naţiune o divinitate, cât şi pe cei care doresc să extermine o parte din omenire pentru a o schimba pe cealaltă. [...] Nu există vreun popor ales întru suferinţă."

Date fiind poziţia lui Daniel în stânga intelectuală de aici, ca şi importanţa săptămânalului pe care-1 conduce, luarea aceasta de poziţie, alăturându-se celor la care m-am oprit în ultimele luni, mi se pare o etapă importantă în recucerirea unui elementar bun-simţ istoric. Dar istorie şi bun-simţ, cei doi termeni nu sunt antinomici?

Sâmbătă 1 noiembrie

Am fost prea tulburată aseară de telefonul Adinei Kenereş pentru a-1 mai putea nota. Ce s-a întâmplat? Pe *repondeur,* seara târziu, un apel al ei, dându-mi şi numărul ei de telefon (s-a mutat). Vocea îi era atât de schimbată, încât mi-a fost teamă că se întâmplase ceva cu Romoşan sau cu fetiţa. Am rechemat-o, fireşte, imediat, punând tare ascultarea ca să audă şi V. Amândoi ne-am speriat de tonul ei: parcă plânsese zguduitor înainte. Motivul? Pur şi simplu, citise manuscrisul Doinei Jela (care i-1 lăsase pentru *week-end* şi fugise la Constanţa să nu audă cine ştie ce verdict înainte de luni) şi era înfiorată. După Adina, textul Doinei Jela despre mama ar merita să fie inclus în manualele şcolare: e paradigmatic pentru ce s-a suferit sub comunism, scris cu atâta talent şi atât de limpede, încât tot ceea ce era ştiut abstract, la rece, devine brusc insuportabil prin concreteţea sa.

După ce ne sunase în zadar şi nemaiputând continua lectura, l-a chemat pe Gabriel să-i comunice febrele sale, cu atât mai uimitoare, cu cât vin de la un om stăpân pe sine şi nicicând surprins de noi în flagrant delict de patetism.

Ne-a elogiat cartea Doinei Jela timp de vreo jumătate de oră cu atât entuziasm pentru calitatea ei literară şi umană, pentru capacitatea de a transmite experienţa trăită, încât mi s-a făcut aproape frică de momentul în care o voi avea eu însămi de citit.

In acelaşi timp, m-a năpădit un sentiment de recunoştinţă fără de margini: pentru Doina Jela în primul rând (a făptuit ceea ce eu am fost incapabilă să fac: să asigur sacrificiului mamei o memorie), dar şi pentru Adina neaşteptat de participativă, fără a-1 mai pomeni pe Gabriel (a pus această carte în programul editurii înainte de a fi fost scrisă). Mă simt, poate pentru prima oară, în mijlocul unui complot al binelui.

Duminică 2 noiembrie

Ileana Vrancea ne-a trimis, cu complicaţiile de rigoare (mai întâi prin faxul Universităţii ebraice care nu mergea, apoi prin poştă în superexpres), dublul articolului pe care avea de gând să-l publice la *22* după ce-1 vom fi discutat împreună. Numărul ei de telefon „nu este atribuit" (de fapt l-a schimbat) spune discul peste care am căzut la Ierusalim, aşa că i-am scris şi V. a pus scrisoarea la cutie tocmai când ne rechema ea. E unul dintre rarii scriitori doritori şi capabili să primească o replică sinceră. Or, articolul ei, dacă nu cunoşti ce a scris înainte, nu poate convinge pe nimeni. Pe şapte pagini enunţă nişte principii fară exemple. Nimic nu-i poate zdruncina certitudinea că în ţară şi cei mai „democraţi14 dintre intelectuali evită să pună în discuţie dezinformarea privind democraţia noastră interbelică (ea a existat, contrar a ceea ce au pretins comuniştii şi au reuşit să acrediteze până şi în străinătate). De aceea — insistă ea — din textele ei n-a fost luat decât ceea ce privea trecutul, iar reviste ca *Dialog* sau *Agora* n-ar fi fost citite nici de redactorii-şefi. De fapt, despre culegerea din studiile ei mai recente, apărute în numărul special din *Dialog,* n-am scris decât eu. Cred însă că de vină nu este vreun „complot", ci pur şi simplu delăsarea noastră românească, faptul că textele i-au apărut în reviste din exil, una chiar roneotipată etc. Nu e imposibil sa ne înşelăm, şi ea, şi noi. Ea văzând comploturi peste tot, noi, niciunde. Cădem de acord că e mai bine să nu publice textul.

Theodor Vasilache cu un nou volum de versuri (de data asta editat de Cartea Românească), *Carnaval la*

Gurile Dunării şi alte fantasme. Sau cum e posibil să te exilezi *din* sau *în* România? Atacul suferit în ţară şi tratat acolo în condiţii subsanitare (doar readus în Germania a putut recupera cum trebuie) nu-1 împiedică să serie mai departe poezie. De bună calitate.

Marţi 4 noiembrie

O chem pe Doina Jela, la Humanitas, să-i spun cât m-a mişcat entuziasmul Adinei. Dar pe ea! îi lăsase textul, fugise departe să se apere de verdict, şi luni se întorsese la editură ca la ghilotină. Când în biroul ei a intrat Adina cu un imens buchet de flori (de nu încăpea pe uşă) şi cu elogii nesfârşite, i-a venit inima la loc. Vorbim din biroul lui Gabriel, care a citit şi el mai multe pagini şi le găseşte excepţionale. Alertat de Gabriel, Niki îi va consacra Doinei Jela, pe 18 noiembrie, emisiunea sa de la PRO TV de o oră şi jumătate.

DJ. îmi cere câteva rânduri, în încheierea unui interviu (l-am înregistrat acum vreun an, îl inserează în carte), un răspuns la o întrebare aparent simplă, pentru mine însă inextricabilă: „Cum fac să nu uit chipul mamei când nu-1 privesc în fotografii?" Şi iarăşi sunt cuprinsă de angoasă: mi-e imposibil sa scriu despre mama pe măsura ei. Până la sfârşit, noaptea târziu, îmi iese o pagină cam oarecare, mie mi-era teamă să nu fie prea patetică, lui V. i se pare, dimpotrivă, cam „uscată". I-o trimit totuşi prin fax azi pe 1a prânz, D J. să facă ce vrea cu ea, mai mult nu pot. Tocmai scriam de două zile, mulţumitor, nestângace, la „Repere" şi iar s-a blocat totul. Mi-e cu neputinţă să accept ceea ce i s-a întâmplat mamei. Mi-a devenit total indiferentă agresiunea împotriva mea din 1977, dar imaginea ei, trezindu-se din comă la morgă şi urlând printre cadavre, ori de câte ori se înscrie pe ecranul meu interior, mă dizolvă literalmente, nu mai sunt bună de nimic.

Azi, de la Radio România („Actualitatea culturală") Anca Ma- teescu îmi ia un „interviu11 despre Dan Petraşincu-Angelo Moret- ta. Noroc că mă avertizase Nicolae Florescu (cerându-mi voie să transcrie convorbirea

pentru *Jar naiul literar)* că e pierită de emoţie, altfel m-ar fi neliniştit vocea ei subţirică neîndrăznind să mă întrerupă. Cred că nu spun mare lucru în cele 15 minute mai curând de monolog decât de dialog, dată fiind timiditatea ei. Deşi mă feresc să fiu severă cu „opera“ bietului Dan, se simte probabil că nu l-am receptat niciodată nici ca pe o autoritate în indianistică, nici ca pe un mare scriitor ce va rămâne în literatura română. în plus, cum interlocutoarea mea tot zice „Eugen Lovinescu“, sfârşesc prin a-i atrage atenţia că tata şi-a semnat cărţile şi întreaga activitate critică evitând prenumele care-1 exaspera şi păstrând doar iniţiala E. Pentru a răspunde caracterului omagial al emisiunii (în spiritul unei rugăciuni la mormântul lui Petraşincu nu demult săpat) insist asupra cărţii sale rămase în manuscris, mărturie originală: eroul-narator-autor, după ce venise să se stabilească în Italia, e decepţionat de stângismul intelectualilor şi speriat de greutăţile unei vieţi de luat de la capăt. Se întoarce deci în România. Cum pune piciorul pe solul „comunist11 de acasă, e cuprins de panică şi nu mai are decât un ţel: să revină în Italia. Păstrez o bună, deşi îndepărtată, amintire a acestei lecturi şi nu pricep de ce Dan P. nu şi-a propus mărturia spre editare în România în locul unor romane vechi ce nu cred că mai pot rezista. Insist şi asupra primei întâlniri la Roma, într-un lagăr de refugiaţi instalat în nişte cazemate de pe malurile Tibrului, unde îşi înjghebase un cămin, iar soţia lui, Mia, ne făcuse sarmale sau mămăligă, sau amândouă. Nu pomenesc, evident, de acest debut gastronomic românesc în Cetatea Eterna. Anca Mateescu — se declară încântată — obţine chiar de la V. (n-a vrut să participe la emisiune) promisiunea că va fi prezent la cea plănuită pentru Cismărescu.

Nu rezist nici cererii Marilenei Rotaru, cu echipa ei de filmare pe două zile la Paris, de a evoca V. şi cu mine (i-1 sugerez şi pe Cazaban şi acceptă încântată) scandalul cu Premiul Goncourt dat şi reluat lui Vintilă Horia.

Mihnea, întors de la Bucureşti, ne trimite un fax (top secret) cu scrisoarea adresată de PAC Convenţiei pentru

reintegrarea sa. Manolescu l-a văzut pe Constantinescu (amabil şi favorabil, dar nu decide el, nu-i aşa?), pe Diaconescu şi el încântat, pe Stoica de la liberali, cu toţii de acord. Rămâne să nu-şi pună vetoul Alianţa Civică. Adică Blandiana. Abil redactată, scrisoarea atenuează impresia întoarcerii la Canossa. Lasă dimpotrivă să se înţeleagă ceva de genul: ieri v-am părăsit când eraţi în plin succes şi n-aveaţi nevoie de noi, azi când situaţia devine gravă (procentul Convenţiei în sondaje scade alarmant şi se vorbeşte stăruitor de o remaniere ministerială — Diaconescu i-ar fi propus chiar lui Manolescu Ministerul învăţământului) ne întoarcem cu o serie de programe pentru accelerarea reformei şi cu oameni calificaţi, spre a face; barieră stângii şi a consolida dreapta politică. Nu ştiu cât e de convingător, dar a fost evitată în orice caz autoumilirea.

Vineri 7 noiembrie

Spre seară, V. soseşte acasă cu ***Le Livre noir du communisme*** tocmai pe când eram la telefon cu Sanda Stolojan, care ţinea — amabil — să-l anunţe pe V. că figurează cu cartea lui despre Piteşti pe două pagini dintre care una cu lung citat încadrat. Şi Sanda, şi V. au găsit cu dificultate ultimele exemplare: în vânzare de ieri, primul tiraj s-a şi epuizat. Parisul rămâne totuşi singurul loc din Europa — şi desigur şi din Statele Unite — unde un asemenea succes poate fi înregistrat. E drept că el a fost, în parte, înlesnit şi de polemica dezlănţuită de doi dintre autori, Werth şi Margolin, împotriva prefeţei lui Stephane Courtois, reproşându-i că insistă asupra caracterului sistematic criminal al comunismului. La 100 de milioaţie de morţi, mi se pare că e totuşi justificat, nu?

Succes probabil stârnit şi de acest „scandal" căruia ***Le Monde*** i-a consacrat o coloană (31 octombrie), iar ***Liberation*** (6 noiembrie) trei pagini, ocupându-se şi de ***Le Manuel du Goulag*** al nonagenarului Jacques Rossi prezent de curând şi într-un documentar pe Arte. Remarcabil prin luciditate şi simţ al răspunderii, fost comunist şi chiar agent al Comintemului, Rossi a sfârşit şi

el, ca „spion", în Gulag unde i s-au deschis ochii. Este întrebat, în ***Liberation,*** care erau raporturile sale cu ceilalţi deţinuţi. Răspunsul:

„Mais moi je n'etais pas une victime. J'etais de ceux qui con- straisaient sans le savoir la prison dans laquelle croupissaient Ies paysans et Ies ouvriers de l'URSS. J'etais meme venu de l'etran- ger pour 9a. J'avais honte."[58]

Dacă toţi foştii comunişti şi simpatizanţi ar judeca azi ca Rossi, probabil că nu s-ar mai pune problema unui scandal provocat de *Cartea neagră,* căreia tot un „fost", ca Pierre Daix, îi dedică o pagină în *Le Figaro litteraire* (6 noiembrie) sub titlul „Le proces de Nuremberg du communisme".

îi telefonez, agitată, Rodicăi Palade, dictându-i câteva fraze, mai ales din Jean Daniel, rezumându-i restul şi sugerându-i să facă o notă în *22.* Să vedem ce va ieşi. îl chemăm şi pe Gabriel, să reţină rapid *Copyright*-ul la Robert Laffont.

Decepţie şi iritare la emisiunea lui Pivot. Nicolas Werth revenea, parcă atenuându-le, asupra atrocităţilor descrise de el însuşi. Lagărele de concentrare? La început nu fuseseră decât lagărele de internare pentru prizonierii de război. Violenţa? Nu provenea doar de la bolşevici, în timpul Primului Război Mondial se răspândise pe tot cuprinsul Rusiei, mai ales printre ţărani şi soldaţi. Bolşevicii nu făcuseră decât s-o canalizeze. Nu e adevărat că o lozincă reprezenta un ordin de pus imediat în aplicare. Lenin spusese: „moarte menşevicilor", dar ei nu fuseseră executaţi, ci numai condamnaţi şi deportaţi (şi sub ţar se deporta, bolşevicii nu inovaseră). Cu deplinul acord al comuniştilor de pe platou, Werth revenea spre vremea când toate crimele îi erau imputate lui Stalin, Lenin păstrându-şi un statut angelic. Un „ezitant" pe platou şi trei comunişti: Roland Leroy, fostul director al ziarului *L 'Humanite,* recunoaşte că s-au săvârşit crime,

58 Dar eu nu eram o victimă. Eu eram dintre cei care construiseră fără să ştie închisoarea unde zăceau ţăranii şi muncitorii din URSS. Venisem chiar din străinătate pentru asta. îmi era ruşine." *(N. ed.)*

dar bolşevicii ei înşişi au căzut victime ale lui Stalin, deci trebuie revenit spre preceptele sănătoase şi generoase ale comunismului, gen Buharin. Şi Leroy nu era cel mai penibil. Un tânăr istoric „oficial" de partid, Martelli, se ridică feroce împotriva oricărei comparaţii cu nazismul, comunismul fiind la origine pur şi apoi pervertit (fireşte de Stalin), pe când nazismul a fost clădit pe perversiune. Pivot, deloc inspirat şi râzând satisfăcut de parcă ar fi asistat la un meci, invitase şi un alt comunist, Georges Waysand. Autor al unei cărţi despre mama lui, comunistă, evreică din Polonia, deportată la Ravensbruck, de unde revenise şi-şi făcuse chiar studiile de medicină, acesta, în jena tuturor, lăsase să-i curgă o lacrimă-două. Apoi devenise brusc arogant, negând pentru crimele comuniste (100 de milioane în teorie, peste 85 de milioane sigur) dreptul de a fi catalogate crime împotriva omenirii (se deducea logic că epitetul „omenire" era rezervat numai evreilor) şi acuzându-1 pe Courtois de „mensonge crapuleux“. Deoarece Courtois, singur împotriva tuturor, nu numai că pusese pe acelaşi plan (nu cantitativ, ci calitativ) crimele celor două state totalitare, acordând totuşi un loc aparte Auschwitz-ului ca metodă, dar insistase şi asupra complicităţii comuniştil or sau-simpatizanţilor din Occident care ridicaseră în slăvi „revoluţia din octombrie" şi tot ce se petrecea în URSS. S-a luptat cât a putut mai bine, impresia generală rămânând pentru noi penibilă: o astfel de dezbatere n-ar fi putut avea loc în anii ’70, nici, paradoxal, înainte de căderea Zidului de la Berlin.

Regret iritarea pe care n-o reprim cum ar trebui. Nu e nimic de făcut. Dacă nu ie ajung 100 de milioane de morţi pentru a pomeni de crimă împotriva umanităţii, nu văd ce ar mai putea să deschidă ochii ce vor neapărat să stea închişi. Ajungem ca Furet, când îşi termina rezerva de argumente raţionale, să trecem în domeniul patologiei, al deficienţei imunitare, al epidemiei.

N-am fost doar noi iritaţi. Coborând pe la 1 noaptea, pe *repon- deur* un mesaj de la Irena Talaban: nu mai putea suporta dezbaterea televizată. V. şi cu mine am privit-o

până la capăt, adevărat masochism. Am şi înregistrat-o, s-o avem la îndemână când ne-ar pândi speranţa.

t - - ■

Sâmbătă 8 noiembrie

Noi ecouri asupra „controversei cu privire la caracterul criminal al comunismului". E titlul generic din *Le Monde* (9-10 noiembrie) unde, pe două pagini pline, se descriu şi se comentează nu doar opiniile divergente asupra *„Cărţii negre a comunismului*", dar şi dezbaterea de ieri de la Pivot. Dacă accepţi un bilanţ de cel puţin 85 de milioane de morţi, nu îţi mai poţi îngădui astfel de îndoieli, întrebându-te ipocrit sau fanatic dacă un astfel de regim a fost criminal sau nu. Atitudinea contrară este o perversiune a gândirii (nu numai politice) cum cred că n-a mai putut fi observată la asemenea dimensiuni.

La Moscova, unde nu se mai serbează oficial aniversarea revoluţiei, Elţân nu umbla cu nuanţe sau dubii („il ne fait pas dans la dentelle"). Din spusele sale de la televiziunea moscovită, reluate în *Figaro* (8-9 noiembrie);

„Revoluţia a fost o eroare istorică fatală fiindcă a acordat mai mare preţ unei utopii decât vieţii omeneşti. [...] Revoluţia este aceea care a precipitat Rusia într-un război civil fratricid şi ne-a ţinut departe de comunitatea mondială vreme îndelungată. [...] Acum a trecut vremea când ruşii reprezentau o supraputere al cărei popor trăia în mizerie, când ne avântam în cosmos in timp ce, pe pământ, drumurile noastre erau impracticabile."

Din păcate, personajul care emite astfel de verdicte e imprevizibil, beţiv şi foarte bolnav. Chiar şi de buna lui credinţă mă îndoiesc. E bine totuşi ca trecătorul nou ţar al Rusiei să spună simplu lucruri simple şi definitive.

Prima parte a zilei, telefoane despre dezbaterea din jurul *Cărţii negre* şi ratarea emisiunii lui Pivot. Irena Talaban (leit reacţiile noastre), Rodica Palade, Sanda Stolojan, Savu din provincie, Vona, reîntors de la colocvii la Cluj şi Neptun şi care se referă la declaraţiile lui Elţân. Cum Rodica P. îmi atrage atenţia că e ziua Gabrie- lei, îmi iau pe rând toţi Gabrielii: sun la Gabriela Ad. (*repondeur),*

la Gabriel Liiceanu (la fel), la Gabriela Omăt: răspunde. Primisem recent o carte poştală a ei de la Fălticeni. Fugise acolo pe ger să compare *Memoriile* tatei tipărite cu manuscrisul de la muzeu. Iar a descoperit lucruri noi, identificând din presă unele texte ale lui E. Lovinescu pe care-şi propusese să le includă în *Aqua forte* şi nu mai avusese loc. Le publică ea în anexă la *Memoriile* care speră să apară cel târziu la începutul anului viitor la Minerva. Face şi corectura la cartea Doinei Jela. E integral martira familiei Lovines- cu reunite (nu, îi lipsesc Vasile-Lala, Anton Holban şi Horia Lovinescu cu toate ratările lui oportuniste).

In *La Quinzaine litteraire* (1-15 noiembrie) Maurice Nadeau îşi povesteşte participarea la un colocviu bucureştean. Preia părerile lui Ţepeneag (singurul pe care-1 cunoştea de la Paris) şi-l pomeneşte şi pe „preşedintele interimar al Academiei44, Eugen Si- mion, care l-a invitat (dacă i-ar fi cunoscut metamorfoza, poate ar fi ezitat, dar cine era să-i spună, Ţepeneag care i-a rămas apropiat lui Simion, criteriul etic nemaifuncţionând pentru el?). Când descrie intervenţiile moscovitului erotico-postmodem de succes, Viktor Erofeev, laudându-se că prin *Belles de Moscou* a scos pe ruşi din arhaitatea preceptelor morale şi a reabilitat pe lesbiene, Nadeau e plin de umor.

Duminică 9 noiembrie

La cafea, Marilena Rotam cu un operator de la Televiziune, ca să contribuim la emisiunea Vintilă Horia. Ne oprim la scandalul cu Premiul Goncourt, Ne-am străduit atunci să-l aj utăm pe Vintilă Horia uneori împotriva lui însuşi, ca în seara petrecută cu găsirea de argumente îngăduindu-i să se apere la Televiziunea Franceză a doua zi. Le-a notat pe toate şi când a fost să dea replica pe platoul televiziunii, dezgustat, s-a mulţumit să declare că... n-a fost fascist. Insistăm asupra naivităţilor sale, dar şi asupra cinstei intelectuale şi demnităţii ce l-au împins să refuze orice colaborare cu ambasada, aceasta din urmă voind să-i sărbătorească Premiul Goncourt şi astfel să-l anexeze şi pe el. V. îşi aminteşte cum Andre Rol-

land de Reneville povestea că a auzit în metrou sau autobuz oameni pro şi contra lui Vintilă Horia, certându-se. Ca pe vremea Afacerii Dreyfus. Marilena Rotaru îl idolatrizează. Scrie şi o carte despre el.

Seara, cină la Dana şi Daniel. Au adus un „balmoş44 de la „stână44 (oşenii clandestini de la Paris pe care-i studiază Dana pentru teza ei de doctorat, cu unii s-a şi împrietenit). E incomparabil mai rafinat decât cel pe care ni-1 lăudase atât de tare Gabriel, pregătit de un ţăran din Răşinari. Regăsesc descrierea acelei seri de-a dreptul suprarealiste în Jurnalul manuscris din 21 septembrie 1994 şi înţeleg de ce mămăliga de atunci ni se păruse incomparabil mai puţin bună decât balmoşul de azi.

Marţi 11 noiembrie

Tocmai a plecat de la noi—pe la mijlocul după-amiezei — Speranţa Rădulescu. Ne bucurăm ca de fiecare dată când o vedem. Ne-a adus un disc compact „Crăciunul în Maramureş" cu material colectat de ea, ca şi două extrase despre muzica tradiţională românească din reviste de etnologie franceze şi elveţiene. Cum de data asta a venit la Paris spre a pune la punct redactarea, împreună cu colegii ei francezi, a unui studiu despre muzica din Ţara Oaşului (de o stridenţă, se pare, aproape indescifrabilă), o punem telefonic în contact cu Dana Diminescu. Atunci când am fost la ea, ne-a arătat casele pe care şi le construiesc oşenii cu banii câştigaţi la Paris: kitschul cel mai desăvârşit. Dar în faţa caselor bogate şi oribil decorate, pozau fete în cel mai strict costum popular. Cele două universuri coexistă fără a se influenţa unul pe celălalt: arhaismul bine păstrat şi modernismul neasimilat, redus la imaginea lui cea mai ţipătoare. între ele două, nimic: oşenii „călătoriţi" nu sunt nici ţărani, nici citadini: un fel de navetişti ai timpului pierdut. Pentru noi. Ei înşişi se consideră fericiţi cu casele lor făloase, lângă care mai veghează şi câte un Mercedes.

Ieri, unul dintre cei mai de vază realizatori de la France Inter (cred că-1 cheamă Meret) îl caută, prin asistenta lui, pe V. Vor să facă o emisiune cu *Piteştiul*

bazată pe cartea lui V. şi pe un interviu cu el. V. iar refuza. Le-o recomand, pentru partea din teza consacrată întrevederilor cu supravieţuitorii, pe Irena Talaban. Realizatorul şi asistenta credeau ca, dacă ajung la Bucureşti pe două-trei zile, pot lua contact şi pot face ei înşişi interviuri cu supravieţuitorii. Ceea ce înseamnă că n-au înţeles originalitatea acestui experiment. Faptul de a face ca victima torturată să tortureze la rândul ei elimină categoria martorului. Noi chiar credeam că nu se va găsi nimeni să treacă pragul fatal, descriind cum din victimă s-a transformat în călău (ceea ce nu-i poate fi măcar reproşat). Din cei care totuşi au făcut-o, unul a murit, Voinea, altul e în Australia, al treilea e neinteresant. Asistenta cu pricina îi mărturisise lui Mihnea că nici nu putuse citi cartea lui V. până la capăt, i se făcuse rău.

Printre năpaste: se confirmă natura canceroasă a tumorii din pricina căreia i-a fost scos Antoniei Constantinescu un rinichi. Vorbesc cu ea: e uimitor de tare. Nu-mi explic de unde găsesc oameni ca ea sau Lucette forţa să facă faţă unor astfel de momente năucitoare.

Duminică *16* noiembrie

Vineri seara, sosit cu o zi înainte de data prevăzută la Paris, Gabriel *telefonează* pe la *miez* de noapte. E cea mai lungă şi incontestabil cea mai emoţionantă convorbire pe care am avut-o cu el. Credeam că peste „complicitatea” noastră, în trei, peste impresia că ne ştim de când lumea şi că vorbim aceeaşi limbă de dinaintea Turnului Babei nu se poate trece mai departe. Şi uite ca se poate. A *recitit, în versiunea* corectată pe care mi-o aduce mie, cartea Doinei Jela şi împărtăşeşte entuziasmul Adinei. în plus, ne descoperă şi sub o formă pe care nu ne-o bănuia: aceea a unei suferinţe cumplite, pe care masca noastră civilizată, pudoarea faţă de cuvintele mari, dominarea de sine îl împiedicau s-o perceapă. E în felul în care se slujeşte de superlative o adecvare, un fel de inimitabil patos fără patimă, ce transformă orice laudă în revelaţie şi-i asigură chiar şi în hiperbolă o decenţă secundă. De pildă, nu sună

ridicol termenul „sublim“ atunci când îl atribuie nu numai mamei (îl merită atât de deplin!), ci şi mie, şi lui V. pentru felul în care ne-am asumat durerea. Mi-e imposibil să descriu efectul acestei convorbiri ce nu ţine atât de felul în care ne descoperă pe noi, cât de certitudinea că a fost miraculos scris „hronicul" suferinţei mamei. îi sunt recunoscătoare lui Gabriel pentru impresia că dârzenia în faţa călăilor ei şi iubirea mamei pentru mine vor *fi* înscrise şi altundeva decât în trecâtoarea mea memorie. Sacrificiul ei va trece astfel în posteritate după clipa în care eu, unica depozitară a acestui „secret", mă voi fi stins. Aştept acum cu nerăbdare dactilograma Doinei Jela pe care ne-o aduce azi Gabriel. Pentru mine întâlnirea dintre D J. şi „povestea" mamei ar trebui, cum spune V., să constituie dovada existenţei lui Dumnezeu.

Scandalul *Cărţii negre a comunismului* a ajuns până în Parlamentul francez. Unui deputat UDF care îl apostrofa, cu cartea în mână, asupra prezenţei în guvern a unor complici ai genocidului comunist, Lionel Jospin i-a răspuns incredibil şi cu o furie nedominată că e mândru de colaborarea cu partidul comunist. Refuzând orice „amalgam între comunism şi nazism", Jospin a declarat — şi merită citat ca să-ţi treacă orice poftă de a te mândri cu Franţa:

„Le PCF s’inscrit dans le cartel des gauches, dans le Front Po- pulaire, dans Ies combats de la Resistance, dans Ies gouvemements de la gauche en 1945. II n’a lui-meme, jamais porte la main sur Ies libertes. Meme s’il n’a pas pris ses distances assez tot avec Ies phenomenes du stalinisme, le PC a tire Ies leşons de son his- toire, il est represente dans mon gouverneraent et j’en suis fler.“[59]

Şi de Gaulle, şi Mitterrand au avut comunişti în guvern. Pentru primul aşa o cerea situaţia imediat postbelică, pentru al doilea calculele electorale. Dar nici

---

59 „PCF se înscrie în cartelul stângii, în Frontul Popular, în lupta Rezistenţei, în guvernele de stânga de la 1945. El însuşi nu a îngrădit niciodată libertatea. Chiar dacă nu s-a distanţat destul de prompt de fenomenele stali- nismului, PC a tras toate învăţăturile din propria istorie, acum este reprezentat în guvernul meu şi eu sunt mândru de această prezenţă." (*N. ed.)*

primul, nici al doilea nu s-au arătat făţiş mândri de a colabora cu un partid care: era întreţinut şi comandat direct de la Moscova; în urma pactului germano-sovietic devenise colaboraţionist cu ocupantul; nu şi-a semnat niciodată reconversiunea, nici nu şi-a făcut *mea culpa,* ci a fost, dimpotrivă, partidul cel mai îndelung stalinist şi după raportul Hruşciov.

Dacă mi-aş mai face iluzii asupra Franţei intelectuale, aş spune că, din pricina mândriei ruşinoase a lui Jospin, „j'ai mal â la France“ (nu se poate traduce). Cum am depăşit faza iluziilor, mă simt doar cuprinsă de un imens dezgust.

Parcă spre a ne calma indignările, joia trecută a avut loc ceremonia înmânării săbiei de academician lui Alain Besancjon (a fost ales la institut). Cum a vrut ca în Comitetul „sabiei“ să fie prezenţi şi prietenii lui „disidenţi41 din Est şi Vest cu care a luptat cot la cot, regăsim, alături de noua directoare de la *Pensee msse,* pe anticonformiştii de totdeauna care au avut de salvat Franţa de un, j'en suis fier“ sau altul: Revel, Le Roy Ladurie, Chaunu, Has- sner (rămas discipol fidel al lui Raymond Aron) etc. Dintre români, noi, Toma Pavel cu soţia lui — chinezoaică, Marie-France cu Ro- dica.

Joi 27 noiembrie

De o săptămână şi mai bine scufundată în cele peste 230 de pagini ale Jelei Doina, pe care Gabriel mi le-a adus ca pe o relicvă, infinit mai preţioasă decât propria-i carte tradusă de Sandrine La- vastine şi apărută la Michalon, *De la limite*, pe care n-am obţinut-o de la el decât după oarecare insistenţe, de parcă n-ar fi trebuit să fie principalul său obiect de solicitudine.

Manuscrisul Jelei Doina este un imn adus mamei, cu o fineţe psihologică, un rafinament al analizei şi în acelaşi timp un patetism firesc care, bineînţeles, m-au covârşit. Nu ştiu dacă i-am spus-o îndeajuns, având a-i transmite în primul rând — şi rapid — cele câteva corecturi: nume sau date greşite, unele delăsări în arhitectura cărţii. Cele vreo patru pagini trimise prin fax la Humanitas corectau mai

ales erorile din convorbirea mea cu ea (de vreo 4-5 ore), devenită capitol de carte (când eu nu o lăsasem să înregistreze decât spre a-i furniza material documentar.). E singura secvenţă absolut necompusă, nu numai transcrisă în mare grabă, ci şi plină de greşeli, de repetiţii, de răspunsuri ininteligibile. Cum are despre mine o teorie la care ţine foarte mult (mi-am sacrificat viaţa „fiinţei de hârtie“, m-am transformat în statuie), m-a pus sau m-a lăsat să mă bâlbâi de câte trei-patru ori pe frază ca să se vadă că sunt capabilă de emoţie. E ceea ce ea numeşte a căuta „miezul viu“ al statuii. Teoria asta cu statuia nu m-a convins absolut deloc. Moştenită de la tata, discreţia mea e desigur excesivă, iar de la mama dominarea de sine, şi ea exagerată, dar „statuia" implică o strădanie de a te construi, o sete de aparenţe şi de glorie, ce-mi sunt total străine. Nu e deci unghiul din care îmi place cel mai mult să mă văd recompusă, dar asta n-are importanţă: principalul personaj al cărţii, mama, este redat admirabil. Dincolo de asta nu mai am de cerut nimic.

A lucrat mai ales după ce-i dădusem eu: dosarele de la SRI şi „Reperele" mele cu copilăria şi adolescenţa, al căror sens ironic, dulce-amărui, am impresia că i-a scăpat. Crede, în acelaşi capitol, că reneg ce am fost înainte de a deveni „statuie" şi nu e deloc adevărat. Sunt iritată, dar şi nostalgică după fiinţa de atunci vulnerabilă, romanţioasă, cu preţiozităţi nu doar stilistice. Dacă acest lucru nu reiese din text, s-ar putea să fie vina lui — a textului meu. Dar nu e imposibil să-i fie şi complet străin Doinei Jela acest stil de discreţie, această tentaţie de a ridica ziduri în jurul vieţii tale interioare. Scriind acestea îmi dau seama că în fond îi dau dreptate, dacă sunt cu adevărat aşa, nu-mi place însă deloc.

Voi scrie în altă zi ce mi-a adus nou ancheta ei de la Bucureşti şi îndeosebi dosarul penal al mamei, ca şi atitudinea ei la proces, îmi trebuie pentru asta o respiraţie mai lungă. Or, am stat cu Mihnea la telefon, acum în miez de noapte, vreun ceas, şi, cum se forează sub casa noastră, trezindu-ne pe la 8 dimineaţa, trebuie să încerc

— deşi probabil fără rezultat ca în zilele precedente — să mă culc mai devreme.

Vineri 28 noiembrie

Ne sună Gabriel de la Humanitas: a murit Relu Cioran (cancer la ficat), n-a ţinut decât două luni. între timp, Virgil îmi adusese *Jurnalul* lui Cioran apărut prea tardiv pentru Simone — ea a scris, cu multă decenţă, prefaţa —, probabil că nici Relu nu va mai fi avut prilejul să vadă volumul masiv de la Gallimard. Rămâne executor testamentar Guilloux, care n-a cunoscut nici Răşinariul, nici Sibiul, nici atmosfera interbelică în care s-a format şi deformat Cioran.

La capitolul „executori testamentari*', am fost azi la notar pentru a vedea dacă formula cu statul român ce-ar fi obligat să predea totul Fundaţiei Flumanitas, şi astfel nu s-ar mai plăti drepturile de succesiune, e legală din punct de vedere francez. Dorn Cos- ma ne avertizează că nu există nimic în jurisdicţia română care să oblige statul să predea mai departe ceea ce primeşte. îi trimit în fax astă-seară „formularea franceză" a lui Maâtre Carrel, care ne primeşte de parcă am fi prieteni de totdeauna (nu l-am văzut decât de două ori). Dacă nu se poate, vom lăsa totul lui Gabriel şi lui Mihnea: vor avea şase luni să vândă casa şi să plătească prohibitivele taxe fiscale.

O scrisoare ca de obicei şi patetică, şi plină de umor de la Doina Jela, care a dat iar o fugă până la Constanţa, în vizuină (probabil de emoţie înainte de primirea prin Gabriel a corecturilor mele multiple din capitolul aşa-zisului „interviu")...

Miercuri 3 decembrie

Astă-seară, la televiziune, emisiunea „La Marche du Siecle". Cava- da şi-a oferit un platou de zile mari pentru a discuta tot despre... *Le Livre noir du communisme.* în afară de Courtois, din nou singu- ral dintre autorii dispuşi să-şi apere cartea, Revel, Rossi, Gracev, fostul consilier al lui Gorbaciov. în faţă, dimpotrivă — ca să zic aşa, — Hue care vrea — şi probabil va reuşi — să se confunde cu noua „imagine" a unui comunism „umanist", şi Jean Ferrat. Dacă

Hue — până la un moment — e aproape decent (doar termenul „leninism" îi stă în gât, când intervine noţiunea de crimă, a- daugă automat „stalinistă"), Jean Ferrat nu-şi depăşeşte nivelul cântăreţului de muzică uşoară. La începutul anilor ’80 a criticat violent partidul (nu era comunist, ci „tovarăş de drum") cu un cântec împotriva bilanţului „globalement positif ‘ cu care se mândrea Marchais. Acum îşi aduce aminte patetic cum el, copil evreu de 13 ani, a fost salvat de deportare de o familie comunistă şi se împotriveşte vehement oricărei asemănări dintre comunism şi fascism. Vechea poveste... Cu adevărat emoţionant nu era decât disidentul chinez Wei, în direct din Statele Unite, unde l-au „expulzat" chinezii după vreo 18 ani de închisoare. E sobru şi cu o singură imagine dă măsura atroce a universului concentraţionar. Celula sa avea pereţii de sticlă spre a putea fi supravegheat de o parte de gardieni, de cealaltă de deţinuţii de la drept comun.

în afară de el, nimic neaşteptat, Courtois se apără bine, Revel aduce calm argumentele definitive, corespondenta agenţiei France Presse la Moscova e remarcabilă, Rossi precis, consilierul lui Gorbaciov, vindecat de orice iluzie. Aş spune chiar că platoul era perfect echilibrat, dacă n-aş fi ajuns la un asemenea punct de saturaţie, încât nu mai suport sub nicio formă — fie ea cât de blândă, duioasă chiar — discursul comunist.

Lui Niki, îi telefonăm astă-seară în parte spre a-i mulţumi pentru editorialul *(România literară* nr. 47/26 nov. —2 dec.) în care, atacându-l,pe Caraion pentru ce-a scris despre mama în aşa-zisul său *Jurnal,* de fapt raport la Securitate, anunţă ca un eveniment cartea Doinei Jela. îmi vorbeşte în aşa fel despre emoţia pe care i-a produs-o soarta mamei, simbol desăvârşit al victimei nevinovate, încât îmi spun, o dată mai mult, că s-a înşelat Ciocârlie — a şi recunoscut-o — şi că „are subconştient". A făcut ieri o emisiune cu Gabriel tocmai despre *Cartea neagră* (e şi subiectul „diagonalei" pe care i-am trimis-o prin Mihnea). Ca de obicei, e optimist şi crede că acest scandal parizian

este semnalul de trezire a intelectualilor din Occident. Noi, care am citit azi în *La Quinzaine litteraire* (nr. 728/1-15 dec.) tot despre *Cartea neagră* două articole de negândit semnate de Jean-Jacques Mărie şi de Maurice Nadeau el însuşi, suntem mai sceptici. Primul vrea să şteargă din cifra de 85-100 de milioane câteva zerouri; violul când e săvârşit în masă de Armata Roşie nu e crimă, nici foametea oricât de organizată ar fi fost ea din Ucraina etc., etc. Culmea intervine atunci când ia ca argument faptul că printre cei asasinaţi au fost şi comunişti, deci comuniştii nu pot fi trecuţi printre victimele... comunismului. Ştiu că termenul nu convine, dar pentru mine articolul lui Nadeau e de-a dreptul ignobil; neagă pur şi simplu că aceste crime ar aparţine comunismului, ele sunt doar staliniste şi maoiste. îndrăzneşte chiar să-l trateze pe Courtois drept... escroc. Nu la astfel de personaje se gândea Sartre când întrebuinţa injuria sa supremă „salaud“ (puţin înainte de a deveni el însuşi aşa ceva), dar nimic nu mă poate împiedica să le atribui eu acest epitet.

Ca să mă „spăl“ de asemenea discuţii aparent „obiective" asupra comunismului în care se dă în egală măsură cuvântul şi călăului, şi victimei, să-mi aduc aminte ce rostea doctorul Israel la remiterea spadei lui Alain Besanţon, pornind de la faptul ca tatăl lui Alain era un medic celebru, această ascendenţă determinându-1 să studieze patologia ideologiei. Nu mai ştiu dacă tot el sau Be- sanţon în răspunsul său a rostit această frază care mi-a rămas ca un fel de antidot: „ayant â traiter du marxisme, c’est-â-dire du... neant“*. Pentru un asemenea exces în rău, pentru astfel de cercuri ale infernului, eşti nevoit, spune tot el, să faci apel la teologie.

Prin Gabriel i-am trimis Jelei (ce greu mă obişnuiesc cu acest prenume când i-am spus la început, mai logic, Doina!) crucea mamei de aur cu perle. îmi telefonează azi şi pun capăt mulţumirilor ei, oarecum stângace, cu un singur argument: „îţi revine de drept“. Ca să fiu şi mai exactă ar fi trebuit să adaug: „mai de drept decât mie“. Dar nu sunt suficient de masochistă.

Am primit de la ea, tot prin Gabriel, o carte (manuscris de sertar), *Telejurnalul de noapte,* apărută la Polirom, cu o prefaţă de Grigurcu, iar în scrisoarea recentă două articole despre ea. Unul, semnat de Mihăieş, e excelent. Citesc *Telejurnalul* în clipele libere — rarisime în vremea din urmă — şi îmi spun că o astfel de literatură aş fi visat eu să se scrie în România anilor ’70-’80.

Miron Kiropol ne lansează de la Chartres — unde stă acum. — un SOS să-l salvăm pe Grigurcu. Să scape de Târgu-Jiu şi să se poată instala la Bucureşti sau la Iaşi. Noi le ceruserăm acest lucru mai multora din Biroul Uniunii încă din 1990, apoi îl rugaserăm pe Barbăneagră să-l convingă pe Caramitru. Mai mult ce putem face? îl autorizăm pe Kiropol să se slujească de semnăturile noastre pe orice petiţie pentru Grigurcu.

în ţară, faimoasa remaniere ministerială (despre care se tot vorbeşte de peste o lună de zile) s-a produs, în sfârşit. Ne-a anunţat Mihnea, care şi-a pierdut ieri avionul spre Bucureşti (la Rdissy pistele erau înzăpezite), şi ne-o confirmă Nilci, amândoi găsind că schimbările sunt bune.

Vineri 5 decembrie

Am vreo două ore de linişte în faţă, voi rezuma ce mi-a adus nou lucrarea Jelei Doina:

— *Arestarea mamei*: la ora 19, la uşa apartamentului din bulevardul Elisabeta 95 A (de fapt e B, *n.m.)* se prezintă locote- nentul-major Cânda Gheorghe, asistat de It. Tudor Marin, ambii din Direcţia de Anchete Penale a MAI. Dintr-o laşitate de neînţeles, ei îi spun Ecaterinei Bălăcioiu să-şi ia câteva lucruri că o vor duce sau o vor trimite la fiica ei. Aveau cu toate acestea asupra lor mandatul de arestare emis în baza referatului întocmit în dimineaţa aceleiaşi zile pe care locţiitorul şefului de serviciu, căpitanul O. Mateuşanu, anchetatorul penal de Securitate, lt.-maj.
C.Dracopol, şi şeful Direcţiei Anchete, colonel Fr. Butyka, scriseseră toţi DE ACORD şi semnaseră. După o percheziţie care a ţinut după unele documente o oră şi jumătate: până la 20.30, după altele, patru ore şi jumătate:

până la 23.30, în care i se confiscă cele 14 caiete de cărţi poştale, cărţile, *Biblia* şi... 606 lei“, mama este arestată şi dusă la Malmaison.

—Varvara Florea, care găseşte că mama era o „sfantă“, îşi aminteşte de sfatul pe care i l-a dat: „Să nu ceri nimic când ieşi şi, dacă se dă, să refuzi orice recompensă. Că, să ştii, vei fi plătită altfel.

Vei fi răsplătită. Pot să-ţi deie ei cât ţi-ar da, nu merită. Pentru chinurile astea nu merita."

— Sfaturile date Varvarei pot să-mi slujească şi mie pentru a refuza reabilitarea pe care au pronunţat-o, fără să fiu anunţată, în procesul ei şi pentru lotul Caraion, în 23 iunie trecut (toţi au fost „achitaţi"). D.J. descrie procedeul acestui „recurs în anulare".

— *Dosarul penal.* Din procesul-verbal de judecare (Sentinţa nr. 28 din 12 februarie 1959, Dosar 113664, voi. III din Dosar 73/1959), Doina Jela dă motivele de inculpare a mamei, condamnată „pentru discuţii duşmănoase la adresa regimului democrat popular din RPR cu diferite elemente ostile regimului nostru".

Din dosarul de anchetă, D.J. extrage şi rezumă motivele arestării aşa cum îi sunt spuse mamei de către cel care conduce interogatoriul din 4 iulie: faptul „de a fi transmis în străinătate prin corespondenţă «în mod convenţional» (?) ştiri nedestinate publicităţii, de a fi ascultat emisiunile unor posturi de radio imperialiste şi de a fi comentat în mod tendenţios cu alte persoane ştirile calomnioase transmise de aceste posturi de radio, precum şi de a fi cunoscut scrierile cu caracter contrarevoluţionar ale unora dintre persoanele cu care întreţinea legături şi a fi făcut posibilă trimiterea unor astfel de scrieri în străinătate în vederea difuzării lor în scopul subminării ordinii democrat populare". Bistran a întrebat-o: „Vă recunoaşteţi vinovată?" „Nu mă recunosc vinovată", răspunde ea, şi mai mult de atât, în interogatoriul acesta care durează de la 9 dimineaţa la 11 noaptea, anchetatorul nu reuşeşte să mai obţină nimic. Mama recunoaşte tot ce i se reproduce din declaraţiile altor inculpaţi, din

înregistrări, din declaraţiile viitorilor martori, din propriile scrisori. „Sunt afirmaţii făcute de mine conform cu părerile mele", consemnează anchetatorul în procesul-verbal. Aşa că după mai multe interogatorii, dintre care unele se ocupă exclusiv de discuţiile ei cu Ion Caraion, altele de convorbirile cu elevele, altul, de cinci ore (cel din 21 noiembrie, între orele 9 şi 14), exclusiv despre „Introducerea la antologia poeţilor români în exil", care va trebui lăsată ca temă principală în scenariul celuilalt mare lot, Noica-Pillat, în 24 decembrie i se propune o altă încadrare juridică: articolul 209, punctul 2, referitor la discuţiile duşmănoase. Această încadrare juridică o recunoaşte. De acum încolo nu va avea de răspuns decât la întrebarea cu ce alte persoane a mai purtat discuţii duşmănoase, pură formalitate, fiindcă era suficient să i se amintească, urmarindu-se înregistrările.

Până la 30 decembrie 1958, când locotenentul losif Bistran, coordonatorul anchetei, trebuie să-şi precizeze concluziile, „dosarul ei, în loc să se îngroaşe, se subţiază, fapt oarecum fărăprecedent“.

Urmează interogatoriul despre discuţia cu Maria Botta, al cărei conţinut, fiind înregistrat, nu poate fi negat de ea. Şi D.J. comentează:

„Cu aceasta, totul se termină. De fapt, se temiinase dinainte, nici aceste cuvinte, pe care nu le putea pronunţa Ecaterina Bălă- cioiu, neavând nevoie să le pronunţe, fiindcă ele figurau în dactilograma înregistrarii ce i s-apus în faţă. Declaraţiile acestea servesc mai mult completării dosarului Măriei Botta şi, poate, compromiterii ei postume: pentru cine nu ştie conţinutul acelor înregistrări, concluzia este pe cât de înşelătoare, pe atât de limpede: şi-a trădat, în anchetă, prietena.41

Sentinţa nr. 28 din 12 februarie 1959 a Tribunalului Militar Teritorial II, Bucureşti, prin care era condamnată la 18 ani temniţă grea şi confiscarea tuturor bunurilor (care bunuri?) nu a putut totuşi reţine împotriva ei decât vina recunoscută din prima zi:

, A ascultat permanent emisiunile postului de radio

Paris unde funcţiona în calitate de crainic pentru emisiunile în limba română fiica sa, Monica Lovinescu, soţia legionarului [sic!] Ierunca Virgil, iar ştirile transmise le comunica şi altor persoane comentându-le în mod ostil, manifestându-şi neîncrederea în trăinicia regimului nostru şi propovăduind instaurarea regimului capitalist.*1

Varvara Florea îşi aminteşte reacţia mamei la citirea sentinţei: n-a schiţat niciun gest. Ştiuse, crede ea, şi că o vor condamna la ani mulţi, şi că o vor reţine acolo, în arest, la Malmaison, încercând să negocieze viaţa ei în schimbul întoarcerii în ţară a fiicei, singura şi adevărata miză a acestui proces, după părerea ei. V.F. crede că „oricine a trăit sub comunişti a plătit un preţ mai mic sau mai mare, dar că mamei i s-a cerut preţul suprem, preţul imposibil pe care nimeni n-ar fi acceptat să-l plătească: viaţa copilului ei în schimbul propriei vieţi".

— *Procesul.* Acesta s-a desfăşurat într-o sală de circa 80 de metri pătraţi a Tribunalului Militar Teritorial II, de pe cheiul Gârlei, cu locuri pentru aproximativ 150 de persoane, dar fără public, doar cu vreo 20 de securişti în civil sau în uniformă. Acolo a văzut-o Adrian Hamzea (din lotul Banu-Caraion), care, aşa cum i-a spus Doinei Jela:

„A văzut-o pentru prima oară când au intrat în sala de proces. Şi-o aminteşte bine, ca şi impresia puternică pe care i-a facut-o distincţia ei deosebită şi faptul că s-a purtat cu demnitatea unei patriciene romane."

— Numele tuturor celor implicaţi în urmărirea şi persecutarea ei, pe care DJ. îi include într-un „dicţionar11:

loan Nistor, procuror militar. S-a instalat la 14 aprilie 1959, cinci zile după respingerea definitivă a recursului, în apartament;

Francisk Butyka, şeful Direcţiei Anchete Penale pe Regiunea Bucureşti. Se ocupa şi de recrutările de agenţi dintre rudele aflate în străinătate ale celor anchetaţi. Adjuncţii săi: ***O. Mateuşanu*** şi ***C. Dracopol,*** care au semnat propunerea de arestare; ***losif Bistran,*** locotenent-major de Securitate. A semnat pro- cesul-verbal de distrugere prin ardere a obiectelor nefolositoare pentru

anchetă, pe data de 30 decembrie 1958, în curtea interioară a blocului din bd. Elisabeta, şi i-a luat în aceeaşi zi între orele 13 şi 16,30 ultimul interogatoriu;

Crăciun losif;

Oaidă AL, locotenent de Securitate. A întocmit referatul din 1953 pentru trimiterea mamei în Bărăgan. în referatul lui se află memorabila frază cu Lovânescu plecat la Paris pentru a „învăţa corect limba franceză".

Onea Mircea;

Anghel Marin, căpitan de Securitate. A emis ordinul de percheziţie;

Ciocan D., locotenent de Securitate. A tradus aproape toată corespondenţa cu greşeli hilare şi iritat de „dulcegăriile“ din textele noastre:

Cânda Gheorghe, locotenent-major de Securitate. A efectuat percheziţia;

V. Dinescu, maior de Securitate. începuse la 24 iunie 1953 investigaţiile, împreună cu căpitanul ***Gh. Iavorski***, pentru trimiterea ei în Bărăgan;

Preda Ioan: a coordonat unele dintre acţiunile de ascultare cu microfoane, a fost şi anchetatorul principal al lui Dinu Pillat;

Serghei Gheorghe, maior de Securitate. A coordonat operaţi- ile de filaj al obiectivului „Balagia" şi s-a ocupat şi de interceptarea corespondenţei; *florean Dumitru,* căpitan de Securitate. împreună cu şeful grupei, *Leibovici* /., lucrează alternativ cu echipa coordonată de Serghei Gh. pentru urmărirea obiectivului „Balagia“.

— Pasaj inspirat al Doinei J., „e mereu frig şi plouă în scrisorile ei“:

„şi din nou ploaia, vântul, frigul, umezeala, premoniţiile baco- viene ale unui suflet în care veselia nu este decât masca politicoasă, prea transparentă a dezolării".

Printre aceste premoniţii, o frază din 20 aprilie ’58: „Nu ştiu de ce însă mă gândesc numai la beciuri umede. Este o obsesie."

Iar la 15 dec. *57: „Bine înfăşurată în rochia mea de

casă pe care o numesc rochie de ocnaş.“

— Un tablou ucigător al lui Caraion aşa cum reiese din ceea ce a scris despre mama şi noi în falsul lui *Jurnal* publicat în *Săptămâna,* de fapt rapoarte de poliţie.

— Capitolul consacrat lui Harnzea, unicul martor de Ia proces, căruia Caraion i-a plagiat traducerile de poeme, mai simplu: le-a publicat semnându-se pe el.

— *Panaitescu*: inginer CFR, fiu de chiabur şi duşman al comunismului, a locuit probabil până la 14 aprilie 1959 în apartamentul nostru, s-a mutat, în tăcere, la o altă adresă, a acceptat ca la numărul lui din cartea de telefon să răspundă Nistor. A murit în 1988, undeva într-un apartament din sectorul 4.

— *Casa:* câştigată prin proces de Dorn Cosma, dar „victoria" e foarte relativă deoarece contractul cu Ioan Nistor, fost magistrat militar, s-a prelungit până în 1999, când o nouă reglementare îl va prelungi probabil din nou.

Duminică 7 decembrie

Articolul cel mai pervers scris împotriva *Cărţii negre a comunismului* este fără îndoială editorialul lui Jean-Marie Colombani din

Le Monde (5 decembrie). începe cu o minciună; ziarul acesta — pretinde el —- ar fi combătut dintotdeauna crimele comuniste. Nu numai că nu le combatea, dar—pe cât se putea—nici nu le pomenea. Când prin 1960 am alcătuit, V. şi cu mine, un dosar asupra sistemului represiv din România, publicat în chip de supliment la revista *Preuves,* a trebuit să intervină Jeanne Hersch prin Andre Philip pentru ca sa apară câteva rânduri *în Le Monde*, la... curierul cititorilor, sub forma „on nous aprend que“... După aceea J.—M. C. nu face decât să-şi supraliciteze minciuna dintâi: evident, nu s-au negat crimele, dar ele nu pot fi toate legate de comunism deoarece doctrina a fost aplicată invers, deci ce pot avea în comun teroarea din URSS şi măcelul din Cambodgia? Aşa s-ar putea vorbi şi de crimele capitalismului. în treacăt le şi enumeră, începând cu colonizările şi sfârşind cu Primul Război Mondial, în fine, ceea ne pândeşte azi nu este un pericol de extremă stânga,

ci unul de extremă dreaptă: Frontul Naţional. *La boucle est bouclee.* întreaga rea-credinţă a campaniei anti-anticomuniste e ilustrată de acest editorial.

Ca antidot, mă cufund în lectura unui studiu ce deschide numărul 78 din *Commentaire.* (V. a fost nevoit să-l comande, nu se afla în librării.) Autoarea, necunoscută mie, este Anne Appleba- um, cronicară politică a lui *London Evening Post.* Articolul a apărut mai înainte în *New Criterion* din New York. Se intitulează „Quand une memoire en cache une autre“, ceea ce rezumă teza: crimele nazismului sunt mereu amintite pentru a camufla crimele comunismului. Nu tema e nouă, ci radicalitatea demersului şi a tonului. Cred că până şi cei mai porniţi dintre noi n-ar fi putut să fie mai severi. En plus, detalii asupra proporţiilor „revizionismului" în Statele Unite. Cel privind comunismul — destul de bine văzut

— nu cel relativ la nazism — nici n-ar putea fi publicat în atât de libera presă americană. Anne Applebaum trage un semnal de alarmă arătând că nimic nu poate fi clădit nici în Est, nici în Vest pe o astfel de manipulare a memoriei. Avertismentul e casandric.

Ieri V. acordă un lung interviu Ancăi Mateescu de la Radio România (de fapt mai curând un monolog) despre Mihai Cismăres- cu. V. care refuză atâtea emisiuni nu ezită atunci când are o şansă de a-i împiedica să alunece în totala uitare pe colegii noştri întru exil şi năpastă istorică şi pe toţi cei care s-au străduit să lupte împotriva imposturii comuniste. îmi place — mi-a plăcut totdeauna la el — această deschidere spre celălalt căruia îi acorzi mai mult decât ţie însuţi. Uneori, chiar în dauna ta.

Telefoane cu Gabriela Omăt, victima „Lovineştilor“. Lucrează acum la manuscrisul Doinei Jela pe care nu î-a venit să-l refuze de cum a auzit la telefon că e vorba de mine şi de mama meâ. Şi pe ea a mişcat-o profund. Mă aprobă când îi vorbesc de originalitatea D.J.: face bună literatură cu bune sentimente. Un har foarte puţin răspândit. Iar patetismul ei este alb, nedepăşind niciodată limita dincolo de care ar deveni sentimentalism. Gabriela

O. a plecat la Sinaia tocmai pentru a-1 putea citi. E înnebunită de greşelile de tipar de la *România literară.* Din prezentarea unor fragnfente care n-au fost integrate de tata în *Aqua forte* reiese, de pe urma unei corecturi greşite, că-1 face ea pe lorga „asasin“. Nu reuşesc s-o consolez. Vor ieşi iama asta şi *Memoriile* tatei, la care a lucrat cu excesul ei de zel benefic. Mă întreabă dacă vin pentru această dublă lansare şi găseşte inadmisibil răspunsul meu negativ. Vom mai vedea.

Vineri, lungă convorbire cu Doina Jela. Iar se ducea la *22,* unde vor publica nu doar fragmentul cu Hamzea, dar şi pe cel cu Ca- raion.

Joi 11 decembrie

Alaltăieri, trei ore cu Lucia Hossu-Longin şi echipa ei de la Televiziune pentru un *Memorial* dedicat aniversării revoltei de la Braşov şi ecoului său în Franţa. Trei ore bune împreună, dintre care vreo două de înregistrare — cam mult, dar discutăm şi despre *Cartea neagră* şi răsunetul ei în Franţa. Profit pentru a spune şi insista: n-am fost pusă la curent cu recursul în anulare la procesul mamei şi dacă aş fi fost, aş fi refuzat. Corect e felul în care s-a procedat în Cehia: au anulat toate sentinţele date de un regim ilegal cum a fost cel instalat în Est de Armata Roşie. Dacă reabilitezi fiecare caz în parte înseamnă că recunoşti legitimitatea regimului comunist şi că pledezi doar pentru nevinovăţia celor condamnaţi. Regimul trebuie învinovăţit, nu condamnaţii dezvinovăţiţi.

îi împrumut şi caseta cu emisiunea despre Braşov de pe TF1 (Frederic Mitteixand cu „Permission de minuit“) deoarece pe platou se afla, în afară de mine, de Cazacu, de M.-F., de Sanda cu Vlad Stolojan, de Amber Bousoglou de la *Le Monde,* şi Goma care a vorbit atunci de prima rezistenţă din munţi. Cum a refuzat-o acum pe Lucia Hossu, îi va putea reproduce cel puţin chipul. Poate el să delireze azi şi să mintă în voie, rolul lui din trecut nu trebuie negat. Aş fi destul de plictisită dacă nu mi-o vor aduce înapoi, ceea ce probabil se va şi întâmpla, deoarece pe aceeaşi bandă se afla şi emisiunea „Droit de reponse14

consacrată atentatelor comuniste împotriva „disidenţilor11 de la Paris (începând cu proiectul ucigaş privindu-1 pe V. — tocmai se predase asasinul trimis de Securitate, era în 1983 şi se scria în toată presa depre el, continuând cu agresiunea împotriva mea din ’77 şi culminând fireşte cu celebra afacere Tănase-Goma).

V. care a dat bir cu fugiţii scapă de interviu — de altminteri mie mi-1 ceruse L.H. din pricina articolelor din *Unde scurte,* V consacrate reacţiilor pariziene —, nu şi de filmare, de îndată ce

— întors din târg — se aşază în fotoliu.

Scrisoare lungă de la Smaranda Vultur. Şi ea ne vorbeşte de emisiunea cu Doina Jela în care Manolescu pentru prima oară a fost emoţionat şi emoţionant, găsind pentru a vorbi despre condamnarea mamei şi moartea ei în închisoare primele lui accente vehement anticomuniste şi o fervoare a participării de care nu dăduse dovadă până atunci. Pare — şi nu e singura—cu atât mai surprinsă, cu cât o iritase intrarea lui Niki la Academie, alături de un D. R. Popescu (Eugen Simion îşi pregăteşte „alegerea41 ca preşedinte al Academiei). Dae-ar *şti Goma! în Lumea liberă* (nr. 479 din 6 dec.) reia, obositor, „cazul Manolescu11: aceleaşi acuzaţii de zeci de ori repetate. E unul din „numerele11 sale preferate şi interminabil repetate. Acum ar dispune de o artilerie grea şi ar duce „războiul41 cu forţe reînnoite.

Ieri, la cină, la Anca şi Tache Papaconstantin. Suntem impresionaţi, V. şi cu mine, nu numai de vitalitatea, ci şi de curajul cu care Anca îşi înfruntă bolile (ieri o operaţie de plămâni, acum o gravă hepatită virală) ducând o viaţă de om sănătos, dar şi ferindu-se să-i încarce pe ceilalţi cu problemele ei. în timp ce tot ea ajută pe prietenii bolnavi, uitând să pomenească de aie ei. Aflăm de la Tache că vor pleca la Huston şi pentru a face analize speciale putând determina dacă e o ameninţare de ciroză sau de cancer. Totul spus ca un fapt divers.

Telefon de miezul nopţii de la Gabriel, jucându-se să-l imite pe Mihnea. Se află în trei, cu Niki, la Gabriel, care le-

a făcut o mâncare specială pe care el o pretinde indiană, iar Niki îi spune tocăniţă. Se râde intens de o parte şi de cealaltă a firului telefonic, iar Niki îşi aminteşte deodată că, atunci când ne-a cunoscut, el avea vreo 28 de ani, iar noi cam 40. Măsurând timpul care a trecut ni se mai potoleşte veselia.

Duminică 14 decembrie *

Ieri după-amiază, la Casa Română, conferinţa cu diapozitive a An- căi Vasiliu. E prima oară când o ascultăm, faima ei e întemeiata. Noua „lectură" pe care ne-o propune asupra frescelor exterioare din nordul Moldovei presupune cunoaşterea profundă atât a teologiei, cât şi a istoriei artei şi chiar a filosofiei, înţeleg acum de ce îi vor ieşi două cărţi la Yrin şi de ce rapoartele ei orale au fost primite cu mare interes la CNRS.

Savu ne-a adus caseta trimisă de Niki: discuţia despre mama cu Doina Jela. Se va fi pogorât ceva din harul frescelor în mine: suport mult mai bine decât aş fi crezut discuţia dusă pe fundalul unor imense fotografii reprezentând-o pe mama tânără, ca şi căsătoria ei la Cruşeţ (1916). Doina Jela foarte bine — mă aşteptam —, Niki, mi se spusese, dar nu ajungeam s-o credem cu totul, participativ, activ, emoţionat. îi telefonez azi la prânz să-i mulţumesc.

Nu-i spun, dat fiind contextul, enervarea mea când i~am citit editorialul din *România literară* în care îi apăra pe Simion şi Croh- mălniceanu de „revizuirea" prea categorică a lui Grigurcu în acelaşi număr. Pe Simion, învinuit de Grigurcu pentru „apolitismul" său (Manolescu nu-1 mai găseşte sub nivelul oricărei discuţii). Pentru Croh. şi toţi Vitnerii generaţiei sale, Grigurcu se mulţumeşte să le citeze câteva fraze din zeloasa lor proză de îndrumare rea- list-socialistă. Manolescu le apără dreptul de a se fi schimbat (lui Croh. calitatea de mentor al optzeciştilor îi şterge toate păcatele tinereţii). De acord, cu condiţia să recunoşti ce ai fost şi ce-ai scris, iar nu, asemenea lui Croh., să publici o carte întreagă cu amintiri într-adevar deghizate deoarece nu apare nimic din trecutul

lui, numai ceilalţi sunt vinovaţi sau compromişi. Nu ştiu când e Niki cel adevărat; indignându-se de crimele comuniste sau apărând pe înfăptuitorii morali?

Şi Sanda Stolojan, şi Vona îmi povestesc îndelung sărbătorirea lui Vianu la Centrul Cultural dirijat acum de Horia Bădescu. Se pare deci că Dimisianu (n-am avut când să-1 vedem, deşi ne-a telefonat) a ţinut o conferinţă cam timorată şi vagă. Au mai vorbit, probabil corect, Mircea Martin şi Ulici care a răspuns lui Ne- delcovici — ridicase din sală problema „colaboraţionismului14 lui Vianu — că... nu e momentul.

Miercuri 17 decembrie

Fac pentru Doina Jela un real sacrificiu punând în ordine maldărul de fotografii spre a-i trimite câteva inedite cu mama şi rudele sale (Muma, Octav, Dan, Rodica). Şi cu mine, şi cu V., fireşte, din cele luate de Greg în rue Cassini pe când o aşteptam pe mama. Fac şi redescoperiri: mama la Paris în 1912 (în Boul'Mich), Muma cu bunicul meu cel „roşu“, Gheorghe, care împărţise pământul ţăranilor înainte de 1907 şi, îndrăgostit de ştiinţă şi progres, pe sora mamei o numise Azota! Aleg vreo 15-17 pentru a-i lăsa de ales şi le dau azi la fotocopiat.

Sacrificiul nu constă în zilele şi serile pierdute (destul de multe) cu această treabă migăloasă (totul era vraişte — port dezordinea în mine ca pe un păcat), ci ca de obicei în obligaţia de a privi irecuperabilul trecut în faţă. De a experimenta racineanul... „des ans, l'irreparable outrage“. Gustul de cenuşă, cel „de toate zilele"...

Am fost cu V. la dr Mihăileanu. Trecem onorabil „examenul" şi-l sărbătorim cu stridii în restaurantul nostru de la Odeon.

în schimb, altă veste proastă: Gabi lonescu a fost operată de un cancer la plămâni (i-au scos un lob) la spitalul Laennec, unde, acum 21 de ani, o vizitasem deoarece îşi oferise luxul unui boli cvasiarhaice: o cavernă la plămâni. îi telefonez în fiecare zi.

Cu întârziere citesc în *Le Monde* (12 decembrie) un articol de Finkielkraut: „Le monde de la haine et des

slogans" şi citez pentru a nu uita vreodată că n-am fost singurii dezamăgiţi ai postcomu- nismului:

„Quand l'imposture totalitaire a fini par eclater, j'ai era qu'une epoque se terminait et que Fintelligentsia entrait dans l'ere de ia deliberation, de l'echange d'arguments et des desaccords civili- ses. Je revais. Sous le pretexte de la vigilance necessaire contre le racisme impenitent et contre la fascisme ressuscite, 9a recom- mence: Ies proces, Ies amalgames, Ies exclusives, Ies mots â bout portant. La guerre plombe â nouveau la vie intellectuelle."[60]

Pretextul? Le Peri. Extrema stângă are nevoie de ameninţarea extremei drepte spre a se afirma: „Saluons donc le retour d'une vieille connaissance: l'antifascismed'intimidation. [,.,]Apeine etions-nous sortis de l'eau que nous voici donc replonges dans ce qu'Orwell appelait si justement «le monde de la haine et des slogans». [...] Comme l'ecrivait Malraux, en 1949, quand le sta- linisme etendait sa nuit sur l'est de l'Europe et que la lumiere de la revolution d'Octobre aveuglait la plupart des intellectuels oc- cidentaux: «Ce qu'il faut pour ce mode de pensee ce n'est pas que l'adversaire soit un adversaire, c'est qu'il soit ce que l'on appelait au XVIII-e siecle un scelerat.» [...] L'anti fascisme ideolo- gique est, en effet, l'operation par laquelle tous Ies probâemes se dissolvent en salauds. Pas de probleme, rien que des salauds, telle est la certitude confortable que le monde de la haine et des slo- gans fait pleuvoir sur Ies hommes."[61]

Şi. în sfârşit, o noua punere la punct în „cazul" Cioran, pe marginea unui articol în care se pomenea — tendenţios — despre el ca despre un „penseur roumain":

„On se souvient que certains joumalistes avaient

---

60 „Când impostura totalitară a sfârşit prin a exploda, credeam că o epocă se încheia şi că intelighenţia intra în era deliberărilor, a schimbului de argumente şi dezacorduri civilizate. îmi făceam iluzii. Sub pretextul vigilenţei necesare împotriva rasismului impenitent şi a fascismului resuscitat, totul reîncepe: procesele, amalgamul, excluderile, polemicile ucigătoare. Războiul îngheaţă din nou viaţa intelectuală." *(N. ed.)*

61 [...] Antifascismul ideologic este, într-adevăr, operaţia prin care toate problemele devin ticăloşii. Nu există probleme, nu există decât ticăloşi, asta este certitudinea confortabilă pe care lumea urii şi a lozincilor o răspândeşte peste omenire." *(N. ed.)*

procede â la meme roumanisation de Cioran au lendemain de sa mort. Un tel geste, biensur, n'est pas iimocent. Dans son adolescence roumaine, Cioran avait ecrit un livre fasciste: le roumaniser c'est pour le mon- de du soupgon, de la haine et des slogans, l'epingler etemellement sur ce livre barbare que contredisent tous ses livres ulterieurs et qu'aucun de ses juges n'a lu. Mais Cioran est aussi l'ecrivain qui a fait, en plein XX-e siecle, Phommage stupefiant d'un grand style classique â la langue franşaise. Si cela ne compte plus, c'est que la culture desormais n'entre pour rien dans la defmition de la France que partagent ses cerberes et ses justiciers."[62]

Duminică 21 decembrie

Ieri, telefon de la Ileana Vrancea. A citit articolul meu din *România literară* despre *Le Livre noir du communisme* şi, evident, vrea cât mai repede cartea. îmi atrage atenţia amical că, în prezentarea celor două pagini din publicistica tatei din *România literară,* Gabriela Omăt greşeşte atunci când îl crede pe E. Lovinescu cen- zurabil şi chiar autocenzurat. Cenzura în timpul lui Antonescu şi chiar al legionarilor nu îndrăznea să se atingă de textele celor „mari", nu era de acelaşi tip ca cenzura sub comunişti. în loc să se autocenzureze, E.L. a devenit, pe măsură ce vremurile şi ameninţările se înăspreau, mai curajos.

îi comunic obseivaţia (repet: amicală) Gabrielei O., care nu recunoaşte şi-mi scoate din *Jurnalul* tatei, pe care a ajuns să-l ştie pe dinafară, un rând în care tata se plânge că nu i-au luat un articol la nu ştiu ce revistă.

Ea crede că am sunat-o prin telepatie: tocmai corecta din cartea Doinei Jela capitolul convorbirii cu mine

---

62 „Ne amintim că anumiţi ziarişti au trecut la românizarea lui Cioran a doua zi după moartea lui. Un asemenea demers nu este, desigur, inocent. în adolescenţa lui românească, Cioran a scris o carte fascistă: a-1 româniza înseamnă, pentru această lume a urii, a bănuielii şi a lozincilor, a-1 lega pentru totdeauna de această carte barbară, pe care o contrazic toate cele care au urmat şi pe care nici unul dintre judecătorii lui nu a citit-o. Dar Cioran este şi scriitorul care în plin secol XX a adus limbii franceze omagiul uluitor al unui mare stil clasic. Dacă acest lucru nu mai contează este fiindcă în definiţia Franţei de azi, împărţită între cerberi şi justiţiari, cultura nu mai intră câtuşi de puţin." (*N.. ed.)*

(aproape în întregime refăcut). Motivul meu n-avea însă nimic supranatural: am aflat prin Patapievici că a ieşit la Minerva, în întregime finanţată de Soros, *Istoria civilizaţiei.* Or, eu nu numai că n-am primit vreun contract sau cartea, dar nici măcar n-am fost avertizată. Se pare că aşa e năravul editurii. Dacă mai întârzie mult, mă sfătuieşte să le scriu cu suficientă severitate pentru a-i trezi din boala n*e-copy- right*-ului.

De fapt, Horia P. nu telefona pentru că avea cartea în mână, ci şi din pricina operaţiei Ioanei (vezica biliară) din fericire fără gravitate. E atât de dezgustat de „performanţele*1 politice ale actualei majorităţi (a noastră totuşi), încât nu mai scrie articole politice. De unde absenţa lui din *22.*

O chem şi pe Gabriela Ad. să mă plâng că n-am mai primit ultimele două numere, tocmai cele cu extrasele din Doina Jela. După Sărbători îmi va trimite întrebările pentru un interviu pe care
i l-am promis asupra *Cărţii negre.* în aşteptare, nici nu pot să-i urez „Sărbători fericite!**: pleacă în provincie să-şi înmormânteze un unchi, în timp ce celălalt din Italia — arheologul — nu prea e bine nici el.

în seria urârilor telefonează şi Ciocârlan de la Radio România. Cred că e acelaşi care îmi ceruse să declar ce resimt după victoria în alegeri a opoziţiei din 1996. Atunci acceptasem cu o urmă de speranţă. Acum ar vrea să rostesc urările de Sărbători. Refuz; dacă aş ieşi din convenţional, aş trece la provocare, cerând „ascultătorilor** să se trezească dintr-o letargie ce pare a fi devenit o a doua—suprapusă—natură. Şi nu se face tocmai de... Sărbători!

Morţii săptămânii: David Rousset şi Claude Roy.

De primul mă leagă primele mele mari amintiri „ideologice'* din Franţa. Nu numai dezvăluirea naturii lagărelor de concentrare naziste, *L 'Univers concentrationnaire* şi *Les jours de notre mort,* dar şi cea dintâi dezvăluire spectaculară a realităţii eoncentraţionare din Uniunea Sovietică. în toamna lui 1949 a lansat

chiar un Apel către foştii lui camarazi din lagărele naziste, cerându-le să constituie o Comisie de anchetă. Comuniştii au răspuns — ca de obicei — prin calomnii. în urma injuriilor din *L 'Humanite,* sub semnătura lui... Pierre Daix, David Rousset a dat în judecată ziarul şi a fost al doilea mare proces al momentului, alături de cel intentat de Kravcenko. însă procesele, chiar dacă le câştigi în sala de tribunal, le pierzi aici în ochii intelectualităţii de stânga. Cei care primesc azi ca o revelaţie *Cartea neagră* ar trebui să se întoarcă nu numai la *Arhipelagul Gulag* al lui Soljeniţân, dar şi spre David Rousset.

S-a stins de „epuizare44 la 82 de ani şi Claude Roy. De el nu mă poate lega, evident, corectitudinea ideologică, de la extrema dreaptă antebelică şi petainistă a trecut, fără aparent mari probleme de conştiinţă, direct în rezistenţă şi în partidul comunist, părasindu-1 după zdrobirea resurecţiei maghiare. Reţin însă, până la fervoare, darul formulei mai vizibil în cărţile lui de memorii decât în romane. Cred că în *Nous* (1972) am citit cel mai precis şi inspirat portret al iui Aragon. E drept că Claude Roy se specializează în a arde ceea ce adorase, aşa a făcut şi cu Charles Maurras, dar cel puţin n-a încercat niciodată să-şi eludeze păcatele trecutului (ar fi mai exact spus ale „trecuturilor44). Cred că aş reciti cu bucurie *Nous* sau precedentul volum, *Moi, je,* scris după ce fusese operat de un cancer la plămâni. Apoi, din 1982 şi până azi, a trăit şi a scris normal, nemairevoltându-se decât împotriva celor care fumau în jurul lui pe un platou de televiziune.

Marţi 30 decembrie

Tot răspund la felicitări, de unde şi lunga tăcere din Jurnal. în fiecare an, iau hotărârea eroică să nu mai scriu la toţi veleitarii şi tot în fiecare an mă apuca mila de bieţii lor bani cheltuiţi pe timbre. Şi reîncep.

Ni se cer şi urări publice. Tot de la Radio România, Claudia Tiţa şi o doamnă Stanciu (va veni în aprilie la Paris şi atunci nu mai văd cum am scăpa) vor să „colindăm" la microfon în direct. Asta ne-ar mai lipsi!

O surpriză. Reapare (după câţi ani?) Mircea Iorgulescu care ne asigură de la Praga de dragostea lui „nedilematică".

Prefer, fireşte, urările prin telefon. Săucan ne cheamă de la... Nazareth (ăsta da Crăciun!). II găsim pe *repondeur.,* nu eram acasă. Vorbim însă cu Gabriel, cu Niki, Paler, Monica Spiridon, Irina Brezianu (el e la spital cu o flebită), Doinaş, Lucia Hossu-Lon- gin. Aceasta din urmă a reuşit până la sfârşit să obţină de la Goma un interviu (de şase ore!) în care el a atacat pe toată lumea în afară. .. de noi. Motivul acestei abstinenţe anormale e simplu: a ramas uluit când Lucia Hossu i-a povestit cum am certat-o că nu l-a inclus în emisiunea ei despre ecourile revoluţiei maghiare în România, în orice caz, decenţa nu-1 va ţine mult. în numărul de Crăciun din *Lumea liberă,* după o absenţă de vreo lună, dă din senin în Ion Bogdan Lefter şi e atât de neinspirat, încât mă întreb dacă n-a căzut cu adevărat bolnav.

O revistă de la Helene Lenz cu traducerile ei din Blandiana şi o felicitare în care mă roagă să-i transmit lui V. că la bâza cursurilor sale la Universitatea din Strasbourg stă studiul lui asupra literaturii române din *Histoire des Litteratures* (Pleiade) pe care îl admiră fără rezerve. Dau de ea la Lyon: vrea să ne invite pentru o dezbatere la Universitatea din Strasbourg. îi cer să amânăm proiectul pentru primăvară, din cauză de... aritmie. E curios, eu o spun ca pe un lucru de nimica toată, dar interlocutorii mei au aerul s-o ia foarte în serios. Aproape că trebuie să-i consolez eu... Sau va fi într-adevăr grav şi numai eu n-o ştiu?

Recuperez cu întârziere şi caseta video împrumutată Luciei Hossu (cea cu emisiunile lui Frederic Mitterrand şi ale lui Polac, pe care o crezusem complet pierdută). O lăsase unui „ne-grăbit“ de pe aici, căruia i-au trebuit trei săptămâni înainte de a se hotărî să-mi telefoneze.

Din România de reţinut două ştiri:

Pleşu a fost numit ministru de Externe în locul lui Severin. S-ar putea—şi a fost prima noastră reacţie—ca, în

această situaţie, defectele sale, echidistanţa şi spiritul „dilcmatic", să se transforme în calităţi „diplomatice**. Numai să găsească în el elanul pentru o curăţire a ministerului şi ambasadelor de atâta Securitate acumulată...

A doua ştire a fost comentată în *Le Monde* (27 dec.), prea puţin dacă nu deloc în presa din ţară: la slujba de la Patriarhie în prezenţa Regelui şi a lui Emil Constantinescu, nişte măicuţe de la Mănăstirea Vladimiri (stareţă Maica Veronica), care parcurg lăcaşurile de rugăciune pentru a protesta împotriva lui Teoctist, îşi în- cheiau ciclul tocmai prin această slujbă slujită direct de Patriarh el însuşi. Când măicuţele au început să-şi scandeze neîncrederea în Patriarh au apărut nişte gealaţi în civil (poliţişti ai lui Dejeu sau ai lui Teoctist) şi le-au bătut măr pe bietele femei, dintre care unele foarte bătrâne, în indiferenţa credincioşilor din jur. Şi a *mass-media* din România. Un semn dezolant de clar al descompunerii morale de care suferim.

Ne-au sosit cele două numere din *22* (nr. 49 şi 50) care, sub titlul „Istoria unui asasinat: Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu“, reproduc din cartea Doinei Jela capitolul consacrat mărturiei lui Hamzea, „ultimul bărbat care i-a oferit doamnei Ecaterina Bălăcioiu-Lovi- nescu braţul, în dimineaţa zilei de 31 ianuarie 1959, la ieşirea din sala de judecată a Tribunalului Militar Teritorial Regiunea II Bucureşti“. Va trebui să-i scriu şi să-i mulţumesc lui Hamzea!

Dar după această binefăcătoare impresie că începe să se facă dreptate victimelor, numărul 51 -52 din *România literară* intervine ca un duş rece: 13 (nu 2 ca de obicei, ci 13 !) pagini consacrate centenarului Tudor Vianu. Doar bietul Grigurcu face rezerve

— mai sfioase ca de obicei, dat fiind contextul. Ceilalţi o ţin din omagiu în omagiu. Cum să mai convingi pe viitor pe vreun scriitor român că demnitatea dusă până la sacrificiu îi va fi răsplătită cel puţin de posteritate, când compromisurile — majore — ale lui Vianu n-au atârnat greu în talerul judecăţii, n-au atârnat deloc,

neîmpiedicându-i glorificarea postumă. Ce sens poate avea într-un asemenea context „intelectual" martirajul unui Vasile Voicules- cu? Prima mea reacţie este să-l avertizez pe Niki că renunţ să mai public la ei. Dar prin telefon ar lua aspectul unei răfuieli personale — ceea ce nu este. L-am atacat suficient pe Vianu când comitea ceea ce comitea, acum „Ia centenar44 îl voi lăsa evident în pace. Dar cât dezgust acumulat pentru breasla noastră scriitoricească. Din cele mai grave ce duc nu spre ţipătul de indignare, ci spre... tăcere.

Ca să mă consolez cât de cât, citesc *Comedie* de Bemard-Henri Levy pe care mi-a adus-o V. de Crăciun. E drept că, după căderea spectaculară a filmului său, B.—H.L., acuzat de mass-mediatizare abuzivă şi căruia nu i se iartă nici talentul, nici succesul, a avut un şoc şi s-a refugiat la... Tanger. Spre a-şi reveni a încercat să-şi facă ceea ce criticii au considerat a fi o autocritică şi, în fond, nu este decât o critică acerbă a moravurilor lumii literare din care nu poţi ieşi indemn. Vrând să se arate mai natural, mai vioi, mai dezlânat în stil, B.—H.L. e mai puţin convingător, iar indignarea lui faţă de proporţiile „Comediei44 nu umane, ci literare nu sună just nici când pare îndreptată şi împotriva lui însuşi.

în această lume a intelectualilor şi artiştilor — păcătoasă şi strălucitoare — se mai şi moare. Parcă şi mai mult în cursul acestui an, ce se încheie cu încă doua dispariţii: Strehler (o criză cardiacă la Piccolo Teat.ro di Milano) şi Comelius Castoriadis. Deşi de bună clasă intelectuală, Comelius Castoriadis nu m-a convins când şi-a propus să dezlege enigma societăţii comuniste servindu-se de o singură cheie: structura ei militară. Edgar Morin îi consacră liric, disperat şi amical un articol intitulat „Un titan al spiritului44 *{Le Monde*, 30 dec.) şi-mi dau seama că în afara textelor sale anti- totalitare l-am citit prea puţin pentru a-mi putea exprima rezerve. De Strehler, în schimb, mi se pare că se leagă o parte cel puţin din fervoarea mea teatrală. Şi chiar dacă n-ar fi aşa — şi nu e, pasiunea mea pentru teatru a început mai demult, la Bucureşti, chiar

înainte de Studioul experimental al lui Camil P. — nu voi uita uşor cât de transfigurată am ieşit de la unele din spectacolele sale. De pildă, de la *Furtuna* shakespeariană, când, plecând de la Odeon, am simţit, V. şi cu mine, nevoia să ne oprim şi să cinăm cu George Banu şi cu soţia sa, ca pentru a prelungi o sărbătoare, discutându-i resorturile.

MONICA LOVINESCU

Jurnal

1996-1997

Operă de importanţă capitală pentru înţelegerea societăţii şi culturii româneşti a ultimului deceniu de comunism şi a celui care a urmat *Jurnalul* Monicăi Lovinescu a ajuns, iată, la cel de-al cincilea volum. Suntem în anii 1996-1997. Vom întâlni aici, ca şi în celelalte volume, aceleaşi notaţii concise, de o remarcabilă pătrundere, aceleaşi portrete din două linii de o uimitoare justeţe, întâmplări, fapte ambigue limpezite de privirea de un discernământ moral fără greş a celei mai autorizate voci a exilului românesc de după 1947.

„Paşii mei tineri au rămas pierduţi undeva între bulevardul Elisabeta, strada Wilson, liceu şi Universitate; geografia de azi a unui Bucureşti parcurs doar în graba maşinii îmi este iremediabil străină. Poate doar dacă aş fi avut de transformat apartamentul din bulevardul Elisabeta într-o casă memorială mi-aş fi reînrădăcinat şi «împroprietărit» memoria.

Digresiunea asta sentimentaloidă mi-am îngăduit-o când am rămas singură cu mine. [...] Şi nu suntem, de fapt, acei combatanţi care nu prea mai ştiu ce să facă după ce au câştigat un război — şi ce război! — pierzând însă, tot atât de neaşteptat, pacea ?“

MONICA LOVINESCU însemnare din 4 mai 1997

Pe copertă: Locuinţa din *rue* Francois Pinton a familiei Ierunca

** „Ar trebui oare să tragem concluzia ea sistemul comunist ar fi, m esenţă, purtător al acestui tip de inumanitate? Franşois Furet în prefaţă, Virgil Ierunca în concluzie par să vrea să tragă din dosar asemenea

concluzii. Asta înseamnă să mergi un pic prea departe cu anticomunismul." *(N. ed.)*

*„Tocmai v-am citit dintr-o suflare *Piteştiul.* Cunoşteam povestea, citisem o mărturie acum, poate, treizeci de ani, o uitasem şi vă mulţumesc că mi-aţi. adus-o din iiou în memorie, chiar în momentul în care suntem obligaţi să uităm sau, şi mai abject, să «iertăm» tot ceea ce priveşte comunismul. Vă mărturisesc că această amnistie-amnezie oficială m-a atins în străfundul sufletului, m-a dezgustat atât de profund, încât, aşa cum ştiţi, am schimbat «field»-ul. Şi admir la dvs. faptul că nu vă lăsaţi cuprins de dezgust şi că păstraţi o scânteie de memorie vie.

Foarte bună comparaţia cu Pasqualini. Gulagul chinezesc este încă în funcţiune, cu milioane de deţinuţi. Nimeni nu se gândeşte la cele 20 000 000 de coreeni care trăiesc (şi mor) de 50 de ani într-un Piteşti perfect, extins asupra unui popor întreg.

Când te uiţi cu atenţie la asemenea lucruri, îl vezi fară întârziere pe diavol. Puterea nemijlocită a diavolului. L-aţi văzut şi dvs. şi l-aţi numit. Nu poţi rămâne mult timp în preajma acestui personaj.“ *{N. ed.)*

— „Chiar dacă nu se pune un accent exagerat pe avantajele tratamentului judiciar al memoriei şi pe virtuţile pedagogice ale acestuia, dacă măsurăm nedreptăţile şi dezastrele oricărui fel de epurare, ne întrebăm cum se poate o ţara lipsi în totalitate de actul unei întoarceri colective asupra modurilor de

I gândire şi de acţiune care i-au modelat destinul vreme de şaptezeci de ani. [...] Istoria nu are nevoie de un examen minim al trecutului şi de sancţiuni simbolice pentru a-şi relua cursul, acest curs de la care, disperat până la a detesta viaţa însăşi, Cioran credea că «micul lui popor» era exclus? Daca

Ionesco ar fi supravieţuit mai mult timp comunismului, am fi putut spera să-l vedem azi denunţând amnezia şi abilele reconversii, cu aceeaşi abilitate cu care a descris altădată înregimentarea prin contagiune sau din

nesăbuinţă. După *Rinocerii*, *Cameleonii*|“ *(N. ed.)*

**** „Aceasta are, după mine, mai multe explicaţii. în primul rând, ideea comunistă nu este, ca ideea fascistă, o respingere a democraţiei, ci dimpotrivă, pretinde a fi o depăşire a acesteia. în al doilea rând, comunismul n-a fost niciodată la putere în Europa de Vest, unde s-a afirmat împotriva nazismului. în Occident, nenorocirea poporului rus pare îndepărtată. în fine, spre deosebire

* „Am uneori senzaţia că nimic din ce se întâmplă nu se întâmplă, că totul a avut şi în acelaşi timp n-a avut loc niciodată, fiindcă nimic nu se întâmplă

* „Astfel, de-a lungul anilor ’70 invocarea martiriului evreiesc devine mai insistentă. Ea corespunde desigur nevoii legitime de a lupta împotriva uitării care vine o dată cu trecerea timpului. Dar ea capătă trei caracteristici particulare.

Prima caracteristică este faptul ca se scoate în evidenţă unicitatea martiriului evreiesc, care, numit la început genocid, termen aplicabil şi altor popoare, apoi Holocaust, termen ce poate fi folosit în toate limbile, se numeşte de acum înainte cu termenul ebraic Shoah, pentru a desemna o unicitate absolută.

Obsesia Shoah duce la un iudeo-centrism obsesional (deplâns recent de Yehudi Menuhin) care nu numai că uită că ţiganii au suferit o soartă similară, dar uită totodată şi numeroasele victime nonevreieşti ale deportărilor şi nelegiuirilor naziste din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial; ea tinde întotdeauna să atenueze enormitatea hecatombelor din gulagul stali- nist, tinde să oculteze trăsăturile comune ale totalitarismului nazist şi celui comunist, nescoţând la iveală decât diferenţa lor ideologică, şi sfârşeşte prin a face din crima antisemită o monstruozitate unică şi absolută în istoria umanităţii, deşi negrii din Africa au suferit începând din secolul al XVI-lea o atroce sclavie în masă, ale cărei consecinţe durează şi azi, iar popoarele din America au fost subjugate şi distruse, nu numai prin bolile venite din Europa, dar şi prin cruzimea asupritorilor lor.

Cea de-a doua caracteristică a obsesiei Shoah este ocultarea suferinţelor pe care Israelul le provoacă prin amintirea martiriului evreiesc din trecut.

*** „Crima nazistă a fost în primul rând fizică, ea nu a contaminat moral nici pe victime, nici pe martori, şi nu li se pretindea o adeziune la nazism.

* „Enigmatice sunt popoarele care uită…“ *(N. ed)*

** „Să salutăm deci revenirea unei cunoştinţe vechi: antifascismul de intimidare. […] De abia ieşiţi la liman şi iată-ne din nou scufundaţi în ceea ce Orvveli numea cu atâta justeţe «lumea urii şi a lozincilor». […] Cum scria Malraux în 1949, când stalinismul îşi revărsa noaptea peste estul Europei şi când lumina Revoluţiei din Octombrie îi orbea pe cei mai mulţi dintre intelectualii occidentali: «Acest fel de a gândi are nevoie ca adversarul să fie nu un adversar, ci ceea ce în secolul al XVIII-iea se numea un scelerat.»